

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

**Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής
Πολιτικής**

Ζωή Ε. Σιούλη

**Ενδοκλαδικές Ανισότητες στην Επικουρική Ασφάλιση.
Σύγκριση παροχών επικουρικών ταμείων του δημόσιου και του
ιδιωτικού τομέα**

Διδακτορική Διατριβή

Επιβλέπων: ΒΕΝΙΕΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητής

Μέλη Συμβουλευτικής Επιτροπής:

ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητής

ΡΟΜΠΟΛΗΣ ΣΑΒΒΑΣ, Καθηγητής

Μέλη εξεταστικής επιτροπής:

**ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, Καθηγητής (σε αντικατάσταση
του Ομότιμου πλέον Καθηγητή Ρομπόλη Σάββα),**

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΑΓΓΕΛΟΣ, Καθηγητής

ΚΟΥΖΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Καθηγητής

ΚΟΝΤΟΥΛΗ- ΓΕΙΤΟΝΑ ΜΑΙΡΗ, Καθηγήτρια,

ΦΕΡΩΝΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής

Κόρινθος 2021

Copyright © Ζωή Σιούλη, 2021

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved

Απαγορεύεται η αντιγραφή, η αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής, ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση διδακτορικής διατριβής από το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δε δηλώνει αποδοχή των θέσεων του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Στην περαίωση αυτής της διδακτορικής διατριβής συνετέλεσε η εμπειρία των 35 ετών στον τομέα της επικουρικής ασφάλισης και η γνώση που έλαβα μέσω του μεταπτυχιακού του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου «Ευρωπαϊκή και Κοινωνική Πολιτική». Ευχαριστώ τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Δημήτρη Βενιέρη που είχα την τιμή και τη χαρά να τον γνωρίσω, παρακολουθώντας και ολοκληρώνοντας αυτό το μεταπτυχιακό. Το ότι η διατριβή περατώθηκε οφείλεται σε σημαντικό μέρος στην αμέριστη επιστημονική βοήθεια του κ. Βενιέρη και στην εμψυχωτική ενδυνάμωσή μου από αυτόν. Επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ απευθύνω στα υπόλοιπα μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής τους κ. Σάββα Ρομπόλη και Δημήτρη Σωτηρόπουλο οι οποίοι κάθε φορά που απευθύνθηκα σε αυτούς μου προσέφεραν τις απαραίτητες υποδείξεις.

Ζωή Σιούλη
Κόρινθος 2021

Δημοσιεύσεις

(2020). «Ανισότητες στη θεμελίωση συνταξιοδότησης μητέρων ανηλίκων. Το παράδειγμα του τ.ΤΕΑΥΕΚ» στο *Κοινωνική Πολιτική Social Policy*, Τευχ. 13, Δεκέμβριος, 2020, σσ .85-109.

(2020). «Πραγματικότητα και ψευδεπίγραφες ειδήσεις: Μια διαχρονική διαμάχη» στο *ΙΑΚΕ, 6ο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο*, Ηράκλειο 11/07/2020.

(2019). Η μη τυπική εκπαίδευση ως έναυσμα στη δια βίου μάθηση προς απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων των συμμετεχόντων στο επιμορφωτικό πρόγραμμα του ΕΚΔΔΑ: «Βασικές Αρχές και Νέοι Κανονισμοί Επικουρικής Ασφάλισης και Συνταξιοδότησης» στο *ΙΑΚΕ, 5ο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο*, Ηράκλειο 07/04/2019, Τ. Β΄, σ.σ. 154-166.

(2018). «Η ασφαλιστική μεταμόρφωση των επικουρικών συντάξεων. ΤΕΑΠΟΖΟ: ανταποδοτικότητα vs αναδιανομής και αλληλεγγύης» στο *Κοινωνική Πολιτική Social Policy*, Τευχ. 10, Ιούνιος 2018, σσ .61-85.

(2016). «Εισφορές και παροχές του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης: Διαιωνίζοντας την ανισότητα στην κοινωνική ασφάλιση», Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

(2014). Βασικές Αρχές και Νέοι Κανονισμοί Επικουρικής Ασφάλισης και Συνταξιοδότησης - ΕΚΔΔ&Α, κωδ. 80048Κ20, Αθήνα.

(2013). Το πρωτογενές τελετουργικό δρώμενο της μουσικής, του χορού και του λόγου, Archive, <https://archive.gr/?p=1343>.

(2011). Πολύτεχνες, εργαζόμενες γυναίκες στην Εκπαίδευση Ενηλίκων του Ε.Α.Π.: Δυσκολίες και στρατηγικές υπέρβασης (Μελέτη Περίπτωσης). Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

(2009). Το Γλωσσικό Ζήτημα, Archive 5, 6-11.

<http://www.archive.gr/publications/volumes/ARCHIVE τόμος 5 2009.pdf>

(2009). Θεϊκή επένεργεια και θεϊκή παρέμβαση στον Ευριπίδη, Archive, 5, 28-32.

<http://www.archive.gr/publications/volumes/ARCHIVE τόμος 5 2009.pdf>

(2007). Οικογένεια και πόλις, Archive, 3, 51-56.

<http://www.archive.gr/publications/volumes/ARCHIVE%20%CF%84%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%203%202007.pdf>

(2007). Φυλή, φρατρία, δήμος και η ιδιότητα του πολίτη, Archive, 3, 35-40.

<http://www.archive.gr/publications/volumes/ARCHIVE%20%CF%84%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%203%202007.pdf>

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας διδακτορικής διατριβής αποτελεί η διερεύνηση ενδοκλαδικών ανισοτήτων μεταξύ ασφαλισμένων επικουρικών ταμείων του e-ΕΦΚΑ (ΕΤΕΑΕΠ) δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Η δημιουργία των φορέων επικουρικής ασφάλισης, όπως άλλωστε και της κύριας, ήταν αποσπασματική και συνεχώς επεκτεινόμενη. Ο πολυκερματισμός του ασφαλιστικού συστήματος και η πανσπερμία νομοθετικών διατάξεων συντηρούν ανισότητες μεταξύ των ασφαλισμένων, οι οποίες δικαιολογούνται, εν μέρει, από τον προσανατολισμό του συστήματος στην κάλυψη διαφορετικών επαγγελματικών κατηγοριών εργαζομένων. Ωστόσο, επειδή κάποιες νομοθετικές ενέργειες ήταν στοχευμένες εξυπηρετώντας συγκεκριμένες κοινωνικο-επαγγελματικές ομάδες, αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν επιπλέον ανισότητες σε όμοιους κλάδους εργασίας.

Κατά από την αντιπαραβολή της νομοθεσίας επικουρικών ταμείων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, διαπιστώνονται ενδοκλαδικές ανισότητες στις εισφορές, στις παροχές και στη θεμελίωση δικαιώματος συνταξιοδότησης. Όσον αφορά στους δημόσιους υπαλλήλους, παρά το γεγονός ότι η κατηγορία εκπαίδευσής τους καθορίζει τη μισθολογική τους εξέλιξη και αποζημίωση, η ασφάλισή τους σε διαφορετικά επικουρικά ταμεία (τ.ΤΕΑΔΥ, τ.ΤΕΑΠΟΚΑ), επέφερε διαφοροποίηση στο ύψος των καταβαλλόμενων εισφορών, στις προϋποθέσεις θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος και στο ποσό της συνταξιοδοτικής παροχής. Ως προς τους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα διαπιστώνονται ότι ίδιες ειδικότητες εργαζομένων σε όμοιες συνθήκες εργασίας, ασφαλιζόνταν σε δύο επικουρικά ταμεία, τα οποία προσφέρουν διαφορετικά επίπεδα προστασίας. Συγκεκριμένα, η εξέταση και σύγκριση των ρυθμιστικών κανόνων του τ.ΤΕΑΥΕΚ και του τ.ΕΤΕΑΜ ανέδειξε διαφοροποίηση στο ύψος των καταβαλλόμενων εισφορών και στις προϋποθέσεις θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος.

Abstract

The purpose of this doctoral thesis is to research intra-industry's disparities between insured persons' auxiliary funds of the e-EFKA (ETEAEF) concerning public and private sectors. The creation of supplementary insurance institutions, like the main one, has been fragmented and constantly expanded. The fragmentation of the insurance system and the panspermia of legislation maintain disparities between insured persons, which are partly justified by the orientation of the system to cover different occupational categories of workers. However, due to the fact that some legislative actions were targeted by serving specific socio-professional groups, the fragmentation resulted in additional inequalities in similar sectors of work.

When comparing the legislation on public and private sector supplementary funds, there are intra-industry disparities in contributions, benefits and the establishment of pension rights. As regards civil servants, although their training category determines their salary development and compensation, their insurance in different auxiliary funds (TEADY TEAPOKA), has differentiated the amount of contributions paid, the conditions for the establishment of pension rights and the amount of the retirement provision.

As far as private sector workers are concerned, it has been documented that the same specialties of workers in similar working conditions were insured in two auxiliary funds, which offer different levels of protection. In particular, the study of the regulatory rules of TEAYEK and ETEAM showed a differentiation in the amount of contributions paid and in the conditions for the establishment of pension rights.

Συνομογραφία

ΓΣΣΕ: Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος
ΓΓΚΑ: Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΔΕΚΟ: Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί
ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΔΟΕ: Διεθνής Οργάνωση Εργασίας
ΕΤΕΑ: Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης
ΕΤΕΑΕΠ: Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης
Ε.Ε. : Ευρωπαϊκή Ένωση
e-ΕΦΚΑ: Ηλεκτρονικός Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
ΙΚΑ: Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΚΦΑ: Κύριοι Φορείς Ασφάλισης
ΟΑΕΕ: Οργανισμός Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών
ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΓΑ: Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
ΝΑΤ: Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο
ΝΠΔΔ: Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ: Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας
ΤΑΔΚΥ: Ταμείο Ασφάλισης Δημοτικών – Κοινοτικών Υπαλλήλων
ΤΕΑΔΥ: Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων
ΤΕΑΕΙΓΕ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Εκπαιδευτικών Ιδιωτικής Γενικής Εκπαίδευσης
ΤΕΑΙΤ: Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιωτικού Τομέα
ΤΕΑΜ : Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών
ΤΕΑΠΟΚΑ: Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης
ΤΕΑΥΕΚ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων
ΤΕΑΥΝΤΠ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Ναυτικών & Τουριστικών Πρακτορείων
ΤΕΑΕΥΕΕΟ: Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Εκπροσώπων Υπαλλήλων Εργατικών Επαγγελματικών Οργανώσεων
ΤΕΑΧ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Χημικών
ΤΕΑΠΟΖΟ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού εταιρειών Οινοποιίας Ζυθοποιίας & Οινοπνευματοποιίας
ΤΕΑΠ – ΟΤΕ: Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού ΟΤΕ
ΤΕΑΠ ΕΛΤΑ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΛΤΑ
ΤΕΑΠ ΕΤΒΑ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΤΒΑ
ΤΕΑΠ ΕΡΤΤ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΡΤΤ
ΤΕΑΠ – ΔΕΗ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού ΔΕΗ
ΤΕΑΠΕΤΕ: Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εμπορικής Τράπεζας
ΤΣΜΕΔΕ: Ταμείο Συντάξεων Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων
ΦΚΑ: Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	14
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.	28
Η κοινωνική ασφάλιση: Πυρηνικό πεδίο της κοινωνικής πολιτικής	28
Εισαγωγή κεφαλαίου	28
1.1 Κοινωνική Πολιτική	28
1.2 Κοινωνική Πολιτική και Κράτος Ευημερίας.....	29
1.1.2. Έκταση κοινωνικής πολιτικής-Ταξινομήσεις κρατών ευημερίας.....	31
1.1.3. Ανάπτυξη και καμπή κοινωνικής πολιτικής -κρατών ευημερίας.....	35
1.1.4. Συνταγματικές και διεθνείς εγγυήσεις του κράτους ευημερίας	37
1.2. Η Κοινωνική Ασφάλιση.....	40
1.2.1 Αναδρομή της κοινωνικής ασφάλισης.....	41
1.2.2. Πρότυπα της Κοινωνικής ασφάλισης.....	45
1.2.3. Βασικά χαρακτηριστικά συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης	52
1.2.4. Πυλώνες της κοινωνικής ασφάλισης	55
1.2.5 Μοντέλα χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης	57
1.2.6. Εισροές Κοινωνικής Ασφάλισης	65
1.2.7 Παροχές Κοινωνικής Ασφάλισης.....	67
1.2.7.1. Παροχές συντάξεων	68
1.2.7.2. Παροχές ιατρικές, αποζημιώσεις ασθενείας και μητρότητας	70
1.2.7.3. Παροχές προς την οικογένεια	71
1.2.7.4. Παροχές εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών νοσημάτων	72
1.2.7.5. Παροχές ανεργίας.....	72
Σύνοψη κεφαλαίου	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.	75

Η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα	75
Εισαγωγή κεφαλαίου	75
2.1. Τα πρότυπα της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα	76
2.2. Το δίκαιο της ελληνικής κοινωνικής ασφάλισης	80
2.3. Πυλώνες της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα.....	86
2.4. Μηχανισμοί εποπτείας της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα.....	88
2.5. Χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα.....	91
2.5. Εισροές κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα.....	94
2.6. Παροχές κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα	110
2.6.1. Παροχές συντάξεων	112
2.6.1.1. Σύνταξη λόγω γήρατος.....	115
2.6.1.2. Σύνταξη λόγω αναπηρίας.....	120
2.6.1.3. Σύνταξη λόγω θανάτου	124
2.6.2. Παροχές προς την οικογένεια	124
2.6.3. Παροχές: ιατρικές, αποζημιώσεις ασθενείας και μητρότητας.....	125
2.6.4. Παροχές εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών νοσημάτων	126
2.6.5. Παροχές ανεργίας	126
2.6.6. Παροχές εφάπαξ	126
Σύνοψη κεφαλαίου	128
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.	130
Διοικητική οργάνωση της κοινωνικής ασφάλισης.	130
Εισαγωγή κεφαλαίου	130
3.1 Η Κύρια Ασφάλιση στην Ελλάδα- ιστορική αναδρομή οργανισμών κύριας ασφάλισης	130
3.1.2. Ενοποιήσεις φορέων κύριας ασφάλισης και κατάληξη στον ΕΦΚΑ.....	138
3.2. Η Επικουρική Ασφάλιση στην Ελλάδα- ιστορική αναδρομή των φορέων	142
3.2.1. Τα επικουρικά ταμεία των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα.....	149

3.2.2. Τα επικουρικά ταμεία των εργαζομένων στον δημόσιο τομέα.....	150
3.2.3. Τα επικουρικά ταμεία των εργαζομένων των Τραπεζών και των ΔΕΚΟ.....	151
3.2.4. Τα επικουρικά ταμεία των ελευθέρων επαγγελματιών	153
3.2.5. Τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης ΤΕΑ.....	154
3.2.6 Ενοποιήσεις φορέων επικουρικής ασφάλισης	156
Σύνοψη κεφαλαίου	164
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.	167
Ομοιογενή προβλήματα φορέων κοινωνικής ασφάλισης της Ελλάδας με σύγκριση της νομοθεσίας και των καταστατικών τους.....	167
Εισαγωγή κεφαλαίου	167
4.1. Αφετηρία Ανισοτήτων στην Κοινωνική Ασφάλιση: Η έναρξη της παροχής	168
4.2. Η κλαδική και ενδοκλαδική διαφοροποίηση.....	169
Παράδειγμα 1: Κλαδική διαφοροποίηση	171
Παράδειγμα 2: Διαφοροποίηση στο επίπεδο προστασίας	173
Παράδειγμα 3: Διαφοροποίηση ανάλογα με το χρόνο αρχικής ασφάλισης.....	174
Παράδειγμα 4: Διαφοροποίηση ανάλογα με το χρόνο αρχικής ασφάλισης.....	174
4.3. Η πολυνομία	174
4.4. Περιοριστικά μέτρα στις διαθέσιμες παροχές στο πλαίσιο ενός εθνικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης	178
4.5. Η εποπτεία και η διοικητική διαφοροποίηση.....	181
Παράδειγμα 5: Διαφοροποίηση στην επιβολή νομοθεσίας ανάλογα με τον εποπτεύοντα φορέα.....	185
4.6. Το διοικητικό κόστος.....	185
4.7. Η διαχείριση των πόρων	189
4.8. Οι Αναλογιστικές μελέτες.....	191
4.9. Η εμφανής αλλά και αφανής προνοιακή προστασία	192
4.10. Ευνοϊκές διατάξεις συνταξιοδότησης	195

Παράδειγμα 6: Συνταξιοδότηση γυναικών έγγαμων γυναικών μετά από εικοσαετή υπηρεσία σε επικουρικό ταμείο ιδιωτικού τομέα.....	195
Παράδειγμα 7: Συνταξιοδότηση μητέρων ανηλίκων και χήρων πατέρων ανηλίκων τέκνων.....	197
4.11. Ανταπόδοση μεταξύ εισφορών και παροχών.....	198
Παράδειγμα 8: έλλειμμα ανταποδοτικότητας εισφορών και παροχών, δηλαδή να καταβάλλονται εισφορές και να μην ανταποδίδονται κατά τον υπολογισμό των παροχών.....	199
Παράδειγμα 9: έλλειμμα ανταποδοτικότητας εισφορών και παροχών δηλαδή να καταβάλλονται παροχές για τις οποίες δεν έχουν εισπραχθεί αντίστοιχες εισφορές.....	201
4.12. Η επιλογή στην ασφάλιση.....	204
4.13. Η δημιουργία και εφαρμογή της διαδοχικής ασφάλισης.....	205
4.14. Ο πελατειακός κορπορατισμός.....	206
Παράδειγμα 10: Προνόμια ασφαλισμένων του ΤΕΑΕΥΕΕΟ.....	206
Σύνοψη κεφαλαίου.....	209
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	213
Το ΕΤΕΑΕΠ.....	213
Εισαγωγή κεφαλαίου.....	213
5.1. Το ΕΤΕΑΕΠ.....	213
5.2. Διάρθρωση του ΕΤΕΑΕΠ.....	216
5.3. Προβλήματα και θεσμικές παρεμβάσεις του ΕΤΕΑΕΠ.....	221
5.4. Στοιχεία οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ ομάδων ταμείων του ΕΤΕΑΕΠ.....	224
5.5. Οι επιπτώσεις των ανισοτήτων στην Κοινωνική Ασφάλιση.....	236
Σύνοψη κεφαλαίου.....	243
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	246
Ανισότητες ασφαλισμένων Δημοσίου τομέα.....	246
Εισαγωγή κεφαλαίου.....	246

6.1 ΤΕΑΔΥ και ΤΕΑΠΟΚΑ	246
6.2 Συνοπτική παρουσίαση ΤΕΑΔΥ.....	248
6.2.1. Οι Εισφορές ασφαλισμένων και εργοδοτών του ΤΕΑΔΥ.....	252
6.3 Συνοπτική παρουσίαση ΤΕΑΠΟΚΑ	253
6.3.1. Οι Εισφορές ασφαλισμένων και εργοδοτών του ΤΕΑΠΟΚΑ.....	254
6.4 Σύγκριση υπολογισμού σύνταξης μεταξύ Επικουρικών Ταμείων Δημοσίου: ΤΕΑΔΥ & ΤΕΑΠΟΚΑ	256
6.5 Θεμελίωση σύνταξης επικουρικών ταμείων Δημοσίου Τομέα ΤΕΑΔΥ & ΤΕΑΠΟΚΑ	259
6.6 Θεμελίωση σύνταξης επικουρικών ταμείων Ιδιωτικού Τομέα ΤΕΑΠΟΚΑ.....	265
Σύνοψη κεφαλαίου	266
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	268
Ανισότητες ασφαλισμένων Ιδιωτικού τομέα.	268
Εισαγωγή κεφαλαίου	268
7.1 τ.ΕΤΕΑΜ και τ.ΤΕΑΥΕΚ	269
7.2 Συνοπτική παρουσίαση του ΕΤΕΑΜ.....	272
7.2.1. Εισφορές ΕΤΕΑΜ	273
7.2.2. Παροχές ΕΤΕΑΜ.....	273
7.2.3. Υπολογισμός σύνταξης ΕΤΕΑΜ (Π.Δ. 995/80 άρθρ. 4, όπως αντικ. με Π.Δ.499/84 άρθρ. 1)	274
7.2.4. Κατώτατα όρια ΤΕΑΜ.....	274
7.3 Συνοπτική παρουσίαση του ΤΕΑΥΕΚ	274
7.3.1. Εισφορές ΤΕΑΥΕΚ.....	275
7.3.2. Παροχές ΤΕΑΥΕΚ.....	275
7.4. Θεμελίωση σύνταξης ασφαλισμένων ιδιωτικού τομέα ΕΤΕΑΜ και ΤΕΑΥΕΚ Ν. 3518/2006.....	277
Σύνοψη κεφαλαίου	279

Επίλογος.....	281
Προτάσεις.....	286
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	288
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	300
ΠΗΓΕΣ	302
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. Πίνακες θεμελίωσης συνταξιοδότησης ΙΚΑ_ΕΤΑΜ (ιδιωτικός τομέας).....	304
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Πίνακες θεμελίωσης συνταξιοδότησης ΓΛΚ (δημόσιος τομέας)	308
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Πίνακες θεμελίωσης συνταξιοδότησης ΟΑΕΕ (αυτοαπασχολούμενοι)	312
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: Πίνακες θεμελίωσης συνταξιοδότησης Ειδικών Ταμείων	313

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Οργανόγραμμα ΕΤΕΑΕΠ.....	219
Διάγραμμα 2. Μέση απονεμηθείσα σύνταξη γήρατος ανά πρώην ταμείο ΕΤΕΑΕΠ στις 31/12/2017.....	235
Διάγραμμα 3. Μέση σύνταξη γήρατος ανά πρώην Ταμείο ΕΤΕΑΕΠ μετά τον επανυπολογισμό του αρ. 96 του Ν.4387/2016 στις 31/12/2017	236

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1: Μεταπολεμικά συντάγματα κρατών και κοινωνικά δικαιώματα	37
Πίνακας 1.2: Παράγοντες διαμόρφωσης κοινωνικής ασφάλισης.....	49
Πίνακας 1.3: Διαφορές κοινωνικής ασφάλισης & κοινωνικής ασφάλειας	54
Πίνακας 1.4: Διαφορές δημόσιας και ιδιωτικής ασφάλισης.....	55
Πίνακας 1.5: Εφαρμογή κεφαλαιοποιητικού και εγκατάλειψη από χώρες της Λατινικής Αμερικής και Ανατολικής Ευρώπης.....	59
Πίνακας 1.6: Σύνοψη χαρακτηριστικών διανεμητικού & κεφαλαιοποιητικού συστήματος.....	64
Πίνακας 1.7: Θεσμοθέτηση ασφάλισης ασθενείας στις ευρωπαϊκές χώρες.....	70
Πίνακας 2.1: Ασφαλιστικοί Φορείς και Καλυπτόμενες Ανάγκες.....	78
Πίνακας 2.2: Διμερείς συμβάσεις της Ελλάδας με άλλα κράτη	82
Πίνακας 2.3: Ιδιόμορφες συμφωνίες της Ελλάδας με άλλα κράτη.....	82
Πίνακας 2.4: Πολυμερείς συμβάσεις της Ελλάδας.....	83
Πίνακας 2.5: Είδος επενδύσεων και διενέργειες	93
Πίνακας 2.6: Χρηματοδότηση του Κράτους προς Φορείς Κύριας Ασφάλισης – έτη 2000 - 2015 -ποσά σε εκατ. €).....	95

Πίνακας 2.7: Εισφορές οργανισμών κύριας ασφάλισης	96
Πίνακας 2.8: Εισφορές οργανισμών επικουρικής ασφάλισης	98
Πίνακας 2.9: Καθεστώς νέων ασφαλισμένων	99
Πίνακας 2.10: Διαχρονική αύξηση εισφορών ΙΚΑ-ΕΤΑΜ	100
Πίνακας 2.11: Κοινωνικοί επιβαλλόμενοι πόροι υπέρ οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης.....	102
Πίνακας 2.12: Ειδικές εισφορές επιβαλλόμενες υπέρ οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης.....	106
Πίνακας 2.13: Φορείς με το μεγαλύτερο ποσοστό εσόδων από τις ειδικές εισφορές.....	109
Πίνακας 2.14: Βαθμίδες, ποσοστά αναπηρίας και παροχής.....	121
Πίνακας 2.15: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω αναπηρίας	122
Πίνακας 2.16: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης ειδικών περιπτώσεων (με αναπηρία) Χωρίς Όριο Ηλικίας	123
Πίνακας 3.1: Φορείς και καλυπτόμενοι κλάδοι.....	131
Πίνακας 3.2: Εντασσόμενα ταμεία στον ΟΑΕΕ 1988-2008.....	140
Πίνακας 3.3: ΕΦΚΑ. Οι ενταχθέντες φορείς	141
Πίνακας 3.4: Οργανισμοί επικουρικής ασφάλισης και οι κλάδοι τους.....	145
Αρμοδιότητα Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας	145
Πίνακας 3.5: Ανεξάρτητοι οργανισμοί επικουρικής πρόνοιας ασφάλισης με παροχές ασθένειας &	146
Αρμοδιότητα Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας	146
Πίνακας 3.6: Οργανισμοί επικουρικής ασφάλισης και οι κλάδοι τους.....	147
Αρμοδιότητα Υπουργείου Εθνικής Άμυνας	147
Πίνακας 3.7: Οργανισμοί επικουρικής ασφάλισης και οι κλάδοι τους.....	148
Αρμοδιότητα Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας	148
Πίνακας 3.8: Οργανισμοί επικουρικής ασφάλισης και οι κλάδοι τους.....	149

Αρμοδιότητα Βουλής των Ελλήνων	149
Πίνακας 3.9: Ταμεία προαιρετικής επαγγελματικής ασφάλισης.....	154
Πίνακας 3.10: Ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.....	157
Πίνακας 3.11: Ενταχθέντα Ταμεία επικουρικής ασφάλισης στο ΕΤΕΑΕΠ	158
Πίνακας 3.12: Ενταχθέντα Ταμεία εφάπαξ στο ΕΤΕΑΕΠ	162
Πίνακας 4.1: Έναρξη επικουρικής σύνταξης ανά ταμείο.....	169
Πίνακας 4.2: Πλήθος οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης	170
Πίνακας 4.3: Εισφορές ασφαλισμένων του ΤΕΑΧ.....	172
<i>(παλαιοί/ νέοι/ μισθωτοί/ιδιώτες/ ελεύθεροι επαγγελματίες)</i>	172
Πίνακας 4.4: Ταμεία Αρωγής υπαλλήλων υπουργείων – ποσοστά υπολογισμού σύνταξης.....	173
Πίνακας 4.5: Νομοθεσία οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης 1940-2014.....	175
Πίνακας 4.6: Συνταξιοδοτική νομοθεσία οργανισμών κύριας ασφάλισης	177
Πίνακας 4.7: Οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης- αρμόδια υπουργεία	183
Πίνακας 4.8: Οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης- αρμόδια υπουργεία	184
Πίνακας 4.9: Ενταχθέντα ταμεία στο ΕΤΕΑ.....	186
Πίνακας 4.10: Ταμεία των οποίων τα αρχεία ακόμη και σήμερα βρίσκονται σε χώρους του ΕΦΚΑ	188
Πίνακας 4.11: Προνοιακά προγράμματα μέσω κοινωνικής ασφάλισης.....	193
Πίνακας 4.12: Προσδιορισμός σύνταξης με καταστατικές διατάξεις του ΤΕΑΠΟΖΟ.....	200
Πίνακας 4.13: Η επίδραση της οικονομικής κρίσης: Ρυθμίσεις εξομάλυνσης διαφορών στη χρηματοδότηση, τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης και στις εισφορές, παροχές των επικουρικών ταμείων».....	211
Πίνακας 5.1: Διευθύνσεις ΕΤΕΑΕΠ και ταμεία επικουρικής ασφάλισης.....	219
Πίνακας 5.2: Διευθύνσεις ΕΤΕΑΕΠ και ταμεία εφάπαξ παροχών	220
Πίνακας 5.3: Προβλήματα λειτουργίας επικουρικής ασφάλισης	222

Πίνακας 5.4: Αποφάσεις της διοίκησης του ΕΤΕΑΕΠ για επίλυση προβλημάτων	223
Πίνακας 5.5: Ομαδοποίηση επικουρικών ταμείων του ΕΤΕΑΕΠ σε τομείς.....	225
Πίνακας 5.6: Κατανομή Συντάξεων Γήρατος του ΕΤΕΑΕΠ ανά Τομέα απασχόλησης στις 31/12/2017.....	226
Πίνακας 5.7: Κατανομή Συντάξεων Γήρατος του ΕΤΕΑΕΠ ανά πρώην ταμείο στις 31/12/2017	228
Πίνακας 5.8: Διαστρωμάτωση απονεμηθεισών συντάξεων Γήρατος του ΕΤΕΑΕΠ στις 31/12/2017	231
Πίνακας 5.9: Ποσοστιαία Διαστρωμάτωση για κάθε τ. Ταμείο των Συντάξεων Γήρατος του ΕΤΕΑΕΠ στις 31/12/2017.....	234
Πίνακας 6.1: Ταμεία Αρωγής- Ιδρυτικές Διατάξεις	248
Πίνακας 6.2:	250
Ποσοστό Υπολογισμού Σύνταξης των ενταχθέντων στο ΤΕΑΔΥ πρώην Ταμείων Αρωγής για 35 έτη ασφάλισης από ιδρύσεως τους έως 31/12/2014.....	250
Πίνακας 6.3: Σχέση ασφαλισμένων/ συνταξιούχων/ υπολογισμού σύνταξης και κοινωνικών πόρων	251
Πίνακας 6.4: Πίνακας Ασφαλιστέων αποδοχών και ποσοστά εισφορών	252
Πίνακας 6.5 : Διαχρονική αποτύπωση ποσοστού υπολογισμού σύνταξης ΤΕΑΠΟΚΑ	253
Πίνακας 6.6: Εισφορές ασφαλισμένου & εργοδότη στο ΤΕΑΠΟΚΑ	254
Πίνακας 6.7: Ποσοστό Υπολογισμού Σύνταξης Επικουρικών Ταμείων Δημοσίου Τομέα	256
Πίνακας 6.8:	257
Ποσοστό υπολογισμού σύνταξης ΤΕΑΔΥ & ΤΕΑΠΟΚΑ αναλυτικά για 15 έως 40 χρόνια ασφάλισης.....	257
Πίνακας 6.9: Νομοθεσία για τη θεμελίωση συνταξιοδότησης του ΤΕΑΔΥ και ΤΕΑΠΟΚΑ	259
Πίνακας 6.10: Νέα ηλικία συνταξιοδότησης σύμφωνα με το Ν.4336/15.....	261

Πίνακας 6.11: Νέα ηλικία συνταξιοδότησης σύμφωνα με το Ν.4336/15.....	262
Πίνακας 6.12: Διατάξεις δημοσίου Θεμελίωση συνταξιοδότησης «νέων» ασφαλισμένων γυναικών-ανδρών.....	263
Πίνακας 7.1: Κοινές ειδικότητες και κωδικοί ασφάλισης ασφαλισμένων τ.ΤΕΑΥΕΚ & ΕΤΕΑΜ.....	269
Πίνακας 7.2: Ενισχύσεις συνταξιούχων ΤΕΑΥΕΚ.....	275
Πίνακας 7.3: Απαιτούμενες ημέρες ασφάλισης για τη συνταξιοδότηση από το τ.ΕΤΕΑΜ.....	277
Πίνακας 7.4: Απαιτούμενες ημέρες ασφάλισης και ηλικία συνταξιοδότησης ασφαλισμένων του ΤΕΑΕΥΕΕΟ.....	278
ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΩΝ	
Πίνακας 1.1: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος Ανδρών, ασφαλισμένοι του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ.....	304
Πίνακας 1.2: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος Γυναικών, ασφαλισμένες του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ.....	305
Πίνακας 1.3: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος μητέρων ανηλίκων ή χήρων πατέρων ανηλίκων, ασφαλισμένοι του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ.....	307
Πίνακας 2.1: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος Ανδρών, Γυναικών ασφαλισμένοι του Δημοσίου με 15 έτη υπηρεσία.....	308
Πίνακας 2.2: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος ανδρών, ασφαλισμένοι του Δημοσίου, διορισθέντες έως 31/12/1992.....	308
Πίνακας 2.3: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος γυναικών, ασφαλισμένες του Δημοσίου, διορισθέντες έως 31/12/1992, άγαμες ή χήρες ή διαζευγμένες χωρίς τέκνα ή με έγγαμα τέκνα.....	309
Πίνακας 2.4: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος ανδρών, ειδικών περιπτώσεων, ασφαλισμένοι του Δημοσίου, διορισθέντες έως 31/12/1992.....	309
Πίνακας 2.5: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος γυναικών ειδικών περιπτώσεων, ασφαλισμένες του Δημοσίου.....	310

Πίνακας 3.1: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος ανδρών-γυναικών, ασφαλισμένοι του ΟΑΕΕ	312
Πίνακας 4.1: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος γυναικών, μητέρων ανηλίκων, ασφαλισμένες έως 31/12/1982 ειδικών ταμείων	313
Πίνακας 4.2: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης με 15ετία λόγω γήρατος ανδρών-γυναικών, ασφαλισμένες έως 31/12/1982 ειδικών ταμείων.....	314
Πίνακας 4.3: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης με 25ετία λόγω γήρατος ανδρών-γυναικών, ασφαλισμένες έως 31/12/1992 ειδικών ταμείων.....	314
Πίνακας 4.4: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος ανδρών, ασφαλισμένων ειδικών ταμείων, συμπλήρωση απαιτούμενου χρόνου από 01/1998- 2008.....	314
Πίνακας 4.5: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος γυναικών, ασφαλισμένων ειδικών ταμείων, συμπλήρωση απαιτούμενου χρόνου από 01/1998- 2008.....	315
Πίνακας 4.6: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος ανδρών-γυναικών, ασφαλισμένων ειδικών ταμείων έως 31/12/1992 με 35ετία άνευ ορίου ηλικίας	315
Πίνακας 4.7: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος τριτέκνων γυναικών και πατέρων χηρών-διαζευγμένων, ασφαλισμένων ειδικών ταμείων έως 31/12/1992	316
Πίνακας 4.8: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος μητέρων ανηλίκων και πατέρων χηρών, ασφαλισμένων ειδικών ταμείων έως 31/12/1992	316
Πίνακας 4.9: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος ασφαλισμένων ειδικών ταμείων έως 31/12/1992 στα βαρέα και υπέρ-βαρέα ανθυγιεινά επαγγέλματα.....	316
Πίνακας 5.1: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος Ανδρών ασφαλισμένων ΤΑΝ	318
Πίνακας 5.2: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος Γυναικών (άγαμες) ΤΑΝ.....	318

Πίνακας 5.3: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος Γυναικών (έγγαμες) ΤΑΝ	319
Πίνακας 5.4: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος Γυναικών (μητέρες ανηλίκων) ΤΑΝ	319

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όλα τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης των ανεπτυγμένων χωρών υφίστανται κραδασμούς εξ αιτίας σημαντικών αλλαγών στο εγχώριο αλλά και διεθνές οικονομικό, κοινωνικό, και πολιτικό περιβάλλον. Τα αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης, η μακροχρόνια οικονομική κρίση, η ανατροπή δημογραφικών δεδομένων, η μετακίνηση πληθυσμών από χώρα σε χώρα και απρόβλεπτα φαινόμενα όπως αυτό της πανδημίας του COVID-19 με τη βίαιη διακοπή δραστηριοτήτων σε κλάδους της οικονομίας, διογκώνουν συσσωρευμένες δυσλειτουργίες και ανισορροπίες της παγκόσμιας οικονομίας. Τα γεγονότα αυτά, στις περιπτώσεις που υφίστανται δομικές αντιφάσεις στα συστήματα, επιταχύνουν την κρίση τους και καθοδηγούν, χωρίς τη δυνατότητα ελιγμών, δυσμενείς αλλαγές.

Στην Ελλάδα, στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης υφίστανται ανάλογες δομικές αντιφάσεις και επιβαρυντικά προβλήματα τα οποία καθιστούν δυσχερή τη μακροχρόνια βιωσιμότητά του. Η ανάπτυξη του ασφαλιστικού με αποσπασματικό τρόπο, ο μεγάλος αριθμός των ασφαλιστικών φορέων, η ασφαλιστική πολυνομία που δημιουργεί περιθώριο για διαφορετικές ερμηνείες συνθέτουν τα κυριότερα δομικά προβλήματα ενός αναποτελεσματικού, πολυ-επίπεδου, συστήματος. Οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης παρείχαν συντάξεις κύριες ή επικουρικές, το επίπεδο των οποίων διέφερε για πολλούς λόγους. Η έκταση της ασφαλιστικής προστασίας ήταν διαφορετική καθώς κάποιοι φορείς κάλυπταν τους παραδοσιακούς ασφαλιστικούς κινδύνους (γήρας, αναπηρία, θάνατος) ενώ άλλοι προσέφεραν επιπλέον παροχές (ετήσιο βοήθημα στους συνταξιούχους, έξοδα κηδείας, συμμετοχή σε κατασκηνώσεις επίδομα αεροθεραπείας κ.ά). Επιπρόσθετα, υπήρχαν φορείς που χορηγούσαν περιοδικές ασφαλιστικές παροχές και άλλοι εφ' άπαξ. Οι εκατοντάδες φορείς κοινωνικής ασφάλισης (κύριας και επικουρικής) ακολουθούσαν τις καταστατικές τους διατάξεις και εποπτεύονταν από διαφορετικό οργανισμό με αποτέλεσμα την πολυνομία και την έλλειψη του συντονισμού τους. Αυτή η πραγματικότητα, εκτός από το γεγονός ότι επιτρέπει συμπεράσματα σχετικά με έλλειμμα ενεργειών και παραλήψεων της εκτελεστικής εξουσίας για την εύρυθμη λειτουργία του συστήματος, εμπόδιζε και εμποδίζει την κοινωνική ασφάλιση να αποτελεί συνθετικό, αποτελεσματικό και αναδιανεμητικό, σε είδος και σε χρήμα, θεσμό της ελληνικής οικονομίας. Η άνιση μεταχείριση των ασφαλισμένων στο δικαίωμα για ασφαλιστικές παροχές, στο επίπεδο των παροχών αυτών, στην ανταπόδοση ή μη της συμβολής του καθενός στο σύστημα

κοινωνικής ασφάλισης, διαιωνίζει την αυθαιρεσία και καταστρατηγεί τη θεμελιώδη αρχή, μεταξύ άλλων, της αναλογικότητας εισφορών- παροχών και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Παρά το γεγονός ότι τα προβλήματα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και οι ανισότητες μεταξύ των ασφαλισμένων είχαν επισημανθεί από την αρχή της δημιουργίας του, ελάχιστες βελτιώσεις προέκυψαν. Τον εξορθολογισμό του συστήματος εμπόδιζαν το πιθανό πολιτικό κόστος, η έλλειψη ουσιαστικού κοινωνικού διαλόγου και η έλλειψη του αισθήματος εμπιστοσύνης των πολιτών προς το κράτος. Υπό αυτές τις συνθήκες υπονομεύτηκε ουσιαστικά ο ρόλος του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Μετά από πολλαπλά πορίσματα, μελέτες και προτάσεις που υποβάλλονταν επί δεκαετίες, πραγματοποιήθηκαν αλλεπάλληλες θεσμικές αλλαγές και αποσπασματικές, διοικητικές και όχι λειτουργικές ενοποιήσεις. Στα χρόνια της οικονομικής κρίσης, 2010 και μετέπειτα, και κυρίως το έτος 2016, η οργανωτική διασπορά των ασφαλιστικών φορέων επιχειρήθηκε να περιοριστεί με την ένταξη των οργανισμών κύριας ασφάλισης στον Ενιαίο Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΦΚΑ). Όσον αφορά στα πολυάριθμα επικουρικά ταμεία, αυτά συνενώθηκαν με της πρόνοιας υπό το Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών (ΕΤΕΑΕΠ). Το έτος 2020 ολοκληρώθηκε η προσπάθεια ενοποίησης των ασφαλιστικών φορέων με την τελική ένταξη της επικουρικής ασφάλισης στον υπερφορέα e-ΕΦΚΑ.

Ως προς τις θεσμικές αλλαγές, ήδη από το έτος 2016 νομοθετήθηκαν ενιαία ασφαλιστικά καθεστάτα εισφορών και υπολογισμού παροχών για την κύρια, την επικουρική ασφάλιση και το εφάπαξ. Ωστόσο, μέχρι την έκδοση ενιαίου κανονισμού ασφάλισης και παροχών, για τους ενοποιημένους φορείς, εξακολουθούν να ισχύουν οι καταστατικές διατάξεις τους και κατά συνέπεια σε πολλά θέματα παραμένουν οι ανισότητες μεταξύ των ασφαλισμένων. Ακόμη, ο επανυπολογισμός των συντάξεων που επιβλήθηκε με σκοπό τη διαγενεακή δικαιοσύνη (εξομάλυνση των διαφορών στις παροχές μεταξύ νέων και παλαιών συνταξιούχων κύριας και επικουρικής ασφάλισης) τον έλεγχο της αυξητικής πορείας των συνταξιοδοτικών δαπανών και την εξισορρόπηση των ανισοτήτων μεταξύ των ταμείων, δεν κρίνεται απολύτως επιτυχής. Συγκεκριμένα, το ΕΤΕΑΕΠ αδυνατώντας να εφαρμόσει κατά γράμμα το νόμο, λόγω έλλειψης συνολικών ασφαλιστικών στοιχείων και υπό την πίεση του χρόνου εφαρμογής, επέτυχε μεν με τον επανυπολογισμό την εξοικονόμηση χρημάτων για τη βιωσιμότητά του, διατήρησε όμως τις ανισότητες και σημαντικές αποκλίσεις στις παροχές των συνταξιούχων. Σε κάθε περίπτωση η επιδιωκόμενη, ενόψει της αρχής της ισότητας, ενιαιοποίηση ποσοστών εισφορών, υπολογισμού παροχών και θεμελίωσης δικαιωμάτων εξυπηρετεί

βραχυπρόθεσμους δημοσιονομικούς στόχους και επιφέρει σημαντικές απώλειες στους ασφαλισμένους και τους συνταξιούχους. Τους μόνιμους μηχανισμούς περικοπών των συντάξεων και τη διατήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας στην κοινωνική ασφάλιση επιβεβαιώνουν και οι πρόσφατες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ Ολ 1439-1443/2020).

Αντικείμενο της παρούσης διδακτορικής διατριβής αποτελούν οι ανισότητες στις συνταξιοδοτικές παροχές φορέων επικουρικής ασφάλισης και συγκεκριμένα ταμείων που συναποτελούν το ΕΤΕΑΕΠ. Η επικουρική ασφάλιση αποτελεί συμπληρωματική ασφάλιση που παρέχεται από φορέα ή κλάδο ή λογαριασμό, ο οποίος μετά την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου, προσφέρει στους ασφαλισμένους του πρόσθετες περιοδικές ή εφάπαξ παροχές, πέραν αυτών που χορηγούνται από τον φορέα κύριας ασφάλισης. Εντάσσεται στο δημόσιο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, είναι υποχρεωτική και διέπεται από τους ίδιους νόμους που ισχύουν στην κύρια ασφάλιση. Η διάκριση μεταξύ κύριας και επικουρικής ασφάλισης αποτυπώνεται στην παρ. 3 του άρθ. 13 του Ν. 6298/1934 όπου αναφέρεται ο συμπληρωματικός ρόλος της επικουρικής και το γεγονός ότι δεν μπορεί να καλύψει άλλο έδαφος παρά αυτό που καταλείπει η κύρια ασφάλιση. Η δομή των επικουρικών ταμείων είναι η ίδια με αυτή της κύριας ασφάλισης καθώς κύριοι και επικουρικοί φορείς ακολουθούν συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο και καλύπτουν τους ίδιους κινδύνους (γήρας, αναπηρία, θάνατος, εργατικό ατύχημα, οικογενειακά βάρη, παροχές ασθενείας). Μπορεί τα επικουρικά ταμεία να ακολούθησαν το μοντέλο δημιουργίας των φορέων κύριας ασφάλισης δηλ. της κλαδικής πολυδιάσπασης, αλλά η επιπλέον κάθετη κατάτμηση των φορέων ασφαλιστικής κάλυψης είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν πολλαπλάσιοι επικουρικοί φορείς σε σύγκριση με αυτούς της κύριας ασφάλισης. Η σύσταση των επικουρικών ταμείων ήταν αποσπασματική και διένυσε μια μακρά χρονική πορεία καθώς κάποια από αυτά τα ταμεία ξεπερνούν τα εκατό πενήντα χρόνια λειτουργίας τους (π.χ. Μετοχικό Ταμείο Στρατού, Πολεμικού Ναυτικού και Πολιτικών Υπαλλήλων ίδρυση με το ΒΔ στις 24/10/1867). Το τελευταίο επικουρικό ταμείο για τους μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα (ΕΤΕΑΜ) ιδρύθηκε το 1983 και ακολούθησαν τη δεκαετία του 1980 και του 2000 τα επικουρικά των αγροτών και των αυτοαπασχολούμενων, αντίστοιχα. Όλη αυτή η μακροχρόνια διαδρομή της επικουρικής ασφάλισης, το πλήθος των καταστατικών διατάξεων αλλά και οι νομοθετικές ρυθμίσεις με σκοπό τη βελτίωση του κοινωνικο-ασφαλιστικού συστήματος αποτελούν, κατά βάση, το πεδίο της έρευνας της διδακτορικής διατριβής. Η μεθοδολογία που ακολουθείται αφορά σε ανασκόπηση ελληνικής και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας, αρθρογραφίας, νομοθεσίας και ηλεκτρονικών πηγών. Η

ανασκόπηση αυτού του ποικίλου υλικού πληροφόρησης, κυρίως των πρωτογενών τεκμηρίων, διευκολύνει στην παράθεση των μέχρι τώρα γνώσεων την ομαδοποίηση, αξιολόγηση, ταξινόμηση και σύγκρισή τους ώστε να αποτελέσουν το υπόστρωμα για τη διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων.

Συγκεκριμένα:

Πρώτον, σε θεωρητικό επίπεδο, επιδιώκεται η κατανόηση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης το οποίο οργανώθηκε σύμφωνα με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες κάθε εποχής, τις διεκδικήσεις ασφαλισμένων και εργοδοτών και την αποδοχή τους από τις κυβερνήσεις με γνώμονα πολιτικά κριτήρια. Η αναποτελεσματική πολιτικο-διοικητική λειτουργία και το πρόβλημα φερεγγυότητας του ασφαλιστικού συστήματος αποδεικνύεται από αρκετά στοιχεία. Για παράδειγμα η πολύπλοκη και αντιφατική νομοθεσία, τα υψηλά και χαμηλά επίπεδα παροχών ανάλογα με τη δύναμη των συνδικαλιστικών οργανώσεων και η ανεπαρκής σύνδεση ή αναλογία εισφορών -παροχών επιβεβαιώνουν τα ανωτέρω. Το ίδιο ισχύει και για τις αυξήσεις συνταξιοδοτικών παροχών και τις πρόωρες συνταξιοδοτήσεις που δεν στηρίζονται σε αναλογιστικές μελέτες αλλά αποφασίζονται από κυβερνητικούς παράγοντες.

Δεύτερον, σε μεθοδολογικό επίπεδο, το ενδιαφέρον της διερεύνησης επικεντρώνεται στην ανάλυση και κατανόηση των συνθηκών εξέλιξης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα και ειδικότερα της επικουρικής ασφάλισης. Από την άποψη αυτή, η ανάδειξη των εσωτερικών αντιφάσεων, των στρεβλώσεων, των παθογενειών, των ανισοτήτων της επικουρικής ασφάλισης, αποτελεί διαχρονικά εξαιρετικής μεθοδολογικής σημασίας για τη βαθύτερη κατανόηση και αντίληψη, μεταξύ άλλων, των αιτιών των ιδιαιτεροτήτων και των χαρακτηριστικών της επικουρικής ασφάλισης. Κι' αυτό προκειμένου να διαμορφωθεί ένα ερμηνευτικό πλαίσιο τόσο των τελούμενων εξελίξεων, όσο και του περιεχομένου καθώς και του χαρακτήρα των ασκούμενων κοινωνικο-ασφαλιστικών πολιτικών.

Τρίτον, σε εμπειρικό επίπεδο διερευνάται η ύπαρξη ενδοκλαδικών ανισοτήτων στα επίπεδα εισφορών και παροχών επιμέρους ασφαλιστικών φορέων. Μελετώνται τα ποσοστά εισφορών επικουρικών ταμείων του Δημοσίου, και του Ιδιωτικού Τομέα, οι παροχές τους και ο τρόπος θεμελίωσης συνταξιοδότησης με σκοπό να αναδειχθούν θεσμικές και οικονομικές ανισότητες. Τα επικουρικά ταμεία ενδείκνυνται για αυτήν τη σύγκριση καθώς πέρα από το γεγονός ότι όμοιοι κλάδοι εργαζομένων ασφαλιζόνταν σε διαφορετικά επικουρικά ταμεία, αυτοί είχαν τη δυνατότητα να ασφαλιζόνταν και σε πλέον

του ενός επικουρικού ταμείου. Η Μεθοδολογία της έρευνας και η τεκμηρίωση επιλογής ερευνητικής διαδικασίας παρατίθεται εκτενώς αμέσως μετά την εισαγωγή.

Στο πρώτο κεφάλαιο, βασισμένο στη διαθέσιμη βιβλιογραφία, μελετάται το γενικότερο ευρωπαϊκό πλαίσιο του κράτους ευημερίας, οι συνθήκες δημιουργίας του και οι θεωρητικές προσεγγίσεις και οι αξίες που συνετέλεσαν στις μορφές του. Αναλύονται οι παράμετροι που συντελούν στην έκταση, την απόδοση και την αποτελεσματικότητα του κράτους ευημερίας. Η αναφορά στις τυπολογίες των κρατών ευημερίας και της διαφορετικής φιλοσοφίας τους είναι απαραίτητη, καθώς αφενός προσδιορίζουν τα είδη των συνταξιοδοτικών συστημάτων αλλά και εξηγούν γιατί σε πολλά κοινωνικά κράτη, όπως και στο ελληνικό, συνυπάρχουν στοιχεία από διαφορετικούς τύπους. Στη συνέχεια, αναλύεται η κοινωνική ασφάλιση, η οποία διαδραματίζει μεγάλο ρόλο στη συνολική κοινωνική ευημερία των πολιτών και στην κοινωνική συνοχή. Οι εισφορές και οι παροχές της κοινωνικής ασφάλισης αποδεικνύουν το ρόλο της στην οικονομία, το μέγεθος της χρηματοδότησης σε δαπάνες κοινωνικής προστασίας και τη συμβολή της στη μείωση της φτώχειας. Η αύξηση των δαπανών των συστημάτων και η προσπάθεια εξισορρόπησής τους με τις παροχές κλονίζουν τους θεμελιακούς στόχους και τις αξίες των κρατών ευημερίας. Επισημαίνεται ότι οι αξίες αυτές, που εξελίχθηκαν σε κανόνες δικαίου και εξυπηρετούν μια συλλογική κοινωνική αποστολή δεν πρέπει να ατονήσουν μπροστά στις εκάστοτε οικονομικές επιταγές.

Στο δεύτερο κεφάλαιο μελετώνται τα στοιχεία που προσδιορίζουν την κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα, όπως η εισαγόμενη ιδεολογία άλλων ευρωπαϊκών κρατών αλλά και ιδιαιτερότητες που είχαν σχέση με την πολιτική και οικονομική πορεία της χώρας. Διερευνώντας τις οικονομικές και θεσμικές ανισότητες, μεταξύ ασφαλισμένων, αναλύεται η οργάνωση και η επέκταση της κοινωνικής ασφάλισης. Παρατηρείται δηλαδή ότι ενώ ο δημόσιος τομέας συνεχώς διευρύνεται και δημιουργεί τους εποπτικούς μηχανισμούς του παρ' όλα αυτά η κοινωνική ασφάλιση παραμένει ανοργάνωτη και δέσμια των συμφερόντων κάποιων κοινωνικών και συντεχνιακών στρωμάτων. Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα είναι συνταγματικά κατοχυρωμένο. Η λειτουργία του στηρίζεται σε αυτοδιοικούμενους ασφαλιστικούς οργανισμούς, νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, οι οποίοι ιδρύονται βάσει νόμου, κατά επαγγελματική κατηγορία εργαζομένων. Στο πλαίσιο αυτό, μελετώνται οι φορείς κύριας, επικουρικής και εφάπαξ, η χρηματοδότησή τους, οι εισφορές, οι παροχές και κυρίως η συνταξιοδοτική παροχή.

Στο τρίτο κεφάλαιο, αποκωδικοποιείται η διοικητική οργάνωση της κοινωνικής ασφάλισης και συγκεκριμένα η ιστορική διαδρομή των δύο μεγαλύτερων ομάδων: της

κύριας και της επικουρικής ασφάλισης. Αναλύονται ο ΕΦΚΑ και το τ. ΕΤΕΑΕΠ από τη σύσταση και μέχρι την ενοποίησή τους. Η αναφορά στην οργάνωση των ασφαλιστικών ταμείων αποκαλύπτει τις πολύμορφες ανισότητες αλλά και τις μεταβολές οργανωτικού χαρακτήρα και μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν με σκοπό την απαλοιφή τους και τη δημοσιονομική εξυγίανση. Από 01/01/2015 ο υπολογισμός των επικουρικών συντάξεων καθορίζεται με όμοιο τρόπο, και από 13/05/2016 παρόμοια διαδικασία ισχύει για τις κύριες συντάξεις. Η μεταβολή της αναδιανεμητικής φιλοσοφίας του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος επήλθε με την εισαγωγή κεφαλαιοποιητικών στοιχείων. Το κράτος δεν αποτελεί πλέον το χρηματοδότη του κοινωνικού δικαιώματος στην επικουρική σύνταξη αλλά ο ίδιος ο ασφαλισμένος, καθίσταται αποκλειστικά υπεύθυνος και ορίζει τη συνταξιοδοτική παροχή του.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο** αναδεικνύονται τα προβλήματα του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα και πώς αυτά υπονόμισαν τον αδιαμφισβήτητο σημαντικό ρόλο της. Σε κάθε αναφορά προβλήματος, όπου κρίνεται απαραίτητη, γίνεται παραπομπή σε παράδειγμα ασφαλιστικού φορέα ή νομοθετικής διάταξης ώστε να γίνεται αντιληπτή η έκτασή του. Ο κατακερματισμός των φορέων αποτελεί το σημαντικότερο πρόβλημα, το οποίο προκάλεσε με τη σειρά του δυσχέρειες, σπατάλες, υψηλό διοικητικό κόστος, ελλείμματα αλλά και ανισότητες μεταξύ ασφαλισμένων. Η αναδιοργάνωση του ασφαλιστικού συστήματος στην κατεύθυνση της εναρμόνισης επιχειρήθηκε ουσιαστικά για πρώτη φορά το έτος 1992. Παρόλα αυτά, μια μερική εναρμόνιση επετεύχθη μόλις το έτος 2016 ενώ κάποιοι οργανισμοί διατηρούν ακόμη την αυτοτέλεια τους με αποτέλεσμα ο κατακερματισμός διαιώνίζεται.

Στο **πέμπτο κεφάλαιο** αναλύεται η σύσταση και εξέλιξη του ΕΤΕΑΕΠ μέσα από τις συνεχείς νομοθετικές ρυθμίσεις, αρχής γενομένης από το έτος 2012 έως και το 2020. Η αποτύπωση της διάρθρωσης του ΕΤΕΑΕΠ αναδεικνύει την ομαδοποίηση επικουρικών ταμείων που πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία του και την οργάνωσή του. Όσα επικουρικά ταμεία είχαν επαγγελματική ταύτιση και ταυτόσημο (όσο το δυνατόν) νομοθετικό πλαίσιο συγκεντρώθηκαν σε ανάλογες διευθύνσεις. Στη συνέχεια μελετώνται τα προβλήματα που προέκυψαν από τις ενοποιήσεις (θεσμικά, λειτουργικά, θέματα διασποράς αρχείων, μετακόμιση υπηρεσιών, συντονισμός εργασιών κ.ά.). Για τις ανάγκες της διατριβής ομαδοποιούνται τα επικουρικά ταμεία σε Δημόσιο, Ιδιωτικό τομέα, αυτοαπασχολούμενων, ΔΕΚΟ και Τραπεζών ώστε από τα στατιστικά στοιχεία του ΕΤΕΑΕΠ να αποτυπωθούν ανισότητες στις πληρωμές συνταξιούχων και συγκεκριμένα στην κατηγορία του γήρατος. Αναλύονται ποσά

συντάξεων των ομάδων αυτών όπως για παράδειγμα η ελάχιστη, μέγιστη και μέση απονεμηθείσα σύνταξη, η διαμόρφωσή τους μετά τον επανυπολογισμό κ.ά. στοιχεία που αποδεικνύουν ότι δεν έχουν απαλειφθεί οι ανισότητες 900.000 ήδη συνταξιούχων όπως επίσης για αυτούς που εκκρεμεί η έκδοση επικουρικής σύνταξης με έναρξη προγενέστερη της 01/01/2015.

Στο έκτο κεφάλαιο καταγράφονται οι θεσμικές ανισότητες μεταξύ εργαζομένων στο δημόσιο τομέα καθώς η θεμελίωση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, σχεδόν πάντα, ανατρέχει στο παρελθόν. Οι ασφαλισμένοι του ΤΕΑΔΥ θεμελιώνουν τη συνταξιοδότησή τους με τις διατάξεις του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (δημοσιούπαλληλικές διατάξεις). Οι εργαζόμενοι σε ΝΠΔΔ, παρά την ιδιότητά τους ως δημόσιοι υπάλληλοι, ασφαλιζονται στο ΤΕΑΠΟΚΑ και έχουν τη δυνατότητα επιλογής της θεμελίωσης συνταξιοδότησής τους με διατάξεις δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα κατά το ωφελιμότερο προς αυτούς. Όσον αφορά στις οικονομικές ανισότητες μεταξύ δημοσίων υπαλλήλων, ασφαλισμένων του ΤΕΑΔΥ, αναλύεται το γεγονός ότι υπάγονταν σε διαφορετικά επικουρικά ταμεία ανάλογα με το υπουργείο τους και το ποσοστό αναπλήρωσης της σύνταξης ήταν διαφορετικό. Ομοίως, το καταστατικό του ΤΕΑΠΟΚΑ έχει δικό του τρόπο υπολογισμού της σύνταξης. Από 01/01/2015 ο τρόπος υπολογισμού της σύνταξης για όλα τα ταμεία του ΕΤΕΑΕΠ είναι ενιαίος, ανάλογα με τα ποσοστά εισφορών ασφαλισμένου και εργοδότη. Ωστόσο μια ανισότητα στα ποσοστά εισφορών που οδηγεί σε αυξημένη παροχή στο ΤΕΑΠΟΚΑ, δημιουργείται με τον πρώην ειδικό πόρο του ταμείου και έχει ως αποτέλεσμα την αλλοίωση του ενιαίου τρόπου υπολογισμού.

Στο έβδομο κεφάλαιο αναλύονται θεσμικές ανισότητες μεταξύ εργαζομένων στο ιδιωτικό τομέα. Από τα επικουρικά ταμεία του ιδιωτικού τομέα επιλέγονται τα δύο μεγαλύτερα με κοινά χαρακτηριστικά, ώστε να αναδειχθούν οι ενδοκλαδικές ανισότητες. Το τ.ΕΤΕΑΜ και το τ.ΤΕΑΥΕΚ ασφαλίζουν τις ίδιες ειδικότητες εργαζομένων και έχουν την ιδιαιτερότητα εκεί που περιορίζεται η γεωγραφική ασφαλιστική κάλυψη του ενός φορέα να αναλαμβάνει ο άλλος. Πέρα από το γεγονός ότι ο υπολογισμός της σύνταξης μεταξύ των δύο ταμείων είναι διαφορετικός στοιχείο που αιτιολογείται λόγω διαφοράς ασφαλίστρου, αναδεικνύονται ουσιαστικές διαφορές στο χρόνο άσκησης δικαιώματος συνταξιοδότησης. Επειδή το τ.ΕΤΕΑΜ είναι το τελευταίο επικουρικό ταμείο, το οποίο συμπεριέλαβε όλους όσους δεν ασφαλιζονταν έως τότε επικουρικά, αλλά και νέες ειδικότητες εργαζομένων, η νομοθεσία του προσέδωσε κάποιες μεταβατικές διατάξεις θεμελίωσης των συντάξεων. Ωστόσο, επειδή αυτές δεν άλλαξαν ποτέ, έχουν εδραιωθεί ως

μόνιμες, με αποτέλεσμα να αναδεικνύουν ουσιαστικές και άδικες αντιμετώπισεις όμοιων κλάδων εργαζομένων στη θεμελίωση ή μη δικαιώματος συνταξιοδότησης.

Η συνεισφορά της διατριβής στο προς μελέτη θέμα, συνίσταται στα παρακάτω:

- Στη μελέτη της κοινωνικής προστασίας όπως αυτή έχει διαμορφωθεί στην Ευρώπη, σύμφωνα με τις ανθρωπιστικές αξίες, για κοινωνική προσφορά και μέριμνα.
- Στην καταγραφή των θεσμών της κοινωνικής ασφάλισης, της εξέλιξής τους στην πορεία του χρόνου σύμφωνα με τις εκάστοτε επικρατούσες οικονομικές και ηθικές αξίες.
- Στην αποκωδικοποίηση του συνταξιοδοτικού προβλήματος λαμβάνοντας υπόψη νομικά, κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα.
- Στη διερεύνηση της ελληνικής κοινωνικής ασφάλισης και στην ανάδειξη ανισοτήτων μεταξύ ασφαλισμένων της ίδιας αλλά και διαφορετικής γενιάς, οφειλόμενες στην ενδοτική πολιτική των εκάστοτε κυβερνώντων και σε έλλειμμα προσαρμογής στα οικονομικά και δημογραφικά δεδομένα.
- Στην ενασχόληση με θεσμικές ενδοκλαδικές ανισότητες ασύμβατες προς την αναδιανεμητικότητα, την αναλογικότητα και την ισοπολιτεία.
- Στην κατανόηση της λειτουργίας της κοινωνικής ασφάλισης και στην ανάδειξη της αναγκαιότητας ενός ουσιαστικού πολιτικο-κοινωνικού προβληματισμού για το μέλλον του θεσμού στην Ελλάδα.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Τίτλος: «Ενδοκλαδικές Ανισότητες στην Επικουρική Ασφάλιση. Σύγκριση παροχών επικουρικών ταμείων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα».

Σκεπτικό Έρευνας: Στην κοινωνική ασφάλιση της Ελλάδας, μεταξύ ασφαλιστικών φορέων, καταλογίζονται ασυντόνιστες παροχές και άνιση κατανομή των κοινωνικών πόρων σε σχέση με τις ολοένα αυξανόμενες δημοσιονομικές ανάγκες της χώρας. Η πορεία και η διαμόρφωση του ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα το οδήγησε να αποκτήσει ορισμένα μοναδικά χαρακτηριστικά, όπως θα αναδειχθούν στη διατριβή, τα οποία δύσκολα μπορούν να συγκριθούν με άλλα ευρωπαϊκά συστήματα.

Ο εξορθολογισμός του ασφαλιστικού συστήματος, βρίσκεται παρατεταμένα στο προσκήνιο της επικαιρότητας και για την επίλυση αυτού του περίπλοκου προβλήματος, έχουν υποβληθεί δεκάδες πορίσματα, μελέτες και προτάσεις. Κατά την πορεία των ετών πραγματοποιήθηκαν ενοποιήσεις των φορέων και εγκαθιδρύθηκε ενιαίο ασφαλιστικό καθεστώς εισφορών και υπολογισμού σύνταξης, για την κύρια και επικουρική ασφάλιση. Ωστόσο, μέχρι την έκδοση ενιαίου κανονισμού ασφάλισης και παροχών που δεν έχει ακόμη θεσπιστεί, δεν περιορίζεται ούτε η εκτεταμένη πολυνομία ούτε οι ανισότητες στις εισφορές και παροχές. Εφόσον ισχύουν οι καταστατικές διατάξεις των ενοποιημένων φορέων εξακολουθούν να υφίστανται ανισότητες μεταξύ τους.

Η επικουρική ασφάλιση εντάσσεται στο δημόσιο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, είναι υποχρεωτική και διέπεται από τους ίδιους νόμους που ισχύουν στην κύρια ασφάλιση. Από ιδρύσεως των επικουρικών ταμείων, η συνεισφορά τους στη συμπλήρωση του εισοδήματος των συνταξιούχων ήταν σημαντική και σε αρκετές περιπτώσεις οι παροχές άγγιζαν το ποσό της κύριας. Η οικονομική κρίση και η υπαγωγή των οικονομικών της χώρας στο ΔΝΤ εξανάγκασε τη μείωση των ήδη καταβαλλόμενων επικουρικών συντάξεων και επέβαλλε το σύστημα νοητής κεφαλαιοποίησης για όσους συνταξιοδοτούνται από το έτος 2015 και μετά. Η κατάργηση των κατώτατων ορίων συντάξεων, η εγκατάλειψη της κοινωνικής αλληλεγγύης μέσω της αναδιανομής και το γεγονός ότι οι παρεχόμενες επικουρικές συντάξεις είναι συνάρτηση της ικανότητας των ατόμων να αποταμιεύουν εισφορές κατά τη διάρκεια του εργασιμου βίου τους, προδιαγράφουν τη φτωχοποίηση των συνταξιούχων. Η επικουρική ασφάλιση με τη λογική της επένδυσης των αποθεματικών σε χρηματιστηριακά προϊόντα με σκοπό την υψηλή κερδοφορία, αποτελεί ίσως και τη βάση λειτουργίας των ασφαλιστικών εταιρειών που δραστηριοποιούνται στον ιδιωτικό τομέα. Στην αποδυνάμωση του θεσμού και ίσως στη μελλοντική κατάργησή του, σίγουρα

διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο η παρατεταμένη ύφεση, το συσσωρευμένο χρέος του δημοσίου, οι αλλαγές στα αποθέματα εργασίας, η μείωση ασφαλιστικών εισροών, η αύξηση του ποσοστού των συνταξιούχων και της συνταξιοδοτικής δαπάνης. Παράλληλα, για αυτή την οδυνηρή πραγματικότητα, τη σώρευση και τη διατήρηση υψηλών ελλειμμάτων στο ασφαλιστικό σύστημα και την εγκατάλειψη του διανεμητικού συστήματος, καταγγέλλονται παθογένειες και διαχρονικά προβλήματα όπως η πλημμελής εφαρμογή όμοιων κανόνων μεταξύ των ασφαλισμένων, ευνοϊκές προϋποθέσεις συνταξιοδότησης, μη συμβατά ποσοστά αναπλήρωσης με τις εισφορές καθώς και μια μακρά μεταβατική περίοδος εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων. Η πανσπερμία των νομοθετικών διατάξεων που συντηρούν ανισότητες μεταξύ των ασφαλισμένων δικαιολογούνται, από τον προσανατολισμό του συστήματος στην κάλυψη διαφορετικών επαγγελματικών κατηγοριών εργαζομένων. Ωστόσο, επειδή κάποιες νομοθετικές ενέργειες ήταν στοχευμένες και εξυπηρετούσαν συγκεκριμένες κοινωνικο-επαγγελματικές ομάδες, συντηρήθηκαν και συντηρούνται ανισότητες σε όμοιους κλάδους εργασίας. Σε κάθε περίπτωση οι θεσμικές ενδοκλαδικές ανισότητες είναι ασύμβατες προς την αναδιανεμητικότητα, την αναλογικότητα και την ισοπολιτεία και υποδεικνύουν, πολύ περισσότερο στις ημέρες μας, την αναγκαιότητα της μελέτης του θέματος αλλά και τη διαμόρφωση ενός ουσιαστικού πολιτικο-κοινωνικού προβληματισμού για το μέλλον του θεσμού στην Ελλάδα.

Η διαπίστωση αυτή υπήρξε η αφορμή της παρούσας εργασίας για τη διερεύνηση ερωτημάτων όπως: Σε πόσο βαθμό τα επικουρικά ταμεία που ασφαλίζουν όμοιους κλάδους εργαζομένων συντηρούν ανισότητες; Για τις συγκαλυμμένες ανισότητες υπάρχουν ευθύνες; Οι ανισότητες αυτές έχουν επιπτώσεις στη συνέχιση ύπαρξης των επικουρικών ταμείων; Η εμπειρική μαρτυρία της γράφουσας που υποστηρίζεται στη συγκεκριμένη περίπτωση θα καθοδηγήσει την επίτευξη αξιόπιστης γνώσης με την τυπική συστηματοποίηση δεδομένων, την ποσοτικοποίηση, την ανακάλυψη σχέσεων και τη σταδιακή προσέγγιση της αλήθειας (Mouly, 1978 όπ. αναφ. στο Cohen, Manion, Morrison, 2008).

Συγκεκριμένα, η κριτική αναζήτηση και αναπαράσταση της περιοχής του παρελθόντος της κοινωνικής ασφάλισης, μέσω ιστορικής, αρχικά, έρευνας, δίνει τη δυνατότητα να αναζητηθούν στο παρελθόν λύσεις για το σύγχρονο πρόβλημα της επικουρικής ασφάλισης. Η περιγραφή, η επανεκτίμηση και η αποτίμηση των δεδομένων, η σύνδεση όλων αυτών των στοιχείων με επιλεγμένες υποθέσεις, η ερμηνεία ιστορικών, οικονομικών και κοινωνικών γεγονότων, καθίσταται ιδιαίτερα χρήσιμη για όλα τα είδη

συστηματικής μελέτης και έρευνας (Cohen, Manion, Morrison, 2008). Η εξέταση θεσμών, μεθόδων η σύγκριση και η αντιπαράβολή τους θα ερμηνεύσουν τα στοιχεία που απαρτίζουν το πεδίο της έρευνας. Ο σκοπός της διδακτορικής διατριβής είναι να συγκριθούν τα στοιχεία ώστε να αναδειχθούν ενδοκλαδικές ανισότητες σε σχέση με τη θεμελίωση συνταξιοδότησης, τις παροχές και εισφορές. Η αρχειακή έρευνα επιδιώκει να αναδείξει τα αίτια αλλά και τα κίνητρα στη συγκρότηση των ασφαλιστικών φορέων και τη διεκδίκηση προνομίων. Παράλληλα, επιδιώκεται να καταγραφεί η έλλειψη κρατικού συντονισμού και η ανεπάρκεια εκτελεστικής εξουσίας σε θέματα κοινωνικής πολιτικής και ιδιαίτερα όσον αφορά στην επικουρική ασφάλιση. Με αυτή προσδοκάται:

A) να αναδειχθούν οι ανισότητες

B) να αποτιμηθεί η προσφορά των επικουρικών ασφαλιστικών ταμείων προς τους ασφαλισμένους στη συμπλήρωση του εισοδήματός τους και

Γ) να αναδειχθεί η ανάγκη της εδραίωσης μια δίκαιης, διανεμητικής, επικουρικής ασφάλισης.

Τύπος Έρευνας: Για τη μελέτη του υπό διερεύνηση αντικειμένου ανισοτήτων στην επικουρική ασφάλιση, επιλέγεται η εμπειρική μέθοδος της ποιοτικής έρευνας. Οι ποιοτικές μέθοδοι έρευνας, προσφέρουν πληροφόρηση γύρω από ζητήματα με ενδελεχή ανάλυση και σύγκριση (Τσιώλης, 2014; Ίσαρη & Πουρκός, 2015, Τζανή & Κεχαγιάς, Χ. 2005). Η ποιοτική μεθοδολογία, αποσκοπεί, όχι στην απλή περιγραφή του «τι» συμβαίνει αλλά επιδιώκει να απαντήσει στα ερωτήματα «πώς» και «γιατί» συμβαίνει αυτό (Ιωσηφίδης, 2003:17). Ο τύπος έρευνας για την εξέταση του συγκεκριμένου θέματος είναι η δευτερογενής θεωρητική, δηλαδή η βιβλιογραφική επισκόπηση (Creswell, 2016). Η έρευνα θεμελιώνεται αφενός στην κριτική ανάλυση και ερμηνεία των πρωτογενών και δευτερογενών πηγών και συμπληρώνεται με ποσοτικά στοιχεία, καθώς μέσω αυτών αναδεικνύονται οι ανισότητες όσον αφορά στις εισφορές, παροχές και θεμελίωση συνταξιοδότησης μεταξύ των ασφαλισμένων. Τα ποσοτικά στοιχεία αντλούνται από έγκυρες πηγές, κατά προτίμηση από το Τμήμα Στατιστικών και μελετών του ΕΤΕΑΕΠ, Κοινωνικούς Προϋπολογισμούς και Νόμους. Η εξακρίβωση των συσχετισμών η ομαδοποίησή τους και η παρουσίασή τους σε πίνακες βοηθούν στην άμεση σύλληψη της πραγματικότητας και την παραγωγή της γενικής περιγραφής.

Παράλληλα, επιλέγεται το επιστημονικό παράδειγμα της μελέτης περίπτωσης, της μελέτης περιστατικού εν εξελίξει του (Cohen, Manion, Morrison, 2008). Οι τέσσερις μελέτες περίπτωσης επικουρικών ταμείων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα θα σκιαγραφήσουν και θα συλλάβουν την πραγματικότητα ανισοτήτων στην επικουρική

ασφάλιση (εισφορές και παροχές) ομοειδών κλάδων εργαζομένων. Η βιβλιογραφική επισκόπηση και η μελέτη περιπτώσεων, ενδείκνυνται για την κατανόηση της πολυπλοκότητας των συγκεκριμένων καταστάσεων και ανισοτήτων. Η συστηματική συλλογή και η τεκμηρίωση των δεδομένων οδηγεί σε αντικειμενικό αποτέλεσμα.

Εκτενέστερα, το θεωρητικό μέρος εστιάζει στη μελέτη, καταγραφή, ανάλυση και παράθεση της βιβλιογραφικής επισκόπησης της γενικής ασφαλιστικής νομοθεσίας με κύριο στόχο την ανάδειξη του προβλήματος των ανισοτήτων στην κοινωνική ασφάλιση. Επιλέγονται και αναδεικνύονται βαρυσήμαντες περιπτώσεις καταστατικών ασφαλιστικών φορέων που υπερβαίνουν το αποδεκτό, στοιχείο που τεκμηριώνεται με την ανάλογη παραπομπή σε ασφαλιστική νομοθεσία και παράδειγμα. Η ανάλυση περιεχομένου είναι ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιείται κατά τη βιβλιογραφική επισκόπηση για τη μελέτη συγκεκριμένων εννοιών (Kracauer, 1952). Στην συγκεκριμένη περίπτωση οι σχετικές, με την ασφαλιστική νομοθεσία, έννοιες που διερευνώνται είναι: εισφορές, παροχές, ασφαλιστικός χρόνος, θεμελίωση σύνταξης, ηλικία συνταξιοδότησης, ειδικές περιπτώσεις. Αυτές οι έννοιες κλειδιά είναι ικανές να αναδείξουν με άμεσο τρόπο τις υπάρχουσες ανισότητες μεταξύ ασφαλισμένων επικουρικής ασφάλισης.

Στη βάση αυτή η διατριβή επικεντρώνεται στην καταγραφή των εργατικών κλάδων και σωματείων που διεκδικούσαν τις λιγότερο ή περισσότερο προνομιακές παροχές. Ο συσχετισμός των κλάδων με τα εποπτεύοντα υπουργεία και τη διαφορετική νομοθεσία είναι απαραίτητος για την ανάδειξη των ανισοτήτων. Στη συνέχεια περιγράφονται με σαφήνεια οι βασικές πληροφορίες των ενοποιημένων επικουρικών ταμείων που αποτελούν και τις μελέτες περίπτωσης. Συγκεκριμένα συλλέγονται συστηματικά και με αυστηρότητα για κάθε επικουρικό ταμείο, τα ποσοστά εισφορών, ο υπολογισμός του συντάξιμου μισθού και το ποσοστό αναπλήρωσης, βάσει των οποίων γίνεται ο υπολογισμός του ποσού της σύνταξης (γινόμενο). Επίσης καταγράφεται και αποτυπώνεται η θεμελίωση συνταξιοδότησης ανά μελέτη περίπτωσης. Συνολικά, η ερευνητική διαδικασία αποσκοπεί στην κριτική ανάλυση των ερευνητικών μας ερωτημάτων με άξονα την ανάδειξη των ανισοτήτων που υφίστανται μεταξύ εργαζόμενων που επιτελούν την ίδια εργασία. Το υλικό που συγκεντρώνεται κωδικοποιείται, αναλύεται, αξιολογείται, περιγράφεται και αποτυπώνεται σε πίνακες ώστε να αναδειχθούν και να αποτιμηθούν οι ανισότητες στις εισφορές και τις παροχές μεταξύ των επικουρικών ταμείων.

Υποκείμενα Έρευνας: Επιλεγμένα επικουρικά ταμεία ιδιωτικού και δημόσιου τομέα (ΤΕΑΔΥ, ΤΕΑΠΟΚΑ / ΕΤΕΑΜ, ΤΕΑΥΕΚ) με κριτήριο την ασφάλιση όμοιων κλάδων

εργαζομένων και το μέγεθός τους με συνάρτηση τον αριθμό ασφαλισμένων και συνταξιούχων.

Τόπος Έρευνας: Η Ελληνική Νομοθεσία της Κοινωνικής Ασφάλισης, Νόμοι, Διατάγματα (Νομοθετικά, Προεδρικά, Κανονιστικά), Υπουργικές Αποφάσεις, Κανονισμοί Ασφάλισης και Παροχών των ταμείων επικουρικής ασφάλισης, Εγκύκλιοι, Κοινωνικοί Προϋπολογισμοί.

Χρονική Διάρκεια: Μελετάται και συγκρίνεται η ασφαλιστική νομοθεσία αρχής γενομένης από την ίδρυση των επικουρικών ταμείων (δεκαετία του 30) έως και το 2020 με επικέντρωση στις σημαντικές περιόδους της ασφαλιστικής νομοθεσίας που επέφεραν αλλαγές (Ν.2084/1992, Ν.4336/2015, Ν.4387/2016).

Ειδικές Πληροφορίες: Η έρευνα στηρίζεται εκτός της γενικής ασφαλιστικής νομοθεσίας στις καταστατικές διατάξεις και κυρίως στους κανονισμούς παροχών και ασφάλισης των υπό μελέτη επικουρικών ταμείων.

Ερευνητικά Ερωτήματα: Κατά τη διάρκεια της έρευνας επιδιώκεται η κατανόηση της οργάνωσης του συστήματος επικουρικής ασφάλισης σύμφωνα με τις ανάγκες της εκάστοτε εποχής, των διεκδικήσεων ασφαλισμένων και εργοδοτών και κατ' ακολουθία η αποδοχή αυτών από τις πολιτικές ηγεσίες. Παράλληλα, αποσκοπείται η ανάδειξη των εσωτερικών αντιφάσεων, των παθογενειών και των ανισοτήτων της επικουρικής ασφάλισης και η διαμόρφωση ενός ερμηνευτικού πλαισίου. Περαιτέρω αναζητούνται ενδοκλαδικές ανισότητες στα επίπεδα εισφορών και παροχών επιμέρους επικουρικών ταμείων ιδιωτικού και δημόσιου τομέα.

Τα επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα είναι:

- Τα υφιστάμενα καταστατικά στα επικουρικά ταμεία και η γενική ή στοχευόμενη νομοθεσία αποτελούν αιτία δημιουργίας ανισοτήτων;
- Ποια είναι η σχέση του κάθε επικουρικού ταμείου με το φορέα κύριας ασφάλισης που ταυτίζεται;
- Ποια η συμβολή των επιτελικών οργάνων (Υπουργείων) των επικουρικών ταμείων ως αιτία δημιουργίας ανισοτήτων;
- Η κρατική χρηματοδότηση και οι ειδικές εισφορές που χορηγήθηκαν στα επικουρικά ταμεία συνέβαλλαν στη δημιουργία ανισοτήτων;
- Ποιος ο ρόλος της πολιτικής ηγεσίας στην αποδοχή των ιδιαίτερων διεκδικήσεων ασφαλισμένων για παροχές επικουρικής ασφάλισης;

• Ο τρόπος νομοθέτησης της ασφαλιστικής νομοθεσίας συνέβαλε στη δημιουργία ανισοτήτων;

Προσδοκώμενα αποτελέσματα -προστιθέμενη αξία: Η έρευνα επιδιώκει να συνεισφέρει με τα ευρήματά της στο συγκεκριμένο κοινωνικό πεδίο της δημόσιας κοινωνικής ασφάλισης. Η βιβλιογραφία έχει να επιδείξει μελέτες υψηλής ερευνητικής αξίας που αφορούν στην κοινωνική ασφάλιση και επισημαίνουν ανισότητες του ασφαλιστικού συστήματος. Ωστόσο αυτές δεν προχωρούν στην ενδοκλαδική μελέτη ανισοτήτων και δεν εστιάζουν στη σύγκριση μέσω τεκμηρίων. Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται σε συγκριτικές εκτιμήσεις μεταξύ επικουρικών ταμείων. Η παράθεση του τρόπου λειτουργίας, της νομοθεσίας και των καταστατικών διατάξεων συναφών επικουρικών ταμείων, επιδιώκεται να αναδείξει τις κοινωνικο-οικονομικές και θεσμικές ανισότητες. Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί να αποτελέσει ακόμη ένα ουσιαστικό κρίκο μεταξύ της υφιστάμενης βιβλιογραφίας και των διαφορών εν εξελίξει ερευνητικών κατευθύνσεων στο υπό διερεύνηση θέμα. Από τη διεξαγωγή των αποτελεσμάτων αυτής της κοινωνικής έρευνας δύνανται να ωφεληθούν κοινωνικοί φορείς, σωματεία των εργαζομένων, ασφαλισμένοι και συνταξιούχοι, ο φορέας e-ΕΦΚΑ αλλά και να ευαισθητοποιηθούν οι αρμόδιοι για να υπάρξει μια ευεργετική συνέχεια της επικουρικής ασφάλισης. Η συνεισφορά της διατριβής αποβλέπει: στην ολιστική θεώρηση του προβλήματος της επικουρικής ασφάλισης, η οποία σε πολλές περιπτώσεις, για 80 τουλάχιστον έτη, συμπληρώνει το εισόδημα των συνταξιούχων. Προσδοκώνται η ανάδειξη της οικονομικής προσφοράς της, η παρουσίαση της εξέλιξής της ανά ομάδες εργαζομένων, η παράθεση πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων του συστήματος και η κατάδειξη πολιτικών παρέμβασης και αλλαγών που σηματοδοτούν την πορεία της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.

Η κοινωνική ασφάλιση: Πυρηνικό πεδίο της κοινωνικής πολιτικής

Εισαγωγή κεφαλαίου

Κεντρικό πεδίο της κοινωνικής πολιτικής αποτελεί η κοινωνική ασφάλιση. Μαζί με την μέριμνα για την κοινωνική ασφάλεια, την υγεία, την κοινωνική βοήθεια, την παιδεία, το περιβάλλον και την κατοικία, η κοινωνική ασφάλιση συνιστά θεμελιώδη υποχρέωση της σύγχρονης κοινωνίας. Πρόκειται για τη συνθήκη και το πλαίσιο που προστατεύει τους εργαζόμενους και τις οικογένειές τους από τους ασφαλιστικούς κινδύνους που τους απειλούν. Μέσα από ένα σύστημα κανόνων από δημόσιους, συνήθως, οργανισμούς χορηγούνται παροχές στα πρόσωπα που υπάγονται σε αυτούς. Η κοινωνική ασφάλιση, η κυριότερη έκφραση του κράτους ευημερίας και βασικός μοχλός προαγωγής ποικίλων επιδιώξεων του σύγχρονου κοινωνικού κράτους, είναι οργανικά συνδεδεμένη με τα δικαιώματα του πολίτη, την ευθύνη του κράτους απέναντι στους πολίτες αλλά και την ευθύνη του ατόμου στην κοινότητα. Η μελέτη της εθνικής κοινωνικής ασφάλισης προϋποθέτει τη διερεύνηση του γενικότερου πλαισίου της κοινωνικής πολιτικής. Η οργάνωση της ελληνικής κοινωνικής πολιτικής στηρίχθηκε σε εισαγόμενη ιδεολογία και διαπίδυση ασφαλιστικών νόμων από χώρες της ευρωπαϊκής ηπείρου. Από την αντίφαση της σύμπραξης της εισαγόμενης και της παραδοσιακής ιδεολογίας, κατά την ανάπτυξη της κοινωνικής πολιτικής, προέκυψαν δυσλειτουργίες, καθυστερήσεις και νοθεύσεις του θεσμού.

1.1 Κοινωνική Πολιτική

Ο σαφής και γενικά αποδεκτός προσδιορισμός του ακαδημαϊκού αντικειμένου της κοινωνικής πολιτικής, ιδιαίτερα κατά τις πρώτες δεκαετίες ανάπτυξής του, καθίστατο δύσκολος λόγω της αλληλεπίδρασής του με άλλες συγγενείς επιστήμες αλλά και από τις ιδεολογικές και θεωρητικές διαφωνίες που έχουν κατά καιρούς εκφραστεί από πλείστους επιστημονικούς χώρους (ενδ. Βενιέρης, Παπαθεοδώρου, 2003· Βενιέρης, 2013, 2015). Οι διαφωνίες αφορούν στο περιεχόμενο του όρου της κοινωνικής ευημερίας και στις προτεινόμενες παρεμβάσεις για την επίτευξή της, αντικατοπτρίζοντας αντιλήψεις σχετικές με το ρόλο, το χαρακτήρα και την έκταση της κοινωνικής πολιτικής. Παρά το γεγονός ότι το αντικείμενο της κοινωνικής πολιτικής καθορίζεται από βασικές κοινωνικές ανάγκες που πρέπει να καλύπτονται με δίκαιο τρόπο, παρά ταύτα η θεσμική οργάνωση και η εφαρμογή

της διαφέρει από κράτος σε κράτος. Οι διαφορές οφείλονται στην αντίληψη που έχει διαμορφωθεί στην κοινωνία γενικότερα για τις αξίες της, την οικονομική ανάπτυξη του κράτους, τη σύνθεση του πληθυσμού και τη διαμόρφωση των σχέσεων μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Έτσι, εφόσον ζητήματα οικονομίας, πολιτικής, φιλοσοφίας και ηθικών αξιών προσδιορίζουν το ρόλο και την έκταση της κοινωνικής πολιτικής, αυτή μπορεί να είναι πενιχρή π.χ. με δομές που να αποτρέπουν την ακραία φτώχεια ή να χαρακτηρίζεται από προνοητικότητα, αξιοπρέπεια και δικαιοσύνη και σε αυτό το πλαίσιο επάρκειας να επιδιώκεται η διανομή της κοινωνικής ευημερίας (Βενιέρης, 2015). Οι κρατικές παρεμβάσεις που έχουν ως κυρίαρχο μέσο τους την αναδιανομή, επιχειρούν να αμβλύνουν τις κοινωνικές ανισότητες, προάγουν την κοινωνική δικαιοσύνη και βασίζονται σε ένα πολύ-επίπεδο σύστημα θεσμών, πολιτικών, επιστημονικών αναλύσεων και κοινωνικών δράσεων (Βενιέρης, 2015). Σε κάθε περίπτωση, η κοινωνική πολιτική πρέπει να αξιολογείται με κριτήρια όπως η αποδοτικότητα, δηλαδή κατά πόσο πραγματοποιήθηκαν οι προκαθορισμένοι στόχοι, η αποτελεσματικότητα, δηλαδή η παραγωγή μιας υπηρεσίας με το χαμηλότερο κόστος και η δικαιοσύνη, δηλαδή η παροχή αντίστοιχων υπηρεσιών σε άτομα με παρόμοια αιτήματα (OECD, 2013).

1.2 Κοινωνική Πολιτική και Κράτος Ευημερίας

Κατά τη μεταπολεμική περίοδο, στις ανεπτυγμένες αστικές κοινωνίες, αναπτύχθηκε το κράτος ευημερίας ως απόρροια της κρατικής παρέμβασης σε θέματα κοινωνικής αναπαραγωγής. Το κράτος ευημερίας αναλαμβάνει ευθύνες αντιμετώπισης της ανεργίας, διευθέτησης θεμάτων εργασίας και παράλληλα διευκολύνει διαδικασίες εκπαίδευσης, υγείας, στέγασης, χωροταξίας κ.ά. Η κρατική μέριμνα, όπως και αν ερμηνεύεται αυτή, διευρύνεται και συστηματοποιείται ανάλογα με τις ιστορικές ιδιαιτερότητες, τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας και το επίπεδο της κοινωνικό-οικονομικής ανάπτυξης (Mishra, 1984. Γράβαρης, 1990. Γετίμης, 1993). Τα αιτήματα του σύγχρονου ανθρώπου για τη βελτίωση του βιοτικού του επιπέδου, την εξασφάλιση της πλήρους απασχόλησής του, την παροχή παιδείας κ.ά. οδηγούν στην ανάπτυξη του κράτους ευημερίας και στην κοινωνική δημοκρατία. Τα οργανωμένα μέτρα ελέγχου της οικονομίας και της ανακατανομής του εισοδήματος των πολιτών, η αναγνώριση των κοινωνικών τους δικαιωμάτων που αντικαθιστούν τη φιλανθρωπία, η απάμβλυνση των ανισοτήτων συγκροτούν την κοινωνική πολιτική (Βενιέρης, 2015). Στο πλαίσιο που οι εφαρμογές και οι αρχές της κοινωνικής πολιτικής αφορούν και επεκτείνονται σε διεθνές επίπεδο, καθιερώνεται η διεθνής κοινωνική πολιτική (Ζάρρας, 1966).

Γίνεται αντιληπτό ότι, από την κοινωνική πολιτική μιας χώρας εξαρτάται η κοινωνική ευημερία των πολιτών της και ότι η έκταση, η απόδοση, η αποτελεσματικότητα του συστήματος της κοινωνικής πολιτικής ενεργοποιεί ή μη το κράτος ευημερίας. Ομοίως, η υπόσταση του κράτους ευημερίας καθορίζεται από τις ιδεολογικές αντιλήψεις, για το αν η ευημερία προσλαμβάνει ατομικό ή συλλογικό και κοινωνικό χαρακτήρα όπως επίσης το αν αποτελεί ατομοκεντρική έννοια και προσωπική ευθύνη. Η καθιέρωση κοινωνικών προγραμμάτων ενός συστήματος ευημερίας δεν παραπέμπει αυτονότητα σε κράτος ευημερίας καθώς αυτό προσδιορίζεται και από τη σχέση μεταξύ κράτους-αγοράς, δημόσιου-ιδιωτικού τομέα (Esping-Andersen, 1990). Παράλληλα, ο ρόλος ενός συστήματος ευημερίας δεν είναι όπως στο παρελθόν μόνον η διόρθωση των ανισοτήτων που προκαλεί η αγορά αλλά προσανατολίζεται και προς την αποφυγή της ανάληψης βαρών από την οικογένεια, που θα έπρεπε να επιφορτίζεται το κράτος (Στασινοπούλου, 1988).

Ο όρος κράτος ευημερίας είναι συνώνυμος εκείνου της σύγχρονης κοινωνικής πολιτικής και αφορά στο κράτος που εγγυάται ποιοτικά «από-εμπορευματοποιημένα κοινωνικά δικαιώματα» (Βενιέρης, 2015). Με τις εγγυήσεις αυτές το κοινωνικό κράτος προστατεύει μεν τους πολίτες από την οικονομική ανασφάλεια διασφαλίζοντάς τους αξιοπρεπή διαβίωση αλλά δίνει βάρος στο είδος και την πυκνότητα των κοινωνικών παροχών ώστε να καλύπτονται περισσότερες από τις απολύτως στοιχειώδεις ανάγκες τους. Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Εργασίας το κοινωνικό κράτος «διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο στην ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης και της παραγωγικότητας, υποβοηθώντας τη διαρθρωτική μεταμόρφωση της εθνικής οικονομίας, προωθώντας αξιοπρεπείς θέσεις εργασίας» (ILO, 2017). Στη βάση αυτή, η μορφή ενός κράτους ευημερίας αναδεικνύεται από το ρόλο και την έκταση της κοινωνικής πολιτικής του, ιδιαίτερα από την αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα των φορέων που επιφορτίζονται τη διορθωτική ή προληπτική παρέμβαση στην κοινωνική πραγματικότητα (Σακκελαρόπουλος, 2018). Ο ρόλος αυτών των φορέων είναι η επιδίωξη της άμβλυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων και της προαγωγής της κοινωνικής δικαιοσύνης μεταξύ των πολιτών (Βενιέρης, 2015· Κοντιάδης, 2008· Τσαούσης, 1984.).

Το πλαίσιο λειτουργίας του κράτους ευημερίας ενεργοποιείται με την ίδρυση λειτουργικού κρατικού συστήματος και τη θεσμοθέτηση ειδικού νομικού πλαισίου. Στη βάση αυτή αναπτύσσεται ένα οικονομικό μοντέλο στο οποίο ο δημόσιος τομέας διατηρεί ενισχυμένες αρμοδιότητες στις παρεμβάσεις του προς την οικονομία της αγοράς. Οι παροχές του συστήματος εξασφαλίζουν την ευημερία των πολιτών, την πρόληψη ή την αποκατάσταση των κινδύνων που θα τους παρουσιαστούν (Αμίτσης, 1993). Η ευημερία

των πολιτών προϋποθέτει την εξάλειψη των ενδογενεακών και διαγενεακών ανισοτήτων ώστε να διασφαλίζεται η συμμετοχή όλων στους θεσμούς της κοινωνίας. Το κράτος ευημερίας, η σημαντικότερη κοινωνική κατάκτηση της μεταπολεμικής Ευρώπης, μετά την καθιέρωση κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων, σταδιακά, έλαβε τη μορφή παρεμβατικού κράτους. Στο πλαίσιο αυτό, διευρύνθηκε σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής με δομές όπως: της κοινωνικής ασφάλισης, της πρόνοιας, της υγείας, της εκπαίδευσης, της στέγασης, των κοινωνικών υποδομών. Επειδή δε, το κράτος ευημερίας, ταυτόχρονα, υπερασπίζεται και εγγυάται την κερδοφόρα συσσώρευση του κεφαλαίου και τις συνθήκες κοινωνικής συνοχής και ισορροπίας, γίνεται αντιληπτή όχι μόνο η σημαντικότητά του αλλά και η αντίφαση ότι, ενώ το κράτος, αναδιανέμοντας κοινωνικά αγαθά, εξασφαλίζει την ευημερία των πολιτών, ταυτόχρονα συμμετέχει και νομιμοποιεί την οργάνωση της καπιταλιστικής συσσώρευσης (Gough, 2008· Γετίμης, 1993).

1.1.2. Έκταση κοινωνικής πολιτικής-Ταξινομήσεις κρατών ευημερίας

Οι ιδεολογικές θέσεις και θεωρίες, η ποσόστωση συμμετοχής του κράτους, της αγοράς ή της οικογένειας, η ανταπόκριση ή μη των εθνικών συστημάτων στις οργανωμένες πιέσεις κοινωνικών ομάδων και συμφερόντων, το είδος και η ποιότητα υπηρεσιών οδήγησαν σε διάφορες ταξινομήσεις των κρατών ευημερίας και σε διαφορετικά συστήματα άσκησης κοινωνικής πολιτικής (Wilensky & Lebeaux, 1965 όπ. αναφ. στο Σακκελαρόπουλος, 1999· Titmuss, 1974· Esping- Andersen, 1990). Οι ταξινομήσεις των κρατών ευημερίας είναι σύμφωνες με τη θεσμική τους οργάνωση σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κοινών αρχών διοικητικής οργάνωσης και νομοθεσίας. Το εύρος κάλυψης του πληθυσμού και των παροχών, ο τρόπος χρηματοδότησης, το ύψος των δαπανών και τα πεδία κατανομής τους αποτελούν κριτήρια αυτής της ταξινόμησης (Κοντιάδης, 2008).

Ο Titmuss (1974), εμβαθύνοντας στη σχέση ισχύος της αγοράς με τις προνοιακές πολιτικές και χρησιμοποιώντας ως κριτήριο το εύρος της κρατικής παρέμβασης, υπέδειξε μια θεμελιακή ταξινόμηση με τρία μοντέλα του κλασικού κράτους ευημερίας: το υπολειμματικό, το βιομηχανικό και το θεσμικό-αναδιανεμητικό. Στο υπολειμματικό μοντέλο, που βρήκε εφαρμογή στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, ο Titmuss διέκρινε ότι ενεργοποιείται ένα δίκτυο ασφαλείας, ένα ελάχιστο επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης για τις περιπτώσεις που οι μηχανισμοί της ελεύθερης αγοράς και η οικογένεια αδυνατούν να καλύψουν. Η κρατική παρέμβαση είναι επιλεκτική και πάντα μετά από εξακρίβωση της οικονομικής κατάστασης και των αναγκών που τεκμηριώνουν το δικαίωμα παροχής της (Κοντιάδης, 1997· Στασινοπούλου, 1997). Η αρχή της επιλεκτικότητας μπορεί να προστατεύει την αξιοποίηση του δημόσιου χρήματος από σπατάλες αλλά το γεγονός ότι οι

κοινωνικές υπηρεσίες προορίζονται για ειδικές ομάδες στιγματίζει τα άτομα και τα αποτρέπει να απευθύνονται σε αυτές (Titmuss, 1970· Σταθόπουλος, 2015).

Στο βιομηχανικό, που απαντάται στη Μεγάλη Βρετανία, πρωταρχική σημασία δίδεται στην οικονομία της αγοράς. Οι κοινωνικές ανάγκες καλύπτονται από την παραγωγικότητα, τα προσόντα και τις επιδόσεις των εργαζομένων. Τέλος, στο θεσμικό-αναδιανεμητικό, το κράτος, αποσκοπώντας στην επίτευξη ισότητας των ατόμων και στην κοινωνική συνοχή, άσχετα με το αν το επιτρέπουν οι μηχανισμοί της αγοράς, καλύπτει καθολικά τις ανάγκες τους με ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών υπηρεσιών (Σακελλαρόπουλος, 1999. Στασινοπούλου, 1996). Γίνεται αντιληπτό ότι το θεσμικό πρότυπο συνδέεται καταρχήν με την αρχή της καθολικότητας καθώς από κοινωνικές υπηρεσίες καλύπτονται οι ανάγκες όλου του πληθυσμού και κατά δεύτερον της αναδιανεμητικότητας καθώς αυτοί που ωφελούνται δεν είναι απαραίτητα εκείνοι που πληρώνουν ανάλογα με τις υπηρεσίες που χρησιμοποιούν (Σταθόπουλος, 2015).

Μια πιο συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση, με κριτήριο την εμπλοκή του οικονομικού χώρου στην κοινωνική πολιτική, επιχείρησε ο Mishra (1984) αναφερόμενος κατά πρώτον στα διαφοροποιημένα κράτη πρόνοιας, στα οποία οι προνοιακοί μηχανισμοί λειτουργούν συμπληρωματικά απέναντι στην αγορά, και κατά δεύτερο στα ενσωματωμένα, όπου το κράτος φέρει την ευθύνη για την πορεία της οικονομίας- ο εμπορικός και βιομηχανικός τομέας συνδέεται με μηχανισμούς κοινωνικής κάλυψης (Κοντιάδης, 1997). Ο Mishra ως παράδειγμα διαφοροποιημένου κράτους χρησιμοποίησε την περίπτωση των Η.Π.Α. ενώ ως ενσωματωμένου την Αυστρία και τις σκανδιναβικές χώρες. Ο Αμίτσης (1993:77) επισημαίνει ότι «το ενσωματωμένο υπάγεται στην έννοια του κοινωνικού κράτους καθώς μόνο αυτό δεσμεύεται και κατοχυρώνει τα κοινωνικά δικαιώματα».

Την πληρέστερη ιδεοτυπική θεώρηση των καθεστώτων κοινωνικής πολιτικής που παρουσιάζει μεν αρκετές αντιστοιχίες με τη θεμελιακή ταξινόμηση του Titmuss αλλά διαφέρει ως προς την επεξεργασία σύνθετων κριτηρίων, κατέθεσε ο Esping- Andersen. Κατά την περίοδο άνθησης του ακαδημαϊκού αντικειμένου της κοινωνικής πολιτικής, ο Esping- Andersen (1990) μετά από πολύχρονη μελέτη κατέληξε ότι στα κριτήρια για τον χαρακτηρισμό ενός κράτους ευημερίας δεν αρκούσε μόνο η αναγνώριση των δικαιωμάτων των πολιτών αλλά και το πώς το κράτος μεριμνούσε για τη ρύθμιση της συμμετοχής της αγοράς και της οικογένειας στην κάλυψη των αναγκών των πολιτών (Στασινοπούλου 1996). Για το ρόλο της αγοράς υπέδειξε ως σημαντικό κριτήριο την από-εμπορευματοποίηση (de- commodification) των βασικών και απαραίτητων αγαθών.

Επίσης, θεώρησε ότι η σχέση της κοινωνίας με τους πολίτες προσδιόριζε το εάν η κάλυψη θα ήταν καθολική ανεξαρτήτως ταξικής, αγοραίας θέσης ή μη (Στασινοπούλου 1996).

Ο Esping- Andersen (1990:26-29) πρότεινε τρία μοντέλα «καθεστώτα» ευημερίας: το φιλελεύθερο, το συντηρητικό- κορπορατιστικό και το σοσιαλδημοκρατικό. Το κάθε ένα από αυτά αντιστοιχεί σε ομάδα χωρών με συναφή χαρακτηριστικά. Στο φιλελεύθερο, που χαρακτηρίζεται από το χαμηλό επίπεδο παροχών, η κοινωνική πολιτική συμμετέχει στην ενίσχυση της αγοράς. Με τον τρόπο αυτό η κοινωνική πολιτική επιδοτεί, μέσω της αγοράς, εξαιρετικά μικρές παροχές στους πολίτες, που συνήθως συνοδεύονται με κοινωνικό στίγμα. Τα κοινωνικά δικαιώματα και αξίες όπως η ισότητα, η αναδιανομή, η κοινωνική ευημερία επικυριαρχούνται από τις δυνάμεις της αγοράς (Βενιέρης, 2015). Η λειτουργία του συστήματος κατά κύριο λόγο με προνοιακές υπηρεσίες και δευτερευόντως με χρηματικές παροχές, ο αυστηρός έλεγχος των προσωπικών δεδομένων των δικαιούχων, συνεπάγονται την κοινωνική τους απαξία (Κοντιάδης, 1997).

Στο συντηρητικό-κορπορατιστικό, το κράτος υποκαθιστά την αγορά, καλύπτοντας κοινωνικές παροχές και κοινωνική προστασία σε όσους καταβάλλουν ασφαλιστικές εισφορές. Τα κοινωνικά ασφαλιστικά συστήματα κυριαρχούν και επιτρέπουν την ανεξαρτητοποίηση του ατόμου από την κυριαρχία της αγοράς και ενισχύουν την κοινωνική διαστρωμάτωση. Με τον τύπο αυτό και τη λειτουργία διαφορετικών ασφαλιστικών ταμείων που χορηγούν διαφορετικές παροχές ανάλογα με την καλυπτόμενη ομάδα, διατηρείται η κοινωνική θέση της κάθε ομάδας και αναπαράγονται τα παραδοσιακά οικογενειακά πρότυπα. Η κανονιστική οργάνωση του συστήματος στη βάση εισφορών και την αντίστοιχη απόδοση παροχών και ειδικότερα η αναπαραγωγή κοινωνικών ανισοτήτων αποδεικνύουν τον περιορισμένο αναδιανεμητικό χαρακτήρα του μοντέλου (Σακελλαρόπουλος 1999). Τέλος, στο σοσιαλδημοκρατικό, οι ανισότητες, που γεννά η οικονομική ανάπτυξη, καταπολεμούνται. Το καθεστώς έλκει την ονομασία του από τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα που έθεσαν ως προτεραιότητα την προαγωγή της κοινωνικής δικαιοσύνης μέσω της ευημερίας. Το κράτος σε αυτές τις περιπτώσεις εγγυάται την πλήρη απασχόληση και καλού επιπέδου συνθήκες διαβίωσης για το σύνολο του πληθυσμού, ανεξάρτητα από την απασχόληση ή το εισόδημα του δικαιούχου. Το μοντέλο χρηματοδοτείται από τη γενική φορολογία και βασική αρχή του είναι η καθολικότητα παροχών και καλύψεων (Κοντιάδης, 2008· Σακελλαρόπουλος, 1999).

Ο επιστημονικός διάλογος για τα κράτη ευημερίας, με την πεποίθηση ότι κανένα εθνικό κράτος δε διαθέτει την απαραίτητη συνεκτικότητα πολιτικών ώστε να το εντάσσει σε μία και μόνη τυπολογία, υπέδειξε ακόμη τρεις κατηγορίες: το υπό μετάβαση καθεστώς των

κρατών της Ανατολικής Ευρώπης, το οικογενειοκεντρικό- κομφουκιανό πρότυπο της Ιαπωνίας και των νέων βιομηχανικών χωρών της Ανατολικής Ασίας (Jones, 1993· Kwon, 1997) και το νότιο-ευρωπαϊκό πρότυπο. Όσον αφορά στο νότιο-ευρωπαϊκό πρότυπο, στο οποίο θα αναφερθούμε εκτενέστερα, ο Ferrera (1999) επισήμανε συστηματικές περιφερειακές ομοιότητες σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ιταλία. Τα κοινά στοιχεία για τον προσδιορισμό του προτύπου ήταν οι γεωγραφικές και πολιτικό-οικονομικές συνδηλώσεις, η υπανάπτυξη του κοινωνικού κράτους, η σημασία της οικογένειας στην κοινωνική πολιτική και η κουλτούρα της θρησκευτικής αλληλεγγύης. Αιτιολογώντας τις ροπές του μοντέλου ο Ferrera (1999) κατέληξε ότι για τις ιδιαίτερες πολιτικό-οικονομικές συνδηλώσεις ευθύνονται η καθυστέρηση της εκβιομηχάνισης, η συρρίκνωση του αγροτικού τομέα και η ένταση της αστικοποίησης. Επίσης την υπανάπτυξη του κοινωνικού κράτους αιτιολόγησε με τη σύγκλιση της πολιτικής ιστορίας και τη μακροήμερευση απολυταρχικών καθεστώτων, την ασταθή διακυβέρνηση και την, ιδίως μετά τα μέσα του 1980, αποκάλυψη σωρείας πολιτικών, οικονομικών σκανδάλων. Στα κράτη της Νότιας Ευρώπης προστατεύεται το εργατικό δυναμικό που εντάσσεται στην επίσημη αγορά εργασίας ενώ παρέχεται πενιχρή χρηματοδότηση στους μη εργαζόμενους. Η κατανομή της κοινωνικής προστασίας δεν είναι ισόρροπη καθώς οι συνταξιοδοτικές δαπάνες κατέχουν το μεγαλύτερο μερίδιο, ενώ οι παροχές και οι υπηρεσίες για την οικογένεια και τη στεγαστική πολιτική βρίσκονται σε υποδεέστερη θέση. Ωστόσο, η ανομοιομορφία δεν σταματά στην κατανομή της κοινωνικής προστασίας αλλά επεκτείνεται και στην κατανομή των βαρών λόγω ανομοιογένειας του θεσμικού πλαισίου, εκτεταμένης παραοικονομίας, εισφορο-αποφυγής και φοροδιαφυγής. Αυτά τα στοιχεία μαζί με τη χαμηλή αποδοτικότητα των υπηρεσιών του κράτους, την έλλειψη επαγγελματισμού των δημοσίων υπαλλήλων και τους ανορθόδοξους τρόπους προσλήψεών τους έχουν ως αποτέλεσμα τη δυσaréσκεια των πολιτών (Ferrera, 1999).

Ένα ακόμη ιδιαίτερο γνώρισμα του νότιου-ευρωπαϊκού προτύπου αποτελεί το μείγμα κατακερματισμού και καθολικότητας. Τα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης των κρατών της Νότιας Ευρώπης, εξυπηρετούνται από ένα Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ), το οποίο καλύπτει καθολικά το πληθυσμό της χώρας. Ο οργανισμός αυτός έρχεται σε αντίθεση με το θεσμικό κατακερματισμό που υφίσταται στη βάση του επαγγέλματος από την κοινωνική ασφάλιση. Ωστόσο, και πάλι αυτός ο δάνειος ευρωπαϊκός τύπος διαφοροποιείται στο νότιο-ευρωπαϊκό πρότυπο καθώς ενώ το Εθνικό Σύστημα Υγείας στις Βόρειες χώρες της Ευρώπης (Βρετανία- Σκανδιναβία) παρουσιάζει καθολίκευση της κάλυψης, τυποποίηση νορμών και δομών και εκτοπισμό της ιδιωτικής παροχής, αντίθετα

στα κράτη του Νότου το ιδιωτικό εμπλέκεται με το δημόσιο και, στο μεγαλύτερο μέρος, προς όφελος του ιδιωτικού. Η συνήθης πρακτική του δημοσίου προς το ιδιωτικό γίνεται με πρόθεση εύνοιας ως και με σκοπούς κομματικής χειραγώγησης (Ferrera, 1999).

1.1.3. Ανάπτυξη και καμπή κοινωνικής πολιτικής -κρατών ευημερίας

Όπως επισημαίνει ο Σακελλαρόπουλος, (1999) οι υπερασπιστές του κλασικού κράτους, με κύριους εκφραστές τους Titmuss (1974) και Marshall (1965) υπέδειξαν ως λύση την παρέμβαση του κράτους με καθολικές κοινωνικές υπηρεσίες. Υποστήριζαν ότι η αγορά δεν αντιμετωπίζει τη φτώχεια και ότι το κράτος θα έπρεπε να αναλάβει την αναδιανομή του πλούτου με τη χορήγηση κοινωνικών παροχών σε όλους, πρακτική που, παράλληλα, θα απέτρεπε το στιγματισμό, τη δημιουργία ανισοτήτων και την περιθωριοποίηση (Andersen, 2012· Σακελλαρόπουλος, 1999). Η διαδρομή του κράτους ευημερίας περιοδολογείται και αξιολογείται ιστορικά σε τέσσερα στάδια: του πειραματισμού (1870-1930), της σταθεροποίησης πρακτικών (1930-1950), της επέκτασης (1950-1970) και της κρίσης και αναμόρφωσης (Σακελλαρόπουλος, 1999). Κατά το πρώτο στάδιο, μετά από πειραματισμούς πάνω στο είδος των κοινωνικών προγραμμάτων, στις αρχές και στους δικαιούχους, προωθείται η κοινωνική λειτουργία του κράτους και καθιερώνεται ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης (Σακελλαρόπουλος, 1999· Στασινοπούλου, 1992). Στο επόμενο στάδιο, της σταθεροποίησης, γίνονται αποδεκτά τα προγράμματα της προηγούμενης περιόδου και γενικότερα παρατηρείται αύξηση και γενίκευση προγραμμάτων και υπηρεσιών. Παρά το γεγονός ότι προωθούνται ρυθμίσεις για τη βελτίωση συνθηκών διαβίωσης, εκπαίδευσης, υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης απουσιάζουν οι νέες ιδέες και προγράμματα (Σακελλαρόπουλος, 1999). Κατά το τρίτο στάδιο, της επέκτασης, η οικονομική ανάπτυξη επέτρεψε την αύξηση και γενίκευση των κοινωνικών δαπανών, την επέκταση προγραμμάτων και υπηρεσιών σε μια κοινωνία που κυριαρχούσε η πλήρης απασχόληση και η κοινωνική συναίνεση. Τότε διαμορφώθηκε η λεγόμενη κεϋνσιανή συναίνεση των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων που έφερε το αποτέλεσμα της διευρυμένης παρέμβασης του κράτους ευημερίας (Κοντιάδης, 2008). Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 η οικονομική κρίση σε συνδυασμό με την κρίση στην οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας, οδήγησε σε τάσεις αύξησης της ιδιωτικοποίησης της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης και στην αμφισβήτηση της αποτελεσματικότητας της κοινωνικής πολιτικής (Δημουλάς, Κουζής, 2018. Θεοδωρουκάκης, Κουμαριανός, 2019). Το κράτος ευημερίας, οι πολιτικές και οι στόχοι του αμφισβητούνται. Η αποστολή του κράτους αναπροσδιορίζεται στην κατεύθυνση της αφαίρεσης κοινωνικών και

αναδιανεμητικών λειτουργιών, περικοπής δαπανών, μείωσης κόστους και συρρίκνωσης παροχών (Mishra, 1984. Σακελλαρόπουλος, 1999· Κοντιάδης, 2008).

Η κριτική στο κλασικό κράτος ευημερίας, μετά το σημείο καμψής του, ανέδειξε εναλλακτικά μοντέλα της κοινωνικής πολιτικής τα οποία υποστηρίζονταν από διάφορα ιδεολογικά και πολιτικά κίνητρα. Κατά τη φάση αυτή, του σκεπτικισμού, διαβρώθηκαν βασικοί θεσμοί του κράτους και παρερμηνεύτηκαν τα κοινωνικά δικαιώματα. Για παράδειγμα υπό τις ιδέες του νεοφιλελευθερισμού το κοινωνικό κράτος αμφισβητήθηκε για την ικανότητα ρύθμισης της οικονομικής διαδικασίας και κατηγορήθηκε για το υψηλό κόστος λειτουργίας και συντήρησής του (Στασινοπούλου, 1990· Mishra, 1990). Με επιχειρήματα ότι το κράτος αδυνατεί να προσαρμοστεί στις νέες καταστάσεις και να επιτύχει την οικονομική αποδοτικότητα, την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα στις υπηρεσίες του, αποδομήθηκαν οι αρχές και αξίες που στηρίζουν το κράτος ευημερίας. Ο ρόλος του δημοσίου ελαχιστοποιείται, κρατικές υπηρεσίες ιδιωτικοποιούνται και οι πολίτες οφείλουν να αγοράζουν τις κοινωνικές υπηρεσίες όπως όλα τα υπόλοιπα προϊόντα (Σακελλαρόπουλος, 1999).

Μια προσπάθεια συγκερασμού των δύο προηγούμενων θέσεων αποτελεί το ρεύμα του προνοιακού πλουραλισμού το οποίο τάσσεται υπέρ του συντονιστικού ρόλου του κράτους, της εταιρικής μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα και της μεταφοράς του τομέα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών στον εθελοντικό και ιδιωτικό τομέα (Στασινοπούλου, 1993). Σύμφωνα με τον προνοιακό πλουραλισμό η μετακίνηση υπηρεσιών από το δημόσιο τομέα προς άλλους ιδιωτικούς φορείς δεν σημαίνει υποβάθμιση και συρρίκνωση της κοινωνικής πολιτικής αλλά ανακατανομή αρμοδιοτήτων και καθηκόντων ανάμεσα στους διάφορους τομείς της (Mishra, 1990). Όμως, παρά τα θετικά σημεία του προνοιακού πλουραλισμού (χρηματοδοτική παρουσία του κράτους, αποκέντρωση των υπηρεσιών, συμμετοχή των πολιτών, προληπτική στρατηγική) προβληματίζει ακόμη και σήμερα τους μελετητές ποια θα πρέπει να είναι η ποσότητα της συμμετοχής του κάθε τομέα της κοινωνικής πολιτικής ώστε να εξασφαλίζεται η επιζητούμενη ισορροπία (Σακελλαρόπουλος, 1999). Στην αντίληψη του προνοιακού πλουραλισμού θα μπορούσε να ενταχθεί και ο «τρίτος δρόμος» (Giddens, 1998· Μουζέλης, 2001) που υποστηρίζει τη γενναϊόδωρη επιλεκτικότητα προς τα άτομα και τις πληθυσμιακές ομάδες με τις μεγαλύτερες ανάγκες, και πάντα υπό προϋποθέσεις ενώ παράλληλα να υφίστανται προγράμματα «εργασιακής προώθησης» των ληπτών (Κοντιάδης, 2008).

Η κριτική στο κράτος ευημερίας, μετά την περίοδο της κρίσης του, ανέδειξε όχι μόνο ιδεολογικές θέσεις αλλά και τακτικές υποχώρησης του κεντρικού ρόλου του κράτους τόσο ως παραγωγικού συντελεστή όσο και ως παρόχου κοινωνικής προστασίας. Με την κατηγορία της ενοχής για υψηλό κόστος και αναποτελεσματικότητα η κοινωνική πολιτική του κράτους ευημερίας ιδιωτικοποιείται με αποτελέσματα την κοινωνική αστάθεια, και ανασφάλεια (Σακελλαρόπουλος, 1999). Υπό αυτές τις συνθήκες η καθολικότητα και η ποιότητα των κοινωνικών δικαιωμάτων επαναδιαπραγματεύονται, αναθεωρούνται και σαφώς υποκαθιστούνται από χαμηλές παροχές επιλεκτικού χαρακτήρα (Βενιέρης, 2008).

1.1.4. Συνταγματικές και διεθνείς εγγυήσεις του κράτους ευημερίας

Σε κάθε τύπο κράτους ευημερίας, η συνταγματική και νομοθετική κατοχύρωση των μηχανισμών της κοινωνικής πολιτικής του αναδεικνύει ένα συγκεκριμένο συνταγματικό και νομικό πολιτισμό (Κοντιάδης, 1997). Παράλληλα με τα ατομικά δικαιώματα στα μεταπολεμικά συντάγματα αναγράφονται τα κοινωνικά, ως αναγνώριση του ατόμου ως κοινωνικό όν και όχι ως αφηρημένη ανθρώπινη μονάδα. Στις χώρες που ανήκουν στο φιλελεύθερο πρότυπο απουσιάζει η συνταγματική κατοχύρωση των κοινωνικών δικαιωμάτων αντιθέτως στο συντηρητικό- κορπορατιστικό τα κοινωνικά δικαιώματα αναγνωρίζονται συνταγματικά. Γενικότερα, οι χρηματικές παροχές εντείνουν τη νομική τυποποίησή του συντηρητικού- κορπορατιστικού προτύπου. Τέλος, οι χώρες του σκανδιναβικού- σοσιαλδημοκρατικού προτύπου δίνουν βάρος στην επίτευξη της κοινωνικής συναίνεσης και στις συλλογικές διαπραγματεύσεις με αποτέλεσμα να μην παρουσιάζουν ούτε εκτενή συνταγματική κατοχύρωση των κοινωνικών δικαιωμάτων ούτε έντονη νομοθετική ρύθμιση (Κοντιάδης, 1997). Παρατίθεται πίνακας με τα πλέον ενδιαφέροντα μεταπολεμικά συντάγματα και τα δικαιώματα που διασφαλίζουν.

Πίνακας 1.1: Μεταπολεμικά συντάγματα κρατών και κοινωνικά δικαιώματα

Κράτος	Σύνταγμα	Δικαιώματα
Γαλλία	1946	Εργασίας, συνδικαλισμού, υγείας, μητρότητας, παιδείας, απεργίας
Ελβετία	1947	Εργασίας, ασφάλισης ανεργίας κατοικίας, επαγγελματικής εκπαίδευσης
Ιταλία	1948	Εργασίας, αμοιβής, απεργίας, μητρότητας, κοινωνικής ασφάλειας, αναπαύσεως, ψυχαγωγίας, υγείας, παιδείας
Κίνα	1954	Εργασίας, αναπαύσεως, ασφαλίσεως, εκπαιδεύσεως κ.ά.
Δυτικής Γερμανίας	1949	Εργασίας, αναπαύσεως, ασφαλίσεως, εκπαιδεύσεως κ.ά.
Αργεντινής	1949	Εργασίας, αναπαύσεως, ασφαλίσεως, εκπαιδεύσεως κ.ά.
Ινδίες	1951	Εργασίας, αναπαύσεως, ασφαλίσεως, εκπαιδεύσεως κ.ά.

Ελλάδα	1952	Παιδείας, συνδικαλισμού
--------	------	-------------------------

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Μπορεί μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εμφανίζονται διαφορές στη συνταγματική τους προστασία, εντούτοις το κοινωνικό στοιχείο, ως δομικό στοιχείο όλων των κρατών φαίνεται να έχει παγιωθεί και σε συνταγματικό επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση υποστηρίζει ότι η κοινωνική προστασία αποτελεί παράγοντα ανάπτυξης καθώς εξασφαλίζει την κοινωνική συνοχή και διατηρεί τη ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών (Παπαρρηγοπούλου, 2010). Στα περισσότερα συντάγματα της κεντρικής Ευρώπης υφίστανται διατάξεις οικονομικού και κοινωνικού περιεχομένου και πολλές συζητήσεις επικεντρώνονται στο πρόβλημα της συνταγματικής κατοχύρωσης, των προσδοκιών αλλά και των διαφεύσεων λόγω οικονομικών δυσχερειών του κράτους που αντιστρέφουν πλήρως την εν-σωματωτική ενέργεια των κοινωνικών δικαιωμάτων (Κοντιάδης, 1997).

Ειδικότερα, όπως στα κράτη ευημερίας υφίστανται διαφορετικές αντιλήψεις στη λειτουργία τους το ίδιο συμβαίνει και με τη θέσπιση των συνταγμάτων που τα διέπουν. Στο φιλελεύθερο, υπολειμματικό, αγγλοσαξονικό κράτος ευημερίας το σύνταγμα εμπεριέχει κανόνες διαδικαστικού χαρακτήρα για την οργάνωση και τη διευκόλυνση επίλυσης πολιτικών και κοινωνικών συγκρούσεων. Αντίθετα στο συντηρητικό- κορπορατιστικό το σύνταγμα δεν περιορίζεται στην καταγραφή θεμελιωδών κανόνων διαδικαστικού χαρακτήρα αλλά ενσωματώνει αξίες και κατευθύνσεις που καθοδηγούν τις πολιτικές αποφάσεις. Τέλος τα σοσιαλδημοκρατικά κράτη ευημερίας στο σύνταγμα τους εμφανίζουν περιορισμένες κοινωνικές και οικονομικές λειτουργίες λόγω της θεσμικής οργανωτικής διάστασης της κοινωνικής τους πολιτικής (Κοντιάδης, 1997).

Όσον αφορά στις διεθνείς εγγυήσεις του κράτους ευημερίας αποτελεσματικότερος μηχανισμός διαπραγμάτευσης και ψήφισης διεθνών δικαιωμάτων με σκοπό τη βελτίωση κοινωνικών συνθηκών υπήρξε από την ίδρυσή της (1919) η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ). Με τη ψήφιση συμβάσεων και συστάσεων η ΔΟΕ κατεύθυνε τον εμπλουτισμό και την εναρμόνιση της εργατικής και κοινωνικής νομοθεσίας όσων κρατών προέβησαν στην κύρωσή τους. Ως αξιόλογα επιτεύγματα των διεθνών συμβάσεων θεωρούνται η καθιέρωση του οκταώρου και η ισότητα ανδρών και γυναικών στην απασχόληση. Επίσης η σημαντικότερη σύμβαση, για τα κράτη που την επικύρωσαν, ήταν η προστασία εννέα βασικών ασφαλιστικών κινδύνων (ιατρική περίθαλψη, ασθένεια, ανεργία, γήρας, εργατικό ατύχημα, επαγγελματική ασθένεια, οικογενειακή παροχή, παροχή μητρότητας, αναπηρίας και επιζώντων) και η εφαρμογή ελαχίστων ορίων κοινωνικής ασφάλειας (Κοντιάδης, 1997).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η εξαγγελία της για τη συγκρότηση ενιαίου ευρωπαϊκού κοινωνικού χώρου δεν οδήγησε στη θέσπιση κανόνων κοινωνικής ασφάλειας παρά μόνο στη ρύθμιση ειδικών θεμάτων μια και η κοινωνική πολιτική εκλήφθηκε ως παράρτημα οικονομικών στόχων (Κουτσιαράς, 1992· Σακελλαρόπουλος, 1993). Στη βάση αυτή, της κατεύθυνσης εξασφάλισης της ανταγωνιστικότητας του κεφαλαίου, και της σύγκλισης οικονομικών και κοινωνικών μεγεθών ρυθμίστηκαν θέματα που αφορούσαν στις μετακινήσεις των εργαζομένων, στην υγιεινή και ασφάλεια στο χώρο εργασίας, στην ισότητα αμοιβών μεταξύ ανδρών και γυναικών και το συνυπολογισμό των διανυόμενων σε περισσότερα κράτη ασφαλιστικών περιόδων (Κοντιάδης, 1997). Η ανάληψη πρωτοβουλιών για τη ρύθμιση αυτών των θεμάτων έθεσε οικονομικούς στόχους στις προτεραιότητες της κοινωνικής πολιτικής με αποτέλεσμα την ανάδειξη κοινωνικού ελλείμματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Παπαδημητρίου, 1993). Η ψήφιση δε του Κοινοτικού Χάρτη των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων (1989) στον οποίο κωδικοποιήθηκαν τα βασικότερα κοινωνικά δικαιώματα ανέβαλε επ' αόριστο την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων σε κοινοτικό επίπεδο (Κοντιάδης, 1997).

Επειδή δε η οικονομική ανάπτυξη είναι ζωτικής σημασίας για την Ευρωπαϊκή Ένωση τα κράτη -μέλη καλούνται να ενισχύσουν την επιστημονική πρωτοπορία τους και την καινοτομία τους, να επενδύσουν στο ανθρώπινο δυναμικό και σε υποδομές αναβάθμισης της δημόσιας διοίκησης. Ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης επιτρέπει την απρόσκοπτη χρηματοδότηση του κράτους ευημερίας (Παπαρρηγοπούλου, 2010). Από την άλλη η αντιμετώπιση της κρίσης που αντιμετωπίζουν τα εθνικά συστήματα κοινωνικής προστασίας απαιτούν ρυθμίσεις που αφορούν στη χρηματοδότησή τους. Περαιτέρω, επειδή η μεγαλύτερη δαπάνη των συστημάτων κοινωνικής προστασίας αφορά στη συνταξιοδοτική, το έτος 2000 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε την «Ανοιχτή Μέθοδο Συντονισμού» (ΑΜΣ) για τις συντάξεις. Πρόκειται για ένα πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, με σκοπό τη σύγκλιση των εθνικών πολιτικών μέσω κατάρτισης εθνικών σχεδίων μεταρρύθμισης του κράτους ευημερίας. Τα κράτη μέλη ορίζουν μέσα μέτρησης, προσδιορίζουν τους στόχους τους και αξιολογούνται από άλλα κράτη μέλη με τη χρήση συγκριτικών δεικτών. Στην ουσία αφορά στη συγκριτική αξιολόγηση πρακτικών, στην ανταλλαγή των βέλτιστων και επί αυτών εκφράζονται ανάλογες συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου προς τα κράτη-μέλη (Παπαρρηγοπούλου, 2010).

Τέλος, οι Λευκές Βίβλοι έθεσαν ως στρατηγικές στοχεύσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης τις ελεγχόμενες μισθολογικές αυξήσεις, την καθιέρωση εργασιακής ευελιξίας, την επιμήκυνση του χρόνου εργασίας, τη μεταφορά της κρατικής ευθύνης στο άτομο και σε μη

κρατικούς φορείς, την εξισορρόπηση των ετών εργασίας με της συνταξιοδότησης, τον περιορισμό της συνταξιοδότησης και γενικότερα τη μεταρρύθμιση των συστημάτων από συστήματα καθορισμένων παροχών σε συστήματα καθορισμένων εισφορών και την ίδρυση υποχρεωτικών κεφαλαιοποιητικών πυλώνων (Κρεμαλής, 1980· Στασινοπούλου, 1996· Νικολακοπούλου-Στεφάνου, 1993). Στο πλαίσιο αυτό, η κοινωνική πολιτική και η κοινωνική ασφάλιση που εφαρμόζονται από τα κράτη μέλη ακολουθούν τις στρατηγικές στοχεύσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά διατηρούν το κυριαρχικό τους δικαίωμα και καθήκον στους τομείς αυτούς.

1.2. Η Κοινωνική Ασφάλιση

Στη συνολική κοινωνική ευημερία και στην κοινωνική συνοχή μεγάλο ρόλο διαδραματίζει η κοινωνική ασφάλιση. Ο ρόλος της αποδεικνύεται από τους δείκτες μεγέθους της χρηματοδότησης δαπανών κοινωνικής προστασίας και από τη συμβολή της στη μείωση της φτώχειας. Γενικότερα η κοινωνική ασφάλιση αποτελεί την κυριότερη έκφραση του κράτους ευημερίας όπως αυτό διαμορφώθηκε στην ευρωπαϊκή ήπειρο κατά τα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Πρόκειται για τον κοινωνικό και οικονομικό θεσμό που εξυπηρετεί ατομικές και συλλογικές ανάγκες των εργαζομένων. Από τις δομές της κοινωνικής ασφάλισης αντιμετωπίζονται οι κίνδυνοι που οδηγούν στη μείωση της ικανότητάς τους για εργασία, όπως η ανεργία, η ασθένεια, η εγκυμοσύνη, το γήρας, ο θάνατος. Επίσης με την κοινωνική ασφάλιση οι εργαζόμενοι και οι οικογένειές τους προστατεύονται όταν τους δημιουργούνται πρόσθετες ανάγκες οι οποίες δεν είναι δυνατόν να καλυφθούν με το κανονικό εισόδημά τους ή όταν αυξάνονται οι δαπάνες συντήρησής τους (Κιόχος, 2000). Οι στόχοι της κοινωνικής ασφάλισης είναι άμεσοι δηλαδή η αποκατάσταση ή αναπλήρωση της εργασιακής ικανότητας και η αναδιανομή εισοδημάτων στην ασφαλιστική κοινότητα (όλοι εισφέρουν ανάλογα με τις δυνάμεις τους και ωφελούνται μόνο όσοι βρεθούν σε κίνδυνο) και έμμεσοι καθώς συμβάλει αφενός στην αύξηση της παραγωγής, στη σταθεροποίηση της οικονομίας αφετέρου στην άμβλυση των κοινωνικών αντιθέσεων και στην προαγωγή αισθήματος κοινωνικής αλληλεγγύης (Κρεμαλής, 1985). Η χρήση του επιθέτου «κοινωνική» για τον προσδιορισμό της ασφάλισης δηλώνει τη μετατόπιση των κινδύνων από μεμονωμένα άτομα σε ομοιόμορφες ομάδες δηλαδή στη συλλογική αντιμετώπιση των κοινωνικο-ασφαλιστικών κινδύνων.

Ο κίνδυνος, όπως τον αντιλαμβάνεται η κοινωνική ασφάλιση είναι μετρήσιμος, συλλογικός και αποτελεί κεφάλαιο της οικονομίας. Μετρήσιμος γιατί εκτιμάται η εμφάνισή του είτε ως κανονικότητα είτε ως πιθανότητα. Συλλογικός γιατί μπορεί να είναι ατομικός, να θίγει κάθε φορά συγκεκριμένο άνθρωπο, αλλά αφορά σε ένα πληθυσμό. Μπορεί η

ασφάλιση να προσδιορίζει τον καθένα ως κίνδυνο αλλά η ατομικότητα αυτή σχετίζεται με άλλα μέλη του ασφαλισμένου πληθυσμού, με μια μέση ή κοινωνιολογική ατομικότητα. Τέλος, ο κίνδυνος αποτελεί κεφάλαιο στο πλαίσιο που στην επέλευσή του προτείνεται οικονομικό αντιστάθμισμα δηλαδή μετακυλίνουν οι επιπτώσεις της απώλειας από το άτομο στην κοινότητα (Ewald, 2000). Με την κοινωνική ασφάλιση δημιουργείται πραγματικός σύνδεσμος μεταξύ ατόμου και κράτους καθώς αμφότεροι συμμετέχουν στην ευθύνη της καλής λειτουργίας του θεσμού (Riedel, 2007). Πρόκειται για πρακτική που ενώ προσφέρει μια γενική αρχή αντίληψης των πραγμάτων, των ανθρώπων και των μεταξύ των σχέσεων, παράλληλα αποτελεί οικονομική τεχνική επανόρθωσης και αποζημίωσης των ζημιών με ηθική τεχνολογία και προνοητικότητα (Ewald, 2000).

1.2.1 Αναδρομή της κοινωνικής ασφάλισης

Στις συγκεντρωμένες κοινωνίες, από πολύ νωρίς, απαντάται η αμοιβαία βοήθεια για την από κοινού κάλυψη των αναγκών. Η ιδέα αυτή, της αντιμετώπισης τυχαίων συμβάντων, είναι πρωτόγονος και τα αξιακά συστήματα της φιλανθρωπίας σύμφωνα με τις συνήθειες και τις προόδους της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, εξελίχθηκαν σε θεσμικές κρατικές ρυθμίσεις (Θωμαϊδής, 1973). Ακόμη, στη σύσταση ιδεών για κοινωνική φροντίδα, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η θρησκεία (Σταθόπουλος, 1996). Στην περιοχή της Βαβυλώνας επί βασιλείας Χαμουραμί (2200 π.Χ) δημιουργήθηκε κώδικας ο οποίος περιείχε διατάξεις κοινωνικού περιεχομένου με σκοπό να εξαλειφθούν φαινόμενα πολιτικής αναρχίας που είχαν προηγηθεί της βασιλείας του. Με τίτλο «Ατομικά και εμπράγματα δικαιώματα, εμπόριο, εργασία οικογένεια και αδικήματα», στον κώδικα, επιλύονται ζητήματα μισθών, ατομικής ελευθερίας και αμοιβαίας βοήθειας και κοινής αποταμιεύσεως. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η συμφωνία που προέβλεπε ότι στα караβάνια, στις περιπτώσεις ζημιών (επιδρομών ληστών, κακουχιών) όλοι οι συγκροτούντες το караβάνι θα μετείχαν στην αποκατάσταση της ζημιάς με την ανάλογη εισφορά τους (Θωμόπουλος, 1977). Στην αρχαία Αίγυπτο κοινοτικοί σύλλογοι υποχρέωναν την καταβολή εισφορών των μελών τους με σκοπό την προικοδότηση των κοριτσιών και την ενθάρρυνση των γάμων και των γεννήσεων (Χρυσόχοος, 1955). Επίσης συναντάται η κοινωνική προστασία των μελών των θανόντων οικογενειών με τη χορήγηση βοηθημάτων (Θωμόπουλος, 1977).

Στην αρχαία Ελλάδα οι πρώτες μορφές κοινωνικής προστασίας επέκτειναν και συμπλήρωναν την ασφάλεια, που παρείχε η οικογένεια, με τη δημόσια διατροφή των αναπήρων πολέμου, την προστασία της υγείας των πολιτών, τη διανομή άρτου και κρέατος στους πτωχότερους, τη δημόσια ταφή κ.ά. (Λέκκας, 1971). Το έργο αυτό συνεπικουρούσαν

ενώσεις και συντεχνίες που ιδρύονταν με την πρωτοβουλία πλουσίων πολιτών οι οποίοι τις ενίσχυαν με πόρους (Αγαλλόπουλος, 1955). Επίσης, ήδη τον 6ο αιώνα π.Χ. υπήρχε ο θεσμός του δημοσιεύοντος ιατρού από τον οποίο παρέχονταν ιατρικές υπηρεσίες στους πολίτες με έξοδα που καλύπτονταν από εισφορές των πολιτών. Ακόμη, με κρατήσεις από τη γενική φορολογία, οι σημαντικότερες πόλεις-κράτη Αθήνα και Σπάρτη, παρείχαν σε περιόδους κακής σοδειάς δωρεάν σίτιση στους φτωχούς και επίδομα διατροφής στους αναπήρους πολέμου και στους μη ικανούς για εργασία (Προβόπουλος, 1987· Κυριακουλάκος, 1970· Στασινοπούλου, 1997).

Στους Ρόδιους ναυτικούς νόμους και στη Ρωμαϊκή νομοθεσία συναντούμε το θεσμό του ναυτοδάνειου για την προστασία των αγαθών που, κατά τη μεταφορά τους, εκτίθεντο στους θαλάσσιους κινδύνους. Μεταξύ των Ρωμαίων στρατιωτών συστήνονται ενώσεις (collegiatenuiorum), των οποίων ο σκοπός ήταν η καταβολή εισφορών για την κάλυψη εξόδων ταξιδιού, μεταθέσεως σε άλλη φρουρά ή απολύσεως. Επίσης την εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας είχε καθιερωθεί η δωρεάν διανομή τροφίμων στους ανέργους (Lex Poetelia) (Προβόπουλος, 1987).

Τη βυζαντινή εποχή υπό τη χριστιανική επιρροή οργανώνεται η κοινωνική προστασία με ένα αποτελεσματικό, προνοιακό έργο ακόμη και στις πλέον μακρινές εκκλησίες (μακροδιακονία) (Σταθόπουλος, 1999). Η φτώχεια, η εξαθλίωση, η ορφάνια, η ασθένεια κ.ά. ανάγκες ανακουφίζονται από ιδρύματα του κράτους, της εκκλησίας, των μοναστηριών και των εύπορων πολιτών. Κατά τον Μεσαίωνα, στη Δύση, παράλληλα με την εκκλησία η τοπική κοινότητα αναλαμβάνει μέρος της κοινωνικής προστασίας. Την ίδια περίοδο, οι συντεχνίες λειτουργούν αποφασιστικά στην εξέλιξη της ιδέας της ασφαλιστικής οργάνωσης. Σε αυτές συμμετείχαν εργαζόμενοι που ασκούσαν το ίδιο επάγγελμα με σκοπό την αποζημίωση των μελών από τυχαία συμβάντα. Πέραν των εμπορικών και οικονομικών σκοπών τους, οι συντεχνίες διέθεταν και πόρους για την ίδρυση και τη συντήρηση κοινωφελών ιδρυμάτων όπως νοσοκομεία, λουτρά, φιλανθρωπικά ιδρύματα και σχολές (Προβόπουλος, 1987).

Κατά την Οθωμανική περίοδο, στον ελληνικό χώρο, οι οικισμοί, τα χωριά και οι πόλεις ανέπτυξαν ένα κοινοτικό πνεύμα που εγγυάτο τη συνοχή τους. Η συνοχή αυτή ήταν αποτέλεσμα των παραγωγικών, κοινωνικών και πολιτικών σχέσεων που αναπτύσσονταν μέσα στην κοινότητα. Την περίοδο αυτή και οι Έλληνες επαγγελματίες και έμποροι στήριζαν την κοινωνική τους οργάνωση στις συντεχνίες. Σε αυτές, οι οικονομικές λειτουργίες- δραστηριότητες, (παραγωγή) ξεκινούσαν από την εκτεταμένη οικογένεια και βασίζονταν σε μια αρχή κοινοκτημοσύνης που σήμαινε συνιδιοκτησία μέσω παραγωγής,

εκμετάλλευση από κοινού της περιουσίας, συνεργασία σε όλες τις δραστηριότητες και κοινωνικοποίηση, δηλαδή ίση μοιρασιά του εισοδήματος. Οι συντεχνίες ρύθμιζαν την ποιότητα των προσφερομένων προϊόντων και υπηρεσιών, όριζαν τις τιμές και φρόντιζαν για την ομαλή ζωή των μελών τους. Όμοια με τις κοινότητες συνέβαλλαν στην οικονομική, διοικητική και πολιτική αυτονομία των μελών τους. Ο πρωτομάστορας, αρχηγός της συντεχνίας, εκλεγμένος ως εκπρόσωπός της και μεσολαβητής μεταξύ των Τούρκων και των Ελλήνων πέραν της φροντίδας για τη συλλογή των φόρων, ήταν υπεύθυνος για τη σύναψη συμφωνιών μεταξύ των μαστόρων, καθόριζε τις τιμές των ειδών που κατασκεύαζαν ή εμπορεύονταν, όριζε τα ημερομίσθια, εξασφάλιζε γρήγορη και συμφέρουσα προμήθεια των πρώτων υλών από τους τόπους της παραγωγής τους και μεριμνούσε για τη δίκαιη κατανομή τους. Οι περισσότερες συντεχνίες διέθεταν μεγάλα οικονομικά αποθέματα για κοινωνική δράση που συσσωρεύονταν από τη μηνιαία ή ετήσια εισφορά των μελών τους. Για παράδειγμα ο συνεταιρισμός των Αμπελακίων (1778-1811) μεταξύ άλλων προσφορών του περιλάμβανε δωρεάν προσφορά σιταριού στους φτωχούς εργάτες και τη μισθοδοσία των ανίκανων για εργασία (Χρυσόχοος, 1955). Η διοίκηση των συντεχνιών αρχικά στηρίζονταν σε άγραφους νόμους οι οποίοι καθόριζαν με σαφήνεια τα δικαιώματα και τα καθήκοντα των αρχηγών, των μαστόρων και των τεχνιτών. Με την πάροδο του χρόνου η πολυσχιδής δράση τους και η αύξηση των μελών τους, οδήγησαν στη δημιουργία καταστατικών, τα οποία εγκρίνονταν πρώτα στη γενική συνέλευση της συντεχνίας και στη συνέχεια επικυρώνονταν από την Εκκλησία. Ο ρόλος των συντεχνιών δεν περιορίστηκε μόνο στα επαγγελματικά ζητήματα αλλά προεκτάθηκε και σε μια ευρύτερη κοινωνική δράση. Οι συντεχνίες ανέδειξαν τη συνεργατική ιδέα, υπηρετώντας ταυτόχρονα τον κοινωνικό τομέα σύμφωνα με το παράδειγμα των Αδελφάτων¹ διατηρώντας ταμείο αλληλεγγύης για την υποστήριξη των μελών σε περίπτωση ανάγκης (Χατζημιχάλη, 1953).

Η βιομηχανική επανάσταση ωθεί αλλαγές στην οικονομική και κοινωνική οργάνωση της κοινωνίας στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Οι συντεχνίες αντικαθίστανται από οργανωμένες αδελφότητες (companionages) στις οποίες καταφεύγουν οι προλετάριοι διεκδικώντας δικαιώματα (Λιάκος, 2016). Τα κοσμοϊστορικά γεγονότα όπως η εφεύρεση της τυπογραφίας, η έκφραση των πνευματικών ρευμάτων της εποχής της Αναγέννησης, του ανθρωπισμού και του διαφωτισμού, η Γαλλική Επανάσταση και η προτεσταντική μεταρρύθμιση, συνέβαλλαν στην εδραίωση των πολιτικών δικαιωμάτων του ατόμου για

¹ Πρόκειται για σωματεία ιδρυμένα από τη βυζαντινή εποχή και συνεχίζουν τη δράση τους προσκολλημένα στο έργο της εκκλησίας, έχουν πιο περιορισμένο σκοπό από των συντεχνιών, δηλαδή καθαρά θρησκευτικό και φιλανθρωπικό.

ισότητα, ελευθερία, ατομική ιδιοκτησία και την ανάδειξη του οικονομικού αλλοκεντρισμού. Με την Γαλλική Επανάσταση και το τρίπτυχο αναγνώρισης δικαιωμάτων για την ελευθερία, την ισότητα και την αδελφосύνη, υποχρεώθηκε το κράτος να αναλάβει την ευθύνη για την κοινωνική πρόνοια. Ο οικονομικός φιλελευθερισμός έθεσε τις προϋποθέσεις για τη βιομηχανική επανάσταση και τον καπιταλισμό (Κοντιάδης, 1997). Τέλος, οι προτεσταντικές αντιλήψεις για τη λυτρωτική σημασία της εργασίας αποτέλεσαν το ηθικό- αξιολογικό υπόβαθρο για τη συμμετοχή των φτωχών στην παραγωγή και κατά συνέπεια στην καπιταλιστική και τεχνολογική εξέλιξη (Σταθόπουλος, 2015). Οι καπιταλιστικές παραγωγικές σχέσεις, η ενίσχυση της αστικής τάξης, οι εργατικές ενώσεις συγκροτούν το πλαίσιο θεσμοποίησης του κοινωνικού ρόλου του κράτους (Κοντιάδης, 1997).

Η ενεργός ανάμειξη των κρατών για την αντιμετώπιση των κοινωνικών αναγκών με τη χρηματοδότηση δαπανών για την πρόνοια, δημιούργησε την ανάγκη για τη θέσπιση κριτηρίων των δικαιωμάτων σε θέματα προνοιακής μέριμνας. Ο πλέον σημαντικός νόμος για την κοινωνική νομοθεσία, ως προς το περιεχόμενό του αλλά και ως προς την επιρροή του σε άλλες χώρες της Ευρώπης, ακόμη και της Βορείου Αμερικής (λόγω της αποικιοκρατίας της Βρετανίας) είναι αυτός που εξέδωσε η Βασίλισσα Ελισάβετ το 1601. Πρόκειται για το νόμο Περί Πτωχών, ο οποίος με συνοχή και σαφήνεια συμπεριέλαβε όλα όσα είχαν θεσπιστεί έως τότε και θεσμοθέτησε το νομικό πλαίσιο της κοινωνικής πρόνοιας στην Αγγλία. Στη συνέχεια, ο νόμος του 1795 θεσμοθέτησε το δικαίωμα των απόρων σε ένα ελάχιστο επίπεδο εισοδήματος, ενώ του 1834 αποτέλεσε την πρώτη έκφραση του οικονομικού φιλελευθερισμού με την έμφαση στην ευθύνη του ατόμου για την κάλυψη των αναγκών του και την αντίστοιχη μείωση της ευθύνης της ευρύτερης κοινότητας (Σταθόπουλος, 2015).

Οι αλλαγές στην κινητικότητα των ανθρώπων, κοινωνική και εργασιακή, στην οργάνωση της εργασίας και τη διάρθρωση της παραγωγής με τη βιομηχανική επανάσταση, δημιούργησαν συνθήκες εξαθλίωσης, κοινωνικά προβλήματα και κοινωνικές ανισότητες που έρχονταν σε αντίθεση με τις διακηρύξεις του φιλελευθερισμού και τις ιδέες για δικαιοσύνη και ατομικές ελευθερίες. Οι αντίξοες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης των εργατών, σε συνδυασμό με τη συσσώρευση πλούτου και δύναμης στους κεφαλαιοκράτες, αποτέλεσαν το πεδίο έκφρασης ιδεών, ανάπτυξης της νέας επιστήμης της κοινωνικής πολιτικής και της εισαγωγής προοδευτικής νομοθεσίας για την κοινωνική ασφάλιση (Καλιτσουνάκης, 1925).

Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, η κοινωνική ασφάλιση, αποτελεί βασικό εργαλείο της κοινωνικής πολιτικής και προϋπόθεση της συγκρότησης του κράτους ευημερίας. Τα οικονομικά αποτελέσματα της εκβιομηχάνισης, η ανάπτυξη του εμπορίου και της γεωργίας, που δημιουργούν δύναμη και πλούτο, προστατεύονται και ενθαρρύνονται από τις εθνικές κυβερνήσεις (Ewald, 2000). Από την άλλη οι απαράδεκτες συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας που επικρατούν στους χώρους της βιομηχανίας, οδηγούν στη συνδικαλιστική οργάνωση των εργατών. Υπό το φόβο ξεσπάσματος λαϊκών εξεγέρσεων τα κράτη αναλαμβάνουν τη συλλογική αντιμετώπιση των κινδύνων με την οργάνωση και λειτουργία των ΣΚΑ. Έκτοτε τα ΣΚΑ επιφορτίζονται τη διορθωτική ή προληπτική παρέμβαση στην κοινωνική πραγματικότητα και προστατεύουν τον πληθυσμό με παροχές σε είδος και σε χρήμα όταν βέβαιοι ή αβέβαιοι κίνδυνοι θίγουν την υγεία του, την εργασία του και την ποιότητα ζωής των γηρατειών του (Καλαντζόπουλος, 1965· Πετρόγλου, 1974· Βαρδακούλας, 1980· Κρεμαλής, 1985· Υφαντόπουλος, Μπαλούρδος, Νικολόπουλος, 2009). Η ωφέλεια από τις παρεμβάσεις της κοινωνικής ασφάλισης έχει οικονομικές, κοινωνικές και ηθικές προεκτάσεις, δημιουργεί αλληλεγγύη και ενότητα, στοιχεία απαραίτητα για την πρόοδο των κρατών (Πετρόγλου, 1974).

1.2.2. Πρότυπα της Κοινωνικής ασφάλισης

Εμπνευστής του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης, για τις περισσότερες κεντροευρωπαϊκές χώρες, θεωρείται ο Γερμανός καγκελάριος Otto von Bismarck. Η ταχεία εκβιομηχάνιση που συνοδευόταν από φαινόμενα οικονομικής και κοινωνικής αναταραχής όπως η ανάπτυξη των δυνάμεων του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος δημιούργησαν ανησυχίες στη γερμανική, συντηρητική πολιτική ηγεσία της εποχής και την πεποίθηση ότι τα προβλήματα αυτά δεν θα αντιμετωπίζονταν με αυταρχικά μέσα αλλά με μια νέα κοινωνική πολιτική, που είχε κατά κάποιο τρόπο προετοιμάσει η Σχολή του Κρατικού Σοσιαλισμού (Καλαντζόπουλος, 1965).

Κάτω από αυτές τις συνθήκες ο Bismarck, με σκοπό την εξουδετέρωση των σοσιαλιστικών αντιλήψεων, το Νοέμβριο του 1881 διακήρυξε ότι το κράτος είναι υπεύθυνο για την ευημερία των πολιτών, ιδίως των φτωχών. Μετά από αντιδράσεις που ξεπεράστηκαν, τελικά, ο Bismarck θέσπισε στη Γερμανία το πρώτο οργανωμένο ΣΚΑ που έδινε έμφαση στην αρχή της επικουρικότητας, δηλαδή στην αντίληψη ότι οτιδήποτε πετυχαίνει το άτομο με δική του πρωτοβουλία και προσπάθεια δεν χρειάζεται να το αναλάβει η κοινωνία (Σταθόπουλος, 2015). Τα θέματα κοινωνικής προστασίας, σύμφωνα με αυτή την αρχή, επιλύονται πρωτίστως από την οικογένεια, συγγενείς και φίλους, δευτερευόντως από τη τοπική κοινότητα ή εθελοντικές οργανώσεις και στη μη επίλυση

τους αναλαμβάνει η κεντρική κυβέρνηση. Το σύστημα του Bismarck εφαρμόστηκε σε τρία στάδια. Αρχικά, επετεύχθη η ασφάλιση της ασθένειας (1883), ακολούθησε αυτή των ατυχημάτων (1884) και στη συνέχεια του γήρατος και της αναπηρίας (1889). Μερικά χρόνια αργότερα (1911) ο θεσμός συμπληρώθηκε με την ασφάλιση των επιζώντων και ολοκληρώθηκε με τη θέσπιση της ασφάλισης της ανεργίας το 1927 (Χρυσόχοος, 1955· Καλαντζόπουλος, 1965· Ματσαγγάνης, 1999· Αφουξενίδης, 1999).

Το συμμετοχικό μοντέλο του Bismarck είναι α) υποχρεωτικό, β) λειτουργεί από αυτόνομους αυτοχρηματοδοτούμενους φορείς, και γ) παρέχει κάλυψη ανά επαγγελματική οργάνωση και κατηγορία (Κοντιάδης, 1997). Επειδή δε η κάλυψη των επαγγελματικών ομάδων με την πάροδο του χρόνου επεκτάθηκε στο σύνολο σχεδόν του πληθυσμού, δημιουργήθηκαν πολλοί φορείς που ενείχαν δομικά ελαττώματα. Το σύστημα του Bismarck κατηγορήθηκε για έλλειψη ενότητας και απλότητας όπως και για τον αυστηρό κρατικό του χαρακτήρα. Ωστόσο αποτελεί γεγονός ότι ο Bismarck εισήγαγε μια κοινωνική μεταρρύθμιση και ένα σύστημα υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης το οποίο πολύ σύντομα ακολούθησαν η Αυστρία (1887), η Νορβηγία (1894), η Ρωσία (1912) η Σουηδία (1913) (Καλαντζόπουλος, 1965).

Η χρηματοδότηση των βισμαρκιανών συστημάτων παρά τις παραλλαγές που παρατηρούνται από χώρα σε χώρα είναι διμερής (εργαζόμενοι/ εργοδότες) με πρόβλεψη συμμετοχής του κράτους σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και τόσο οι εισφορές όσο και οι παροχές δεν τελούν σε σχέση παροχής/αντιπαροχής (Καλαντζόπουλος, 1965· Αγαλλόπουλος, 1955· Παπαρρηγοπούλου, 2013). Οι βασικές αρχές του συστήματος, η αυτοβοήθεια και η αυτονομία, θέτουν τους εργαζόμενους υπευθύνους στην ανάληψη της πρόνοιας και στη διαχειριστική αυτοτέλεια των επαγγελματικών τους ενώσεων, τις οποίες εποπτεύει το κράτος. Η διατήρηση της κοινωνικής θέσης κάθε κοινωνικής ομάδας, ο περιορισμός της κοινωνικής αλληλεγγύης και η αναπαραγωγή κοινωνικών ανισοτήτων ανάμεσα στις επαγγελματικές κατηγορίες, αλλά και μεταξύ ασφαλισμένων και ανασφαλιστών, αποδεικνύουν τον περιορισμένο αναδιανεμητικό χαρακτήρα του μοντέλου (Σακελλαρόπουλος 1999). Στις χώρες που εφαρμόζονται συστήματα τύπου Bismarck, προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι ανισότητες που δημιουργούν και συντηρούν αυτά τα συστήματα, θεσπίστηκαν μέτρα για την παροχή υπηρεσιών και αγαθών προς τους οικονομικά αδύνατους και προσδιορίστηκαν κατώτατα όρια παροχών (Παπαρρηγοπούλου, 2013). Ωστόσο σε κάθε περίπτωση το σύστημα στηρίζεται στη διαγενεακή αλληλεγγύη αφού η εργαζόμενη γενιά χρηματοδοτεί χρηματοδοτεί με τις εισφορές της τις προηγούμενες. Η φιλοσοφία αυτής της αναδιανομής στηρίζεται στο ότι τα παιδιά ως

έφηβοι αποκομίζουν ανατροφή και μόρφωση, οι εργαζόμενοι στηρίζουν τους συνταξιούχους με τις εισφορές τους και αυτοί που για κάποιο κίνδυνο (γήρας, αναπηρία, θάνατος) εξέρχονται από την εργασία τους εξασφαλίζουν με σύνταξη τη συντήρησή τους.

Η κρίση του 1929-1930, που έπληξε καθολικά τις περισσότερες κοινωνίες, αποτέλεσε μεν την αφορμή για την αλλαγή του χαρακτήρα και της εικόνας των κοινωνικών προβλημάτων αλλά και τη συνείδηση ότι η κοινωνική πολιτική αποτελεί τη λύση στις ενδογενείς αδυναμίες του καπιταλισμού και πρέπει να υπολογίζεται ως σύμμαχος στην οικονομική πολιτική. Υπό την επίδραση της οικονομικής θεωρίας του John Maynard Keynes, η κρίση αντιμετωπίστηκε και η ισορροπία επανορθώθηκε καθώς τέθηκε ως πρωταρχική ανάγκη της εποχής οι δημόσιες επενδύσεις, η επαναφορά του μεγέθους της απασχόλησης και η απαλλαγή από την ανεργία (Keynes, 2001). Το κεϋνσιανό κράτος πρόνοιας, που υποστηρίζει το ρόλο της ενεργούς ζήτησης στην καταπολέμηση της ανεργίας, λειτούργησε επιτυχώς σε κατάσταση κοινωνικού συμβιβασμού και μακροοικονομικής συσσώρευσης σε εθνικό επίπεδο (Χάλαρης, 1993· Σακελλαρόπουλος, 1999).

Στη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ο Άγγλος λόρδος Beveridge, προσεκτικός μελετητής των κοινωνικών προβλημάτων και οικονομολόγος του κεϋνσιανού ρεύματος, διεύρυνε και συστηματοποίησε τους στόχους της κοινωνικής ασφάλισης της Αγγλίας. Με την εφαρμογή της έκθεσής του (Social Insurance and Allied Services 1942) η μεταπολεμική Βρετανία σταδιακά μετατράπηκε, σε μια δημοκρατία πιο προχωρημένη σε σχέση με άλλα καπιταλιστικά κράτη. Σε μια χώρα που η ιδέα του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος είχε ήδη διατυπωθεί από ερευνητές (Webbs, Booth, Lewellyn-Jones, Rowntree) αλλά κατηγορείτο για το πολύπλοκο σύστημά της και για την ανεπάρκεια ασφάλισης από απόψεως κινδύνων, ο Beveridge στόχευσε στην καθιέρωση ομοιόμορφων και καθολικών παροχών (Καλαντζόπουλος, 1965· Glennester, Evans, 1992). Οι αρχές της έκθεσης του Beveridge, παρά το γεγονός ότι δεν υιοθετήθηκαν όπως είχαν διατυπωθεί, δημιούργησαν ένα νέο μοντέλο κοινωνικής πολιτικής, το θεσμικό-αναδιανεμητικό. Το νέο μοντέλο επισήμαινε την αδυναμία αποτελεσματικής κάλυψης των αναγκών των πολιτών από τους μηχανισμούς της αγοράς, η οποία αναπαραγάγει και εντείνει την κοινωνική ανισότητα. Στο πλαίσιο αυτό, η κοινωνική ασφάλιση στην Αγγλία ενοποιήθηκε διοικητικά με τη δημιουργία ενός υπουργείου, επιφορτισμένου με τα του θεσμού και γενικεύθηκε ως προς τα πρόσωπα και ως προς τους καλυπτόμενους κινδύνους. Το αγγλοσαξονικό σύστημα εδραίωσε κοινωνική προστασία και κάλυψη όλων των βασικών κοινωνικό-οικονομικών κινδύνων σε όλο τον πληθυσμό, παροχές σε χρήμα ενιαίες, υπηρεσίες υγείας δωρεάν και

διαχείριση όλου του συστήματος από ένα δημόσιο φορέα (Χρυσόχοος, 1955· Καλαντζόπουλος, 1965· Σταθόπουλος, 2015).

Η διάρκεια και η ανάπτυξη σε διεθνές επίπεδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου συνέβαλαν στην έκφραση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ιδανικών από σημαντικές προσωπικότητες και υπερεθνικούς οργανισμούς. Ο Ρούσβελτ στο ιστορικό μήνυμά του στην Αμερικανική Βουλή αναφερόμενος στις θεμελιώδεις ελευθερίες καθόρισε ως τρίτη την απελευθέρωση από την ανάγκη (freedom from want). Ο χάρτης του Ατλαντικού (12/08/1941) καθώς και η Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών (01/01/1943) υπόσχονταν ότι η κοινωνική ασφάλεια θα αποτελούσε όργανο της απελευθέρωσης από την ανάγκη. Τον ορισμό της έννοιας της κοινωνικής ασφάλειας έδωσε η Διεθνής Διάσκεψη της Φιλαδέλφειας της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (20/04/1944- 12/05/1944) στη διακήρυξή της ως η εξασφάλιση των μέσων συντήρησης για όλους τους έχοντας ανάγκη προστασίας και εξασφάλισης ιατρικών φροντίδων. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που υιοθέτησε η γενική συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (10/12/1948) αναγνώρισε το δικαίωμα της κοινωνικής ασφάλειας και στα άρθρ. 23 και 25 το δικαίωμα της εργασίας, την προστασία της ανεργίας, της δίκαιης αμοιβής, συμπληρωμένης σε περίπτωση ανάγκης από τα μέσα κοινωνικής προστασίας, την ασφάλεια σε περίπτωση ασθένειας, χηρείας, γήρατος κ.ά. (Καλαντζόπουλος, 1965).

Ωστόσο, η πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του 1970, η διόγκωση του πληθωρισμού λόγω της οικονομικής ύφεσης, έθεσαν σε αμφισβήτηση την κεϋνσιανή ρύθμιση (Mishra, 1990). Το νεοφιλελεύθερο ρεύμα αμφισβήτησε την υπέρμετρη κρατική παρουσία στην οικονομία, υποστηρίζοντας ότι χρηματοδοτώντας τις κοινωνικές παροχές αυξάνεται η φορολογία και εμποδίζεται η οικονομική ανάπτυξη (Σακελλαρόπουλος 1999). Επίσης, πρότεινε ότι η αναδιανεμητική λειτουργία του κράτους θα πρέπει να εφαρμόζεται μόνο για τη στοιχειώδη εξασφάλιση των θυμάτων της αγοράς, άλλως περιορίζει την υπευθυνότητά τους και αυξάνει την εξάρτησή τους από το κράτος (Σακελλαρόπουλος, 1999· Βούλγαρης, 1994). Στο πλαίσιο αυτό, νεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις εφάρμοσαν πολιτικές που απείχαν από τις κεϋνσιανές θέσεις.

Από τα ανωτέρω γίνεται αντιληπτό ότι το πρόβλημα της εξασφάλισης της κοινωνικής ασφάλισης δεν εμφανίστηκε με όμοιο τρόπο σε όλες τις χώρες. Πολλοί παράγοντες συνετέλεσαν στη γνώμη ότι η διεθνοποίηση της κοινωνικής ασφάλισης ήταν αδύνατη λόγω των ανόμοιων παραγόντων που υφίσταντο. Οι κυριότεροι παράγοντες σύμφωνα με την Κατσιρέλη (1961) αποτυπώνονται στον πίνακα:

Πίνακας 1.2: Παράγοντες διαμόρφωσης κοινωνικής ασφάλισης

Παράγοντες	Ανάλυση
Δημογραφικοί	Γεννητικότητα, θνησιμότητα, κατανομή πληθυσμού, πυκνότητα κατά ηλικία
Οικονομικοί	Διάρθρωση οικονομίας (αγροτική, βιομηχανική, υπεροχή μικρών εκμεταλλεύσεων ή μεγάλων επιχειρήσεων. Ευημερία (εθνικό εισόδημα, κατανομή αυτού κλπ)
Κοινωνιολογικοί	Αριθμός δημοσίων υπαλλήλων, μισθωτών και αυτοτελώς εργαζομένων (διάκριση σε αγρότες, βιοτέχνες, μικροέμποροι, βιομήχανοι)
Ψυχολογικοί	Ατομικιστικό πνεύμα ή κοινωνικό αίσθημα, ατομική πρόνοια ή συλλογική ευημερία
Πολιτικοί	Πολίτευμα, ρόλος, διαμεσολάβηση, χρηματοδότηση, δημόσια ή μη παρέμβαση κράτους
Θρησκευτικοί	Θρήσκευμα
Γεωγραφικοί	Κατανομή πληθυσμού

Πηγή: Επεξεργασία συγγραφέως από στοιχεία της Κατσιρέλη (1961:73)

Παρά το γεγονός ότι, υφίστανται ανόμοιοι παράγοντες μεταξύ των χωρών που επηρεάζουν τα συστήματα της κοινωνικής ασφάλισής τους, κατεξοχήν κοινός παράγοντας αποτελεί η εύρεση τρόπου αντιμετώπισης και αποτελεσματικής κάλυψης της ανάγκης των ατόμων (γήρας, αναπηρία, θάνατος, ανεργία κ.ά.) (Κατσιρέλη, 1961). Στη βάση κυρίως των θεωρητικών παραλλαγών του Bismarck και του Beveridge, οι χώρες, με τις ανάλογες πολιτικές αποφάσεις, υιοθέτησαν το ένα ή το άλλο πρότυπο ή επηρεαζόμενες και από τα δύο δημιούργησαν τα δικά τους μεικτά ΣΚΑ. Επισημαίνεται ότι το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση, η εκτέλεση τεχνικών και διοικητικών πρακτικών προϋποθέτουν ένα σύστημα που θα διαχειρίζεται τα περίπλοκα προγράμματα της κοινωνικής προστασίας. Το σύστημα προκειμένου να διαχειριστεί τεχνικές αναδιανομής του πλούτου και τις οικονομικές επιπτώσεις απρόβλεπτων καταστάσεων στηρίζεται σε γραφειοκρατικούς μηχανισμούς, διοικητικές και τεχνικές πρακτικές για τη διαπραγμάτευση των δικαιωμάτων των ασφαλισμένων. Έτσι, στην εγκαθίδρυση των προτύπων της κοινωνικής ασφάλισης, συνετέλεσαν και πολλοί δημόσιοι υπάλληλοι όπως ο Beveridge για το Ηνωμένο Βασίλειο, ο Lohmann για τη Γερμανία, ο Witte για τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και ο Laroque για τη Γαλλία (Pierson & Leimgruber, 2010:33). Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκαν λειτουργικοί γραφειοκρατικοί μηχανισμοί και πολύπλοκα οικονομικά συστήματα στα οποία υποχρεωτικές ιδιωτικές εισφορές και απαιτήσεις συνδυάζονται με συνεισφορές της δημοσιονομικής πολιτικής και τεχνικές ασφάλισης (Μαρδάς, 1993).

Στις χώρες όπου τα μέτρα της κοινωνικής ασφάλισης στηρίζονται στην ατομική πρόνοια που επιχορηγείται και ενισχύεται από το κράτος, ιδρύθηκαν θεσμοί οργανωτικά και οικονομικά ανεξάρτητοι. Σε αυτούς το κράτος περιορίζεται στο να προσφέρει βοήθεια

όταν το ελάχιστο εισόδημα συντήρησης απειλείται. Αντίθετα, εκεί όπου οι παροχές της κοινωνικής ασφάλισης είναι ανεξάρτητες από το εισόδημα των πολιτών η προστασία είναι καθολική και εξαρτώμενη από τη γενική οικονομική ικανότητα της χώρας. Επίσης, ενώ στις αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης η κοινωνική ασφάλιση εδραιώθηκε σε ενιαία βάση στηριζόμενη στη συλλογικότητα, στις αναπτυσσόμενες διαμορφώθηκε αποσπασματικά και καθοδηγούμενη από πολιτικές σκοπιμότητες (Σολωμός, 1991· Ρομπόλης, Μπέτσης, 2016).

Στοιχεία της θεωρίας του Beveridge εφάρμοσαν τα σκανδιναβικά κράτη, εγκαθιδρύοντας ενιαία διοικούμενα και διαχειριζόμενα συστήματα, χρηματοδοτούμενα από τη γενική φορολογία. Στη Δανία, Σουηδία και Φιλανδία η κάλυψη της κοινωνικής προστασίας αποτελεί δικαίωμα των πολιτών και οι παροχές κατά κανόνα χορηγούνται χωρίς προηγούμενο οικονομικό ή και κοινωνικό έλεγχο (Παπαρρηγοπούλου, 2010). Η καθολική κάλυψη, οι ικανοποιητικές παροχές, η ενιαία διοίκηση και διαχείριση προσδιορίζουν στοιχεία δημοκρατίας και πολιτισμού. Αντίθετα, υπό την οπτική του Bismarck στη Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία και Αυστρία κυριάρχησε η αντίληψη ότι τα κοινωνικά δικαιώματα αποτελούσαν αντισταθμιστικά δικαιώματα των «εργατών» του έθνους (Βενιέρης, 2015). Η πρωτοτυπία του συστήματος Bismarck να χρησιμοποιεί την ασφαλιστική τεχνική στο χώρο της εργασίας, οι παροχές να χρηματοδοτούνται κυρίως από εισφορές εργοδοτών και ασφαλισμένων και να στηρίζουν την ανταποδοτικότητα συνδυαζόμενη με την αρχή της αλληλεγγύης το κατέστησαν ισχυρό μέχρι την κρίση των εθνικών συστημάτων (Παπαρρηγοπούλου, 2010). Η ανατροπή των δημογραφικών δεδομένων, η απειλή της μαζικής ανεργίας, η ανάγκη μείωσης των δαπανών και της διατήρησης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων οδήγησαν τις χώρες σε μεταρρυθμίσεις των συστημάτων τους εισάγοντας στοιχεία κεφαλαιοποίησης, αυξάνοντας το χρόνο καταβολής εισφορών στα συντάξιμα έτη, μειώνοντας το επίπεδο των συντάξεων, θεσπίζοντας κοινωνικές εισφορές (ενδ. για το γερμανικό σύστημα Μίλερ, 2002. για το γαλλικό Σανί, 2002).

Ο Palier (2003:17-18) μελετώντας την επίδραση των θέσεων των Bismarck και Beveridge στην εφαρμογή πολιτικών κοινωνικής ασφάλισης από τα ευρωπαϊκά κράτη τα κατατάσσει σε:

α) παραδοσιακά τύπου Bismarck,

β) μοντέρνα τύπου Bismarck (Σουηδία, Νορβηγία, Καναδά, Ηνωμένο Βασίλειο πριν από το 1986 κ.α.).

γ) συστήματα περισσότερων πυλώνων (Δανία, Ολλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο μετά το 1986, Αυστραλία, Σουηδία κ.α.), τα οποία προσθέτουν στον πρώτο πυλώνα έναν δεύτερο που είναι υποχρεωτικός, λειτουργεί συνήθως σε επαγγελματικό επίπεδο, χρηματοδοτείται από εισφορές και ακολουθεί το κεφαλαιοποιητικό σύστημα, και

δ) συστήματα τύπου Beveridge που αρκούνται σε έναν πυλώνα, υποχρεωτικό, που χορηγεί ελάχιστες, βασικές παροχές και σε έναν δεύτερο, προαιρετικής συμπληρωματικής ασφάλισης, που λειτουργεί με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα σε επαγγελματικό ή σε ατομικό επίπεδο.

Γεγονός αποτελεί ότι, όλα τα ανωτέρω συστήματα ήταν αλληλένδετα με την κοινωνική και οικονομική διαδικασία της ανάπτυξης κάθε χώρας, τις πολιτικές εξελίξεις, τα ιδιόμορφα κοινωνικά προβλήματα που απαιτούσαν ειδική αντιμετώπιση όπως και ότι στις αναπτυσσόμενες χώρες η προστασία των ασφαλισμένων αυξανόταν παράλληλα με την αντίστοιχη αύξηση της ευημερίας της κοινωνίας (Gough, 1979· Esping- Andersen, 1990). Ως επινοημένα συστήματα δημιουργήθηκαν από ανθρώπους και είναι εξαρτώμενα από τις αντιλήψεις, τα κίνητρα και τις προσδοκίες τους (Katz, Kahn, 1966). Οι διαφορές των «τύπων» των κοινωνικών κρατών και των θεσμών τους στην κοινωνική πολιτική εξηγούν τις πολιτικές επιλογές, τις μελλοντικές τους προοπτικές και τις μεταρρυθμιστικές τους δυνατότητες στην αντιμετώπιση της απειλής της μαζικής ανεργίας και της ανατροπής των δημογραφικών δεδομένων (Ματσαγγάνης 1998. Κοτζαμάνης, 2018, Βέργος, 2019.). Ο Palier, συγκρίνοντας τις πολιτικές ως προς την αντιμετώπιση των νέων προβλημάτων που ταλανίζουν τα ΣΚΑ, εξέφρασε την άποψη ότι οι χώρες που έχουν τα καλύτερα αποτελέσματα στην αντιμετώπιση της φτώχειας είναι εκείνες που διατηρούν ένα πρώτο πυλώνα με τις βασικές παροχές προς όλον τον πληθυσμό, όπως είναι οι σκανδιναβικές χώρες, και εκείνες που χορηγούν υψηλά κατώτατα όρια στις συνταξιοδοτικές παροχές, όπως η Γαλλία (Palier, 2003:18).

Στις χώρες της Νότιας Ευρώπης θεσπίστηκαν ασφαλιστικά συστήματα που ενσωμάτωσαν στοιχεία τόσο από το αγγλοσαξονικό όσο και από το γερμανικό πρότυπο με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν κοινά προβλήματα (Ρομπόλης, 1993). Τα κοινά χαρακτηριστικά των χωρών, όπως οι ισχυροί οικογενειακοί δεσμοί και οι πελατειακές σχέσεις μεταξύ πολιτών και κρατικών υπηρεσιών, συνετέλεσαν στη δημιουργία ενός ιδιαίτερου συστήματος. Σε αυτό σημαντικό ρόλο, καταρχήν, διαδραμάτιζαν οι εισοδηματικές μεταβιβάσεις που παραπέμπουν στο επιδοματο-κεντρικό μοντέλο της Ηπειρωτικής Ευρώπης και η μη ισόρροπη κατανομή της προστασίας (υπερπροστασία του κινδύνου του γήρατος, υπανάπτυξη παροχών και υπηρεσιών προς την οικογένεια και

υπανάπτυξη δημόσιας στεγαστικής πολιτικής). Ιδιαιτερότητα συνιστά και η, εμπνευσμένη από το βρετανικό μοντέλο, καθολική υγειονομική περίθαλψη με την παράλληλη συνύπαρξη φορέων υγειονομικής περίθαλψης από ασφαλιστικούς φορείς. Όσον αφορά δε στους φορείς, αυτοί κατηγορούνται για χαμηλή αποδοτικότητα, λόγω συνύπαρξης και διαπλοκής δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και ελλείμματος κρατικότητας, μια και οι κρατικοί θεσμοί είναι ευάλωτοι σε ευνοιοκρατικές και κομματικές πιέσεις. Ακόμη ιδιαιτερότητες του συστήματος συνιστούν η χαμηλή διείδυση του κράτους στην προνοιακή σφαίρα, η χρηματοδότηση που υποστηρίζεται από την ανομοιόμορφη κατανομή βαρών στις διάφορες επαγγελματικές ομάδες και τα φαινόμενα εκτεταμένης παραοικονομίας και φοροδιαφυγής (Ferrera, 1999).

Τα κράτη της Νότιας Ευρώπης στις πιέσεις που τους ασκήθηκαν λόγω της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και παγκοσμιοποίησης, της γήρανσης του πληθυσμού, τις αλλαγές στη δομή της οικογένειας και την αγορά εργασίας (ελαστικές μορφές εργασίας) βρέθηκαν σε διαδικασία μεταρρύθμισης των συστημάτων τους (Θεοδωρουλάκης, Κουμαριανός, 2019. Βέργος, 2019. Θεοδωρουλάκης, 2008). Η διαδικασία αποδεικνύεται συνεχιζόμενη και ανοικτή γιατί συνδέεται με δομικές αδυναμίες όπως την απουσία πολιτικής συναίνεσης μεταξύ κομμάτων, κυβέρνησης, εργοδοτών και εργατικού κινήματος αλλά και την απουσία κοινωνικών συμφώνων για τις συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις (Γιαννίτσης, 2007. Σακελλαρόπουλος, Αγγελάκη, 2010).

1.2.3. Βασικά χαρακτηριστικά συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης

Η κοινωνική ασφάλιση καταλαμβάνει υποχρεωτικώς, γενικώς και ανωνύμως τους εργαζόμενους, ως οικονομικά αδύνατους, χωρίς τη συνάρτηση της παρεχόμενης προστασίας προς την ειδική, προσωπική, κατάσταση του δικαιούχου (Καλαντζόπουλος, 1965). Τα βασικά χαρακτηριστικά που διακρίνουν τα ΣΚΑ είναι:

α) Εισφορές για τη χρηματοδότηση συστήματος. Οι πόροι του ΣΚΑ αποτελούνται από τις εισφορές ασφαλισμένου, εργοδότη και κατά περίπτωση του κράτους. Οι εισφορές των εργαζομένων δημιουργούν το έρεισμα για το δικαίωμα παροχών τους. Η εισφορά εργοδότη εκφράζει την ασφάλιση των εργαζομένων από μέρους των εργοδοτών με τον ίδιο τρόπο που ασφαλίζουν το άψυχο κεφάλαιο.

β) Εκροές ως τρόπος καταβολής παροχών. Οι εκροές του ΣΚΑ αποτελούνται από τις παροχές σε είδος και σε χρήμα. Σε είδος προσφέρονται για την ικανοποίηση ασφαλισμένου μέλους μετά τη διοικητική και ιατρική εξακρίβωση της ανάγκης. Σε χρήμα προσφέρονται

οι συντάξεις, γήρατος και αναπηρίας και θανάτου ασφαλισμένου ή συνταξιούχου (μεταβιβαστική σύνταξη) με την εμφάνιση του αντίστοιχου κινδύνου.

γ) Υποχρεωτική υπαγωγή στην ασφάλιση. Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της κοινωνικής ασφάλισης εξασφαλίζει τη χρηματοδοτική βάση του συστήματος και την εφαρμογή της κοινωνικής πολιτικής του κράτους.

δ) Έλεγχος- Εποπτεία. Φορέας, διαχειριστής ή επόπτης του ΣΚΑ είναι το κράτος (Χρυσόχοος, 1955. Καλαντζόπουλος, 1965. Αγγελοπούλου, 2004).

Οι στόχοι της κοινωνικής ασφάλισης, όμοια με της κοινωνικής πολιτικής είναι η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα. Η αποτελεσματικότητα επιτυγχάνεται με τη συνετή χρήση των κοινωνικών πόρων που άρχισε εφαρμόζεται από τη δεκαετία του 80, ενώ κατά την πορεία, ως απόρροια της κρίσης, προέκυψε ο περιορισμός των κοινωνικών δαπανών. Η αποδοτικότητα αφορά στην ευελιξία του κρατικού μηχανισμού και της διοίκησης των υπηρεσιών στην αποφυγή καταχρήσεων, στον έλεγχο του κόστους, στη μηχανοργάνωση των οργανισμών. Πέραν αυτών, στους επιδιωκόμενους στόχους, συμπεριλαμβάνονται ο περιορισμός των εισοδηματικών ανισοτήτων, ο έλεγχος του αναδιανεμητικού χαρακτήρα του συστήματος, ο καθορισμός οριζόντιας ισότητας μεταξύ φύλων, η στήριξη εισοδήματος από αναμενόμενη ή μη κατάσταση ή από τη φτώχεια (Ρήγα, 1993). Σε όλες τις επιλογές οι ιδεολογίες αλλά και οι δυνατότητες του συστήματος προτρέπουν στο πόσο βάρος θα δοθεί στην αποτελεσματικότητα ή στην ισότητα. Οι μεν συντηρητικές πολιτικές στοχεύουν στην αποτελεσματικότητα ενώ οι σοσιαλιστικές στη μείωση και εξομάλυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων. Πέρα από το ιδεολογικό περιβάλλον η δημογραφία, η οικονομία και η ύπαρξη ή μη πολιτικής συναίνεσης διαμορφώνουν την εξέλιξη των συστημάτων και τη βιωσιμότητά τους (Ρήγα, 1993. Κοτζαμάνης, 2018).

Στις συζητήσεις περί κοινωνικής πολιτικής και αλληλεγγύης υφίστανται οι έννοιες της κοινωνικής πρόνοιας και της κοινωνικής ασφάλισης. Η πρώτη αφορά στην έννοια της φτώχειας και την καταπολέμησή της ενώ η δεύτερη στην αξιοποίηση της ατομικής προσπάθειας και στα δικαιώματα που προκύπτουν από αυτήν. Μέσω της κοινωνικής πρόνοιας, κατόπιν ελέγχου του εισοδήματος και των μέσων διαβίωσης, χρηματοδοτούνται παροχές από τον κρατικό προϋπολογισμό χωρίς να προαπαιτείται η καταβολή εισφορών και διάρκεια ασφάλισης. Από την κοινωνική πρόνοια καλύπτονται ανάγκες χωρίς να υφίσταται προηγούμενος νομικός δεσμός. Αντίθετα, η κοινωνική ασφάλιση στηρίζεται στη σύναψη νομικού δεσμού και στη βάση του τυποποιούνται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης. Ορισμένα κράτη αντί της

αναπλήρωσης του εισοδήματος των ασφαλισμένων προβλέπουν την καταβολή ελάχιστων παροχών στους πολίτες ώστε να ζουν με αξιοπρέπεια. Στην περίπτωση αυτή πρόκειται για σύστημα κοινωνικής ασφάλειας (social security) (Παπαρηγοπούλου, 2013). Οι κύριες διαφορές μεταξύ κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής ασφάλειας, σύμφωνα με τον Βαρδακούλα (1980) αποτυπώνονται στον κάτωθι πίνακα:

Πίνακας 1.3: Διαφορές κοινωνικής ασφάλισης & κοινωνικής ασφάλειας

	Κοινωνική Ασφάλιση	Κοινωνική Ασφάλεια
Κάλυψη	εργαζομένων-ασφαλισμένων και μελών τους	όλου του πληθυσμού
Χρηματοδότηση	από εισφορές εργοδοτών/ ασφαλισμένων και επιχορήγηση από κρατικό προϋπολογισμό	από ειδική φορολογία που βαρύνει όλο τον πληθυσμό
Φορείς	αυτοδιοικούμενοι υπό την εποπτεία και έλεγχο του κράτους	το κράτος
Παροχές	<ul style="list-style-type: none"> • διαφοροποιούμενες ανάλογα με το χρόνο ασφάλισης και τις εισφορές • αναπληρωματικές του ατομικού εισοδήματος 	<ul style="list-style-type: none"> • ισοϋψείς με εξασφάλιση ενός ελάχιστου ορίου συντηρήσεως μετά τη συμπλήρωση ορίου ηλικίας • συμπληρωματικές του ελλείποντος ατομικού εισοδήματος

Πηγή: Βαρδακούλας (1980:295-296)

Ακόμη, διαφορές προκύπτουν και μεταξύ της ιδιωτικής ασφάλισης και της δημόσιας κοινωνικής ασφάλισης. Παρά το γεγονός ότι αμφότερες προέρχονται από τον ίδιο κορμό, έχουν κοινή ιστορία και προέκυψαν από τον ίδιο πολιτικό προβληματισμό στη συνέχεια διαχωρίστηκαν μέχρι το σημείο να αντιπαράθενται μεταξύ τους (Ewald, 2000). Η δημόσια ασφάλιση ασκείται από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα οποία διασφαλίζουν την έννοια της κοινωνικής αλληλεγγύης και όχι του ατομικισμού και του ανταγωνισμού που προωθούν οι ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες (Πετρόγλου, 1974· Κρεμαλής, 1985). Η δημόσια ασφάλιση σε κάθε ασφαλισμένο της καταβάλλει τις παροχές που έχει ανάγκη και εισπράττει από αυτόν εισφορές ανάλογες της οικονομικής του δύναμης. Η κάλυψή του δεν προσδιορίζεται από το ύψος της εισφοράς αλλά το εύρος της προστασίας που έχει ανάγκη. Αντίθετα στην ιδιωτική ασφάλιση από το ύψος των εισφορών εξαρτάται το ύψος των παροχών. Η εφαρμογή της αρχής της αλληλεγγύης αποτελεί και την ουσιαστική διαφορά της δημόσιας κοινωνικής ασφάλισης από την ιδιωτική. Μια ακόμη διαφορά προκύπτει από τα κόστη λειτουργίας των ασφαλιστικών εταιρειών (διαφήμιση, νομικές υπηρεσίες, κέρδος εταιρείας) που ξεπερνούν το 31% της παραγωγής ασφαλιστρών. Αντίθετα τα έξοδα διοίκησης των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης δεν ξεπερνούν, κατά κανόνα, το 5% των εσόδων τους (Γουέλερ, 2002· Μηνακάκης, 2008). Στην ιδιωτική ασφάλιση λαμβάνεται υπόψη το ισοζύγιο του κάθε ατόμου χωριστά ενώ στη δημόσια το

συλλογικό. Στη βάση αυτή ο Γουέλερ (2002: 24) επισημαίνει ότι «το διαχειριστικό κόστος των ατομικών λογαριασμών είναι πολύ υψηλότερο από το αντίστοιχο των δημόσιων συνταξιοδοτικών προγραμμάτων». Μια ακόμη διαφορά μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας ασφάλισης προκύπτει από την ακύρωση της ιδιωτικής ασφάλισης στην περίπτωση μη καταβολής κάποιας δόσης. Στην κοινωνική ασφάλιση η ασφαλιστική σχέση υφίσταται ακόμη και στη μη καταβολή εισφορών, αρκεί να έχουν βεβαιωθεί από τον ασφαλιστικό φορέα (Ρομπόλης, 1991)

Τέλος, κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί η άρνηση κάλυψης ευπαθών πληθυσμών από την ιδιωτική ασφάλιση. Ειδικά σήμερα με την εξέλιξη της τεχνολογίας, οι ασφαλιστικές εταιρείες έχουν στις βάσεις δεδομένων τους όλες τις απαραίτητες ιατρικές πληροφορίες προκειμένου να αποδεχθούν ασφαλιστικά αιτήματα. Αναφέρεται το παράδειγμα της Βρετανίας που επέτρεψε στις ασφαλιστικές εταιρείες να απαιτούν αποτελέσματα γενετικών τεστ πριν εφαρμόσουν ασφάλεια ζωής (Μηνακάκης, 2008).

Παρατίθεται πίνακας με τις σημαντικότερες διαφορές μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής ασφάλισης.

Πίνακας 1.4: Διαφορές δημόσιας και ιδιωτικής ασφάλισης

Δημόσια Κοινωνική Ασφάλιση	Ιδιωτική Ασφάλιση
Παρέχεται από Δημόσια Νομικά Πρόσωπα	Παρέχεται από Ιδιωτικά Νομικά Πρόσωπα
Υποχρεώσεις και δικαιώματα απορρέουν από νομοθεσία	Υποχρεώσεις και δικαιώματα καθορίζονται από σύμβαση
Υποχρεωτικότητα	Προαιρετικότητα
Καθολική	Εξατομικευμένη
Κοινωνική αλληλεγγύη	Περιορισμένος βαθμός Κοινωνικής αλληλεγγύης
Κρατική χρηματοδότηση	Μη Κρατική Χρηματοδότηση
Ευρύς κρατικός έλεγχος	Μικρότερος κρατικός έλεγχος
Εισφορές Εργοδότη/ ασφαλισμένου	Εισφορές Ασφαλισμένων
Διανεμητικό οικονομικό σύστημα	Κεφαλαιοποιητικό σύστημα

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

1.2.4. Πυλώνες της κοινωνικής ασφάλισης

Τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης διεθνώς οργανώνονται σε τρεις διακριτούς πυλώνες. Η σχηματοποίηση αυτή αναπτύχθηκε πρώτα από την Παγκόσμια Τράπεζα, και στη συνέχεια υιοθετήθηκε από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας και την Ευρωπαϊκή Ένωση (World Bank, 1994· Κατρούγκαλος, 2002). Ο σκοπός της πρότασης ήταν ο διαχωρισμός των λειτουργιών της προστασίας αναδιανομής των συστημάτων ώστε οι παροχές να εξασφαλίζονται χρηματοοικονομικά από τρεις διαφορετικούς πυλώνες. Στον πρώτο πυλώνα ανήκει το δημόσιο σύστημα κοινωνικής

ασφάλισης, συνταγματικά κατοχυρωμένο, με αναδιανεμητικό, υποχρεωτικό χαρακτήρα (Αναγνώστου- Δεδούλη, 2005). Το σύστημα χρηματοδοτείται από εισφορές ή φόρους και λειτουργεί στη βάση της αλληλεγγύης και της ανακατανομής πόρων από τους πλέον εύρωστους στους ασθενέστερους για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των ασφαλιστικών κινδύνων. Στον πρώτο πυλώνα προστίθεται και η έννοια του «μηδενικού πυλώνα» δηλαδή προγράμματα που δεν στηρίζονται σε ασφαλιστικές εισφορές και μετριάζουν τη φτώχεια στους ηλικιωμένους. Τα κρατικά διαχειριζόμενα συνταξιοδοτικά συστήματα του πρώτου πυλώνα στηριζόμενα στην υποχρεωτικότητα έχουν ως στόχο την ικανοποιητική διαβίωση των συνταξιούχων (Κυριάκης, 2010).

Στο δεύτερο πυλώνα, ανήκουν τα ιδιωτικά υποχρεωτικά συνταξιοδοτικά συστήματα. Η απασχόληση συνδέεται με την επαγγελματική ιδιότητα του ατόμου και από ιδιωτικούς φορείς, ελεγχόμενους από δημόσιους, δημιουργούνται «επαγγελματικά σχέδια» για την κάλυψη κινδύνων όπως ο θάνατος, η αναπηρία ή η παροχή σύνταξης (Κυριάκης, 2010). Στον τρίτο, υφίστανται ανεξάρτητα σχέδια, κυρίαρχη είναι η υπογραφή συμβολαίου μεταξύ ατόμων και φορέων παροχής υπηρεσιών, όπως οι ασφαλιστικές εταιρείες. Πρόκειται για τον πυλώνα που στηρίζεται στην προαιρετική αποταμίευση. Με αυτή τη θεωρητική κατασκευή των τριών πυλώνων ο Ευρωπαίος πολίτης έχει τη δυνατότητα να λάβει τρία τμήματα σύνταξης: ένα τμήμα που εγγυάται το ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης, ένα συμπληρωματικό του πρώτου με σκοπό τη διατήρηση αντίστοιχου επιπέδου με αυτό που είχε πριν την εμφάνιση του ασφαλιστικού κινδύνου, και ένα τρίτο που εναπόκειται στην πρωτοβουλία του για αποταμίευση με σκοπό την ενδυνάμωση του εισοδήματός του συνάπτοντας σύμβαση με κερδοσκοπικό οργανισμό.

Η διασπορά των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης σε πυλώνες, η πλαisiώση των δημόσιων συντάξεων με συμπληρωματικό ή κρατικό σύστημα, εντάσσεται σε ένα γενικότερο ευρωπαϊκό πλαίσιο που αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της γήρανσης του πληθυσμού λόγω υπογεννητικότητας και της αύξησης του προσδόκιμου ζωής. Ωστόσο η αντιμετώπιση αυτή στηρίζει την ιδέα του ατόμου που μεριμνά το ίδιο για την ένταξή του σε κάποιο συνταξιοδοτικό σχήμα και το κράτος να παρεμβαίνει με παροχές προνοιακού τύπου για την κάλυψη στοιχειωδών αναγκών, που αν μη τι άλλο δεν θα επιτρέπουν την ελεύθερη ανάπτυξη του ανθρώπου, την αβίαστη συμμετοχή του στην οικονομική, πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας του.

1.2.5 Μοντέλα χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης

Το περιβάλλον της κοινωνικής ασφάλισης ευρύτερο (οικονομικό, πολιτικό, πολιτισμικό, τεχνολογικό) και ειδικότερο (φορείς κοινωνικής ασφάλισης, συνδικαλιστικές ενώσεις, κρατικοί φορείς κ.ά) προσαρμόζεται στις εκάστοτε οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές συνθήκες. Οι ασφαλιστικοί φορείς, ως όργανα της κοινωνικής ασφάλισης, λειτουργούν μεν με τέτοιο τρόπο που να διασφαλίζονται όσοι αποχωρούν από την εργασία λόγω γήρατος ή λόγω ανικανότητας, αλλά και να παρέχονται κίνητρα που να επηρεάζουν την αποταμιευτική και εργασιακή συμπεριφορά των ασφαλισμένων με συνέπεια την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης και τη διαφύλαξη της κοινωνικής συνοχής. Υπό αυτές τις συνθήκες, το σύστημα τροφοδοτούμενο από εισφορές παράγει παροχές σε χρήμα και σε είδος με σκοπό την εκπλήρωση των αναγκών των ασφαλισμένων (Υφαντόπουλος, κ.ά., 2009). Ανάλογα με τη χρηματο-οικονομική λειτουργία τους τα ΣΚΑ διαχωρίζονται στο διανεμητικό και στο κεφαλαιοποιητικό αν και παρατηρείται και συνδυασμός μεταξύ τους από το λεγόμενο μεικτό σύστημα που ενσωματώνει στοιχεία και πρακτικές τους (Σπράος, Τήνιος, 1998).

Επισημαίνεται ότι η χρηματοδότηση δημόσιων φορέων κοινωνικής ασφάλισης αποτελεί κρατική για έναν από τους τρεις τρόπους (αυτοχρηματοδότηση, εισφορές, φόροι) ή συνδυασμούς αυτών. Τόσο η 102 ΔΣΕ του 1952 (κυρωτικός Ν. 3251/55) όσο και ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Κοινωνικής Ασφάλειας του 1964 (κυρωτικός Ν. 1136/81) παρέχουν τη δυνατότητα στο κράτος να νομοθετεί τις συνθήκες χρηματοδότησης του συστήματος. Τα όποια νομοθετήματα μπορούν να ανακληθούν ανάλογα με τις πολιτικές, οικονομικές και δημογραφικές εξελίξεις. Παράλληλα τίθενται και περιορισμοί, οι οποίοι προβλέπουν α) να αποφεύγεται η υπέρμετρη επιβάρυνση των οικονομικά ασθενών (άρθρο 71 παρ. 1 της 102 ΔΣΕ και άρθρο 70 παρ. 1 του Ευρωπαϊκού κώδικα) και β) η επιβάρυνση των ασφαλισμένων να μην υπερβαίνει το 50% του συνόλου των δαπανών που διατίθενται για την προστασία τους (άρθρο 71 παρ. 2 της 102 ΔΣΕ και 70 παρ. 2 του Ευρωπαϊκού Κώδικα) (Στεργίου, 1994).

Στο, στατικά, διανεμητικό σύστημα, που είναι κατά βάση υποχρεωτικής συμμετοχής, υφίσταται συμφωνία αναδιανεμητικής ισχύος των συνταξιοδοτικών συστημάτων μεταξύ των γενεών και εντός των γενεών (Αγγελοπούλου, 2004). Στη βάση αυτή της, διαγενεακής και ενδογενεακής, αλληλεγγύης οι σημερινοί εργαζόμενοι με τις εισφορές τους καλύπτουν τις συντάξεις των τωρινών συνταξιούχων. Πρόκειται για τη μεταφορά εισφορών των νεότερων ηλικιών προς τους ηλικιωμένους σε δεδομένο χρόνο (Υφαντόπουλος, κ.ά, 2009). Σε ένα πλαίσιο άρρητης υπογραφής ενός κοινωνικού συμβολαίου για συλλογική

αντιμετώπιση των αναγκών, το διανεμητικό σύστημα στηρίζεται στην υποχρεωτικότητα και καθολικότητα (Ρωμανιάς, 2007). Η επιτυχία και η αποδοτικότητα του διανεμητικού συστήματος να εξασφαλίζει υψηλό ποσοστό απόδοσης στους ασφαλισμένους στηρίζεται στην ευνοϊκή εξέλιξη ορισμένων δεικτών, όπως ο ρυθμός αύξησης των ασφαλισμένων και το ποσοστό μεγέθυνσης του Α.Ε.Π. σε ετήσια βάση. Το σύστημα ισορροπεί όταν οι καταβαλλόμενες εισφορές από τους εν ενεργεία ασφαλισμένους επαρκούν για την πληρωμή των συντάξεων. Το διανεμητικό αποκαλείται και σύστημα καθορισμένων παροχών (pay as you go) γιατί οι παροχές δεν εξαρτώνται από το ύψος και το μέγεθος των εισφορών, ωστόσο όσο αυξάνεται το πλήθος των συνταξιούχων τόσο το πλήθος των ασφαλισμένων ελαττώνεται, στοιχείο που επιδρά αρνητικά στη χρηματοδότηση του ΣΚΑ. Ένα σύστημα προκαθορισμένων παροχών μπορεί να εγγυάται τις παροχές σε σχέση με τα έτη ασφάλισης και τις αποδοχές αλλά δεν μπορεί να εγγυηθεί και το κόστος της σχετικής δέσμευσης (Κυριάκης, 2010). Η αποτελεσματικότητα του διανεμητικού συστήματος στηρίζεται στους πολλούς εργαζόμενους-ασφαλισμένους, στις πολλές εισφορές και στην υψηλή παραγωγικότητα. Η διευρυμένη συμμετοχή των εργαζομένων βελτιώνει τις οικονομίες κλίμακας αυξάνοντας τους πόρους του συστήματος οι οποίοι τελικά θα μεταφερθούν από τους οικονομικά ισχυρότερους στους ασθενέστερους. Έτσι, ως πλεονέκτημα του διανεμητικού συστήματος του αναγνωρίζεται η κοινωνική αλληλεγγύη και η βεβαιότητα ενώ ως μειονέκτημα η κάλυψη των ελλειμμάτων από τον κρατικό προϋπολογισμό (Μαρδάς, 1993· Ρούπας, 2010· Υφαντόπουλος, κ.ά, 2009. Ρομπόλης, 2019).

Αντίθετα, από το διανεμητικό που στηρίζεται στην αρχή των τρεχουσών πληρωμών, το κεφαλαιοποιητικό σύστημα βασίζεται στην κεφαλαιακή συσσώρευση, στην ανταποδοτικότητα των καταβαλλόμενων εισφορών σε παροχές και στην ευθύνη του ατόμου για την επενδυτική του επιλογή (Ρήγα, 1993. Ρούπας, 2010). Στο μοντέλο αυτό οι ασφαλισμένοι καταβάλλουν προκαθορισμένες εισφορές, οι οποίες επενδύονται, συσσωρεύονται και δημιουργούν το συνολικό κεφάλαιο για τον υπολογισμό παροχών που θα ρευστοποιηθούν στο μέλλον με τη μορφή της περιοδικά καταβαλλόμενης σύνταξης (Τήνιος, 2001). Το ύψος της σύνταξης είναι ανάλογο προς το κεφάλαιο που κάθε ασφαλισμένος έχει συσσωρεύσει στον προσωπικό του λογαριασμό κατά το τέλος της εργάσιμης ζωής του και από τις αποδόσεις που έχουν επιτευχθεί (εισφορές + αποδόσεις) (Μαρδάς, 1993· Ρούπας, 2010). Ένα σύστημα προκαθορισμένων εισφορών δεν εγγυάται τις παροχές αλλά μπορεί να εγγυηθεί το κόστος της σχετικής δέσμευσης (Κυριάκης, 2010). Ως πλεονέκτημα του κεφαλαιοποιητικού αναγνωρίζεται η δημιουργία αποταμίευσης και η

θετική επίπτωση στην επένδυση και ως μειονέκτημα η εξάρτησή του από τις διακυμάνσεις της αγοράς, η αβεβαιότητα σε ένα περιβάλλον μειωμένης οικονομικής ανάπτυξης, άρα και του μειωμένου εισοδήματος (Χρυσόχοος, 1955· Χλέτσος, 1999· Ρούπας, 1999). Το εγχείρημα του κεφαλαιοποιητικού συστήματος υποστηρίχθηκε θερμά από διεθνείς οργανισμούς (Παγκόσμια Τράπεζα, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ΟΟΣΑ) και από το έτος 1981 έως και το 2014 το επιχείρησαν 30 χώρες. Τα οδυνηρά οικονομικά αποτελέσματα αυτής της εφαρμογής τόσο για τα κράτη που έπρεπε να διαχειριστούν τα υψηλά δημοσιονομικά κόστη όσο και για τους ασφαλισμένους που ελάμβαναν μειωμένες συντάξεις οδήγησαν τουλάχιστον τις 18 από αυτές μέχρι το 2018 να το εγκαταλείψουν. Οι κερδισμένοι αυτής της μετάβασης ήταν οι ιδιωτικές εταιρείες που διαχειρίζονταν τις αποταμιεύσεις των εργαζομένων και οι διεθνείς οργανισμοί που χορηγούσαν δάνεια στα κράτη για τη χρηματοδότηση του κόστους μετάβασης (Ortiz, Duran-Valverde, Urban, Wodsa, 2018). Στον Πίνακα 1.5 καταγράφονται οι χώρες που επιχείρησαν τη μετάβαση (από διανεμητικό σε κεφαλαιοποιητικό), το έτος εφαρμογής και το έτος επαναφοράς του διανεμητικού συστήματος.

Πίνακας 1.5: Εφαρμογή κεφαλαιοποιητικού και εγκατάλειψη από χώρες της Λατινικής Αμερικής και Ανατολικής Ευρώπης

	Χώρα	Έτος μετάβασης σε κεφαλαιοποιητικό	Έτος επαναφοράς διανεμητικού
Λατινική Αμερική	Χιλή	1981	
	Περού	1993	
	Αργεντινή	1994	2008
	Κολομβία	1994	
	Ουρουγουάη	1996	
	Βολιβία	1997	2009
	Μεξικό	1997	
	Βενεζουέλα	1997	2000
	Ελ Σαλβαδόρ	1998	
	Νικαράγουα	2000	2005
	Κόστα Ρίκα	2001	
	Εκουαδόρ	2001	2002
	Δομινικανή Δημοκρατία	2003	
Παναμάς	2008		

Ανατολική Ευρώπη	Ουγγαρία	1998	2010
	Καζακστάν	1998	2013
	Κροατία	1999	2011
	Πολωνία	1999	2011
	Λετονία	2001	2009
	Βουλγαρία	2002	2007
	Εσθονία	2002	2009
	Ρωσία	2002	2012
	Λιθουανία	2004	2009
	Ρουμανία	2004	2017
	Σλοβακία	2005	2008
	Βόρεια Μακεδονία	2006	2011
	Τσεχία	2013	2016
	Αρμενία	2014	
Αφρική	Νιγηρία	2004	
	Γκάνα	2010	

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως από Ortiz, Duran-Valverde, Urban, Wodsa, 2018

Οι επιπτώσεις στη μείωση των ποσών συντάξεων, τα υψηλά διαχειριστικά κόστη της καταβολής των συντάξεων του παλαιού συστήματος και η αβεβαιότητα των χρηματιστηριακών κεφαλαιαγορών λόγω της οικονομικής αλλά και της υγειονομικής κρίσης καθορίζουν την παραμονή στο διανεμητικό σύστημα. Η κεφαλαιοποίηση της κοινωνικής ασφάλισης όπως αναφέρθηκε κρίνεται ξεπερασμένη και αποτυχημένη όταν το 60% των χωρών που το εφάρμοσαν το εγκατέλειψαν.

Επισημαίνεται ότι κατά τη δημιουργία ΣΚΑ από πολλά ευρωπαϊκά κράτη προτιμήθηκε η εφαρμογή αναδιανεμητικού συστήματος γιατί επέτρεπε την σχεδόν άμεση καταβολή συντάξεων σε ηλικιωμένα άτομα, μεγάλο μέρος των οποίων διαβιούσε σε συνθήκες οξύτατης φτώχειας. Η διαδικασία της δημιουργίας αυτών των συστημάτων συνέπεσε με υψηλούς ρυθμούς πληθυσμιακής μεγέθυνσης και μεταβολής της εργατικής δύναμης, και επειδή υπήρχαν μικρά ποσοστά συνταξιούχων σε σχέση με τους ασφαλισμένους. Η ευρωπαϊκή συντηρητική και σοσιαλδημοκρατική παράδοση με την εφαρμογή αναδιανεμητικών συστημάτων τοποθετούσε την κοινωνική ασφάλιση εντός της οικονομίας της αγοράς και υπό την εγγύηση του κράτους, δίνοντας όμως την προτεραιότητα στην πολιτική και όχι στην οικονομία. Αντίθετα, στις αγγλοσαξονικές χώρες κυριάρχησαν τα κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα συστήματα, τα οποία αναδεικνύουν

τη φιλοσοφία τους, τις ηθικές και πολιτικές αξίες τους που το βάρος δίνεται στην αγορά και στην ατομική ευθύνη (Σακελλαρόπουλος, 2010).

Ειδικότερα στον κλάδο της σύνταξης ανάλογα με το χαρακτήρα (διανεμητικό ή κεφαλαιοποιητικό) της χρηματοδότησης εφαρμόστηκαν προγράμματα όπως καθορισμένης παροχής ή καθορισμένης εισφοράς. Στα προγράμματα καθορισμένης παροχής με μαθηματικό τύπο υπολογίζεται η παροχή και οι εισφορές αλλάζουν ανάλογα με τον πληθωρισμό, τα επιτόκια και τις μεταβολές του πληθυσμού. Στα προγράμματα καθορισμένης εισφοράς οι παροχές διαμορφώνονται χαμηλές ή υψηλές ανάλογα με τα ποσά των εισφορών και την επένδυσή τους. Μια προσπάθεια συνδυασμού αντίθετων παραγόντων όπως της καθορισμένης εισφοράς και του διανεμητικού συστήματος αποτελεί η έννοια της νοητής κεφαλαιοποίησης (notional funding). Η μέθοδος αυτή, ως λύση ανάγκης εφαρμόστηκε κατά τη μετάβαση από το διανεμητικό στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα όπου έπρεπε να μειωθούν οι παροχές και παράλληλα να γίνουν ανταποδοτικές. Έτσι στο σύστημα της Σουηδίας και στην Ιταλία τα ποσά των εισφορών συνθέτουν ένα νοητό λογαριασμό που πιστώνεται με εικονικούς τόκους μια και στην πραγματικότητα δεν επενδύονται αλλά χρησιμοποιούνται για την πληρωμή τρεχουσών συντάξεων. Στη μέθοδο της νοητής κεφαλαιοποίησης χρήσιμο στοιχείο αποτελεί η ράντα ζωής (life annuity) για την οποία υπολογίζεται η αναμενόμενη διάρκεια ζωής των συνταξιούχων με βάση τα ποσοστά θνησιμότητας (Υφαντόπουλος, κ.ά., 2009).

Αποτελεί γεγονός ότι με τη μείωση του ποσοστού γονιμότητας, τη γήρανση του πληθυσμού και την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, σχεδόν όλα τα κράτη οδηγήθηκαν σε μεταρρυθμίσεις οι οποίες περιέπλεξαν τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ διανεμητικού και κεφαλαιοποιητικού συστήματος όπως και μεταξύ της δημόσιας και υποχρεωτικής ασφάλισης με την ιδιωτική και προαιρετική. Ειδικότερα, όταν τα διανεμητικά συνταξιοδοτικά συστήματα άρχισαν να παράγουν ελλείμματα ως λύση επελέγη η μετατροπή των συστημάτων καθορισμένων παροχών σε συστήματα καθορισμένων εισφορών με τη σταδιακή εισαγωγή στοιχείων κεφαλαιοποιητικού τύπου και την παράλληλη εισαγωγή ενός προνοιακού δικτύου ασφαλείας που αποσκοπούσε κυρίως στην αποτροπή φαινομένων ακραίας φτώχειας των ηλικιωμένων (Τσακλόγλου, 2010). Η ήπια μετάβαση σε μείγματα πολιτικών και σε πολύ-επίπεδα, πολύ-αξονικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης κρίθηκε ως η πλέον κοινωνικά αποδεκτή και οικονομικά επωφελής λύση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση που έχει υποχρέωση να μεριμνά για την ομαλή λειτουργία της αγοράς, υποστηρίζει τη θέση ότι η κοινωνική ασφάλιση αποτελεί παράγοντα ανάπτυξης. Στο πεδίο ελέγχου της, και με σκοπό την αντιμετώπιση της κρίσης, καθοδηγεί τις εθνικές

κυβερνήσεις να συντονιστούν και να εισάγουν ρυθμίσεις που αφορούν στη χρηματοδότηση κυρίως των συντάξεων (Τήνιος, 2010). Επισημαίνεται ότι οι κανόνες του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου και του Διεθνούς Δικαίου που έχουν θεσπιστεί με διεθνείς συμβάσεις και κυρώθηκαν με νομοθετική πράξη (άρθ. 28 παρ. 1 του Συντάγματος) υπερισχύουν πάσης αντιθέτου διάταξης νόμου (Μαρκαντωνάκου- Σκαλτσά, 2016).

Το συντονισμό των ασφαλιστικών συστημάτων των κρατών-μελών της ΕΕ υποστηρίζει η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού. Στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας, η ΑΜΣ ζητά από τα κράτη μέλη να καταρτίσουν σχέδια μεταρρυθμίσεων των συστημάτων τους και να τα διαβιβάσουν στην Επιτροπή. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάκεν στο Βέλγιο τον Δεκέμβριο του 2001 προώθησε στα κράτη-μέλη τρεις στόχους για την αξιολόγηση των συστημάτων τους: την επάρκεια των εισοδημάτων συνταξιοδότησης, την οικονομική βιωσιμότητα και την προσαρμογή τους στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Γενικότερα, η ευρωπαϊκή παράδοση που υποστηρίζει την κοινωνική ασφάλιση ως συντελεστή κοινωνικής σταθερότητας και συνοχής, αποκλείει τις όποιες ριζοσπαστικές αλλαγές (Σακελλαρόπουλος, 2010). Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, επικρατεί η αντίληψη ότι η κοινωνική αλληλεγγύη δεν μπορεί να μην συνυπολογίζεται λόγω του παρελθόντος της κοινωνικής πολιτικής αλλά και του παρόντος, στο πλαίσιο που οι μεταβολές δεν είναι δεδομένες και αμετάβλητες αλλά ούτε και υπάρχει ομοιομορφία στους ρυθμούς μεταβολής σε όλα τα κράτη- μέλη (Σωτηρόπουλος, 2003). Το κεφαλαιοποιητικό σύστημα υιοθετήθηκε από τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, μην επαληθεύοντας ωστόσο ούτε την αποτελεσματικότητά του ούτε την ανεξαρτησία του από τις δημογραφικές μεταβολές. Η εφαρμογή κεφαλαιοποιητικού συστήματος, στο πλαίσιο συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υποστηρίζεται πάντα ως συμπληρωματικός πυλώνας του διανεμητικού, επιτυγχάνοντας την κινητικότητα εργασίας μεταξύ των κρατών-μελών και την προστασία του ασφαλιστικού κεφαλαίου σε διεθνείς επενδύσεις (Holzmann, 2001).

Όσον αφορά στα συνταξιοδοτικά συστήματα η δομή τους διαμορφώνεται ανάλογα με το καθορισμό παροχών και εισφορών. Έτσι κατά πρώτον έχουμε τα συστήματα καθορισμένων παροχών (defined benefit), στα οποία η παροχή είναι προκαθορισμένη και αποτελεί σταθερό ποσό ή συνάρτηση κάποιου άλλου μεγέθους (τελευταίος μισθός ασφαλισμένου, αποδοχές 2ετίας, κλπ.) και στη συνέχεια υπολογίζεται η απαιτούμενη εισφορά. Στα συστήματα αυτά η τακτική αναλογιστική παρακολούθηση των εσόδων και των εξόδων κρίνεται απαραίτητη ώστε να αναπροσαρμόζονται οι εισφορές προκειμένου να

επιτευχθεί η υποσχεθείσα παροχή. Αντίθετα στα συστήματα καθορισμένων εισφορών (defined contribution), το ποσοστό της εισφοράς υπολογίζεται σε νομισματικές μονάδες και στη συνέχεια στο τέλος του εργασιακού βίου προσδιορίζεται η παροχή που απορρέει από τη συσσώρευση των εισφορών που έχουν επενδυθεί. Πρόκειται στην ουσία για αποταμιευτικό λογαριασμό, στον οποίο εργαζόμενος και εργοδότης εισφέρουν σε κανονική βάση.

Εκτός από αυτά τα δύο συστήματα υπάρχουν και υβρίδια, που συνδυάζουν στοιχεία διανεμητικού και κεφαλαιοποιητικού. Τα υβριδικά συστήματα δημιουργούνται από την ανάγκη μετάβασης από το ένα σύστημα στο άλλο και κυρίως για την επίλυση του προβλήματος χρηματοδότησης. Ο σχεδιασμός των εισφορών και των παροχών τους γίνεται με σκοπό τον έλεγχο του κόστους χρηματοδότησης και της βιωσιμότητας του συστήματος. Η αναλογιστική παρακολούθηση του συστήματος παρέχει τα στοιχεία για τις επόμενες αλλαγές που θα τα οδηγήσουν σε αμιγώς κεφαλαιοποιητικά.

Ένα τέτοιο υβριδικό σύστημα αποτελεί το κεφαλαιοποιητικό σύστημα καθορισμένων εισφορών ατομικών λογαριασμών (Funded Defined Contribution – FDC) που εφαρμόστηκε στις αρχές της δεκαετίας του '80 από χώρες της Λατινικής Αμερικής (Χιλή – 1981). Στη συνέχεια, στα μέσα της δεκαετίας του '90, το σύστημα διαμορφώθηκε σε Σύστημα Καθορισμένων Εισφορών με Νοητή Κεφαλαιοποίηση (Notional Defined Contribution– NDC, και υιοθετήθηκε από την Ιταλία (1995), τη Λετονία (1996), το Κιργιστάν (1997), τη Σουηδία (1999), την Πολωνία (1999) και την Πολωνία (2000). Πρόκειται για μια παραλλαγή του συστήματος καθορισμένων παροχών που χρησιμοποιεί το αναδιανεμητικό ως σύστημα χρηματοδότησης. Στο Σύστημα Καθορισμένων Εισφορών με Νοητή Κεφαλαιοποίηση, οι παροχές δεν υπολογίζονται από ένα μαθηματικό τύπο που βασίζεται στο ύψος της μισθοδοσίας και στα έτη εργασίας αλλά στο κεφάλαιο που έχει συσσωρευτεί στο λογαριασμό του εργαζόμενου κατά τη χρονική στιγμή της αποχώρησης από την εργασία. Με αυτό τον τρόπο, οι παροχές συσχετίζονται άμεσα με τις εισφορές, γεγονός που αποτελεί στόχο των ειδικών στα συνταξιοδοτικά ζητήματα, ώστε να επιτείνουν τα κίνητρα του εργατικού δυναμικού για εργασία. Για την επίλυση του προβλήματος χρηματοδότησης το σύστημα χρησιμοποιεί το αναδιανεμητικό και τα κεφάλαια που συσσωρεύονται από τις κρατήσεις μισθοδοσίας χρησιμοποιούνται για να χρηματοδοτήσουν τους τωρινούς συνταξιούχους. Παράλληλα δημιουργείται και ένας νοητός ατομικός λογαριασμός για κάθε ασφαλισμένο ο οποίος πιστώνεται χωρίς όμως να γίνεται πραγματική κατάθεση των εισφορών. Την ώρα της συνταξιοδότησης των ασφαλισμένων, τότε οι παροχές (συντάξεις) που θα λάβουν συνδέονται άμεσα με το ποσό

των νοητών λογαριασμών, το οποίο μετατρέπεται σε ράντα ανάλογα με το προσδόκιμο ζωής που ισχύει τη χρονική στιγμή της συνταξιοδότησης. Η ράντα ζωής επιτείνει τα κίνητρα παραμονής των εργαζομένων στην εργασία για να λάβουν μεγαλύτερη σύνταξη. Ο συσχετισμός που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό της σύνταξης διαφέρει από τη μια χώρα στην άλλη, συνδέεται όμως με τις μισθολογικές μεταβολές, το ύψος της μισθοδοσίας και το ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ. Είναι πιθανό, ένας εργαζόμενος φθάνοντας στην ηλικία συνταξιοδότησης, να μην επιτυγχάνει να συγκεντρώσει το αναγκαίο κεφάλαιο που θα επιτρέπει να λάβει την κατώτατη ανεκτή σύνταξη. Για αυτές τις περιπτώσεις, προβλέπεται η επιδότηση από το κράτος, το κόστος της οποίας καλύπτεται από τη γενική φορολογία. Σε ορισμένες χώρες, το ποσό επιδότησης είναι αρκετά γενναιοδωρο, ενώ σε άλλες είναι χαμηλό, με αποτέλεσμα να καθιστά το σύστημα λιγότερο αναδιανεμητικό (Υφαντόπουλος, κ.ά., 2009).

Παρατίθεται πίνακας με σύνοψη των χαρακτηριστικών και των διαφορών μεταξύ διανεμητικού και κεφαλαιοποιητικού συστήματος.

Πίνακας 1.6: Σύνοψη χαρακτηριστικών διανεμητικού & κεφαλαιοποιητικού συστήματος

Χαρακτηριστικά	Διανεμητικό	Κεφαλαιοποιητικό
τίτλος	Pay As You Go	Funded
φορέας	δημόσιος	Ιδιωτικός
ορισμός	Μεταφορά εισφορών μεταξύ γενεών	Μεταφορά αξιών στο χρόνο για το ίδιο άτομο
χρηματοδότηση	Εισφορές εργαζομένων, εργοδοτών και κράτους	Εισφορές ασφαλισμένου και εργοδότη υπό προϋποθέσεις
Εξέχουσα αρχή	αλληλεγγύη	ανταποδοτικότητα
Θεσμικός εγγυητής	Άτυπη διαγενεακή συμφωνία	Ασφαλιστήριο συμβόλαιο
Δομική παρουσία στην κοινωνική ασφάλιση	Πρώτος πυλώνας	Δεύτερος και τρίτος πυλώνας
συμμετοχή	Υποχρεωτική	Προαιρετική
εφαρμογή	καθολική	Με βάση τη δομή της ΚΑ
Πλεονεκτήματα και συμβολή στην ΚΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Αναδιανεμητικός χαρακτήρας • Το σύστημα εγγυητής ελάχιστου εισοδήματος 	<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση επενδύσεων-οικονομίας • Δικαιοσύνη μέσω ανταποδοτικότητας
Προσδιοριστικοί παράγοντες	<ul style="list-style-type: none"> • Δημογραφική γήρανση • Ποσοστό ανεργίας και απασχόλησης • Μέσο εισοδηματικό επίπεδο 	<ul style="list-style-type: none"> • Το επιτόκιο • Ο πληθωρισμός • Η οικονομική συγκυρία

	<p>που ενισχύει τις παροχές συντάξεων εξαρτώμενο από την παραγωγικότητα και την οικονομική ανάπτυξη</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ηλικιακό όριο συνταξιοδότησης • Τρόπος υπολογισμού σύνταξης (συντελεστές, έτη κλπ) • Δημογραφική γήρανση • Εισπραξιμότητα και εισφοροδιαφυγή • Πολιτικές παρεμβάσεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Η πορεία των κεφαλαιαγορών • Η διασπορά του χαρτοφυλακίου • Δημογραφική γήρανση • Η σχέση χρηματιστηριακού – επενδυτικού κινδύνου και απόδοσης επενδύσεων
Βασικά μειονεκτήματα	<ul style="list-style-type: none"> • Στρεβλώσεις στην αγορά • Κόστος ευκαιρίας δημόσιων εναλλακτικών επιλογών στη χρηματοδότηση από το κράτος 	Κόστος ευκαιρίας εναλλακτικών επενδύσεων
Σύγχρονες τάσεις – ρόλος στις μεταρρυθμίσεις	φθίνων	Αυξανόμενο κυρίως στο δεύτερο πυλώνα

Πηγή: Νικολόπουλος, 2009: 159

1.2.6. Εισροές Κοινωνικής Ασφάλισης

Οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης αντλούν τους πόρους τους από τις εισφορές που στην περίπτωση των μισθωτών προέρχονται κατά κανόνα από τους ίδιους και τους εργοδότες τους ενώ στην περίπτωση των αυτοτελώς εργαζομένων από τους ίδιους. Συμπληρωματικά και κατ' εξαίρεση είναι δυνατό οι πόροι να προέρχονται από το κράτος είτε με επιχορήγηση ή μέσω κοινωνικών πόρων, δηλαδή από ειδικές φορολογικές επιβαρύνσεις των πολιτών. Στην ουσία οι κοινωνικοί πόροι είναι φόροι (παρα-φορολογικές επιβαρύνσεις) σε βάρος του κοινωνικού συνόλου για την ενίσχυση συγκεκριμένου ασφαλιστικού φορέα (Στεργίου, 2010· Αναστόπουλος, Φορτσάκης, 2003). Με την καταβολή της εισφοράς των εργαζομένων θεμελιώνεται το δικαίωμα της παροχής προϊόντος κοινωνικής ασφάλισης, ενισχύεται το αίσθημα ευθυνών τους και δικαιολογείται η εκπροσώπησή τους στη διοίκηση των φορέων (Καλαντζόπουλος, 1965). Βέβαια υπάρχουν φορείς στους οποίους ενώ δεν καταβάλλονται εισφορές, μετέχουν στη διοίκηση εκπρόσωποι για τους οποίους λειτουργούν.

Εκτενέστερα η εισφορά του εργοδότη εκφράζει την ασφάλιση της εργατικής δύναμης από τους εργοδότες. Ως ιδιοκτήτες και καρπωτές ασφαλίζουν το έμψυχο κεφάλαιο αφαιρώντας ωστόσο τμήμα της αμοιβής της εργασίας για τις ασφαλιστικές εισφορές. Από την άλλη και η συμμετοχή του κράτους δικαιολογείται στο πλαίσιο υποστήριξης του εθνικού πλούτου. Η χρηματοδότηση των ασφαλιστικών φορέων με κρατική συμμετοχή δηλώνει την ανάληψη βαρών που ανήκουν στην ολότητα

(Καλαντζόπουλος, 1965). Το βασικότερο πλεονέκτημα της κρατικής συμμετοχής είναι ότι προέρχεται από τον κρατικό προϋπολογισμό στον οποίο έχουν συμβάλει όλες οι εισοδηματικές τάξεις (έμμεσοι φόροι) και εφόσον το σύστημα είναι προοδευτικό συμμετέχουν περισσότερο οι έχοντες υψηλά εισοδήματα. Παράλληλα, οι εισφορές εξασφαλίζουν και αυτές την κοινωνική δικαιοσύνη καθώς συνδέονται με τις αποδοχές και διασφαλίζουν οικονομική πειθαρχία και ορθολογισμό στη νομοθετική εξουσία, στη διοίκηση και στους ασφαλισμένους (Τάτσος, 1993).

Ο χρόνος καταβολής των εισφορών, ο τρόπος υπολογισμού και η είσπραξή τους ορίζονται με νόμο. Οι εισφορές των μισθωτών, στα συστήματα που επιδιώκουν την εγγύηση του μισθού και όχι ένα ελάχιστο όριο διαβίωσης, υπολογίζονται σε ποσοστό επί του μισθού. Για τους αυτοτελώς απασχολούμενους οι εισφορές σε κάποια συστήματα δεν έχουν σχέση με το εισόδημά τους και είναι πάγιες και ομοιόμορφες ενώ σε άλλα υπολογίζονται σε ποσοστό επί του εισοδήματος (Καλαντζόπουλος, 1965). Ειδικότερα, όσον αφορά στις εισφορές τα βασικά τους χαρακτηριστικά είναι:

- α) Συνθέτουν ειδικές οφειλές καθώς υφίσταται δεσμός μεταξύ εισφορών και παροχών.
- β) Είναι ενιαίες καλύπτοντας ένα σύμπλεγμα κινδύνων.
- γ) Είναι διμερείς για τους μισθωτούς βαρύνοντας και τους εργοδότες.
- δ) Είναι ομοιόμορφες όσον αφορά το ύψος τους και το μέγεθος του καλυπτόμενου κινδύνου.
- ε) Έχουν ως βάση υπολογισμού για τους μισθωτές το μισθό με αποτέλεσμα την ανάλογη μεταχείριση στις παροχές για τη διατήρηση του επιπέδου ζωής του προστατευόμενου προσώπου. Στις εισφορές δεν αναγνωρίζεται καμία απαλλαγή ή ελάφρυνση λόγω οικογενειακών ή άλλων προσωπικών συνθηκών. Επίσης ορίζεται ένα όριο μισθού πέραν του οποίου εισφορές δεν καταβάλλονται (πλαφόν).
- στ) Εισπράττονται μέσω του συστήματος με απλοποιημένη διαδικασία παρακράτησης από το μισθό κατά την πληρωμή του.
- ζ) Προβλέπονται κυρώσεις (αστικές και ποινικές, μέθοδοι εξαναγκασμού) σε περίπτωση μη καταβολής ή καθυστέρησης αυτών.
- η) Τέλος, οι εισφορές των αυτοτελώς εργαζομένων δεν τελούν σε σχέση με το εισόδημά τους αλλά είναι πάγιες, ομοιόμορφες και διακρίνονται ανάλογα με την επαγγελματική κατηγορία (Καλαντζόπουλος, 1965· Τάτσος, 1993).

1.2.7 Παροχές Κοινωνικής Ασφάλισης

Οι παροχές που προβλέπουν τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης εκφράζουν το σκοπό τους και οι διατάξεις των παροχών απορρέουν από το εκάστοτε καθεστώς της κοινωνικής ασφάλισης. Στη βάση αυτή στο εκάστοτε σύστημα καθορίζονται οι κίνδυνοι που αυτό καλύπτει, οι προϋποθέσεις που απαιτούνται και ο τύπος της παροχής, το ποσό και η διάρκεια καταβολής του (ΔΓΕ, 1965). Σε κάθε περίπτωση τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης προβλέπουν για κάθε βασική αιτία που δημιουργεί την ανάγκη μια ειδική παροχή, η οποία χορηγείται μέσω του οργανισμού που έχει συσταθεί για το σκοπό αυτό. Στα ευρωπαϊκά κράτη με την κοινωνική ασφάλιση καλύπτονται όλοι οι κίνδυνοι δηλαδή:

- της ασθένειας (ιατρική φροντίδα και παροχές σε χρήμα),
- της μητρότητας,
- της αναπηρίας
- του γήρατος
- του θανάτου του προστάτη της οικογένειας
- του εργατικού ατυχήματος,
- της επαγγελματικής ασθένειας,
- της ανεργίας (Χρυσοχόος, 1955· Μπούρλος, 1963).

Οι παροχές αφορούν στους εξής κλάδους:

- παροχές προς την οικογένεια
- παροχές ιατρικές, αποζημιώσεις ασθενείας και μητρότητας
- συντάξεις αναπηρίας, γήρατος, επιζώντων
- παροχές για επαγγελματικά νοσήματα και εργατικά ατυχήματα
- παροχές ανεργίας (ΔΓΕ, 1965).

Από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης δεν χορηγούνται ταυτόχρονα δύο ή περισσότερες παροχές και πάντα οι προϋποθέσεις που δίνουν το δικαίωμα της παροχής ερευνώνται πριν τη χορηγία της. Ως προς τον καθορισμό του επιπέδου των παροχών επειδή α) οι παροχές σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να είναι ανώτερες από τις αποδοχές του αιτούντος κατά το χρόνο της εργασίας του, β) το ύψος των αποδοχών του εργαζόμενου είναι, από την άποψη της αγοραστικής του δύναμης, ανάλογο με τον πραγματικό πλούτο της χώρας του και γ) η προσπάθεια της κοινωνικής ασφάλισης κάθε χώρας πρέπει να είναι ανάλογη της δυνατότητάς της, αποφασίστηκε η καθιέρωση ενός κατώτατου ορίου (πχ. ημερομίσθιο ανειδίκευτου εργάτη). Επιβάλλεται δε οι παροχές του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης να προσαρμόζονται με τις διακυμάνσεις της αγοραστικής αξίας του

νομίσματος. Στην ουσία η κοινωνική ασφάλιση απαρτίζεται από κανόνες σύμφωνα με τους οποίους αποδίδονται οι ασφαλιστικές παροχές σε όσους εντάσσονται σε αυτήν.

1.2.7.1. Παροχές συντάξεων

Με τον όρο σύνταξη καλούμε την περιοδική παροχή, μακράς διάρκειας σε χρήμα που καταβάλλεται από τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης στις περιπτώσεις αναπηρίας, γήρατος και θανάτου. Και οι τρεις περιπτώσεις έχουν ως κοινό σημείο το τέρμα της ενεργού ζωής του ενδιαφερόμενου (ΔΓΕ, 1965). Η σύνταξη είναι μεταβιβαστική πληρωμή με την οποία εμπεδώνεται και στηρίζεται η ασφάλεια αυτών που κατά τεκμήριο μειονεκτούν στη δυνατότητα εργασίας και δεν διαθέτουν δυνατότητες αντίδρασης στις οικονομικές μεταβολές. Στη διατήρηση αυτής της πληρωμής απαιτείται η συναίνεση των εργαζομένων. Για τους εργαζόμενους η παροχή αυτή συνιστά υπόσχεση ότι σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή θα τους δοθεί σύνταξη. Με την παραδοχή αυτή οι συντάξεις αποτελούν υποσχέσεις της κοινωνίας προς τα μέλη της (Εκθεση Σπράου, 1997).

Ο υπολογισμός των συντάξεων ποικίλει ανάλογα με τη νομοθεσία του κράτους. Γενικότερα αποτελεί συνάρτηση της ηλικίας, του χρόνου ασφάλισης και του ύψους του εισοδήματος πριν τη συνταξιοδότηση. Σε πολλά συστήματα η βασική σύνταξη προσαυξάνεται λόγω οικογενειακών βαρών του ασφαλισμένου (σύζυγος, ανήλικα ή ανίκανα προς εργασία τέκνα). Το συνήθως ανεπαρκές ύψος του ποσού της σύνταξης για μια αξιοπρεπή διαβίωση οδήγησε, σχεδόν, όλες τις χώρες στην αναζήτηση συμπληρωματικών συντάξεων και τη σύσταση της επικουρικής ασφάλισης (Καλαντζόπουλος, 1965· Doublet, 1962· Netter, 1960).

Η παροχή σύνταξης λόγω αναπηρίας προστατεύει τον ασφαλισμένο που, πριν αποκτήσει δικαίωμα συνταξιοδότησης λόγω γήρατος, υφίσταται απώλεια ή μείωση της ικανότητάς του προς βιοπορισμό. Ως ανάπηρος χαρακτηρίζεται ο ασφαλισμένος ο οποίος δεν μπορεί πλέον να κερδίζει από την εργασία του τουλάχιστον το 1/3 του μισθού που κερδίζει ένα υγιές άτομο που έχει την ίδια μόρφωση. Η σύνταξη λόγω αναπηρίας καταβάλλεται για όσο διάστημα ο ασφαλισμένος πληροί την προϋπόθεση της αναπηρίας και εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του οργανισμού ως προς τις απαιτούμενες ημέρες ασφάλισης δηλαδή τουλάχιστον 5 έτη και το ποσοστό αναπηρίας, δηλαδή 67% όπως επίσης και η ύπαρξη ενεργού ασφαλιστικού δεσμού, δηλαδή εν ενεργεία σχέση ασφάλισης με το φορέα που ζητείται η συνταξιοδοτική παροχή (Μπούρλος, 2010). Ο ασφαλιστικός κίνδυνος της αναπηρίας εμφανίζεται από τη στιγμή που ο ασφαλισμένος αναγκάζεται να διακόψει ή να περιορίσει την απασχόλησή του και ασκεί αίτημα συνταξιοδότησης.

Γήρας είναι η φυσική κατάσταση εξασθένησεως του οργανισμού επερχόμενη μετά από ορισμένο όριο ηλικίας, με συνέπεια την εκμηδένιση ή μείωση της βιοποριστικής ικανότητας. Από κοινωνιολογική άποψη το γήρας αποτελεί τον πλέον απειλητικό κίνδυνο. Πρόκειται για την κατάσταση που το άτομο παρουσιάζει φυσιολογική φθορά των σωματικών και πνευματικών του δυνάμεων. Η σύνταξη λόγω γήρατος καταβάλλεται όταν ο ασφαλισμένος συμπληρώσει το οριζόμενο όριο ηλικίας και τον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης, τουλάχιστον 15 έτη. Το κριτήριο για τον καθορισμό της ηλικίας που δημιουργεί το δικαίωμα ορίζεται ως η ηλικία στην οποία το άτομο καθίσταται ανίκανο προς μια ενεργό εργασία. Σε πολλές χώρες η ηλικία συνταξιοδότησης διαφοροποιείται σε επαγγέλματα επικίνδυνα για την υγεία των ασφαλισμένων (π.χ. ανθρακωρύχοι, ναυτεργάτες κ.ά). Τυχόν πλεόνασμα εργατικού δυναμικού ή το αντίθετο μπορεί να επιδράσει στην εκλογή της προς συνταξιοδότηση ηλικίας, τόσο γιατί δημιουργείται δυσχέρεια στο να βρουν εργασία τα ηλικιωμένα άτομα όσο και γιατί η παραμονή των ηλικιωμένων μειώνει τις δυνατότητες απασχόλησης άλλων νεότερης ηλικίας (ΔΓΕ, 1965). Επίσης η αξιολόγηση της δημογραφικής κατάστασης μιας χώρας μπορεί να την οδηγήσει σε θέσπιση ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης. Ωστόσο ενώ τον προηγούμενο αιώνα, η σύνταξη γήρατος απέβλεπε στην προστασία όσων αδυνατούσαν, λόγω φυσιολογικής φθοράς των σωματικών ή πνευματικών τους δυνάμεων ώστε να παραμείνουν στην παραγωγική διαδικασία, μεταπολεμικά, το δικαίωμα του ανθρώπου στον ελεύθερο χρόνο μετέβαλε τη σύνταξη σε προσωπικό σχέδιο ζωής μετά την εργασία και σε προοπτική δικαιώματος ελεύθερου χρόνου. Βάσει αυτής της συνθήκης το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης αποτελεί επιλογή του κοινωνικού κράτους για το αν θα προσφέρει ή όχι στα μέλη του τη δυνατότητα ανάπαυσης και ελεύθερου χρόνου στο ένα τρίτο της ζωής τους. Σε κάθε περίπτωση στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης πριν καθοριστούν τα όρια ηλικίας ελέγχονται τα διαθέσιμα κεφάλαια που θα χρηματοδοτήσουν τις συντάξεις, χωρίς να αποκλείονται παρακάμψεις όταν πιέζεται το νομοθετικό σώμα (ΔΓΕ, 1965). Ως προς τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης από τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης δίδεται η δυνατότητα μειωμένης σύνταξης πέντε έτη πριν την κανονική ηλικία θεμελίωσης του δικαιώματος.

Η χορηγία της σύνταξης κατά γενικό κανόνα συμπίπτει με την παύση της εργασίας χωρίς να αποκλείονται συστήματα που επιτρέπουν στους συνταξιούχους να εργάζονται. Στις περιπτώσεις εργαζόμενων συνταξιούχων, ανάλογα με το σύστημα που επικρατεί και τη χρηματοδότησή του, η σύνταξη αναστέλλεται, περικόπτεται ή καταβάλλεται αυτούσια, ενώ υφίστανται δεσμεύσεις και για τις εισφορές.

Η σύνταξη λόγω θανάτου στον επιζώντα σύζυγο ή σύντροφο, στα ενήλικα- ανήλικα τέκνα ή στον άπορο γονέα του θανόντος αντιπροσωπεύει τη μεταφορά της σύνταξης αναπηρίας ή γήρατος που εισέπραττε ο θανών. Η παροχή αυτή δεν είναι αυτονόητη σε κάποιες χώρες (π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο) καθώς προσέκρουε σε ιδιωτικές ασφαλίσεις που κάλυπταν τον κίνδυνο αυτό. Η σύνταξη στη/ο χήρα/ο μπορεί να καταβάλλεται υπό προϋποθέσεις, πχ να έχει συμπληρώσει συγκεκριμένο όριο ηλικίας (π.χ 40 ετών). Στο τέκνο η σύνταξη συνήθως μεταβιβάζεται έως το 18^ο έτος της ηλικίας του και δύναται να παραταθεί για όσο αυτό σπουδάζει και στον γονέα του θανόντος εφόσον είναι άπορος και αποδεικνύεται ότι ο θανών τον συντηρούσε. Επισημαίνεται ότι υφίστανται και συστήματα που προβλέπουν ποσό σύνταξης στις ανύπανδρες κόρες των θανόντων ασφαλισμένων τους, συνήθως στρατιωτικών ή δημοσίων λειτουργών.

1.2.7.2. Παροχές ιατρικές, αποζημιώσεις ασθένειας και μητρότητας

Ως ασθένεια ορίζεται κάθε ανώμαλη κατάσταση του πνεύματος ή του σώματος που δημιουργεί ανάγκη θεραπείας, ανικανότητα για εργασία ή και τα δύο μαζί. Ο ασφαλιστικός κίνδυνος της ασθένειας εμφανίζεται με την εξωτερίκευση των επιβλαβών συνεπειών μιας ανωμαλίας στο πνεύμα ή στο σώμα.

Το πρώτο κράτος που θεσμοθέτησε την ασφάλιση ασθένειας ήταν η Γερμανία (1883) και το 1884 λειτούργησαν στη χώρα οι πρώτοι ασφαλιστικοί οργανισμοί κατά των ατυχημάτων. Στο πίνακα αποτυπώνονται ενδεικτικά ευρωπαϊκές χώρες και τα έτη θεσμοθέτησης της ασφάλισης της ασθένειας (Φωτήλας, 1937· Σωμερίτης, 1933).

Πίνακας 1.7: Θεσμοθέτηση ασφάλισης ασθένειας στις ευρωπαϊκές χώρες

Χώρα	Έτος θεσμοθέτησης ασφ. ασθένειας	Έτος θεσμοθέτησης ασφ. ατυχημάτων
Γερμανία	1883	1884
Αυστρία	1888	1887
Ουγγαρία	1891	1907
Λουξεμβούργο	1901	
Νορβηγία	1909	1894
Σερβία	1910	1910
Αγγλία	1911	
Ρουμανία	1912	
Ολλανδία	1913	1901
Πορτογαλία	1919	
Ιταλία		1895

Φινλανδία		1895
Δανία		1905
Ελβετία		1911
Ρωσία		1913
Σουηδία		1918

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως από στοιχεία Φωτήλα, 1937 & Σωμερίτη, 1933.

Η ασφάλιση ασθενείας πραγματοποιείται από ασφαλιστικούς οργανισμούς δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου, κύριου ή επικουρικού χαρακτήρα με αρμοδιότητα γενική ή ειδικότερη κατά τόπους ή επιχειρήσεων ή επαγγελματικές κατηγορίες. Οι παροχές είναι σε είδος (π.χ. περίθαλψη, οδοντιατρικές φροντίδες, φαρμακευτική δαπάνη κ.ά) και σε χρήμα (π.χ. επίδομα ασθενείας) και παρέχονται εφ' όσον ο ασφαλισμένος έχει πραγματοποιήσει στην ασφάλιση τις απαιτούμενες ημέρες που καθορίζει η νομοθεσία. Με την αναστολή της καταβολής της αντιμισθίας του εργαζομένου δημιουργείται το δικαίωμα της αποζημίωσης λόγω ασθενείας.

Επισημαίνεται ότι επειδή η εγκυμοσύνη, ο τοκετός, η ανάγκη θεραπείας και η ανικανότητα για εργασία οφείλονται στη φυσική λειτουργία της γυναίκας προσδιορίζονται ως ξεχωριστός ασφαλιστικός κίνδυνος και όχι ως ασθένεια. Η ασφάλιση μητρότητας καλύπτει τους άμεσους ασφαλισμένους αλλά και τα συντηρούμενα προστατευόμενα θήλαα μέλη της οικογενείας τους. Οι προϋποθέσεις που δημιουργούν το δικαίωμα εισπράξεως της παροχής είναι αυστηρότερες από εκείνες της ασθένειας και συχνά απαιτείται η γυναίκα να έχει ασφαλιστεί δέκα τουλάχιστον μήνες πριν την ημερομηνία που προβλέπεται ο τοκετός. Για την προστασία της μητρότητας χορηγούνται παροχές τοκετού και επιδόματα μητρότητας (κυοφορίας και λοχείας). Στη βάση αυτή η μητρότητα δεν αποτελεί μόνο ασφαλιστικό κίνδυνο αλλά γεγονός προστασίας της εργασιακής σχέσης που δημιουργεί πλέγμα συμπληρωματικής ή αναπληρωματικής προστασίας.

1.2.7.3. Παροχές προς την οικογένεια

Δεδομένου ότι η οικονομική υπόσταση κάθε κράτους εξαρτάται και από τη δημογραφία και επειδή την εποχή του μεσοπολέμου εργαζόμενοι αρχηγοί πολυμελών οικογενειών βυθίζονταν στην εξαθλίωση, για την υποστήριξή τους αποδόθηκαν, μέσω της κοινωνικής ασφάλισης, οι χρηματικές παροχές των οικογενειακών βαρών (Καλαντζόπουλος, 1965). Ιδιαίτερα, μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο τα οικογενειακά επιδόματα γενικεύτηκαν στην Ευρώπη τόσο για οικονομικούς όσο και για κοινωνικούς λόγους υποστηρίζοντας τους οικογενειακούς δεσμούς αλλά και την ασφάλεια της οικογένειας. Σε κάθε περίπτωση οι παροχές των οικογενειακών επιδομάτων εκφράζουν την αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος. Τα οικογενειακά επιδόματα χορηγούνται κατόπιν ελέγχου ή μη του

οικογενειακού εισοδήματος και σημαίνουν την οικονομική επιβάρυνση του άμεσα ασφαλισμένου από τη συντήρηση των μελών οικογενείας του. Η απονομή τους μπορεί να εξαρτάται από τον αριθμό των παιδιών, την εθνικότητά τους, τα έτη διαμονής τους στη χώρα και τη συντήρησή τους από τον δικαιούχο. Συνήθως η πληρωμή προβλέπεται να γίνεται προς τη μητέρα, ως την πλέον κατάλληλη για τη χρησιμοποίηση της παροχής προς όφελος των παιδιών της. Οι παροχές είναι πάγιες, ομοιόμορφες και μη επηρεαζόμενες από τον αριθμό των τέκνων ή τη σειρά αυτών. Επίσης λόγω του χαρακτήρα της παροχής δεν επιτρέπεται η κατάσχεσή της και η εκχώρησή της (Καλαντζόπουλος, 1965).

1.2.7.4. Παροχές εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών νοσημάτων

Για το εργατικό ατύχημα επισημάνθηκε από πολύ νωρίς η ανάγκη ιδιαίτερης μέριμνας. Οι δυσμενείς και ανθυγιεινές συνθήκες εργασίας η προσπάθεια αξιοποίησης των μηχανών στην παραγωγή προκαλούσαν θύματα με αποτέλεσμα τη διάπλαση αυτού του ασφαλιστικού κινδύνου. Επιπλέον οι προστριβές μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων, η μειονεκτική θέση των τελευταίων οδήγησαν στη μεσολάβηση ουδέτερου θεσμού. Εργατικό ατύχημα ορίζεται κάθε εξωτερικό αιφνίδιο, βίαιο και επιζήμιο επί του ανθρώπινου οργανισμού γεγονός, που επέρχεται κατά την εκτέλεση της εργασίας ή με αφορμή αυτή (Καλαντζόπουλος, 1965). Επειδή δε το εργατικό ατύχημα δύναται να επέλθει ανά πάση στιγμή για την απονομή της παροχής αρκεί μία ημέρα ασφάλισης.

Η παροχή σύνταξης λόγω επαγγελματικής ασθένειας καλύφθηκε πολύ αργότερα από τον κίνδυνο του εργατικού ατυχήματος επειδή κατά πρώτον δεν ήταν συχνή η εμφάνισή του και κατά δεύτερον η ιατρική επιστήμη χρειάστηκε χρόνο για να προσδιορίσει την πηγή των νοσηρών εκδηλώσεων. Οι επαγγελματικές ασθένειες αφορούν σε νοσήματα που εκδηλώνονται από α) οξεία ή χρόνια δηλητηρίαση από μόλυβδο, υδράργυρο κ.ά, β) μικροβιακή μορφή έκθεση σε άνθρακα, τέτανο κ.ά και γ) το περιβάλλον όπως οι δερματοπάθειες (Καλαντζόπουλος, 1965).

1.2.7.5. Παροχές ανεργίας

Ως ανεργία ορίζεται η κατάσταση ενός ανθρώπου που είναι ικανός για εργασία, προτίθεται να εργαστεί αλλά αδυνατεί να εξασφαλίσει εργασία. Παρά τις οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες που επιφέρει η έλλειψη εργασίας για όποιον επιθυμεί να εργαστεί η κάλυψη αυτού του κινδύνου πραγματοποιήθηκε με διστακτικότητα και αυτή γιατί η χρηματοδότησή της ιδιαίτερα περιόδων οικονομικής ύφεσης δε επέτρεπαν τη συλλογή χρηματικών πόρων. Οι επιφυλάξεις αυτές οδήγησαν σε μέτρα κοινωνικής πρόνοιας ή και φιλανθρωπίας. Ο κίνδυνος της ανεργίας αντιμετωπίστηκε για πρώτη φορά στην Μεγάλη Βρετανία και την Ιρλανδία το 1911 όταν συμπεριέλαβαν υποχρεωτικά τους μισθωτούς

ορισμένων βιομηχανικών κλάδων και από το 1920 όλους τους μισθωτούς της βιομηχανίας και του εμπορίου. Το ίδιο έτος καθιερώθηκε και στην Αυστρία και στη συνέχεια επεκτάθηκε σε όλες τις βιομηχανικές χώρες (Ρωσία 1922, Ιταλία 1923, Γερμανία και Πολωνία 1924) (ΔΓΕ, 1929· Καλαντζόπουλος, 1965).

Η ανεργία μπορεί προκληθεί λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης, να είναι διαρθρωτική δηλαδή να οφείλεται στην ελαττωματική διάρθρωση του μηχανισμού της απασχόλησης, να είναι εποχιακή όταν επαγγελματικές δραστηριότητες εξαρτώνται από τις εποχές ή το κλίμα και κυκλική, δηλαδή να συνδέεται με τις κυκλικές οικονομικές κρίσεις και ανάλογα με την έκτασή της να είναι μαζική, γενικευμένη ή και καταστροφική (Netter, 1960). Η προστασία κατά της ανεργίας καλύπτει τα ασφαλιζόμενα πρόσωπα που πληρούν ένα ελάχιστο χρόνο προηγούμενης απασχόλησης. Ανάλογα με το σύστημα χορηγείται επίδομα, του οποίου η διάρκεια και το ποσό ποικίλλει κατά νομοθεσίας (Καλαντζόπουλος, 1965).

Σύνοψη κεφαλαίου

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε αναφορά στο κράτος ευημερίας, στις συνθήκες δημιουργίας του και στις σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις που επικράτησαν κατά τον 20ο αιώνα. Οι νέες συνθήκες (απασχολησιμότητα, ανεργία, δημογραφικό, μετανάστευση κ.ά) έχουν αντίκτυπο στα μοντέλα- πρότυπα και επιβάλλουν τη δημιουργία ενός νέου αρχιτεκτονήματος. Επειδή η κοινωνική πολιτική διαμορφώνεται ανάλογα με τις οικονομικές και κοινωνικό-πολιτικές συνθήκες που ισχύουν κάθε φορά, είναι φυσικό να μεταβάλλεται ιστορικά, να επαναδιατυπώνονται οι στόχοι της και να επαναπροσδιορίζονται τα μέσα της. Η έκταση η ποιότητα και η στόχευση της κοινωνικής πολιτικής ενός κράτους θα προασπίσει ή όχι τα δικαιώματα των πολιτών και την κοινωνική τους ευημερία.

Βασικός μηχανισμός της Κοινωνικής Ασφάλειας αποτελεί η Κοινωνική Ασφάλιση με την οποία χορηγούνται οικονομικοί πόροι (ασφαλιστικές παροχές) από ειδικούς φορείς (ασφαλιστικοί οργανισμοί) στα υπαγόμενα πρόσωπα (ασφαλισμένοι). Οι ασφαλιστικές παροχές ενεργοποιούνται όταν τα υπαγόμενα πρόσωπα αντιμετωπίζουν τυποποιημένους κινδύνους μείωσης των εισοδημάτων ή αύξησης των δαπανών τους (ασφαλιστικοί κίνδυνοι) και εφ' όσον έχουν συμπληρώσει προκαθορισμένες χρονικές και οικονομικές προϋποθέσεις (χρόνο ασφάλισης, ασφαλιστικές εισφορές). Έτσι από τις δομές της κοινωνικής ασφάλισης ανακουφίζονται οι άνθρωποι από τις κοινωνικές καταστάσεις που παρεμποδίζουν την επίτευξη της ευημερίας τους.

Όλα τα μοντέλα- πρότυπα κοινωνικής ασφάλισης προσαρμόζονται και προσπαθούν να ανταποκριθούν στις νέες μεταβιομηχανικές συνθήκες. Το σκανδιναβικό δίνει έμφαση στις επενδύσεις και στα προληπτικά μέτρα χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ανταποκρίνεται στο δαπανηρό χαρακτήρα του και στη ολοένα φιλελευθεροποίηση των ιδιωτικών υπηρεσιών και των επακόλουθών της. Το φιλελεύθερο εισάγει λύσεις μέσα από την αγορά, ενθαρρύνοντας την ιδιωτική προσφορά πρόνοιας και τον αντίστοιχο περιορισμό της δημόσιας ευθύνης. Τα επακόλουθα αυτής της πολιτικής επιφέρουν μισθολογικές διαφοροποιήσεις με παρεπόμενο την ανισότητα στην κοινωνική ασφάλιση. Τέλος, στο ηπειρωτικό μοντέλο, οι δείκτες απασχόλησης, ανεργίας και οικονομικής δραστηριότητας θέτουν υπό αμφισβήτηση τη βιωσιμότητά του.

Με την οργάνωση αυτοτελών κλάδων κοινωνικής ασφάλισης ικανοποιούνται ποικίλες χρηματικές παροχές με περιοδικό συνήθως χαρακτήρα. Οι συντάξεις γήρατος, αναπηρίας και θανάτου αναπληρώνουν ή συμπληρώνουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα τη μερική ή πλήρη απώλεια εισοδήματος. Σε αντίθεση με τις συντάξεις τα επιδόματα μητρότητας, ανεργίας, οικογενειακών βαρών έχουν περιορισμένη χρονική διάρκεια όπως άλλωστε και οι σχετικοί κίνδυνοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

Η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα

Εισαγωγή κεφαλαίου

Η παράθεση του γενικότερου ευρωπαϊκού πλαισίου της κοινωνικής πολιτικής και της κοινωνικής ασφάλισης που προηγήθηκε διευκολύνει την αποτύπωση της εθνικής κοινωνικής ασφάλισης. Η δομή και ο χαρακτήρας της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα παρουσιάζει ομοιότητες και διαφορές με τα ασφαλιστικά μοντέλα των ευρωπαϊκών κρατών. Οι διαφορές εδράζονται στην πολυπλοκότητα και τον πολυκερματισμό των υπηρεσιών ενώ οι ομοιότητες προκύπτουν από δανεισμό στοιχείων του διεθνούς περιβάλλοντος κοινωνικής ασφάλισης που τροφοδότησαν το ιδεολογικό πλαίσιο των Ελλήνων διανοουμένων.

Στο κεφάλαιο αυτό κωδικοποιούνται τα στοιχεία που προσδιορίζουν την κοινωνική ασφάλιση, δάνεια άλλων ευρωπαϊκών κρατών αλλά και ενδογενή που είχαν σχέση με την πολιτική και οικονομική πορεία της χώρας. Η θεσμική οργάνωση και διαχείριση της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα τελούνται υπό κρατική δικαιοδοσία, τόσο για την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας όσο και για τη διαφύλαξη της κοινωνικής συνοχής. Επισημαίνεται ότι, η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα, αν και αποτελεί τον πυρήνα της κρατικής παρέμβασης στην κάλυψη των κοινωνικών κινδύνων, παρουσιάζει υστέρηση αν λάβουμε υπόψη ότι το Εθνικό Σύστημα Υγείας δημιουργήθηκε το έτος 1983, ενώ η προνοιακή στεγαστική πολιτική παραμένει ακόμη και σήμερα σε υπολειμματικό επίπεδο (Κουραχάνης, 2015). Έτσι παρά την επέκταση της κρατικής δραστηριότητας και τη διεύρυνση του δημόσιου τομέα, η ελληνική κοινωνική πολιτική παρέμεινε ασθενική και δέσμια των συμφερόντων κάποιων κοινωνικών στρωμάτων και αναποτελεσματικών δράσεων.

Στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης της Ελλάδας υφίστανται οι ασφαλιστικοί φορείς, δηλαδή η οργάνωση προσώπων και μέσων σε ενιαία διοίκηση για την εκπλήρωση των επιδιώξεων του κοινωνικο-ασφαλιστικού προγράμματος (Κρεμαλής, 1985). Οι ασφαλιστικοί οργανισμοί, κύριας και επικουρικής ασφάλισης, χορηγούν παροχές σύνταξης (αναπηρίας, γήρατος, επιζώντων-θανάτου). Για κάποιους από αυτούς υπήρχε σχετική πρόβλεψη για ιδιαίτερες παροχές όπως είναι οι παροχές ασθενείας (σε είδος και σε χρήμα) και οι παροχές πρόνοιας (εφάπαξ βοηθήματα). Στο κεφάλαιο αυτό κωδικοποιείται η

παροχή της σύνταξης, στην οποία, ανάλογα με το καταστατικό του φορέα, συμπεριλαμβάνονταν προσαυξήσεις όπως για παράδειγμα τα οικογενειακά επιδόματα ή το επίδομα απόλυτης αναπηρίας. Η κύρια σύνταξη στην Ελλάδα είναι μεικτού χαρακτήρα, με στοιχεία που άλλοτε προσεγγίζουν την κοινωνική ασφάλιση και άλλοτε την κοινωνική ασφάλεια. Οι επικουρικές συντάξεις έχουν μεγαλύτερη κλαδική διαφοροποίηση, μικρότερη ως καθόλου κρατική επιχορήγηση, υψηλότερο βαθμό χρηματοδότησης από τις εισφορές και προσεγγίζουν περισσότερο τον τύπο κοινωνικής ασφάλισης (Ζερβού, 2009).

2.1. Τα πρότυπα της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η κοινωνική ασφάλιση αποτελεί τον κεντρικό άξονα του εθνικού μοντέλου κοινωνικής προστασίας, στον οποίο περιλαμβάνονται το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας για τη φροντίδα ατόμων που βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης και το σύστημα υγείας για την κάλυψη ατόμων που διαμένουν στην ελληνική επικράτεια. Το ελληνικό κοινωνικό κράτος με την επέμβασή του στα πεδία της πρόνοιας, της υγείας, της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ασφάλισης αποτελεί το σύνδεσμο μεταξύ κρατικής δράσης και ανθρώπινης αξίας (Σωτηρέλης, 1995). Στο διάλογο της κοινωνικής πολιτικής στην Ελλάδα συμμετείχαν πολιτικές προσωπικότητες, διανοούμενοι, κοινωνικοί επιστήμονες, νομικοί και οικονομολόγοι και συνδικαλιστές από όλους σχεδόν τους ιδεολογικοπολιτικούς χώρους. Την υποστήριξη σχεδόν όλων των συμμετεχόντων είχε η ιδέα ότι η κοινωνική ευημερία επιτυγχάνεται με τη συμμετοχή των αρχών της αλληλεγγύης και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες που αξιοποίησε την εμπειρία άλλων χωρών προβαίνοντας σε προσαρμογές, σύμφωνες με τα δικά της οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά δεδομένα (Αγαλλόπουλος, 1955· Φακιολάς, 1993· Τσουκαλάς, 1999, 2012).

Η σύμβαση της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα αφορά σε σχέση που διέπεται από κανόνες δημόσιας τάξης και συνιστά υποχρέωση από την οποία οι ασφαλισμένοι δεν μπορούν να απαλλαγούν ή να τροποποιήσουν παρά μόνο όταν και όπως ο νόμος ορίζει (Πετρόγλου, 1974· Λεοντάρης, 2005). Στο πλαίσιο των αρχών αυτών διαμορφώθηκε, έστω και με σημαντική χρονική καθυστέρηση συγκριτικά με τις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες, ο καθολικός ρόλος της κοινωνικής ασφάλισης στον οποίο το κράτος διατηρεί αυξημένο ρόλο στην εξέλιξή της (Σβώλος, 1932· Καλιτσουνάκης, 1935· Κανελλόπουλος, 1934· Σοσιαλιστική Σημαία, 1931). Καθώς όμως το κράτος και ιδιαίτερα τα στελέχη που έχουν πρόσβαση στο κρατικό μηχανισμό, αναλαμβάνουν πρωταγωνιστικό ρόλο στη διαμόρφωση του θεσμού, η επέκτασή του γίνεται ασυντόνιστα. Το αποτέλεσμα αυτής της επιρροής στη διαμόρφωση της κοινωνικής ασφάλισης ήταν η δημιουργία πολλών μικρών φορέων και διακρίσεις ανάμεσα στις επαγγελματικές ομάδες. Οι ασφαλιστικοί φορείς

πραγματοποιούν τους στόχους της κοινωνικής ασφάλισης με την είσπραξη και διαχείριση των οικονομικών πόρων και τη χορήγηση των αναγκαίων ασφαλιστικών παροχών (Κρεμαλής, 1985 ·Κωσταράς, 1992· Βακαλόπουλος, 1993)).

Η χρηματοδότηση του συστήματος κοινωνικής προστασίας αντανακλά στοιχεία βισμαρκιανής φιλοσοφίας καθώς τα δύο από τα τρία μέρη των εσόδων του συστήματος προέρχονται από τις εισφορές των ασφαλισμένων και των εργοδοτών, ενώ τα έσοδα της γενικής φορολογίας υπολείπονται (Βενιέρης, 1997). Από την άλλη η δομή του συστήματος κοινωνικής προστασίας της Ελλάδας το καθιστά αντιπροσωπευτική περίπτωση του μεσογειακού μοντέλου. Πολλά στοιχεία του ελληνικού συστήματος παραπέμπουν στο μεσογειακό κράτος ευημερίας ειδικότερα η, σε καθολική βάση τύπου Beveridge, οργάνωση του εθνικού συστήματος υγείας με τη συνύπαρξη φορέων κοινωνικής ασφάλισης που παρείχαν πρωτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη σε οργάνωση τύπου Bismarck (Βενιέρης, 1997· Borsch-Supan, Τήνιος, 2002). Στο μεσογειακό μοντέλο παραπέμπουν και άλλα θεσμικά χαρακτηριστικά όπως:

- α) προνοιακή πολιτική, βασιζόμενη στη βισμαρκιανή λογική, που ασκείται με χρηματικές παροχές όμοιες με την ακραία εκδοχή του επιδοματο-κεντρικού μοντέλου που συναντούμε στην Ηπειρωτική Ευρώπη.
- β) ανισορροπία στην κατανομή της προστασίας των τυπικών κοινωνικών κινδύνων και υπερπροστασία προς τον κίνδυνο του γήρατος.
- γ) μεγάλη έκταση της πελατειακής συμπεριφοράς και ευνοιοκρατικές νόρμες να καθορίζουν την πρόσβαση σε παροχές και υπηρεσίες.
- δ) χαμηλή αποδοτικότητα των υπηρεσιών του δημοσίου που αποδίδεται στον ελλιπή βαθμό επαγγελματισμού των δημοσίων υπαλλήλων και στις μεθόδους προσλήψεων και οργάνωσης της εργασίας του διοικητικού μηχανισμού.
- ε) ανομοιόμορφη κατανομή χρηματοδότησης των προγραμμάτων της κοινωνικής πολιτικής στις διάφορες επαγγελματικές ομάδες (Ferrera, 1999:33-35).

Εκτενέστερα, στην πρώτη φάση της εξέλιξης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα η οργάνωσή του πραγματοποιήθηκε κατά το γερμανικό πρότυπο: η χρηματοδότηση στηριζόταν στις εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών, η προστασία ήταν συνάρτηση απασχόλησης και αποδοχών, οι οργανισμοί ήταν νόμο αυτοδιοικούμενοι και επιδιωκόταν η αναπλήρωση του εισοδήματος (Κωσταράς, 1992). Στη βάση αυτή ιδρύθηκαν με διαδοχικές, νομοθετικές ρυθμίσεις, αυτόνομοι, αυτοχρηματοδοτούμενοι,

οργανισμοί από διάφορες εργατικές και επαγγελματικές κατηγορίες είτε γιατί έπρεπε να καλυφθούν υψηλοί ασφαλιστικοί κίνδυνοι ή γιατί υπήρξε η πρόσβαση στα κέντρα εξουσίας και η ανάλογη διεκδίκηση ίδρυσης των οργανισμών (Κοντιάδης 1997). Οι αρμοδιότητες των ασφαλιστικών οργανισμών εξαρτώνται είτε από την επαγγελματική ομάδα των ασφαλισμένων που καλύπτουν ή από το σκοπό και το είδος των παροχών που προσφέρουν, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και οργανισμοί που παρέχουν διάφορες ή και πολλαπλές μορφές ασφάλισης (Χρυσόχοος, 1955· Μαρδάς, 1993). Στο πίνακα 2.1 εμφανίζονται οι ασφαλιστικοί φορείς και οι ανάγκες που καλύπτουν:

Πίνακας 2.1: Ασφαλιστικοί Φορείς και Καλυπτόμενες Ανάγκες

Ασφαλιστικός φορέας	Καλυπτόμενες παροχές
Κύριας Ασφάλισης	Κύρια σύνταξη
Επικουρικής Ασφάλισης	Επικουρική σύνταξη
Ασθένειας	Περίθαλψη
Πρόνοιας	Εφάπαξ παροχή
Αλληλοβοήθειας	Συμπληρωματική παροχή- Επικουρική σύνταξη

Πηγή: Γ.Γ.Κ. Ασφαλίσεων

Οι ασφαλιστικοί οργανισμοί πέρα από τον τύπο των παροχών τους, ποικίλουν και ως προς τη νομική δομή τους ή και την οργάνωσή τους, ως αυτόνομα, αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, ως ειδικοί λογαριασμοί ή υπηρεσίες άλλων νομικών προσώπων ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου. Ακόμη σε ελάχιστες περιπτώσεις η κοινωνική ασφάλιση παρέχεται από το Δημόσιο, όπως η υπηρεσία συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (ΓΛΚ) ή κατανέμεται σε υπηρεσίες διαφορετικών Υπουργείων (Κρεμαλής, 1985).

Στο πλαίσιο αυτό δημιουργήθηκαν ως κάτωθι:

1. Οργανισμοί Κύριας Ασφάλισης που ιδρύθηκαν με σκοπό τη χορήγηση βασικών παροχών σε ορισμένη κοινότητα ασφαλισμένων (π.χ. Ταμείο Νομικών Ν. 4448/1929, ΤΑΚΕ Ν. 5439/1932, ΙΚΑ Ν. 6298/1934, ΤΕΒΕ Ν.6364/1934).

2. Οργανισμοί Κύριας Ασφάλισης, οι ονομαζόμενοι ειδικοί φορείς. Το νομικό τους υπόβαθρο αποτελεί ο Ν. 2868/1922 (π.χ. επιχείρηση που λειτουργεί πέραν τριετίας και έχει προσωπικό 70 τουλάχιστον προσώπων οφείλει να υποβάλει προς έγκριση σχέδιο κανονισμού ασφάλισης). Όμοια υποχρέωση έχουν και τα Εμπορικά Βιομηχανικά Επιμελητήρια για τη σύσταση κοινού ταμείου ασφάλισης του προσωπικού τους (π.χ. Ταμείο Συντάξεων Προσωπικού ΕΗΣ, Ταμείο Συντάξεων Προσωπικού Εμπορικών Βιομηχανικών Επιμελητηρίων, Ταμείο Ασφάλισης Ιονικής-Λαϊκής Τράπεζας, Ταμ. Ασφ. Προς. ΟΤΕ, ΕΤΒΑ). Επίσης κοινωνική ασφάλιση παρείχαν οι Δήμοι, ο Οργανισμός

Λιμένος Πειραιώς (ΟΛΠ) και η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ). Η ΔΕΗ (ΝΠΙΔ) για παράδειγμα αποτελεί επιχείρηση, εργοδότης και φορέας κοινωνικής ασφάλισης που θεσπίζει διατάξεις κανονιστικού περιεχομένου και προβαίνει σε ατομικές διοικητικές πράξεις (απονομή σύνταξης).

3. Οργανισμοί επικουρικής ασφάλισης.

4. Ταμεία Εφάπαξ Παροχών, τα οποία χωρίς να γίνεται σωστή χρήση του όρου έχουν επικρατήσει να ονομάζονται Ταμεία Πρόνοιας. Τα ταμεία αυτά έχουν μορφή ΝΠΙΔΔ (π.χ Ταμείο Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων) αλλά και ΝΠΙΔ (Ταμείο Αυτασφαλίσεως Προσωπικού Τραπέζης Ελλάδος και Κτηματικής).

5. Ταμεία Αρωγής (Ν. 2066/1952).

6. Αλληλοβοηθητικά Ταμεία.

7. Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης (Ν.3029/2002).

Όμοια με τις περισσότερες χώρες του Νότου, η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα οργανώθηκε σύμφωνα με το κορπορατιστικό σύστημα που συντηρεί διακρίσεις-διαφοροποιήσεις μεταξύ επαγγελματικών κατηγοριών, κοινωνικής τάξης και θέσης (Ρομπόλης, Χλέτσος, 1995). Πολλοί μελετητές συγκλίνουν στην άποψη ότι η θεωρία του κορπορατισμού επηρέασε την ανάλυση της δημόσιας πολιτικής ώστε η έκβαση των διαφορών μεταρρυθμίσεων στο ελληνικό σύστημα να παραπέμπουν στην ιστορική-θεσμική προσέγγιση (Λαδή, Νταλιάκου, 2010· Σωτηρόπουλος, 2006). Σύμφωνα με αυτήν, η διαμόρφωση στρατηγικών προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική συμπεριφορά και τις επιλογές της και από τους υφιστάμενους θεσμούς. Οι Τσουκαλάς (1996), Πετμεζίδου - Τσουλουβή (1992) και Σωτηρόπουλος, (1996) αναφέρονται στον ελληνικό «πελατειακό κορπορατισμό», όρο που εκφράζει τον άνισο επιμερισμό δικαιωμάτων και παροχών σε ευνοούμενες κοινωνικές ομάδες (Βενιέρης, Παπαθεοδώρου, 2003). Έτσι, η κοινωνική ασφάλιση, πυρηνικό πεδίο της κοινωνικής πολιτικής, αποτελεί αντικείμενο πολιτικής με διπλή έννοια: ως αντικείμενο μιας συστηματικής επέμβασης (policy) αλλά και ως πόλος σύγκρουσης ή και συνεργασίας ομάδων στο πλαίσιο του θεσμικού συστήματος της χώρας (politics).

Επισημαίνεται ότι η κλαδική οργάνωση της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα δεν θα αποτελούσε πρόβλημα αν κατάφερνε να λειτουργήσει ως ένα ενιαίο σύστημα, αντίληψη που τέθηκε κατά τη νομοθέτηση του ΙΚΑ, στο μεσοπόλεμο. Με την ίδρυση του ΙΚΑ τα παλαιά ταμεία διατηρήθηκαν και δεν συγχωνεύτηκαν σε αυτό, με την προσδοκία ότι σταδιακά θα ενσωματώνονταν σε αυτό. Οι προϋποθέσεις για τη λειτουργία των φορέων χωρίς αποκλίσεις (ενιαίοι κανόνες, μηχανισμοί διαφάνειας και πληροφόρησης και

μηχανισμός αλληλεγγύης μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών ταμείων) δεν πραγματοποιήθηκαν, με αποτέλεσμα την επέκταση του κατακερματισμού της κοινωνικής ασφάλισης (Ματσαγγάνης, 1999. Τήνιος, 2008. Τσαλίκης, 2008).

2.2. Το δίκαιο της ελληνικής κοινωνικής ασφάλισης

Η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα κατοχυρώνεται θεσμικά από το Σύνταγμα και από διεθνείς συμβάσεις που υπέγραψε η χώρα. Στο Σύνταγμα (1975, όπως αναθεωρήθηκε το 1986 και το 2001) προβλέπονται διατάξεις για την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων και συγκεκριμένα για το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση για το οποίο μεριμνά το κράτος συστήνοντας τους κατάλληλους ασφαλιστικούς οργανισμούς (Στεργίου, 1994). Η ένταξη του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης στο ελληνικό σύνταγμα αποδεικνύει τη σπουδαιότητά της στην κοινωνική ισορροπία. Η συνταγματική κατοχύρωση αναδεικνύει όχι μόνο τα μέχρι τότε αποτελέσματα των οργανισμών που είχαν συσταθεί αλλά και την παρότρυνση του κράτους στους επαγγελματίες για να συστήσουν τους δικούς τους οργανισμούς.

Εκτενέστερα, στο άρθρ. 4 παρ. 5 αναφέρεται ότι οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους. Επίσης στο αρθ, 22, παρ. 4, (1974/86) προβλέπεται ότι «το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει». Πρόκειται για συνταγματική εντολή, θεσμική εγγύηση και κοινωνικό δικαίωμα, τα οποία ωστόσο δεν διασφαλίζουν την σε αγωγή αξίωση του ατόμου κατά του κράτους για καθορισμένη κατά το είδος και τη διάρκεια της παροχής. Η θέση αυτή συνδέεται κυρίως με την κατοχύρωση της κοινωνικής ασφάλισης ως θεσμικής εγγύησης. Το γεγονός όμως ότι, ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης περιλαμβάνεται στο Σύνταγμα, αποκαθιστά τη δυνατότητα θεμελίωσης ενός υποκειμενικού δικαιώματος κάθε φορά που προσβάλλεται ο πυρήνας του. Η αξίωση στην περίπτωση αυτή δεν είναι αξίωση λήψης θετικών μέτρων, αλλά συνιστά παραμερισμό της αντισυνταγματικής νομοθετικής διάταξης που θίγει τα θεμελιώδη μορφολογικά γνωρίσματα της κοινωνικής ασφάλισης (Στεργίου, 2007). Στη βάση αυτή η διαμόρφωση της κοινωνικής ασφάλισης, όπως και οι εγγυήσεις των όρων του θεσμού, αποτελούν κρατική μέριμνα. Ο δημόσιος και υποχρεωτικός χαρακτήρας της αποσκοπεί στη δίκαιη αναδιανομή του εισοδήματος των εργαζομένων και τη διασφάλισή τους από κινδύνους που επιφέρουν την απώλειά του (Αγαλλόπουλος, 1955· Καλαντζόπουλος, 1965· Θωμόπουλος, 1977· Πανουτσοπούλου, 1984· Ρομπόλης, 1990· Τσαλίκης, 2008). Ο κοινωνικός χαρακτήρας της κοινωνικής ασφάλισης απορρέει με την εξασφάλιση της επανόρθωσης των ζημιών από τους ασφαλιστικούς κινδύνους και τη στήριξη της αλληλεγγύης των γενεών. Οι κοινωνικοί κίνδυνοι μπορεί να μεταβάλλονται

και συνεχώς να διευρύνονται, ωστόσο μέσω της εσωτερικής αλληλεγγύης το εισόδημα των ασφαλισμένων αναδιανέμεται. Εξ άλλου, σύμφωνα με το αρ. 106, παρ. 1 του Συντάγματος για «την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας».

Από το συνδυασμό όσων αναφέρθηκαν επιβεβαιώνεται η συνταγματική κατοχύρωση του θεσμού κοινωνικής ασφάλισης, το γεγονός ότι αυτή αποτελεί κοινωνικό δικαίωμα και ότι είναι υποχρέωση του κράτους η ύπαρξη και η συνεχής λειτουργία των υπηρεσιών κοινωνικής ασφάλισης ώστε να ασκείται το δικαίωμα των πολιτών (Παπαρρηγοπούλου, 2013). Επίσης στο πλαίσιο του δημόσιου σκοπού, μέσω της κοινωνικής ασφάλισης εκδηλώνεται η κοινωνική αλληλεγγύη, μέσω της καταβολής, για παράδειγμα, απονομής σύνταξης επί εργατικού ατυχήματος ανεξαρτήτως ποσού καταβαλλόμενων εισφορών.

Ο σχεδιασμός των δημόσιων πολιτικών ασφάλισης πραγματοποιείται από την κεντρική διοίκηση και συγκεκριμένα, μετά από την προσπάθεια συγκέντρωσης των περισσότερων φορέων υπό την εποπτεία και το συντονισμό ενός φορέα, από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Οι πολιτικές κοινωνικής ασφάλισης του Υπουργείου αυτού σχεδιάζονται και εποπτεύονται από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, η λειτουργία της οποίας διέπεται από το Π.Δ. 213/1992, όπως έχει τροποποιηθεί και συμπληρωθεί μεταγενέστερα. Η υπαγωγή στην κοινωνική ασφάλιση είναι υποχρεωτική και αυτοδίκαια τόσο για τους κύριους όσο και για τους επικουρικούς φορείς ώστε να προστατεύεται ο εργαζόμενος, που δεν έχει ανεπτυγμένο το πνεύμα προνοητικότητας για να προχωρήσει με βούλησή του σε αυτήν. Επίσης, ακόμη και όταν ο εργαζόμενος γνωρίζει τα ωφελήματα που προσφέρει στον ίδιο αλλά και στην οικογένειά του, η υποχρεωτικότητα του θεσμού τον διασφαλίζει από εργοδότες που για λόγους προσωπικού συμφέροντος αποφεύγουν την ασφάλιση των εργαζομένων τους. Το κράτος μέσω της κοινωνικής ασφάλισης, ως εγγυητής, διασφαλίζει στους εργαζόμενους ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης, κοντά σε εκείνο που είχαν κατά τον εργασιακό τους βίο (Κρεμαλής, 1985).

Επισημαίνεται ότι, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα όταν δυσμενείς δημοσιονομικές συνθήκες εμποδίζουν το κράτος να παράσχει επαρκή χρηματοδότηση στους ασφαλιστικούς οργανισμούς, ο νομοθέτης μπορεί να θεσπίζει περιστολή των δαπανών ή μέτρα που συνεπάγονται οικονομική επιβάρυνση μεγάλων κατηγοριών του πληθυσμού (συνταξιούχοι- ασφαλισμένοι). Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση τα μέτρα αυτά δεν

μπορούν να παραβιάζουν το συνταγματικό πυρήνα του κοινωνικοασφαλιστικού δικαιώματος, δηλαδή παροχές που να μην επιτρέπουν την αξιοπρεπή διαβίωση (Αποφ. Ομοσπ. Συνταγμ. Δικαστηρίου της Γερμανίας 9/2/2010).

Όσον αφορά στις διεθνείς συμβάσεις που έχει υπογράψει η Ελλάδα αυτές, αποδεικνύουν την προσαρμογή του συστήματος στις διεθνείς τάσεις και εξελίξεις. Η ρύθμιση των κοινωνικοασφαλιστικών δικαιωμάτων και σχέσεων υπό το πρίσμα ευρύτερων κανόνων υπερεθνικής εφαρμογής ακολούθησε το πνεύμα της διακίνησης των πολιτών. Οι κανόνες αυτοί προβλέπονται α) σε διμερείς συμβάσεις κοινωνικής ασφάλισης και β) σε πολυμερείς συμβάσεις διεθνών οργανισμών. Οι διμερείς συμβάσεις με άλλα κράτη διασφαλίζουν την ισότητα μεταχείρισης και τη διατήρηση ασφαλιστικών δικαιωμάτων σε υπηκόους των συμβαλλομένων μερών που μετακινούνται προς και από αυτά.

Πίνακας 2.2: Διμερείς συμβάσεις της Ελλάδας με άλλα κράτη

Χώρα	Έναρξη σύμβασης	Νομοθεσία
ΗΠΑ	1.9.1994	N. 2186/94
Καναδάς	1.12.1997	N.2492/97
Κεμπέκ	1.9.1983	N.1317/83
Αργεντινή	1.5.1988	N.1602/86
Βραζιλία	1.9.1988	N.1533/85
Βενεζουέλα	1.2.1995	N.2259/94
Ουρουγουάη	1.3.1997	N.2258/94
Ελβετία	1975 έως 01/06/2002. Μετά ισχύουν οι ΕΟΚ 1408/71 και 574/72	N.Δ. 20/74,
Κύπρος	1.7.1991	N.1910/90
N. Ζηλανδία	1.4.1994	N.2185/94

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Πέραν των ανωτέρω διμερών συμβάσεων η Ελλάδα για τη ρύθμιση με ειδικό τρόπο ορισμένων κοινωνικοασφαλιστικών ζητημάτων έχει υπογράψει ιδιόμορφες συμφωνίες με άλλες χώρες, όπως αποτυπώνονται στον πίνακα 2.3.

Πίνακας 2.3: Ιδιόμορφες συμφωνίες της Ελλάδας με άλλα κράτη

Χώρα	Έναρξη σύμβασης	Νομοθεσία	Ρύθμιση θεμάτων
Αίγυπτος	26.9.1986	N. 1595/86	Μεταφοράς εισφορών και συντάξεων
Λιβύη	1.3.1991	N. 1909/90	Μεταφοράς εισφορών και συντάξεων
Οντάριο	1.7.1985	N. 1550/85	Εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών

Κεμπέκ	1.1.1988	N. 1588/86	ασθένειας, των εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών
Πολωνίας	1.9.86	N. 1601/86	Ασφάλισης των αποσπασμένων και την περίθαλψη
Ρουμανίας	22.5.1997	N. 2467/97	αποζημίωσης εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των επαναπατριζομένων Ελλήνων πολιτικών προσφύγων από τη Ρουμανία
Συρίας	27.6.2001	N. 2922/01	υπαγωγής στην ασφάλιση εργαζομένων στις δύο χώρες

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Όσον αφορά στις πολυμερείς συμβάσεις, σε επίπεδο Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, Συμβουλίου της Ευρώπης και Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, αυτές προωθούν το συντονισμό του ελληνικού συστήματος με άλλα κράτη, για την κάλυψη τυποποιημένων ασφαλιστικών κινδύνων. Οι συμβάσεις αυτές αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της έννομης τάξης και υπερισχύουν σε περίπτωση σύγκρουσής τους με ρυθμίσεις της εθνικής νομοθεσίας.

Πίνακας 2.4: Πολυμερείς συμβάσεις της Ελλάδας

Θεσμοί	Έτος κύρωσης	Νόμος
Ευρωπαϊκός Κώδικας Κοινωνικής Ασφάλειας	1981	1136
Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης	1984	1426
Προσωρινές Ευρωπαϊκές Συμφωνίες	1983	4159, 4162
Διεθνής Σύμβαση 102 (κοιν. ασφάλεια)	1955	3251
Διεθνής Σύμβαση 103 (μητρότητα)	1982	1302

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Ακόμη η Ελλάδα ως κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της κρίσης συντονίστηκε με άλλα κράτη-μέλη και εισήγαγε ρυθμίσεις που αποσκοπούν στη βιωσιμότητα της κοινωνικής ασφάλισης όπως:

- Δημιουργία επιπλέον αποθεματικού με το λογαριασμό του ΑΚΑΓΕ (N.3655/2008) ο οποίος έχει οικονομική και λογιστική αυτοτέλεια και βασικές πηγές εσόδων την επιχορήγηση από τον κρατικό προϋπολογισμό και τα έσοδα από την Εισφορά Αλληλεγγύης Συνταξιούχων. Σημειώνεται ότι ο ΑΚΑΓΕ για το έτος 2017 εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε πλεόνασμα 946 εκατ. ευρώ, ενώ για το 2018 προβλέπεται σε 920 εκατ. Ευρώ. (Κρατικός Προϋπολογισμός, 2018).

- Δημιουργία και ενίσχυση επαγγελματικής ασφάλισης (N.3029/2002).

- Διασφάλιση ομαλής αναλογιστικής λειτουργίας για τη συγκράτηση των δαπανών-μετατροπή διανεμητικού συστήματος καθορισμένων παροχών σε σύστημα καθορισμένων εισφορών.

- Αποδοτική διαχείριση αποθεματικών των ασφαλιστικών οργανισμών (βλ Ν.3029/2002 για τα ΤΕΑ).

- Διαχωρισμός ασφάλισης από την πρόνοια, χρηματοδότηση προνοιακών παροχών από τη φορολογία και ασφαλιστικών από τις εισφορές.

- Μείωση εργοδοτικών εισφορών για την ενίσχυση του ανταγωνισμού.

- Ενοποίηση συνταξιοδοτικών καθεστώτων.

- Αύξηση ορίων ηλικίας και χρόνου ασφάλισης για τη συνταξιοδότηση.

- Επέκταση περιόδου συνεκτίμησης των συντάξιμων αποδοχών.

- Σύνδεση σύνταξης με το προσδόκιμο επιβίωσης.

- Παροχή κινήτρων για την παραμονή στην εργασία (Παπαρρηγοπούλου, 2010).

Στη δεύτερη βαθμίδα πηγών κανόνων διοικητικού δικαίου βρίσκονται οι τυπικοί νόμοι² και οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου του Προέδρου της Δημοκρατίας (αρθ. 44, παρ. 1 του Συντάγματος). Την τρίτη βαθμίδα καταλαμβάνουν οι κανονιστικές πράξεις της διοίκησης, τα διατάγματα, οι υπουργικές αποφάσεις κλπ. Πέραν της νομοθεσίας στο σύστημα εφαρμόζονται οι γενικές αρχές δικαίου που έχουν προκύψει ως δημιούργημα της νομολογίας. Όταν τα νομικά ζητήματα είναι αμφίβολα λόγω ασάφειας του νόμου ή λόγω ύπαρξης κενού τότε ο ρόλος της νομολογίας είναι μεγάλης σημασίας και συμβάλλει στην εφαρμογή του διοικητικού δικαίου. Παρά το γεγονός ότι η ισχύς τους περιορίζεται στη λύση μιας συγκεκριμένης δικαστικής διαφοράς η νομολογία των δικαστηρίων συμβάλλει στην επεξεργασία και στη διάπλαση δικαίου (Μαρκαντωνάκου- Σκαλτσά, 2016).

Όσον αφορά στις γενικές αρχές κοινωνικής ασφάλισης οι οποίες εξασφαλίσουν την προσαρμογή των νομικών κανόνων σε νέες συνθήκες και αντιλήψεις είναι:

- Η αρχή της ανταποδοτικότητας συνάγεται έμμεσα από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που ορίζει ότι: οι παροχές κοινωνικής ασφάλισης αποτελούν ιδιοκτησία και προστατεύονται από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου για την ιδιοκτησία, υπό την προϋπόθεση ότι η χορήγησή τους εξαρτάται έστω και εν μέρει από την καταβολή εισφορών των εργαζομένων. Στο βαθμό, λοιπόν, που αποτελούν ιδιοκτησία, κάθε νόμος, που πλήττει αναδρομικά παροχές κοινωνικής ασφάλισης αντίκειται στα ανωτέρω άρθρα. Ο τρόπος υπολογισμού των συντάξεων και ο καθορισμός των αποδοχών που λαμβάνονται υπόψη

²Η νομοθεσία της κοινωνικής ασφάλισης θα αναφερθεί εκτενώς

επαφίενται στην κρίση του νομοθέτη και δεν απαιτείται να βρίσκονται σε σχέση ανταποδοτικότητας μεταξύ εισφορών και παροχών. Το ασφαλιστικό κεφάλαιο που εξυπηρετεί την αναλογιστική βάση των φορέων κοινωνικής ασφάλισης και συντίθεται από την ασφαλιστική εισφορά δεν εξαρτάται από τη δυνατότητα απόλαυσης αντίστοιχης παροχής. Στο πλαίσιο αυτό δεν κατοχυρώνεται συνταγματικώς στην κοινωνική ασφάλισης η ευθεία αναλογία (αμιγής ανταποδοτικότητα) μεταξύ εισφορών και παροχών (οράτε ΣτΕ Ολ. 3487/2008) επιτρέπονται δε η θέσπιση ανώτατου ορίου παροχών, η απονομή σύνταξης εργατικού ατυχήματος, ανεξαρτήτου καταβολής εισφορών και η μη χορήγηση σύνταξης παρά την καταβολή εισφορών σε περίπτωση μη θεμελιώσεως του ασφαλιστικού δικαιώματος. Όταν όμως πρόκειται για κεφάλαιο που συντίθεται μόνο από εισφορές ασφαλισμένων (πχ. καταβολές για εφάπαξ) τότε αυτές λαμβάνουν ανταποδοτικό χαρακτήρα και υφίσταται αναλογία μεταξύ εισφορών και παροχών (Πετροπουλάκος, 2015).

- Η αρχή της κοινωνικής αλληλεγγύης προκύπτει άμεσα από τις παραγράφους 1300 και 2301 του άρθρου 71 της 102 ΔΣΕ του 1952 (κυρωτικός Ν. 3251/55), καθώς και από τις παραγράφους 1302 και 2303 του άρθρου 70 του Ευρωπαϊκού Κώδικα Κοινωνικής Ασφάλειας του 1964 (κυρωτικός Ν. 1136/81). Οι διατάξεις αυτές ορίζουν ότι πρέπει να αποφεύγεται η υπέρμετρη επιβάρυνση των οικονομικά ασθενών και δεν είναι δυνατόν η επιβάρυνση των ασφαλισμένων να υπερβαίνει το 50% του συνόλου των δαπανών που διατίθενται για την προστασία τους. Ακόμη, η αρχή της κοινωνικής αλληλεγγύης προκύπτει έμμεσα από τη φιλοσοφία της κοινωνικής ασφάλειας, που εισάγει η 102 ΔΣΕ του 1952 και ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Κοινωνικής Ασφάλειας του 1964 μέσω της καθιέρωσης τόσο ενός ελάχιστου ύψους κοινωνικής προστασίας για κάθε κλάδο χωριστά, όσο και των διαδικασιών καθορισμού του (άρθρο 67 της ΔΣΕ 304 και άρθρο 67 του Ευρωπαϊκού Κώδικα). Τέλος, η αρχή της κοινωνικής αλληλεγγύης αποτελεί και στόχο ανακοίνωσης της Επιτροπής περί υποστήριξης εθνικών στρατηγικών για ασφαλείς και βιώσιμες συντάξεις [COM (2001) 362 τελικό], ωθώντας τα συνταξιοδοτικά συστήματα να παρέχουν ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης στους συνταξιούχους ώστε να αποτρέπεται η φτώχειας και ο κοινωνικός αποκλεισμός των ηλικιωμένων. Επίσης προωθείται η κατοχύρωση ίδιων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων που διευκολύνει τη συμμετοχή των ηλικιωμένων στην κοινωνική και την πολιτιστική ζωή (ΓΔ EMPL, ΕΚΠ, 2015).

- Η αρχή της χρηστής διοίκησης που διέπει όλο το διοικητικό δίκαιο εφαρμόζεται και στο κοινωνικοασφαλιστικό. Η αρχή αυτή υποχρεώνει τα διοικητικά όργανα να ενεργούν σύμφωνα με το κοινό περί δικαίου αίσθημα και να αποφεύγονται κατά την

άσκηση των αρμοδιοτήτων τους ανεπιεικείς και άδικες λύσεις. Στο ίδιο πλαίσιο, ως εκδήλωση της αρχής της χρηστής διοίκησης λειτουργεί και η αρχή της εύνοιας των ασφαλισμένων με την οποία δικαιολογείται η επίλυση διαφορών που αφορούν σε ασφαλιστικές παροχές με πνεύμα προστασίας του αδύνατου μέρους, δηλαδή του ασφαλισμένου. Ένας λόγος παραπάνω για την εφαρμογή αυτής της αρχής, είναι η υφιστάμενη πολυπλοκότητα της κοινωνικοασφαλιστικής νομοθεσίας που δυσχεραίνει την άσκηση των δικαιωμάτων των ασφαλισμένων. Επίσης αυτή η αρχή ισχύει και κατά τη μεταβολή του νομοθετικού καθεστώτος, γεγονός που υφίσταται συχνά στην ασφαλιστική νομοθεσία. Όταν θεσπίζεται μεταβολή της νομοθεσίας και είναι ευμενέστερη για τον ασφαλισμένο, τότε το δικαίωμά του, όποτε και αν έχει ασκηθεί, πρέπει να κρίνεται με το νεότερο καθεστώς (Πετροπουλάκος, 2015).

2.3. Πυλώνες της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα

Η ασφάλιση στην Ελλάδα, σε αντιστοιχία με τα διεθνή δεδομένα, οργανώνεται σε σύστημα τριών πυλώνων, οι οποίοι υπάγονται σε διαφορετικό νομικό καθεστώς. Ο πρώτος, κεντρικός πυλώνας του ελληνικού κράτους πρόνοιας, αφορά στο δημόσιο σύστημα, το οποίο θεμελιώνεται με το άρθ. 22 παρ. 5 του συντάγματος. Από αυτόν καλύπτονται και τα δύο επίπεδα ασφάλισης, η κύρια και η επικουρική και εξασφαλίζεται το μεγαλύτερο ποσοστό ασφαλισμένων και συνταξιούχων με κύρια και επικουρική σύνταξη (Mylonas, Maisonneuve, 1999). Οι κρατικές συντάξεις αποτελούν τον κεντρικό δεσμό ανάμεσα στον ατομικισμό και την αλληλεγγύη, δηλαδή σε αυτό που αποκομίζει ο εργαζόμενος και στην αναδιανομή του εισοδήματος με βάση το κοινωνικό κριτήριο των κύριων αναγκών του ανθρώπου (Στεργίου, 2006). Στη βάση αυτή του επιμερισμού του πλούτου με σκοπό την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων ούτε η αρχή της ανταποδοτικότητας εισφορών και παροχών ούτε η αρχή της αναλογίας είναι συνταγματικά κατοχυρωμένες και ο τρόπος υπολογισμού των συντάξεων και οι αποδοχές που λαμβάνονται υπόψη επαφίενται στην κρίση του νομοθέτη (Στεργίου, 1992).

Ο πρώτος πυλώνας στηρίζεται στις αρχές της αυτονομίας και της αυτοβοήθειας. Σύμφωνα με την αρχή της αυτονομίας οι ασφαλιστικοί οργανισμοί έχουν διοικητική αυτοτέλεια, λειτουργούν με τη μορφή Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δίκαιου (ΝΠΔΔ), εφαρμόζουν δημόσιο δίκαιο, εποπτεύονται από το κράτος και διοικούνται από διοικητικό συμβούλιο, στο οποίο εκπροσωπούνται όλοι οι εμπλεκόμενοι: εργοδότες, ασφαλισμένοι, συνταξιούχοι, κράτος. Σύμφωνα με την αρχή της αυτοβοήθειας οι ασφαλισμένοι καταβάλλουν εισφορές, προνοώντας για το μέλλον και αναλαμβάνοντας την ευθύνη για την προστασία τους (Σταθόπουλος, 2015). Το σύστημα της δημόσιας κοινωνικής

ασφάλισης λειτουργεί και με βάση την αρχή της αλληλεγγύης, δηλαδή την ανακατανομή πόρων μεταξύ των μελών της ασφαλιστικής κοινότητας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των κινδύνων. Το σύστημα του πρώτου πυλώνα είναι υποχρεωτικό αυτεπάγγελτο, δεν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα και η ίδρυση, οργάνωση και διατήρησή του είναι αποκλειστική ευθύνη του κράτους.

Ο δεύτερος πυλώνας στην Ελλάδα θεμελιώνεται συνταγματικά από το άρθρο 12, παρ. 1 που αναφέρει ότι «οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους, που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια». Ο πυλώνας περιλαμβάνει τα αλληλοβοηθητικά σωματεία και τα επαγγελματικά ταμεία που συστάθηκαν με το Ν. 3029/2002 και λειτουργούν ως Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ). Από την επαγγελματική προστασία του πυλώνα αυτού παρέχονται συντάξεις, πέραν της απερχόμενης από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση για τους ίδιους ασφαλιστικούς κινδύνους: γήρας, αναπηρία, θάνατος και επαγγελματικό ατύχημα. Οι παροχές του δεύτερου πυλώνα βασίζονται στην αλληλεγγύη των μελών ενός επαγγελματικού κλάδου. Επειδή τα αλληλοβοηθητικά σωματεία και τα επαγγελματικά ταμεία παρέχουν υπηρεσίες κοινωνικής ασφάλισης τελούν υπό την εποπτεία του κράτους, αποσκοπώντας τη διασφάλιση της φερεγγυότητάς τους.

Τέλος, ο τρίτος πυλώνας στην Ελλάδα, θεμελιώνεται στο άρθρο 5, παρ. 1 του Συντάγματος, που αναφέρει ότι «καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη». Ο τρίτος πυλώνας δεν υποκαθιστά σε καμία περίπτωση την υποχρέωση ασφάλισης που υφίσταται στον πρώτο πυλώνα, βασίζεται στην αρχή της επιλεκτικότητας και εξαρτάται από την οικονομική ευχέρεια του πολίτη στο να επιλέξει πρόσθετη ασφάλιση. Η προαιρετικότητα που ισχύει στο δεύτερο και τρίτο πυλώνα και το έλλειμμα εμπιστοσύνης των πολιτών προς αυτούς είχαν ως αποτέλεσμα τη μικρή συμμετοχή τους και αντίστοιχα παροχές σε μέσους όρους, ισχνές και ανταποδοτικές (Τήνιος, 2010· Καραβίτης, 2011).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο ενίσχυσης του τρίτου πυλώνα εισηγείται τη δημιουργία ενός ατομικού, τυποποιημένου, πανευρωπαϊκού ασφαλιστικού προϊόντος (PEPP) με στόχο την αύξηση χρήσης των ατομικών συντάξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στη βάση αυτή προτείνεται η ενθάρρυνση της συνταξιοδότησης από συμπληρωματικά συστήματα ώστε κάθε ευρωπαίος πολίτης να μπορεί να μεταφέρει το ασφαλιστικό του

κεφάλαιο. Για την Ελλάδα η εφαρμογή αυτής της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας τάσης απαιτεί μεταρρυθμίσεις και τη μετατροπή του υφιστάμενου ασφαλιστικού νομικού πλαισίου (Ατσαβές, 2018).

2.4. Μηχανισμοί εποπτείας της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα

Οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα συγκεντρώνουν τα ασφαλιστικά κεφάλαια που εισφέρουν οι εργαζόμενοι, οι εργοδότες και το κράτος και τα επενδύουν ώστε να προσφέρουν απρόσκοπτα τα αναγκαία χρήματα της συνταξιοδοτικής δαπάνης. Ως θεσμικοί επενδυτές τα ασφαλιστικά ταμεία προσφέρουν καλύτερους όρους κινδύνου από ότι θα πετύχαινε ο ίδιος ο ασφαλισμένος. Επειδή δε οι καταβολές προς τους ασφαλισμένους είναι μακροπρόθεσμες καθώς πραγματοποιούνται μετά την συνταξιοδότησή τους, επιτρέπει στα ασφαλιστικά ταμεία να αναλάβουν υπολογισμένους κινδύνους και να μεγιστοποιήσουν τις αποδόσεις τους. Αυτή η δυνατότητα μετατροπής των σημερινών εισφορών σε περιουσιακά στοιχεία που έχουν μεγάλη χρονική διάρκεια καθιστά ουσιαστική και σημαντική την παρακολούθηση των παροχών όσο και την αύξηση των εσόδων. Επομένως, η φιλοσοφία της κρατικής εποπτείας, δικαιολογείται απόλυτα από το καθιερωμένο οικονομικό και κοινωνικό αξίωμα της διασφάλισης των συμφερόντων του ασφαλισμένου και της εύρυθμης λειτουργίας των ασφαλιστικών οργανισμών. Έτσι, από το έτος 1998 ως σήμερα έχουν ιδρυθεί και λειτουργούν οι παρακάτω ελεγκτικοί οργανισμοί:

- Η Ειδική Επιτροπή Ελέγχου και Εποπτείας της Διαχείρισης της Περιουσίας των Ασφαλιστικών Οργανισμών (1999) η οποία λειτουργεί στο πλαίσιο της Τράπεζας της Ελλάδας με αντικείμενο τον έλεγχο των επενδύσεων που πραγματοποιούν οι ασφαλιστικοί φορείς σε κινητές αξίες και την παροχή των σχετικών εγκρίσεων, τον τακτικό ή περιοδικό έλεγχο των στοιχείων στα οποία στηρίζονται οι επενδυτικές επιλογές των διαχειριστών της περιουσίας των ασφαλιστικών φορέων και τον καθορισμό των κανόνων επενδυτικής συμπεριφοράς για την αξιοποίηση της κινητής περιουσίας των ταμείων. Η επιτροπή συνεργάζεται με την Τράπεζα της Ελλάδας, την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων και σε περίπτωση διαπίστωσης παραβάσεων μπορεί να εισηγηθεί την επιβολή χρηματικών προστίμων και διοικητικών ποινών στα μέλη των οργάνων διοίκησης των ασφαλιστικών φορέων.

- Η Υπηρεσία Ελέγχου Δαπανών Υγείας Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης (1999) η οποία λειτουργεί ως ειδική υπηρεσία της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων με αντικείμενο την εποπτεία και το συντονισμό των ενεργειών για τον έλεγχο των δαπανών του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης όλων των ασφαλιστικών φορέων και κλάδων ασθένειας που εποπτεύονται από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Η υπηρεσία παρακολουθεί επίσης τους ελέγχους των ασφαλιστικών οργανισμών για τις παροχές περίθαλψης.
- Το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (1998- 1999) το οποίο αναλαμβάνει την επίβλεψη και τον έλεγχο της εφαρμογής της εργατικής νομοθεσίας και την έρευνα, παράλληλα και ανεξάρτητα από τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης, της ασφαλιστικής κάλυψης των εργαζομένων. Οι σχετικοί έλεγχοι πραγματοποιούνται από τους ειδικούς επιθεωρητές εργασίας σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.
- Η Εθνική Αναλογιστική Αρχή (Ν. 3029/2002) η οποία εποπτεύεται από τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ως προς τον έλεγχο νομιμότητας των πράξεών της και την κίνηση πειθαρχικού ελέγχου κατά των μελών της. Στο έργο της αρχής περιλαμβάνονται οι κάτωθι ενέργειες:

α) Συντάσσει αναλογιστικές εκθέσεις στα πλαίσια του μακροχρόνιου οικονομικού και χρηματοδοτικού σχεδιασμού για την εξασφάλιση της κοινωνικής ανταποδοτικότητας και της βιωσιμότητας του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης.

β. Παρακολουθεί την πορεία των αναλογιστικών δεδομένων των ασφαλιστικών οργανισμών που έχουν μορφή ΝΠΔΔ, των ασφαλιστικών οργανισμών που έχουν μορφή ΝΠΙΔ και κάθε άλλου ασφαλιστικού οργανισμού που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ή άλλου Υπουργού.

γ. Συντάσσει την ετήσια έκθεση για την οικονομική κατάσταση του ασφαλιστικού συστήματος της Χώρας και εισηγείται τη λήψη των αναγκαίων μέτρων για τη διατήρηση της αναλογιστικής ισορροπίας του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης και εν γένει υποβάλλει προτάσεις για τη βελτίωσή του.

δ. Γνωμοδοτεί για ειδικότερα θέματα αναλογιστικής αποτίμησης των ασφαλιστικών οργανισμών που έχουν μορφή ΝΠΔΔ, των ασφαλιστικών οργανισμών που έχουν μορφή ΝΠΙΔ και υπάγονται στον παρόντα νόμο και κάθε άλλου ασφαλιστικού οργανισμού που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ή άλλου Υπουργού.

ε. Συντάσσει ετήσια έκθεση για κάθε έναν από τους ασφαλιστικούς οργανισμούς που έχουν μορφή ΝΠΔΔ, τους ασφαλιστικούς οργανισμούς που έχουν μορφή ΝΠΙΔ και κάθε άλλον ασφαλιστικό οργανισμό που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ή άλλου Υπουργού και, εφόσον κρίνει ότι συντρέχει λόγος, υποβάλλει προτάσεις για τη βελτίωση της οικονομικής τους θέσης ή τη συγχώνευσή τους.
στ. Καθορίζει τις προδιαγραφές εκπόνησης αναλογιστικών μελετών.

ζ. Συντάσσει τους ελληνικούς αναλογιστικούς πίνακες.

η. Διατυπώνει γνώμη για τις προοπτικές οικονομικής βιωσιμότητας ενόψει πρότασης για ίδρυση ασφαλιστικών οργανισμών που έχουν μορφή ΝΠΔΔ, των ασφαλιστικών οργανισμών που έχουν μορφή ΝΠΙΔ και κάθε άλλου ασφαλιστικού οργανισμού που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ή άλλου Υπουργού, αφού λάβει υπόψη την αναλογιστική μελέτη που εκπονήθηκε για το σκοπό αυτό.

θ. Προβαίνει στους τακτικούς και έκτακτους αναλογιστικούς ελέγχους των ασφαλιστικών οργανισμών του παρόντος νόμου και υποβάλλει έκθεση με τα πορίσματα των ελέγχων αυτών στον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, στον αρμόδιο για την εποπτεία του συγκεκριμένου ασφαλιστικού οργανισμού Υπουργό και στο ΔΣ του οικείου οργανισμού. Οι τακτικοί έλεγχοι είναι υποχρεωτικοί και γίνονται μία φορά τον χρόνο. Οι έκτακτοι έλεγχοι γίνονται μετά από πρόσκληση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, του αρμόδιου για την εποπτεία του συγκεκριμένου οργανισμού Υπουργού, του οικείου οργανισμού ή με πρωτοβουλία της ΕΑΑ. Σε περίπτωση που από τον τακτικό ή έκτακτο έλεγχο προκύψει ότι υπάρχουν μείζονα οικονομικά προβλήματα σε κάποιον ή κάποιους ασφαλιστικούς οργανισμούς, η ΕΑΑ υποχρεούται να υποβάλει προτάσεις για βελτίωση της οικονομικής τους θέσης ή ακόμα, σε περίπτωση που εμφανίζεται πρόβλημα βιωσιμότητας κάποιου ή κάποιων ασφαλιστικών οργανισμών, υποχρεούται να εισηγηθεί

μέτρα για την αποκατάσταση της βιωσιμότητάς του ή, αν κρίνει ότι αυτή δεν είναι εφικτή, να γνωμοδοτήσει σχετικά με τη δυνατότητα ή και την ανάγκη συγχώνευσής τους με άλλους ασφαλιστικούς οργανισμούς ή και διάλυσής τους, προτείνοντας στην περίπτωση αυτή και τον τρόπο διανομής της περιουσίας στους ασφαλισμένους.

ι. Συλλέγει, οργανώνει, επεξεργάζεται και αξιολογεί τα απαραίτητα για την εκπλήρωση της αποστολής της τεχνικά, οικονομικά, λογιστικά, δημογραφικά και άλλα συναφή στοιχεία που αφορούν στους ασφαλιστικούς οργανισμούς που έχουν μορφή ΝΠΔΔ, στους ασφαλιστικούς οργανισμούς που έχουν μορφή ΝΠΙΔ και υπάγονται στον παρόντα νόμο και κάθε άλλον ασφαλιστικό οργανισμό που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ή άλλου Υπουργού.

ια. Τέλος η αρχή συνεργάζεται με τις αντίστοιχες αρχές άλλων κρατών ή με διεθνή και ευρωπαϊκά όργανα και συμμετέχει σε δραστηριότητες των εν λόγω αρχών και οργάνων.

Από την παράθεση των ανωτέρω γίνεται κατανοητό ότι για την εύρυθμη λειτουργία του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και την εκπλήρωση της αποστολής του, έχουν προβλεφθεί, θεσμοθετηθεί και λειτουργούν οι απαραίτητοι ελεγκτικοί οργανισμοί. Εφόσον υφίστανται νομικοί δεσμοί μεταξύ υποκειμένων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων υφίσταται η εννοιολογική διάταξη της έννομης σχέσης της κοινωνικής ασφάλισης. Η έννομη σχέση παρά τη ρευστότητα που παρουσιάζει περιλαμβάνει τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις των συνδεδεμένων προσώπων από την υπαγωγή τους στην κοινωνική ασφάλιση έως και την αντιμετώπιση των ασφαλιστικών κινδύνων (Κρεμαλής, 1985).

2.5. Χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα

Από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του δημόσιου ασφαλιστικού συστήματος για τη χρηματοδότησή του εφαρμόστηκε το αναδιανεμητικό μοντέλο. Το μοντέλο αυτό ήταν η μόνη επιλογή μια και επέτρεπε την άμεση καταβολή συντάξεων σε ηλικιωμένα άτομα, μεγάλο μέρος των οποίων διαβιούσε σε συνθήκες οξύτατης φτώχειας και δεν συμπλήρωνε τα απαραίτητα δικαιώματα. Γίνεται κατανοητό ότι οι πρώτες ομάδες συνταξιούχων είχαν ευνοϊκή μεταχείριση από τις επόμενες. Ακόμη δύο σημαντικοί λόγοι για τους οποίους επιλέχτηκε το αναδιανεμητικό σύστημα ήταν ότι, κατά τη δημιουργία του και επί σειρά ετών, υπήρχε αύξηση θέσεων εργασίας και κάλυψη αυτών λόγω της πληθυσμιακής

μεγέθυνσης, με τον παράλληλα μικρό αριθμό συνταξιούχων σε σχέση με αυτό των ασφαλισμένων (Τσαλίκης, 2008).

Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης της Ελλάδας μπορεί να χρηματοδοτείται με διανεμητική λογική ωστόσο λειτουργεί σε κλαδική βάση με αποτέλεσμα η διανεμητική του λειτουργία που μεταφέρεται σε βάρος των γενεών και να συμπληρώνεται οριζόντια με τη μεταφορά μεταξύ πληθυσμιακών ομάδων σε δεδομένο χρονικό σημείο (Τήνιος, 2010). Η εκβιομηχάνιση και η αστυφιλία των δεκαετιών του 1950 και του 1960 επέτρεψαν στις πελατειακές πολιτικές, που χαρακτήριζαν τη μεταπολεμική περίοδο, να διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση του συστήματος με αποτέλεσμα την πολυδιάσπασή του και την έλλειψη συντονισμού των πηγών χρηματοδότησης. Όταν οι δαπάνες της κοινωνικής ασφάλισης αυξήθηκαν και τα έσοδα μειώθηκαν σε βαθμό που τίθεντο θέματα βιωσιμότητας των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ διανεμητικού και κεφαλαιοποιητικού συστήματος συνεπλάκησαν και το σύστημα από «καθορισμένων παροχών» μετετράπη σε σύστημα «καθορισμένων εισφορών». Υπό τις εντολές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου διαμορφώθηκε και υλοποιήθηκε μια στρατηγική που απομάκρυνε το σύστημα από την προσήλωσή του στις θεμελιώδεις αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του ως καθολικού, αυτοτελούς, κοινωνικού και διανεμητικού συστήματος (Ρομπόλης, Μπέτσης, 2016).

Πιο συγκεκριμένα η μεταρρύθμιση του ελληνικού συστήματος, έστω και κατά πολύ καθυστερημένα, ακολούθησε την έκθεση της Διεθνούς Τράπεζας (1994) που προέτρεπε στην ταυτόχρονη συμμετοχή διανεμητικών και κεφαλαιοποιητικών προγραμμάτων. Στο μεικτό αυτό σύστημα ο πρώτος πυλώνας αφορά στην υποχρεωτική ασφάλιση για το σύνολο του πληθυσμού και συνταξιοδοτικές παροχές αποτελούμενες από ένα ελάχιστο όριο διαβίωσης και ένα χαμηλό βαθμό αναπλήρωσης του μισθού. Ο πρώτος πυλώνας χαρακτηρίζεται ως αναδιανεμητικός εφόσον οι πόροι του συστήματος διαμοιράζονται με αρχές κοινωνικής δικαιοσύνης ή σκοπιμότητας. Επιπλέον, μέρος των παροχών του πρώτου πυλώνα δεν είναι ανάλογο με τις εισφορές των ασφαλισμένων καθώς μεταφέρονται πόροι από τους πιο εύπορους στους περισσότερο ασθενείς.

Ο δεύτερος πυλώνας αναφέρεται στους φορείς επαγγελματικής ασφάλισης και επικουρικής ασφάλισης που συντηρούν συνταξιοδοτικά προγράμματα κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα, και που εγγυόνται ένα εισόδημα μετά τη συνταξιοδότηση ανάλογο με το ύψος της αποταμίευσης. Ο δεύτερος πυλώνας ενισχύεται με σκοπό την ελάφρυνση της χρηματοδότησης του δημόσιου συνταξιοδοτικού συστήματος, την ανάπτυξη της οικονομίας και την αύξηση της ροπής για αποταμίευση των ασφαλισμένων. Η

χρηματοδότηση του δεύτερου πυλώνα (ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης) πραγματοποιείται αποκλειστικά από τις τακτικές και έκτακτες εισφορές των ασφαλισμένων και των εργοδοτών και από τις προσόδους και την απόδοση των κεφαλαίων και αποθεματικών τους. Η αξιοποίηση των αποθεματικών ορίζεται από την νομοθεσία: α) μέχρι 10% των τεχνικών αποθεματικών επενδύεται σε ακίνητα, β) ποσοστό μέχρι 70% των τεχνικών αποθεματικών επενδύεται σε μετοχές και ομολογίες εταιρειών και γ) μέχρι 20% των τεχνικών αποθεματικών τους επενδύεται σε έντοκα γραμμάτια και τραπεζικές καταθέσεις. Τέλος, επιτρέπεται μέχρι ποσοστού 5% η επένδυση σε χρηματοοικονομικά μέσα που εκδίδει η ίδια η επιχείρηση που έχει συστήσει το Ταμείο. Η απόδοση των κεφαλαίων και οι εισφορές υπολογίζονται για τη χορήγηση παροχών βάση του κεφαλαιοποιητικού συστήματος.

Στον πρώτο πυλώνα το μοντέλο χρηματοδότησης είναι ανάλογο με τις επαγγελματικές κατηγορίες των ασφαλισμένων. Οι μισθωτοί του ιδιωτικού τομέα καλύπτονται από ένα τριμερές σύστημα χρηματοδότησης (κράτος-εργοδότες-εργαζόμενοι), για τους φορείς των ελευθέρων επαγγελματιών η χρηματοδότηση γίνεται από τις εισφορές των ασφαλισμένων ενώ για τους δημόσιους υπαλλήλους καλύπτεται από ένα διμερές σύστημα χρηματοδότησης. Η αξιοποίηση της περιουσίας του πρώτου πυλώνα επιτρέπει επενδύσεις που ανάλογα με το είδος τους διενεργούνται ελεύθερα ή με προϋποθέσεις. Παρατίθεται σχετικός πίνακας επενδύσεων φορέων κοινωνικής ασφάλισης πρώτου πυλώνα.

Πίνακας 2.5: Είδος επενδύσεων και διενέργειες

Διενέργεια ελεύθερη	Διενέργεια υπό προϋποθέσεις
τίτλοι του Ελληνικού Δημοσίου	μετοχές και άλλα χρεόγραφα εταιρειών εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ)
ομόλογα Τραπεζών που λειτουργούν νόμιμα στην Ελλάδα	μετοχές εταιρειών που διατίθενται σε δημόσια εγγραφή για να εισαχθούν στο ΧΑΑ
τίτλοι με τη μορφή της αγοράς με σύμφωνο επαναπώλησης (πράξεις REPOS)	μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων τα οποία επενδύουν το ενεργητικό τους σε τίτλους σταθερού εισοδήματος και μετοχές εισηγμένες στο ΧΑΑ
αγορές μετοχοποιήσιμων τίτλων (προμέτοχα) του Ελληνικού Δημοσίου	μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων ακίνητης περιουσίας
	συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης του Χρηματιστηρίου Παραγώγων Αξιών
	άλλες κινητές αξίες, εφόσον αυτό προβλέπεται από σχετική διάταξη νόμου ή Κανονιστική Πράξη (μετοχές εταιρειών που ιδιωτικοποιούνται κ.λ.π.)
	ακίνητα, μέχρι ποσοστού 23% των ποσών που προκύπτουν από το συνυπολογισμό των ακόλουθων στοιχείων του ενεργητικού τους: των κατατεθειμένων στην τράπεζα της Ελλάδας διαθεσίμων κεφαλαίων καθώς και των κεφαλαίων της ταμειακής διαχείρισης των επενδύσεων σε τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου με

	<p>βάση τις τρέχουσες τιμές αυτών, των επενδύσεων σε ακίνητα, με βάση την αντικειμενική τους αξία, των επενδύσεων σε κινητές αξίες, με βάση τις τρέχουσες τιμές, των προϋπολογισθέντων ετήσιων τακτικών εσόδων.</p>
--	---

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφής από στοιχεία ΓΓΚΑ.

Πέραν των ανωτέρω επενδύσεων παρέχεται η δυνατότητα στους ασφαλιστικούς φορείς να συγκροτούν ίδια ή ομαδικά αμοιβαία κεφάλαια, να συστήνουν Ανώνυμες Εταιρείες Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων (ΑΕΔΑΚ), στις οποίες συμμετέχει μία νόμιμα λειτουργούσα στην Ελλάδα τράπεζα, ή να αναθέτουν τη συγκρότηση αμοιβαίων κεφαλαίων σε ήδη λειτουργούσες ΑΕΔΑΚ. Τα στοιχεία που τεκμηριώνουν τις επενδυτικές επιλογές των διαχειριστών των αμοιβαίων κεφαλαίων και των μελών των οργάνων διοίκησης των ΑΕΔΑΚ των ασφαλιστικών φορέων, υπόκεινται σε τακτικό ή περιοδικό έλεγχο από την Ειδική Επιτροπή Ελέγχου και Εποπτείας της Διαχείρισης της Περιουσίας των Ασφαλιστικών Οργανισμών, επιτροπή που λειτουργεί στο πλαίσιο της Τράπεζας της Ελλάδος. Επισημαίνεται ότι η θέσπιση και λειτουργία των ΑΕΔΑΚ συνέβαλε στην αξιοποίηση της περιουσίας των ασφαλιστικών οργανισμών αλλά και στην ανάδειξη νέων δυνατοτήτων για την ενίσχυση της ελληνικής κεφαλαιαγοράς μέσω της δραστηριοποίησης θεσμικών επενδυτών. Το πρώτο αμοιβαίο κεφάλαιο ασφαλιστικού οργανισμού που ιδρύθηκε το 2002 από το ΙΚΑ, ήταν μεικτού τύπου και το ενεργητικό του υπερέβαινε τα 300 εκ. ευρώ. Η πρώτη δε ΑΕΔΑΚ ιδρύθηκε το 2000 από το ΙΚΑ, τον ΟΓΑ και τον ΟΑΕΕ με τη συμμετοχή της Εθνικής Τράπεζας, ενώ το 2001 λειτούργησε η Ανώνυμη Εταιρεία Διαχείρισης Ειδικού Κεφαλαίου ΤΑΠ-ΟΤΕ που διαχειρίστηκε το Ειδικό Κεφάλαιο του ΤΑΠ-ΟΤΕ και παρείχε υπηρεσίες και συμβουλές χρηματοοικονομικής φύσης για τις επενδύσεις κεφαλαίων του ΤΑΠ-ΟΤΕ και του Ταμείου Αρωγής Προσωπικού ΟΤΕ.

2.5. Εισροές κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα

Οι εισροές της κοινωνικής ασφάλισης αποτελούνται από τις εισφορές των ασφαλισμένων, των εργοδοτών και τη χρηματοδότηση του Κράτους. Οι εισφορές ασφαλισμένων και εργοδοτών διαφέρουν από την έννοια του ασφαλιστρού της ιδιωτικής ασφάλισης καθώς δεν υπολογίζονται ως η αποτίμηση ορισμένου κινδύνου αλλά κλιμακώνονται ανάλογα με τις απολαβές του προστατευόμενου προσώπου. Επίσης ενώ στην ιδιωτική ασφάλιση η παράβαση καταβολής ασφαλιστρον αποδεσμεύει τον ασφαλιστή στην κοινωνική ασφάλιση δεν έχει επιπτώσεις όταν συντρέχουν ήδη οι χρονικές προϋποθέσεις της παροχής (Κρμαλής, 1985). Όσον αφορά στη χρηματοδότηση του κράτους αυτή πραγματοποιείται για την κάλυψη των ετήσιων ελλειμμάτων φορέων κύριας ασφάλισης, η οποία αντιμετωπίζεται με τη μεταβίβαση πόρων από τον κρατικό προϋπολογισμό. Παρατίθεται

πίνακας με τη χρηματοδότηση του Κράτους προς τους φορείς κύριας ασφάλισης ετών 2000-2015.

Πίνακας 2.6: Χρηματοδότηση του Κράτους προς Φορείς Κύριας Ασφάλισης –έτη 2000 - 2015 -ποσά σε εκατ. €)

ΦΚΑ	2000-2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Σύνολο
ΙΚΑ-ΕΤΑΜ	21.865,29	2.549,94	4.066,05	3.982,25	3.190,00	2.818,00	2.935,00	41.406,53
ΤΑΠ ΟΤΕ	3.619,84	665,48	560	534,51	535	535	534,6	6984,43
ΟΑΠ ΔΕΗ	3.646,25	604,88	600	578,7	759	578,7	578,7	7346,23
ΟΓΑ	41.495,68	5.890,75	5.699,00	4.740,00	3.848,00	3.488,00	3.277,40	68.438,83
ΟΑΕΕ	6.187,08	1.322,48	1.356,00	1.638,00	1.795,00	1.455,00	1.324,20	15.077,76
ΤΑΝ	1.127,44	49	42	43	25	27	26	1339,44
ΝΑΤ	7.660,80	1.106,00	1.130,00	1.000,00	1.040,00	960	948,9	13845,7
Σύνολο	85.602,38	12.188,53	13.453,05	12.516,46	11.192,00	9.861,70	9.624,80	154.438,92

*Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών*

Ασφαλιστικές εισφορές ονομάζουμε τις τακτικές ή έκτακτες εισφορές που καταβάλλονται από τους ασφαλισμένους και του εργοδότες. Οι εισφορές των ασφαλισμένων αφορούν στους μισθωτούς και στους αυτοαπασχολούμενους. Στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης εισρέουν και οι εισφορές που καταβάλλονται από τους δημοσίους υπαλλήλους όπως και οι κρατήσεις των συνταξιούχων υπέρ υγείας. Επισημαίνεται ότι, όσον αφορά στις εισφορές των δημοσίων υπαλλήλων, η κράτηση ασφαλισμένου ξεκίνησε από 01/01/1993 με ποσοστό 6,67% οι δε εργοδοτικές εισφορές άρχισαν να καταβάλλονται από 01/01/2017 σε ποσοστό που απαιτήθηκαν τουλάχιστον 4 έτη για να φτάσουν το 20% που απέδιδαν όλοι οι υπόλοιποι εργοδότες.

Ειδικότερα, οι εισφορές, ασφαλισμένων και εργοδοτών, υπολογίζονται ως ποσοστό στο μισθό των εργαζομένων χωρίς να αποκλείονται και άλλες ιδιαίτερες διατάξεις που προβλέπουν εισφορά επί άλλου συντελεστή, όπως για παράδειγμα στα κιλά αλεύρου για τους αρτοποιούς, σε ποσοστό επί των συμβολαίων για τους συμβολαιογράφους, σε δικαστικές πράξεις για τους νομικούς κ.ά. Ακόμη στα ταμεία των αυτοαπασχολουμένων υφίστατο η κατάταξή τους σε ασφαλιστικές κλάσεις στις οποίες η επιλογή ήταν εθελοντική και αποσκοπούσε σε μεγαλύτερες απολαβές κατά τη συνταξιοδότηση. Στα

έσοδα των φορέων συμπεριλαμβάνονται αυτά που προκύπτουν από την εκμετάλλευση της περιουσίας τους, κάποια ανταποδοτικά τέλη και μεταβιβαστικές πληρωμές λόγω διαδοχικής ασφάλισης μέσω αλληλόχρεων λογαριασμών μεταξύ φορέων.

Γενικότερα, οι εισφορές χρηματοδοτούν τις παροχές των φορέων, επιβάλλονται επί του μισθού και δημιουργούν το δικαίωμα ή την προσδοκία σε παροχή της κοινωνικής ασφάλισης. Οι εισφορές μετά την καταβολή τους διανέμονται σε συγκεκριμένους κινδύνους (π.χ. ασθένεια, ανεργία, μητρότητα, σύνταξη κ.ά) από το εκάστοτε ασφαλιστικό ταμείο και τον κλάδο ασφάλισής του (π.χ. κύριας ασφάλισης, επικουρικής, εφάπαξ). Οι εισφορές των ασφαλισμένων διαχωρίζονται στις κύριες (τακτικές εισφορές) και στις δευτερεύουσες (έκτακτες εισφορές), ανάλογα εάν συνδέονται με κανονική καταβολή αποδοχών ή άλλα περιστατικά. Κύριες λογίζονται οι εισφορές που καταβάλλονται τακτικά, ενώ δευτερεύουσες όσες καταβάλλονται για τις πρόσθετες ή έκτακτες αποζημιώσεις. Οι έκτακτες αφορούν σε νεοδιορισμούς, στις αυξήσεις αποδοχών και προαγωγών, στα δικαιώματα εγγραφής, στις καταβολές για την αναγνώριση του γάμου, στη συμμετοχή στις παροχές, σε κρατήσεις για βοηθήματα ή επιδόματα και σε διάφορες ειδικές καταβολές (Κρεμαλής, 1985).

Παρατίθεται πίνακας με τους οργανισμούς κύριας ασφάλισης και τις εισφορές ασφαλισμένου και εργοδότη για τον κλάδο σύνταξης και ασθένειας όπου αυτή προβλέπεται καθώς και οι δευτερεύουσες εισφορές.

Πίνακας 2.7: Εισφορές οργανισμών κύριας ασφάλισης

Οργανισμός	Ποσοστό εισφοράς ασφαλισμένου		Ποσοστό εισφοράς εργοδότη		Δευτερεύουσες Εισφορές
	Κλάδος Σύνταξης	Κλάδος Ασθένειας	Κλάδος Σύνταξης	Κλάδος Ασθένειας	
Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων	5,75	2,25	11,5	4,5	
Ταμείο Συντάξεως Προσωπικού Γεωργικών Συνετ. Οργανώσεων	10		15		Νεοδιορισμού, επί αυξήσεως αποδοχών, προαγωγών
Ταμείο Ασφαλ. Προς. Ελληνικών Ηλεκτρικών Σιδημίων	7,5	3	25	6	Νεοδιορισμού, επί αυξήσεως αποδοχών, προαγωγών γάμου
Ταμείο Ασφ. προς. Θεραπευτηρίου «Ευαγγελισμός»	6		6		Νεοδιορισμού.
Ταμείο Ασφ. Ετ. Διαχ. Ειδών Μονοπωλίου	5		10		Νεοδιορισμού, επί αυξήσεως αποδοχών,

					προαγωγών γάμου
Ταμείο Ασφ. Τυπογράφων και Μισθ. Γραφικών Τεχνών	6		6		
Ταμείο Ασφ. Προς. Ασφ. Εταιρ. «Εθνική»	7		14		
Ταμείο Συντάξεως Οργάνων Αγροφυλακής	5		5,75		Νεοδιορισμού, επί αυξήσεως αποδοχών, επί πειθαρχικών προστίμων
Ταμείο Συντάξεως Κοινοτικών Υπαλλήλων	4	2	4	12,5	
Ταμείο Συντάξεως Προς. Εμπορικών και Βιομηχανικών Επιμελητηρίων του Κράτους	8		10		Νεοδιορισμού, επί αυξήσεως αποδοχών, προαγωγών γάμου
Ταμείο Συντάξεων Ηθοποιών, Συγγραφέων, Μουσικών και Τεχνιτών Θεάτρου	5		5		
Ταμείο Συντάξεως Εθνικής Τραπέζης	1		15		Νεοδιορισμού, επί αυξήσεως αποδοχών, προαγωγών γάμου
Ταμείο Συντάξεως Τραπέζης Ελλάδος & Κτηματικής			15		Νεοδιορισμού, επί αυξήσεως αποδοχών, προαγωγών γάμου
Ταμείο Συντάξεως Αγροτικής Τραπέζης			15		Επί αυξήσεως αποδοχών, προαγωγών
Ταμείο Συντάξεως Τραπέζης τένος Αθηνών	1		15		Νεοδιορισμού, επί αυξήσεως αποδοχών, προαγωγών γάμου
Ταμείο Ασφαλίσεως Τραπέζης Ιονικής - Λαϊκής	8,25	3	17	3	Νεοδιορισμού, επί αυξήσεως αποδοχών, προαγωγών γάμου
Ταμείο Ασφαλίσεως Προς. ΕΤΒΑ	5	3	10	3	Νεοδιορισμού, επί αυξήσεως αποδοχών, προαγωγών γάμου
Υπηρεσία Ασφαλίσεως Προς. ΔΕΗ	8		18		
Ταμείο Ασφαλίσεως Προς. ΟΤΕ	2	2,5	10	2,5	Νεοδιορισμού, γάμου
Ταμείο Ασφαλίσεως Προς. ΗΕΑΠ & ΕΗΕ	7		9		Νεοδιορισμού, επί αυξήσεως αποδοχών, προαγωγών γάμου

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως από στοιχεία κοινωνικών προϋπολογισμών Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών, ετών 1970 και 1992.

Παρατίθεται πίνακας με τους οργανισμούς επικουρικής ασφάλισης και τις εισφορές ασφαλισμένου και εργοδότη.

Πίνακας 2.8: Εισφορές οργανισμών επικουρικής ασφάλισης

Οργανισμός	Ποσοστό% εισφοράς ασφαλισμένου	Ποσοστό % εισφοράς εργοδότη	Δευτερεύουσες Εισφορές
Ταμείο Επικ. Ασφ. Πρ/κου Οργανισμών Κοινωνικής Ασφαλίσεως	5 Υπαλλήλων Νομικών Προσώπων 7 Δημοσίων Υπαλλήλων	0 2	Νεοδιορισμού
Ταμείο Πρόνοιας & Επικ. Ασφ. Πρ/κου Ιπποδρομιών	4	4	
Ταμείο Επικ. Ασφ. πρ/κου Εταιρ. Λιπασμάτων	2	4	
Επικουρικό Ταμείο Εξόδου Γερόντων και Ανικάνων Εργατών Μετάλλου	3,5	3,5	Νεοδιορισμού
Ταμείο Επικ. Ασφ. Μισθωτών Βιομηχανίας Καπνού	5	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Υπαλλήλων Εθνικού Οργ. Καπνού.	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Εκπρ. & Υπαλ. Εργατ. Επαγγ. Οργανώσεων	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Ετ. Τσιμ.	2,5	4,5	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Πρ/κού Οινοποιίας- Ζυθοποιίας κλπ.	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Πρ/κού Ελληνικής Εταιρ. Υδάτων	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Υπαλ. Καπνεμπορικών Επιχ/σεων	4,5	4,5	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Υπαλ. Εμπορικών Καταστημάτων	4	4	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Χημικών	3	3	Εγγραφής, Γάμου, Παιδιών (μέχρι 3)
Ταμείο Επικ. Ασφ. Υπαλλ. Ναυτικών, Τουριστικών Πρακτορειών	3	3	Γάμου
Ταμείο Επικ. Ασφ. Μισθ. Παραγ. & Εμπορ. Οπωρολαχαν.	4	4	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Προσ. Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Ηλεκτροτεχνιτών Ελλάδος	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Μισθωτών Κλωστοϋφαντουργίας	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Υπαλ.	3	3	

Κρεοπωλών			
Ταμείο Επικ. Ασφ. Υποδηματεργατών	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Εργατοτεχνιτών Δομικών & Ξυλουργικών Εργασιών	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Φαρμακευτικών Εργασιών	5	5	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Πρ/κού Εταιρειών Πετρελαιοειδών	5	5	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Μισθωτών Εστιατορίων	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Εργατών Υαλουργών	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Κουρείων & Κομμωτηρίων	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Εμπορίου Τροφίμων	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Πρ/κού Εταιρ. «ΓΛΑΥΚΟΣ»	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Πρ/κού Ραδιοφωνίας & Τουρισμού	5	6	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Αεροπορικών Επιχειρήσεων	4	4	Γάμου
Ταμείο Πρόν. Πρ/κού ΕΖΛΘ	4	6	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Εμπορικής Τραπέζης Ελλάδος	5,25	6,25	
Ταμείο Πρόνοιας Υπ. ΟΛΠ	3	6	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Εκπ. Ιδιωτ. Γεν. εκπ/σης	3	3	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Αρτοποιών		Επί τιμολογίου	
Ταμείο Επικ. Ασφ. Βενζινοπωλών		Επί τιμολογίου	
Κλάδος Επικ. Ασφ. Ναυτικών	2	2	

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως από στοιχεία κοινωνικών προϋπολογισμών Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών, ετών 1970 & 1992 και καταστατικών διατάξεων ασφαλιστικών φορέων.

Για την εκλογίκευση και εξασφάλιση της βιωσιμότητας του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης με μεταβατικές διατάξεις (Ν. 2084/1992) αντιμετωπίστηκαν διαφορετικά οι εργαζόμενοι που ασφαλίστηκαν από την 01/01/1993 (νέοι ασφαλισμένοι) και εξής. Έτσι δημιουργήθηκε ένα ενιαίο ασφαλιστικό σύστημα για όλους τους «νέους» ασφαλισμένους, θεσπίστηκαν, ανάλογα με τον κίνδυνο, ενιαίες εισφορές εργοδοτών και ασφαλισμένων και οριοθετήθηκε η κρατική συμμετοχή. Στον πίνακα 2.9 παρατίθενται τα ποσοστά εισφορών για την ασθένεια, την κύρια σύνταξη την επικουρική και το εφάπαξ.

Πίνακας 2.9: Καθεστώς νέων ασφαλισμένων

Παροχές	Εργαζόμενοι	Εργοδότες	Κράτος
Κύρια σύνταξη	6,67%	13,33%	10%
Ασθένεια	2,55%	5,10%	3,80%
Επικουρική σύνταξη	3%	3%	
Εφάπαξ	2%	2%	

Πηγή: Ν.2084/1992

Όσον αφορά στις εισφορές αυτών που εισήχθησαν στην ασφάλιση έως 31/12/1992 παρέμειναν όπως προβλέπονται από τις ειδικότερες κατά ασφαλιστικό φορέα, νομοθετικές ρυθμίσεις. Συγκεκριμένα, για τους μισθωτούς το ποσοστό των εισφορών (εργοδοτών και εργαζομένων) υπολογίζεται επί του μισθού τους και διαφοροποιείται ανάλογα με το ασφαλιστικό ταμείο, την επαγγελματική κατηγορία, την έναρξη της αρχικής ασφάλισης και το είδος ασφάλισης, κύριας ή επικουρικής. Για τους ελεύθερους επαγγελματίες οι εισφορές έως και τη ψήφιση του Ν. 4387/2016, δεν εξαρτιόνταν από το εισόδημά τους, ήταν πάγιες και ομοιόμορφες. Υπολογίζονταν ανάλογα με την επαγγελματική κατηγορία στην οποία εντάσσονταν οι αυτοαπασχολούμενοι, του ασφαλιστικού ταμείου τους, της έναρξης της αρχικής ασφάλισης, το είδος της ασφαλιστικής κατηγορίας, τη διάρκεια ασφάλισης, και το είδος ασφάλισης, κύριας και επικουρικής. Επίσης για τους αγρότες οι εισφορές ύψους είναι ανάλογες των ασφαλιστικών κατηγοριών που επιλέγουν. Το κράτος ανάλογα με τις οικονομικές, δημοσιονομικές, δημογραφικές και κοινωνικές μεταβλητές θεσπίζει για τους ασφαλιστικούς φορείς αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών. Ως παράδειγμα αύξησης των εισφορών, συνολικά κατά 167% για τα τελευταία 30 έτη, αποτελούν αυτές του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ για τον κλάδο σύνταξης. Παρατίθεται σχετικός πίνακας.

Πίνακας 2.10: Διαχρονική αύξηση εισφορών ΙΚΑ-ΕΤΑΜ

Έτος	Εισφορά ασφαλισμένου	Εισφορά εργοδότη	Σύνολο εισφορών
1955	1,75	5,75	7,50
1960	2,25	5,75	8,00
1964	2,25	5,75	8,00
1967	2,75	6,25	9,00
1970	4,25	8,50	12,75
1976	4,75	9,50	14,25
1990	5,25	10,50	15,75
1991	5,75	11,50	17,25

1993	6,67	13,33	20,00
------	------	-------	-------

Πηγή: Ρομπόλης, Ρωμανιάς, Μαργιός, Χατζηβασίλογλου. (2007)

Η νομοθεσία του κάθε οργανισμού ορίζει και το πότε καταβάλλονται οι εισφορές. Ο εργοδότης υποχρεούται να παρακρατεί από το μισθό των εργαζομένων του το τμήμα που τους αναλογεί και να το καταβάλει εντός οριζόμενης προθεσμίας, εγκαίρως και στο ακέραιο. Σε αντίθετη περίπτωση διαπράττει το αδίκημα της υπεξαίρεσης σε βαθμό πλημμελήματος, ασχέτως ποσού. Εκτός της ποινικής ευθύνης στον εργοδότη για την καθυστέρηση των εισφορών επιβάλλονται πρόσθετα τέλη ή τόκοι υπερημερίας.

Έως το έτος 1951 δεν προβλεπόταν συμμετοχή του κράτους στα βάρη της κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων. Με τη θέσπιση του άρθρου 24 του Ν. 1845/51 προβλέφθηκε εισφορά του κράτους για το ΙΚΑ, τον μεγαλύτερο οργανισμό κοινωνικής ασφάλισης, καταβλητέα από το έτος 1953-1954. Ωστόσο, αντί της απ' ευθείας επιχορηγήσεως από το δημόσιο προϋπολογισμό, το κράτος επέβαλε κατά καιρούς ειδικούς φόρους, τέλη και δασμούς που αποτελούσαν και το μέγιστο τμήμα της χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης (Χρυσόχοος, 1955). Πέραν των εισφορών, ασφαλισμένου και εργοδότη, για ορισμένους ασφαλιστικούς φορείς είχαν θεσμοθετηθεί οι κοινωνικοί πόροι, οι οποίοι αποτελούν μια ελληνική ιδιοτυπία (Αζναουρίδης, 2015). Οι πόροι αυτοί, στην ουσία φόροι σε βάρος του κοινωνικού συνόλου ή ομάδας πολιτών, καταβάλλονταν ασύνδετα προς οποιαδήποτε ασφαλιστικά ή εργασιακά στοιχεία. Επρόκειτο για μια παραδοξότητα που αντικαθιστούσε την εργοδοτική εισφορά και συχνά οι εισφορές κατευθύνονταν άνισα προς ορισμένες κατηγορίες απασχολούμενων οι οποίοι είχαν προωθήσει τη θεσμοθέτησή τους μετά από πελατειακή διαμεσολάβηση (Σωτηρόπουλος, 2003). Για αυτό και στους Κοινωνικούς προϋπολογισμούς του Υπουργείου η συμβολή του κράτους που εμφανίζεται με τη μορφή άμεσης ή έμμεσης χρηματοδότησης, χαρακτηρίζεται ως κοινωνικός πόρος. Η επιβάρυνση αυτή, στην ουσία του κοινωνικού συνόλου, δεν συνδέεται με την ιδιότητα αυτού που επιβαρύνεται την εισφορά είτε ως ασφαλισμένος ή ως εργοδότης. Όσον αφορά στις ειδικές εισφορές αυτές περιλαμβάνουν κρατικές επιχορηγήσεις και διάφορους πόρους υπέρ άλλων ταμείων, εισφορές επί κερδών ή εσόδων επιχειρήσεων και οργανισμών (Βλ. Κοινωνικός προϋπολογισμός 1970:λδ).) Γενικότερα, επιβολή κοινωνικών πόρων επιτρέπεται μόνο χάριν του δημοσίου συμφέροντος και για την κάλυψη ειδικών αναγκών. Στα έσοδα των ταμείων, το ύψος των πόρων σε σχέση με τις εισφορές, διαφαίνεται στους κοινωνικούς προϋπολογισμούς (π.χ του 2008 Ταμείο Νομικών 127.050.000 εισφορές ασφαλισμένων και 153.724.000 κοινωνικοί πόροι) αλλά και στο αρ. 150 του Ν. 3655/2008.

Οι κοινωνικοί πόροι αποτελούν συνέπεια μιας στρεβλής ανάπτυξης της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα και έρχονται σε αντίθεση με τις αρχές της ισότητας, ιδιαίτερα της φορολογικής δικαιοσύνης. Πρόκειται για φόρους που επειδή ενσωματώνονται στην τιμή του προϊόντος πλήττουν αδιάκριτα τους συναλλασσόμενους (Στεργίου, 2010). Επίσης οι πόροι έρχονται σε αντίθεση με τις αρχές της κοινωνικής ασφάλισης, η οποία θα πρέπει να χρηματοδοτείται από πηγές που θέτουν σε λειτουργία ένα μηχανισμό αναδιανομής του εισοδήματος και να καλύπτουν σκοπιμότητες κοινωνικής δικαιοσύνης. Οι κοινωνικοί πόροι κατανέμονται άνισα στα ταμεία που τους έχουν θεσπίσει και από αυτά αποδίδονται άνισες παροχές. Τα ταμεία αυτά, συχνά τα «ειδικά», εμφανίζονταν ως εύρωστα και αδιαφορούσαν για τη διεύρυνση των υπαγόμενων σε αυτά προσώπων (Βακαλόπουλος, 1992). Επισημαίνεται ότι το έτος 2009 τα έσοδα από κοινωνικούς πόρους για φορείς του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης ανέρχονταν σε 2.292.708.282€.

Το έτος 2002 το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (υπόθεση C-426/98, 19/03/2002) σε υπόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά Ελληνικής Δημοκρατίας έκρινε ότι οι έμμεσοι φόροι υπέρ της κοινωνικής ασφάλισης αντίκεινται στην Κοινοτική Οδηγία. Στη συνέχεια οι έμμεσοι φόροι καταργήθηκαν το 2002 (άρθρο 13 παρ. 14 Ν. 3050/2002), ενώ το έτος 2014 καταργήθηκαν και οι κοινωνικοί πόροι (Ν.4254/2014, άρθρο 1, υποπαρ. ΙΑ3, περίπτωση 2Α).

Παρατίθεται πίνακας με τους κοινωνικούς πόρους φορέων αρμοδιότητας Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης που ίσχυαν το έτος 2009.

Πίνακας 2.11: Κοινωνικοί επιβαλλόμενοι πόροι υπέρ οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης

A/A	Οργανισμός	Επιβαλλόμενοι πόροι
1	TAMEIO NOMIKΩN	<p>α) Δικαιώματα από δημοσιεύσεις καταστατικών εταιρειών ή τροποποιήσεις αυτών: 0,5% στο ποσό του κεφαλαίου κάθε εμπορικής εταιρείας που συνίσταται εκτός Α.Ε. και Ε.Π.Ε.</p> <p>β) Δικαιώματα από μεταγραφές, 0,25% στην αξία του αντικειμένου για τη μεταγραφή κάθε πράξης μεταβίβασης ακινήτου ή εμπράγματος δικαιώματος επί ακινήτου</p> <p>γ) Δικαίωμα στις εισπραττόμενες από το Δημόσιο χρηματικές ποινές και μετατροπής ποινών εκ ποσοστού 4,5% δ) Ποσοστό 20% στο δικαστικό ένσημο ε) 10% επί μεταβίβασης ακινήτων</p> <p>στ) Δικαιώματα σε συμβολαιογραφικές πράξεις πλην εκείνων που αφορούν μεταβιβάσεις ακινήτων από επαχθή αιτία σε ποσοστά 1,3%, 0,325%, 0,65% κατά περίπτωση, στην αξία του αντικειμένου κάθε σύμβασης</p> <p>ζ) Δικαιώματα στις μεταβιβάσεις ακινήτων που υπόκεινται</p>

		σε Φ.Π.Α.αρ. 36, Ν.3492/06 σε ποσοστό 4%
2	ΤΣΑΥ	α) Εισφορά κλινών β) Προμήθειες 3% επί της εισφοράς υπέρ Π.Φ.Σ
3	ΤΣΜΕΛΕ	α) 1% στον προϋπολογισμό πάσης φύσεως τεχνικών έργων και οικοδομικών, εξαιρουμένων των έργων που εκτελούνται από το Δημόσιο και τους Δήμους και τις Κοινότητες β) Από ένσημο γ) 1% στην αξία των εισαγομένων μηχανημάτων από την αλλοδαπή για εκτέλεση έργων οδοποιίας, οικοδομικών, υδραυλικών και λιμενικών δ) Ποσοστό 1% επί πιστοποιήσεων παντός Δημοσίου Έργου
4	Ταμείο Σύνταξης Προσωπικού Εφημερίδων Αθηνών - Θεσσαλονίκης Γενικός Λογαριασμός	α) 6,8% του ποσού του εξ 21,5% του αγγελιοσήμου στις διαφημίσεις ή διαφημιστικές εκπομπές που γίνονται από τους ραδιοφωνικούς σταθμούς της ΕΡΤ Α.Ε. και από τους δημοτικούς και ιδιωτικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς β) 5% του ποσού του εξ 21,5% του αγγελιοσήμου στις διαφημίσεις που γίνονται από τους τηλεοπτικούς σταθμούς της ΕΡΤ Α.Ε. και από τους ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς γ) Ποσοστό ίσο με 7,5% του αγγελιοσήμου στις διαφημίσεις που δημοσιεύονται στο μη ημερήσιο Τύπο και στα περιοδικά, των οποίων έστω και μία δραστηριότητα πραγματοποιείται στο νομό Αττικής ή Θεσσαλονίκης ή κυκλοφορούν μέσω πρακτορείων
5	Ταμείο Ασφάλισης Ιδιοκτητών Συντακτών & Υπαλλήλων Τύπου Κλάδος Σύνταξης	α) 1% επί της τιμής πώλησεως κάθε περιοδικού και κάθε εφημερίδας εκτός των ημερησίων εφημερίδων Αθηνών-Θεσσαλονίκης β) 60% του 8,5% του συνολικά 20% αγγελιοσήμου περιοδικού Τύπου Κλάδος Επικουρικής Ασφάλισης α) 10% εισπραττομένου αγγελιοσήμου Κλάδος Ασθένειας α) 20% εισπραττομένου αγγελιοσήμου Κλάδος Πρόνοιας α) 10% εισπραττομένου αγγελιοσήμου Κλάδος Κύριας Ασφάλισης Φωτοειδησεογράφων και Εικονοληπτών Τηλεόρασης α) 1% του ποσού του εξ 21,5% αγγελιοσήμου τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών Κλάδος Κύριας Ασφάλισης Ανταποκριτών Ξένου Τύπου α) 0,45% του ποσού του εξ 21,5% αγγελιοσήμου ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών
6	Ταμείο Σύνταξης Εφημεριδοπωλών & Υπαλλήλων	Λογαριασμός Σύνταξης α) 0,9% του ποσού του εξ 20% αγγελιοσήμου περιοδικού

	Πρακτορείων Αθηνών	<p>Τύπου</p> <p>Λογαριασμός Πρόνοιας</p> <p>α) 0,796% του ποσού του εξ 21,5% ειδικού τέλους για κάθε τιμολόγιο διαφήμισης μέσω των ραδιοφωνικών σταθμών</p> <p>β) 0,499 του εξ 21,5% αγγελιοσήμου για κάθε διαφήμιση που γίνεται από τηλεοπτικούς σταθμούς</p> <p>Λογαριασμός Δώρου α) 2% του ποσού του εξ 21,5% ειδικού τέλους για κάθε τιμολόγιο διαφήμισης μέσω τηλεοπτικών</p>
7	Ταμείο Σύνταξης Εφημεριδοπωλών & Υπαλλήλων Πρακτορείων Θεσσαλονίκης	<p>Κλάδος Σύνταξης</p> <p>α) 0,1% του ποσού του εξ 20% αγγελιοσήμου περιοδικού Τύπου</p> <p>β) 0,004% του ποσού εξ 21,5% τέλους για κάθε τιμολόγιο διαφήμισης μέσω ραδιοφώνου</p> <p>γ) 0,001% του εξ 21,5% αγγελιοσήμου για κάθε διαφήμιση μέσω τηλεόρασης</p>
8	Ταμείο Ασφάλισης Τεχνιτών Τύπου Αθηνών	<p>Κλάδος Σύνταξης & Χορήγησης Ειδικού Επιδόματος</p> <p>α) 85% επί του ποσού: αα) του 3% εκ του 20% του αγγελιοσήμου ημερησίων εφημερίδων Αθηνών & αβ) του 2% του εκ 16% αγγελιοσήμου των ημερησίων εφημερίδων Θεσ/νίκης</p> <p>β) 85% επί του ποσού του 1% εκ του 20% του αγγελιοσήμου του περιοδικού Τύπου</p> <p>γ) 50% επί του ποσού του 1,75% εκ του 21,5% του αγγελιοσήμου των ραδιοφωνικών σταθμών</p> <p>δ) 85% επί του ποσού του 4% εκ του 21,5% του αγγελιοσήμου των τηλεοπτικών σταθμών</p> <p>Κλάδος Ασθένειας</p> <p>α) 14% επί του ποσού: αα) του 3% εκ του 20% του αγγελιοσήμου ημερησίων εφημερίδων Αθηνών & αβ) του 2% του εκ 16% αγγελιοσήμου των ημερησίων εφημερίδων Θεσ/νίκης</p> <p>β) 14% επί του ποσού του 1% εκ του 20% του αγγελιοσήμου του περιοδικού Τύπου</p> <p>Κλάδος Ανεργίας</p> <p>α) 1% επί του ποσού: αα) του 3% εκ του 20% του αγγελιοσήμου ημερησίων εφημερίδων Αθηνών & αβ) του 2% του εκ 16% αγγελιοσήμου των ημερησίων εφημερίδων Θεσ/νίκης</p> <p>β) 1% επί του ποσού 1% εκ του 20% του αγγελιοσήμου του περιοδικού Τύπου</p>
9	Ταμείο Πρόνοιας & Επικουρικής Ασφάλισης Ιπποδρομιών Κλάδος Σύνταξης	<p>α) 0,5% επί αμοιβαίου στοιχήματος</p> <p>β) 10% επί ανεξαργύρωτων δελτίων</p>
10	Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εταιρειών	<p>1% επί του κύκλου εργασιών των εταιρειών πετρελαίου</p>

	Πετρελαιοειδών	
11	Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Ε.Υ.Δ.Α.Π.	α) 1% για κάθε είδους προμήθεια της ΕΥΔΑΠ, εξαιρουμένων των βασικών έργων υδρεύσεως β) 1% για κάθε λογαριασμό υδροληψίας
12	Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Χημικών	α) 0,01 € για κάθε 11 παραγόμενους τόνους τσιμέντου β) 0,01 € για κάθε 170 κιλά διατιθέμενου οινοπνεύματος γ) 0,01 € για κάθε 170 κιλά παραγόμενης ζύμης δ) 0,01 € για κάθε 8 τόνους παραγόμενων οξέων
13	Ταμείο Ασφάλισης Δημοτικών & Κοινοτικών Υπαλλήλων	α) Κράτηση 2% στην αξία των με εργολαβία εκτελούμενων έργων και των για δημοπράτηση προμηθευόμενων υλικών από τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και κράτηση 2% στα καταβαλλόμενα από τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης ενοίκια.
14	Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης & Πρόνοιας Προσωπικού ΕΡΤ & Τουρισμού Κλάδος Σύνταξης	α) Είσπραξη παράβολων για χορήγηση σήματος από τον ΕΟΤ Κλάδος Πρόνοιας και Σύνταξης ισομερώς α) 2,5% του ποσού του εξ 20% αγγελιοσήμου επί των διαφημίσεων των τηλεοπτικών σταθμών της ΕΡΤ και ιδιωτικών, 5% του ποσού του εξ 20% αγγελιοσήμου επί των διαφημίσεων των ραδιοφωνικών σταθμών της ΕΡΤ και ιδιωτικών
15	ΤΕΑΔΥ	α) Ποσοστό 2% από τα ετήσια έσοδα από την ιατρική εξέταση των οδηγών αυτοκινήτων, δίτροχων- τρίτροχων μετά κινητήρος και μοτοποδηλάτων β) Από συμμετοχή του ΟΤΕ σε ποσοστό 2/5 για παροχή συντάξεων ΕΛ.Π.Φ.Π.Τ.Τ.
16	Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Αστυνομίας Πόλεων	5% στο αντίτιμο των εισιτηρίων ποδοσφαιρικών αγώνων, καλαθοσφαίρισης, πετοσφαίρισης, υδατοσφαίρισης & χειροσφαίρισης
17	Επικουρικό Ταμείο Ελληνικής Χωροφυλακής	α) 5% στο αντίτιμο των εισιτηρίων ποδοσφαιρικών αγώνων που γίνονται στη χωρική αρμοδιότητα της πρώην Χωροφυλακής β) Επιχορήγηση από τον Ειδ. Λογ/σμό
18	Ταμείο Υγείας Δικηγόρων Επαρχιών	α) Δικαίωμα 1,25% στις χρηματικές ποινές
19	Ενιαίος Δημοσιογραφικός Οργανισμός Επικουρικής Ασφάλισης & Περιθάλψεως	α) 85% του 20% αγγελιοσήμου ημερησίων εφημερίδων Αθηνών, 87,5% του 16% αγγελιοσήμου ημερησίων εφημερίδων Θεσ/κης (50% του 21,5% αγγελιοσήμου ραδιοφωνικού σταθμού ΕΤ2), 23,25% αγγελιοσήμου διαφήμισης τηλεοπτικών σταθμών β) Παράβολα νεοεκδιδόμενων εφημερίδων γ) 3,2% του 21,5% αγγελιοσήμου σταθμών ραδιοφωνίας

20	Ταμείο Αλληλοβοήθειας Προσωπικού Εθνικού Τυπογραφείου	α) 5% για συνδρομή στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως β) 5% των τελών δημοσίευσης ΤΑΕ και ΕΠΕ επαρχιών
21	Ταμείο Πρόνοιας Δικηγόρων Αθηνών Κλάδος Ασθένειας	α) 1% στο Κεφάλαιο που αναγράφεται στα καταστατικά εταιρειών β) 20% στο δικαστικό ένσημο γ) 0,27% στις χρηματικές ποινές
22	Ταμείο Πρόνοιας Δικηγόρων Πειραιά Κλάδος Ασθένειας	α) 0,13% για χρηματικές ποινές β) 20% στο δικαστικό ένσημο
23	Ταμείο Πρόνοιας Δικηγόρων Θεσσαλονίκης	Κλάδος Ασθένειας α) 0,13% για χρηματικές ποινές β) Από διαθέσεις αστυνομικού ενσήμου
24	Επικουρικό Ταμείο Υπαλλήλων Αστυνομίας Πόλεων	α) Από διαθέσεις αστυνομικού ενσήμου β) Από δικαιώματα Ιπποδρόμου. Από όλα τα απομένοντα κλασματικά υπόλοιπα των αποδοχών επί των αμοιβαίων στοιχημάτων του Ιπποδρόμου

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως στοιχείων Κοινωνικού Προϋπολογισμού Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης έτους 2009

Ομοίως, αντί της απευθείας χρηματοδότησης των ασφαλιστικών οργανισμών από το κράτος είχαν θεσμοθετηθεί και οι ειδικές εισφορές. Παρατίθεται πίνακας των ασφαλιστικών φορέων και των ειδικών εισφορών όπως αναφέρονται στον Κοινωνικό Προϋπολογισμό του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών (1970).

Πίνακας 2.12: Ειδικές εισφορές επιβαλλόμενες υπέρ οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης

A/A	Ταμείο	Είδος Εισφοράς
1	ΙΚΑ	Απόδοση του κρατικού προϋπολογισμού δαπανών ΙΚΑ για άσκηση κοινωνικής πολιτικής
2	Ταμείο Συντάξεων και Αρωγής Οργάνων Αγροφυλακής	3% επί των υπέρ ΤΣΝ και ΤΠΔ εκκαθαριζομένων ποσών από αγροτικά αδικήματα και κρατική επιχορήγηση.
3	Ταμείο Συντάξεων Προσωπικού Εμπορικών και βιομηχανικών Επιμελητηρίων	5% επί των ετήσιων εσόδων των Επιμελητηρίων
	Ταμ. Ασφ.	1,5% επί των ακαθαρίστων εσόδων πωλούμενου ρεύματος

4	Προσωπικού ΗΕΑΠ-ΕΗΕ	
5	Ταμείο Ασφάλισης Χρηματιστών	33% επί των τραπεζών εισπραττομένων προμηθειών επί πάσης αγοροπωλησίας συναλλάγματος
6	Ταμείο Συντάξεων Νομικών	1% επί συμβολαιογραφικών πράξεων 5% επί του κεφαλαίου εταιρειών επί των δημοσιευόμενων καταστατικών
7	ΤΣΑΥ	6,5% ιατρόσημο επί των εκ του εξωτερικού εισαγόμενων ιδιοσκευασμάτων 5% υπό των εν Ελλάδα παρασκευαζόμενων ή συσκευαζόμενων ιδιοσκευασμάτων
8	Ταμείο Συντάξεων Μηχανικών και Εργοληπτικών Δημοσίων Έργων	20% των δια λογαριασμό του ΕΜΠ εισπραττόμενων πόρων για τον κλάδο σύνταξης 5% επί του συνολικού ποσού του παρά του ΤΕΕ εισπραττόμενου πόρου 2% επί των αμοιβών των μελετητών μηχανικών
9	Καλλιτεχνών	Κρατική Επιχορήγηση
10	ΟΓΑ	Κρατική Επιχορήγηση για νοσοκομειακή περίθαλψη αγροτών
11	ΤΑΚΕ (κλάδος υγείας)	1/2 της ειδικής εισφοράς εφημερίδων για το περιοδικό «εκκλησία» και εισφορά ΟΔΕΠ ανάλογη προς το προϋπολογιζόμενο άνοιγμα
12	Ταμείο Ασφάλισης Βουλευτών	Ισόποση προς τις παροχές κρατική επιχορήγησή
13	ΤΕΑΠΟΚΑ	0,5% επί των εσόδων των ασφαλιστικών οργανισμών αρμοδιότητας υπουργείου εργασίας
14	ΤΑΔΚΥ	2% επί της αξίας των δια εργολαβίας εκτελούμενων έργων και των δια δημοπρασίας προμηθευόμενων υλικών από τους οργανισμούς
15	Ταμεία Επικουρικής Ασφάλισης Εργατικών Επαγγελματικών Οργανώσεων	0,5% επί των εσόδων των ασφαλιστικών οργανισμών αρμοδιότητας Υπουργείου Εργασίας
16	Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλ. Φαρμακευτικών Εργασιών	2% επί της χονδρικής πωλήσεως φαρμάκων υπό των βιομηχάνων και αντιπροσώπων φαρμακευτικών ειδών
17	Μετοχικό Ταμείο Πολιτικών Υπαλλήλων	3% επί των δαπανών του Δημοσίου και ΝΠΔΔ για έργα, προμήθειες, προσφερόμενες υπηρεσίες και καταβαλλόμενα ενοίκια Κρατική επιχορήγηση
18	Ειδικός λογαριασμός Φυματ. Προς. ΤΤΤ	½ απόδοση ποσοστού από τη διάθεση γραμματοσήμων
19	Επικουρικό ταμείο Χωροφυλακής	75% των καθαρών κερδών των λεσχών χωροφυλακής και 2,5% επί του αντίτιμου των εισιτηρίων ποδοσφαιρικών αγώνων
20	Ταμείο αρωγής υπαλλήλων αστυνομίας πόλεων	2,5% επί του αντίτιμου των εισιτηρίων ποδοσφαιρικών αγώνων τελούμενων στη χωρική αρμοδιότητα της αστυνομίας πόλεων
21	Ταμείο Πρόνοιας ΟΛΠ	2% επί των πάσης δαπάνης του ΟΛΠ με εξαίρεση τους μισθούς του προσωπικού

22	Ταμείο Υγείας Δικαστικών Επαρχιών	Ένσημο επί αστικών, ποινικών κλπ. υποθέσεων
23	Λογαριασμός Αυτασφάλισης Αγροφυλακής	¼ υπέρ ΤΣΑΟΑ εκκαθαριζομένων ποσών επί αγροτικών αδικημάτων
24	Ταμεία πρόνοιας δικηγόρων	Εισφορά επί του κεφαλαίου του αναγραφόμενου στο καταστατικό συνιστώμενης εταιρείας Εισφορά επί πλέον καταβαλλόμενου κατά νόμο δικαστικού ενσήμου Εισφορά επί πλέον του ορισθέντος ποσού για μετατροπή ποινής Εισφορά για έκαστην ποινή φυλάκισης
25	Ταμείο Πρόνοιας Αμίσθων Δικαστικών Κλητήρων	Ένσημο για έκαστην επίδοση, έκθεση και αντίγραφο ή πιστοποιητικό ή βεβαίωση
26	Ταμείο Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων	Ισόποση κρατική επιχορήγηση
27	Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Βουλής	Ισόποση κρατική επιχορήγηση
28	Ταμείο Αρωγής Αξιοματικών Χωροφυλακής	2% επί των προμηθειών, ενοικίων κλπ υπηρεσιών χωροφυλακής
29	Ταμείο Αλληλοβοήθειας Οπλιτών. Χωροφυλακής	2% επί των προμηθειών, επισκευών, ενοικίων κλπ υπηρεσιών χωροφυλακής
30	Ταμείο Επικουρικής ασφάλισης υπαλλήλων Πυροσβεστικού Σώματος	2,5% επί του αντιτίμου των εισιτηρίων ποδοσφαιρικών αγώνων

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως στοιχείων Κοινωνικού Προϋπολογισμού του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών έτους 1970

Επισημαίνεται ότι οι πόροι όλων των ανωτέρω ταμείων δεν συνιστούν λόγο κοινωνικού ή δημοσίου συμφέροντος ώστε να γίνεται κάλυψη των ελλειμμάτων ενός φορέα με την επιβάρυνση είτε των πολιτών γενικά ή των ασφαλισμένων άλλων φορέων. Ως παράδειγμα αναφέρεται το ΤΕΑΠΟΚΑ (βλ. γραμμή 13) για το οποίο προβλέπεται καταβολή ποσοστού 0,5% των ετήσιων εσόδων από όλα τα ασφαλιστικά ταμεία υπέρ του. Το απλό ταμειακό συμφέρον των φορέων του δημοσίου τομέα με την είσπραξη της ειδικής εισφοράς δεν δικαιολογεί την άνιση αυτή μεταχείριση, αφού το αποτέλεσμα της ανισότητας ταυτίζεται, κατ' ουσία, με την εξοικονόμηση πόρων, μη εξομοιούμενο με το γενικότερο ή δημόσιο συμφέρον. Επισημαίνεται ότι τα έσοδα από κοινωνικούς πόρους για ορισμένους φορείς κοινωνικής ασφάλισης αποτελούσαν ένα σημαντικό ποσοστό των συνολικών τους εσόδων ενώ για κάποιους από αυτούς αποτελούν ακόμη και σήμερα την κυριότερη πηγή εσόδων τους. Ιδιαίτερα, για τους φορείς συμπληρωματικής προστασίας,

αυτή η κάλυψη ελλειμμάτων τους με την επιβάρυνση των πολιτών συνιστά άδικη μεταχείριση που δεν ανταποκρίνεται στην κοινωνική δικαιοσύνη. Παρατίθεται πίνακας με τους φορείς συμπληρωματικής ασφάλισης των οποίων το μεγαλύτερο ποσοστό των εσόδων τους αφορά σε κοινωνικούς πόρους.

Πίνακας 2.13: Φορείς με το μεγαλύτερο ποσοστό εσόδων από τις ειδικές εισφορές.

Φορέας	Είδος κοινωνικού πόρου	Ποσοστά % στα συνολικά έσοδα του φορέα
Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Ε.Ρ.Τ. και Τουρισμού (Τ.Ε.Α.Π.-Ε.Ρ.Τ.Τ.)	Ποσοστό στο αγγελιόσημο των διαφημίσεων των τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών της ΕΤ και ιδιωτικών.	25,84
Κλάδος Ασφάλισης Προσωπικού Δ.Ε.Η. του ΤΑΥΤΕΚΩ	Αντιπαροχή έναντι της ενσωματωμένης στη ΔΕΗ περιουσίας.	35,84
Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εταιρειών Πετρελαιοειδών (ΤΕΑΠΕΠ).	Ποσοστό επί του κύκλου εργασιών πετρελαίου	49,78
Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιοκτητών Συντακτών και Υπαλλήλων Τύπου	Ποσοστό στο αγγελιόσημο περιοδικών	25,53
Ενιαίος Δημοσιογραφικός Οργανισμός Επικουρικής Ασφάλισης & Περιθάλψης (ΕΔΟΕΑΠ)	Ποσοστό στο αγγελιόσημο εφημερίδων, ραδιοφωνικών σταθμών και διαφήμισης τηλεοπτικών σταθμών	76,78

Πηγή: Κοινωνικός Προϋπολογισμός 2009 της ΓΓΚΑ

Όσον αφορά στο αγγελιόσημο (βλ. γραμμή 1, 3 και 4) θεσπίστηκε την περίοδο της Κατοχής (Ν. 165/1941 και Ν. 1151/1942) όταν υποχρεωτικά διέκοψαν τη λειτουργία τους οι εφημερίδες. Η επιβάρυνση του αγγελιοσήμου έγινε με σκοπό την ενίσχυση του Ταμείου Ανεργίας που έπρεπε να συνδράμει μεγάλα ποσοστά ανέργων. Το αγγελιόσημο χαρακτηριζόταν ως «εισφορά υπό την ευρύτερη έννοια» μια και υποκαθιστούσε μεν την κρατική επιχορήγηση που δεν λάμβανε ο ασφαλιστικός οργανισμός από το κράτος αλλά και το έλλειμμα της ύπαρξης εργοδοτικής εισφοράς. Τα έσοδα ανήκαν στις τέσσερις ενώσεις συντακτών (Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Βόλου και Πατρών) και τις δύο Ενώσεις

Προσωπικού (Αθηνών και Θεσσαλονίκης). Ενώ η επιβάρυνση αρχικά αφορούσε στο τίμημα των διαφημίσεων τύπου σε ποσοστό 5%, στη συνέχεια αυξήθηκε στο 20% και επεκτάθηκε στη ραδιοτηλεόραση σε ποσοστό 21,5%. Η αύξηση και επέκταση του αγγελιοσήμου πραγματοποιήθηκε με τον Α.Ν. 248/1967 επί δικτατορίας με εισήγηση του τότε υπουργικού συμβουλίου. Στη συνέχεια τα έσοδα του αγγελιοσήμου περιήλθαν στα στον Ενιαίος Δημοσιογραφικός Οργανισμός Επικουρικής Ασφάλισης & Περίθαλψης ΕΔΟΕΑΠ και στον Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Ε.Ρ.Τ. και Τουρισμού (Τ.Ε.Α.Π.-Ε.Ρ.Τ.Τ.)

2.6. Παροχές κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα

Από το ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης καλύπτονται όλοι οι κίνδυνοι δηλαδή:

- της ασθένειας (ιατρική φροντίδα και παροχές σε χρήμα),
- της μητρότητας,
- της αναπηρίας
- του γήρατος
- του θανάτου του προστάτη της οικογένειας
- του εργατικού ατυχήματος,
- της επαγγελματικής ασθένειας,
- της ανεργίας.

Οι παροχές αφορούν συντάξεις, εφάπαξ παροχές και ασθένειας. Ανάλογα με τις παροχές ομαδοποιείται ο ασφαλιστικός κλάδος. Έτσι υφίσταται κλάδος υγείας ή ασθένειας ο οποίος παρέχει ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ή συναφή παροχή σε είδος, κλάδος της σύνταξης για τις συντάξεις και κλάδος πρόνοιας για επιδόματα και εφάπαξ βοηθήματα. Γενικότερα οι παροχές καλύπτονται από ασφαλιστικούς οργανισμούς κύριας ασφάλισης, και σε ειδικές περιπτώσεις από επικουρικούς. Δικαιούχοι των παροχών είναι οι άμεσα ασφαλισμένοι αλλά και τα προστατευόμενα μέλη τους. Συνεπώς πρόκειται για:

- παροχές προς την οικογένεια
- παροχές ιατρικές, αποζημιώσεις ασθενείας και μητρότητας
- συντάξεις αναπηρίας, γήρατος, επιζώντων
- παροχές για επαγγελματικά νοσήματα και εργατικά ατυχήματα
- παροχές ανεργίας (Χρυσοχόος, 1955· Μπούρλος, 1963).

Επειδή κατά την απαρχή του συστήματος οι πρωτοβουλίες ίδρυσης ασφαλιστικών οργανισμών αφορούσαν σε μικρές ομάδες ατόμων, οι παροχές για πολλά έτη λειτουργίας

του συστήματος ήταν περιορισμένες και σχετίζονταν κυρίως με θέματα περίθαλψης παρά συντάξεων. Στη συνέχεια η πολιτική των κυβερνήσεων από το 1960 έως και το έτος 2016 (μεταρρύθμιση του συστήματος) στόχευσε στα εξής:

1. Σταδιακή αύξηση των κατώτατων ορίων για στοιχειώδη αξιοπρεπή διαβίωση
2. Εξασφάλιση μηνιαίας σύνταξης για τους αγρότες/ισσες
3. Ασφάλιση των ομογενών (από Αίγυπτο, Σοβιετική Ένωση, Τουρκία, Ανατολικές χώρες Ευρώπης)
4. Θεσμοθέτηση διαδοχικής ασφάλισης για τη διευκόλυνση εργαζομένων που αλλάζουν κλάδο απασχόλησης (Σταθόπουλος, 2015).

Η ασφάλιση σε ένα φορέα, κύριας και επικουρικής ασφάλισης, είναι υποχρεωτική ενώ κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις επιτρέπεται και η ασφάλιση σε δεύτερο. Έτσι από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης της Ελλάδας δεν χορηγούνται ταυτόχρονα δύο ή περισσότερες παροχές και πάντα οι προϋποθέσεις που δίνουν το δικαίωμα της παροχής ερευνώνται πριν τη χορήγία της.

Οι όροι για τη χορήγηση των παροχών αφορούν στην:

1. Ύπαρξη ιδιότητας υπαγόμενου στην ασφάλιση προσώπου, άμεσου ή έμμεσου ασφαλισμένου
2. Παραμονή επί μια χρονική περίοδο, όπως ορίζεται από τον οργανισμό αλλά και για το είδος της παροχής, στην ασφάλιση του οργανισμού
3. Επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου (γήρας, αναπηρία, ασθένεια, θάνατος κλπ.)
4. Αξίωση που υπόκειται σε παραγραφές, συνήθως βραχείες αν συνδέονται με θέματα υγείας και οικονομικής ζωής, καταστάσεις που απαιτούν γρήγορη εκκαθάριση.

Επισημαίνεται ότι το δικαίωμα στη σύνταξη ασκείται από τον ασφαλισμένο με την υποβολή της αίτησης, καθώς τα πάσης φύσεως αιτήματα δε νοούνται, αλλά διεκδικούνται. Ειδικά δε, για τις μειωμένες συντάξεις, το δικαίωμα μπορεί να έχει κατοχυρωθεί με τη συμπλήρωση του απαιτούμενου μειωμένου ηλικιακού ορίου και αριθμού ημερών εργασίας, αλλά απαιτείται και η υποβολή της αίτησης για τη γένεση (θεμελίωση) του δικαιώματος σε μειωμένη σύνταξη. Η υποβολή της αίτησης αποτελεί συστατικό στοιχείο του δικαιώματος συνταξιοδότησης, αφού οι σχετικές διατάξεις παρέχουν, κατ' εξαίρεση, στον ασφαλισμένο τη δυνατότητα να επιλέξει οικειοθελώς την πρόωγη συνταξιοδότησή του, οπότε το σχετικό συνταξιοδοτικό δικαίωμα αποκτάται κατά την ημερομηνία

υποβολής της αίτησης Στην περίπτωση αυτή, δηλαδή, με την υποβολή της αίτησης δεν ασκείται απλώς κατοχυρωμένο ήδη συνταξιοδοτικό δικαίωμα, αλλά θεμελιώνεται το συνταξιοδοτικό δικαίωμα. Η ημερομηνία υποβολής της αίτησης έχει σημασία για την έναρξη καταβολής της σύνταξης (καθώς και τον υπολογισμό της μείωσης).

2.6.1. Παροχές συντάξεων

Από το ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης οι παροχές των ασφαλιστικών φορέων είναι μακράς (πχ. σύνταξη γήρατος, αναπηρίας, θανάτου) και μικρής διάρκειας (πχ. παροχή προσωρινής ανικανότητας, ανεργίας, υγειονομικής περίθαλψης). Οι παροχές καταβάλλονται σε εύλογο χρονικό σημείο για την ικανοποίηση της ανάγκης που εξακριβώνεται διοικητικά και ιατρικά κατά περίπτωση (Υφαντόπουλος, κ.ά, 2009). Οι συντάξεις (αναπηρίας, γήρατος και θανάτου) απονέμονται εφόσον:

α) επέλθει ο λεγόμενος ασφαλιστικός κίνδυνος (γήρας – ηλικία, αναπηρία- ποσοστό αναπηρίας και ο θάνατος)

β) συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις και

γ) ασκηθεί το δικαίωμα από τον ασφαλισμένο με σχετική αίτηση το οποίο θα πρέπει να έχει θεμελιωθεί. Ο χρόνος υποβολής της αίτησης έχει σημασία για τον καθορισμό της έναρξης καταβολής της σύνταξης.

Ο υπολογισμός του ποσού της σύνταξης ποικίλει ανάλογα με τη νομοθεσία του φορέα, και αυτό μέχρι την ψήφιση του Ν.4387/2016 που προσδιορίστηκε ενιαίος τρόπος υπολογισμού για την κύρια και επικουρική ασφάλιση. Η κύρια σύνταξη αποτελείται από 2 μέρη: α) της εθνικής σύνταξης που εξαρτάται από τα χρόνια διαμονής στην Ελλάδα, του χρόνου ασφάλισης και από το ποσοστό μείωσης λόγω πρόωρης συνταξιοδότησης και β) της ανταποδοτικής που καθορίζουν οι αποδοχές για τις οποίες καταβλήθηκαν εισφορές και το ποσοστό αναπλήρωσης. Η επικουρική, επίσης, υπολογίζεται σε δύο τμήματα, το πρώτο αφορά το χρόνο ασφάλισης έως τον 12/14, δηλαδή ο συντάξιμος μισθός X έτη X 0,45% και το δεύτερο ο χρόνος ασφάλισης από 01/01/2015 και μετά σύμφωνα με υπολογισμό διανεμητικού συστήματος νοητής κεφαλαιοποίησης. Στο πρώτο τμήμα για κάποια ταμεία που οι εισφορές εργοδότη και ασφαλισμένου υπερέβαιναν το 6% υπολογίζεται και προσαύξηση. Επισημαίνεται ότι πριν τη θέσπιση του Ν.4387/2016 το ύψος της σύνταξης προσδιοριζόταν από το μισθό του ασφαλισμένου επί του οποίου, υπολογίζονται οι ασφαλιστικές εισφορές, από τα έτη ασφάλισής του και το ποσοστό αναπλήρωσης του φορέα. Το τελικό ποσοστό αναπλήρωσης (replacement ration) της σύνταξης αφορά στη συμβολή του κάθε εργασιακού έτους και του μισθού στον υπολογισμό της σύνταξης. Με

το Ν. 4387/2016 καταργήθηκαν τα κατώτατα όρια συντάξεων κύριας και επικουρικής σύνταξης για όλες τις κατηγορίες (γήρατος αναπηρίας, θανάτου). Ωστόσο, επειδή η κατάργησή τους ιδιαίτερα για τις συντάξεις λόγω θανάτου, σε μια χώρα που σε μεγάλο ποσοστό οι γυναίκες δεν εργάζονται, προκάλεσε τη γενική αντίρρηση, θεσπίστηκε (Ν.4499/2017) κατώτατο όριο 360 € για όλα τα μέλη- δικαιούχους της κύριας σύνταξης.

Ως προς τον καθορισμό του κατώτατου επιπέδου των παροχών, έως τη θέσπιση του Ν.4387/2016, είχε αποφασιστεί από όλους τους φορείς η καθιέρωση ενός κατώτατου ορίου (πχ. ημερομίσθιο ανειδίκευτου εργάτη, ανάλογα με τη νομοθεσία που διέπει το κάθε ταμείο). Η παροχή αυτή, προβλεπόταν ως η προστασία-δικλείδα ασφαλείας αυτών που δεν θεμελιώνουν δικαίωμα σε επαρκείς παροχές. Η πρόβλεψη των κατώτατων ορίων, ως σύνθετος μηχανισμός προστασίας, εξασφάλιζε ένα ελάχιστο όριο προστασίας, προς όφελος των εργαζομένων που δεν θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν με τις εισφορές τους τη χορήγηση μιας αξιοπρεπούς παροχής. Τα κατώτατα όρια μειώνονται σε κάθε περίπτωση κατά το ποσοστό που ο συνταξιούχος δικαιούται μειωμένη σύνταξη. Εξαιρέση από τον κανόνα προβλέπεται για τη συνταξιοδότηση των μητέρων ανηλίκων των οποίων το κατώτατο όριο δεν επιδέχεται μείωσης. Η θέσπιση κατώτατων ορίων επιβαλλόταν επειδή:

α) οι παροχές σε καμία περίπτωση δεν ήταν ανώτερες από τις αποδοχές του αιτούντος κατά το χρόνο της εργασίας του και

β) το ύψος των αποδοχών του εργαζόμενου ήταν, από την άποψη της αγοραστικής του δύναμης, ανάλογο με τον πραγματικό πλούτο της χώρας.

Η εφαρμογή των κατώτατων ορίων, αιτιολογείται με βάση τους στόχους της συγκεκριμένης παροχής, δηλαδή να ωφελούνται όσοι έχουν ενταχθεί στην αγορά εργασίας για συγκεκριμένο διάστημα και η ασφάλισή τους εμφανίζει κενά που δεν επιτρέπουν τη λήψη επαρκών παροχών με την εμφάνιση του ασφαλιστικού κινδύνου. Με αυτόν τον τρόπο τα κατώτατα όρια αποτελούν μηχανισμό αναδιανομής που αυξάνει τα ποσοστά αναπλήρωσης για το ασθενέστερο τμήμα της κατανομής εισοδήματος. Οι Τήνιος (1999, 2003) και Βακαλόπουλος (1999) θεωρούν ότι, η λειτουργία των κατώτατων ορίων νοθεύει τη σχέση ανταποδοτικότητας, καθώς έχει αποδειχθεί ότι σε ποσοστό άνω του 60% των συνταξιούχων εμπίπτουν στα κατώτατα όρια. Επειδή δε, στις περισσότερες περιπτώσεις των ασφαλισμένων τα έτη συνεισφοράς τους στο σύστημα είναι τα ελάχιστα (15 έτη), παρατηρείται τα πραγματικά ποσοστά αναπλήρωσης να είναι πολύ χαμηλότερα για αυτούς που ασφαλίζονται για περισσότερα έτη και βρίσκονται πάνω από την κατώτατη σύνταξη (Τήνιος, 2003).

Αντίθετα, για την αποφυγή της υπερασφάλισης, δηλαδή της παροχής συντάξεως μεγαλύτερης του εισοδήματος, ορίστηκε από τη νομοθεσία των ταμείων το ανώτατο χορηγούμενο ποσό- πλαφόν (Κρεμαλής, 1982).

Το νομοθετικό πλαίσιο βάσει του οποίου όταν επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος (γήρας, αναπηρία, θάνατος) αξιοποιείται ο χρόνος ασφάλισης που έχει διανυθεί σε άλλο ή άλλους ασφαλιστικούς φορείς αφορά στη Διαδοχική ασφάλιση. Η διαδοχή χρόνου ασφάλισης από την αλλαγή επαγγέλματος είναι σύνηθες φαινόμενο και οφείλεται κυρίως στον κατακερματισμό της ασφάλισης σε πολλούς οργανισμούς. Οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης έως τη ψήφιση του Ν.4387/2016 παρείχαν διαφορετικό ποσό σύνταξης και οι συντάξεις χορηγούνταν με διαφορετικές προϋποθέσεις. Σύμφωνα με το ΝΔ 4202/61, Ν.1405/83 και 2084/92 τόσο για τους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα όσο και για όσους διορίστηκαν μετά την 01/01/1983 οι χρόνοι ασφάλισης σε διαφορετικούς φορείς συνυπολογίζονται (ονομάζονται συμμετέχοντες φορείς) προκειμένου να θεμελιωθεί το συνταξιοδοτικό δικαίωμα και να υπολογιστεί το ποσό της σύνταξης από τον απονέμοντα, αρμόδιο φορέα. Για τους εργαζόμενους του δημοσίου τομέα με οποιαδήποτε σχέση εργασίας, που έχουν διοριστεί έως 31/12/1982 δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις της διαδοχικής ασφάλισης και προκειμένου να αναγνωριστεί ο χρόνος ασφάλισής τους που πραγματοποιήθηκε σε άλλο ασφαλιστικό προβαίνουν σε εξαγορά με την καταβολή συμπληρωματικής εισφοράς.

Ο χρόνος που λαμβάνεται υπόψη για τη θεμελίωση και τον υπολογισμό της σύνταξης για τους εργαζόμενους του Δημοσίου και των ΔΕΚΟ αφορά:

- στην υπηρεσία με οποιαδήποτε σχέση εργασίας σε Δημόσιο Οργανισμό, ΟΤΑ-ΝΠΔΔ,
- σε Δημόσιο Οργανισμό που έχει εκπληρωθεί σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- στο χρόνο της Στρατιωτικής Θητείας -με ή χωρίς εξαγορά,
- στο χρόνο Διαδοχικής Ασφάλισης- με την προϋπόθεση ότι ο χρόνος αυτός χρησιμοποιείται άπαξ,
- σε χρόνο αναγνώρισης τέκνων, σπουδών και κενού χρόνου ασφάλισης σύμφωνα με το Ν. 3865/2010.

Όσον αφορά στους ασφαλισμένους του Ιδιωτικού Τομέα λαμβάνονται υπόψη οι χρόνοι:

- πραγματικής ασφάλισης
- προαιρετικής ασφάλισης,

- στρατιωτικής Θητείας με εξαγορά,
- διαδοχικής Ασφάλισης,
- ανεργίας,
- αναγνώρισης τέκνων, σπουδών και κενού χρόνου ασφάλισης σύμφωνα με το Ν. 3865/2010.

Η θεμελίωση της συνταξιοδότησης από τους κύριους φορείς ασφάλισης πραγματοποιείται με τη συμπλήρωση του απαιτούμενου ορίου ηλικίας και την πραγματοποίηση ενός ελαχίστου ημερών εργασίας. Η θεμελίωση επικουρικής σύνταξης έχει ως βασική προϋπόθεση τη δικαίωση σύνταξης για την αυτή αιτία από τον Κύριο Φορέα και τη συμπλήρωση των κατά περίπτωση προϋποθέσεων συνταξιοδότησης του Κύριου Φορέα δηλαδή η συμπλήρωση του απαιτούμενου ορίου ηλικίας και η πραγματοποίηση ενός ελαχίστου ημερών εργασίας. Το απαιτούμενο όριο είναι η ηλικία που πρέπει να έχει συμπληρώσει ο/η ασφαλισμένος/η προκειμένου να είναι δυνατή η καταβολή της σύνταξής του/ης και με την προϋπόθεση να έχει θεμελιωθεί το δικαίωμα, δηλαδή να έχει συμπληρωθεί ο απαιτούμενος ασφαλιστικός χρόνος. Σε ορισμένες περιπτώσεις για ασφαλισμένους δημόσιου και ιδιωτικού τομέα έχει θεσμοθετηθεί η συνταξιοδότηση ανεξαρτήτου ορίου ηλικίας (ΑΟΗ) (άρθ. 2, παρ. 2 του Ν.3029/2002) δηλαδή η χορήγηση σύνταξης χωρίς όριο ηλικίας. Με τη συμπλήρωση αυτών των προϋποθέσεων γεννιέται το δικαίωμα ανεξάρτητα από το χρόνο που υποβάλλεται η αίτηση για τη χορήγησή της (Σπυρόπουλος, 2008).

Σημειώνεται ότι οι ασφαλισμένοι του δημόσιου τομέα κατοχυρώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης με αναστολή (εφαρμοστέα νομοθεσία: άρθρο 56 του Π.Δ. 169/2007, άρθρο 3 του Ν. 2084/1992 και άρθρο 6 Ν. 3865/2010) καθώς η συμπλήρωση του απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης δεν συναρτάται με την ταυτόχρονη συμπλήρωση ορισμένου ορίου ηλικίας. Στην περίπτωση αυτή ο ασφαλισμένος θεμελιώνει μη έχοντας συμπληρώσει το απαιτούμενο όριο ηλικίας και έχει τη δυνατότητα συνταξιοδότησης με αναστολή. Από 13/05/2016 με τη ψήφιση του Ν. 4387/2016 αυτή η δυνατότητα καταργήθηκε. Πλέον και για τους δημοσίους υπαλλήλους ισχύει ότι και για τους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα. Για όσους όμως είχαν συνταξιοδοτηθεί με αναστολή και το όριο ηλικίας τους συμπληρώνεται μετά το έτος 2016 η απόφαση συνταξιοδότησής τους παραμένει ισχυρή.

2.6.1.1. Σύνταξη λόγω γήρατος

Η σύνταξη λόγω γήρατος καταβάλλεται από τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης όταν ο ασφαλισμένος αποχωρήσει από τον εργασιακό βίο, συμπληρώσει το οριζόμενο όριο

ηλικίας και τον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης, τουλάχιστον 15 έτη. Η σύνταξη παρέχεται από την ημερομηνία θεμελίωσης του δικαιώματος μέχρι το θάνατό του. Η χορηγία της σύνταξης κατά γενικό κανόνα συμπίπτει με την παύση της εργασίας, ωστόσο ανάλογα με τη νομοθεσία του εκάστοτε φορέα αυτή επιτρέπεται η συνέχιση της εργασίας παράλληλα με τη συνταξιοδοτική παροχή υπό συγκεκριμένων προϋποθέσεων.

Η ηλικία συνταξιοδότησης για τους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα διαφοροποιείται:

- Για όσους έχουν ασφάλιση στα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, επικίνδυνα για την υγεία τους,
- με την ηλικία
- με τις ημέρες ασφάλισης
- με το φύλο
- με την αρχική υπαγωγή στην ασφάλιση του οργανισμού
- με την οικογενειακή κατάσταση (γάμος ή χηρεία)
- με την ύπαρξη ανήλικων ή ανίκανων τέκνων.

Η ηλικία συνταξιοδότησης των δημοσίων υπαλλήλων διαφοροποιείται ανάλογα με:

- την ημερομηνία διορισμού στο δημόσιο
- το χρόνο υπηρεσίας
- την ηλικία
- το φύλο
- την οικογενειακή κατάσταση (γάμος ή χηρεία)
- την ύπαρξη ανήλικων ή ανίκανων τέκνων ή τριών τέκνων
- το επάγγελμα (π.χ. εκπαιδευτικοί).

Από το σύστημα, για τους ασφαλισμένους του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, δίδεται η δυνατότητα μειωμένης σύνταξης πέντε έτη πριν την κανονική ηλικία θεμελίωσης του δικαιώματος και ανάλογα στο ποσό επιβάλλεται μείωση. Για τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα η μείωση για κάθε μήνα που υπολείπεται από το πλήρες όριο ηλικίας συνταξιοδότησης έως 31/12/2008 ήταν 1/267 και από 01/01/2009 διαμορφώνεται σε 1/200. Για τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα που θεμελίωσαν δικαίωμα συνταξιοδότησης μέχρι 31/12/2010 η μείωση υπολογίζεται σε 1/267 για κάθε μήνα που υπολείπεται στο όριο της πλήρους συντάξεως και από 01/01/2011 η μείωση υπολογίζεται σε 1/200 (υφίσταται διαφορά στην εφαρμογή του ποσοστού μείωσης μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα 2 ετών). Επισημαίνεται ότι το μειωμένο ποσό σύνταξης είναι το οριστικό

και η συμπλήρωση του κανονικού ορίου ηλικίας δεν έχει ως αποτέλεσμα τη μετατροπή της μειωμένης σύνταξης σε πλήρη (Σπυρόπουλος, 2008).

Στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης της Ελλάδας υφίσταται η διάταξη θεμελίωσης συνταξιοδότησης γονέων με ανήλικο παιδί, δηλαδή γυναικών μητέρων ανηλίκων τέκνων και χήρων πατέρων ανηλίκων τέκνων, με ευνοϊκότερες προϋποθέσεις ως προς τον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης και την ηλικία κατοχύρωσης του δικαιώματος. Για τη θεμελίωση συνταξιοδότησης οι γυναίκες ή οι χήροι πατέρες εργαζόμενες/οι στον ιδιωτικό τομέα θα πρέπει έως την ενηλικίωση του τέκνου (συμπλήρωση 18^{ου} έτους της ηλικίας του) να συμπληρώνουν τον απαιτούμενο συντάξιμο χρόνο δηλαδή 5.500 Ημέρες ασφάλισης. Οι εργαζόμενες στο δημόσιο τομέα θεμελιώνουν δικαίωμα ως μητέρες ανηλίκου με την εικοσιπενταετία. Ως προς τον προσδιορισμό της ανηλικότητας για τους μεν εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα λαμβάνεται η ημερομηνία συμπλήρωσης του 18^{ου} έτους για δε τις εργαζόμενες στο Δημόσιο Τομέα η ημερομηνία ενηλικίωσής του τέκνου διαφέρει καθώς:

- Σε όσες θεμελίωσαν συνταξιοδότηση έως την εφαρμογή του Ν.3865/2010 (20/07/2010) η ημερομηνία ενηλικίωσης των τέκνων τους είναι το 18ο έτος συμπληρωμένο.
- Σε όσες συνταξιοδοτούνται μετά την 21/07/2010 η ενηλικίωση μετατίθεται για τις 31η Δεκεμβρίου του έτους που συμπληρώνουν (με βάση την ημερομηνία γέννησης) το 18ο έτος της ηλικίας τους.

Η νέα ρύθμιση σαφώς ευνοεί μία σημαντική μερίδα γυναικών έναντι άλλων που για λίγους μήνες ή λίγες ημέρες έχασαν το δικαίωμα να συνταξιοδοτηθούν ως μητέρες ανηλίκων τέκνων (με μειωμένο ηλικιακό όριο) επειδή η ενηλικίωση του παιδιού τους (με βάση την ημερομηνία γέννησης) είχε προηγηθεί κατά τι του χρόνου θεμελίωσης του συνταξιοδοτικού δικαιώματός τους.

Στα Παραρτήματα της παρούσης διατριβής παρατίθενται πίνακες θεμελίωσης δικαιώματος συνταξιοδότησης εργαζομένων ιδιωτικού τομέα, δημοσίου, Ειδικών Ταμείων, Αυτοαπασχολουμένων και Ταμείου Νομικών.

Συγκεκριμένα στο Παράρτημα 1 παρατίθενται οι πίνακες θεμελίωσης συνταξιοδότησης για τους εργαζόμενους με κύριο φορέα το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ νυν ΕΦΚΑ.

Στο Παράρτημα 2 παρατίθενται οι πίνακες θεμελίωσης συνταξιοδότησης των δημοσίων υπαλλήλων (βλ. και σχετική εγκύκλιο αρ. πρωτ. 920/2016). Οι πίνακες έρχονται επεξεργασίας στο να καταστούν εύχρηστοι, να παρέχουν δυνατότητα παραλληλισμού με τις διατάξεις άλλων φορέων κύριας ασφάλισης και να αναδείξουν στοιχεία που έχουν

σχέση με το αντικείμενο της έρευνας. Επισημαίνεται ότι για τους δημοσίους υπαλλήλους η συνηθέστερη περίπτωση θεμελίωσης δικαιώματος συνταξιοδότησης λόγω γήρατος αφορά στη συμπλήρωση της 25ετίας. Κατά παρέκκλιση των άρθ. 1 και 26 του ΠΔ 169/2007 ισχύει και η θεμελίωση συνταξιοδότησης με τη συμπλήρωση 15ετούς πλήρους, πραγματικής, συντάξιμης υπηρεσίας και του απαιτούμενου ορίου ηλικίας που είναι το 65^ο για άνδρες και άγαμες γυναίκες, και το 60^ο για τις έγγαμες. Στις περιπτώσεις αυτές δηλ. της συνταξιοδότησης με 15 έτη υπηρεσίας όταν η συνταξιοδότηση γίνεται με ταυτόχρονη αναστολή, λόγω μη συμπλήρωσης του απαιτούμενου ορίου ηλικίας, αν μεταβληθεί κατ' αύξηση ο απαιτούμενος χρόνος συντάξιμης υπηρεσίας ανατρέπεται η προσδοκία απόληψης σύνταξης για όσους έχουν αποχωρήσει από την υπηρεσία (Πετροπουλάκος, 2015).

Στο Παράρτημα 3 παρατίθενται οι πίνακες θεμελίωσης συνταξιοδότησης ανδρών και γυναικών ασφαλισμένων του ΟΑΕΕ. Στα ταμεία του ΟΑΕΕ παρατηρούνται όμοιες διατάξεις συνταξιοδότησης για άνδρες και γυναίκες, μη δυνατότητα παροχής μειωμένης σύνταξης και παροχή σύνταξης άνευ ορίου ηλικίας με 37 έτη ασφάλισης.

Στο Παράρτημα 4 παρατίθενται οι πίνακες θεμελίωσης δικαιώματος συνταξιοδότησης ασφαλισμένων των Ειδικών Ταμείων (εργαζομένων στη ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΕΛΤΑ, ΕΤΒΑ, ΤΣΠ-ΑΤΕ).

Στο Παράρτημα 5 παρατίθενται οι πίνακες θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος ασφαλισμένων του Ταμείου Νομικών. Οι αρχικοί πίνακες ελήφθησαν από https://www.tnomik.gr/appdata/documents/paroxwn/mhtrwo_suntaxiouxwn/proyprotheseis_giratos.pdf και επεξεργάστηκαν ώστε να πληρούν τους σκοπούς της διατριβής. Το Ταμείο Ασφάλισης Νομικών (ΤΑΝ) ασφαλίζει α) άμισθους δικηγόρους, συμβολαιογράφους, υποθηκοφύλακες και δικαστικούς επιμελητές, β) έμμισθους υπαλλήλους της κεντρικής υπηρεσίας Υπουργείου Δικαιοσύνης, διευθυντές –υποδιευθυντές φυλακών και αναμορφωτικών σχολείων, δικαστικούς υπαλλήλους του ΣτΕ των τακτικών δικαστηρίων, εισαγγελικούς λειτουργούς, ειρηνοδίκες, τα ισόβια μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου και τον Επίτροπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το κύριο προσωπικό του Νομικού Συμβουλίου του κράτους, τους έμμισθους υπαλλήλους των υποθηκοφυλακείων και τους κλητήρες τους, τους υπαλλήλους των ειδικών ληξιαρχείων, τους υπαλλήλους του Ταμείου Νομικών, τους δικαστές-υπαλλήλους των διοικητικών δικαστηρίων και γ) άμισθους ασκούμενους δικηγόρους, συμβολαιογράφους, υποθηκοφύλακες και δικαστικούς επιμελητές. Τα επικουρικά ταμεία του ΤΑΝ, το ταμείο επικουρικής ασφάλισης δικηγόρων (ΤΕΑΔ) και το ταμείο ασφάλισης συμβολαιογράφων (ΤΑΣ) για τη θεμελίωση συνταξιοδότησης (όρια ηλικίας και χρόνος ασφάλισης) ακολουθούν τις διατάξεις του Κύριου Φορέα (ΤΑΝ). Η

θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος στο Ταμείο Νομικών είναι διαφορετική ανάλογα με την ημερομηνία διορισμού, το φύλο, τα έτη υπηρεσίας και την οικογενειακή κατάσταση των γυναικών (έγγαμες, άγαμες και μητέρες ανηλίκων τέκνων). Το Ταμείο Νομικών (ΤΑΝ) ιδρύθηκε με το Ν. 4448/14-9-1929 επί προεδρίας της δημοκρατίας Παύλου Κουντουριώτη και κυβερνήσεως Ελευθερίου Βενιζέλου. Ο Κλάδος Επικουρικής Ασφάλισης Δικηγόρων (ΚΕΑΔ) με το Ν. 4114/1960 (άρθρο 30) ιδρύθηκε επί κυβερνήσεως Κωνσταντίνου Καραμανλή. Τη βιωσιμότητα των ταμείων εξασφάλιζαν οι ειδικές εισφορές επί αιτήσεων, παραστάσεων, συμβολαιογραφικών πράξεων, συμβάσεων, συστάσεων εταιρειών, δικαστικών επιδόσεων, εγγραφών υποθέσεων στα πινάκια του ΣτΕ ως και άλλες δικηγορικές ενέργειες. Η επιχορήγηση του ταμείου από τον τακτικό κρατικό προϋπολογισμό έφτανε σε ποσοστό 75% των συντάξιμων αποδοχών ενώ για τον μισθωτό του ΙΚΑ ανερχόταν στο 20%.

Στην ιδρυτική διάταξη του ταμείου (1929) η συνταξιοδότηση των γυναικών δεν προβλεπόταν καθώς την εποχή εκείνη αυτές δεν εργάζονταν. Η θεμελίωση συνταξιοδότησης γυναικών στο ταμείο των Νομικών θεσμοθετήθηκε με το άρθ. 43 του Ν.Δ. 4114/1960, το οποίο προέβλεπε τη συνταξιοδότησή τους με 25 έτη ασφάλισης, άνευ ορίου ηλικίας. Στη συνέχεια το αρθ. 20 του Ν.730/1977 έδωσε στις έγγαμες ασφαλισμένες του ταμείου το δικαίωμα συνταξιοδότησης με 15ετία, άνευ ορίου ηλικίας. Ο υπουργός Εργασίας, επί κυβερνήσεως Κωνσταντίνου Καραμανλή, που θέσπισε την ευνοϊκή αυτή διάταξη ήταν ο Κωνσταντίνος Λάσκαρης, νομικός ο ίδιος και καθηγητής εργατικού δικαίου και οργάνωσης στη Σχολή Επιμόρφωσης Ανωτέρων Αξιωματικών της τότε Ελληνικής Βασιλικής Χωροφυλακής (από 1963 έως και 1967).

Ευνοϊκή συνταξιοδότηση γυναικών με ελάχιστες χρονικές προϋποθέσεις αλλά με προσδιορισμό ηλικίας θεσμοθετήθηκε και με τον Ν.2084/1992. Στο νόμο αυτό, παρόμοια με την εφαρμογή διατάξεων των ειδικών ταμείων, ορίστηκε η συνταξιοδότηση μητέρων ανηλίκων με 15 έτη ασφάλισης και ηλικία 42 ετών και στη συνέχεια οι μητέρες ανηλίκων με 17,5 έτη ασφάλισης και ηλικία 45 ετών (αρ.47, παρ.7 του άρθ.48). Στον ίδιο νόμο προβλεπόταν ότι οι έγγαμες γυναίκες ασφαλισμένες του Τ.Α.Ν. που μέχρι 31/12/1997 είχαν συμπληρώσει τις τότε προϋποθέσεις συνταξιοδότησης (15 έτη ασφάλισης ανεξαρτήτως ορίου ηλικίας), με απόφαση του Δ.Σ. μπορούσαν να συνταξιοδοτηθούν οποτεδήποτε, χωρίς διαφοροποίηση των ορίων ηλικίας με την ισχύ του νόμου 2084/1992. Ο αρμόδιος υπουργός Εργασίας που θέσπισε το Ν.2084/1992 επί κυβερνήσεως Κωνσταντίνου Μητσοτάκη ήταν ο Αριστείδης Καλαντζάκος, νομικός. Ο νόμος λαμβάνοντας υπόψη τα ελλείμματα και τις αδυναμίες του ασφαλιστικού συστήματος, ενώ

έθετε ως γενικό κανόνα ηλικίας συνταξιοδότησης το 65ο έτος και ελάχιστο χρόνο τα 15 έτη, προέβλεπε τη σταδιακή αύξηση ορίων ηλικίας σε διάφορες κατηγορίες ασφαλισμένων, όπως του ταμείου νομικών και των ειδικών ταμείων. Η κριτική στο συγκεκριμένο νόμο, εστιάζεται στο γεγονός ότι καθιερώθηκαν δύο ομάδες ασφαλισμένων «παλαιοί και νέοι». Για μεν τους “νεούς” ασφαλισμένοι μετά την 01/01/1993 οι εισφορές το όριο ηλικίας (65ο) και ο τρόπος υπολογισμού σύνταξης ήταν συγκεκριμένος και μειονεκτούσε σε σχέση με τους “παλαιούς”. Όσον αφορά δε τους “παλαιούς” ασφαλισμένους ο νόμος είχε διατάξεις μεταβατικές και πλεονεκτικές έναντι των “νέων” . Ο βουλευτής Σιούφας, υπεύθυνος για τη σύνταξη του νομοσχεδίου, αναφερόμενος στις δυσκολίες (κομματικές αντιδράσεις και απεργίες) και κοινωνικές εντάσεις μέχρι τη ψήφισή του, επισημαίνει ότι αυτές σταμάτησαν όταν ζήτησε να του φέρουν 30 εκκαθαριστικά μισθοδοσίας εργαζομένων και συνταξιούχων της ΔΕΗ. Υπό το φόβο της δημοσίευσης αυτών η 27ήμερη απεργία της ΔΕΗ έλαβε τέλος, τακτική που ακολούθησαν και οι άλλες συνδικαλιστικές ομάδες (Σιούφας, 2013). Οι διεκδικήσεις των συνδικαλιστών των ειδικών ταμείων σταμάτησαν μπροστά στον κίνδυνο να αποκαλυφθούν στο κοινό τα πλεονεκτήματα των ασφαλιστικών κλάδων τους.

2.6.1.2. Σύνταξη λόγω αναπηρίας

Η παροχή σύνταξης λόγω αναπηρίας προστατεύει τον ασφαλισμένο που, πριν αποκτήσει δικαίωμα συνταξιοδότησης λόγω γήρατος, υφίσταται απώλεια ή μείωση της ικανότητάς του προς βιοπορισμό. Σύμφωνα με τις διατάξεις του αρ. 27 του Ν. 1902/90 η έννοια της αναπηρίας έχει ως εξής:

α) ο ασφαλισμένος θεωρείται βαριά ανάπηρος αν, λόγω πάθησης ή βλάβης ή εξασθένησης σωματικής ή πνευματικής, μεταγενέστερης της υπαγωγής του στην ασφάλιση, ετήσιας τουλάχιστον διάρκειας, κατά ιατρική πρόβλεψη δεν δύναται να κερδίζει από εργασία που ανταποκρίνεται στις δυνάμεις, τις δεξιότητες και την μόρφωση του περισσότερο από το 1/5 του ποσού που συνήθως κερδίζει ένας σωματικά και πνευματικά υγιής άνθρωπος της ίδιας μορφώσεως (ΠΑ: 80%).

β) ο ασφαλισμένος θεωρείται ανάπηρος αν, λόγω πάθησης ή βλάβης ή εξασθένησης σωματικής ή πνευματικής, μεταγενέστερης της υπαγωγής του στην ασφάλιση, ετήσιας τουλάχιστον διάρκειας, κατά ιατρική πρόβλεψη δεν δύναται να κερδίζει από εργασία που ανταποκρίνεται στις δυνάμεις, τις δεξιότητες και την μόρφωση του περισσότερο από το 1/3 του ποσού που συνήθως κερδίζει ένας σωματικά και πνευματικά υγιής άνθρωπος της ίδιας μορφώσεως (ΠΑ: 67%).

γ) ο ασφαλισμένος θεωρείται μερικά ανάπηρος αν, λόγω πάθησης ή βλάβης ή εξασθένισης σωματικής ή πνευματικής, μεταγενέστερης της υπαγωγής του στην ασφάλιση, εξάμηνης τουλάχιστον διάρκειας, κατά ιατρική πρόβλεψη δεν δύναται να κερδίζει από εργασία που ανταποκρίνεται στις δυνάμεις, τις δεξιότητες και την μόρφωση του περισσότερο από το 1/2 του ποσού που συνήθως κερδίζει ένας σωματικά και πνευματικά υγιής άνθρωπος της ίδιας μορφώσεως (ΠΑ: 50%).

Παρατίθεται συγκεντρωτικός πίνακας με τις βαθμίδες, τα ποσοστά αναπηρίας και τα ποσοστά παροχής.

Πίνακας 2.14: Βαθμίδες, ποσοστά αναπηρίας και παροχής

Βαθμίδα αναπηρίας	Ποσοστό αναπηρίας	Ποσοστό παροχής
Βαριά αναπηρία	80%	100%
Συνήθης αναπηρία	67%	75%
Συνήθης αναπηρία	67% και 6000 Ημ. Ασφ.	100%
Συνήθης αναπηρία	67% και Ψυχική Νόσο	100%
Μερική αναπηρία	50%	50%
Μερική αναπηρία	50% και Ψ.Ν	75%

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Η αιτία αναπηρίας της αναπηρίας είναι σημαντική καθώς με αυτήν προσδιορίζεται τόσο ο αριθμός ημερών ασφάλισης που απαιτείται για τη θεμελίωση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος όσο και το ποσό της σύνταξης που θα δικαιωθεί ο ασφαλισμένος. Έτσι εκτός από την κοινή νόσο από το σύστημα χορηγούνται συντάξεις λόγω εργατικού ατυχήματος και ατυχήματος εκτός εργασίας. Ως εργατικό ατύχημα χαρακτηρίζεται η ανικανότητα για εργασία του ασφαλισμένου που προκλήθηκε από ένα βίαιο περιστατικό κατά την εκτέλεση της εργασίας ή εξαιτίας αυτής (ΣΤΕ 2464/77). Για να χαρακτηριστεί ένα ατύχημα ως εργατικό θα πρέπει να διαπιστωθεί ότι το ατύχημα έγινε κατά την εκτέλεση εργασίας που ασφαλίζεται στο ΙΚΑ. Αιτιώδης σχέση μεταξύ εργασίας και ατυχήματος υπάρχει και στην περίπτωση που η αναπηρία προκλήθηκε από κάποιο βίαιο περιστατικό που συνέβη κατά την μετάβαση του ασφαλισμένου από το σπίτι του στον τόπο εργασίας του ή κατά την επιστροφή του. Η διαπιστωτική σχέση μεταξύ ατυχήματος και αναπηρίας στηρίζεται αποκλειστικά στην γνωμάτευση των ΥΕ. Τέλος το ατύχημα ως εκτός εργασίας χορηγείται στην περίπτωση που ο ασφαλισμένος δεν εργαζόταν κατά την ημέρα που αυτό συνέβη ή εργαζόταν αλλά ασφαλιζόταν σε άλλον οργανισμό.

Οι συντάξεις λόγω αναπηρίας απονέμονται για όσο διάστημα ορίζεται από τις αρμόδιες υγειονομικές επιτροπές, παρατείνεται δε με την ίδια διαδικασία και για τον

εκάστοτε οριζόμενο, από τις υγειονομικές επιτροπές των ΚΕΠΑ, χρόνο ανικανότητας. Την υγειονομική επιτροπή απαρτίζει ειδικό σώμα ιατρών (με δημόσια κλήρωση) ώστε να γνωματεύσει, να κρίνει και να καθορίσει την αναπηρία ενός ασφαλισμένου και τη διάρκεια της ορίζουν οι διατάξεις του αρ. 27 παρ.1 του Ν. 1902/90, όπως συμπληρώθηκαν. με το αρ. 12 παρ. 2 του Ν.1976/91 και όπως αντικαταστάθηκε με το αρ. 6 του Ν. 2556/97 και το αρ. 27 παρ. 14 του Ν.3232/04. Έτσι έχουμε την ΑΥΕ (πρωτοβάθμια υγειονομική επιτροπή) η οποία κρίνει σε πρώτο βαθμό και την ΒΥΕ (δευτεροβάθμια υγειονομική επιτροπή) η οποία κρίνει σε δεύτερο και τελευταίο βαθμό και είναι οριστική. Η ιατρική κρίση διατυπώνεται στην γνωμάτευση των επιτροπών οι οποίες είναι έγγραφες και ειδικά αιτιολογημένες. Πρέπει να είναι σαφείς και να μην καταλείπουν αμφιβολίες διότι διαφορετικά οι πράξεις των ασφαλιστικών οργανισμών που στηρίζονται σε αυτές είναι αναιτιολόγητες (ΣΤΕ 3874/76, 2371/78 κ.ά.). Προκειμένου για ασφαλισμένους που διαμένουν στην αλλοδαπή η αναπηρία κρίνεται από δυο γιατρούς που ορίζονται από το αρμόδιο προξενείο ύστερα από σχετικό έγγραφο του ασφαλιστικού οργανισμού. Με Ν. 3863/10 δημιουργήθηκε το ΚΕΠΑ (Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας), υπαγόμενο στην Διεύθυνση Αναπηρίας και Ιατρικής της Εργασίας της Διοίκησης ΙΚΑ για εξασφάλιση της ενιαίας υγειονομικής κρίσης όσον αφορά τον καθορισμό του βαθμού αναπηρίας των ασφαλισμένων όλων των ασφαλιστικών φορέων.

Οι προϋποθέσεις για το χρόνο ασφάλισης στη χορήγηση σύνταξης λόγω αναπηρίας είναι ευνοϊκότερες και παρατίθενται στον κάτωθι πίνακα:

Πίνακας 2.15: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω αναπηρίας

Αιτία αναπηρίας	Απαιτούμενες Ημέρες Ασφάλισης
Κοινή νόσος	4500
Κοινή νόσος	1500 (από τις οποίες 600 την τελευταία πενταετία)
Κοινή νόσος με προχρονολόγηση	Ανάλογα με την ηλικία. Μέχρι το 21 ^ο έτος απαιτούνται 300 ημέρες εργασίας(οι οποίες αυξάνονται κατά 120 ανά έτος μέχρι τις 4200 στα 54 έτη). Απαιτούνται 300 ΗΕ την τελευταία πενταετία πριν από την αναπηρία
Ατύχημα εκτός εργασίας	Οι μισές τουλάχιστον ημέρες εργασίας απ' όσες απαιτούνται για την κοινή νόσο. 2250 ΗΑ ή 750 ΗΑ από τις οποίες 300 ΗΑ την πενταετία πριν την αναπηρία
Εργατικό ατύχημα	Με 1 ημέρα ασφάλισης.

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Με τον όρο προχρονολόγηση νόσου περιγράφεται το γεγονός ότι οι ΥΕ δύνανται να καθορίσουν ως χρόνο εμφάνισης της αναπηρίας και χρόνο προγενέστερο της υποβληθείσας αίτησης, ώστε να κριθεί το συνταξιοδοτικό δικαίωμα κατά τον χρόνο επέλευσης του ασφαλιστικού κινδύνου, με σκοπό την θεμελίωση συνταξιοδοτικού

δικαιώματος. Ο έλεγχος δηλαδή για τη διαπίστωση της συμπλήρωσης των χρονικών προϋποθέσεων να αναχθεί σε χρόνο προγενέστερο της υποβολής αίτησης εφόσον οριστεί από τις ΥΕ. Έτσι η συμπλήρωση των χρονικών προϋποθέσεων ελέγχεται κατά τον χρόνο που προχρονολογείται η νόσος.

Επισημαίνεται ότι για κάποιες περιπτώσεις αναπηρίας (ειδικές) σε ασφαλισμένους έως 31/12/1992 χορηγείται σύνταξη που όμως προσδιορίζεται ως γήρατος ορισμένου χρόνου με γνωμάτευση Υγειονομικής επιτροπής και άσχετα με τον πραγματικό χρόνο ασφάλισης η σύνταξη υπολογίζεται με προνομιακό υπολογισμό 10.500 ημερών ασφάλισης και χωρίς απαιτούμενο όριο ηλικίας.

Παρατίθεται σχετικός πίνακας συνταξιοδότησης ειδικών περιπτώσεων σύνταξης γήρατος ορισμένου χρόνου με γνωμάτευση αναπηρίας:

**Πίνακας 2.16: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης ειδικών περιπτώσεων
(με αναπηρία) Χωρίς Όριο Ηλικίας**

Αιτία αναπηρίας	Ημέρες ασφάλισης	Διατάξεις	Παρατηρήσεις
Τυφλοί	4050 ή 4500	Αρ. 1 του Ν.612/77, Ν.3232/04	ΠΑ: 67% (τυφλοί και στους 2 οφθαλμούς)
Παραπληγία/τετραπληγία		Αρ. 40 παρ .8 Ν.1902/90	ΠΑ: 67%
Πάσχοντες από β ομόζυγο μεσογειακή ή δρεπανοκυτταρική αναμία		Αρ. 16 παρ .3 Ν2227/94	ΠΑ: 67%
Νεφροπαθείς		Αρ. 2 παρ. 2 Ν.3075/02, Αρ .5 παρ. 3 Ν.3232/04	Αφορά τους πάσχοντες από χρόνια νεφρική ανεπάρκεια τελικού σταδίου, που υποβάλλονται σε αιμοκάθαρση ή περιτοναϊκή κάθαρση ή έχουν υποστεί μεταμόσχευση νεφρού με ΠΑ: 67% τουλάχιστον.
Αιμορροφιλικοί		Αρ. 5 παρ. 1 του Ν.3232/04	Πάσχοντες από αιμορροφιλία τύπου Α ή Β με ΠΑ: 67%
Υποβληθέντες σε μεταμόσχευση συμπαγών οργάνων		Αρ. 5 παρ. 1 Ν.3232/04	Μεταμοσχευθέντες με συμπαγή όργανα (καρδιά, πνεύμονες, ήπαρ, πάγκρεας) ευρισκόμενοι σε συνεχή ανοσοκαταστολή με ΠΑ: 67%
Μεταμοσχευθέντες με μυελό των οστών		Αρ.5 παρ. 1 Ν.3232/04	ΠΑ: 67%
Πάσχοντες από σκλήρυνση κατά πλάκας που επιφέρει		Αρ. 61 παρ. 4 Ν.3518/06	ΠΑ: 67%

τετραπληγία ή παραπληγία			
Ακρωτηριασμένοι κατά τα δύο άνω ή κάτω άκρα ή κατά το ένα άνω και ένα κάτω άκρο		Αρ. 61 παρ. 4 Ν.3518/06	ΠΑ: 67%
Πάσχοντες από κυστική ίνωση ή μόνιμη ορθοκυστική διαταραχή		Αρ. 37 παρ. 4 του Ν.3996/11	ΠΑ: 67%

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

2.6.1.3. Σύνταξη λόγω θανάτου

Η σύνταξη λόγω θανάτου που χορηγείται στον επιζώντα σύζυγο ή σύντροφο, στα ενήλικα-ανήλικα τέκνα ή στον άπορο γονέα του θανόντος αντιπροσωπεύει τη μεταφορά της σύνταξης αναπηρίας ή γήρατος που εισέπραττε ο θανών. Η σύνταξη στη χήρα καταβάλλεται υπό προϋποθέσεις, πχ να έχει συμπληρώσει συγκεκριμένο όριο ηλικίας (π.χ. ήταν 40 ετών, έγινε 55 με το Ν.4387/16) στο τέκνο έως το 18ο έτος της ηλικίας του που δύναται να παραταθεί για όσο σπουδάζει και στον γονέα του θανόντος εφόσον είναι άποροι και αποδεικνύεται ότι ο θανών τον συντηρούσε. Επισημαίνεται ότι από το ελληνικό σύστημα για κάποιες μερίδες ασφαλισμένων (δημόσιους υπαλλήλους, στρατιωτικούς) χορηγείτο ποσό σύνταξης στις ανύπανδρες κόρες των θανόντων ασφαλισμένων τους. Συγκεκριμένα οι ενήλικες άγαμες θυγατέρες (που έχουν συμπληρώσει το 50^ο έτος της ηλικίας τους, δεν έχουν μηνιαίο εισόδημα και δεν λαμβάνουν άλλη σύνταξη) εφόσον η πρόσληψη των γονέων τους πραγματοποιήθηκε έως 31/12/82 δικαιούνται συντάξεως. Από 01/01/11 οι διατάξεις συνταξιοδότησης άγαμων και διαζευγμένων θυγατέρων και αδελφών καταργήθηκαν.

2.6.2. Παροχές προς την οικογένεια

Από τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης, κύριους και επικουρικούς, έως και τη ψήφιση του Ν.4387/2016 χορηγούνταν οικογενειακά επιδόματα. Η απονομή των οικογενειακών επιδομάτων και το ύψος της παροχής εξαρτάτο από τον αριθμό των παιδιών, την ηλικία τους το εάν σπούδαζαν ή όχι, τη συντήρησή τους από το δικαιούχο. Η προσαύξηση της σύνταξης λόγω οικογενειακών επιδομάτων αποτελεί πρόσθετη παροχή και χορηγείται για την ενίσχυση του οικογενειακού εισοδήματος των συνταξιούχων που είναι ασθενέστεροι από οικονομική άποψη. Τέτοιοι θεωρούνται οι έγγαμοι συνταξιούχοι των οποίων ο/η σύζυγος δεν εργάζεται ή δεν λαμβάνει σύνταξη, αλλά και τα τέκνα του συνταξιούχου μέχρι την ενηλικίωσή τους ή τη συμπλήρωση του 24^{ου} έτους της ηλικίας τους εάν σπουδάζουν, δεν εργάζονται και δεν έχουν συνάψει γάμο. Σε ορισμένες καταστατικές διατάξεις προβλέπονται οικογενειακά επιδόματα ακόμη και για μέλη που εργάζονται ή συνταξιοδοτούνται. Η Γαληνού (2015) επισημαίνει ότι η μη χορήγηση της προσαύξησης

αυτής στους έγγαμους συνταξιούχους των οποίων οι σύζυγοι εργάζονται ή είναι συνταξιούχοι, δεν αντίκειται στη συνταγματική αρχή της ισότητας, ούτε στη διάταξη του άρθρου 21 παρ.1 του Συντάγματος περί προστασίας της οικογένειας αφού οι κατηγορίες αυτές δεν τελούν υπό τις ίδιες συνθήκες. Αντίθετα, σε άλλους φορείς δεν εξετάζεται η παράμετρος βοήθειας προς την οικογένεια και τα επιδόματα αυτά χορηγούνται δικαιωματικά.

Στις περιπτώσεις που το ασφαλιστικό κεφάλαιο σχηματίζεται με κρατήσεις από τις αποδοχές των ασφαλισμένων, γίνεται δεκτό ότι το οικογενειακό επίδομα έχει ανταποδοτικό χαρακτήρα και ότι θα πρέπει να υφίσταται αναλογία εισφορών και αντίστοιχων παροχών. Στις περιπτώσεις αυτές ο ανταποδοτικός χαρακτήρας των οικογενειακών επιδομάτων υφίσταται στο πλαίσιο που καταβάλλονται έκτακτες εισφορές (π.χ. λόγω γάμου του ασφαλισμένου, γέννηση παιδιών) χωρίς αυτό να αποτρέπει το γεγονός ότι υφίσταντο έκτακτες εισφορές που δεν τελούσαν πάντα υπό ανταπόδοση.

Τα οικογενειακά επιδόματα που παρείχαν ασφαλιστικοί φορείς (κύριοι και επικουρικοί καταργήθηκαν με το Ν.4387/2016. Για μεν τους ασφαλισμένους του κύριου φορέα ασφάλισης (ΕΦΚΑ) από 13/05/2016 η μεν προσαύξηση της σύνταξης για σύζυγο (όπου προβλεπόταν) καταργήθηκε, η δε προσαύξηση για τέκνα διέπεται πλέον από τις διατάξεις (α) της υπ. ΙΑ2 της παρ. ΙΑ' του άρθρου Πρώτου του Ν. 4093/2012 (ΦΕΚ Α' 222) και (β) του αρ. 40 του Ν.4141/2013 (ΦΕΚ Α' 81). Για όσους είχαν ήδη συνταξιοδοτηθεί μέχρι και 12.5.2016, τα οικογενειακά επιδόματα εξακολουθούν να καταβάλλονται ως προσαύξηση της σύνταξης σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις των φορέων, τομέων, κλάδων και λογαριασμών, όπως ίσχυαν πριν την ένταξη τους στον Ενιαίο Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης.

Για την επικουρική ασφάλιση τα οικογενειακά επιδόματα στην ουσία έπαψαν να χορηγούνται από 01/01/2015 και μετά, καθώς σύμφωνα με το άρθρ. 96 του Ν.4387/2016 το ΕΤΕΑΕΠ χορηγεί μόνο την επικουρική σύνταξη. Όσον αφορά στις πρόσθετες εισφορές που δικαιολογούσαν την απόδοση των οικογενειακών επιδομάτων αυτές είχαν ήδη καταργηθεί από 01/12/2013 όταν για την επικουρική ασφάλιση θεσπίστηκε η εξομοίωση των εισφορών και την είσπραξή τους ανέλαβε ο ΕΦΚΑ. Τα οικογενειακά επιδόματα (ανήλικα τέκνα, σπουδάζοντα, σύζυγοι) που είχαν συμπεριληφθεί σε συντάξεις μέχρι 31/12/2014 εξακολουθούν να χορηγούνται.

2.6.3. Παροχές: ιατρικές, αποζημιώσεις ασθενείας και μητρότητας

Στην Ελλάδα η ασφάλιση ασθενείας πραγματοποιείται από ασφαλιστικούς οργανισμούς δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου, κύριου ή επικουρικού χαρακτήρα με αρμοδιότητα γενική ή

ειδικότερη κατά τόπους ή επιχειρήσεων ή επαγγελματικές κατηγορίες. Οι παροχές είναι σε είδος (π.χ. περίθαλψη, οδοντιατρικές φροντίδες, φαρμακευτική δαπάνη κ.ά.) και σε χρήμα (π.χ. επίδομα ασθενείας) και παρέχονται εφ' όσον ο ασφαλισμένος έχει πραγματοποιήσει στην ασφάλιση τουλάχιστον 50 ημέρες ασφάλισης το προηγούμενο έτος της αναγγελίας της ασθένειας για παροχές σε είδος και 100 ημέρες τουλάχιστον για παροχές σε χρήμα. Η ασφάλιση μητρότητας καλύπτει τους άμεσους ασφαλισμένους αλλά και τα συντηρούμενα προστατευόμενα θήλαα μέλη της οικογενείας τους. Οι προϋποθέσεις που δημιουργούν το δικαίωμα εισπράξεως της παροχής είναι αυστηρότερες από εκείνες της ασθένειας και απαιτείται η γυναίκα να έχει ασφαλιστεί δέκα τουλάχιστον μήνες πριν την ημερομηνία που προβλέπεται ο τοκετός. Για την προστασία της μητρότητας χορηγούνται παροχές τοκετού και επιδόματα μητρότητας (κυοφορίας και λοχείας).

2.6.4. Παροχές εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών νοσημάτων

Εργατικό ατύχημα ορίζεται κάθε εξωτερικό αιφνίδιο, βίαιο και επιζήμιο επί του ανθρώπινου οργανισμού γεγονός, που επέρχεται κατά την εκτέλεση της εργασίας ή με αφορμή αυτή (Καλαντζόπουλος, 1965). Επειδή δε το εργατικό ατύχημα δύναται να επέλθει ανά πάση στιγμή για την απονομή της παροχής αρκεί μία ημέρα ασφάλισης.

Η παροχή σύνταξης λόγω επαγγελματικής ασθένειας καλύφθηκε πολύ αργότερα από τον κίνδυνο του εργατικού ατυχήματος επειδή κατά πρώτον δεν ήταν συχνή η εμφάνισή του και κατά δεύτερον η ιατρική επιστήμη χρειάστηκε χρόνο για να προσδιορίσει την πηγή των νοσηρών εκδηλώσεων. Οι επαγγελματικές ασθένειες αφορούν σε νοσήματα που εκδηλώνονται από α) οξεία ή χρόνια δηλητηρίαση από μόλυβδο, υδράργυρο κ.ά., β) μικροβιακή μορφή έκθεση σε άνθρακα, τέτανο κ.ά. και γ) το περιβάλλον όπως οι δερματοπάθειες (Καλαντζόπουλος, 1965).

2.6.5. Παροχές ανεργίας

Ως ανεργία ορίζεται η κατάσταση ενός ανθρώπου που είναι ικανός για εργασία, προτίθεται να εργαστεί αλλά αδυνατεί να εξασφαλίσει εργασία. Η προστασία κατά της ανεργίας καλύπτει τα ασφαλιζόμενα πρόσωπα εφόσον έχουν διανύσει στην ασφάλιση ένα ελάχιστο χρόνο προηγούμενης απασχόλησης. Το ποσό του επιδόματος ανεργίας όπως και η διάρκεια αυτού ποικίλει ανάλογα με το χρόνο ασφάλισης.

2.6.6. Παροχές εφάπαξ

Το εφάπαξ είναι χρηματικό βοήθημα που παρέχεται στον ασφαλισμένο κατά την έξοδό του από την υπηρεσία μετά τη συμπλήρωση ορισμένων χρονικών προϋποθέσεων. Η χορήγηση εφάπαξ ξεκίνησε από το ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης ως

συμπλήρωμα της σύνταξης των αποχωρούντων από την εργασία τους προκειμένου να αναπληρώνεται μέρος του απολεσθέντος εισοδήματός τους. Το εφάπαξ παρέχεται από αυτοτελείς οργανισμούς (ΝΠΔΔ) που έχουν συσταθεί για το σκοπό αυτό αλλά και από πολλούς οργανισμούς κύριας και επικουρικής ασφάλισης. Οι εν λόγω φορείς καλύπτουν το σύνολο των μισθωτών του δημοσίου τομέα (δημόσιοι υπάλληλοι, υπάλληλοι Ν.Π.Δ.Δ., Τραπεζών, ΟΣΕ κλπ.) αλλά και μισθωτούς ιδιωτικού τομέα (ξενοδοχοϋπάλληλοι, φαρμακοϋπάλληλοι, εργάτες μετάλλου, εμποροϋπάλληλοι, υπάλληλοι εταιριών τσιμέντων και λιπασμάτων και υπάλληλοι πρακτορείων τύπου), και ελεύθερων επαγγελματιών (ιατροί, δικηγόροι, μηχανικοί, εργολήπτες δημοσίων έργων, αρτοποιοί). Τα ταμεία που παρέχουν εφάπαξ έχει επικρατήσει να καλούνται ταμεία πρόνοιας χωρίς να γίνεται σωστή χρήση του όρου γιατί λειτουργούν με ασφαλιστικές και όχι με προνοιακές αρχές. Ο σωστός όρος είναι φορείς εφάπαξ παροχών.

Ο υπολογισμός του εφάπαξ διαφέρει ανάλογα με το φορέα και σύμφωνα με τις καταστατικές του διατάξεις. Σε περίπτωση που ο ασφαλισμένος δεν έχει συμπληρώσει τις απαιτούμενες χρονικές προϋποθέσεις για την παροχή εφάπαξ, τότε χορηγείται επιστροφή των εισφορών του, έντοκη ή άτοκη ανάλογα με τις καταστατικές διατάξεις του φορέα. Σε ορισμένους φορείς προβλέπεται η παροχή εφάπαξ ανεξάρτητα της συνταξιοδότησης μετά τη συμπλήρωση 20 ετών ασφάλισης και με την αποχώρησή του από το επάγγελμα (πχ. Ανάλυση υπηρεσίας σε χώρα της ΕΕ, η ασφάλιση σε άλλο φορέα που δεν προβλέπει τη χορήγηση εφάπαξ. Στην περίπτωση που οι ασφαλισμένοι που έχουν λάβει το εφάπαξ τους επανέλθουν στην ασφάλιση του οργανισμού τότε συνεχίζουν την ασφάλισή τους, χωρίς να δικαιούνται νέο ή συμπληρωματικό εφάπαξ. Σε περίπτωση διαδοχικής ασφάλισης σε οργανισμούς εφάπαξ το ποσό υπολογίζεται σύμφωνα με το καταστατικό τους και χορηγείται από τον αρμόδιο φορέα (Ν.1405/1983, αρ. 12 όπ. συμπλ. με το αρ. 18 του Ν.2079/1992).

Με το αρ. 35 του Ν.4387/2016 όλοι οι οργανισμοί εφάπαξ εντάχθηκαν στο ΕΤΕΑΕΠ και από την έναρξη ισχύος του νόμου κάθε γενική ή ειδική ή καταστατική διάταξη της νομοθεσίας που προέβλεπε διαφορετικά από τα οριζόμενα καταργήθηκε. Έτσι από 13/05/2016, ημερομηνία ισχύος του νόμου, για τους οργανισμούς εφάπαξ καθορίστηκαν οι προϋποθέσεις χορήγησης, οι εισφορές και ο τρόπος υπολογισμού των παροχών. Στις περιπτώσεις διαδοχικής ασφάλισης εξετάζονται οι απαιτούμενες χρονικές προϋποθέσεις σύμφωνα με τη νομοθεσία που διέπει το τελευταίο από τους εντασσόμενους φορείς, κλάδους ή τομείς κατά την ημερομηνία ένταξης ή σε περίπτωση διακοπής της ασφάλισης

πριν την ημερομηνία ένταξης. Το εφάπαξ χορηγείται από τον τελευταίο φορέα ασφάλισης του ασφαλισμένου.

Σύνοψη κεφαλαίου

Στο κεφάλαιο που προηγήθηκε, κατά τη συστηματική ανάλυση των μοντέλων των κοινωνικών κρατών, διαπιστώθηκε ότι στην Ευρώπη δεν υφίσταται ένα ενιαίο μοντέλο κοινωνικού κράτους. Έτσι και το ελληνικό κοινωνικό κράτος εμπεριέχει στοιχεία του συντηρητικού τύπου του καθεστώτος ευημερίας του γερμανικού και γαλλικού προτύπου, στοιχεία του φιλελεύθερου μοντέλου, τύπου Αγγλίας αλλά και τις ιδιομορφίες του νοτιοευρωπαϊκού τύπου. Έτσι καταλήγουμε σε ένα μοναδικό, ιδιόμορφο σύστημα. Η δύναμη των πελατειακών δικτύων να κατευθύνουν το θεσμικό ρόλο του κράτους αλλά και να υποκαθιστούν την κοινωνική του ανεπάρκεια απορύθμισαν και απορυθμίζουν τα όποια στοιχεία κοινωνικής ισότητας διαθέτει το ελληνικό κοινωνικό κράτος.

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε αναδρομή στην ελληνική κοινωνική ασφάλιση, στις ευρωπαϊκές επιρροές της και στις εγχώριες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που τη διαμόρφωσαν. Η ιστορική περιοδολόγηση ανέδειξε την εντυπωσιακή εξέλιξή του θεσμού κατά τον 20^ο αιώνα και το κοινωνικό ενδιαφέρον για τη λήψη μέτρων προστασίας ευάλωτων τμημάτων του πληθυσμού. Οι αναφορές στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο της κοινωνικής ασφάλισης υπέδειξαν τον εξελικτικό χαρακτήρα του συστήματος για να ανταποκριθεί στους αντίστοιχους μετασχηματισμούς.

Προσδιορίστηκε η συνταγματική κατοχύρωση του κοινωνικοασφαλιστικού δικαιώματος, η υποχρέωση καταβολής ασφαλιστικών εισφορών και η παροχή της κοινωνικής ασφάλισης αποκλειστικά από το κράτος ή από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Ο δημόσιος τομέας, παρά τη νομοθετική μέριμνα για την καλύτερη λειτουργία των θεσμών, δεν εγγυάται, απαραίτητα, και την εύρυθμη λειτουργία τους. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση η ανάθεση της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης, τόσο από τους κύριους φορείς όσο και από τους επικουρικούς, γίνεται για λόγους δημοσίου συμφέροντος. Έτσι καίριο χαρακτηριστικό του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα, αποτελεί η έναντι εισφοράς προστασία των ασφαλισμένων από την επέλευση κινδύνων, όπως το γήρας, η αναπηρία, ο θάνατος, η ανεργία κ.ά. Όταν οι ασφαλιστικοί κίνδυνοι περιορίζουν ή στερούν το δικαίωμα στην εργασία και υποβαθμίζουν τις συνθήκες διαβίωσης των εργαζομένων η κοινωνική ασφάλιση μέσω των παροχών τους ενισχύει.

Από την παράθεση των ποσοστών εισφορών των φορέων κοινωνικής ασφάλισης διαπιστώνεται ότι η κατανομή τους μεταξύ ασφαλισμένου και εργοδότη παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις, ακόμη και μεταξύ φορέων που ασφαλίζουν ομοειδείς

επαγγελματικές κατηγορίες. Επίσης κάποιοι φορείς ενισχύονται με κοινωνικούς πόρους και από αυτούς είναι φυσικό να χορηγούνται αυξημένες παροχές σε σύγκριση με τις εισφορές. Στη συνταξιοδότηση δε των αγροτών και των δημοσίων υπαλλήλων η επιβάρυνση των ασφαλισμένων έως τη δεκαετία του '90 ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Ανάλογες αποκλίσεις παρουσιάζουν και οι εισφορές των φορέων της επικουρικής ασφάλισης. Υπάρχουν φορείς στους οποίους εισφέρουν μόνο οι ασφαλισμένοι (ΤΕΑΔΥ, ΤΕΑΠΟΚΑ), άλλοι που εισφέρουν εξίσου εργαζόμενοι και εργοδότες και άλλοι που επικρατούν σημαντικά οι εργοδοτικές εισφορές (ΛΕΠΕΤΕ).

Προσδιορίσαμε τις ασφαλιστικές παροχές το νόημα και την έκτασή τους. Οι παροχές αποκαθιστούν την εργασιακή ικανότητα των ασφαλισμένων αλλά και αντισταθμίζουν τα χαμένα εισοδήματά τους από τη βιοποριστική τους απασχόληση. Μπορεί στο Σύνταγμα να κατοχυρώνεται το δικαίωμα της κοινωνικής ασφάλισης ωστόσο, το γεγονός ότι δεν ορίζεται σε αυτό καμία προϋπόθεση ασφαλιστικών παροχών η θεμελίωση και η άσκηση του δικαιώματος ανατίθεται στο νομοθέτη. Αυτή η συνθήκη ευνοεί την ποικιλία των προϋποθέσεων της ασφαλιστικής προστασίας, προκλητικές ανισότητες και έλλειμμα στη συστηματοποίησή τους ένεκα του λεπτομερειακού τους χαρακτήρα. Γενικότερα η παράθεση στοιχείων εισφορών, παροχών και κανόνων συνταξιοδότησης του συστήματος ανέδειξε διαφοροποιήσεις μεταξύ οργανισμών, ασφαλισμένων και συνταξιούχων, οι οποίες κλονίζουν τις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης και της αναδιανομής του εισοδήματος. Παράλληλα οι διαφοροποιήσεις αμβλύνουν κοινωνικές αντιθέσεις, προάγουν και συντηρούν ανισότητες.

Σε κάθε περίπτωση η οικοδόμηση της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης ιστορικά και συνταγματικά στηρίχθηκε στην ανάδειξη της συλλογικότητας και στη χρηματοδότηση του θεσμού ανάλογα με τις δυνάμεις των ασφαλισμένων. Προοδευτικά διαπιστώνεται δυσκολία χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης και η φιλελεύθερη οπτική, που προτρέπει στο να αναλαμβάνει ο πολίτης το βάρος της δικής του προστασίας μέσω των εισφορών του αποτελεί μια νέα εισαγόμενη στρατηγική που παραβιάζει την αρχή της ισότητας. Η βαθμιαία αποβολή ασφαλιστικών χαρακτηριστικών από την κοινωνική ασφάλιση, δημιουργεί περιβάλλον κοινωνικής ασφάλειας και προβλήματα στο κράτος που δεν διατίθεται να ασκήσει τον εγγυητικό του ρόλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

Διοικητική οργάνωση της κοινωνικής ασφάλισης.

Εισαγωγή κεφαλαίου

Η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα παρέχεται μέσω πολλαπλού ασφαλιστικού συστήματος και ένα γενικό σύστημα ασφάλισης, που να αφορά όλο τον πληθυσμό ή όλους τους εργαζομένους, δεν υπάρχει (Αναγνώστου- Δεδούλη, 2005). Από το 1861 μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 1990, όπου πραγματοποιείται η πρώτη από τις πολλές ενοποιήσεις ασφαλιστικών φορέων που ακολούθησαν, κυρίαρχο χαρακτηριστικό του ελληνικού ΣΚΑ ήταν το πολυάριθμο αυτών, στοιχείο που δικαιολογείται από τον προσανατολισμό του να καλύψει όσο το δυνατόν πληρέστερα τις διάφορες επαγγελματικές κατηγορίες. Οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης της Ελλάδας συστήθηκαν υπό την κρατική παρέμβαση αλλά και τη διαχρονική κυριαρχία των συντεχνιακών συμφερόντων. Με τον ίδιο τρόπο θεσπίστηκε και η ανάλογη κοινωνικοασφαλιστική νομοθεσία. Παρά τις διαφορές τους στις λεπτομέρειες της οργάνωσης και της χρηματοδότησης, οι ασφαλιστικοί φορείς έχουν κοινό σκοπό: την κάλυψη των ατομικών και των συλλογικών αναγκών των εργαζομένων από τους κινδύνους που τους απειλούν. Στο κεφάλαιο αυτό καταγράφεται ιστορικά η διαδρομή των δύο μεγαλύτερων ομάδων, των οργανισμών της κύριας και της επικουρικής ασφάλισης, από τη σύστασή τους μέχρι την ενοποίησή τους σε δύο οργανισμούς (ΕΦΚΑ, ΕΤΕΑΕΠ) και την κατάληξή τους το έτος 2020 σε ένα, τον e-ΕΦΚΑ.

3.1 Η Κύρια Ασφάλιση στην Ελλάδα- ιστορική αναδρομή οργανισμών κύριας ασφάλισης

Όλοι οι εργαζόμενοι στην Ελλάδα ασφαλίζονται υποχρεωτικά στον ασφαλιστικό οργανισμό κύριας ασφάλισης που ανήκε ο εργασιακός κλάδος τους, κατοχυρώνοντας τα απαραίτητα δικαιώματα και τις παροχές που καθορίζονται από το νόμο (σύνταξη, ιατροφαρμακευτική — νοσοκομειακή περίθαλψη, επιδόματα ασθένειας, ατυχήματος, εφάπαξ κ.ά.). Οι οργανισμοί κύριας ασφάλισης είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ασκούν εντός του κύκλου της δραστηριότητάς τους δημόσια εξουσία και σκοπός τους είναι η κάλυψη των εργαζομένων για τους ασφαλιστικούς κινδύνους του γήρατος, της αναπηρίας, του θανάτου, της ασθένειας και της μητρότητας, του εργατικού ατυχήματος, της επαγγελματικής ασθένειας. Παρατίθεται πίνακας των οργανισμών κύριας ασφάλισης

με τους ασφαλιστικούς κλάδους που κάλυπταν, μέχρι το διαχωρισμό των κλάδων ασθένειας και πρόνοιας και τη μετέπειτα ενοποίησή τους στον ΕΦΚΑ.

Πίνακας 3.1: Φορείς και καλυπτόμενοι κλάδοι

Οργανισμός	Κλάδος		
	σύνταξης	ασθένειας	πρόνοιας
ΙΚΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ/ΝΑΙ για τους υπαλλήλους ΙΚΑ
ΤΣΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
ΤΣΕΑΠΓΣΟ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
ΤΣΠ ΗΣΑΠ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
ΤΑΠΘ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
ΤΑΤ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΤΑΠΑΕΕΘΝΙΚΗ, ΕΛΛΑΔΟΣ, ΑΓΡΟΤΙΚΗ, ΙΟΝΙΚΗ, ΕΤΒΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΤΑΠ ΕΤΒΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΤΑΠ ΟΤΕ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΤΕΒΕ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
ΤΑΕ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
ΤΑΝΠΥ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
ΤΑ ΕΚΤΕΛΩΝΙΣΤΩΝ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
ΤΣΑΥ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΤΣΜΕΔΕ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
ΤΑΙΣΥΤ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΤΣΕΑΘΗΝΩΝ, ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΤΑΤΤΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΟΓΑ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
ΤΑΚΕ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
ΤΑΝ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
ΝΑΤ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
ΤΑΔΚΥ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΓΛΚ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
ΤΑΠΕΑΠ ΠΙΠΟΔΡΟΜΙΩΝ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Ο πρώτος κλάδος που ενεργοποίησε στοιχεία κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα ήταν των ναυτικών στοιχείο που επιβεβαιώνεται στο Ψήφισμα της Α΄ Εθνικής Συνέλευσης του 1821 στην Επίδαυρο με την πρόβλεψη της διάθεσης του 1/3 των λειών για την ανακούφιση των απόμαχων ναυτικών. Ακόμη η αρχική σύλληψη της ιδέας ενός ταμείου

για τους ήρωες και τα θύματα των ναυτικών αγώνων και τους μετέπειτα βιοπαλαιστές του κύματος τοποθετείται στις Σπέτσες με την εφαρμογή της Κάσσας. Η Κάσσα ήταν ένα υποτυπώδες σύστημα περίθαλψης, ένα είδος κοινοτικού ταμείου, τροφοδοτούμενο από εισφορές επί των κερδών των πλοίων. Τα έσοδα της Κάσσας διατίθεντο στους ανέργους ή ανίκανους ναυτικούς και στις οικογένειες των θανόντων επί των πλοίων (Πετρόγλου, 1974· Σταματέα, 1993).

Ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης πραγματοποιείται με τη θεσμοθέτηση του Ν. ΧΛΘ/1836 για την ίδρυση του Ναυτικού Απομαχικού Ταμείου (ΝΑΤ) το οποίο όμως λειτούργησε 25 χρόνια αργότερα, δηλαδή το 1861. Ως πόροι του ΝΑΤ ορίζονται: «...το αντίτιμο των εκδιδόμενων διπλωμάτων και αδειών κυβερνητών και ναυτών, ως και τα διάφορα πρόστιμα τα επιβαλλόμενα δια παραβάσεις».³ Η θεσμοθέτηση, οργάνωση και λειτουργία του ΝΑΤ αποτέλεσε το εφελκυστικό, σε νομικό και λειτουργικό επίπεδο για την ίδρυση των επόμενων ασφαλιστικών φορέων. Μετά τη σύσταση του ΝΑΤ, το 1853 ιδρύεται το Ταμείο Χηρών και Ορφανών Αξιωματικών του Στρατού της Γραμμής, της Οροφυλακής και της Χωροφυλακής με σκοπό την παροχή μερίσματος στους απόστρατους αξιωματικούς και στις οικογένειές τους καθώς και την εξασφάλιση προίκας στις θυγατέρες τους. Τα ταμεία των στρατιωτικών το 1867 ενοποιήθηκαν στο Μετοχικό Ταμείο Στρατού και στο Μετοχικό Ταμείο Ναυτικού. Επίσης κατά τη δεκαετία του 1850 καθιερώνεται η ασφάλιση των δημοσίων υπαλλήλων καθώς δημιουργούνται τα αλληλοβοηθητικά ταμεία των στρατιωτικών, των δικαστικών (1851), των δασκάλων (1855), το Μετοχικό Ταμείο Πολιτικών Υπαλλήλων (ΜΤΠΥ, Ν.ΧΝΒ/1861).

Για τους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα, εκδηλώνεται για πρώτη φορά κρατικό ενδιαφέρον (πέραν αυτών που προαναφέραμε που εργάζονταν στη θάλασσα) το έτος 1861. Με το νόμο «περί μεταλλείων» (Ν. Χ22/28-08-1861) προβλεπόταν ότι από τη φοροδοτική χρηματοδότηση (1%) επί του καθαρού μεταλλεύματος θα δημιουργείτο κεφάλαιο με σκοπό την προστασία των μεταλλωρύχων και των οικογενειών τους για τις περιπτώσεις ατυχημάτων. Ο νόμος εφαρμόστηκε είκοσι χρόνια αργότερα όταν ιδρύθηκε το Ταμείο Μεταλλευτών (ΒΔ/31-05-1882) το οποίο χρησιμοποίησε ως βάση το κεφάλαιο της φοροδοτικής χρηματοδότησης για την κάλυψη εργατικών ατυχημάτων των μεταλλωρύχων (Βελλιανίτης, 1951). Η ολοκλήρωση της ασφαλιστικής κάλυψης των μεταλλευτών (γήρατος, αναπηρίας και θανάτου) πραγματοποιείται το 1901 (Νόμος ΒΩΜΑ 21/09/1901), μετά από ισχυρές κινητοποιήσεις και απεργίες των εργαζομένων στα μεταλλεία (Φωτήλας,

³http://www.nat.gr/site/categories/nat/history_target.csp

1937). Το 1902, ο Φ. Νέγρης, Υπουργός Οικονομικών της Κυβέρνησης Αλέξανδρου Ζαΐμη, καταθέτει νομοσχέδιο επέκτασης του Νόμου ΒΩΜΑ και για τους εργαζόμενους στα εργοστάσια που χρησιμοποιούσαν ηλεκτρικό, γκάζι ή εκρηκτικές ύλες. Τελικά, υπό την ισχυρή πίεση των εργοδοτών, το νομοσχέδιο δεν ψηφίζεται.

Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1910 υπήρξαν κάποιες θετικές εξελίξεις, με τη δημιουργία προγραμμάτων ασφάλισης για τους σιδηροδρομικούς υπαλλήλους. Τα ταμεία των σιδηροδρομικών, για τη δεδομένη χρονική περίοδο, ήταν τα πλέον οργανωμένα και χορηγούσαν αξιόλογες παροχές. Όσον αφορά στη χρηματοδότησή τους, πέρα από τις εισφορές των σιδηροδρομικών υπαλλήλων και των εταιρειών, επιβλήθηκε και ένα μικρό τέλος επί των κομίστρων (κοινωνικός πόρος). Το είδος του ασφαλιστικού συστήματος που εφαρμόστηκε ήταν ο ατομικός λογαριασμός των εισφορών του εργαζομένου και η έκδοση σύνταξης κατ' αναλογία (Λιάκος, 1993).

Με το Σύνταγμα του 1911 ο Ελευθέριος Βενιζέλος θεμελιώνει το «Κράτος Δικαίου» προωθώντας κοινωνικές μεταρρυθμίσεις. Η βιομηχανική ανάπτυξη, η μαζικοποίηση της εργατικής τάξης, οι άθλιες συνθήκες της ζωής των εργατών έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία κινημάτων και την τροφοδότηση της επόμενης φάσης του ασφαλιστικού συστήματος (Ρομπόλης, 1990). Τότε ιδρύεται το Σοσιαλιστικό Κέντρο Αθηνών με στοχεύσεις εκτός άλλων και τη δημιουργία εθνικής ασφάλειας για την αντιμετώπιση της ασθένειας, των ατυχημάτων, της ανεργίας, των γηρατειών. Με την ίδρυση της Γενικής Συνομοσπονδίας των Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ, 1918) και του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος (ΣΕΚΕ) ασκούνται πιέσεις για την επέκταση της κοινωνικής ασφάλισης. Το 1922, κάτω από την πίεση των προηγούμενων προβλημάτων και με πρόσθετο το προσφυγικό ένεκα της Μικρασιατικής Καταστροφής, ψηφίζεται η υποχρεωτική ασφάλιση των εργατών και των ιδιωτικών υπαλλήλων (Ν.2868/1922) ενώ θεσμοθετούνται ενιαίοι κανόνες για την ίδρυση και λειτουργία των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης (Χρυσόχοος, 1955· Πετρόγλου, 1974· Ρομπόλης, 1990). Στο πλαίσιο αυτό, επετράπη σε επιχειρήσεις που λειτουργούσαν πέραν της τριετίας και απασχολούσαν τουλάχιστον εβδομήντα εργαζομένους η δυνατότητα ίδρυσης των δικών τους ασφαλιστικών ταμείων. Η συγκεκριμένη θέσπιση είχε ως αποτέλεσμα τη διάδοση του θεσμού μιας κοινωνικής ασφάλισης που στηρίζεται στην επαγγελματική αλληλεγγύη των εργαζομένων σε μια επιχείρηση (Παπαρηγοπούλου, 2013) αλλά και τη φιλοσοφία ενός κατακερματισμένου συστήματος (Βενιέρης, 1995). Με τη θεσμική αυτή απόφαση από το 1923 έως το 1935 ιδρύονται τα ταμεία ασφάλισης των καπνεργατών (Ν.3460/1928), των αρτεργατών και μυλεργατών (1925), των σμυριδεργατών της Νάξου, των λιμενεργατών, των κεραμοποιών,

των εργατών Τύπου (1935) το Ταμείο Ασφάλισης Κληρικών Ελλάδος (TAKE 1930). Υπό το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου (1936-1941) οι μεταρρυθμίσεις και παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν και αφορούσαν στο εργατικό δίκαιο και την ιεραρχημένη υπαγωγή των επαγγελματιών συμφερόντων στο κράτος, είχαν ως αποτέλεσμα την ενσωμάτωση των συνδικάτων και τη μετατροπή τους σε κρατικές οργανώσεις. Στο πλαίσιο αυτό ταυτόχρονα με την οικοδόμηση ανελεύθερου κράτους, το καθεστώς συντηρούσε φιλεργατική πολιτική και η ΓΣΕΕ (μετονομάζεται σε ΕΣΕΕ- Εθνική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος) που εκπροσωπούσε το σύνολο των μισθωτών της χώρας, είχε ως πρόεδρό της τον υπουργό Εργασίας (Ιατρίδης, 1984). Η ύπαρξη ενός αδύναμου συνδικαλιστικά βιομηχανικού προλεταριάτου (μικρές οικογενειακές και μεσαίες επιχειρήσεις χαμηλής τεχνολογίας, ανάπτυξη κυρίως εμπορίου, οικοδομικών και κατασκευαστικών επιχειρήσεων) είχε ως αποτέλεσμα την παραμέληση του τομέα της κοινωνικής πολιτικής παρά το γεγονός ότι η επέκταση της αστικοποίησης και της μισθωτής εργασίας την καθιστούσαν απαραίτητη.

Όσον αφορά στον τομέα των αυτοτελώς απασχολούμενων (ελευθέρων επαγγελματιών) η ίδρυση των ταμείων τους ξεκινά από το έτος 1928 και μετά, με αφετηρία το Ταμείο Νομικών (1928). Ακολούθως ιδρύονται: το Ταμείο των Εφημεριδοπωλών (1929), των Εκτελωνιστών (1929), το Ταμείο Συντάξεως Αυτασφαλίσεως Υγειονομικών (ΤΣΑΥ, 1932), το Ταμείο Συντάξεως Αυτοκινητιστών (ΤΣΑ, 1932), το Ταμείο Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Ελλάδος (ΤΕΒΕ 1934) το ταμείο Χρηματιστών (1935) και το Ταμείο Ασφάλισης Εμπόρων (ΤΑΕ 1940) (Αγαλλόπουλος, 1955).

Στο χώρο των τραπεζικών υπαλλήλων ξεκινούν να ιδρύονται ασφαλιστικά ταμεία μόλις από το 1867 με τη θεσμοθέτηση του Ταμείου Συντάξεως Προσωπικού Τραπεζής πρώην Εθνικής. Μετά από λίγα χρόνια, το 1910 ιδρύεται και το Ταμείο Προσωπικού Τραπεζής τέως Αθηνών. Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1920 και στη δεκαετία του 1930 συστήνονται τα λεγόμενα «ευγενή ταμεία» που συμπεριλαμβάνουν και τα υπάρχοντα ταμεία των τραπεζικών υπαλλήλων. Ως ευγενή χαρακτηρίζονται: το Ταμείο Συντάξεως Προσωπικού ΗΣΑΠ (1915), το Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού της Ηλεκτρικής Εταιρείας Αθηνών -Πειραιώς και της Ελληνικής Ηλεκτρικής Εταιρείας ΗΕΑΠ-ΕΗΕ (1921), το Ταμείο Σύνταξης Προσωπικού Εθνικής τραπεζής της Ελλάδος (1926), το Ταμείο Ασφαλίσεως Προσωπικού ΟΤΕ (1926), το ΤΣΜΕΔΕ (1934). Τα ευγενή ταμεία διακρίνονται από τα υπόλοιπα καθώς οι εκάστοτε κυβερνήσεις, για τη στήριξη και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας από φορείς όπως οι τράπεζες, οι τηλεπικοινωνίες κ.ά.,

ευνοούν με νομοθετικές διατάξεις τα μέλη των κλάδων αυτών (Τήνιος, 2001 Υφαντόπουλος, κ.ά, 2009). Οι κρατικές επιχορηγήσεις, σύμφωνες με πολιτικά κριτήρια, δημιουργούν στα ταμεία αυτά σημαντικά κεφάλαια για παροχές στους ασφαλισμένους τους, αναδεικνύοντας μία βραχυπρόθεσμα ανέξοδη και μακροπρόθεσμα αδιέξοδη κοινωνική πολιτική μέσω ασφαλιστικών φορέων (Βενιέρης, 1995). Ειδικότερα δε όταν με την εφαρμογή του Ν. 2084/1992 τέθηκαν όρια στα ποσά με τα οποία οι επιχειρήσεις (ΔΕΗ, Τράπεζες κ.ά.) θα κάλυπταν τα ελλείμματά τους, η κοινωνική πολιτική οριοθετήθηκε έτσι ώστε να ευθύνεται το κοινωνικό σύνολο για το κόστος των προνομίων ασφαλισμένων των ειδικών ταμείων (Τήνιος, 2010).

Το έτος 1935 ιδρύεται το Υπουργείο Εργασίας, το οποίο αναλαμβάνει την εποπτεία των περισσότερων ασφαλιστικών ταμείων. Επίσης ένα χρόνο αργότερα ιδρύεται το Συμβούλιο Κοινωνικής Ασφάλισης για την παρακολούθηση σχετικών με το θεσμό και τους φορείς θεμάτων. Παρά το γεγονός ότι και από τους δύο φορείς επισημαίνονται οι ανομοιομορφίες των καταστατικών των κλαδικών ταμείων και ότι κάποιες ομάδες μισθωτών ασφαλιζονται σε περισσότερα από ένα ταμεία για την κάλυψη του ίδιου κινδύνου, το φαινόμενο σύστασης νέων ασφαλιστικών ταμείων εξακολουθεί να υφίσταται (Βελλιανίτης, 1951). Σημειώνεται ακόμη ότι, παρά την ύπαρξη μεγάλου αριθμού ταμείων η κάλυψη του κινδύνου της ανεργίας παρεχόταν μόνο από τον οίκο Ναύτου για τους ασφαλισμένους του. Η καθυστέρηση της εκβιομηχάνισης στην Ελλάδα, σε σχέση με ευρωπαϊκές χώρες της κεντρικής Ευρώπης, είχε ως αποτέλεσμα το έλλειμμα στην οργάνωση του εργατικού κινήματος, τη διεκδίκηση του δικαιώματος της απεργίας και την προάσπιση των συμφερόντων των εργαζομένων. Η πρώτη προσπάθεια διεκδίκησης της κατοχύρωσης του δικαιώματος της απεργίας πραγματοποιείται με την ίδρυση του Εργατικού Συνδέσμου Τυπογράφων το 1882 (Νούτσος, 1990). Επισημαίνεται δε ότι ακόμη και όταν το εργατικό κίνημα ενεργοποιείται και ζητά θέσπιση μέτρων προστασίας των εργατών και των εργατριών η εργατική νομοθεσία δεν εφαρμόζεται (Αβδελά, 1989. Λεονταρίτης, 1979). Ο Οργανισμός Απασχόλησης και Ασφαλίσεων Ανεργίας (ΟΑΕΔ) ιδρύθηκε μόλις το 1954, και από τότε εξασφαλίστηκε η επιδότηση ανεργίας σε όλους τους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα (Στασινοπούλου, 1990· Ρομπόλης, 1990).

Κατά την περίοδο της έξαρσης δημιουργίας κλαδικών οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης, το 1932 ψηφίζεται ο Ν.5733 προς ίδρυση Γενικού Οργανισμού Κοινωνικής Ασφάλισης. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, έχοντας επισημάνει την αναγκαιότητα ενός συγκεντρωτικού συστήματος δηλαδή ενός οργανισμού στον οποίο υποχρεωτικά θα ασφαλιζόνταν οι εργαζόμενοι του ιδιωτικού τομέα και την ενσωμάτωση σε έναν

οργανισμό όλων των άλλων ταμείων, με το νόμο αυτό κατέθεσε την πλέον ριζοσπαστική μεταρρύθμιση και συγκεκριμένα σε πρώιμη περίοδο όταν ο αριθμός των ασφαλισμένων ανερχόταν σε ποσοστό 9% των εργαζομένων (208.911 εργαζόμενοι) (Μηνακάκης, 2008). Ο Ν. 5733/32 υιοθετούσε το μοντέλο των ασφαλιστικών οργανισμών που είχαν επικρατήσει στην Κεντρική Ευρώπη. Ωστόσο, οι αντιδράσεις κατά του νόμου από εργασιακούς συνδέσμους, συλλόγους και σωματεία, έχουν ως αποτέλεσμα τη μη εφαρμογή του. Έτσι ακόμη και όταν υπήρξε μεθοδευμένη πολιτική για τη δόμηση ενιαίου ασφαλιστικού συστήματος αυτή παραγκωνίστηκε από τα κυρίαρχα στρώματα που με τη διαρθρωτική εμπλοκή τους επέμεναν στην εξασφάλιση των ιδιαίτερων συμφερόντων τους (Λιάκος, 2016).

Ακολούθως με το Ν. 6298/1934 ιδρύεται το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ) το οποίο μπορεί να μην είχε τις προδιαγραφές ενός γενικού οργανισμού, ωστόσο ασφάλισε μεγάλο τμήμα των Ελλήνων εργαζομένων που δεν υπάγονταν σε άλλα ταμεία (Χρυσόχοος, 1955). Η εφαρμογή του νόμου προσδιορίστηκε η 1^η Δεκεμβρίου 1937 και τα κυριότερα χαρακτηριστικά του νόμου αυτού είναι ότι α) το πεδίο εφαρμογής ήταν ευρύ καθώς περιελάμβανε μισθωτούς, εργάτες και υπαλλήλους ασχέτως του ορίου του μισθού τους, β) προβλεπόταν η δημιουργία ενιαίου ασφαλιστικού φορέα, και γ) η οικονομική θεμελίωση του νόμου στηριζόταν σε επιστημονικές βάσεις. Πρότυπο του ΙΚΑ αποτέλεσε το καταστατικό του ταμείου καπνεργατών που ασφάλιζε τότε μεγάλο αριθμό εργαζομένων και συμπεριελάμβανε πολλές καλύψεις (Μαυρέας, 1998). Στο ΙΚΑ υπήχθησαν όλοι οι μισθωτοί, εργάτες και υπάλληλοι, ασχέτως ορίου μισθού, και καλύπτονταν όλοι οι ασφαλιστικοί κίνδυνοι όπως η αναπηρία, το εργατικό ατύχημα, γήρας, θάνατος, ασθένεια και μητρότητα (Σταθόπουλος, 2015). Με επιρροή από το σύστημα του Bismarck, στο οποίο συμμετείχε το κράτος μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, θεσμοθετήθηκε οι πόροι του νέου ασφαλιστικού ιδρύματος να προέρχονται από τις εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών. Οι εισφορές των εργοδοτών ήταν περισσότερες καθώς θεωρήθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό εξόδων του οργανισμού οφειλόταν στα εργατικά ατυχήματα. Για τη διευκόλυνση του υπολογισμού των εισφορών προσδιορίστηκαν 28 ασφαλιστικές κλάσεις, ανάλογες με το ύψος του μισθού των εργαζομένων. Ενώ η αρχική ιδέα ήταν να συσσωρευτούν οι εισφορές και να δημιουργείται αποθεματικό κεφάλαιο για την απονομή των παροχών, πολύ γρήγορα αυτή εγκαταλείφθηκε και υιοθετήθηκε το διανεμητικό σύστημα ώστε με τις τρέχουσες εισφορές να καταβάλλονται οι παροχές (Προβόπουλος, 1985. Μαυρέας, 1998).

Στον ενιαίο ασφαλιστικό φορέα ενσωματώθηκαν τα παλαιά ταμεία ωστόσο επετράπη η παραμονή σε λειτουργία των ήδη υφιστάμενων ασφαλιστικών οργανισμών με την

προϋπόθεση να παρέχουν στους ασφαλισμένους τους την ελάχιστη ασφαλιστική προστασία του ΙΚΑ (Πετρόγλου, 1974· Τήνιος, 2001· Παπαρρηγοπούλου, 2013). Με τη διάταξη αυτή ο Ν.6298/1934 υποχρέωσε τους ασφαλιστικούς οργανισμούς να προσαρμόσουν τις παροχές τους και να παρέχουν ισοδύναμη τουλάχιστον προστασία με αυτή του ΙΚΑ. Αν και απομακρύνθηκε από την αρχική ιδέα της συγχώνευσης και της υπαγωγής όλων των ασφαλιστικών οργανισμών στο έλεγχο του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, ανυψώθηκε το επίπεδο της όλης ασφαλιστικής προστασίας (Χρυσόχοος, 1955).

Στο ΙΚΑ ασφαλίστηκε το μεγαλύτερο πλήθος των μισθωτών για παροχή σύνταξης, ασθένειας κ.ά., αρχικά αυτών της Αθήνας και του Πειραιά. Σημειώνεται ότι η καθιέρωση της ασφαλιστικής δραστηριότητάς του σε όλη την Ελλάδα, η υποχρεωτικότητα και η καθολικότητα του φορέα, ολοκληρώθηκε μετά από 48 έτη με το Ν. 1305/82. Το ΙΚΑ λειτούργησε στο τέλος του έτους 1937 και στην πρώτη φάση του ανέλαβε την περίθαλψη και την επιδότηση των ασφαλισμένων από εργατικά ατυχήματα. Το 1939 λειτούργησε η υπηρεσία παροχών και μέχρι το 1940 καταβάλλονταν από τον οργανισμό οι περισσότερες από τις παροχές και οι συντάξεις. Από την αρχή της λειτουργίας του και μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1950 το ΙΚΑ συσσωρεύει τις εισφορές των ασφαλισμένων, σχηματίζοντας τα αποθεματικά των παροχών και παρουσιάζοντας πλεονάσματα (Υφαντόπουλος, κ.ά, 2009). Σταδιακά, προσέλαβε τον καθαρά διανεμητικό χαρακτήρα του τον οποίο διατήρησε μέχρι τον Ν.4387/2016 με τον οποίο θεσμοθετήθηκε το κεφαλαιοποιητικό σύστημα ατομικών λογαριασμών.

Επισημαίνεται ότι, παρά τη δημιουργία όλων των ανωτέρω ασφαλιστικών οργανισμών κύριας ασφάλισης από σημαντικές μερίδες κυρίαρχων κοινωνικών στρωμάτων, τη δεκαετία του 1940, οι εργάτες γης παρέμεναν εκτός ασφαλιστικής κάλυψης, ίσως λόγω του εποχικού χαρακτήρα της εργασίας τους και της συχνής αλλαγής εργοδοτών. Την υστέρηση αυτή υπέστη και ο Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ Ν. 3169/1961) στον οποίο ασφαλίστηκε όλος ο αγροτικός πληθυσμός, ασχέτως οικονομικής καταστάσεως και χωρίς την υποχρέωση καταβολής ασφαλιστικών εισφορών (Σταθόπουλος, 2015). Ο ΟΓΑ ιδρύθηκε το έτος 1961, εκατό χρόνια μετά το πρώτο ταμείο κύριας ασφάλισης, μη καλύπτοντας ασφαλιστικά όλα αυτά τα χρόνια το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της Ελλάδας. Επίσης, ακόμη και όταν ιδρύθηκε ο ΟΓΑ, όταν δηλαδή για τον αστικό πληθυσμό υφίσταντο ήδη 205 διαφορετικοί ασφαλιστικοί φορείς, δεν προβλεπόταν από τον οργανισμό κάλυψη του κινδύνου της αναπηρίας των ασφαλισμένων του (Βασιλικόν Ίδρυμα Ερευνών, 1970). Ο ΟΓΑ δημιουργήθηκε αρχικά ως λογαριασμός

πρόσθετης ασφάλισης ο οποίος το 1997 συγχωνεύτηκε στο λογαριασμό κύριας ασφάλισης (Ν.2458/1997) ώστε να παρέχεται στους ασφαλισμένους η πλήρης προστασία και η υγειονομική περίθαλψη που λόγω του γεωγραφικού ανάγλυφου της Ελλάδας είχαν ανάγκη (Ρουπακιώτης, 2005). Ο ΟΓΑ ασφάλισε τους αλιείς, τους αγρότες, τους εμπόρους κατοίκους μικρών περιοχών και τους ιδιοκτήτες ενοικιαζόμενων δωματίων. Όταν δε ιδρύθηκε η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος επειδή διαχειριζόταν τα κεφάλαια του οργανισμού και τις ευρωπαϊκές επιδοτήσεις αλλά και επειδή εντάχθηκαν όλοι οι αγρότες στο πελατολόγιό της, έγινε η χρηματοδότης του ασφαλιστικού οργανισμού (Ν.3232/2004).

3.1.2. Ενοποιήσεις φορέων κύριας ασφάλισης και κατάληξη στον ΕΦΚΑ

Με την αναφορά στην ανάπτυξη της κύριας ασφάλισης στην Ελλάδα επισημάνθηκε το γεγονός ότι κυρίως κατά τη μεταπολεμική περίοδο, ολοένα και περισσότεροι κλάδοι, εντάχθηκαν στους ασφαλιστικούς φορείς προσδοκώντας ασφάλεια και τα ευρωπαϊκά προνόμια του ασφαλιστικού συστήματος. Ωστόσο, τα παραδείγματα της μη ασφαλιστικής κάλυψης μεγάλων κατηγοριών εργαζομένων⁴, της επιλεκτικότητας ασφάλισης των κινδύνων, της καθυστέρησης ως προς τη γεωγραφική ασφαλιστική επέκταση του ΙΚΑ και ως προς την ασφαλιστική τακτοποίηση των αγροτών, επιβεβαιώνουν την αποσπασματικότητα και τα θεσμικά ελλείμματα του ασφαλιστικού ως προς την κύρια ασφάλιση (Βλ.ενδ. Ρομπόλης, 1990· Πετμετζίδου- Τσουλουβή, 1992· Σακελλαρόπουλος, 1999· Σωτηρόπουλος, 2003· Βενιέρης, Παπαθεοδώρου, 2003). Η ίδρυση των ασφαλιστικών φορέων κύριας ασφάλισης με τη σταδιακή, κατά ομάδες, κλαδική ασφάλιση των εργαζομένων, τελικά δεν κάλυπτε τους εργαζόμενους που χρειαζόνταν μεγαλύτερη προστασία, αλλά μόνο τις επιμέρους ομάδες εργαζομένων που είχαν τη δυνατότητα άσκησης πολιτικών πιέσεων (Φίλιας, 1996). Ομοίως, η δαιδαλώδης επέκταση του συστήματος και οι ανάγκες χρηματοδότησης των συντάξεων ενός γηράσκοντα πληθυσμού παράλληλα με τις διαμορφούμενες αρνητικές οικονομικές και δημογραφικές εξελίξεις, προετοίμασαν το έδαφος των μελλοντικών κρίσεων. Παρά το γεγονός ότι, η ανάγκη διαρθρωτικών αλλαγών εκφράστηκε από τα τέλη της δεκαετίας του 1920 (Ζάρρας, 1929) οι όποιες διστακτικές κοινωνικό-ασφαλιστικές παρεμβάσεις, τόσο για την οργανωτική αναδιάρθρωση των φορέων όσο και για την οικονομική βιωσιμότητά τους, δεν έφεραν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα και δεν απέτρεψαν τη σταδιακή απομείωση του

⁴Ο Βενιέρης (1995) επισημαίνει ότι το 1931 σε σύνολο εργαζόμενου πληθυσμού 2.415.078 (απογραφή έτους 1928) καλύπτονταν ασφαλιστικά οι 162.216 από τα 50 ασφαλιστικά ταμεία που λειτουργούσαν τότε.

αποθεματικού τους κεφαλαίου (Βενιέρης, 1995· Ματσαγγάνης, 1998 & 2003· Ρομπόλης, 2002· Προβόπουλος, Καπόπουλος, 2003).

Στο τέλος του 20^{ου} και στις πρώτες δεκαετίες του 21^{ου} αιώνα η οικονομική κρίση, τα ελλείμματα των ασφαλιστικών οργανισμών και η θεώρηση ότι οι κοινωνικές δαπάνες συναρτώνται με τα δημόσια έξοδα και το ΑΕΠ θέτουν τα ασφαλιστικά συστήματα στο στόχαστρο της κριτικής (Γιαννίτσης, 2016). Μελέτες διεθνών οργανισμών και αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποχρέωσαν τις ελληνικές κυβερνήσεις να προβούν σε μεταρρυθμίσεις ήδη από τη δεκαετία του 1990. Τα τελευταία 8 έτη (2010-2017) υπό τις εντολές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου διαμορφώθηκε και υλοποιήθηκε μια στρατηγική που απομάκρυνε το σύστημα από την προσήλωσή του στις θεμελιώδεις αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του ως καθολικού, αυτοτελούς, κοινωνικού και διανεμητικού συστήματος (Ρομπόλης, Μπέτσης, 2016). Ιδιαίτερα στόχευσε στην κατάργηση διαφορών μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, στον περιορισμό των «προνομίων» που υφίσταντο στο δημόσιο εργασιακό περιβάλλον και στις περικοπές (Καρακιουλάφη κ.ά, 2015). Η οικονομική κρίση τελικά λειτούργησε όπως συνήθως, δηλαδή απορρυθμίσε και συρρίκνωσε την αναλογία του κοινωνικού κράτους ως βασικού παράγοντα κοινωνικής αλληλεγγύης.

Σε κάθε περίπτωση η ανταπόκριση της κοινωνικής ασφάλισης στη θεσμοθέτηση μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης δεν ήταν η αναμενόμενη καθώς τα μέτρα που νομοθετήθηκαν (1990-2017) δεν επέλυσαν τα προβλήματά της με αποτέλεσμα να κρίνονται αναποτελεσματικά και ατελέσφορα (Τήνιος, 2016. Ζαμπέλης, 2016. Παπαρρηγοπούλου, 2016). Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνουν οι Ρομπόλης & Μπέτσης (2016:62) «η κρίση της κοινωνικής ασφάλισης έχει χαρακτήρα αναπτυξιακό, κοινωνικό, οργανικο-συστατικό και διαρκή και κατά δεύτερο λόγο έχει χαρακτήρα οργανωτικό, λειτουργικό και διαχειριστικό». Και αυτό γιατί ως βασική αδυναμία του ελληνικού συστήματος ασφάλισης αποτελεί η πολυδιάσπασή του, η οποία επέτρεψε και συνεχίζει να επιτρέπει αδικαιολόγητες ανισότητες ως προς τις παροχές και τον τρόπο χρηματοδότησης των φορέων (ενδ.: Βαρβαρίγος κ.ά., 1960· Βενιέρης, 2011· Πετμεζίδου, 2014· Πετμεζίδου-Τσουλουβή, 1992· Ρομπόλης, Χλέτσος, 1995· Σωτηρόπουλος, 2003· Τήνιος, 2010 & 2016 Νικολόπουλος, Υφαντόπουλος, 2010).

Το γεγονός των οργανωτικών, λειτουργικών και διαχειριστικών αδυναμιών του ελληνικού ΣΚΑ επιβεβαιώνεται και από τη χρονική εμφάνιση της κρίσης όπου στα μεν ανεπτυγμένα ευρωπαϊκά κράτη η κρίση εντοπίζεται κατά τη φάση της ωρίμανσης των συστημάτων τους, ενώ στην Ελλάδα πριν από αυτήν. Στη Ελλάδα τα μεγάλα ελλείμματα των ασφαλιστικών

φορέων, οι δυσλειτουργίες στην αγορά εργασίας αλλά και στην οργανωτική δομή της ασφάλισης, αποτελούσαν χαρακτηριστικά της δεκαετίας του '80 και απλά σε αυτά τα προβλήματα προστέθηκε το δημογραφικό και το οικονομικό ισοζύγιο. Ο Τήνιος (2001: 64-94) επισημαίνει και αυτός το πρόβλημα της οργάνωσης των ασφαλιστικών φορέων και το αποδίδει στην έλλειψη ενιαίου προγράμματος κατά τη θέσπιση και οργάνωση της Κοινωνικής Ασφάλισης, προσδιορίζοντας μάλιστα το περιεχόμενο προστασίας ως «αφάνταστο» με ποικιλία διατάξεων, πολλές φορές, υπερβαλλόντως επιεικείς και δεκτικές καταδολιεύσεων στις παροχές. Διευκρίνιζε δε ότι το ελληνικό ΣΚΑ αποτελεί ακραία περίπτωση κλαδικής οργάνωσης και κατάτμησης της κοινωνικής ασφάλισης και ότι ο ακριβής αριθμός των ταμείων για πολλά χρόνια ήταν «άγνωστος» (Τήνιος, 2001:94). Σήμερα μετά από τις συγχωνεύσεις ασφαλιστικών φορέων, τις αλλεπάλληλες μετονομασίες τους και μετακινήσεις τους από τον ιδιοκτησιακό χώρο τους γίνεται πλέον δύσκολη η ανίχνευσή τους.

Αναλυτικότερα, με σκοπό την αντιμετώπιση δημοσιονομικών αναγκών από τη δεκαετία του 1990 και μετά πραγματοποιούνται θεσμικές αλλαγές και ενοποιήσεις ασφαλιστικών καθεστώτων και ταμείων, με πρώτη το 1992 όπου διαχωρίζονται οι ασφαλισμένοι σύμφωνα με την εισαγωγή τους στην ασφάλιση (Ν. 3029/1992- πριν ή μετά το 1993). Από το έτος 1999 και μετέπειτα έχουμε την πρώτη διαδικασία ενοποίησης ασφαλιστικών ταμείων.

Συγκεκριμένα με τον Ν. 2676/99 (άρθρο 1) ιδρύεται ο Οργανισμός Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών (Ο.Α.Ε.Ε.) στον οποίο εντάσσονται το Ταμείο Ασφαλίσεως Εμπόρων (Τ.Α.Ε.), το Ταμείο Επαγγελματιών & Βιοτεχνών Ελλάδας (Τ.Ε.Β.Ε.) και το Ταμείο Συντάξεως Αυτοκινητιστών (Τ.Σ.Α.).

Πίνακας 3.2: Εντασσόμενα ταμεία στον ΟΑΕΕ 1988-2008

Πρώην Ταμείο	Α΄ Συγχώνευση	Α΄ Φορέας Ένταξης
Ταμείο Ασφαλίσεως Χρηματιστών Μεσιτών Αντικριστών και Υπαλλήλων του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών	Αρθ. 15 Ν. 1759/1988	ΤΑΕ
Ταμείο Ασφαλίσεως Επιχειρηματιών Κινηματογράφου	Αρθ. 15 Ν. 1759/1988 Αρθ. 21 Ν. 1976/1991	ΤΑΕ
Ταμείο Συντάξεων Εκτελωνιστών	Αρθ. 1-3 Ν. 2217/1994	ΤΕΒΕ
Ταμείο Ναυτικών Πρακτόρων και Υπαλλήλων	Αρθ. 7 Ν. 3655/2008	ΟΑΕΕ
Ταμείο Πρόνοιας Ξενοδόχων	Αρθ. 8 Ν. 3655/2008	ΟΑΕΕ
Ταμείο Ασφάλισης Αναβατών και Προπονητών Ιπποδρομιών	Αρθ. 9 Ν. 3655/2008	ΟΑΕΕ

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Στη συνέχεια με τον Νόμο 3655/08, νομοθετούνται οι ενοποιήσεις ή εντάξεις των 133 φορέων ασφάλισης (80 ταμείων και 53 κλάδων ασφάλισης) αρμοδιότητας της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικής Ασφάλισης, με αποτέλεσμα τη δημιουργία 13 φορέων κοινωνικής ασφάλισης (5 φορέων κύριας ασφάλισης, 6 φορέων επικουρικής ασφάλισης και 2 φορέων πρόνοιας). Στη φάση αυτή συστήνονται πέντε φορείς Κύριας Ασφάλισης:

- 1) Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων -Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών (ΙΚΑ - ΕΤΑΜ)
- 2) Οργανισμός Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ)
- 3) Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ)
- 4) Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων (ΕΤΑΑ)
- 5) Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΕΤΑΠ - ΜΜΕ).

Με τον Ν. 4387/2016 ολοκληρώνεται η συγχώνευση και συστήνεται ο Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (Ε.Φ.Κ.Α.), στον οποίο εντάσσονται αυτοδίκαια οι υφιστάμενοι φορείς Κύριας Ασφάλισης με την εξαίρεση του ΝΑΤ και του ΟΓΑ που διατηρούν αυτοτελή νομική προσωπικότητα για την άσκηση των μη ασφαλιστικών τους αρμοδιοτήτων. Τον ΕΦΚΑ συγκροτούν τρεις κλάδοι, με αυτοτελή λογιστική παρακολούθηση, χωρίς διοικητική ή οικονομική αυτοτέλεια: α) κλάδος κύριας ασφάλισης, β) κλάδος εφάπαξ παροχών και γ) κλάδος λοιπών παροχών. Παρατίθεται πίνακας των φορέων που εντάθηκαν στον ΕΦΚΑ με τους κλάδους, τομείς και λογαριασμούς τους:

Πίνακας 3.3: ΕΦΚΑ. Οι ενταχθέντες φορείς

Φορέας κύριας ασφάλισης	Φορέας κύριας ασφάλισης πριν την ενοποίηση
ΙΚΑ-ΕΤΑΜ	Κλάδος κύριας σύνταξης ΙΚΑ-ΕΤΑΜ
	Κλάδος κύριας σύνταξης ΔΕΗ
	Τομέας Ασφάλισης Προσωπικού ΤΑΠ-ΟΤΕ
Ε.Τ.Α.Π. – Μ.Μ.Ε	Τομέας σύνταξης Προσωπικού Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών και Θεσσαλονίκης
	Τομέας ασφάλισης Ιδιοκτητών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών και Θεσσαλονίκης
	Τομέας ασφάλισης Ιδιοκτητών Συντακτών και Υπαλλήλων Τύπου
	Τομέας ασφάλισης Ανταποκριτών Ξένου Τύπου
	Τομέας ασφάλισης Φωτοειδησεογράφων και Εικονοληπτών Επικαίρων Τηλεόρασης

	Τομέας σύνταξης Εφημεριδοπωλών και Υπαλλήλων Πρακτορείου Αθηνών
	Τομέας σύνταξης Εφημεριδοπωλών και Υπαλλήλων Πρακτορείου Θεσσαλονίκης
	Τομέας ασφάλισης Τεχνικών Τύπου Αθηνών και Θεσσαλονίκης
	Τομέας Ασφάλισης Τεχνικών Ραδιοφώνου και Τηλεόρασης (ΤΑΤΕ-ΡΤ)
Ε.Τ.Α.Α.	Τομέας Σύνταξης Μηχανικών και Εργοληπτόν Δημοσίων Έργων (ΤΣΜΕΔΕ), και η Ειδική Προσαύξηση
	Τομέας Σύνταξης και Ασφάλισης Υγειονομικών (ΤΣΑΥ) και ο Κλάδος Μονοσυνταξιούχων
	Τομέας Ασφάλισης Νομικών και ο ειδικός κλάδος για τους δικαστικούς λειτουργούς και τους λειτουργούς του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους που συστάθηκε με το άρθρο 39 του Ν. 4075/2012
ΟΑΕΕ	Κλάδος Κύριας Ασφάλισης ΟΑΕΕ (ΤΑΧΜΑ, ΤΑΕΚ, ΤΣΕ, ΤΠΞ, ΤΑΠΕΑΠΙ)
	Τομέας Ασφάλισης Ναυτικών και Τουριστικών Πρακτόρων
ΟΓΑ	Κλάδος Υποχρεωτικής Ασφάλισης του Ν. 4169/1961
	Κλάδος Κύριας Ασφάλισης Αγροτών του Ν. 2458/1997
NAT	

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Σκοπός του ΕΦΚΑ είναι: η παροχή μηνιαίας κύριας σύνταξης, λόγω γήρατος, αναπηρίας και θανάτου στους ασφαλισμένους του ή στα μέλη οικογενείας τους, η ασφαλιστική τους κάλυψη για παροχές ασθένειας και μητρότητας, η χορήγηση των παροχών ασθένειας σε χρήμα, εξόδων κηδείας και η υλοποίηση όσων άλλων προγραμμάτων προβλέπονται από ειδικές διατάξεις. Από την 13/06/2016 και μετά, η σύνταξη της κύριας ασφάλισης όλων των ασφαλισμένων δημόσιου, ιδιωτικού τομέα όσο και των αυτοαπασχολουμένων, όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο που προηγήθηκε αποτελείται από το άθροισμα δύο τμημάτων: το εθνικό και το ανταποδοτικό (Ν.4387/2016). Έτσι, το σύστημα προσαρμόστηκε στα χαρακτηριστικά του συστήματος Beveridge, δηλαδή τη διοικητική ενοποίηση των ασφαλιστικών φορέων και την κάλυψη των κινδύνων για τους ασφαλισμένους με ενιαία οργάνωση και ελάχιστες παροχές (Παπαρρηγοπούλου, 2013).

3.2. Η Επικουρική Ασφάλιση στην Ελλάδα- ιστορική αναδρομή των φορέων

Στο πλαίσιο που η κοινωνική ασφάλιση αντικειμενικά λειτουργεί, εξελίσσεται και διαμορφώνεται για να ανταποκριθεί στη δυναμική ικανοποίησης των ποιοτικών και ποσοτικών αναγκών των ασφαλισμένων, εργαζόμενοι διαφόρων κλάδων και επιχειρήσεων σύστησαν τα δικά τους επικουρικά ταμεία, δημιουργώντας το θεσμό της επικουρικής ασφάλισης. Ως επικουρική ασφάλιση νοείται η ασφάλιση στην οποία υπάγεται ο ασφαλισμένος για τη λήψη σύνταξης πέραν της κύριας. Στην Ελλάδα η επικουρική ασφάλιση, καθώς δεν διαφοροποιείται από την κύρια ως προς τα βασικά της

χαρακτηριστικά, εντάσσεται στο δημόσιο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στοιχείο που αποτελεί ευρωπαϊκή πρωτοτυπία (Παπαρηγοπούλου, 2002, 2012). Η διάκριση μεταξύ κύριας και επικουρικής ασφάλισης αποτυπώνεται στην παρ. 3 του άρθ. 13 του Ν. 6298/1934 όπου αναφέρεται ο συμπληρωματικός ρόλος της επικουρικής και το γεγονός ότι δεν μπορεί να καλύψει άλλο έδαφος παρά αυτό που καταλείπει η κύρια ασφάλιση. Έτσι η επικουρική ασφάλιση αποτελεί μια πρόσθετη ασφάλιση που παρέχεται από φορέα ή κλάδο ή λογαριασμό ο οποίος μετά την επέλευση κινδύνου προσφέρει πρόσθετες περιοδικές ή εφάπαξ παροχές, πέραν αυτών που χορηγούνται από τον φορέα κύριας ασφάλισης.

Με τη επικουρική σύνταξη εξασφαλίζεται μια ικανοποιητική αναπλήρωση των εισοδημάτων του ατόμου από την προηγούμενη εργασία του. Η υποχρεωτική επικουρική ασφάλιση ακολουθεί όμοια οργανωτική δομή, οικονομικό σύστημα και κανόνες με την κύρια ασφάλιση (Πετρόγλου, 1974). Το μόνο που τη διακρίνει από την κύρια ασφάλιση είναι η μη χρηματοδότησή της από το κράτος, γεγονός που επιδρά στην έκταση της κρατικής παρέμβασης (Παπαρηγοπούλου, 2002).

Στη δημιουργία φορέων επικουρικής ασφάλισης συνέτειναν: η γενική ανασφάλεια που βίωνε ο ελληνικός πληθυσμός μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, το επίπεδο των παροχών των ασφαλισμένων από την κύρια ασφάλισή τους που ήταν χαμηλό, η ανάγκη εξασφάλισης και ενός εφάπαξ βοηθήματος κατά την έξοδο από την εργασία που δεν παρείχε η κύρια ασφάλιση. Επίσης το γεγονός ότι ενώ με το Ν. 6298/1934 διασφαλιζόταν μεν η μη ίδρυση άλλων ασφαλιστικών οργανισμών κύριας ασφάλισης, επιτρεπόταν ωστόσο η ίδρυση επικουρικών ταμείων (Βασιλικόν Ίδρυμα Ερευνών, 1960, όπ. αναφ. στο Βενιέρης, Παπαθεοδώρου, 2003· Ρομπόλης, 1990· Ρουπακιώτης, 1990· Ματσαγγάνης, 1998· Ρομπόλης, Μπέτσης, 2016). Ο Κωσταράς (1992) επισημαίνει έναν ακόμη λόγο, την ευκολία με την οποία οι προνομιούχοι χρηματοδοτούσαν τις υψηλές παροχές της επικουρικής ασφάλισης από κοινωνικούς πόρους ή υψηλές εργοδοτικές εισφορές.

Υπό αυτές τις συνθήκες δημιουργήθηκε στην Ελλάδα μία νέα μεγάλη κατηγορία ασφαλιστικών οργανισμών, οι οποίοι αποτελούσαν παράλληλα συστήματα ως προς την κύρια ασφάλιση. Οι οργανισμοί αυτοί λειτουργούσαν με τα ίδια χαρακτηριστικά αυτών της κύριας ασφάλισης υπακούοντας στις γενικές αρχές της κοινωνικής ασφάλισης (Πετρόγλου, 1974· Γράβαρης, 1979· Βακαλόπουλος, 1993). Η επικουρική ασφάλιση με τα νομικά και οικονομικά χαρακτηριστικά της κύριας ασφάλισης τυγχάνει της ίδιας συνταγματικής και εγγυητικής προστασίας του κράτους, βάσει του άρθρου 22 παρ.5 του Συντάγματος, και ως εκ τούτου το κράτος υποχρεούται να διασφαλίζει την βιωσιμότητά της.

Αξιοπερίεργο είναι το γεγονός ότι η πρόσθετη ασφάλιση, ενώ αποτελεί συμπλήρωμα της κύριας ασφάλισης, στα ελληνικά χρονικά δημιουργήθηκε ταυτόχρονα και σε κάποιες περιπτώσεις προηγήθηκε της κύριας. Για παράδειγμα η ίδρυση του Μετοχικού Ταμείου Στρατού, Πολεμικού Ναυτικού και Πολιτικών Υπαλλήλων (ΒΔ 24/10/1867) πραγματοποιήθηκε όταν δεν υπήρχε κύρια ασφάλιση με σκοπό την κάλυψη των υπηρετούντων στο δημόσιο και των ναυτικών με περιοδικές και εφάπαξ παροχές από το 1836 έως το 1921 (Κωσταράς, 1992). Ωστόσο, το κύριο μέρος της πρόσθετης ασφάλισης ιδρύθηκε κατά την περίοδο 1922-1934, μετά από την ποσοτική και κατακερματισμένη αύξηση των ασφαλιστικών ταμείων κύριας ασφάλισης, με αποτέλεσμα στο τέλος του 1934 από τα 93 ταμεία τα 29 να αφορούν στην πρόσθετη ασφάλιση. Κατά την περίοδο 1935-1951 όταν λειτουργούσαν συνολικά 152 κύριοι ασφαλιστικοί οργανισμοί, τα επικουρικά ταμεία ήταν 65 ενώ την περίοδο 1952-1990 τα επικουρικά αριθμούνταν σε 85 και με την πάροδο του χρόνου ολοένα αυξάνονταν όπως και οι ανάγκες των εργαζομένων (Κωσταράς, 1992· Βακαλόπουλος, 1993).

Τα επικουρικά ταμεία ακολούθησαν μεν το μοντέλο δημιουργίας των φορέων κύριας ασφάλισης δηλ. της κλαδικής πολυδιάσπασης, αλλά με την επιπλέον κάθετη κατάτμηση των φορέων ασφαλιστικής κάλυψης (Κοντιάδης, 1997). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν πολλαπλάσιοι επικουρικοί φορείς σε σύγκριση με αυτούς της κύριας ασφάλισης. Κάποια από τα επικουρικά λειτούργησαν παράλληλα με τους κύριους φορείς του κλάδου τους ενώ τα περισσότερα αυτόνομα. Επίσης, κάποια από τα επικουρικά ταμεία προέβλεπαν στο καταστατικό τους πέραν της χορήγησης σύνταξης και άλλες παροχές εφάπαξ. Γενικότερα, η ίδρυση των επικουρικών ταμείων δεν ακολούθησε συγκεκριμένο σύστημα και προγραμματισμό ή κάποιο ενιαίο υπόδειγμα καταστατικού. Έτσι απέκτησαν τη δική τους νομοθεσία και έλαβαν διάφορες νομικές μορφές όπως ως:

- αλληλοβοηθητικά σωματεία σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 281/1914 και του βασιλικού διατάγματος της 15^{ης} Μαΐου του 1920 «περί επαγγελματικών σωματείων» των οποίων οι σκοποί ορίζονται στο άρθ. 34 του β. δ/τος όπως: να παρέχουν ιατρική περίθαλψη και φάρμακα, να παρέχουν χρηματικά επιδόματα υπό τυχόν συντάξεως ή εφάπαξ σε περιπτώσεις νόσου, γεννήσεως τέκνου, ανεργίας, να καταβάλλουν τις δαπάνες της κηδείας των μελών τους, να παρέχουν δάνεια.

- ΝΠΙΔ του Α.Κ,
- ταμεία κατόπιν συλλογικών συμβάσεων εργασίας,
- ΝΠΔΔ σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ.3 του ν. 6298/1934 (Πετρόγλου, 2012).

Παρατίθεται πίνακας με τους οργανισμούς επικουρικής ασφάλισης αρμοδιότητας υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, στον οποίο επισημαίνονται οι παροχές τους.

**Πίνακας 3.4: Οργανισμοί επικουρικής ασφάλισης και οι κλάδοι τους.
Αρμοδιότητα Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής
Προστασίας**

Οργανισμός	Κλάδος		
	σύνταξης	ασθένεια ς	πρόνοιας
Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης	ΝΑΙ		
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Ασφαλιστών & Υπαλλήλων Ασφαλιστικών Επιχειρήσεων	ΝΑΙ		
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων	ΝΑΙ		ΝΑΙ
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Ηλεκτροτεχνιτών Ελλάδος	ΝΑΙ		
Ταμείο Πρόνοιας & Επικουρικής Ασφαλίσεως Προσωπικού Ιπποδρομιών	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Προσωπικού Οινοποιίας - Ζυθοποιίας	ΝΑΙ		
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Εταιρειών Πετρελαιοειδών	ΝΑΙ		
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Υπαλλήλων Εμπορίου Τροφίμων	ΝΑΙ		
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Προσωπικού Εταιρειών Τσιμέντων	ΝΑΙ		ΝΑΙ
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Προσωπικού Ε.ΥΔ.Α.Π	ΝΑΙ		
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Υπαλλήλων Φαρμακευτικών Εργασιών	ΝΑΙ		ΝΑΙ
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Χημικών	ΝΑΙ		
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης	ΝΑΙ		ΝΑΙ
Ταμείο Ασφαλίσεως Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων	ΝΑΙ		
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Προσωπικού Ταμείου Νομικών	ΝΑΙ		ΝΑΙ
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως και Πρόνοιας Υπαλλήλων ΕΡΤ& Τουρισμού	ΝΑΙ		ΝΑΙ
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Αρτοποιιών	ΝΑΙ		
Κλάδος Επικουρικής Ασφαλίσεως Δικηγόρων	ΝΑΙ		
Κλάδος Επικουρικής Ασφαλίσεως Προσωπικού Ταμείου Πρόνοιας Δικηγόρων Αθηνών			ΝΑΙ
Ταμείο Ασφαλίσεως Συμβολαιογράφων	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Ταμείο Αρωγής Προσωπικού ΟΤΕ	ΝΑΙ		
Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Αστυνομίας Πόλεων	ΝΑΙ		

Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Πυροσβεστικού Σώματος	NAI		
Επικουρικό Ταμείο Ελληνικής Χωροφυλακής	NAI		NAI (ειδικός λογαριασμός)
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Εκπαιδευτικών Ιδιωτικής Γενικής Εκπαιδεύσεως	NAI		
Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Τραπεζοϋπαλλήλων			
Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως & Κοινής Διανομής Πρατηριούχων Υγρών Καυσίμων	NAI		
Ταμείο Αλληλοβοήθειας Υπάλληλων Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης	NAI		NAI
Λογαριασμός Επικουρήσεως Προσωπικού Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος	NAI		
Μετοχικό Ταμείο Υπαλλήλων Τραπέζης Ελλάδος	NAI		

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως από στοιχεία Κοινωνικού Προϋπολογισμού έτους 2007

Πέραν των ανωτέρω υπήρχαν και οι ανεξάρτητοι οργανισμοί με παροχές ασθένειας και πρόνοιας, αρμοδιότητας υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας. Παρατίθεται σχετικός πίνακας.

**Πίνακας 3.5: Ανεξάρτητοι οργανισμοί επικουρικής πρόνοιας
ασφάλισης με παροχές ασθένειας &
Αρμοδιότητα Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής
Προστασίας**

Οργανισμός	Κλάδος ασθένειας	Κλάδος πρόνοιας
Ταμείο Ασφαλίσεως Ξενοδοχοϋπαλλήλων	NAI	NAI
Ταμείο Αλληλοβοήθειας Προσωπικού Η.Λ.Π.Α.Π.	NAI	
Ταμείο Αλληλοβοήθειας Προσωπικού ΗΣΑΠ	NAI	
Ταμείο Υγείας Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων	NAI	
Ταμείο Ασφαλίσεως Προσωπικού Εμπορικής Τραπέζης	NAI	NAI
Ταμείο Υγείας Δικηγόρων Επαρχιών	NAI	
Ενιαίος Δημοσιογραφικός Οργανισμός Επικουρικής Ασφάλισης & Περίθαλψης	NAI	
Κλάδος Υγείας Υπαλλήλων Αστυνομίας Πόλεων	NAI	
Ταμείο Αλληλοβοήθειας Προσωπικού Εθνικού Τυπογραφείου	NAI	
Ταμείο Ασφαλίσεως Προσωπ. Τραπεζών Πίστεως - Γενικής - Αμερικαν Εξπρές	NAI	
Ταμείο Πρόνοιας Δικηγόρων Αθηνών		NAI
Ταμείο Πρόνοιας Δικηγόρων Πειραιά	NAI	NAI
Ταμείο Πρόνοιας Δικηγόρων Θεσ/νίκη		NAI
Ταμείο Πρόνοιας Οργανισμού Ύδρευσης Θεσ/νίκης		NAI

Ταμείο Πρόνοιας Προσωπικού Εθνικού Θεάτρου	NAI	NAI
Ταμείο Πρόνοιας Ορθοδόξου Εφημεριακού Κλήρου Ελλάδος		NAI
Ταμείο Αυτασφάλισης Προσωπικού Ε.Τ.Ε.		NAI
Ταμείο Πρόνοιας Προσωπικού Ο.Σ.Ε.		NAI
Ταμείο Πρόνοιας Προσωπικού Εταιρειών Λιπασμάτων		NAI
Ταμείο Πρόνοιας Δικαστικών Επιμελητών		NAI
Ταμείο Πρόνοιας Εργοληπτών Δημοσίων Έργων		NAI
Ταμείο Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων		NAI
Ταμείο Αρωγής Αστυνομικών		NAI
Ταμείο Πρόνοιας Προσωπικού Εμπορικών & Βιομηχανικών, Επαγγελματικών & Βιοτεχνικών Επιμελητηρίων του Κράτους		NAI
Επικουρικό Ταμείο Υπαλλήλων Αστυνομίας Πόλεων		NAI
Επικουρικό Ταμείο Υπαλλήλων Πυροσβεστικού Σώματος		NAI
Ταμείο Πρόνοιας Εργατοϋπαλλήλων Μετάλλου		NAI
Ταμείο Πρόνοιας Προσωπικού Οργανισμού Λιμένος Θεσ/νίκης		NAI
Ταμείο Πρόνοιας & Ασθένειας Εργαζομένων στα Λιμάνια	NAI	NAI
Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού Ιονικής Λαϊκής Τράπεζας		
Ταμείο Αρωγής Προσωπικού ΟΤΕ		NAI

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως από στοιχεία Κοινωνικού Προϋπολογισμού έτους 2007

Όσον αφορά τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας του υπουργείου Εθνικής Άμυνας έχουν ως βασική αποστολή τους την οικονομική ενίσχυση των μερισματούχων με την παροχή μηνιαίου μερίσματος και διαφόρων παροχών, όπως είναι το η οικονομική ενίσχυση Ε.Κ.Ο.Ε.Μ.Α., το Βοήθημα Οικογενειακής ή Επαγγελματικής Αυτοτέλειας των τέκνων, το βοήθημα πένθους και την εξυπηρέτηση εξόδων κηδείας.

Παρατίθεται πίνακας με τους οργανισμούς του αρμοδιότητας του υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

Πίνακας 3.6: Οργανισμοί επικουρικής ασφάλισης και οι κλάδοι τους.

Αρμοδιότητα Υπουργείου Εθνικής Άμυνας

Οργανισμός	Κλάδος μερίσματος	Κλάδος ασθένειας	Κλάδος πρόνοιας
Μετοχικό Ταμείο Στρατού	NAI		NAI
Ειδικός Λογαριασμός Μετοχικού Ταμείου Στρατού			NAI
Ταμείο Αρωγής Αναπήρων και Θυμάτων Πολέμου			NAI
Ταμείο Αλληλοβοήθειας Υπαλλήλων Μ.Τ.Σ.	NAI		
Ταμείο Αρωγής Μονίμων Πολιτικών Υπαλλήλων	NAI		

ΥΕΘΑ/ΓΕΣ			
Μετοχικό Ταμείο Ναυτικού	NAI		NAI
Ταμείο Αλληλοβοήθειας Ναυτικού			NAI
Ταμείο Πρόνοιας Ναυτικού	NAI		
Μετοχικό Ταμείο Αεροπορίας	NAI		NAI
Ταμείο Αλληλοβοήθειας Στρατιωτικών Αεροπορίας			NAI
Ταμείο Αλληλοβοήθειας Ιδιωτικού Προσωπικού Πολεμικού Ναυτικού			NAI

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Όσον αφορά στον οργανισμό κοινωνικής ασφάλισης, αρμοδιότητας του υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, το Μετοχικό Ταμείο Πολιτικών Υπαλλήλων, έχει ως βασική αποστολή του τη χορήγηση μερίσματος.

Τέλος, οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας έχουν ως βασική τους αποστολή τη χορήγηση σύνταξης και εφάπαξ παροχών όπου προβλέπεται.

**Πίνακας 3.7: Οργανισμοί επικουρικής ασφάλισης και οι κλάδοι τους
Αρμοδιότητα Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας**

Οργανισμός	Κλάδος μερίσματος	Κλάδος ασθένειας	Κλάδος πρόνοιας
Κλάδος Ατυχημάτων Κεφαλαίου Δυτών		NAI	
Κλάδος Επικουρικής Ασφάλισης Ναυτικών	NAI		
Κεφάλαιο Ανεργίας και Ασθένειας Ναυτικών		NAI	
Ταμείο Πρόνοιας Αξιοματικών Εμπορικού Ναυτικού			NAI
Ταμείο Πρόνοιας Κατωτέρων Πληρωμάτων Εμπορικού Ναυτικού			NAI
Ταμείο Αρωγής Λιμενικού Σώματος	NAI		NAI
Ε.Λ.Ο.Ε.Ν.			NAI
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Ιδρυμάτων Εμπορικού Ναυτικού	NAI		

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Καταληκτικά αναφέρεται και ο οργανισμός κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας της Βουλής των Ελλήνων το Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Βουλής που χορηγεί παροχές εφάπαξ και σύνταξης.

**Πίνακας 3.8: Οργανισμοί επικουρικής ασφάλισης και οι κλάδοι τους
Αρμοδιότητα Βουλής των Ελλήνων**

Οργανισμός	Κλάδος μερίσματος	Κλάδος ασθένειας	Κλάδος πρόνοιας
Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Βουλής	NAI		NAI

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Από όλα τα ανωτέρω γίνεται αντιληπτό ότι τα επικουρικά ταμεία από την ίδρυσή τους αποτελούσαν αυτόνομους κλαδικούς φορείς. Μια πρώτη προσπάθεια συσχετισμού κάποιων επικουρικών ταμείων κατά κλάδους έγινε με τις ενοποιήσεις. Ο συσχετισμός των κλάδων ήταν απαραίτητος είτε λόγω του διαφορετικού εποπτεύοντος υπουργείου ή της διαφορετικής νομοθεσίας που διέπει τα επικουρικά ταμεία. Με τη δημιουργία του ΕΤΕΑ και στη συνέχεια του ΕΤΕΑΕΠ η ανάγκη κατάτμησης των πολυάριθμων επικουρικών ταμείων σε σαφώς λιγότερες διευθύνσεις έγινε εντονότερη και επιτακτική. Έτσι, διαμοιράστηκαν σε διευθύνσεις επικουρικά με όμοια χαρακτηριστικά και σύμφωνα με τους εργασιακούς κλάδους που ασφάλιζαν. Για τις ανάγκες της διατριβής και συγκεκριμένα την άντληση ποιοτικών στοιχείων, ομαδοποιούνται τα επικουρικά ταμεία σύμφωνα με τους εργασιακούς κλάδους που ασφαλίζουν.

3.2.1. Τα επικουρικά ταμεία των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα

Τα περισσότερα επικουρικά ταμεία των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα ιδρύθηκαν κατά τις δεκαετίες του 1930 και του 1940, με πρώτο αυτό των εργατών μετάλλου το έτος 1935 (Επικουρικό Ταμείο Γερόντων και Ανικάνων Εργατών Μετάλλου). Στη συνέχεια ακολούθησαν το Ταμείο Αρτοποιών (1936), το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εταιρείας Τσιμέντων (1937), Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εταιρείας Λιπασμάτων (1939). Το 1937 ιδρύεται και το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Εργατικών Επαγγελματικών Οργανώσεων (Α.Ν. 971/1937) γεγονός που μαρτυρεί το άμεσο ενδιαφέρον των εκπροσώπων των επαγγελματικών οργανώσεων για την επιπρόσθετη-επικουρική ασφάλιση των εργαζομένων αλλά και για την ειδική συνδικαλιστική τους σύνταξη. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής και βάσει του αρ. 7, ΝΔ. 912/1941 ιδρύονται και άλλα επικουρικά ταμεία όπως το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης

Εμπορικών Καταστημάτων (ΤΕΑΥΕΚ), το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Χημικών (ΤΕΑΧ), Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Ηλεκτροτεχνιτών Ελλάδας (ΤΕΑΗΕ), το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης υπαλλήλων Φαρμακευτικών Εργασιών (ΤΕΑΥΦΕ) κ.ά.

Η επικουρική ασφάλιση γενικεύτηκε με την ίδρυση του ΤΕΑΜ (Ν.637/82) το οποίο από 01/02/1983 συμπεριέλαβε υποχρεωτικά στην ασφάλισή του όλους τους μισθωτούς που δεν ανήκαν σε ιδιαίτερο κλαδικό επικουρικό ταμείο. Η καθολίκευση της επικουρικής ασφάλισης μέσω ενός δημόσιου φορέα προέκυψε ως αίτημα από την πλευρά του μεγάλου όγκου των ανειδίκευτων και ανοργάνωτων ασφαλισμένων του ΙΚΑ (Χατζηδημητρίου, 1983). Ωστόσο, παρά την πληθώρα των επικουρικών ταμείων, τη δεκαετία του 1970 πολύ μικρός αριθμός εργαζομένων ασφαλιζόταν επικουρικά. Από τους 3.780.935 ασφαλισμένους της κύριας ασφάλισης μέχρι και 31/08/1979 σε επικουρική ασφάλιση υπάγονταν οι 945.423, δηλ. το 25% από το σύνολο των ασφαλισμένων (Κωσταράς, 1992: 135). Μια προσπάθεια της επικουρικής κάλυψης όλων των εργαζομένων πραγματοποιήθηκε με το Ν. 997/79 για τους ασφαλισμένους του ΙΚΑ, ενώ οι ασφαλισμένοι ναυτικοί του ΝΑΤ, κατοχύρωσαν την επικουρική τους ασφάλιση το έτος 1984 (άρ. 1, Ν. 1482/84) όταν ιδρύθηκε ο Κλάδος Επικουρικής Ασφάλισης Ναυτικών (ΚΕΑΝ).

3.2.2. Τα επικουρικά ταμεία των εργαζομένων στον δημόσιο τομέα

Όπως αναφέραμε ανωτέρω η επικουρική ασφάλιση στην περίπτωση των δημοσίων υπαλλήλων προηγήθηκε της κύριας. Το Μετοχικό Ταμείο Στρατού και αυτό του Πολεμικού Ναυτικού και Πολιτικών Υπαλλήλων (ΒΔ 24/10/1867) συστάθηκαν όταν δεν υπήρχε κύρια ασφάλιση αυτών των ομάδων εργαζομένων στο δημόσιο και των ναυτικών με σκοπό την κάλυψη τους με περιοδικές και εφάπαξ παροχές (Κωσταράς, 1992). Στη συνέχεια για τους υπόλοιπους δημοσίους υπαλλήλους δημιουργήθηκαν 12 ταμεία και 2 κλάδοι πρόνοιας. Τα ταμεία αυτά κάλυπταν αντίστοιχα τις επικουρικές συντάξεις και τα εφάπαξ επιδόματα των υπηρετούντων στο στρατό, το ναυτικό, την αεροπορία, την αστυνομία, το πυροσβεστικό σώμα και την αγροφυλακή. Εποπτεύοντες φορείς αυτών των επικουρικών ταμείων ήταν τα Υπουργεία Γεωργίας, Εμπορίου, ΠΕΧΩΔΕ, Παιδείας, Συγκοινωνιών, Δικαιοσύνης, Βιομηχανίας, Κοινωνικών Υπηρεσιών, Προεδρίας, Εξωτερικών, Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, Τελωνειακών Υπαλλήλων. Στην ασφάλιση των ανωτέρω ταμείων υπάγονται και οι υπάλληλοι ορισμένων ΝΠΔΔ που εποπτεύονται από τα αντίστοιχα υπουργεία. Έτσι το προσωπικό του υπουργείου Αιγαίου υπάγεται στην ασφάλιση του Ταμείου Αρωγής Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών. Οι

υπάλληλοι των υπουργείων Εμπορικής Ναυτιλίας, Μακεδονίας-Θράκης, Τουρισμού (Γ.Γ. Τουρισμού), Εθνικής Άμυνας δεν έχουν αντίστοιχο ταμείο αρωγής.

Τα επικουρικά των δημοσίων υπαλλήλων είναι τα κάτωθι:

- Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπ. Παιδείας
- Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Κοιν. Υπηρεσιών
- Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Συγκοινωνιών
- Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Βιομηχανίας
- Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Δικαιοσύνης
- Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Οικονομικών
- Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Εμπορίου.
- Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Προεδρίας και Εξωτερικών.
- Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Γεωργίας
- Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων ΥΠΕΧΩΔΕ.
- Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Πολιτικής Αεροπορίας.
- Ταμείο Αρωγής Τελωνειακών Υπαλλήλων.

3.2.3. Τα επικουρικά ταμεία των εργαζομένων των Τραπεζών και των ΔΕΚΟ

• Τα επικουρικά ταμεία των εργαζομένων στις Τράπεζες ιδρύθηκαν με το καθεστώς των αλληλοβοηθητικών σωματείων ή ως ειδικοί λογαριασμοί. Πρόκειται κυρίως για ιδιωτικούς ασφαλιστικούς οργανισμούς, προαιρετικής επικουρικής ασφάλισης, οι οποίοι ιδρύθηκαν και λειτούργησαν ως σωματεία (Ν.Π.Ι.Δ). Η περίπτωση που ίσως αποτελεί εξαίρεση του ως άνω κανόνα αφορά στο προσωπικό της ΕΤΒΑ (Εθνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης) το οποίο ασφαλιζεται στο ΤΑΠ (Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού)-ΕΤΒΑ (ΝΠΙΔ) στους κόλπους του οποίου λειτουργεί και κλάδος επικουρικής ασφάλισης. Τα ταμεία των τραπεζοϋπαλλήλων συστήθηκαν με τη συμφωνία εργοδότη και εργαζομένου ή με τη μονομερή βούληση του εργοδότη στη βάση της συλλογικής αυτονομίας εργαζομένων και εργοδοτών. Η ίδρυσή τους καθώς και τα θέματα λειτουργίας και παροχών ρυθμίζονταν στις συλλογικές συμβάσεις εργασίας. Γίνεται αντιληπτό ότι καθένα από τα εν λόγω ταμεία λειτουργεί αυτοτελώς και διέπεται κατά βάση από τις καταστατικές του διατάξεις. Ωστόσο τα ταμεία αυτής της μορφής υπήχθησαν σε οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης, χωρίς να θιγεί η αυτονομία και η διοίκησή τους.

Η δημιουργία των ταμείων αυτών, όπως άλλωστε και γενικότερα των επικουρικών ταμείων, είναι αποτέλεσμα της ελλιπούς κοινωνικής ασφάλισης κατά τα πρώτα χρόνια δημιουργίας του θεσμού και της αδυναμίας του κράτους αφενός, να καλύψει επικουρικά

όλους τους εργαζόμενους, αφετέρου να εγγυηθεί ικανοποιητικές παροχές στους ασφαλισμένους του (Δεδούλη, 2007). Γενικότερα, η δημιουργία ανάλογων ταμείων παρατηρείται κυρίως σε οργανωμένες και οικονομικά εύπορες τάξεις που αποτελούσαν ισχυρές ομάδες πίεσης και διεκδίκησης συνδικαλιστικών δικαιωμάτων και οικονομικών παροχών (Δεδούλη, 2007). Τα αλληλοβοηθητικά ταμεία ή ειδικοί λογαριασμοί χορηγούν επικουρικές συντάξεις σε υποκατάσταση του δημόσιου συστήματος και δεν υπάγονται στον έλεγχο και την εποπτεία υπουργείου. Ως εκ τούτου δεν υπάρχουν στοιχεία ούτε είναι ακριβής ο αριθμός τους και ο τρόπος λειτουργίας τους.

Στο χώρο των τραπεζών τα επικουρικά ταμεία είναι:

1. ΤΕΑΠΕΤΕ (Ταμείο Επικουρικής Ασφαλίσεως Προσωπικού Εμπορικής Τράπεζας),
2. ΤΑΠΤΠ (Ταμείο Αλληλοβοηθείας Προσωπικού Τραπεζής Πίστεως),
3. ΤΑΠΠΑΤΑΤ (Ταμείο Αλληλοβοηθείας Προσωπικού Ιονικής-Λαϊκής Τράπεζας),
4. ΜΤΥΤΕ&Κ (Μετοχικό Ταμείο Υπαλλήλων Τραπεζής Ελλάδος και Κτηματικής),
5. ΛΕΠΕΤΕ (Λογαριασμός Επικουρήσεως Προσωπικού Εθνικής Τραπεζής της Ελλάδος),
6. Ταμείο Αλληλοβοηθείας Προσωπικού Τραπεζής Αμερικαν Εξπρές.

Κάποια από αυτά λειτουργούν και σε υποκατάσταση της κύριας σύνταξης (π.χ. ΤΕΑΠΕΤΕ, ΤΑΠΤΠ) δηλαδή χορηγούν το αντίστοιχο ποσό της σύνταξης του φορέα κύριας ασφάλισης έως της συμπλήρωσεως των ορίων ηλικίας που απαιτούνται για τη συνταξιοδότηση από τον κύριο φορέα και μετά την συμπλήρωση καταβάλλονται τα ποσά του επικουρικού φορέα. Στις περισσότερες των περιπτώσεων οι τράπεζες, αναλάμβαναν την κάλυψη όλων των δαπανών και εξόδων για τις ανάγκες της λειτουργίας τους και των εν γένει υποχρεώσεών τους έως το έτος 1992 (Ν. 2084/1992). Τη διαχρονική τάση βελτίωσης του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης στην οποία πρέσβευε ο Ν. 2084/1992 δεν ακολούθησε το ΤΕΑΠΕΤΕ που αρνήθηκε να τον εφαρμόσει με αποτέλεσμα οι συντάξεις να γίνονται πιο γενναιόδωρες και η Τράπεζα (εμπορική) να κινδυνεύει να χάσει την αξιοπιστία της (Τήνιος, 2008). Από 01/01/2005 οι εργαζόμενοι στις Τράπεζες ασφαλίζονται στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ πλην των εργαζομένων σε τράπεζες για τις οποίες λειτουργούν τα ειδικά ταμεία των ΤΣΠ-ΕΤΕ, ΤΣΠ-ΑΤΕ, ΤΣΠ-ΤΕ, ΤΑΠ-ΕΤΒΑ, ΤΑΠ-ΙΑΤ (το οποίο εντάσσεται στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ με κοινή Υπουργική Απόφαση, της οποίας αναμένεται η συνυπογραφή της). Τόσο στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ όσο και στους ειδικούς φορείς των τραπεζοϋπαλλήλων ο εργοδότης (η τράπεζα) καταβάλλει ποσοστό εργοδοτικής εισφοράς επί των μηνιαίων αποδοχών των εργαζομένων. Με τη νομοθετική διάταξη αυτή (Ν. 3371/2005) αποκλείστηκε η αναπαραγωγή προνομίων στο μέλλον και αποκόπηκε η

χρηματοδότηση τους με το διανεμητικό σύστημα (Τήνιος, 2008). Ο τελευταίος ασφαλιστικός νόμος 3029/2002, που καθόρισε την τύχη των ασφαλιστικών ταμείων κύριας σύνταξης των Τραπεζοϋπαλλήλων με την ένταξή τους στο ΙΚΑ (υποχρεωτικά από το 2008), έδωσε στα επικουρικά τους ταμεία την ευχέρεια να συζητήσουν τους όρους και τις προϋποθέσεις ενοποίησής τους. Το σχετικό άρθρο 11 του νόμου προβλέπει ότι τα Ταμεία αυτά “...δύνανται με απόφαση των αρμοδίων οργάνων τους, να συνενώνονται σε Ενιαίο Ταμείο Ασφαλίσεως που θα καλύπτει το προσωπικό ομοειδών επιχειρήσεων”. Το Ταμείο αυτό θα διέπεται από τις περί Ταμείων Αλληλοβοήθειας διατάξεις και θα έχει και τη μορφή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου. Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν σήμερα 8 Επικουρικά Ταμεία (Αγροτικής, Εθνικής, Εμπορικής, Alpha Bank, Ιονικής & Λαϊκής, Γενικής, American Express, Εθνικής Ακινήτων) .

3.2.4. Τα επικουρικά ταμεία των ελευθέρων επαγγελματιών

Η πρώτη πρόβλεψη για την επικουρική ασφάλιση των ελεύθερων επαγγελματιών και αυτοαπασχολούμενων υπήρξε με το Ν. 997/1979. Ωστόσο, οι αυτοαπασχολούμενοι καλύφθηκαν επικουρικά με τον Ν. 3655/2008 σύμφωνα με τον οποίο συστήθηκαν οι κλάδοι επικουρικής ασφάλισης των ελευθέρων επαγγελματιών και αυτοαπασχολούμενων, όπως για παράδειγμα τον Τομέα Επικουρικής Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών (ΤΕΑΕΕ), τον Τομέα Επικουρικής Ασφάλισης των Ναυτικών και Τουριστικών Πρακτόρων (ΤΕΑΥΝΤΠ), τον Τομέα Επικουρικής Ασφάλισης Πρατηριούχων Υγρών Καυσίμων (ΤΕΑΠΥΚ) τον Τομέα Επικουρικής των Αρτοποιιών (ΤΕΑΑ).

Λόγω της πρόσφατης σύστασης αυτών των ταμείων διατηρήθηκε η μη υποχρεωτικότητα ασφάλισης ενώ για όσους ασφαλίστηκαν από τη σύσταση του ταμείου τους (2008) προβλέφθηκε η συνταξιοδότηση με πέντε έτη ασφάλισης. Τα απαιτούμενα έτη ασφάλισης για τη συνταξιοδότηση των ανωτέρω κατηγοριών αυξάνονται σταδιακά μέχρι και το έτος 2023 όπου συμπληρώνεται η δεκαπενταετία.

Όσον αφορά στην επικουρική ασφάλιση των αγροτών δημιουργήθηκε το 1987 (Ν. 1745/87) με τη σύσταση του ΟΓΑ ο κλάδος πρόσθετης ασφάλισής τους, ο οποίος στη συνέχεια καταργήθηκε (1998) όταν συστήθηκε ο κλάδος κύριας ασφάλισης (Ν. 2458/1997).

Επισημαίνεται ότι όλα τα επικουρικά ταμεία δημοσίου δικαίου (ΝΠΔΔ) διοικούνται από άτομα που διορίζονται από τον αρμόδιο υπουργό, και η έκταση της αυτονομίας τους είναι σαφώς περιορισμένη, λόγω δεσμεύσεων που συνδέονται με την εποπτεία τους από το αρμόδιο υπουργείο. Οι αποφάσεις των διοικήσεων σε θέματα που

αφορούν στη χορήγηση, αύξηση ή επέκταση των παροχών, τη διαχείριση της περιουσίας τους, το προσωπικό και άλλα θέματα πρέπει να εγκρίνονται από το υπουργείο που ασκεί την εποπτεία τους. Η κρατική αυτή εποπτεία επί των επικουρικών ταμείων απορρέει από το γεγονός ότι αποτελούν όργανα της κοινωνικής πολιτικής.

3.2.5. Τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης ΤΕΑ

Το έλλειμμα της επικουρικής ασφάλισης, κυρίως, των ελευθέρων επαγγελματιών, έγινε προσπάθεια να καλυφθεί με τη θεσμοθέτηση Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ)(Ν. 3029/2002). Στη θεσμοθέτηση αυτή συνέτεινε η ανάγκη πρόσθετης ενίσχυσης των εργαζομένων εκείνων με μεγάλες αποδοχές. Πρόκειται για ΝΠΙΔ, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που ιδρύονται ανά κλάδο ή επιχείρηση με την πρωτοβουλία μελών τους που θα πρέπει να υπερβαίνουν τους 100. Ο σκοπός των ΤΕΑ είναι η παροχή συμπληρωματικής προστασίας πέραν της παρεχόμενης από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση. Καλύπτουν τους ίδιους κινδύνους με τα άλλα επικουρικά ταμεία (γήρας, αναπηρία, θάνατο, διακοπή απασχόλησης κ.ά.). Οι παροχές σε είδος ή σε χρήμα υπολογίζονται σύμφωνα με το κεφαλαιοποιητικό σύστημα και καταβάλλονται περιοδικώς ή εφάπαξ. Τα δικαιώματα σύνταξης ή εφάπαξ δεν εξαγοράζονται πριν την ηλικία συνταξιοδότησης βάσει των καταστατικών διατάξεων.

Η υπαγωγή στην ασφάλιση των Τ.Ε.Α. είναι προαιρετική και δεν επιτρέπεται η απόκλιση της ασφάλισης που έχουν δικαίωμα να υπαχθούν σε αυτά. Η νομοθεσία των Τ.Ε.Α. δεν επιτρέπεται να αποκλείει την ασφάλιση των προσώπων που έχουν δικαίωμα να υπαχθούν σε αυτά ή να θέτουν προϋποθέσεις που εισάγουν διακρίσεις μεταξύ των προσώπων που έχουν δικαίωμα υπαγωγής. Ο ασφαλισμένος έχει δικαίωμα επιλογής σε ποιο ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης θα υπαχθεί στην περίπτωση που έχει δικαίωμα υπαγωγής σε περισσότερα ταμεία. Τα ΤΕΑ είναι αυτόνομα και αυτοδιαχειριζόμενα. Ωστόσο για την κάλυψη της υποχρεωτικής ασφάλισης, ως υποκατάστατο της δημόσιας εξουσίας, απαιτείται να παρέχουν ισοδύναμη ασφαλιστική προστασία. Ένεκα αυτής της υποχρέωσης γίνεται αποδεκτή η δυνατότητα του κράτους να ασκεί εποπτεία στους φορείς αυτούς. Η εποπτεία δεν αφορά στους όρους διοίκησης, την πρόσληψη προσωπικού αλλά γίνεται με το σκοπό της διασφάλισης ότι οι διαχειριστές των ταμείων αυτών εκτελούν ορθά τα καθήκοντα θεματοφύλακα που έχουν αναλάβει. Τα 13 Ταμεία Προαιρετικής Επαγγελματικής Ασφάλισης παρατίθενται στον πίνακα 3.9:

Πίνακας 3.9: Ταμεία προαιρετικής επαγγελματικής ασφάλισης

Ταμεία Προαιρετικής	Συντομογραφία ταμείου	Ιδρυτική διάταξη	Αποστολή
---------------------	-----------------------	------------------	----------

Επαγγελματικής Ασφάλισης			
Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών-	Τ.Ε.Α. ΥΠ.ΟΙΚ Ν.Π.Ι.Δ),	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/8370/117 (ΦΕΚ Β'727/14.05.2004)	Χορήγηση πρόσθετης υγειονομικής περίθαλψης - επιδόματα
Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Οικονομολόγων-	Ε.Τ.Α.Ο. Ν.Π.Ι.Δ	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/20163/292 (ΦΕΚ Β'1307/26.08.2004)	Χορήγηση εφάπαξ αλληλοβοήθεια, συντάξεις γήρατος, αναπηρίας, θανάτου
Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΛ.ΤΑ	Τ.Ε.Α ΕΛ.ΤΑ.- Ν.Π.Ι.Δ.	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/19631/283 (ΦΕΚ Β'1364/06.09.2004)	Χορήγηση εφάπαξ παροχής, ασφάλισης ζωής και πρόσθετης υγειονομικής περίθαλψης
Επαγγελματικό Ταμείο Ασφάλισης Γεωτεχνικών	Τ.Ε.Α. Γ.Ε. Ν.Π.Ι.Δ	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/8889/122 (ΦΕΚ Β'818/04.07.2006)	Χορήγηση εφάπαξ, σύνταξης και μακροχρόνιας νοσοκομειακής περίθαλψης
Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού Καζίνο	Τ.Ε.Α.Π.Κ. Ν.Π.Ι.Δ.	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/20964/ 255 (ΦΕΚΒ'2192/23.10.2008)	Χορήγηση εφάπαξ
Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ελεγκτών Εναέριας Κυκλοφορίας Ελλάδος	Τ.Ε.Α. -Ε.Ε.Κ.Ε. Ν.Π.Ι.Δ.	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/12693/ 141 (ΦΕΚ Β'1028/29.05.2009)	Χορήγηση εφάπαξ - βοήθηματος αναπηρίας και νοσοκομειακής περίθαλψης
Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ελληνικού Τμήματος Διεθνούς Ενώσεως Αστυνομικών	Τ.Ε.Α. Ε.Τ.Δ.Ε.Α - Ν.Π.Ι.Δ	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/15970/182 (ΦΕΚ Β'1903/04.09.2009)	Χορήγηση εφάπαξ - βοήθηματος αναπηρίας και νοσοκομειακής περίθαλψης
Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού των Εταιρειών JOHNSON and JOHNSON ΕΛΛΑΣ ΑΕΒΕ και JANSSEN-CILAG ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΑΕΒ	Τ.Ε.Α. JandJ/JC - Ν.Π.Ι.Δ	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/10407/104 (ΦΕΚ Β'715/26.05.2010)	Χορήγηση εφάπαξ για κίνδυνο γήρατος
Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού INTERAMERIKAN	Τ.Ε.Α. INTERAMERIKAN - Ν.Π.Ι.Δ	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/17229/147 (ΦΕΚ Β' 1279/06-08-2010)	Χορήγηση εφάπαξ (κίνδυνος γήρατος, αναπηρίας, θανάτου, επαγγελματικού ατυχήματος, ασθένειας και διακοπής εργασίας)
Ταμείο Επαγγελματικής	ΤΕΑ-ΣΟΕΛ	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/36232/648 ΦΕΚ	Χορήγηση εφάπαξ (κίνδυνος γήρατος,

Ασφάλισης Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών		3166/B/03-10-2016	αναπηρίας, θανάτου, επαγγελματικού ατυχήματος, ασθένειας και διακοπής εργασίας)
Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Αστικών Συγκοινωνιών ΠΑΣΙΑΛ & ΕΑ	ΤΕΑ ΠΑΣΙΑΛ & ΕΑ	Υπουργική Απόφαση ΑΤ10/Φ51020/54076/874 ΦΕΚ 60B/19-01-2017	Χορήγηση εφάπαξ (κίνδυνος γήρατος, αναπηρίας, θανάτου,)
Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης του Ιατρικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης	ΤΕΑΙΣΘ ΝΠΔ	Υπουργική Απόφαση ΑΤ10/Φ.51020/26405/447/11 -07-2017 ΦΕΚ. 2496/B/19- 07-2017	Κλάδος σύνταξης για παροχή μη εγγυημένης μεταβαλλόμενης σύνταξης
Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού Accenture- ΝΠΔ	ΤΕΑ Accenture- ΝΠΔ	Υπουργική Απόφαση ατ10/φ.51020/42461/662/06- 10-2017 φεκ 3632/13-10- 2017	Χορήγηση εφάπαξ, ασφάλισης ζωής και πρόσθετης υγειονομικής περίθαλψης

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

3.2.6 Ενοποιήσεις φορέων επικουρικής ασφάλισης

Το μοντέλο ενοποιήσεων των φορέων κύριας ασφάλισης ακολούθησε και η επικουρική. Η διαδικασία συγχώνευσης φορέων επικουρικής ασφάλισης καθορίστηκε με το άρθρο 76 του Ν2084/92. Όσον αφορά στο ΕΤΕΑΜ, που είναι και το μεγαλύτερο επικουρικό ταμείο δημιουργήθηκε από φορείς επικουρικής ασφάλισης που αδυνατούσαν να παρέχουν την ελάχιστη ασφαλιστική προστασία ή επειδή η σχέση συνταξιούχων - ασφαλισμένων τους ήταν μικρότερη του 1 προς 2.

Με σκοπό την εξασφάλιση μεγαλύτερης διοικητικής και οικονομικής ευελιξίας και αποτελεσματικότητας και όσον αφορούσε στους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα το έτος 1999 ιδρύθηκε το ΤΕΑΔΥ (Ν.2676/1999). Στο ΤΕΑΔΥ εντάχθηκαν δώδεκα Ταμεία Αρωγής Δημοσίων Υπαλλήλων (τα Ταμεία Υπαλλήλων των Υπουργείων Βιομηχανίας, Γεωργίας, Δικαιοσύνης, Εμπορίου, Οικονομικών, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ΠΕΧΩΔΕ, Προεδρίας της Κυβέρνησης και Εξωτερικών, Κοινωνικών Υπηρεσιών, Συγκοινωνιών, καθώς και τα Ταμεία Τελωνειακών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας). Δέκα σχεδόν χρόνια αργότερα με το Ν. 3655/2008 ολοκληρώθηκε η υπαγωγή στο ΤΕΑΔΥ, όλων των Επικουρικών Ταμείων που ασφαλίζουν προσωπικό υπαγόμενο σε ΝΠΔΔ και στους ΟΤΑ. Με το άρθρο 94 του ίδιου νόμου συνιστάται το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Προνοίας Απασχολούμενων στα Σώματα Ασφαλείας (ΤΕΑΠΑΣΑ), ενώ οι εργαζόμενοι και συνταξιούχοι των Τραπεζών και ΔΕΚΟ, υπήχθησαν στο ΤΑΥΤΕΚΩ που συστάθηκε με το άρθρο 70 του ίδιου νόμου.

Για τους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα οι προσπάθειες ενοποίησης των πολυάριθμων ταμείων τους ξεκίνησαν με το Ν. 3655/08, και τη σύσταση του Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιωτικού Τομέα, (ΤΕΑΙΤ) στο οποίο υπήχθησαν 9 Ταμεία. Επίσης. Η ενοποίηση αυτή συνεχίζεται με τον Ν. 4052/2012, ο οποίος όμως δίνει τη δυνατότητα σε Ταμεία που το επιθυμούν (Άρθρο 36 παρ. 2: «... δύνανται με αποφάσεις των αντιπροσωπευτικότερων οργανώσεων των ασφαλισμένων κάθε ταμείου ή τομέα ή κλάδου να εξαιρούνται από την ανωτέρω ένταξη») να συνεχίσουν να λειτουργούν ανεξάρτητα συνδυάζοντας την υποχρεωτικότητα της ασφάλισης με τις διατάξεις του Ν. 3029/02 περί Επαγγελματικών Ταμείων. Στο πλαίσιο αυτό Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ,Δ,) μετατράπηκαν αυτοδίκαια σε Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.). Ήταν η πρώτη φορά που οι ασφαλισμένοι κλήθηκαν να αποφασίσουν, μέσω των συλλόγων τους για το μέλλον της επικουρικής τους ασφάλισης. Επισημαίνεται δε ότι τα ταμεία αυτά διαφοροποιούνται από τα άλλα ΝΠΔ ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης των άρθρων 7 και 8 του ν. 3029/2002 (Βλ. κεφ. 3.2.5) στα οποία η ασφάλιση είναι προαιρετική.

Τα ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης που μετατράπηκαν από ΝΠΔΔ σε ΝΠΙΔ είναι: α) μη κερδοσκοπικά, β) ιδρύονται με βάση την επαγγελματική απασχόληση, γ) χρηματοδοτούνται από εργοδότες και ασφαλισμένους, δ) είναι κεφαλαιοποιητικά, ε) εποπτεύονται από το Υπουργείο Απασχόλησης και στ) η βιωσιμότητά τους ελέγχεται από την Εθνική Αναλογιστική Αρχή (Μπάκαβου, 2015). Πρόκειται για ταμεία που επειδή καλύπτουν το χώρο μεταξύ κοινωνικής και ιδιωτικής ασφάλισης δεν ενισχύουν την κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη. Ο ρόλος του κράτους δεν είναι συμμετοχικός στη χρηματοδότηση και διοίκηση των ταμείων αυτών αλλά περιορίζεται στην εποπτεία, ρύθμιση και διόρθωση. Τα ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης παρατίθενται στο πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 3.10: Ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης

Ταμεία Υποχρεωτικής Επαγγελματικής Ασφάλισης	Συντομογραφία ταμείου	Ιδρυτική διάταξη	Αποστολή
Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Επικούρησης Ασφαλιστών και Προσωπικού Ασφαλιστικών Επιχειρήσεων	Τ.Ε.Α. - ΕΑ.ΠΑ.Ε.- Ν.Π.Ι.Δ	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/4883/105/21.2.2013 (ΦΕΚ Β'411/22.2.2013)	Χορήγηση μηνιαίας σύνταξης (κίνδυνος γήρατος, αναπηρίας, θανάτου ατυχήματος)
Ταμείο	Τ.Ε.Α. Υ.Φ.Ε.-	Υπουργική Απόφαση	Χορήγηση μηνιαίας

Επαγγελματικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Φαρμακευτικών Εργασιών	Ν.Π.Ι.Δ	Φ.51020/5352/121/21.2.2013(ΦΕ Κ Β'412/22.2.2013)	σύνταξης (κίνδυνος γήρατος, αναπηρίας, θανάτου, ατυχήματος)
Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Εμπορίου Τροφίμων	Τ.Ε.Α.Υ.Ε.Τ - Ν.Π.Ι.Δ.	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/5054/113/21.2.2013(ΦΕ Κ Β'410/22.2.2013)	Χορήγηση μηνιαίας σύνταξης (κίνδυνος γήρατος, αναπηρίας, θανάτου)
Επαγγελματικό Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εταιρειών Πετρελαιοειδών	Ε.Τ.Ε.Α. Π.Ε.Π.-Ν.Π.Ι.Δ	Υπουργική Απόφαση Φ.51020/5358/123/21.2.2013(ΦΕ Κ Β'409/22.2.2013)	Χορήγηση μηνιαίας σύνταξης (κίνδυνος γήρατος, αναπηρίας, θανάτου)

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Τα υπόλοιπα Επικουρικά Ταμεία των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα, του δημοσίου και των ΔΕΚΟ εντάχθηκαν στο Ε.Τ.Ε.Α. χωρίς τη λογιστική και οικονομική αυτοτέλεια που διατηρούσαν μέχρι τότε. Με τον Ν. 4336/2015 ολοκληρώνεται η ενοποίηση των επικουρικών φορέων καθώς εντάσσονται στο ΕΤΕΑ όλα τα Ταμεία, οι Τομείς και Κλάδοι Επικουρικής Ασφάλισης που μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχαν ενταχθεί (Ν. 4334/2015). Με το άρθρο 74, τροποποιείται ο Ν. 4052/2012 και το Ε.Τ.Ε.Α. μετονομάζεται σε Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π. που αποτελείται πλέον από δύο κλάδους, οι οποίοι λειτουργούν με οικονομική και λογιστική αυτοτέλεια: τον κλάδο επικουρικής ασφάλισης και τον κλάδο εφάπαξ παροχών.

Πίνακας 3.11: Ενταχθέντα Ταμεία επικουρικής ασφάλισης στο ΕΤΕΑΕΠ

Ενταχθέν Ταμείο	Πρώην επικουρικά ταμεία	Ημερομηνία Α' Συγχώνευσης	Ιδρυτική Νομοθεσία	α/α
ΕΤΕΑΜ	ΕΤΑΚΕΚ (ΚΡΕΟΠΩΛΩΝ)	1/9/1992	Π.Δ. 284/19-8-92	1
	ΕΤΕΜ (ΜΕΤΑΛΛΟΥ)	1/3/1999	Ν. 2676/99(Άρθρο 25)	2
	ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΜΗΝΙΑΙΩΝ ΒΟΗΘΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ τ. ΤΑΜΕΙΟΥ ΕΠΙΚ ΑΣΦΑΛ. ΠΡΟΣ Ε.ΒΕ.Β.Ε.Κ	18/3/1988	Ν.1759/89(Άρθρο 29 παρ. 10)	3
	ΟΛΠ - ΟΛΘ Α.Ε	1/5/1999	Ν. 2681/99(Άρθ. 16)	4
	τ. ΤΕΑΜ	1/8/1983	Ν. 1358/83 (Άρθρο 6)	5
	ΤΕΑΕΔΞΕ (ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ)	12/7/1996	Π.Δ. 200/96	6
	ΤΕΑΕΥ (ΥΑΛΟΥΡΓΩΝ)	1/4/1985	Π.Δ. 167/85	7
	ΤΕΑΕΥΔΕ (ΔΕΡΜΑΤΟΣ)	1/9/1992	ΠΔ. 282/19-8-92	8

	ΤΕΑΕΥΕΕΟ (ΣΥΝΔΙΚ.ΕΠΑΓΓ. ΟΡΓΑΝ.)	1/5/1999	N.2676/39("Άρθρο 26)	9
	ΤΕΑΜΕΖ	1/1/1987	Π.Δ. 422/8-12-86	10
	ΤΕΑΜΚ (ΚΛΩΣΤ/ΓΩΝ)	1/1/1987	Π.Δ. 410/19-11-86	11
	ΤΕΑΜΠΕΟ	1/6/1983	Π.Δ. 151/83	12
	ΤΕΑΠΑΕΛ	1/5/2001	Π.Δ. 82/6-4-2001	13
	ΤΕΑΠΕΕΣ (ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ)	1/9/1992	Π.Δ. 283/19-8-92	14
	ΤΕΑΠΕΛ (ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ)	6/9/1995	N. 2335 J'95("Άρθρο 1)	15
	ΤΕΑΠΟΕΑΣ& ΥΓΚΤΙΑ	17/3/1993	Π.Δ.73/93	16
	ΤΕΑΥΕΟΚ (ΚΑΠΝΟΥ)- ΕΤΕΑΜ	1/11/1994	Π.Δ. 329/94	17
	ΤΕΑΥΚΕ (ΚΑΠΝΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ)	1/6/1983	Π.Δ. 151/83	18
	ΤΕΑΥΚΚ (ΚΟΜΜΩΤΩΝ)	1/6/1984	Π.Δ. 166/84	19
	ΤΕΕΑΜΒΚ (ΒΙΟΜΗΧ.ΚΑΠΝΟΥ)	1/6/1983	Π.Δ. 151183	20
ΤΕΑΙΤ	ΤΕΑΥΕΚ	1/10/2008		21
	ΤΕΑΥΝΤΠ			22
	ΤΕΑΧ		N.Δ. 906/1941	23
	ΤΕΑΠΟΖΟ		A.N. 1654/1939	24
	ΤΕΑΕΙΓΕ		N. 682/1977	25
ΤΕΑΔΥ	Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας	01/01/1999	N. 18/1952	26
	Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Βιομηχανίας		B.Δ. 671/1964	27
	Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Γεωργίας		B.Δ. 23/28/06/1954	28
	Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Δικαιοσύνης		B.Δ. 28/11/1956	29
	Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Εμπορίου		Π.Δ. 15/1952	30
	Ταμείο Αρωγής & Υγείας Οικονομικών Υπαλλήλων		N. 2066/1952	31
	Ταμείο Αρωγής Αρμοδιότητας Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων		B.Δ. 22/23/1952	32
	Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων		B.Δ. 11/03/1955	33
	Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Προεδρίας της Κυβέρνησης		B.Δ. 27/12/1956	34

	και Εξωτερικών			
	Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών		Β.Δ. 16/08/1952	35
	Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Συγκοινωνιών		Ν. 2045/1952	36
	Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Τελωνειακών Υπαλλήλων		Α.Ν. 941/1949	37
ΤΕΑΠΟΚΑ	Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Κοινωνικής Ασφάλισης	01/10/2008	Ν.Δ. 980/1942	38
ΤΑΔΚΥ	Ταμείο Ασφάλισης Δημοτικών Κοινοτικών Υπαλλήλων		Ν. 1726/1944	39
ΤΕΑΠΕΤ	Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εταιρειών Τσιμέντου		ΑΝ. 895/1937	40
ΤΑΠ ΕΥΔΑΠ			ΑΝ. 1740/1939	41
ΤΕΑΚΔΠΥΚ			ΑΝ. 1606/1939	42
ΤΑΠΕΑΠΙ			ΑΝ. 2276/1940	43
ΤΑΙΣΥΤ			Ν.2176/1940	44
ΤΕΑΗΕ			ΚΔ. 3/1943	45
ΤΕΑΑ			ΝΔ. 135/1946	46
ΕΤΑΤ	ΤΕΑΠΕΤΕ		ΣΣΕ/1948	47
	ΕΛΕΜ ΑΤΕ		ΓΣ 20/10/1950	48
	ΤΑΠΤΠ			49
	ΛΕΠΕΤΕ			50
ΕΤΕΧ			ΒΔ 13/1957	51
ΤΕΑΠ ΓΤΕ			537/1960 ΑΠ. ΠΡΩΤ.	52
ΚΕΑΔ			ΒΔ. 428/1961	53
ΤΕΑΠΑΕ			ΒΔ. 571/1963	54
ΤΑΥΑΠ			ΒΔ. 542/1964	55
ΤΕΑΥΠΣ			ΒΔ. 542/1964	56
ΤΑΥΕΒΖ	Ειδικός Λογαριασμός «Κεφάλαιο Επικουρικής Σύνταξης Προσωπικού ΕΒΖ» και του Ταμείου Αλληλοβοήθειας Υπαλλήλων Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης		1975	57
ΤΑΥΤΕΚΩ	ΤΕΑΠ ΔΕΗ	01/10/2008	ΠΔ. 245/1975	58
	ΤΕΑΠ ΕΛΤΑ		ΝΔ. 822/1971	59
	ΤΕΑΠ ΕΡΤΤ		ΠΔ. 621/1977	61
	ΤΑΠ ΕΥΔΑΠ		Α.Ν. 1740/1939	62

	ΤΕΑΠ ΕΤΒΑ		Π.Δ. 792/1976	63
ΤΣΕΑΠΣΓΟ			N.935/1979	64
ΤΕΑΠΑΣΑ	Τ.Ε.Α.Υ.Α.Π.	01/10/2008		65
	Τ.Ε.Α.Ε.Χ			66
	Τ.Ε.Α.Υ.Π.Σ			67
Κ. ΟΑΕΕ	Κλάδος Επικουρικής Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών	01/08/2008		68
	Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Αρτοποιιών			69
	Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Πρατηριούχων Υγρών Κουσίμων (Τ.Ε.Α.Π.Υ.Κ			70
	Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης			71
ΕΤΑΑ	Τομέας Ασφάλισης Συμβολαιογράφων	01/10/2008	ΑΝ. 879/1937	72
	Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Δικηγόρων			73
Ε.Τ.Α.Π.- Μ.Μ.Ε	Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιοκτητών Συντακτών και Υπαλλήλων Τύπου του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του	01/10/2008		74
	Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Τεχνικών Τύπου Αθηνών και Θεσσαλονίκης του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης			75
ΚΕΑΝ	Κλάδος Επικουρικής Ασφάλισης Ναυτικών			76
Τ.Ε.Α.Π.Ι.Ε. Ν	Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Ιδρυμάτων Εμπορικού Ναυτικού		N. 619/1977	77

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Επισημαίνεται ότι το ΕΤΕΑΕΠ, σε εφαρμογή του άρθρου 24 του νόμου 4618/2019, ανέλαβε την υποχρέωση καταβολής των επικουρικών συντάξεων της ΕΤΕ, (16.042 συνταξιούχοι του ΛΕΠΕΤΕ) των οποίων οι συντάξεις τους από 01/01/2018 δεν καταβάλλονταν και υποχρεώθηκε το ΕΤΕΑΕΠ να τις καταβάλει αναδρομικά, ενώ η Εθνική Τράπεζα υποχρεούται να αποδίδει τις προβλεπόμενες εισφορές υπέρ επικουρικής ασφάλισης και επιπλέον συμπληρωματική ασφαλιστική εισφορά 40 εκατ. ευρώ ετησίως έως το έτος 2023.

Παράλληλα με τη διαδικασία ενοποίησης των επικουρικών ταμείων και την ένταξή τους στο ΕΤΕΑΕΠ είχαν θεσπιστεί και για τα ταμεία που χορηγούσαν εφάπαξ οι συγχωνεύσεις τους, με αποτέλεσμα από 01/01/2017 να υπαχθούν στο ΕΤΕΑΕΠ και οι κλάδοι αυτοί. Παρατίθεται πίνακας των ταμείων που χορηγούν εφάπαξ παροχές και εντάχθηκαν στο ΕΤΕΑΕΠ.

Πίνακας 3.12: Ενταχθέντα Ταμεία εφάπαξ στο ΕΤΕΑΕΠ

Ενταχθέν Ταμείο	Πρώην ταμείο	Ημερομηνία Α΄ Συγχώνευσης	a/a
Ταμείο Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων (Τ.Π.Δ.Υ.)	Τομέα Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων	01/10/2008	1
	Τομέα Πρόνοιας Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ		2
	Τομέα Πρόνοιας Ορθόδοξου Εφημεριακού Κλήρου της Ελλάδος		3
	Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Εμπορικών, Βιομηχανικών, Επαγγελματικών, Βιοτεχνικών Επιμελητηρίων του Κράτους		4
	Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Ταμείου Νομικών		5
	Τομέα Πρόνοιας Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων.		6
Το Ταμείο Πρόνοιας Ιδιωτικού Τομέα (ΤΑΠΙΤ)	Τομέα Πρόνοιας Εργατοϋπαλλήλων Μετάλλου		7
	Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Εταιρειών Λιπασμάτων		8
	Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Εταιρειών Τσιμέντων		9
	Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Ιπποδρομιών		10
	Τομέα Πρόνοιας Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων		11
	Τομέα Πρόνοιας Ξενοδοχοϋπαλλήλων		12
	Τομέα Πρόνοιας Λιμενεργατών		13
	Τομέα Πρόνοιας Υπαλλήλων Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς		14
	Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Οργανισμού Εθνικού Θεάτρου		15
	Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Οργανισμού Υδρεύσεως Θεσσαλονίκης		16
Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Οργανισμού Λιμένος Θεσσαλονίκης	17		
Κλάδος Πρόνοιας του Ενιαίου Ταμείου Ασφάλισης Προσωπικού	Τομέα Πρόνοιας Ιδιοκτητών, Συντακτών και Υπαλλήλων Τύπου		18
	Τομέα Πρόνοιας Εφημεριδοπωλών και		19

Εργαζομένων στα Μ.Μ.Ε. (Ε.Τ.Α.Π.- Μ.Μ.Ε.)	Υπαλλήλων Πρακτορείων Αθηνών		20
	Τομέα Πρόνοιας Εφημεριδοπωλών και Υπαλλήλων Πρακτορείων Θεσσαλονίκης		
Κλάδος Πρόνοιας του Ταμείου Ασφάλισης Υπαλλήλων Τραπεζών και Επιχειρήσεων Κοινής Ωφέλειας (Τ.Α.Υ.Τ.Ε.Κ.Ω.)	Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Ο.Τ.Ε.		21
	Κλάδο Ασφάλισης Προσωπικού ΔΕΗ (ΚΑΠ -Δ.Ε.Η).		22
	Κλάδο Ασφάλισης Προσωπικού ΔΕΗ (ΚΑΠ -Δ.Ε.Η).		23
	Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Ο.Σ.Ε		24
	Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Ε.Ρ.Τ. και Τουρισμού		25
	Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Εμπορικής Τραπέζης		26
	Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Ιονικής-Λαϊκής Τραπέζης		27
Κλάδος Πρόνοιας του Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Απασχολουμένων (Ε.Τ.Α.Α)	Τομέα Πρόνοιας Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων		28
	Τομέα Πρόνοιας Υγειονομικών		29
	Τομέα Πρόνοιας Δικηγόρων Αθηνών		30
	Τομέα Πρόνοιας Δικαστικών Επιμελητών		31
	Τομέα Πρόνοιας Συμβολαιογράφων		32
	Τομέα Πρόνοιας Εργοληπτών Δημοσίων Έργων		33
Το Ταμείο Πρόνοιας Αξιοματικών Εμπορικού Ναυτικού (Τ.Π.Α.Ε.Ν.)		01/01/2017	34
Το Ταμείο Πρόνοιας Κατωτέρων Πληρωμάτων Εμπορικού Ναυτικού (Τ.Π.Κ.Π.Ε.Ν)		01/01/2017	35
Ο Ειδικός Λογαριασμός Πρόνοιας Προσωπικού του Ι.Κ.Α. - Ε.Τ.Α.Μ		01/01/2017	36

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Από τα ανωτέρω γίνεται αντιληπτό ότι, η απαγόρευση της σύστασης άλλων κλαδικών ταμείων επικουρικής ασφάλισης μισθωτών μόλις το έτος 1979 (Ν. 997/79), η υποχρεωτικότητα και καθολικότητα της επικουρικής ασφάλισης που θεσπίστηκε το 1983 (Ν. 1405), η ίδρυση ταμείων επικουρικής ασφάλισης των ασφαλισμένων του ΟΓΑ και του ΟΑΕΕ μόλις τη δεκαετία του 1980 και του 2000 αντίστοιχα, οι συγχωνεύσεις και

ενοποιήσεις που ολοκληρώθηκαν το έτος 2017, όλα αυτά τα γεγονότα καταδεικνύουν τη θεσμική υστέρηση του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος και στον τομέα της επικουρικής ασφάλισης. Παράλληλα, η νομοθετική και διοικητική παρέμβαση του κράτους χωρίς τη γνώμη των φορέων, η πολύμορφος οργάνωση των επικουρικών ταμείων, η εποπτεία τους από περισσότερα του ενός υπουργεία, ο θεσμικός κατακερματισμός τους κ.ά. δημιούργησαν ένα σύστημα επικουρικής ασφάλισης χωρίς συνοχή και προοπτική (Ρομπόλης, 1990). Επίσης, υπό συνθήκες πιέσεων από κοινωνικές ομάδες με ισχυρή συνδικαλιστική οργάνωση, η επικουρική ασφάλιση προσέφερε ασφαλιστικά προνόμια και υψηλές παροχές με χαμηλή επιβάρυνση των μελών της (ΚΕΠΕ, 1985:92). Τελικά, η επικουρική εμφανίζει εντονότερα και οξύτερα προβλήματα ως προς τη δομή και λειτουργία, τη χρηματοδότηση των δαπανών και το επίπεδο παροχών από εκείνα της κύριας ασφάλισης (Κωσταράς, 1992. Πετρόγλου, 1974. ΚΕΠΕ, 1985).

Σύνοψη κεφαλαίου

Στο κεφάλαιο αυτό αποτυπώθηκε η σύσταση των φορέων κύριας και επικουρικής ασφάλισης, η οργάνωση της προστασίας τους ανά κίνδυνο (αναπηρία, θάνατος, γήρας) και ανά κλάδο της οικονομίας (δημόσιο, ιδιωτικό, τομέας τραπεζών, αυτοαπασχολούμενοι, ΔΕΚΟ). Στην Ελλάδα, από το 1920 και μετέπειτα, η κοινωνική ασφάλιση έδωσε λύσεις σε πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα όπως η αποκατάσταση των προσφύγων, η αλλαγή της ενασχόλησης από αγροτική-κτηνοτροφική σε εργατική ή επαγγελματική, η ανεργία, η απάλειψη των άθλιων συνθηκών διαβίωσης των εργατών στις πόλεις. Στο πλαίσιο αυτό τόσο η κύρια ασφάλιση όσο και η επικουρική συνθέτουν σημαντικούς πόλους της κοινωνικής ασφάλισης, που ενισχύουν τα εισοδήματα των ασφαλισμένων.

Οι δομές της ελληνικής οικονομίας και η κυριαρχία των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων προσδιόρισαν τη μορφή της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα. Αυτό αποδεικνύεται από το ότι τα πρώτα ασφαλιστικά ταμεία που ιδρύθηκαν ήταν αυτά των κλάδων των δημοσίων υπαλλήλων, των νομικών, των τραπεζοϋπαλλήλων και των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ. Οι ασφαλιστικοί οργανισμοί των μεγάλων κρατικών επιχειρήσεων, τα ονομαζόμενα «ευγενή» ταμεία εξασφάλιζαν για τους ασφαλισμένους τους προνομιακό τρόπο συνταξιοδότησης και υψηλές παροχές. Στη βάση αυτή οι ισχυρές κοινωνικές ομάδες επηρέαζαν τον κρατικό μηχανισμό επιβάλλοντας με δυναμισμό την προνομιακή τους πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες.

Στην Ελλάδα, η άνιση ασφαλιστική μεταχείριση εγκαθιδρύθηκε πάνω στην πληθώρα των διαφορετικών ασφαλιστικών φορέων. Η πολλαπλότητα των φορέων δεν

εξέφραζε μια (ορθολογική) οργανωτική επιλογή, αλλά την επιδίωξη απόκτησης προνομίων από την πλευρά των διάφορων (ισχυρών ως ομάδων πίεσης) επαγγελματικών κατηγοριών. Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης ήταν υπάκουο στη λογική πελατειακών προνομίων που διεκδικούσαν πολιτικά ευνοημένες επαγγελματικές κατηγορίες. Ιδιαίτερα οι παροχές του συστήματος, η διαφορετική νομοθεσία που τις διέπει ανά φορέα, αναδεικνύουν μια πολυδαίδαλη διαδικασία που απαιτεί μεν εκπαιδευμένο και έμπειρο προσωπικό αλλά, ταυτόχρονα, καθίσταται ανέφικτη στο να την παρακολουθήσουν και να την αντιληφθούν οι ασφαλισμένοι. Το σύστημα αποτυπώνεται κατακερματισμένο, πολύπλοκο, χωρίς κεντρικό σχεδιασμό και σίγουρα αδύναμο να ανταπεξέλθει στις τρέχουσες και μελλοντικές ανάγκες της κοινωνικής ασφάλισης. Δυστυχώς, στις ημέρες μας, το ασφαλιστικό σύστημα εκτός από τα ανωτέρω προβλήματα, ταλανίζεται από την οικονομική κρίση και την πανδημία του covid-19 ενώ παράλληλα κλονίζονται και τα παραδοσιακά στηρίγματα όπως η οικογένεια, τα εργατικά συνδικάτα και οι οργανωτικές και πολιτικές δομές του κράτους.

Αποτελεί γεγονός ότι η οργάνωση της κοινωνικής ασφάλισης, ο κατακερματισμός των ασφαλιστικών ταμείων, κάλυπτε πολύμορφες ανισότητες οι οποίες, υπό την πίεση προσαρμογής στην οικονομική κρίση, χρησιμοποιήθηκαν πολιτικά για τη μεταρρύθμιση του συστήματος. Έτσι στην περίοδο της κρίσης, όπως όλα τα ευρωπαϊκά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, και το ελληνικό προέβη σε μεταβολές οργανωτικού χαρακτήρα και μεταρρυθμίσεις, επιδιώκοντας τη δημοσιονομική εξυγίανση. Την αναπόφευκτη μεταρρύθμιση επέβαλλαν τα θηριώδη αναλογιστικά ελλείμματα, οι υπέρογκες δαπάνες για συντάξεις, οι ανισότητες μεταξύ ασφαλισμένων και συνταξιούχων, η αδιαφάνεια του συστήματος αλλά και η ασθενής επίδραση στην εξάλειψη της φτώχειας των ηλικιωμένων.

Η ενοποίηση όλων των φορέων κύριας και επικουρικής ασφάλισης σε δύο οργανισμούς αντίστοιχα, και από το έτος 2020 σε ένα, είναι ένα θέμα που είχε τεθεί από τη δεκαετία του 1950 και αποτελεί μια ουσιώδη θεσμική αλλαγή. Η μεταρρύθμιση απέβλεπε στη διοικητική ενοποίηση, στην ενοποίηση εισφορών, μηχανισμών είσπραξης και βεβαίωσής τους και στον ενιαίο υπολογισμό και θεμελίωση των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων. Με την ψήφιση του Ν. 4387/2016 οι συντάξεις, κύριες και επικουρικές υπολογίζονται με όμοιο τρόπο, αντίστοιχα. Στη μεν κύρια ασφάλιση για την παροχή της σύνταξης υπολογίζεται ένα ποσό «εθνικής» που πιθανόν επανορθώνει τους κινδύνους που απειλούν τους εργαζόμενους και αποτρέπει από φαινόμενα ακραίας φτώχειας και ένα ποσό που δημιουργείται από την εξατομικευμένη ασφάλιση. Για την επικουρική, υφίσταται ένα ποσό με βάση το ποσοστό αναπλήρωσης των ετών ασφάλισης και ένα προκαθορισμένων εισφορών με νοητή κεφαλαιοποίηση. Και στις δύο περιπτώσεις ο δημοσιονομικός

κίνδυνος που αναλάμβανε το κράτος ως χρηματοδότης του κοινωνικού δικαιώματος στη σύνταξη πλέον μεταφέρεται στον ασφαλισμένο και κυρίως στην ικανότητά του να αποταμιεύει και να εργάζεται.

Η ενοποίηση, που υπό συνθήκες κανονικότητας θα προϋπέθετε διαβουλεύσεις μελέτες και σύνθετες σταθμίσεις, στο πλαίσιο της έκτακτης οικονομικής ανάγκης επιταχύνθηκε με την εισαγωγή κεφαλαιοποιητικών στοιχείων και δεσμεύσεις για ενοποίηση προϋποθέσεων συνταξιοδότησης, και καθιέρωση ενιαίων όρων ασφάλισης. Η πρόταξη των οικονομικών στόχων δεν έδωσε ευκαιρία για ποιοτικές αλλαγές. Τελικά, η οικονομική κρίση ήταν ο καταλυτικός παράγοντας στην ανατροπή της ισορροπίας μεταξύ κοινωνικής αλληλεγγύης και ανταγωνισμού και ομάδων συμφερόντων. Οι κανόνες και οι θεσμοί της κοινωνικής ασφάλισης άλλαξαν επί το δυσμενέστερο για τους ασφαλισμένους και συνταξιούχους (Σιούλη, 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.

Ομοιογενή προβλήματα φορέων κοινωνικής ασφάλισης της Ελλάδας με σύγκριση της νομοθεσίας και των καταστατικών τους

Εισαγωγή κεφαλαίου

Ο κατακερματισμός των οργανισμών της ελληνικής κοινωνικής ασφάλισης χαρακτηρίζεται ως το σημαντικότερο πρόβλημα, από το οποίο προκλήθηκαν δυσχέρειες και δυσμενή αποτελέσματα όπως η σπατάλη πόρων, ελλείμματα στη βεβαίωση και είσπραξη εισφορών, υψηλό διοικητικό κόστος, ανισότητες μεταξύ ασφαλισμένων κ.ά. (Αζναουρίδης, 2015: 12-13). Η οργάνωση του ασφαλιστικού συστήματος με βάση ομοειδή ασφαλιστικά ταμεία προτάθηκε από το έτος 1992 ως την πλέον λειτουργική και ταυτόχρονα ρεαλιστική επιλογή (Πέτρουλας, Ρομπόλης, Ρουπακιώτης, 1992). Δυστυχώς μέχρι και την τελευταία ενοποίηση ασφαλιστικών οργανισμών (2016) τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης αποτελούσαν ανεξάρτητα ταμεία που αναφέρονταν σε διαφορετικούς κλάδους. Σε αυτά τα κλαδικά ταμεία, παρά το γεγονός ότι υφίστατο η εννοιολογική διάκριση μεταξύ των τριών πυλώνων του ασφαλιστικού συστήματος, αυτοί σε αρκετές περιπτώσεις συνυπήρχαν, όπως και το γεγονός του να μη διαχωρίζεται γενικότερα στην κοινωνική ασφάλιση το δημόσιο από το ιδιωτικό ή η κοινωνική από την επαγγελματική στρατηγική (Τήνιος, 2008).

Στο κεφάλαιο αυτό παρατίθενται τα προβλήματα του ελληνικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης που υπονομεύουν τον αναγκαίο ρόλο της. Σε κάθε επισήμανση προβλήματος, όπου κρίνεται απαραίτητη, γίνεται παραπομπή σε παράδειγμα ασφαλιστικού φορέα ή νομοθετικής διάταξης ώστε να γίνεται αντιληπτή η έκταση του προβλήματος. Η τεκμηριωμένη ενημέρωση στέκεται ικανή στο να δημιουργήσει σωστή άποψη των προβλημάτων του ασφαλιστικού στους πολίτες με τρόπο ώστε να αποφευχθεί το θολό τοπίο που έως σήμερα αποκρύπτει ιδιοτελή, συντεχνιακά και πολιτικά συμφέροντα, δεικνύοντας δυσλειτουργίες (Τήνιος, 2010). Σε κάθε περίπτωση οι καλύτερα πληροφορημένοι πολίτες είναι και πιο διαλλακτικοί στις αλλαγές (Tinios & Roupakis, 2013).

4.1. Αφετηρία Ανισοτήτων στην Κοινωνική Ασφάλιση: Η έναρξη της παροχής

Το δικαίωμα των ασφαλισμένων να λάβουν κύρια και επικουρική σύνταξη δεν ικανοποιείται αυτεπάγγελα από τις αρμόδιες υπηρεσίες των ασφαλιστικών οργανισμών, αλλά «ενεργοποιείται» με την υποβολή γραπτής αίτησης, καθώς τα πάσης φύσεως αιτήματα δε νοούνται, αλλά διεκδικούνται. Γενικότερα η χορήγηση ασφαλιστικών παροχών στο Δίκαιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων θεωρεί αναγκαία τη σύμπραξη του ιδιώτη στην έκδοση διοικητικών πράξεων που τον αφορούν (Κρεμαλής, 1985). Ειδικά δε, για τη γένεση (θεμελίωση) του δικαιώματος σε μειωμένη σύνταξη η υποβολή της αίτησης αποτελεί συστατικό στοιχείο του δικαιώματος συνταξιοδότησης, αφού οι σχετικές διατάξεις παρέχουν, κατ' εξαίρεση, στον ασφαλισμένο τη δυνατότητα να επιλέξει οικειοθελώς την πρόιμη συνταξιοδότησή του. Στην περίπτωση αυτή, δηλαδή, με την υποβολή της αίτησης δεν ασκείται απλώς θεμελιωμένο ήδη συνταξιοδοτικό δικαίωμα, αλλά ενημερώνεται επίσημα ο ασφαλιστικός φορέας για την εμφάνιση του ασφαλιστικού κινδύνου και θεμελιώνεται το συνταξιοδοτικό δικαίωμα. Η ημερομηνία υποβολής της αίτησης έχει σημασία για την έναρξη καταβολής της σύνταξης (καθώς και τον υπολογισμό της μείωσης). Εξαίρεση στο θέμα της υποβολής αίτησης αποτελούν οι ασφαλισμένοι του δημοσίου για τους οποίους η υπηρεσία τους υποβάλει το ΔΑΥΚΥ (Δελτίο Ατομικής & Υπηρεσιακής Κατάστασης του Υπαλλήλου) προς τα ασφαλιστικά τους ταμεία.

Σε πολλούς ασφαλισμένους παρατηρείται η πρακτική να υποβάλουν την αίτηση στον Κύριο Φορέα ασφάλισής τους και όταν εκδοθεί η απόφαση της συνταξιοδότησης να απευθύνονται στο επικουρικό τους ταμείο. Αυτή η τακτική οφείλεται στο ότι το μεγαλύτερο επικουρικό ταμείο το τ.ΕΤΕΑΜ συμβουλεύει τους ασφαλισμένους του να καταθέτουν την αίτησή τους ολοκληρωμένη, δηλαδή να έχει όλα τα δικαιολογητικά που απαιτούνται συμπεριλαμβανομένης και της απόφασης συνταξιοδότησης του κύριου φορέα. Αυτή η τακτική δεν βλάπτει τους ασφαλισμένους καθώς στο τ. ΕΤΕΑΜ εάν η αίτηση υποβληθεί εντός τριμήνου από τη λήψη της απόφασης η έναρξη ανατρέχει στην ημερομηνία έναρξης του κύριου φορέα. Ομοίως και στο ΤΕΑΔΥ που οι υπάλληλοι δεν υποβάλουν αίτηση συνταξιοδότησης αλλά η υπηρεσία τους καταθέτει το ΔΑΥΚΥ, η έναρξη ανατρέχει σε αυτήν του κύριου φορέα (ΓΛΚ). Αντίθετα, σε όλα τα άλλα επικουρικά ταμεία που η έναρξη προσδιορίζεται διαφορετικά (π.χ η πρώτη του επόμενου μήνα υποβολής της αίτησης, η ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης) η καθυστέρηση υποβολής αιτήματος έχει ως αποτέλεσμα να χάνονται συντάξεις. Παρατίθεται πίνακας με την έναρξη συνταξιοδότησης ορισμένων επικουρικών ταμείων.

Πίνακας 4.1: Έναρξη επικουρικής σύνταξης ανά ταμείο

Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης	Έναρξη συνταξιοδότησης
ΕΤΕΑΜ	Ημερομηνία κύριας σύνταξης αρκεί, η αίτηση να έχει υποβληθεί εντός τριμήνου από τη λήψη της απόφασης του κύριου φορέα
ΤΕΑΔΥ	Ημερομηνία κύριας σύνταξης
ΤΕΑΥΕΚ	Η πρώτη του επόμενου μήνα της αίτησης ή της θεμελίωσης
ΤΕΑΠΟΖΟ	Την επομένη ημέρα της αίτησης
ΤΕΑΕΙΓΕ	Ημερομηνία αίτησης, δυνατότητα, 1 έτους αναδρομικά από αιτήσεως
ΤΕΑΧ	Η πρώτη του επόμενου μήνα της αίτησης ή της θεμελίωσης
ΤΕΑΠΟΚΑ	Επόμενη της λήξης της υπαλληλικής σχέσης, δυνατότητα 6 μηνών αναδρομικά

Το πρόβλημα της διαφορετικής έναρξης της συνταξιοδότησης στη μη εμπρόθεσμη υποβολή αίτησης συνταξιοδότησης επιλύθηκε με το Άρθρο 8 του Ν. 4578/2018 (03-12-2018) το άρθρο 1 του ν. 4554/2018 (Α' 130). Συγκεκριμένα ορίστηκε ότι προϋπόθεση μεν για την έναρξη καταβολής της επικουρικής σύνταξης είναι η προηγούμενη συνταξιοδότηση από το φορέα κύριας ασφάλισης αλλά κατ' εξαίρεση, η καταβολή της επικουρικής σύνταξης λόγω γήρατος, θανάτου ή αναπηρίας από το ΕΤΕΑΕΠ αρχίζει από την ημερομηνία έναρξης καταβολής της κύριας σύνταξης, εφόσον κατά την ημερομηνία αυτή πληρούνται οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση επικουρικής σύνταξης και η αίτηση υποβληθεί μέσα σε τρεις (3) μήνες από την ημερομηνία κοινοποίησης της απόφασης για την απονομή της κύριας σύνταξης.

Σημαντική παρέμβαση του ΕΤΕΑΕΠ για την εφαρμογή του ευνοϊκότερου καθεστώτος ακόμη και για τις εκκρεμείς αιτήσεις συνταξιοδότησης αποτελεί η απόφαση του ΔΣ του ΕΤΕΑΕΠ (Απόφ. 1069/135/06-11-2019) με την οποία καθορίστηκε ότι αιτήσεις που είχαν υποβληθεί πριν την έκδοση του νόμου (4578/18) η έναρξή τους να υπολογίζεται σύμφωνα με τον κύριο φορέα.

4.2. Η κλαδική και ενδοκλαδική διαφοροποίηση

Έγινε ήδη αναφορά στη διαμόρφωση του κοινωνικού κράτους, στην Ελλάδα, και στο γεγονός ότι αυτό συντελέστηκε μετά το έτος 1974 όταν φαινόμενα ανισοτήτων στην κατανομή και δυσλειτουργιών στην οργάνωση των φορέων να έχουν παγιωθεί και να έχει ήδη ξεκινήσει η διεθνής αποδιάρθρωση και αμφισβήτησή του (Κοντιάδης 1997). Το ελληνικό κοινωνικό κράτος υπο-αναπτύχθηκε επειδή συγκροτήθηκε ασυντόνιστα και περιστασιακά, χωρίς συγκεκριμένους στόχους, κριτήρια και προϋποθέσεις (Ρομπόλης, Χλέτσος, 1995). Με την περιγραφή της ίδρυσης των ασφαλιστικών φορέων έγινε

αντιληπτή η ποικιλία τους όχι μόνο ως προς τον τύπο παροχών τους αλλά και ως προς τη νομική δομή τους (ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ).

Ο πολυκερματισμός και η πολυδιάσπαση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, χαρακτηριστικό του μεσογειακού κράτους πρόνοιας, δικαιολογείται εν μέρει λόγω της σταδιακής ανάπτυξης της οικονομίας και των εργασιακών κλάδων μιας αγροτικής κοινωνίας όπως ήταν η Ελληνική κατά τα τέλη του 18^ο αιώνα. Γενικότερα η πολυδιάσπαση του συστήματος οφείλεται και στο ότι για τη δημιουργία του βασίστηκε στη συντεχνιακή παράδοση της χώρας και στην πίεση των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Ο Πετρόγλου (1974:61) για το γεγονός της πολυδιάσπασης χαρακτηριστικά αναφέρει ότι για «μίαν μικράν χώραν ως η Ελλάς η ύπαρξις των 361 ασφαλιστικών οργανισμών κοινωνικής ασφαλίσεως ... αποτελεί αν μη τι άλλο τουλάχιστον πολυτέλειαν». Ο πολυκερματισμός της κοινωνικής ασφάλισης δικαιολογείται όπως προαναφέρθηκε από τη σταδιακή ανάπτυξη του θεσμού, ωστόσο στη συνέχεια, η έλλειψη του κρατικού προγραμματισμού και μελέτης, μαζί με την προθυμία των διοικούντων να υποκύπτουν στις πιέσεις των κοινωνικών ομάδων στην ίδρυση νέων φορέων, παγίωσαν ένα σύστημα που λειτουργούσε με αποκλίνοντα τρόπο. Στους κοινωνικούς προϋπολογισμούς του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών, νυν Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ενδεικτικά των ετών 1970, 1988 και 1990 αποτυπώνεται η πολυδιάσπαση του ασφαλιστικού συστήματος της Ελλάδας.

Πίνακας 4.2: Πλήθος οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης

Προϋπολογισμοί Υπουργείων ετών 1970, 1988 και 1990			
Οργανισμοί	1970	1988	1990
Οργανισμοί Κύριας Ασφάλισης	39	29	28
Οργανισμοί Επικουρικής Ασφάλισης	60	56	54
Οργανισμοί Υγείας	13	19	18
Οργανισμοί Πρόνοιας	23	59	60
Ταμεία Αλληλοβοήθειας:	36	59	59
Φορείς Ασφαλίσεως Προσωπικού Τραπεζών	17		
Φορείς Ασφαλίσεως Προσωπικού Δημοσίων Επιχειρήσεων	6		
Φορείς Ασφαλίσεων Ανεξαρτήτων Επαγγελματιών	9		
Φορείς Ασφαλίσεων Ελευθερίων Επαγγελματιών	12		
Φορείς Ασφαλίσεων Προσωπικού Τύπου	8		
Φορείς Ασφαλίσεως Αγροτών	1		
Ταμεία Ασφαλίσεως Κληρικών και	2		

Βουλευτών			
Επικουρικά Ταμεία Δημοσίων Υπαλλήλων	26		
Ανεξάρτητα Ταμεία Αλληλοβοήθειας	15		
Οργανισμοί Υπουργείου Εργασίας		86	86
Οργανισμοί Υπουργείου Εθνικής Αμύνης	10	10	10
Οργανισμοί Υπουργείου Ναυτιλίας	7	5	5
Οργανισμοί Υπουργείου Οικονομικών		1	1
Οργανισμός Βουλής των Ελλήνων		1	1
Υπηρεσίες Ασφάλισης ΔΕΗ-ΟΛΠ		2	2
Σύνολο οργανισμών	284	327	325

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως από κοινωνικούς προϋπολογισμούς Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών, νυν Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ενδεικτικά των ετών 1970, 1988 και 1990

Οι πολλοί ασφαλιστικοί φορείς ακόμη και μετά από τις ενοποιήσεις τους παραμένουν κατακερματισμένοι καθώς κάτω από την ίδια στέγη ακόμη και σήμερα συνυπάρχουν παλαιότερα ασφαλιστικά ταμεία που εξακολουθούν να διατηρούν την πλήρη οικονομική και λειτουργική αυτοτέλειά τους (βλ. περίπτωση NAT-KEAN, όπου ενώ ο κύριος φορέας και ο επικουρικός ενοποιήθηκαν με τους ΕΦΚΑ και ΕΤΕΑΕΠ αντίστοιχα, παραμένουν αυτόνομοι και διατηρούν την οικονομική και λειτουργική αυτοτέλειά τους). Οι Börsch-Supan και Τήνιος (2002: 438) επισημαίνουν τρεις διαστάσεις του κατακερματισμού: την κλαδική, τη διαφοροποίηση στο επίπεδο προστασίας και τη διαφοροποίηση ανάλογα με το χρόνο αρχικής ασφάλισης.

Όσον αφορά στην κλαδική διάσταση ανά τομέα απασχόλησης υπάρχουν πολλοί ασφαλιστικοί φορείς που ασφαλίζουν συγκεκριμένο κλάδο, επάγγελμα ή τομέα απασχόλησης αλλά ακόμη και στον ίδιο ασφαλιστικό φορέα παρατηρούνται σημαντικές ενδοκλαδικές διαφορές στα δικαιώματα των ασφαλισμένων τους.

Παράδειγμα 1: Κλαδική διαφοροποίηση

Ως παράδειγμα κλαδικής διαφοροποίησης ακόμη και στον ίδιο ασφαλιστικό φορέα αναφέρουμε το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Χημικών (TEAX). Το TEAX ασφαλίζει τους χημικούς που ασκούν στην ημεδαπή το επάγγελμα του Χημικού ή Χημικού Μηχανικού ή Βιοχημικού ή επάγγελμα που έχει σχέση με τις γνώσεις και την επιστήμη της χημείας. Συγκεκριμένα ασφαλίζει:

- 1) μισθωτούς ιδιωτικού, δημοσίου τομέα & Ν.Π.Ι.Δ.,
- 2) ελεύθερους επαγγελματίες,

3) κατόχους ατομικών επιχειρήσεων,

4) μετόχους εταιρικών επιχειρήσεων, προέδρους και διευθύνοντες συμβούλους.

Πρόκειται για ακραίο παράδειγμα ενδοκλαδικής διαφοροποίησης μέσα στον ίδιο οργανισμό κοινωνικής ασφάλισης με σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους ασφαλισμένους του όσον αφορά στις εισφορές και τις παροχές τόσο ως προς το χρόνο εισαγωγής στην ασφάλιση, όσο και ως προς την ιδιότητα του ασφαλισμένου. Συγκεκριμένα από τις καταστατικές διατάξεις του ταμείου προκύπτουν διαφορές στις εισφορές και στον τρόπο υπολογισμού της σύνταξης των χημικών ανάλογα με το αν πρόκειται για ελεύθερο επαγγελματία ή για μισθωτό δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα. Παρατίθεται πίνακας με τις εισφορές και τον τρόπο υπολογισμού της σύνταξης των ασφαλισμένων του ΤΕΑΧ ανάλογες με την ιδιότητα του ασφαλισμένου.

Πίνακας 4.3: Εισφορές ασφαλισμένων του ΤΕΑΧ
(παλαιοί/ νέοι/ μισθωτοί/ιδιώτες/ ελεύθεροι επαγγελματίες)

ΤΑΜΕΙΟ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΧΗΜΙΚΩΝ (ΤΕΑΧ)			
Εισαγωγή στην ασφάλιση πριν και μετά το 1993 (παλαιοί - νέοι ασφαλισμένοι)	Ποσοστό ασφαλισμένου	Ποσοστό εργοδότη	Υπολογισμός σύνταξης
<u>Παλαιοί</u> <u>Ασφαλισμένοι</u>	Ιδιωτικός τομέας: Μισθωτοί: 5% επί του Β.Μ. της Σ.Σ.Ε. Χημικών Βιομηχανίας Ελεύθεροι Επαγγελματίες: 8 % επί του Β.Μ. της Σ.Σ.Ε. Χημικών Βιομηχανίας Δημόσιος τομέας: Μισθωτοί: 5% επί του Β.Μ., χρονοεπιδόματος & επιδόματος ΑΤΑ και μέχρι 5.546,8 € (για το 2013)	Ιδιωτικός τομέας: Μισθωτοί: 5% επί του Β.Μ. των μισθωτών ιδιωτικού τομέα και μέχρι 5.546,8 € (για το 2013) Δημόσιος τομέας: Μισθωτοί:-	Ιδιωτικοί υπάλληλοι & ελεύθεροι επαγγελματίες 21% , δημόσιοι υπάλληλοι 16% των συνταξίμων αποδοχών επί τόσα τριακοστά πέμπτα όσα τα έτη ασφάλισης.

<u>Νέοι</u> <u>Ασφαλισμένοι:</u>	Μισθωτοί: 3% επί πάσης φύσεως αποδοχών B.A.E.: 4,25 % Ελευθ. Επαγγελματίες: 6 % επί των αποδοχών της Α.Κ. στην οποία ανήκουν και μέχρι 5.546,8 € (για το 2013)	3% επί πάσης φύσεως μικτών αποδοχών των μισθωτών B.A.E.: 3,75 % και μέχρι 5.546,8 € (για το 2013)	Ποσοστό 20% των συντάξιμων αποδοχών για 35 έτη ασφάλισης ή 10.500 ΗΑ. Για χρόνο ασφάλισης μικρότερο ή μεγαλύτερο των 35 ετών ή 10.500 ΗΑ., το πιο πάνω ποσοστό μειώνεται ή αυξάνεται κατά 1/35 για κάθε λιγότερο ή επιπλέον έτος ή 300 ΗΑ. (άρθρο 34 ν. 2084/1992)
---	--	--	--

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως από στοιχεία καταστατικού ΤΕΑΧ

Παράδειγμα 2: Διαφοροποίηση στο επίπεδο προστασίας

Ως παράδειγμα διαφοροποίησης στο επίπεδο προστασίας αναφέρουμε τα ταμεία αρωγής των δημοσίων υπαλλήλων. Παρά το γεγονός ότι πρόκειται για δημοσίους υπαλλήλους υπουργείων αυτοί ασφαλιζόνταν σε διαφορετικό ταμείο αρωγής από το οποίο η σύνταξη υπολογιζόταν με διαφορετικό ποσοστό.

Παρατίθεται πίνακας σχετικός με τα ταμεία Αρωγής και το ποσοστό υπολογισμού της σύνταξής τους.

Πίνακας 4.4: Ταμεία Αρωγής υπαλλήλων υπουργείων – ποσοστά υπολογισμού σύνταξης

Ταμείο	Ιδρυτική Νομοθεσία	Ποσοστό υπολογισμού σύνταξης
Ταμείο Αρωγής υπαλλήλων αρμοδιότητας Υπουργείου Παιδείας	ΒΔ.22/23/1952	15%
Ταμείο Αρωγής υπαλλήλων αρμοδ. Υπουργείου Κοιν. Υπηρεσιών	ΒΔ.16/08/1952	13%
Ταμείο Αρωγής υπαλλήλων αρμοδ. Υπουργείου Συγκοινωνιών	Ν. 2045/1952	18%
Ταμείο Αρωγής υπαλλήλων αρμοδ. Υπουργείου Βιομηχανίας	ΒΔ. 671/1964	18%
Ταμείο Αρωγής υπαλλήλων αρμοδ. Υπουργείου Δικαιοσύνης	ΒΔ. 28/11/1956	16%.
Ταμείο Αρωγής υπαλλήλων Υπουργείου Οικονομικών	Ν. 2066/1952	11%
Ταμείο Αρωγής υπαλλήλων Υπουργείου Εμπορίου	Π.Δ.15/1952	10%
Ταμείο Αρωγής υπαλλήλων αρμοδ. Υπουργείου Προεδρίας της Κυβερνήσεως και Εξωτερικών	ΒΔ. 27/12/1956	21%
Ταμείο Αρωγής υπαλλήλων αρμοδ. Υπουργείου Γεωργίας	ΒΔ. 23/28/6/1954	25%
Ταμείο Αρωγής υπαλλήλων αρμοδ. Υπουργείου ΠΕΧΩΔΕ	Ν. 2045/1952	25%

Ταμείο Αρωγής υπαλλήλων Πολιτικής Αεροπορίας) Υπηρεσιακή Μονάδα ΙΑ'	N. 18/1952	33%
Ταμείο Αρωγής και Υγείας Τελωνειακών Υπαλλήλων	AN. 941/1949	15%

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Παράδειγμα 3: Διαφοροποίηση ανάλογα με το χρόνο αρχικής ασφάλισης

Όσον αφορά στη διαφοροποίηση ανάλογα με το χρόνο αρχικής ασφάλισης σημαντικότερο παράδειγμα αποτελεί ο Ν .2084/1992 (αρθ. 22-43) ο οποίος καθιέρωσε ενιαίο σύστημα συνταξιοδότησης για όσους ασφαλίστηκαν για πρώτη φορά μετά την 01/01/1993. Έτσι όσοι είχαν ασφαλιστεί μέχρι 31.12.1992 (παλαιοί ασφαλισμένοι) σε κάποιο ασφαλιστικό οργανισμό εξακολούθησαν να υπάγονται στις μέχρι τότε ισχύουσες διατάξεις, ενώ αυτοί που ασφαλίστηκαν μετά την 1.1.1993 ακολουθούν ένα νέο καθεστώς με αυστηρότερες προϋποθέσεις τόσο ως προς τη χορήγηση των παροχών όσο και ως προς το ύψος τους. Η παρέμβαση του Ν. 2084/1992 μπορεί να εξασφάλισε για λίγα έτη τη βιωσιμότητα του συστήματος με την ιδιαίτερα δυσμενή μεταχείριση των «νέων» ασφαλισμένων αλλά διέσπασε την αλληλεγγύη των γενεών. Η περίπτωση της υπαγωγής στο νέο ή στο προγενέστερο συνταξιοδοτικό καθεστώς ανάλογα με την αρχική ασφάλιση του εργαζομένου εξασφάλισε μεν την οικονομική βιωσιμότητα εις βάρος της κοινωνικής αποτελεσματικότητας.

Παράδειγμα 4: Διαφοροποίηση ανάλογα με το χρόνο αρχικής ασφάλισης

Ένα ακόμη παράδειγμα διαφοροποίησης ανάλογα με το χρόνο αρχικής ασφάλισης αποτελεί το καταστατικό του Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης Εκπροσώπων και Υπαλλήλων Εργατικών Επαγγελματικών Οργανώσεων που συστάθηκε με τις διατάξεις του AN. 971/1937 (ΤΕΑΕΥΕΕΟ) το οποίο χορηγούσε επικουρική σύνταξη με ιδιαίτερα ευνοϊκές και διαφορετικές προϋποθέσεις ανάλογα με την έναρξη της ασφάλισης. Έτσι σε όσους ασφαλίστηκαν πριν την 27/04/1978 η θεμελίωση της συνταξιοδότησης απαιτούσε συνολική συντάξιμη υπηρεσία 12 ετών (συγκεκριμένα 11 έτη, 6 μήνες και 1 ημέρα) στο 55^ο έτος της ηλικίας τους ενώ σε όσους ασφαλίστηκαν μετά την 27/04/1978 απαιτείτο συντάξιμη υπηρεσία 15 ετών (14 έτη, 6 μήνες και 1 ημέρα) και συμπλήρωση του 58^{ου} έτους της ηλικίας τους.

4.3. Η πολυνομία

Αναφέρθηκε στο δίκαιο της κοινωνικής ασφάλισης, οι νόμοι και οι κανόνες που ακολουθούν οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης. Οι κύριοι νομοθετικοί κανόνες στο

ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης περιέχονται στην ιδρυτική νομοθεσία των ασφαλιστικών οργανισμών, η οποία όπως αποδείχθηκε με την αναφορά παραδειγμάτων κλαδικής διαφοροποίησης είναι διαφορετική για τον καθένα. Οι επί μέρους καταστατικές διατάξεις, η υφιστάμενη γενική νομοθεσία και η νομολογία συγκροτούν το νομικό δαιδαλώδες της κοινωνικής ασφάλισης. Η πολυδιάσπαση και η πολυνομία συναινούν μεν στη θεσμοθέτηση ευνοϊκών διατάξεων, στην διαφορετική αντίληψη ενός θέματος από τον νομοθέτη, αλλά και στην κατά περίπτωση εφαρμογή των νόμων (Γ.Ε.Δ.Δ. 2015). Στην ελληνική κοινωνική ασφάλιση η νομοθεσία για το ύψος των παροχών, τις προϋποθέσεις χορήγησής τους, τις εισφορές και την κρατική χρηματοδότηση διαφέρει τόσο μεταξύ των οργανισμών όσο και μεταξύ ασφαλισμένων στο ίδιο ταμείο. Το διάσπαρτο των ρυθμιστικών κανόνων αποδεικνύει και η ανάθεση του έργου της κωδικοποίησης στην ΗΔΙΚΑ για το σύνολο της νομοθετικής και κανονιστικής ύλης των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης⁵. Σε δελτίο τύπου 06/10/2014 του Υπουργείου Εργασίας⁶ αναφέρεται ότι για την αποτύπωση του νομοθετικού πλαισίου (1940 κ. εξ.) των ασφαλιστικών φορέων συγκεντρώθηκαν 5.436 νόμοι, διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις, ερμηνευτικοί εγκύκλιοι, 2.800 δικαστικές αποφάσεις που αφορούσαν σε 80 υφιστάμενα και συγχωνευθέντα ταμεία, τομείς και κλάδους (κύριας και επικουρικής ασφάλισης, χορήγηση εφάπαξ και κάλυψη ασθένειας). Μετά από αυτή την καταγραφή ψηφίστηκαν αλληπάλληλες ασφαλιστικές ρυθμίσεις σύγκλισης της ασφαλιστικής νομοθεσίας με κυριότερο το Ν. 4387/2016 και τις τροποποιήσεις του. Παρουσιάζεται στον κάτωθι πίνακα το πλήθος των ρυθμιστικών κανόνων που αφορούν σε οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης και παρήχθησαν από το έτος 1940 έως και το 2014.

Πίνακας 4.5: Νομοθεσία οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης 1940-2014

Φ.Κ.Α	Πλήθος Νόμων	Πλήθος Διαταγμάτων	Υπουρ. Αποφάσεις	Εγκύκλιοι/Αποφάσεις Διοίκησης	Σύνολο
Οριζόντιες Διατάξεις	138	9	201	0	348

⁵ΗΔΙΚΑ. <http://www.idika.gr/etaireia/erga/45-erga/espa/521-kwdikopoihsh-twn-nomothetikwn-kai-kanonistikwn-rysmisewn>

⁶<https://www.forin.gr/articles/article/12960/up-ergasias-proxwra-sthn-katartish-neou-kwdika-koinwnikh-safalis>

ΙΚΑ ΕΤΑΜ	149	24	205	844	1.22 2
ΟΑΕΕ	72	52	289	1.279	1.69 2
ΕΤΑΑ	43	29	29	2	103
ΕΤΑΠ-ΜΜΕ	152	118	199	19	488
ΟΓΑ	66	17	110	70	263
ΕΤΕΑ	180	123	572	146	1.02 1
ΤΑΠΠΤ	7	7	18	0	32
ΤΠΔΥ	61	45	23	2	131
ΤΑΥΤΕΚΩ	16	64	55	1	136
ΣΥΝΟΛΟ	884	488	1.701	2.363	5.43 6

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας (2014)

Σε σχετική μελέτη του θέματος της πολυνομίας (Σωτηρόπουλος, Χριστόπουλος, 2017) επισημαίνεται ότι το διάστημα 2010-2016, κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, υπήρξαν συνεχείς προσαρμογές της ασφαλιστικής νομοθεσίας οι οποίες μπορεί να εκδόθηκαν σε 7 ασφαλιστικούς νόμους ωστόσο υπήρξαν και 156 άρθρα κοινωνικής ασφάλισης που συμπεριλήφθηκαν σε άλλους νόμους. Έχοντας δε υπόψη το δαιδαλώδες κανονιστικό περιβάλλον που ισχύει για τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης, μια παροχή που αφορά όλους τους οργανισμούς κύριας και επικουρικής ασφάλισης, επιβεβαιώνονται: το οξύμενο πρόβλημα των υπαλλήλων που χειρίζονται ανάλογα θέματα, το διοικητικό βάρος που προκαλεί η επίλυση αυτών των θεμάτων, την ανάδυση μιας κουλτούρας νομικισμού λόγω ελλείμματος διοικητικής δράσης, αλλά και τη νομική ανασφάλεια των πολιτών (Σωτηρόπουλος, Χριστόπουλος, 2017). Σημειώνεται ότι σε έρευνα του OECD (2011) αναφέρεται ότι στο ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, το μεγαλύτερο από άποψη ασφαλισμένων και συνταξιούχων ταμείο κύριας ασφάλισης, το έτος 2010 ίσχυαν 800 περιπτώσεις συνταξιοδότησης.

Το γεγονός ότι οι ρυθμιστικοί ασφαλιστικοί κανόνες που αφορούσαν μεμονωμένους ασφαλιστικούς φορείς έπρεπε να ομαδοποιηθούν, αποδεικνύουν οι αναθέσεις κωδικοποιήσεων με τις οποίες προσβέεται η διασφάλιση της εφαρμογής τους, ο συντονισμός τους και το εξ ορθολογισμός της πρακτικής των εμπλεκόμενων ταμείων ανά φορέα κοινωνικής ασφάλισης. Ειδικότερα μετά από ενοποιήσεις φορέων για τους οποίους ισχύουν διαφορετικές διατάξεις οι κωδικοποιήσεις είναι επιβεβλημένες για όλους τους ανωτέρω λόγους. Έτσι, στο πλαίσιο της ομαδοποίησης των διατάξεων των επιμέρους

τομέων που αποτελούσαν τον ΟΑΕΕ πραγματοποιήθηκε η κωδικοποίηση της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας τους, προς χρήση των εργαζομένων και των ασφαλισμένων του. Η κωδικοποίηση του ΟΑΕΕ ήταν απαραίτητη καθώς έπρεπε να διασφαλιστεί η συνεχής τεχνογνωσία των υπαλλήλων του Φορέα η οποία σταδιακά χανόταν λόγω αποχώρησης των συνταξιοδοτούμενων υπαλλήλων αλλά και των μετακινήσεων αυτών σε άλλους τομείς του οργανισμού. Η κωδικοποίηση της νομοθεσίας των εντασσόμενων ταμείων (ΤΑΧΜΑ, ΤΑΕΚ, ΤΣΕ, ΤΑΝΠΥ, ΤΠΞ, ΤΑΠΕΑΠ) στον ΟΑΕΕ πραγματοποιήθηκε και εμφανίζεται επικαιροποιημένη έως τον 07/2016.⁷

Ως παράδειγμα των επανειλημμένων νομοθετικών παρεμβάσεων στο ασφαλιστικό αναφέρουμε και την περίπτωση του ΝΑΤ που ανέθεσε μεν την κωδικοποίησή του το έτος 2011 αλλά η επικαιροποίησή του δεν πραγματοποιήθηκε. Της κωδικοποίησης του έτους 2011 είχε προηγηθεί σύμφωνα με το ΠΔ. 913/1978η κωδικοποίηση σε ενιαίο κείμενο για ό,τι αφορούσε στους ασφαλισμένους του και σύμφωνα με το άρθρο 18 Ν. 458/1976 για το προσωπικό του. Παρατίθεται πίνακας με τη νομοθεσία συνταξιοδότησης των φορέων κύριας ασφάλισης.

Πίνακας 4.6: Συνταξιοδοτική νομοθεσία οργανισμών κύριας ασφάλισης

ΙΚΑ-ΕΤΑΜ	ΓΛΚ	ΟΑΕΕ	ΟΓΑ	ΝΑΤ	ΤΑΝ	ΤΣΜΕΔΕ
N. 612/77	N. 612/77	ΒΔ. 5/55	N. 4169/61	N. 3170/55	ΝΔ. 4114/60	N. 2326/40
N. 2084/92	N. 825/78	N.612/77	N.Δ. 4435/64	ΝΔ.3738/57	ΠΔ. 162/98	ΒΔ 20.11/04-12-1940
N. 2227/94	N. 1902/90	ΠΔ.668/81	N.Δ. 1390/73 N. 1140/81	N.4502/66	ΠΔ. 157/93	ΑΥ ΚΟΙΝ ΥΠΗΡ 409/2874/1973
N. 3075/02	N. 2084/92	ΠΔ.629/85	N. 1745/87	ΑΝ. 388/68 ΝΔ. 152/74	ΠΔ. 238/93	
N. 2227/94	N. 2227/94	ΠΔ.116/88	N. 1790/88	N. 485/76	ΠΔ. 73/84	
N. 2676/99	N. 2676/99	N.1902/90	N. 2458/97	N. 374/76	ΠΔ. 60/93	
N .3029/02	N. 2874/00	N. 2084/92	Π.Δ. 78/98	N.792/78		
N. 3075/02	N. 3029/02	N. 2227/94	N. 639/98	N. 1085/80 N. 1711/87		
N. 3232/04	N. 3075/02	N. 3075/02	N. 3050/02	N. 2390/96		
Π.Δ. 102/04	N. 3232/04	N. 3232/04	N.3144/03	N. 2575/98		
ΠΔ .258/05	ΠΔ. 258/05	ΠΔ. 258/05	N. 3227/04	N.4052/12		
N. 3408/05	N. 3385/05	N . 3518/06	N. 3232/04	N. 4072/12		
N. 3385/05	N. 3518/06	N. 3655/08	N 3250/04	N. 3232/04		
N 3518/06	N 3655/08	N. 3863/10	N. 3518/06	N. 3450/06		
				N. 3569/07		

⁷Βλ. https://www.oaee.gr/client_files/dieukriniseis/2012/kodikoi_syntaxewn.pdf, τελευταία ημερομηνία πρόσβασης: 10/02/2019.

Π.Δ. 169/07	N. 3863/10	N. 3996/11	N. 3846/10	N 4336/15		
N. 865/10	N. 3996/11	N .4076/12	N. 3863/10	N. 4387/16		
N. 3996/11	N. 4076/12	N. 4093/12	N. 3943/11			
N. 4002/11	N. 4093/12	N. 4336/15	N. 3986/11			
N. 151/13	N. 4336/15	N. 4387/16	N. 3996/11			
N. 336/15	N .4387/16		N. 4018/11			
N. 4387/16			N .4052/12			
			N. 4075/12			
			N. 4093/12			
			N. 4144/13			
			N. 152/13			
			N. 4172/13			
			N. 4235/14			
			N. 4251/14			
			N. 4254/14			
			N. 4302/14			
			N 4305/14			
			N. 4321/15			
			N .4324/15			
			N. 4329/15			
			N. 4331/15			
			N. 4332/15			
			N. 4387/16			

4.4. Περιοριστικά μέτρα στις διαθέσιμες παροχές στο πλαίσιο ενός εθνικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης

Επισημάνθηκε η κρατική μέριμνα (κεφάλαιο 2) για την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, η οποία δεν εξαντλείται στην ίδρυση από το κράτος των οικείων δημοσίων φορέων, στον ορισμό των διοικούντων οργάνων, στην εποπτεία της δραστηριότητά τους και τη διαχείριση της περιουσίας τους, τη θέσπιση σχετικών κανόνων αλλά προεκτείνεται στην προστασία του ασφαλιστικού κεφαλαίου ώστε να είναι βιώσιμη και για τις επόμενες γενιές. Σε περιπτώσεις δυσμενών συνθηκών, όπως για παράδειγμα η παρατεταμένη οικονομική κρίση, το κράτος επεμβαίνει με την τροποποίηση των συνταξιοδοτικών διατάξεων, την αποτελεσματικότερη διαχείριση της περιουσίας των ασφαλιστικών οργανισμών, την αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών και τη μείωση των απονεμηθεισών συντάξεων. Σε κάθε περίπτωση η δυνατότητα του νομοθέτη να περικόπτει τις ασφαλιστικές παροχές δεν είναι απεριόριστη αλλά οριοθετείται από τις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης (αρθ. 25 του Συντάγματος) της αναλογικότητας και της ισότητας

στα δημόσια βάρη (αρ. 4 του Συντάγματος) οι οποίες επιτάσσουν την κατανομή ίσου βάρους της δημοσιονομικής προσαρμογής μεταξύ των πολιτών.

Στο πλαίσιο εξισορρόπησης των ευνοϊκών προϋποθέσεων συνταξιοδότησης και των ποσοστών αναπλήρωσης, από τη δεκαετία του '90 αλλά κυρίως στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης ψηφίστηκαν νόμοι όπως:

- 2084/ 1992: Βασική διάκριση μεταξύ νέων και παλαιών ασφαλισμένων, ενιαίοι κανόνες θεμελίωσης συνταξιοδότησης, παροχών και εισφορών.

- 3863/ 2010: Θέσπιση μεταβολών στα ηλικιακά όρια συνταξιοδότησης. Συγκεκριμένα στο Ν. 3863/ 2010 όπως και στον 4387/ 2016 προβλέπεται ανά πάσα στιγμή μεταρρύθμιση του ΣΚΑ με την αναφορά: «Από την 1.1.2017 και ανά τριετία, η Εθνική Αναλογιστική Αρχή εκπονεί υποχρεωτικά αναλογιστικές μελέτες, οι οποίες επικυρώνονται από την Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αντικείμενο τη συνεχή παρακολούθηση της εξέλιξης της εθνικής συνταξιοδοτικής δαπάνης. Με ειδικό νόμο ανακαθορίζονται οι συντάξεις με στόχο τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος. Το ύψος των ανωτέρω δαπανών για την εθνική, την αναλογική και την επικουρική σύνταξη, προβαλλόμενο έως το έτος 2060, δεν πρέπει να υπερβαίνει το περιθώριο αύξησης των 2,5 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ, με έτος αναφοράς το 2009».

- 4093 /2012. Αύξηση ηλικιακών ορίων συνταξιοδότησης κατά δύο χρόνια.
- 4336/ 2015. Αύξηση ηλικιακών ορίων συνταξιοδότησης κατά δύο χρόνια.
- 4387/ 2016. Θέσπιση εθνικής και ανταποδοτικής σύνταξης και ενιαίων εισφορών για τους φορείς κύριας ασφάλισης.

- 4052/ 2012. Πρόβλεψη συντελεστή βιωσιμότητας της επικουρικής ασφάλισης και σε περίπτωση ελλείμματος αυτόματη μείωση των συντάξεων.

- 4387/ 2016. Καθορισμός ενιαίου τρόπου υπολογισμού επικουρικής σύνταξης από 01/01/2015. Σύστημα καθορισμένων εισφορών και νοητής κεφαλαιοποίησης.

Παράλληλα, ψηφίστηκαν και νόμοι με τους οποίους επιβλήθηκαν μειώσεις των παρεχόμενων συντάξεων κύριας και επικουρικής ασφάλισης.

Στις κύριες συντάξεις οι μειώσεις που επιβλήθηκαν ήταν:

- 3863/ 2010. Ειδική εισφορά αλληλεγγύης συνταξιούχων
- 3986/ 2011. Μείωση από 3 έως 14% στο άθροισμα κύριας και επικουρικής σύνταξης.

- 3986/ 2011. Μείωση από 6 έως 10% στο άθροισμα κύριας και επικουρικής σύνταξης σε συνταξιούχους που δεν έχουν συμπληρώσει το 60^ο έτος της ηλικίας τους.

- 4024/ 2011. Μείωση κατά 40% του ποσού της μηνιαίας κύριας σύνταξης που υπερβαίνει το ποσό των 1.000,00 € σε συνταξιούχους που δεν έχουν συμπληρώσει το 55ο έτος της ηλικίας.

- 4024/ 2011. Μείωση κατά 20% του ποσού της μηνιαίας κύριας σύνταξης που υπερβαίνει το ποσό των 1.200,00 € για συνταξιούχους που έχουν συμπληρώσει το 55ο έτος της ηλικίας.

- 4051/ 2012. Μείωση κατά 12% του ποσού της μηνιαίας κύριας σύνταξης που υπερβαίνει το ποσό των 1.300,00 €. Για τον προσδιορισμό του ποσού της σύνταξης λαμβάνεται υπόψη το μηνιαίο ποσό της κύριας σύνταξης, όπως αυτό είχε διαμορφωθεί κατά την 31.12.2011.

- ΥΑ 476/ 2012, (ΦΕΚ 499, Β'). Μείωση κατά 7% των καταβαλλόμενων ποσών συντάξεων του Ναυτικού Απομαχικού Ταμείου.

- 4093/2012. Το άθροισμα των μηνιαίων συντάξεων άνω των 1.000,00 € από οποιαδήποτε πηγή και για οποιαδήποτε αιτία μειώνονται ως εξής:

α. για ποσό σύνταξης ή αθροίσματος συντάξεων από 1.000,01 € έως 1.500,00 €: μείωση 5% στο σύνολο του ποσού. Το εναπομείναν ποσό δεν μπορεί να υπολείπεται των 1.000,01 €.

β. για ποσό σύνταξης ή αθροίσματος συντάξεων από 1.500,01 € έως 2.000,00 €: μείωση 10% στο σύνολο του ποσού. Το εναπομείναν ποσό δεν μπορεί να υπολείπεται των 1.425,01 €.

γ. για ποσό σύνταξης ή αθροίσματος συντάξεων από 2.000,01 € έως 3.000,00 €: μείωση 15% στο σύνολο του ποσού. Το εναπομείναν ποσό δεν μπορεί να υπολείπεται των 1.800,01 €.

δ. για ποσό σύνταξης ή αθροίσματος συντάξεων από 3.000,00 € και άνω: μείωση 20% στο σύνολο του ποσού. Το εναπομείναν ποσό δεν μπορεί να υπολείπεται των 2.550,01 €.

Ομοίως, στις επικουρικές συντάξεις επιβλήθηκαν μειώσεις που αφορούσαν είτε σε όλα τα επικουρικά ταμεία ή σε κάποια από αυτά:

- 3986/2011. Ειδική εισφορά συνταξιούχων επικουρικής ασφάλισης, μείωση από 3% έως 10% ανάλογα με το ποσό σύνταξης. (300,01-350,00: 3%, 350,01-400,00: 4%, 400,01-

450,00: 5% 450,01-500,00: 6%, 500,01-550,00: 7%, 550,01-600,00: 8%, 600,01-650,00: 9% και 650,01 και άνω 10%).

- 4024/2011.

1. Μείωση κατά ποσοστό 30% στους συνταξιούχους του ΕΤΕΑΜ του τμήματος της μηνιαίας επικουρικής σύνταξης που υπερβαίνει το ποσό των 150 ευρώ.

2. Μείωση κατά ποσοστό 15%, του ποσού της μηνιαίας επικουρικής σύνταξης που χορηγείται στους συνταξιούχους του Κλάδου Ασφάλισης προσωπικού ΔΕΗ του ΤΑΥΤΕΚΩ, των Τομέων « ΤΕΑΠ-ΟΤΕ», «ΤΕΑΠ-ΕΛΤΑ» «ΤΕΑΠ-ΕΤΒΑ» του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του ΤΑΥΤΕΚΩ και στους συνταξιούχους του ΕΤΑΤ που λαμβάνουν μόνο επικουρική σύνταξη.

3. Μείωση κατά ποσοστό 20%, του ποσού του μηνιαίου μερίσματος που χορηγείται στους συνταξιούχους του Μ.Τ.Π.Υ..

- 4051/2012. Μείωση κατά ποσοστό 10, 15 και 20% στους συνταξιούχους του ΕΤΕΑΜ, ΤΕΑΠ, ΤΕΑΔΥ, ΤΕΑΠΟΚΑ, ΤΑΔΚΥ, ΕΤΑΤ, ΤΑΥΤΕΚΩ . (Για τις συντάξεις έως 250,00 € μείωση κατά ποσοστό 10%, για τις συντάξεις από 250,01 € έως 300,00 €, μείωση κατά ποσοστό 15%, για τις συντάξεις από 300,01 € και άνω, μείωση κατά ποσοστό 20%).

- 4093/ 2012. Μείωση κατά ποσοστό 5 έως 20% για ποσό σύνταξης ή αθροίσματος από 1000,01 έως 3000,00 €. (1000,01-1500,00: 5%, 1500,01-2000,00: 10%, 2000,01-3000,00: 15%, και από 3000,01 20%.

Τέλος επισημαίνουμε ότι:

- Περικόπηκαν (Ν. 3845/2010) και στη συνέχεια καταργήθηκαν (Ν. 4093/2012) τα Δώρα Χριστουγέννων, Πάσχα και Επιδόματα Αδείας που ελάμβαναν οι συνταξιούχοι.

- Μειώθηκαν τα εφάπαξ βοηθήματα (Ν .3986/2011, Ν. 4024/2011, Ν. 4093/2012). Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με στοιχεία της ΑΔΕΔΥ (2014), την περίοδο 2010-2013 όλες οι ανωτέρω μεταρρυθμίσεις- μειώσεις που επιβλήθηκαν με το Μνημόνιο Συνεργασίας συρρίκνωσαν τις κοινωνικές δαπάνες από 55,2 δισ. ευρώ σε 40,3 δισ. ευρώ.

4.5. Η εποπτεία και η διοικητική διαφοροποίηση

Η εποπτεία από το αρμόδιο υπουργείο όλων των ασφαλιστικών οργανισμών, κύριας και επικουρικής ασφάλισης, ασκείται σε όλες τις δραστηριότητές τους και εκδηλώνεται στο οικονομικό, το διοικητικό και το νομοθετικό πεδίο. Όσον αφορά στο οικονομικό πεδίο η εποπτεία συνίσταται στην παρακολούθηση και τον έλεγχο της διαχείρισης των οικονομικών (έγκριση προϋπολογισμών, έλεγχος ισολογισμών και απολογισμών, διορισμός οργάνων άσκησης προληπτικού ελέγχου κ.ά.). Στο νομοθετικό πεδίο η εποπτεία

εφαρμόζεται με υποδείξεις εγκυκλίων και οδηγιών σχετικά με τη λήψη νομοθετικών μέτρων, την έκδοση κανονιστικών πράξεων κλπ. Τέλος στο διοικητικό πεδίο η εποπτεία αφορά σε δικαιοδοσίες για το διορισμό υπαλλήλων, την υπηρεσιακή εξέλιξή τους την υποβοήθηση της διοικητικής υποδομής κ.ά..

Παράλληλα με την εύρυθμη λειτουργία τους, η εποπτεία και η διοικητική οργάνωση των φορέων κοινωνικής ασφάλισης, οφείλει να διασφαλίζει και την ενδογενεακή και διαγενεακή δικαιοσύνη που απορρέουν αυτοδίκαια από την έννοια των πολιτικών δικαιωμάτων. Οι αξίες της ενδογενεακής και διαγενεακής δικαιοσύνης επιτυγχάνονται επίσης με το σχεδιασμό δημόσιων πολιτικών ασφάλισης από την κεντρική διοίκηση αλλά και την προσαρμογή τους στις διεθνείς εξελίξεις με την ακολουθία κανόνων που προβλέπονται σε διμερείς συμβάσεις κοινωνικής ασφάλισης ή σε πολυμερείς συμβάσεις διεθνών οργανισμών. Ο τρόπος συγκρότησης των ασφαλιστικών φορέων στην Ελλάδα υποδηλώνει την απουσία προγραμματισμού που να βασίζεται σε οργανωτικές αρχές, όσον αφορά στις διοικητικές λειτουργίες. Οι φορείς επικουρικής ασφάλισης διοικούνται από συλλογικό όργανο, το Διοικητικό Συμβούλιο, στο οποίο συμμετέχουν εκπρόσωποι των ασφαλισμένων, των συνταξιούχων, των εργοδοτών, της πολιτείας και των εργαζομένων των φορέων ως και πρόσωπα τα οποία διαθέτουν γνώσεις και πείρα πάνω σε θέματα οικονομικά, διοικητικά κλπ. (Κρεμαλής, 1985). Επιτελικό όργανο όλων των ασφαλιστικών φορέων ήταν το αρμόδιο υπουργείο τους. Το γεγονός ότι, δεν υφίστατο ένας κεντρικός κρατικός φορέας παγίωσε μια πολύπλοκη θεσμική δομή κατά την οποία ο έλεγχος του δημοσίου, ως προς την ενότητα της δράσης των οργάνων της διοίκησης, ήταν αναποτελεσματικός.

Η αρμοδιότητα του ανώτερου οργάνου, δηλαδή των υπουργείων, να ασκεί έλεγχο στις πράξεις του υφισταμένου οργάνου, στην περίπτωσή μας οι ασφαλιστικοί φορείς, δεν εκπλήρωνε το σκοπό της ενιαίας διοικητικής εποπτείας του Κράτους, τη συνοχή της έννομης τάξης, την παρακολούθηση της πραγματοποίησης των σκοπών που έχουν ανατεθεί στα δημόσια νομικά πρόσωπα και την αποφυγή της καταστρατήγησης του δημοσίου συμφέροντος. Τα υπουργεία που επόπτευαν τους ασφαλιστικούς φορείς καθώς και η βουλή των Ελλήνων που επόπτευε το ταμείο των εργαζομένων της, δυσχέραιναν όχι μόνο την κρατική παρακολούθηση αυτών αλλά απέτρεπαν και τη νομοθέτηση ασφαλιστικών μεταρρυθμίσεων από ένα και μόνο Υπουργείο. Πέρα από τη σύγχυση των αρμοδιοτήτων που πολλές φορές εκ των πραγμάτων δημιουργείτο, οι εποπτεύοντες φορείς καλούνταν να επιλύουν ζητήματα νομοθετικής και διοικητικής φύσεως, υποκύπτοντας στις κλαδικές διευθετήσεις και διαφοροποιήσεις στις ασφαλιστικές καλύψεις των

ασφαλισμένων. Η έλλειψη προοπτικής, εποπτείας και συντονισμού μεταξύ Υπουργείων και ασφαλιστικών φορέων σε συνδυασμό με τη γραφειοκρατία διέυρναν τις ανισότητες μεταξύ των Ταμείων (Σωτηρόπουλος, 2003. Βενιέρης, Παπαθεοδώρου, 2003. Νικολόπουλος, Υφαντόπουλος, 2010).

Εκτενέστερα για το μεγαλύτερο τμήμα των μισθωτών και των αυτοτελών εργαζομένων αρμόδιο ήταν το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας ενώ για τους υπόλοιπους μισθωτούς και εργάτες θαλάσσης το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας. Για τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης ασθενείας των σιδηροδρομικών και τροχιοδρομικών την αρμοδιότητα είχε το Μεταφορών, για τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης των υπαλλήλων της τοπικής αυτοδιοίκησης το Εσωτερικών, για τους μηχανικούς, Κοινωνικής Πρόνοιας το υπουργείο Δημοσίων Έργων, για τους νομικούς και συμβολαιογράφους το Δικαιοσύνης, για τους εκπαιδευτικούς και τους κληρικούς το Εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων και για τους δημοσίους υπαλλήλους το ανάλογο υπουργείο τους (Υπουργείο Οικονομικών, Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη).

Παρατίθεται πίνακας με τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης και τα αρμόδια υπουργεία (Κοινωνικός Προϋπολογισμός 1991:31).

Πίνακας 4.7: Οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης- αρμόδια υπουργεία

Υπουργείο	Είδος παρεχόμενης προστασίας	Αριθμός φορέων	Σύνολο
Υγείας Πρόνοιας και Κοιν. Ασφαλίσεων	Κύρια ασφάλιση	28	219
	Επικουρική ασφάλιση	54	
	Ασθένειας	18	
	Πρόνοιας	60	
	Λοιπών παροχών ταμεία αλληλοβοήθειας	59	
Εθνικής Άμυνας	Επικουρική ασφάλιση	4	10
	Πρόνοια	6	
Οικονομικών	Επικουρική ασφάλιση	1	1
Εργασίας	Ανεργία, Στράτευση, Οικογεν.	1	86
	Κατοικίας ΟΕΚ	1	
	Πρόνοιας	84	
Εμπορικής Ναυτιλίας	Κύριας Ασφάλισης	1	5
	Ασθένειας	1	
	Πρόνοιας	3	
Γεωργίας	Κοινής Ωφέλειας	1	1

Βουλή των Ελλήνων	Πρόνοιας	1	1
Υπηρεσίες ασφάλισης ΟΑΠ	Κύριας ασφάλισης και ασθένειας	1	1
Υπηρεσίες ασφάλισης ΔΕΗ	Κύριας, Επικουρικής, ασθένειας και πρόνοιας	1	1
Σύνολο Υπουργείων: 10			Σύνολο ασφαλιστικών φορέων: 325

Ο εποπτεύων φορέας ελέγχει, συντονίζει και παρακολουθεί τους φορείς του και στην περίπτωση νομοθετικού κενού λαμβάνει αποφάσεις βασιζόμενος σε αρχές χρηστής διοίκησης, προειλημμένων διοικητικών και δικαστικών αποφάσεων. Οι αποφάσεις αυτού του είδους κοινοποιούνται σε όλες τις εποπτεύουσες υπηρεσίες του υπουργείου έχοντας όμως ως έλλειμμα τη μη κοινοποίηση στους παρεμφερείς ελεγκτικούς μηχανισμούς, δηλαδή στα άλλα υπουργεία. Ακόμη και για την περίπτωση που στον ίδιο εποπτεύοντα φορέα συμπεριλαμβάνονταν ανόμοιοι φορείς κοινωνικής ασφάλισης, με διαφορετικές νομοθετικές διατάξεις και διαφορετικές επαγγελματικές κατηγορίες το γεγονός αυτό από μόνο του συντηρούσε ανισότητες. Παρατίθεται πίνακας φορέων κοινωνικής ασφάλισης, υπαγόμενων στο Υπουργείο εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων με τις επαγγελματικές κατηγορίες.

Πίνακας 4.8: Οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης- αρμόδια υπουργεία

Αριθμός φορέων κοινωνικής ασφάλισης υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων	Επαγγελματικές κατηγορίες
22	Εργαζόμενοι ιδιωτικού τομέα
10	Προσωπικό τραπεζών
12	Προσωπικό δημοσίων επιχειρήσεων
6	Ανεξάρτητοι επαγγελματίες
11	Ελεύθεροι επαγγελματίες
6	Προσωπικό τύπου
1	Αγρότες

Πηγή: Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

Το γεγονός της διαφορετικής υφιστάμενης ασφαλιστικής νομοθεσίας, το διάσπαρτο των διατάξεων και η εποπτεία των ασφαλιστικών οργανισμών μεταξύ διαφορετικών υπουργείων ή ακόμη και από το ίδιο υπουργείο η εποπτεία διαφορετικών επαγγελματικών κλάδων επιτείνουν ακόμη περισσότερο τη νομοθετική σύγχυση και τις ανισότητες μεταξύ των ασφαλισμένων. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις άδικων νομοθετικών ρυθμίσεων ίδιων ασφαλιστικών θεμάτων επισημαίνονται ως προς τη χρηματοδότηση των φορέων, τις εισφορές, τις παροχές, τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης (Πετρόγλου, 1974. Πόρισμα Επιστημονικής Επιτροπής Φακιολά Ρ., κ.ά. 1992. Τήνιος, 2008).

Παράδειγμα 5: Διαφοροποίηση στην επιβολή νομοθεσίας ανάλογα με τον εποπτεύοντα φορέα

Το παράδειγμα αφορά στο ποσοστό μείωσης των συντάξεων λόγω πρόωρης συνταξιοδότησης για το οποίο παρατηρείται διαφορά νομοθετικής ρύθμισης κατά δύο έτη μεταξύ φορέων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Συγκεκριμένα για μεν τους φορείς που εποπτεύονταν από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων έως 31/12/2008, το ποσοστό υπολογισμού μείωσης της πρόωρης συνταξιοδότησης ήταν 1/267 για κάθε μήνα που υπολείπεται από το όριο της ηλικίας πλήρους συνταξιοδότησης και από 01/01/2009 έγινε 1/200. Αντίθετα για τους φορείς του Υπουργείου Οικονομικών έως 31/12/2010 το ποσοστό μείωσης της σύνταξης ήταν 1/267 και από 01/01/2011 έγινε 1/200.

4.6. Το διοικητικό κόστος

Ο μεγάλος αριθμός των ασφαλιστικών φορέων ευνόητο είναι να απαιτεί μεγαλύτερα λειτουργικά έξοδα πάσης φύσεως (π.χ. ενοικίων, τηλεφώνων, ηλεκτρικού ρεύματος, υλικών γραφείων και επίπλων καθώς και οι αμοιβές του προσωπικού και των οργάνων των διοικητικών συμβουλίων κ.λπ.). Επίσης οι πολλοί ασφαλιστικοί φορείς και το ολιγάριθμο προσωπικό δημιουργούσαν συνθήκες ανεπαρκούς εκπαίδευσης καθώς και έλλειψη ειδικευμένων στελεχών (Σιούλη, 2019). Ο Κοινωνικός Προϋπολογισμός του 1984 αποκαλύπτει σημαντικά παραδείγματα της αδικαιολόγητης κατάτμησης των ασφαλιστικών φορέων όπως το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Ταμείου Νομικών που αριθμούσε 110 ασφαλισμένους και 101 συνταξιούχους ή το υψηλό επίπεδο δαπανών διοίκησης (το 17,5% των εσόδων σε αμοιβές και ενοίκια) του Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Κουρείων-Κομμωτηρίων (Κρεμαλής, 1985). Η διασπορά των

ασφαλιστικών ταμείων, η περιορισμένη χρήση μηχανογραφικών εφαρμογών και οι γραφειοκρατικές διαδικασίες συντελούσαν και στη μη εξυπηρέτηση των ασφαλισμένων.

Για όλους τους ανωτέρω λόγους πραγματοποιήθηκαν ενοποιήσεις που αφορούσαν σε πληθώρα ασφαλιστικών φορέων με την προοπτική ότι η σύγχρονη και κοινή οργανωτική δομή θα είναι προς όφελος όλων των συμμετεχόντων στην κοινωνική ασφάλιση (εργαζόμενοι ασφαλιστικών οργανισμών, εργοδότες, ασφαλισμένοι και συνταξιούχοι) (Παπαρρηγοπούλου, 2010). Ωστόσο, επειδή οι ενοποιήσεις πραγματοποιήθηκαν εσπευσμένα και χωρίς τις απαραίτητες μελέτες για το διοικητικό κόστος, την αποτελεσματικότητα, τις χωροταξικές μελέτες συστέγασης υπηρεσιών και άλλες συνιστώσες που επιβάλλει μια σύγχρονη και ποιοτική διοίκηση περισσότερο ταλαιπώρησαν παρά ωφέλησαν τους εμπλεκόμενους (Σιούλη, 2019). Για παράδειγμα κατά τη δημιουργία του ΕΦΚΑ εμφανίστηκαν σοβαρά οργανωτικά προβλήματα κατά τη συνένωση των επί μέρους μητρώων (συνταξιούχων και ασφαλισμένων) με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται διπλοεγγραφές, ή διαγραφές συνταξιούχων και ασφαλισμένων.⁸ Αντίστοιχο παράδειγμα προβληματικής λειτουργίας μετά τις ενοποιήσεις στην επικουρική ασφάλιση αναδεικνύεται τόσο από τις διαφορετικές ημερομηνίες ένταξης των επικουρικών ταμείων στο ΕΤΕΑ, όσο και από τη διασπορά των αρχείων (εργοδοτικών φακέλων, συνταξιοδοτικών και ασφαλιστικών) των επί μέρους ταμείων. Συγκεκριμένα στην ΑΔΑ: ΒΕ26Λ-Ε2Ω, έγγραφο (Φ21250/4231/165/27-03-2013) του Υπουργείου Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας – Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων με το οποίο κοινοποιείται η ολοκλήρωση των διαδικασιών ένταξης των επικουρικών ταμείων στο ΕΤΕΑ αποτυπώνονται οι διαφορετικές ημερομηνίες κατά τις οποίες αυτά εντάχθηκαν. Αυτό έχει συνέπειες στη διοίκηση, στην εξυπηρέτηση των ασφαλισμένων, στη διεκπεραίωση των υποθέσεων αλλά και στην εφαρμογή της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας, όπως για παράδειγμα προσδιορισμός αρμόδιου φορέα, εφαρμογή διαδοχικής ασφάλισης κ.ά. Παρατίθεται σχετικός πίνακας ενταχθέντων ταμείων στο ΕΤΕΑ και οι ημερομηνίες ένταξής τους.

Πίνακας 4.9: Ενταχθέντα ταμεία στο ΕΤΕΑ

⁸<http://www.huffingtonpost.gr/2017/02/23/eidiseis-koinwnia-asfalistiko-apanthsh-efka-n14956554.html>, <http://www.ekathimerini.com/215014/article/ekathimerini/business/efka-gets-off-to-problematic-start>, <http://en.protothema.gr/the-new-greek-unified-insurance-fund-efka-has-everyone-confused>, <http://www.poseika.gr/index.php/activities-ds-pose/actions-ds-seperator/press-releases-menu/2697-07-03-2017>.

Επικουρικό ταμείο	Ημερομηνία ένταξης
ΕΤΕΑΜ	01/07/2012
ΤΕΑΕΙΓΕ	
ΤΕΑΠΟΖΟ	
ΤΕΑΠ-ΟΤΕ,	
ΤΕΑΠ-ΕΤΒΑ	
ΤΕΑΠ-ΕΡΤΤ	
ΤΕΑΠ-ΔΕΗ	
ΤΕΑΠ- ΕΛΤΑ	
ΤΕΑΔΥ	01/01/2013
ΤΕΑΠΟΚΑ	
ΤΑΔΚΥ	
ΤΕΑΥΝΤΠ	01/02/2013
ΤΕΑΧ	
ΤΕΑΠΕΤΕ	01/03/2013
ΕΛΕΜ	
ΛΑΚ	
ΤΑΠΤΠ	

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Όπως επισημάνθηκε οι εντάξεις των ταμείων δεν συνεπάγονται άμεσα και τη εύρυθμη λειτουργία τους καθώς ακόμη και πολλά χρόνια μετά από αυτές υφίστανται προβλήματα στη διαχείριση της εργασίας τους. Ως αντίστοιχο παράδειγμα αναφέρουμε το Ταμείο Συμβολαιογράφων (τ.ΤΑΣ) του οποίου οι αιτήσεις χορήγησης επικουρικής και εφάπαξ ήταν κοινές και όταν πραγματοποιήθηκε ο διαχωρισμός των κλάδων (2016) υποχρέωσε τους υπαλλήλους των κλάδων στην αναπαραγωγή αυτών.

Ως πρόβλημα επισημαίνουμε και τη διασπορά των αρχείων για τις περιπτώσεις που ένας φορέας Κύριας, Επικουρικής και παροχής Εφάπαξ διαχωρίστηκε. Σε κάποιες περιπτώσεις ο όγκος ή η κοινή χρήση τους από τον κύριο και επικουρικό τομέα δεν επιτρέπει τη μεταφορά τους (π.χ. το ΤΣΕΑΠΣΓΟ, ΕΤΕΑΜ, Ειδικά Ταμεία, κ.ά. έχουν κοινά αρχεία με τον Κύριο Φορέα). Η διαχείριση των αρχείων δεν αποτελεί πρόβλημα μόνο για τους υπαλλήλους που θα πρέπει να γνωρίζουν που βρίσκεται ο κάθε φάκελος (Σιούλη, 2019) καθώς μπορεί και να καθοδηγεί και την ανάθεση διαχείρισης των εργασιών του επικουρικού στον κύριο φορέα ασφάλισης. Ο ΕΦΚΑ ΙΚΑ_ΕΤΑΜ αναλάμβανε και αναλαμβάνει τη διεκπεραίωση εργασιών των επικουρικών ταμείων, δηλαδή την είσπραξη εισφορών, τη βεβαίωση οφειλών, τον καθορισμό χρόνου ασφάλισης και την έκδοση και πληρωμή συντάξεων για τα ταμεία του ΕΤΕΑΜ και του ΤΕΑΠΕΤΕ.

Παρατίθεται ενδεικτικός πίνακας με τα ταμεία των οποίων τα αρχεία ακόμη και σήμερα βρίσκονται σε χώρους του ΕΦΚΑ. Η ημερομηνία της α' ενοποίησης (σε ξεχωριστή στήλη) αναδεικνύει το διάστημα της διασποράς και τη δυσκολία του εγχειρήματος μεταφοράς τους, η οποία παρά τα έτη που έχουν περάσει από τότε ποτέ δεν πραγματοποιήθηκε.

Πίνακας 4.10: Ταμεία των οποίων τα αρχεία ακόμη και σήμερα βρίσκονται σε χώρους του ΕΦΚΑ

Επωνυμία επικουρικού ταμείου	Αρκτικόλεξο	Ημερομηνία ενοποίησης
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Κρεοπωλών και Εργατοϋπαλλήλων Κρέατος	ΕΤΑΚΕΚ	1/9/1992
Επικουρικό Ταμείο Εργατοϋπαλλήλων Μετάλλου	ΕΤΕΜ	1/3/1999
Κεφάλαιο Επικουρικής Σύνταξης Προσωπικού ΕΒΖ του Ταμείου Αλληλοβοηθείας Υπαλλήλων Βιομηχανίας Ζάχαρης	ΤΑΥΕΒΖ	
Κλάδος Επικουρικής Σύνταξης του Ταμείου Σύνταξης και Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Γεωργικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων	ΤΣΕΑΠΣΓΟ	01/08/2007
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Εκπροσώπων και Υπαλλήλων Εργατικών Επαγγελματικών Οργανώσεων	ΤΕΑΕΥΕΕΟ	1/5/1999
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Εργατοτεχνιτών Δομικών και Ξυλουργικών Εργασιών	ΤΕΑΕΔΞΕ	12/7/1996
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Εργατοτεχνιτών και Υπαλλήλων Δέρματος Ελλάδος	ΤΕΑΕΥΔΕ	1/9/1992
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Εργατοτεχνιτών Υαλοργών	ΤΕΑΕΥ	1/4/1985
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών	ΕΤΕΑΜ	01/02/1983
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών Εστιατορίων- Ζυθεστιατορίων	ΤΕΑΜΕΖ	1/1/1987
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών Κλωστοϋφαντουργίας	ΤΕΑΜΚ	1/1/1987
Ταμείο επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών Παραγωγής και Εμπορίας Οπωρολαχανικών	ΤΕΑΜΠΕΟ	1/6/1983
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Πρόνοιας και Ασθένειας των Εργαζομένων στα Λιμάνια	ΤΕΑΠΑΕΛ	1/5/2001
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού	ΤΕΑΠΕΕΣ	1/9/1992

Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εταιρειών Λιπασμάτων	ΤΕΑΠΕΛ	6/9/1995
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Οργαν. Ελέγχου των Αυτοκ. Συγκοινωνιών και Υπαλλήλων Γραφείων Κοινών Ταμείων Ιδιωτικών Λεωφορείων	ΤΕΑΠΟΑΣ & ΥΓΚΤΙΑ	17/3/1993
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Καπνεμπορικών Επιχειρήσεων Καβάλας	ΤΕΑΥΚΕ	1/6/1983
Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Κουρείων- Κομμωτηρίων	ΤΕΑΥΚΚ	1/6/1984

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Επιπλέον η έλλειψη ενιαίου φορέα προμηθειών δημιουργούσε οικονομική επιβάρυνση λόγω της εμπλοκής πολλών μεσαζόντων. Όσον αφορά σε θέματα ελέγχου ασφαλιστικής βάσης και εισφοροδιαφυγής είτε αυτή δεν υφίστατο ή λειτουργούσε με μικρές και πολλαπλές εφαρμογές μηχανοργάνωσης γεγονός που δυσχέραινε την αναζήτηση σημαντικών πληροφοριών. Έχει τονιστεί ότι το ύψος των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές επηρεάζεται από την αποτελεσματικότητα ή μη του μηχανισμού είσπραξης τους. Η ικανότητα να εντοπιστούν οι υπόχρεοι ασφαλιστικών εισφορών, να εισπραχθούν έγκαιρα αυτές, να εντοπιστούν και να αντιμετωπιστούν οι παραβάτες, απαιτεί ενοποιημένες διαδικασίες για τους εμπλεκόμενους (Κανελλόπουλος, Χολέζας, 2015). Αυτές ενεργοποιήθηκαν μετά από πολλές νομοθετικές ρυθμίσεις για μεν τους κύριους φορείς με την ένταξη όλων στον ΕΦΚΑ και για τους επικουρικούς στο ΕΤΕΑΕΠ. Με την ίδρυση δε του Κέντρου Είσπραξης Ασφαλιστικών Εισφορών (ΚΕΑΟ, Ν.4172/2013) διαβιβάστηκαν σε αυτό όλες οι ληξιπρόθεσμες οφειλές των ασφαλιστικών οργανισμών. Πέραν της είσπραξης των ληξιπρόθεσμων ασφαλιστικών οφειλών των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης το ΚΕΑΟ ανέλαβε την υποχρέωση δημιουργίας ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων των οφειλετών των Ασφαλιστικών Οργανισμών (Ενιαίο Ηλεκτρονικό Μητρώο Οφειλετών) για την κεντρική παρακολούθηση των οφειλετών και την τήρηση στατιστικών στοιχείων και αναλύσεων.

4.7. Η διαχείριση των πόρων

Αναφέρθηκε η τριμερής χρηματοδότηση των φορέων κύριας ασφάλισης (εισφορές ασφαλισμένων και εργοδοτών και η χρηματοδότηση του κράτους Ν. 2084/91 αρ. 22, 23, 25, 27 και 32) και η διμερής της επικουρικής. Όσον αφορά στη χρηματοδότηση του κράτους, για όσους φορείς αυτή προβλέπεται, προσδιορίζεται ως συστηματικά υποχρηματοδοτούμενη (Ρομπόλης, 2007) με παράδειγμα τον Κρατικό Προϋπολογισμό του έτους 2008 που εγγράφεται στο ΙΚΑ_ΕΤΑΜ επιχορήγηση 1.900 δις ευρώ ενώ η

υποχρέωση σύμφωνα με το Ν.3029/2002, αρθ.4 ήταν 1% του ΑΕΠ, δηλαδή 3.386 δις ευρώ.

Ως προς τα ποσοστά εισφορών επισημαίνουμε ότι ήταν διαφορετικά σε κάθε φορέα ανάλογα με τις καταστατικές του διατάξεις. Επίσης, σε αρκετούς φορείς είχαν νομοθετηθεί και κοινωνικοί πόροι που ωφελούσαν ομάδες ασφαλισμένων μεταθέτοντας το κόστος στους φορολογούμενους. Στην έκθεση Σπράου (1997) τονίζεται ότι το έλλειμμα νομικού προσδιορισμού του κοινωνικού πόρου και της εισφοράς ασφαλισμένου, είχε ως αποτέλεσμα την κατάταξη των συγκεκριμένων εσόδων να υπάγονται στη μία ή στην άλλη κατηγορία αυθαίρετα. Ως παράδειγμα αναφέρεται το ΤΣΜΕΔΕ και ότι η υποχρέωση καταβολής ποσοστού επί του συνόλου του κόστους των Δημοσίων Έργων (υλικών, μισθών, εισφορών και απαλλοτριώσεων αποτελεί εισφορά του μηχανικού και όχι κοινωνικός πόρος.

Εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης των φορέων κοινωνικής ασφάλισης αποτελούν και η εκμετάλλευση της ακίνητης περιουσίας τους και η διαχείριση των αποθεματικών τους. Η απουσία γνώσεων επενδυτικής υποδομής στις διοικήσεις των φορέων είχε ως αποτέλεσμα να μην αναλαμβάνονται συστηματικές και στοχευόμενες επενδυτικές αποφάσεις (Angelidis, Tessaromatis, 2010· Ρούπας, 2010).

Σύμφωνα με τον Α.Ν. 1611/1950 τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων κατατίθεντο υποχρεωτικά στην Τράπεζα της Ελλάδος και τοκίζονταν με επιτόκιο που καθόριζε η Νομισματική Επιτροπή, γενικά χαμηλότερο από το τρέχον επιτόκιο ταμειυτηρίου, καθώς και από τον πληθωρισμό, με αποτέλεσμα τις αρνητικές αποδόσεις και τη διάβρωση των κεφαλαιοποιητικών στοιχείων του συστήματος (Ρομπόλης, Χλέτσος, 1995). Στην μη αξιοποίηση των πόρων, συνέβαλε και το γεγονός ότι οι βραχυπρόθεσμες καταθέσεις από τις εισφορές των ταμείων στις Εμπορικές Τράπεζες ήταν άτοκες (Νεκτάριος, 2007). Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής χρησιμοποίησης των ταμειακών αποθεμάτων ήταν από τα πλεονασματικά οργανικά ισοζύγια που εμφανίζονταν στη δεκαετία του '80 στα επόμενα έτη να παρουσιαστούν σημαντικά ελλείμματα (Ρομπόλης, 1993). Το ειδικό επιτόκιο καταργήθηκε τη δεκαετία του '90 και επετράπη η επένδυση των ταμείων σε χρεόγραφα του Δημοσίου, σε μετοχές του Χρηματιστηρίου Αθηνών (μέχρι 12%) και σε ακίνητα (μέχρι 8%) (Νεκτάριος, 2007). Στη μείωση αποθεματικών των ασφαλιστικών φορέων συνέτεινε η πώληση μετοχών στη φάση κατάρρευσης του Χρηματιστηρίου κατά τη δεκαετία του 2000. Ακόμη σημαντικές απώλειες καταλογίζονται στις διοικήσεις των ασφαλιστικών ταμείων για την αγορά σύνθετων επενδυτικών προϊόντων (π.χ. δομημένα ομόλογα). Επίσης, με το PSI 12/03/2012 επήλθαν σημαντικές

απώλειες σε ονομαστικές αξίες της τάξης του 53%. Πέραν αυτών, η μη αντιμετώπιση της εκτεταμένης εισφοροδιαφυγής που υπερέβαινε το 20% (Νεκτάριος, 2007) είτε λόγω του χαμηλού επιπέδου οργάνωσης των φορέων για τον εντοπισμό της ή από τις αλληπάλληλες εντάξεις των οφειλετών στις συνεχείς νομοθετικές ρυθμίσεις για τις ληξιπρόθεσμες εισφορές τους συνέτεινε στο να μειωθούν περαιτέρω τα αποθεματικά των φορέων και να ανατραπεί η μακροχρόνια χρηματοοικονομική ισορροπία του ΣΚΑ (Ρομπόλης, 2007).

4.8. Οι Αναλογιστικές μελέτες

Από τις σχετικές αναφορές στο θέμα της χρηματοδότησης του ΣΚΑ αντιληφθήκαμε ότι από αυτή εξαρτάται η βιωσιμότητά του, δηλαδή από τη σχέση που προκύπτει από το δείκτη των υποχρεώσεων σε κάθε χρονική στιγμή σε σχέση με τα έσοδά του (Παπαρρηγοπούλου, 2012). Το πλέον κατάλληλο τεχνικό μέσο για την εξαγωγή συμπερασμάτων, για τη επάρκεια και τη βιωσιμότητα του ΣΚΑ, αποτελεί η αναλογιστική μελέτη (Ρομπόλης, Μπέτσης, 2013). Η Ελλάδα έχει κυρώσει με νόμο (1136/1981) τη Διεθνή Σύμβαση «περί του Ευρωπαϊκού Κώδικα Κοινωνικής Ασφάλειας» με την οποία η διαφύλαξη της κοινωνικής ισορροπίας του ΣΚΑ και η οικονομική ευρωστία του εξασφαλίζεται με την εκπόνηση αναλογιστικών μελετών. Πολλά χρόνια πριν στην ελληνική νομοθεσία προβλέφθηκε η εκπόνηση αναλογιστικών μελετών (βλ. άρθρο 59 του ΑΝ 11/12-11-1935 και άρθρο 1 του Ν 457/1968) ωστόσο στην πράξη κατά κανόνα δεν εφαρμόστηκε. Στη συνέχεια από το έτος 1993 (Ν.2084/1992) οι ασφαλιστικοί φορείς υποχρεώθηκαν να καταρτίζουν μελέτες για τη βιωσιμότητά τους είτε πριν από κάθε μεταβολή χορηγούμενων παροχών ή όρων χρηματοδοτήσεων αλλά και σε τακτικό επίπεδο, ανά πενταετία (Χατζηδημητρίου, Ψηλός, 1993). Οι προδιαγραφές των αναλογιστικών μελετών που τέθηκαν με καθυστέρηση πολλών ετών στο Ν. 3029/2002 και στην αρ. 21533/293/28-09-2006 Απόφαση του Υπουργού Απασχόλησης ήταν:

- Ο σκοπός εκπόνησης της μελέτης
- Η περιγραφή καταστατικών διατάξεων του ή των φορέων (εισφορών, παροχών, θεμελιώσεις συνταξιοδότησης)
- Τα οικονομικά και στατιστικά στοιχεία ασφαλισμένων (φύλο, ηλικία, έτη ασφάλισης, ποσοστά εισφορών, αποδοχές για τη συνταξιοδότηση) και συνταξιούχων (φύλο, ηλικία, συνταξιοδοτική κατηγορία, ποσό σύνταξης, έναρξη συνταξιοδότησης)
- Τα περιουσιακά στοιχεία, απολογισμοί τελευταίας πενταετίας
- Οι αναλογιστικές παραδοχές και μοντέλα υπολογισμών.

Σε κάθε περίπτωση με τις ανωτέρω προδιαγραφές αναζητείται η τεκμηρίωση κρίσιμων πτυχών της βιωσιμότητας του συστήματος, (δημογραφική γήρανση και αύξηση του προσδόκιμου ζωής, λόγος ασφαλισμένων προς συνταξιούχους, οικονομική ύφεση και ανεργία) για τη διαμόρφωση ενός νέου που να εγγυάται τη διατήρησή του κατ' επιταγήν του Συντάγματος. Οι αναλογιστικές μελέτες που εκπονήθηκαν (Ινστιτούτο Εργασίας, ΑΔΕΔΥ, ΓΣΕΕ, 2001· ΙΝΕ, ΓΣΕΕ 2007· Επιτροπή Εμπειρογνομόνων 2007· Εθνική Αναλογιστική Αρχή 2007· κ.ά.) αφορούσαν μεμονωμένους φορείς (ενδ. δεν περιλαμβάνονται ο ΟΓΑ, το ΝΑΤ και το Δημόσιο), βασίστηκαν σε στοιχεία προηγούμενων ετών και σε παραδοχές ελλείπει πληροφοριών. Επίσης, στις συγκεκριμένες μελέτες, τα απαραίτητα στοιχεία που αφορούσαν στους ασφαλισμένους δεν υπήρχαν για όλα τα ασφαλιστικά ταμεία και ελλείπει αυτών ελήφθησαν υπόψη οι μηχανογραφικές βάσεις του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ. Έτσι η γήρανση του πληθυσμού, η μείωση του κλάσματος εργαζομένων σε σχέση με τους συνταξιούχους, οι αλλαγές στην αγορά εργασίας, τα διαφυγόντα έσοδα κ.ά. στοιχεία δεν αποκαλύπτονταν σε αληθή βάση (Παπαρρηγοπούλου, 2013, Ψηλός, 2010). Όλα τελικά συναινούν σε ένα κατακερματισμένο ΣΚΑ που δεν αποκαλύπτει την πραγματικότητα, δεν βοηθά στη διόρθωση της αδικίας και της αναξιοκρατίας και με αυτό τον τρόπο διατηρεί την ανισότητα (Βενιέρης, 2013, 2018). Αποτέλεσμα του ελλείμματος, σαφούς εικόνας οικονομικών και επιστημονικών δεδομένων, ήταν η ανεπάρκεια της αντιμετώπισης των προβλημάτων του ΣΚΑ, η απώλεια του κοινωνικού του χαρακτήρα καθώς επιρρίφθηκε οικονομικό βάρος και στέρηση παροχών σε συγκεκριμένες ομάδες όπως είναι οι συνταξιούχοι και οι νέοι ασφαλισμένοι (Σιούλη, 2018).

4.9. Η εμφανής αλλά και αφανής προνοιακή προστασία

Σε προηγούμενο κεφάλαιο έγινε αναφορά στις διαφορές μεταξύ κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής πρόνοιας και κυρίως στο γεγονός ότι η πρώτη στηρίζεται στην αλληλεγγύη μεταξύ της κοινότητας των ασφαλισμένων ενώ η δεύτερη στην εθνική αλληλεγγύη που επιτυγχάνεται με υποχρεωτικές αναλήψεις χρημάτων προς όφελος όσων δικαιούνται προνοιακή προστασία (Παπαρρηγοπούλου, 2013). Επισημάνθηκε το γεγονός ότι η με την κοινωνική πρόνοια δεν καλύπτονται τυποποιημένοι κίνδυνοι αλλά προστατεύονται οι ευπαθείς ομάδες.

Η χρηματοδότηση αυτών των παροχών βαρύνει το κράτος, τον μόνο υπεύθυνο για την αξιοπρεπή διαβίωση των πολιτών και την αποφυγή του αποκλεισμού τους από την κοινωνική και πολιτική ζωή. Αντίθετα η χρηματοδότηση των ασφαλιστικών φορέων δεν είναι εγγυημένη για αυτό και οι εισφορές όπως και οι παροχές είναι κυμαινόμενες ώστε

να διασφαλίζεται τόσο η επάρκεια των παροχών όσο και η βιωσιμότητα των ασφαλιστικών φορέων που τις χορηγούν. Παρά το γεγονός ότι οι παροχές κοινωνικής πρόνοιας στα άλλα ευρωπαϊκά κράτη χορηγούνται μετά από έλεγχο και διαπίστωση της ανάγκης χρηματοδοτούμενες από τη γενική φορολογία, στην Ελλάδα οι παροχές πρόνοιας χορηγούνταν χωρίς έλεγχο και επιβάρυναν τους ασφαλιστικούς φορείς τόσο της κύριας όσο και της επικουρικής ασφάλισης. Αυτή η μετάθεση του βάρους της κάλυψης των προνοιακών ενισχύσεων από τις ασφαλιστικές εισφορές θίγει ανεπανόρθωτα την αρχή της ισότητας, και την ειδικότερη έκφασή της που είναι η ισότητα στα βάρη. Συμπερασματικά η μορφή που έχει λάβει η κοινωνική ασφάλιση, να εξυπηρετεί και να συμβάλλει στην κοινωνική πρόνοια, υπονόμωσε τη βιωσιμότητα της.

Πίνακας 4.11: Προνοιακά προγράμματα μέσω κοινωνικής ασφάλισης

Προνοιακά προγράμματα	Νομοθεσία
Σύνταξη ανασφάλιστων υπερηλίκων (ΟΓΑ	N. 4331/2015,
Βασική σύνταξη (ΟΓΑ)	
Κατώτατα όρια σύνταξης	
Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΚΑΣ)	1η Ιουλίου 1996
Επίδομα απόλυτης αναπηρίας ή συμπαράστασης	A.N. 1846/1951, N.4496/1966
Εξωιδρυματικό ή επίδομα παραπληγίας-τετραπληγίας	N. 1140/1981
Συνταξιοδότηση υπηκόων και ομογενών εξ Αιγύπτου	NΔ. 4377/64 και 4577/66
Συνταξιοδότηση υπηκόων και ομογενών εκ Τουρκίας	NΔ.4378/64
Συνταξιοδότηση υπηκόων και ομογενών εκ Ρουμανίας	NΔ. 4581/66, NΔ.314/69
Συνταξιοδότηση υπηκόων και ομογενών Βορείου Ηπείρου	NΔ.4577/66, AN.76/67
Συνταξιοδότηση τυφλών	B.Δ. 6/6/1952, N.4104/60
Συνταξιοδότηση τετραπληγικών και παραπληγικών	N.612/77, N 1759/88, N, 1902/90
Συνταξιοδότηση των υπερηλίκων	N.1543/85
Συνταξιοδότηση των πολιτικών προσφύγων	N.1813/88
Συνταξιοδότηση των αγωνιστών εθνικής αντίστασης	N. 1863/89
Μειώσεις ή και απαλλαγές ασφαλιστικών εισφορών παραμεθόριων ή και πληγέντων περιοχών, βιοτεχνικών, βιομηχανικών, μεταλλευτικών επιχειρήσεων, επαρχιακών εφημερίδων, εξαγωγικών επιχειρήσεων, επισκευής πλοίων, ξενοδοχειακών επιχειρήσεων	N..3213/55, NΔ.1377/73, N. 289/76, N.849/78, N.2861/54 NΔ.1313/72

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Ο Πετρόγλου (1990:497) επισημαίνει ότι η εξυπηρέτηση προνοιακής πολιτικής από τα έσοδα-ασφάλιστρα των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης ήταν η εύκολη λύση των εκάστοτε κυβερνήσεων. Η μη αυστηρή οριοθέτηση ανάμεσα στους δύο θεσμούς γινόταν σε βάρος της πρώτης καθώς η ανάληψη του βάρους των προνοιακών παροχών από τους ασφαλιστικούς οργανισμούς δεν εξασφαλιζόταν με την αντίστοιχη κρατική χρηματοδότηση. Με αυτή την τακτική οι προνοιακές παροχές πραγματοποιούνταν με υπεξαίρεση χρημάτων των εργαζομένων (εργατών και εργοδοτών) (Κωσταράς, 1992). Επίσης είχε αντίκτυπο και στους προϋπολογισμούς της κοινωνικής ασφάλισης στους οποίους οι συνταξιοδοτικές δαπάνες των ασφαλιστικών οργανισμών λόγω μη διαχωρισμού των προνοιακών παροχών εμφανίζονταν αυξημένες. Παρά το γεγονός ότι ορίζεται από τη νομοθεσία (παρ. 1, αρθ.3 του ΝΔ.465/1970) οι επιβαρύνσεις των ασφαλιστικών φορέων από προνοιακές παροχές να καλύπτονται από το γενικό κρατικό προϋπολογισμό, οι όποιοι υπολογισμοί αυτών των οφειλών εμφανίζονταν ως κρατικές επιχορηγήσεις. Σημειώνεται ότι ο πρώτος λογιστικός διαχωρισμός προνοιακών και ασφαλιστικών παροχών προβλέφθηκε στο άρθρο 39 του Ν. 3863/2010. Στην έκθεση Απολογισμού- Ισολογισμού του ΙΚΑ χρήσεως 1986, σελ. 5, εμφανίζεται οφειλή του κράτους 53.803.180.000 δραχμές πλέον τόκων και αναπροσαρμογών βάσει των διατάξεων του ΝΔ. 465/70, οφειλή που αν είχε καταβληθεί δεν θα οδηγούσε τον οργανισμό σε τραπεζικό δανεισμό (Κωσταράς, 1992).

Ανάλογα στοιχεία δεν έχουν να καταδείξουν οι επικουρικοί φορείς λόγω ελλείμματος οργανωτικής υποδομής και μηχανογράφησης ωστόσο όπως προαναφέραμε εφάρμοσαν όλες τις ανωτέρω προνοιακές ενισχύσεις. Ωστόσο ενώ η επικουρική λειτουργήσε από της ιδρύσεώς της με την ανάθεση αυτής της πολιτικής από το κράτος με την έλευση της κρίσης και συγκεκριμένα όπως προέβλεπε ο Ν. 4052/2012 και ίσχυσε με τον Ν.4387/2016, το σύστημα μεταβλήθηκε σε νοητής κεφαλαιοποίησης, με την πρόβλεψη ότι όταν τα αποθεματικά του ΕΤΕΑΕΠ δεν επαρκούν για τις πληρωμές συντάξεων να θεσπίζονται περικοπές των συντάξεων. Ενώ λοιπόν στην κύρια ασφάλιση η προνοιακή πολιτική ισορροπείται με την κρατική συμμετοχή στις δαπάνες των ασφαλιστικών οργανισμών στην επικουρική αποσοβείται και μεταφέρεται το οικονομικό βάρος της στους ασφαλισμένους και συνταξιούχους.

4.10. Ευνοϊκές διατάξεις συνταξιοδότησης

Η ηλικία συνταξιοδότησης αποτελεί σημαντική παράμετρο βιωσιμότητας ενός ασφαλιστικού συστήματος καθώς η επερχόμενη συνταξιοδότηση ασφαλισμένου αφαιρεί από το σύστημα τις εισφορές του, αυξάνοντας ταυτόχρονα τις παροχές. Η αναλογία του αριθμού συνταξιούχων έναντι των ασφαλισμένων επηρεάζει θετικά η αρνητικά τα συστήματα, ιδιαίτερα αυτών των οποίων η λειτουργία τους αποβλέπει στη διατήρηση της ενδογενεακής και διαγενεακής αλληλεγγύης (Αλιμπραντή, Κοτζαμάνης, 1996). Ένα άλλο στοιχείο που επηρεάζει το ΣΚΑ είναι οι ευνοϊκές ρυθμίσεις συγκεκριμένων κατηγοριών ασφαλισμένων όπως είναι οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι εργαζόμενοι των ΔΕΚΟ, οι εργαζόμενοι σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, οι έγγαμες ή χήρες ανηλίκων, οι μητέρες ανηλίκων κ.ά. Οι κατηγορίες αυτές είχαν ευνοϊκά όρια ηλικίας συνταξιοδότησης δίκαια ή μη. Στο σημείο αυτό είναι χρήσιμο να τεθεί η άποψη του Samuelson (1967) για την ομορφιά της κοινωνικής ασφάλισης να χορηγεί παροχές που υπερβαίνουν το συνολικό ποσό των εισφορών που έχουν εισπραχθεί. Το παράδοξο αυτό δικαιολογείται με το πώς αυξάνεται αυτό το εθνικό προϊόν, με σύνθετο τόκο και μεγάλο χρονικό διάστημα διαχείρισης. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται η εξορθολογισμένη σχέση μεταξύ αυτών που εισπράττουν και αυτών που εισφέρουν. Κατωτέρω παρατίθενται σχετικά παραδείγματα:

Παράδειγμα 6: Συνταξιοδότηση γυναικών έγγαμων γυναικών μετά από εικοσαετή υπηρεσία σε επικουρικό ταμείο ιδιωτικού τομέα.

Αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο ο σκοπός της επικουρικής ασφάλισης να λειτουργεί επικουρικά της κύριας. Παρά τούτο ο λόγος αυτός ανατρέπεται σε πολλά ταμεία επικουρικής ασφάλισης που προέβλεπαν επικουρική σύνταξη χωρίς να έχει προηγηθεί η συνταξιοδότηση από τον κύριο φορέα. Αναλυτικά χάριν του παραδείγματος αναφέρεται η περίπτωση της συνταξιοδότησης έγγαμων γυναικών με είκοσι χρόνια εργασίας, χωρίς όριο ηλικίας συνταξιοδότησης ή και την προηγούμενη συνταξιοδότηση από τον κύριο φορέα. Τα επικουρικά ταμεία που παρείχαν αυτή τη ευνοϊκή μεταχείριση ήταν το ΤΕΑΥΦΕ (ΝΠΙΔ), το ΤΕΑΥΕΚ, το ΤΕΑΥΝΤΠ, το ΤΕΑΑΠΑΕ (ΝΠΙΔ) και το ΤΕΑΥΕΤ (ΝΠΙΔ).

Συγκεκριμένα στο Καταστατικό του ΤΕΑΥΝΤΠ (ΑΝ. 275/1936 και ΦΕΚ 1028/18-10-1977, τ.Β') άρθ. 12 αναγράφεται ότι *«συντάξεως δικαιούνται αι θήλεις ασφαλισμένοι ασχέτως ηλικίας, εφόσον είναι έγγαμοι, ή εν χηρεία μετ' ανηλίκων τέκνων ή εν διαζεύξει μετ' ανηλίκων τέκνων και έχουν συμπληρώσει 20ετή πραγματική ασφάλιση παρά τω Ταμείω υπηρεσίαν»*. Η συγκεκριμένη διάταξη καταργήθηκε με το άρθ. 53 του Ν.2084/1992- ισχύς

νόμου από 01/01/1998. Ίσχυε ωστόσο για όσες συμπλήρωσαν την εικοσαετία έως 31/12/1997 άσχετα του χρόνου υποβολής του δικαιώματος συνταξιοδότησής τους.

Υπάρχει συγκεκριμένο παράδειγμα από το οποίο ελήφθη το έναυσμα διερεύνησης των καταστατικών διατάξεων για θεμελίωση δικαιώματος συνταξιοδότησης με εικοσαετία. Το παράδειγμα και αφορούσε σε γυναίκα η οποία με 20 έτη υπηρεσίας σε ηλικία 39 ετών συνταξιοδοτήθηκε από 01/01/1998 από το ΤΕΑΥΝΤΠ με μηνιαίο ποσό σύνταξης 83.000 δρχ. Η συγκεκριμένη θα θεμελιώσει δικαίωμα συνταξιοδότησης από τον κύριο φορέα όταν συμπληρώσει το απαιτούμενο όριο ηλικίας, δηλαδή το 67^ο το 2026.

Ένα ακόμη παράδειγμα αντλείται από το ΤΕΑΥΝΤΠ για έγγαμη γυναίκα με εικοσαετή υπηρεσία η οποία συνταξιοδοτήθηκε από το συγκεκριμένο ταμείο αλλά συνέχισε να εργάζεται ασφαλιζόμενη σε άλλο επικουρικό (ΕΤΕΑΜ) και μετά από τη συμπλήρωση 20 ετών και αφού συνταξιοδοτήθηκε από τον κύριο φορέα έλαβε δεύτερη επικουρική σύνταξη από το ΕΤΕΑΜ. Η συγκεκριμένη γεννήθηκε το έτος 1953, συνταξιοδοτήθηκε από το ΤΕΑΥΝΤΠ το έτος 1993 με ποσό σύνταξης 625,00 €. Στη συνέχεια, αφού δεν υπάρχει δέσμευση για ανάληψη εργασίας που δεν υπάγεται στο ΤΕΑΥΝΤΠ, η ανωτέρω ανέλαβε εργασία το έτος 1994 και όταν συμπλήρωσε τα 20 έτη εργασίας, συνταξιοδοτήθηκε από τον κύριο φορέα (ΙΚΑ_ΕΤΑΜ) και από το νέο επικουρικό της (ΕΤΕΑΜ) έλαβε δεύτερη επικουρική σύνταξη.

Ένα ακόμη παράδειγμα που αντλείται από το ΤΕΑΥΝΤΠ για συνταξιοδότηση «λόγω γάμου» αφορά σε ασφαλισμένη γεννημένο το έτος 1958 που συνταξιοδοτήθηκε το έτος 2004 έχοντας 7.830 ημέρες ασφάλισης από 15/11/1977 έως 31/01/2004. Η σύνταξη που της απονεμήθηκε ανερχόταν σε 636,02€ στο οποίο προστέθηκε επίδομα τέκνου 97,87 € δηλαδή **σύνολο: 733,89 €**. Η σύνταξη αναπροσαρμοζόταν σύμφωνα με τις αυξήσεις που καταβάλλονταν στους συνταξιούχους του ταμείου και η προσαύξηση της σύνταξης με το επίδομα σπουδάζοντος τέκνου της χορηγήθηκε μέχρι τον επόμενο μήνα της συμπλήρωσης του 24^{ου} έτους δηλαδή έως 31/05/2010. Από 01/06/2010 η σύνταξη χωρίς το επίδομα οικογενειακών βαρών ανερχόταν στο **ποσό των 751,68 €**.

Οι εισφορές ασφαλισμένου και εργοδότη που κατέβαλε η ανωτέρω από 15/11/1977 έως 31/01/2004 υπολογίζονται σε 24.469,20 €. Δηλαδή η απόσβεση των ασφαλιστικών εισφορών πραγματοποιήθηκε με συντάξεις δυόμιση ετών περίπου (33 συντάξεις- 14 καταβαλλόμενες κατ' έτος).

Το ΤΕΑΥΕΚ με καταστατική του διάταξη (αρ. 2 παρ. 6 του κανονισμού παροχών) ομοίως συνταξιοδοτούσε τις γυναίκες σε ηλικία 45 ετών, όταν συμπλήρωναν 6000 ημέρες

ασφάλισης, χωρίς την απαίτηση συνταξιοδότησης από τον Κύριο Φορέα. Η μελέτη περίπτωσης αφορά συνταξιούχο του ΤΕΑΥΕΚ με την εν λόγω διάταξη η οποία εργάστηκε για 10 έτη και 6 μήνες (3150 ημέρες ασφάλισης) σε εμπορικό κατάστημα από το έτος 1966 έως το 1977. Στη συνέχεια αποχώρησε από την εργασία της και ασφαλίστηκε προαιρετικά προκειμένου να συμπληρώσει τα 20 έτη ασφάλισης (6000 ημέρες) από τον 6/ 1983 έως 6/1993.

Οι εισφορές επικουρικής ασφάλισης (ασφαλισμένου και εργοδότη) για το διάστημα από 1966 έως 1977 ανέρχονταν σε 62.536 δρχ. Οι εισφορές από προαιρετική ασφάλιση για το διάστημα από 06/1983 έως 06/1993 ανέρχονταν σε 257.184 δρχ.

Σύνολο καταβληθεισών εισφορών: 319.720 δρχ.

Με τα παραπάνω δεδομένα η σύνταξη που της απονεμήθηκε μετά την προβλεπόμενη μείωση προσδιορίστηκε σε **22.524 δρχ.** που όμως αναπροσαρμόστηκε στην κατώτερη σύνταξη του ταμείου και ανήλθε στο ποσό των **36.500 δρχ.** Σε αυτό το ποσό προστέθηκε προσαύξηση για δύο τέκνα (5% + 5% για κάθε παιδί) και κατεβλήθη τελικά το ποσό των **40.150 δρχ** με έναρξη από 01/07/1993 και επ αόριστο. Η προσαύξηση των οικογενειακών επιδομάτων (σπουδάζοντα τέκνα) χορηγήθηκε έως το έτος 1991 για το ένα τέκνο και έως το 2001 για το δεύτερο.

Μελετώντας την εν λόγω περίπτωση προκύπτει **ότι με τις συντάξεις 8 μηνών** η ανωτέρω έκανε απόσβεση όσων κατέβαλε κατά τη διάρκεια της κανονικής και προαιρετικής της ασφάλισης. Επισημαίνεται ότι η ανωτέρω στη συνέχεια εργάστηκε ως ελεύθερη επαγγελματίας (ασφάλιση στον ΟΑΕΕ) και έλαβε πλήρη κύρια σύνταξη από τον ΟΑΕΕ με τη συμμετοχή του ΙΚΑ_ΕΤΑΜ το έτος 2008 όταν συμπλήρωσε το 60^ο έτος της ηλικίας της.

Παράδειγμα 7: Συνταξιοδότηση μητέρων ανηλίκων και χήρων πατέρων ανηλίκων τέκνων

Στη συνταξιοδότηση των γυναικών και συγκεκριμένα των μητέρων ανηλίκων το όριο ηλικίας έως τη ψήφιση των Ν.4052/12, 4336/15 ήταν το 50^ο για τη λήψη μειωμένης σύνταξης και το 55^ο για πλήρη. Στην εισηγητική του Ν.2084/1992 γίνεται στις εργαζόμενες γυναίκες των οποίων η αύξηση της απασχόλησής τους σε συνδυασμό με τις ευνοϊκότερες προϋποθέσεις συνταξιοδότησης προσθέτουν νέα βάρη στην κοινωνική ασφάλιση. Επειδή δε οι γυναίκες συνταξιοδοτούνταν κατά 5 έτη νωρίτερα, θεσπίστηκε το ασφαλιστικό των «νέων ασφαλισμένων» και στην κατηγορία των μητέρων ανηλίκων ορίστηκε η θεμελίωση συνταξιοδότησής τους στην ηλικία των 55 ετών με τη συμπλήρωση

6000 ημερών ασφάλισης. Η ανηλικότητα των τέκνων, η ηλικία της μητέρας και οι ημέρες ασφάλισης πρέπει να συντρέχουν αθροιστικά.

Για τις (παλαιές ασφαλισμένες) μητέρες ανηλίκων, το αρχικό νομοθετικό πλαίσιο (Αρθ. 28 του Ν. 1846/1951 όπως αντικαταστάθηκε με το αρθ. 27 του Ν. 1902/1990) προέβλεπε ότι κατά την υποβολή της αίτησης συνταξιοδότησης για παροχή μειωμένης σύνταξης έπρεπε να συντρέχουν και οι τρεις προϋποθέσεις δηλ. 5500 Ημέρες ασφάλισης + ηλικία κατά την αίτηση τουλάχιστον 50 ετών και ανηλικότητα τέκνου.

Στη συνέχεια με το Άρθ. 144 Ν. 3655/2008 καταργήθηκε η υποχρέωση κατά την αίτηση να συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις και αναζητούνταν στο παρελθόν η ταυτόχρονη συμπλήρωση της ηλικίας, η ανηλικότητα του παιδιού και ο συντάξιμος χρόνος.

Τέλος με το Άρθ. 10 του Ν. 3863/2010 από την ισχύ του νόμου, 15/07/2010 σημασία για την κατοχύρωση έχει το έτος συμπλήρωσης του απαιτούμενου συντάξιμου χρόνου κατά την οποία πρέπει να συντρέχει και η ανηλικότητα του τέκνου. Όταν συμπληρωθεί η απαιτούμενη ηλικία της μητέρας (50 ετών για μειωμένη και 55 για πλήρη) θεμελιώνεται το δικαίωμα συνταξιοδότησης

Γίνεται αντιληπτό ότι με το Ν. 3655/2008 δόθηκε η δυνατότητα στις μητέρες ανηλίκων να κατοχυρώνουν το δικαίωμά τους με τη συμπλήρωση του χρόνου ασφάλισης σε κάποια χρονική στιγμή και να υποβάλουν την αίτησή τους όποτε επιθυμούν. Η διάταξη αυτή απομάκρυνε την αρχική τοποθέτηση για την ευνοϊκή συνταξιοδότηση της ομάδας αυτής, καθώς κατά την αίτηση το τέκνο θα μπορούσε κάλλιστα να είχε ενηλικιωθεί. Η δυσκολία στη κατοχύρωση της συγκεκριμένης κατηγορίας μέχρι 14/07/2010 έγκειτο στο ότι κατά τη συμπλήρωση των 5500 ημερών ασφάλισης έπρεπε να υφίσταται ανήλικο και ηλικία της μητέρας 50 ετών τουλάχιστον. Αυτή η ρύθμιση χαρακτηρίστηκε ως «νομική ευρεσιτεχνία» και «σκανδαλώδες προνόμιο» (Τήνιος, 2015. Σιούλη, 2020).

4.11. Ανταπόδοση μεταξύ εισφορών και παροχών

Η κοινωνική ασφάλιση, είναι ο συγκερασμός της ανταποδοτικότητας με την ασφαλιστική αλληλεγγύη. Στο σύστημα πρέπει να λειτουργεί η αναλογία παροχών και εισφορών (ανταποδοτικότητα) αλλά και η ασφαλιστική αλληλεγγύη, δηλαδή η ενίσχυση των ασφαλισμένων που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη προστασίας (διαγενεακή και ενδογενεακή αλληλεγγύη) με χρηματοδότηση των υπόλοιπων ασφαλισμένων. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση, οι παροχές προς τους ασφαλισμένους εξαρτώνται από την οικονομική πολιτική και το αναδιανεμητικό πρόγραμμα του κράτους. Αυτό σημαίνει ότι η σχέση μεταξύ

εισφορών και παροχών δεν είναι πάγια και επηρεάζεται από το σύνολο του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος. Γενικότερα η φύση της ασφαλιστικής εισφοράς, κυρίως ως προς τις έννοιες ανταποδοτικότητας και αλληλεγγύης, διαφοροποιείται ανάλογα με αν το σύστημα που ισχύει είναι κεφαλαιοποιητικό ή διανεμητικό. Στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα η εισφορά αποτελεί περιουσιακό στοιχείο και ο ασφαλισμένος θεμελιώνει δικαίωμα επί ενός ποσοστού από το κεφάλαιο που σχηματίστηκε, ενώ στο διανεμητικό σύστημα η σχέση εισφοράς-παροχής είναι περισσότερο ελαστική, καθώς οι σημερινοί εργαζόμενοι με τις εισφορές τους χρηματοδοτούν τις συντάξεις των συνταξιούχων (Σιούλη, 2018). Οι έννοιες: κοινωνική αλληλεγγύη και αναδιανομή του εισοδήματος, ουσιώδεις στο διανεμητικό σύστημα, επιβεβαιώνονται από τον κανόνα που εξαρτά το ύψος της ασφαλιστικής εισφοράς προς το ύψος των εισοδημάτων. Η οικονομική δυνατότητα που έχει ο κάθε εργαζόμενος για να εισφέρει και η καταβολή της εργοδοτικής εισφοράς εξυπηρετούν την απόδοση παροχών και στους οικονομικά ασθενέστερους εισφοράς. Όσο για την ανταποδοτικότητα, αυτή κρίνεται συμβατή με το σχηματισμό ασφαλιστικού κεφαλαίου και την ταυτόχρονη διασφάλιση της αναλογιστικής βάσης για την εγγύηση του θεσμού.

Η ύπαρξη αναλογίας μεταξύ εισφορών και παροχών δεν υπάγεται σε συνταγματικά κατοχυρωμένο κανόνα. Ο τρόπος υπολογισμού της σύνταξης των ασφαλισμένων και ο καθορισμός των αποδοχών που λαμβάνονται κάθε φορά υπόψη, επαφίεται στη νομοθεσία του ταμείου. Έχουν επισημανθεί, από πολλούς μελετητές της κοινωνικής ασφάλισης αρκετές χαρακτηριστικές περιπτώσεις άδικων νομοθετικών ρυθμίσεων ίδιων ασφαλιστικών θεμάτων ως προς τη χρηματοδότηση των φορέων, τις εισφορές, τις παροχές, τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης (Πετρόγλου, 1974· Πόρισμα Επιστημονικής Επιτροπής Φακιολά Ρ., κ.ά. 1992· Τήνιος, 2008). Οι κανόνες συνταξιοδότησης με τους οποίους υπολογίζονταν οι συντάξεις των ασφαλιστικών οργανισμών δεν ήταν ενιαίοι (μέχρι τη ψήφιση του Ν. 4387/16) ούτε ως προς τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης ούτε και ως προς το ύψος των συντάξιμων αποδοχών τους καθώς τα ισχύοντα καταστατικά τους διέφεραν μεταξύ τους.

**Παράδειγμα 8: έλλειμμα ανταποδοτικότητας εισφορών και παροχών,
δηλαδή να καταβάλλονται εισφορές και να μην ανταποδίδονται
κατά τον υπολογισμό των παροχών.**

Μια περίπτωση, ασφαλιστικού φορέα του οποίου οι διατάξεις επέτρεπαν να προκύπτουν θέματα αλληλο-απόκρουσης αποτελεί το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού των Ανωνύμων Εταιρειών Οινοποιίας- Ζυθοποιίας και Οινοπνευματοποιίας (ΤΕΑΠΟΖΟ).

Ο τρόπος υπολογισμού των εισφορών και των παροχών του ΤΕΑΠΟΖΟ αναδεικνύει θέματα υπερασφάλισης, εξυπηρέτησης της αναλογιστικής βάσης, ανταποδοτικότητας, αναλογικότητας, διανεμητικότητας και κεφαλαιοποίησης (Σιούλη, 2018).

Στην καταστατική διάταξη του ΤΕΑΠΟΖΟ (άρθ.7 του Ν.808/1978 που αντικαθιστά το αρ.2 του ΑΝ.1654/1939) η εισφορά του ασφαλισμένου και του εργοδότη προσδιοριζόταν σε 6% επί των πάσης φύσεως αποδοχών με αποτέλεσμα να μην υφίσταται πλαφόν ανώτερου μισθού επί του οποίου υπολογίζονταν οι εισφορές, όπως ίσχυε σε άλλους ασφαλιστικούς φορείς. Αντίθετα, στον υπολογισμό της σύνταξης εκλαμβάνονταν ως μέγιστο όριο μισθού το ποσό των 1.643,52€. Δηλαδή, ενώ το ταμείο εισέπραττε εισφορές χωρίς να θέτει θέμα ανώτατου ορίου αποδοχών υπολόγιζε τη σύνταξη με ανώτερο συντάξιμο μισθό των 1643,52€. Ειδικότερα στον υπολογισμό σύνταξης από το ΤΕΑΠΟΖΟ λαμβάνονταν υπόψη οι αποδοχές της τελευταίας πενταετίας, και αυτός ο συντάξιμος μισθός καθόριζε τη βασική σύνταξη που αντιστοιχούσε σε εικοσαετή συντάξιμη υπηρεσία. Για 20 χρόνια επικουρικής ασφάλισης, και για μισθούς από 733 € έως 1.643,52 €, η σύνταξη άρχιζε από 215,60 € και κατέληγε στα 288,22 €. Στα ποσά αυτά υφίστατο προσαύξηση για τα πάνω από τα 20 χρόνια ασφάλισης ως εξής:

Από 20 έως 25 χρόνια, 1% για κάθε χρόνο. Σύνολο 5%

Από 25 έως 30 χρόνια, 3% για κάθε χρόνο. Σύνολο 15%

Από 30 έως 35 χρόνια, 6% για κάθε χρόνο. Σύνολο 30%

Έτσι, η ανώτερη-πλήρης σύνταξη που χορηγούσε το ΤΕΑΠΟΖΟ έως και 31/12/2014 στους ασφαλισμένους με 35 χρόνια ασφάλισης ήταν 432,33 €. Πρόβλεψη προσαύξησης της σύνταξης για άνω των 35 ετών ασφάλισης δεν υπήρχε.

Παρατίθεται πίνακας με τους συντάξιμους μισθούς, τα έτη ασφάλισης και τα ποσά σύνταξης του ΤΕΑΠΟΖΟ.

Πίνακας 4.12: Προσδιορισμός σύνταξης με καταστατικές διατάξεις του ΤΕΑΠΟΖΟ

Πραγματικός / Εισφορίσιμος μισθός τελευταίας 5ετίας	Συντάξιμος μισθός	Έτη ασφάλισης	Βασική σύνταξη	Ποσοστό προσαύξησης βασικής σύνταξης>20έτη	Ποσό χορηγούμενης σύνταξης
500	733,68	15	215,6		215,60
		20	215,6		215,60
		25	215,6	5%	226,38

		30	215,6	20%	258,72
		35	215,6	50%	323,40
1000	1000	15	238,67		238,67
		20	238,67		238,67
		25	238,67	5%	250,60
		30	238,67	20%	286,40
		35	238,67	50%	358,01
3000	1643,52	15	288,22		288,22
		20	288,22		288,22
		25	288,22	5%	302,63
		30	288,22	20%	345,86
		35	288,22	50%	432,33

Κάποιοι ασφαλισμένοι, υψηλά αμειβόμενοι πέραν των 1.643,52 €, ως στελέχη επιχειρήσεων, υπόχρεων στην ασφάλιση του ΤΕΑΠΟΖΟ, θεωρώντας άδικη τη συγκεκριμένη καταστατική διάταξη και με τον ισχυρισμό ότι οι εισφορές τους προς τον ασφαλιστικό οργανισμό συνιστούσαν προσδοκία πολλαπλάσιας αντιπαροχής, προσέφυγαν στα Δικαστήρια. Η απόφαση των δικαστηρίων όρισε να λάβουν ποσό σύνταξης αντίστοιχο των εισφορών τους. Επισημαίνεται ότι αυτές οι αποφάσεις των δικαστηρίων δεν υποχρέωσαν το ΤΕΑΠΟΖΟ να αλλάξει τη συγκεκριμένη καταστατική του διάταξη.

**Παράδειγμα 9: έλλειμμα ανταποδοτικότητας εισφορών και παροχών
δηλαδή να καταβάλλονται παροχές για τις οποίες δεν έχουν
εισπραχθεί αντίστοιχες εισφορές.**

Το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Ηλεκτροτεχνιτών Ελλάδος (ΤΕΑΗΕ) αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα φορέα επικουρικής ασφάλισης, του οποίου οι συντάξεις δεν σχετίζονται με τις καταβληθείσες εισφορές. Επιπλέον στο ταμείο παρατηρείται και το παράδοξο, ασφαλισμένος ο οποίος κατέβαλε διπλάσιες εισφορές από άλλον ασφαλισμένο να του υπολογίζεται μικρότερη σύνταξη. Το ΤΕΑΗΕ ιδρύθηκε με το Κ.Δ. της 3-3/13-4-43 (ΦΕΚ-84 Α). Για τον υπολογισμό των εισφορών των ασφαλισμένων και των εργοδοτών ως μισθός θεωρείται το σύνολο των καταβαλλομένων εις τον ασφαλισμένο πάσης φύσεως αποδοχών, ανεξαρτήτως της μορφής και των χρονικών ορίων καταβολής αυτών, εξαιρούμενων μόνον των υπό τύπον δανείου χορηγούμενων εφ' άπαξ οικονομικών ενισχύσεων και εκείνων δι' άς ρητώς ορίζεται δια της εγκρινούσης την παροχήν αυτών Υπουργικής αποφάσεως, Νόμου ή Δ/τος, ότι δεν υπόκεινται εις ασφλ. Εισφοράς. Το ποσό της σύνταξης (αρθ. 4 του κανονισμού παροχών του ΤΕΑΥΕΗ (ΦΕΚ - 248 Β - Διορθ.

σφαλμ. στο ΦΕΚ-271 Β/14-12-1953) ορίζεται ίσο προς το 1/5 του προσδιοριζόμενου κατωτέρω τεκμαρτού ημερομισθίου για κάθε 100 ημέρες εργασίας στην ασφάλιση πέραν από τις 2.500 ή τις 1.000 στην περίπτωση εργατικού ατυχήματος. Ως ημερομίσθιο για την εφαρμογή της παραγράφου αυτής θεωρείται, για όσους μεν κατέχουν επαγγελματική άδεια ηλεκτροτεχνίτη, ραδιοτεχνίτη, ραδιοηλεκτρολόγου, γερανοδηγού οποιασδήποτε κατηγορίας και ειδικότητας, ή πτυχίο ηλεκτρολόγου ραδιοηλεκτρολόγου, ηλεκτρονικοί των προσηρτημένων σχολών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου ή άλλων Τεχνολογικών Επαγγελματικών Ιδρυμάτων (ΤΕΙ), το προβλεπόμενο από την ισχύουσα, κατά την επέλευση της ασφαλιστικής περίπτωσης, συλλογική σύμβαση εργασίας των ηλεκτροτεχνιτών, περιελκτών των βιομηχανικών επιχειρήσεων όλης της Χώρας. Για όσους δεν κατέχουν επαγγελματική άδεια ή πτυχίο σπουδών σύμφωνα με τα ανωτέρω, εφαρμόζεται το προβλεπόμενο από την ισχύουσα οικεία ειδική συλλογική σύμβαση εργασίας, κατά τον ίδιο χρόνο στην οποία ανήκει ο ασφαλισμένος, χωρίς το ημερομίσθιο αυτό να μπορεί να υπερβεί το ημερομίσθιο της ανωτέρω συλλογικής σύμβασης εργασίας των ηλεκτροτεχνιτών κ.λπ. των βιομηχανικών επιχειρήσεων. Σε κάθε άλλη περίπτωση, το εν λόγω τεκμαρτό ημερομίσθιο είναι ίσο με το προβλεπόμενο από την ισχύουσα κατά την επέλευση της ασφαλιστικής περίπτωσης, εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας (ημερομίσθιο ασφαλείας). Το ανωτέρω τεκμαρτό ημερομίσθιο, λαμβάνεται υπόψη για τον καθορισμό των προσαυξήσεων, εφόσον έχουν αποδοθεί στο Ταμείο οι νόμιμες εισφορές επί ίσων τουλάχιστον αποδοχών, το δε συνολικό ποσό των προσαυξήσεων αυτών, δεν μπορεί να υπερβεί τα 10 ημερομίσθια, υπολογιζόμενα κατά τον προαναφερόμενο τρόπο». (Η παρ. 1 αντικαταστάθηκε ως άνω από την παρ. 2 άρθρου μόνου Π.Δ. 318/27 Αυγ./4 Σεπτ. 1996, ΦΕΚ Α' 216 (Διορθ. Σφαλμ. στο ΦΕΚ Α' 245 της 16 Οκτ. 1996). Το σταθερό ποσό της σύνταξης προσαυξάνεται κατά ποσόν ίσον προς το εν πέμπτον (1/5) του ημερομισθίου του ασφαλισμένου ανά εκατό (100) ημέρας εργασίας εν ασφαλίσει πέραν του κατά την περίπτωσιν (α) της παραγράφου 2 του άρθρου Ι απαιτούμενου εκάστοτε αριθμού ημερών εργασίας εν ασφαλίσει δια την θεμελίωση δικαιώματος συντάξεως λόγω γήρατος ή των χιλίων πεντακοσίων (1.500) εν περιπτώσει αναπηρίας ή εξ εργατικού ατυχήματος. Το σύνολον των ούτως οριζομένων προσαυξήσεων δεν δύναται να υπερβεί το ποσόν των δέκα (10) ημερομισθίων. Ως ημερομίσθιον του ασφαλισμένου δια την εφαρμογή της παρούσης διατάξεως θεωρείται ο μέσος όρος των ημερησίων αποδοχών αυτού των 600 τελευταίων ημερών εργασίας εν ασφαλίσει προ της επελεύσεως της ασφαλιστικής περιπτώσεως, επί τη βάσει των οποίων κατεβλήθησαν οι αντίστοιχες εισφορές. Αι, κατά την συγκεφαλαίωση των πραγματοποιηθεισών ημερών εργασίας,

προκύπτουσες ημέρες της τελευταίας εκατοντάδες, εάν μιν υπερβαίνουν τα πενήκοντα (50) λογίζονται ως εκατόν (100), εάν δε είναι έως πενήκοντα (50) παραλείπονται.

Στις περιπτώσεις αναπηρίας λόγω εργατικού ατυχήματος, το κατά τας προηγουμένες παραγράφους ποσόν της απονεμητέας συντάξεως προσαυξάνεται κατά 20%. Επίσης στους λόγω αναπηρίας, των οποίων η κατάσταση απαιτεί συνεχή επίβλεψη και συμπαράσταση ετέρου προσώπου (απόλυτος αναπηρία), καταβάλλεται επίδομα ίσο προς τα 50% της απονεμηθείσας συντάξεως.

Όσον αφορά το κατώτερο όριο ποσού σύνταξης ορίζεται ότι δεν δύναται να είναι κατώτερο των δραχμών χιλίων πεντακοσίων (1.500).

Στη σύνταξη υπολογίζεται και η προσαύξηση λόγω οικογενειακού επιδόματος σε ποσοστό 10% για τον ή τη σύζυγο και 5% για κάθε τέκνο και μέχρι 3 το πολύ. Η προσαύξηση υπολογίζεται στο μέσο όρο των συντάξεων του προηγουμένου έτους, εξαιρουμένων των δώρων, επιδόματος αδείας και εκτάκτων οικονομικών ενισχύσεων δια του αριθμού των συνταξιούχων του τελευταίου μηνός. Προκειμένου περί τέκνων το εν λόγω επίδομα παρέχεται μέχρι τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας τους.

Γίνεται αντιληπτό ότι για το TEAHE:

- 1) Οι εισφορές δεν είχαν ανώτατο όριο (που συνήθως στα υπόλοιπα επικουρικά είναι αυτό του ΙΚΑ), αλλά υπολογίζονταν επί του συνόλου των αποδοχών.
- 2) Ο υπολογισμός της σύνταξης δεν γινόταν με βάση τις καταβληθείσες εισφορές, αλλά με βάση την άδεια εξασκήσεως επαγγέλματος του ασφαλισμένου.

Οι ηλεκτρολόγοι χωρίζονται σε 4 κατηγορίες: α) Ηλεκτροτεχνίτες, β) Αρχιτεχνίτες, γ) Εργοδηγοί, και δ) πτυχιούχοι επίβλεψης συντηρητές ή Εγκαταστάτες. Για τον υπολογισμό της σύνταξης δεν λαμβάνονταν υπόψη οι εισφορές αλλά οι αποδοχές που προβλέπονταν από τη συλλογική σύμβαση εργασίας.

Εργαζόμενος Α με μισθό 3.000 και άδεια ηλεκτροτεχνίτη με 35 χρόνια ασφάλισης θα λάβει σύνταξη ίση με 500 €.

Εργαζόμενος Β με μισθό 1.500 και άδεια εγκαταστάτη με 35 χρόνια ασφάλισης θα λάβει σύνταξη ίση με 800 €.

Ο υπολογισμός και για τις δύο περιπτώσεις θα έχει όριο τη συλλογική σύμβαση με αποτέλεσμα ο Β εργαζόμενος να λάβει μεγαλύτερη σύνταξη δεδομένου ότι η συλλογική σύμβαση προβλέπει μεγαλύτερο μισθό για εγκαταστάτες από ότι για τους ηλεκτροτεχνίτες.

4.12. Η επιλογή στην ασφάλιση

Η κατάτμηση των ασφαλιστικών φορέων ευνόησε τις ανισότητες μεταξύ ασφαλισμένων ως προς την επιλογή, για κάποιους κλάδους εργαζομένων, ασφαλιστικού ή ασφαλιστικών φορέων. Πρόκειται για την πολλαπλή και παράλληλη ασφάλιση με την οποία θεμελιωνόταν η παροχή περισσότερων από μία συντάξεων. Οι ιατροί, οι μηχανικοί, οι δικηγόροι και άλλοι κλάδοι εργαζομένων είχαν το δικαίωμα να ασφαλιζονται σε δύο φορείς κύριας και επικουρικής ασφάλισης για την εργασία τους στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις ακόμη και με μειωμένη απασχόληση θεμελιωναν δικαίωμα σύνταξης και από τους δύο φορείς (ΚΕΠΕ, 1976:87, 88). Αυτή η πολλαπλή ασφάλιση είχε ως αποτέλεσμα σημαντικό έλλειμμα στην εποπτεία του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και άγνοια για το πλήθος των ασφαλισμένων και τις δαπάνες των οργανισμών. Ένα σημαντικό βήμα για την παροχή αυτών των πληροφοριών αποτέλεσε ο ενιαίος αριθμός μητρώου κοινωνικής ασφάλισης (Α.Μ.Κ.Α) που χορηγείται σε κάθε μέλος του ασφαλιστικού συστήματος ανεξάρτητα από τον ασφαλιστικό φορέα στον οποίο ανήκει. Πλέον, μέσω των Ολοκληρωμένων Πληροφοριακών Συστημάτων των οργανισμών ελέγχονται οι εισροές και οι εκροές του συστήματος.

Εκτενέστερα, η παράλληλη απασχόληση παρατηρείται όταν εργαζόμενος απασχολείται σε δύο ή περισσότερες εργασίες ως μισθωτός ή ως ελεύθερος επαγγελματίας και ασφαλιζεται υποχρεωτικά σε ένα ή περισσότερους ασφαλιστικούς οργανισμούς κύριας και επικουρικής ασφάλισης. Η απασχόληση αυτή μπορεί να είναι όταν εργαζόμενος απασχολείται εκτελώντας α) την ίδια εργασία αλλά με διαφορετική ιδιότητα β) διάφορες εργασίες που υπάγονται σε διαφορετικούς οργανισμούς. Στις περιπτώσεις παράλληλης απασχόλησης ο εργαζόμενος μπορεί να ζητήσει της συνταξιοδότησή του από κάθε φορέα χωριστά. Έως τη ψήφιση του Ν.4387/2016 οι παλαιοί ασφαλισμένοι (υπαγωγή στην ασφάλιση πριν την 01/01/1993 Βλ. Ν.2084/1992) υποχρεωτικά ασφαλιζόνταν σε δύο ή περισσότερους ασφαλιστικούς φορείς και κατά συνέπεια είχαν το δικαίωμα δεύτερης σύνταξης, κύριας και επικουρικής. Αντίθετα, για τους νέους ασφαλισμένους (υπαγωγή στην ασφάλιση μετά την 01/01/1993) που ασκούσαν παράλληλη δραστηριότητα που υπαγόταν σε δύο φορείς επιβαλλόταν η επιλογή ενός κύριου και επικουρικού φορέα. Εξαιρούνταν όσοι συμπλήρωναν 25 ημέρες ασφάλισης και για τις δύο επαγγελματικές δραστηριότητές τους. Με το Ν. 4387/2016 από την 01/01/2017 καθιερώθηκε η υποχρεωτικότητα της παράλληλης ασφάλισης: α) για όσους ασκούν πολλαπλή επαγγελματική δραστηριότητα, β) για όσους απασχολούνται ως μισθωτοί και ταυτόχρονα ως αυτοαπασχολούμενοι και γ) για όσους έχουν υποχρέωση ασφάλισης σε περισσότερους

από ένα ασφαλιστικούς φορείς. Επισημαίνεται ότι εφόσον οι εισφορές από 01/01/2017 υπολογίζονται με βάση την πηγή προέλευσης του εισοδήματος του ασφαλισμένου δεν χορηγείται σε όλους τους ανωτέρω δεύτερη σύνταξη αλλά προσαύξηση αυτής.

4.13. Η δημιουργία και εφαρμογή της διαδοχικής ασφάλισης

Η διαδοχική ασφάλιση αφορά στο νομοθετικό πλαίσιο με το οποίο ρυθμίζεται η αξιοποίηση χρόνου ασφάλισης που έχει διανυθεί σε άλλο ή άλλους ασφαλιστικούς φορείς. Σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο που ισχύει κάθε φορά όταν επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος (γήρας, αναπηρία, θάνατος) από το φορέα που ορίζεται ως ο αρμόδιος φορέας χορηγείται η σύνταξη, η οποία ανάλογα υπολογίζεται είτε από τον αρμόδιο φορέα είτε με ποσό συμμετοχής από τον προηγούμενο ή τους προηγούμενους φορείς.

Οι διατάξεις της διαδοχικής ασφάλισης ισχύουν για όλους τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης, κύριους και επικουρικούς. Η ανάγκη νομοθετικής ρύθμισης της διαδοχικής προέκυψε είτε λόγω του κατακερματισμού της ασφάλισης σε πολλούς οργανισμούς ή για τη διευκόλυνση και την κλαδική κινητικότητα των εργαζομένων. Με τη διαδοχική ασφάλιση διατηρούνται και αξιοποιούνται τα ασφαλιστικά δικαιώματα όσων ασφαλίστηκαν σε άλλο ασφαλιστικό οργανισμό λόγω αλλαγής επαγγέλματος ή εργασίας. Επειδή λοιπόν οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης παρέχουν διαφορετικό ποσό σύνταξης και οι συντάξεις χορηγούνται με διαφορετικές προϋποθέσεις επιβαλλόταν η νομοθετική διευθέτηση αυτής της κατάστασης.

Σύμφωνα με τη σχετική νομοθεσία (άρθ. 14 και 15 Ν. 1902/90, άρθ. 10 και 11 του Ν. 1405/83, άρθρο 69, Ν. 2084/92, αρθ. 5, Ν. 3863/10), τόσο για τους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα όσο και για όσους διορίστηκαν μετά την 01/01/1983 οι χρόνοι ασφάλισης συνυπολογίζονται (συμμετέχοντες φορείς) προκειμένου να θεμελιωθεί το συνταξιοδοτικό δικαίωμα και να υπολογιστεί το ποσό της σύνταξης από τον απονέμοντα φορέα. Για εργαζόμενους του δημοσίου τομέα με οποιαδήποτε σχέση εργασίας που έχουν διοριστεί έως 31/12/1982 δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις της διαδοχικής ασφάλισης και προκειμένου να αναγνωριστεί ο χρόνος ασφάλισής τους που διανύθηκε σε άλλο ασφαλιστικό προβαίνουν σε εξαγορά με την καταβολή συμπληρωματικής εισφοράς.

Για σύνταξη λόγω Γήρατος οι διαδοχικά ασφαλισμένοι υποβάλλουν αίτηση στον τελευταίο ασφαλιστικό φορέα και δικαιούνται σύνταξη εφόσον έχουν σε αυτόν 1500 ΗΑ (ή 5 έτη) εκ των οποίων 500 ΗΑ την τελευταία 5ετία πριν τη διακοπή εργασίας ή την υποβολή της αίτησης. Για σύνταξη λόγω Αναπηρίας και Θανάτου οι διαδοχικά ασφαλισμένοι υποβάλλουν αίτηση στον τελευταίο Φορέα και δικαιούνται σύνταξη εφόσον

έχουν 1000 ΗΑ (ή 40 μήνες) εκ των οποίων 300 ΗΑ την τελευταία 5ετία πριν τη διακοπή της εργασίας ή την υποβολή της αίτησης. Εάν ο ασφαλισμένος δεν συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις όλων των άλλων φορέων που έχει ασφαλιστεί τότε, το αίτημα κρίνεται από τον τελευταίο εφόσον πραγματοποίησε στην ασφάλισή του για σύνταξη λόγω Γήρατος 1000 ΗΑ εκ των οποίων 300 ΗΑ την τελευταία 5ετία και για σύνταξη λόγω Αναπηρίας & Θανάτου εφόσον οποτεδήποτε πραγματοποίησε σε αυτόν 300 ΗΑ. Αν ο ασφαλισμένος δεν συμπληρώνει τις προϋποθέσεις της νομοθεσίας του φορέα με τις περισσότερες ημέρες ασφάλισης, τότε η αίτηση διαβιβάζεται στους άλλους φορείς, κατά φθίνουσα σειρά αριθμού ημερών εργασίας.

Το ποσό της σύνταξης, ανάλογα με τη νομοθεσία:

Α) υπολογίζεται από τον απονέμοντα φορέα και ολόκληρος ο χρόνος της διαδοχικής ασφάλισης θεωρείται χρόνος αυτού,

Β) αποτελεί το άθροισμα των τμηματικών συντάξεων από τους συμμετέχοντες φορείς και του απονέμοντα φορέα.

Με τη δημιουργία του ΕΤΕΑ ο Ν. 4052/12 και συγκεκριμένα το αρθ. ορίζει το χρόνο μεταξύ των ταμείων ως ενιαίο με αποτέλεσμα ο αρμόδιος για την κρίση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος φορέας αν δεν χορηγούσε σύνταξη απέρριπτε χωρίς τη διαβίβαση της αίτησης σε επόμενο φορέα.

Ασφαλισμένος έχει χρόνο ασφάλισης στο τ.ΤΕΑΥΕΚ 3000 ημέρες και στο τ.ΕΤΕΑΜ 2000, Σύνολο: 5000 ημέρες. Το τ.ΤΕΑΥΕΚ ως τελευταίος φορέας είναι ο αρμόδιος για την κρίση του δικαιώματος και επειδή δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις της νομοθεσίας για απονομή σύνταξης απορρίπτει το αίτημα και δεν το διαβιβάζει στο τ.ΕΤΕΑΜ.

Με το αρ. 19 του Ν. 4387/2016 επανέρχεται η εφαρμογή της διαδοχικής ασφάλισης όπως οριζόταν στο αρ. 5 του Ν. 3863/2010 για αιτήματα από 13/05/2016 και μετ. Έτσι σε περίπτωση που δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις συνταξιοδότησης σύμφωνα με τη νομοθεσία του φορέα ακολουθεί η διαβίβαση στο επόμενο ή επόμενους φορείς. Η «διόρθωση» που επήλθε με το άρθρο 19 έγινε κατόπιν αδικιών και διαμαρτυριών ασφαλισμένων καθώς το τ.ΕΤΕΑΜ δεν ακολουθούσε τη γενική νομοθεσία θεμελίωση συνταξιοδότησης αλλά ακολουθούσε ευνοϊκότερες προϋποθέσεις.

4.14. Ο πελατειακός κορπορατισμός

Παράδειγμα 10: Προνόμια ασφαλισμένων του ΤΕΑΥΕΕΟ

Χαρακτηριστική περίπτωση πελατειακού κορπορατισμού αποτελεί η χορήγηση σύνταξης σε «αυτούς που είχαν προσφέρει διακεκριμένες υπηρεσίες και είχαν διατελέσει επί 5 έτη μέλη της Διοίκησης της ΓΣΕΕ ή πρόεδροι ή γραμματείς εργατικών σωματείων» σε συνδυασμό με την ηλικία τους (55 ετών) και 750 Ημέρες Εργασίας (Ν.2698/53, Ν. 3710/53). Πρόκειται για το ΤΕΑΕΥΕΕΟ Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Εκπροσώπων και Υπαλλήλων Εργατικών Επαγγελματικών Οργανώσεων που συστάθηκε με τις διατάξεις του ΑΝ. 971/1937 επί δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου Ιωάννη Μεταξά και αρμόδιο υπουργό εργασίας τον Αριστείδη Δημητράτο- ηγετικό στέλεχος της συντηρητικής παράταξης στην προπολεμική ΓΣΕΕ. Ο Δημητράτος συστηματοποίησε τις συλλογικές συμβάσεις, συμπλήρωσε την εφαρμογή του οκταώρου. Η εργατική νομοθεσία ήταν δαπανηρή μεν για τους εργοδότες αλλά ευνοϊκή για αυτούς από την κατάργηση των απεργιών και τον κρατικό έλεγχο του συνδικαλισμού.

Το ΤΕΑΕΥΕΕΟ μετά το 1950 ακολούθησε ιδιαίτερα ευνοϊκές ρυθμίσεις όταν την διακυβέρνηση της χώρας είχε ο Πλαστήρας, σε συνεργασία με τα δυο μεγαλύτερα κόμματα του χώρου του κέντρου, το Κόμμα των Φιλελευθέρων και της ΕΠΕΚ. Την περίοδο αυτή πρόεδρος της ΓΣΕΕ ήταν ο συνδικαλιστής και πολιτικός, Φώτης Μακρής, ο οποίος διατήρησε τη θέση του επί μακρόν (1945-46, 1948-65, 1966-69). Επισημαίνεται ότι, ο Μακρής συνεργαζόταν με τις κρατικές υπηρεσίες ασφαλείας, διέγραφε αντίπαλους συνδικαλιστές με αθέμιτους τρόπους, καθαίρεσε διοικήσεις και αντίπαλα σωματεία και ενδιαφερόταν για τον πλουτισμό του. Η κακοδιοίκηση του Μακρή ωφέλησε μόνον τους συνδικαλιστές που τον πλαισίωναν (Αλεξιάτος, 2008). Οι καταστατικές διατάξεις του ΤΕΑΕΥΕΕΟ αναδεικνύουν μεν την κινητοποίηση του συνδικαλιστικού κινήματος για τη διασφάλιση ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών προνομίων των μελών αλλά και την αντίστοιχη υποχωρητικότητα των εκάστοτε πολιτικών στις συνδικαλιστικές πιέσεις. Πέραν αυτών είναι εμφανής η στενή συνεργασία της εκάστοτε διοίκησης του συνδικαλιστικού κινήματος με τις όποιες κυβερνήσεις. Έτσι η άποψη για τη διατήρηση της επικουρικής ασφάλισης των συνδικαλιστών σε ένα ιδιαίτερο ταμείο με αντίστοιχες παροχές ήταν ώστε *«η απασχόληση με τον συνδικαλισμό να δημιουργεί προσδοκία για απώτερη ειδική συνταξιοδότηση, πράγμα που είναι και θεμιτό και απαραίτητο για να προσελκύσει στο κίνημα ικανά πρόσωπα, τα οποία έχει ανάγκη ο συνδικαλισμός»* (Ψηλός, 1983:138).

Το ταμείο ασφάλιζε: α) τα πρόσωπα που αποκτούσαν την ιδιότητα εκπροσώπου συνδικαλιστικών οργανώσεων, δηλαδή τους προέδρους και γενικούς γραμματείς ή προϊσταμένους και γραμματείς ομοσπονδιών ή ενώσεων σωματείων μισθωτών ή ομοιο-επαγγελματικών σωματείων ή των τοπικών ενώσεων σωματείων και τα διατελέσαντα μέλη

της διοίκησης της γενικής συννομοσπονδίας εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ) και β) τους υπαλλήλους των συνδικαλιστικών οργανώσεων και του Ταμείου (μέχρι 27-04-1978 μετά από αίτησή τους). Οι ασφαλισμένοι του Ταμείου για την απασχόλησή τους στην εργασία τους παράλληλα ασφαλιζόνταν στους οικείους φορείς επικουρικής ασφάλισής τους.

Οι προϋποθέσεις συνταξιοδότησης των ασφαλισμένων του ΤΕΑΕΥΕΕΟ ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκές και διαφορετικές ανάλογα με την έναρξη ασφάλισης καθώς:

α) για όσους ασφαλίστηκαν πριν την 27/04/1978 θεμελιώναν δικαίωμα συνταξιοδότησης με συνολική συντάξιμη υπηρεσία 12 ετών (11 έτη, 6 μήνες και 1 ημέρα) στο 55^ο έτος της ηλικίας τους.

Για όσους ασφαλίστηκαν μετά την 27/04/1978 με τη συμπλήρωση συντάξιμης υπηρεσίας 15 ετών (14 έτη, 6 μήνες και 1 ημέρα) στο 58 έτος της ηλικίας τους.

Επισημαίνεται ότι δικαίωμα συνταξιοδότησης θεμελιώναν χωρίς να απαιτείται προηγούμενη συνταξιοδότηση από φορέα κύριας ασφάλισης.

Μια ακόμη ευνοϊκή διάταξη για τους ασφαλισμένους του ταμείου ήταν ότι σε περίπτωση καταβολής σύνταξης από το ΤΕΑΕΥΕΕΟ και άλλο επικουρικό ταμείο οι διατάξεις περί διπλοσυνταξιούχων (περικοπή σύνταξης- θεμελίωση με περισσότερες ημέρες ασφάλισης) δεν εφαρμόζονται. Έτσι σε πολλές περιπτώσεις καταβάλλονται από το ΕΤΕΑΕΠ στα ανωτέρω πρόσωπα δύο επικουρικές συντάξεις μία λόγω συνδικαλιστικής ιδιότητας και μία λόγω εργασίας.

Όσον αφορά στις εισφορές εκτός από αυτές του ασφαλισμένου (3%) και εργοδότη (3%) οι οποίες υπολογίζονταν σε χαμηλές τεκμαρτές ασφαλιστικές κλάσεις, το ταμείο καθιέρωσε ειδικές εισφορές που κάλυπταν το 85% των συνολικών εσόδων του, όπως:

- 0,5% στα έσοδα που εισπράττουν γενικώς οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης, πλην εκείνων που ασφαλιζούν πρόσωπα ασκούντα ελευθέρια επαγγέλματα.
- 10% των εσόδων της Εργατικής Εστίας.

Το ΤΕΑΕΥΕΕΟ από 01/05/1999 συγχωνεύτηκε στο ΤΕΑΜ (άρθ. 26 Ν. 2676/1999) και οι ασφαλισμένοι και οι συνταξιούχοι του κατέστησαν ασφαλισμένοι του ΕΤΕΑ (τ.ΕΤΕΑΜ). Ωστόσο, εξακολουθούν να ισχύουν οι βασικές καταστατικές διατάξεις του συγχωνευθέντος ταμείου κατ' εφαρμογή της παρ. 4 του άρθ. 26 του Ν. 3676/1999 σε αντίθεση με τα άλλα συγχωνευμένα στο ΕΤΕΑΜ ταμεία για τα οποία μετά τη συγχώνευσή τους ισχύει η νομοθεσία του ΕΤΕΑΜ. Το ΤΕΑΕΥΕΕΟ (ΕΤΕΑΕΠ) παρέμεινε ως μοναδικός φορέας ασφάλισης για τους συνδικαλιστές που εγκατέλειπαν τη συνήθη

εργασία τους και υπηρετούν το συνδικαλιστικό κίνημα αμειβόμενοι με πάγια αποζημίωση από τις οργανώσεις (Ψηλός, 1983).

Ο Κλάδος Πρόνοιας του ΤΕΑΕΥΕΕΟ που είχε συσταθεί με τις διατάξεις της αριθμ. 59360/σ. 1509/24-01-1950 Απόφασης Υπουργού Εργασίας καταργήθηκε από την ημερομηνία συγχώνευσης του ταμείου. Τα αποθεματικά του καταργούμενου κλάδου διανεμήθηκαν σε όσους είχαν υπαχθεί στην ασφάλιση του ταμείου και είχαν συμπληρώσει μέχρι την ημερομηνία συγχώνευσης τρία έτη ασφάλισης.

Από 01/01/2013 στο πλαίσιο εξ ορθολογισμού του ασφαλιστικού συστήματος και εξοικονόμησης πόρων οι συντάξεις του ΤΕΑΕΥΕΕΟ καταργήθηκαν. Η πρόβλεψη αυτή (Ν. 4093/2012) εφαρμόστηκε γιατί οι συνδικαλιστικές συντάξεις χρηματοδοτούνταν κατά κύριο λόγο από μέρος των εσόδων των ασφαλιστικών οργανισμών. Εξαιρέθηκαν της κατάργησης της σύνταξής τους όσοι δεν εργάζονταν και δεν λάμβαναν σύνταξη από οποιονδήποτε άλλο φορέα κύριας ή επικουρικής ασφάλισης (Κοντιάδης, Αμίτσης, 2000. Βλ. και Εγκύκλ. Φ90022/24599/916/12-11-2012, και Φ90023/23781/871/09-11-2012).

Σύνοψη κεφαλαίου

Στο κεφάλαιο αυτό τεκμηριώθηκε ότι τα πολυάριθμα κλαδικά ταμεία αναδεικνύουν μεν τις κατακτήσεις των εργαζομένων για την ασφαλιστική τους κάλυψη αλλά και μια πολυδιάσπαση που στάθηκε αποτρεπτικός παράγοντας για τη δημιουργία μιας κοινής ασφαλιστικής αντίληψης, δράσης και λειτουργίας. Ενώ ο κατακερματισμός της κοινωνικής ασφάλισης θεωρείται ότι διευκολύνει τη δημιουργία ασφαλιστικής συνείδησης και ότι απλουστεύει τη διοίκηση λόγω του περιορισμένου και ομοιόμορφου κύκλου ασφαλισμένων, παράλληλα οδηγεί σε αναρχία και διαρκή σύγχυση ορολογίας και ερμηνευτικών απόψεων. Έτσι αντί να δημιουργείται ασφαλιστική συνείδηση καλλιεργείται το αίσθημα της πλεονεξίας έναντι άλλων. Το οξύμωρο στην όλη διαδικασία δομής του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης παραπέμπει στη διαρθρωτική εμπλοκή των κυρίαρχων στρωμάτων γύρω από τον κρατικό μηχανισμό. Σε κάθε περίπτωση οι επείσακτοι θεσμοί που δεν ήταν προσαρμοσμένοι στα ελληνικά δεδομένα και η παραδοσιακή ιδεολογία, διαμόρφωσαν ένα πεδίο με δυσλειτουργίες, καθυστερήσεις, διαστρεβλώσεις και νοθεύσεις (Τσουκαλάς, 1999).

Με την παράθεση δέκα συγκεκριμένων παραδειγμάτων αποδεικνύεται το πολύμορφο σχήμα της κοινωνικής ασφάλισης που συνέτεινε στη διπλή και πολλαπλή ασφάλιση, στην άνιση κατανομή πόρων και σε εκτεταμένες καταστρατηγήσεις. Υπό αυτές τις συνθήκες από τη δεκαετία του 90 και μετέπειτα πραγματοποιήθηκαν κάποιες

αναγκαστικές ενοποιήσεις μη βιώσιμων φορέων προκειμένου να διασφαλιστούν οι ασφαλισμένοι και οι συνταξιούχοι τους. Στη συνέχεια τη δεκαετία του 2000 πραγματοποιούνται ομαδικές ενοποιήσεις που διαχωρίζουν τους ασφαλιστικούς φορείς ανάλογα με τις παροχές τους (π.χ εφάπαξ, σύνταξη, παροχές υγείας) και οδηγούν σε μεγαλύτερα σχήματα κοινωνικής ασφάλισης, καταλήγοντας σε ένα το ΕΤΕΑΕΠ. Ενώ οι εντάξεις των ασφαλιστικών φορέων σε ένα ενιαίο φορέα είχαν ως σκοπό την επίλυση των δυσλειτουργιών, των καθυστερήσεων στην εξυπηρέτηση των ασφαλισμένων, την ενιαία νομοθεσία για την εξασφάλιση ισότητας, όπως θα υποδειχθεί στο κεφάλαιο που ακολουθεί δημιούργησαν περαιτέρω προβλήματα.

Η επισήμανση αδικαιολόγητων νομοθετικών ρυθμίσεων μεταξύ των ταμείων επικουρικής ασφάλισης, τα δέκα παραδείγματα που τεκμηριωμένα παρατέθηκαν, αποκαλύπτουν ελλείμματα κοινωνικής δικαιοσύνης στη μη εφαρμογή της ισότητας. Δυστυχώς κατά την ελληνική θεσμοθέτηση νομοπαρασκευαστικού έργου ποτέ δεν εξετάστηκαν οι οικονομικές επιπτώσεις των νόμων, το περιθώριο για τη διαφορετική ερμηνεία τους, την επιβάρυνση του συστήματος δικαιοσύνης και την παραγωγικότητα ή μη της δημόσιας διοίκησης. Οι υπερπροστατευτικές νομοθετικές ασφαλιστικές νησίδες περιορίζουν τον επιθυμητό συντονισμό και την εναρμόνιση μεταξύ των επικουρικών ταμείων. Οι διεκδικήσεις ομάδων εργαζομένων για τη θεσμοθέτηση ιδιαίτερης μεταχείρισης αυτών, είναι κατανοητή στο πλαίσιο που δεν αναδεικνύει ιδιοτελή συντεχνιακή προσέγγιση στο δημόσιο διάλογο και δεν παραβλέπει τα δικαιώματα άλλων. Η εξάρτηση των συνταξιοδοτικών απολαβών με τις εισφορές και τα χρόνια ασφάλισης που νομοθετήθηκε με τον Ν.4387/2016 δεν αποκλείει τις ανισότητες καθώς υπάρχουν ασάφειες που ερμηνεύονται ανά περίπτωση. Σημαντικό παράδειγμα αυτής της τακτικής αποτελεί ο υπολογισμός των εισφορών του ΤΕΑΠΟΚΑ του οποίου ο ειδικός πόρος εκλήφθηκε ως ποσοστό εισφοράς εργοδότη. Στο πλαίσιο αυτό μπορεί με το Ν. 4387/2016 να επιτεύχθηκε ισονομία, καθώς θεσπίστηκαν όμοιοι κανόνες συνταξιοδότησης για όλους, παλαιούς και νέους εργαζόμενους του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα, μισθωτούς και αυτοαπασχολούμενους αλλά, εφόσον υφίστανται ακόμη διαφορές στη θεμελίωση συνταξιοδότησης και στον υπολογισμό της σύνταξης, ανάλογα με τις εισφορές που κατετέθησαν, και εφόσον κάποιες από αυτές αποτελούσαν ειδικούς πόρους, αυτή κλονίζεται.

Η περιορισμένη και ανοργάνωτη εργατική τάξη και τα επί μέρους προβλήματά της είχαν ως αποτέλεσμα την πολυδιάσπαση της συνδικαλιστικής ηγεσίας. Ότι κάποιοι συνδικαλιστικοί ηγέτες πραγματοποιούσαν συναλλαγές με τα πολιτικά κόμματα και το

κράτος, ή εξέφραζαν την κυβερνητική πολιτική επ' ωφελείας του κλάδου τους είναι εμφανές στην ίδρυση του ασφαλιστικού τους οργανισμού (ΤΕΑΕΥΕΕΟ) και στην ευνοϊκή νομοθεσία του. Το προνόμιο της καταβολής συνδικαλιστικής σύνταξης με ελάχιστα χρόνια ασφάλισης σε πρώιμη ηλικία σε όσους ελάμβαναν και άλλη σύνταξη (κύρια και επικουρική) καταργήθηκε από 01/01/2013 με το Ν. 4093/12 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016. Αποτελεί ειρωνεία ότι η κατάργηση αυτή επεβλήθη από τους οικονομικούς επιτηρητές της χώρας με την οικονομική κρίση.

Μετά την τομή που επέφερε στην ασφαλιστική νομοθεσία ο Ν.2084/1992 (ενιαίο καθεστώς συνταξιοδότησης και ασφάλισης των «νέων» ασφαλισμένων) οι σπουδαιότερες αλλαγές επήλθαν μετά το έτος 2010 όταν καταργήθηκαν ευνοϊκές ρυθμίσεις και περιορίστηκε η ειδική μεταχείριση ομάδων ασφαλισμένων. Στον μεν πρώτο καθορίστηκαν δυσμενείς συνθήκες συνταξιοδότησης για τους νέους ασφαλισμένους και ευνοήθηκαν οι παλαιοί, ενώ στο δεύτερο αυξήθηκαν τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης και ο απαιτούμενος χρόνος ασφάλισης και παράλληλα δόθηκε το δικαίωμα συνταξιοδότησης στις μητέρες ανηλίκων που δεν το είχαν προηγουμένως. Αυτοί που θεσμοθετούν τελικά, έχουν την ανάλογη γνώση; Πριν την όποια πρόταση για το κόστος της επιλογής τους στηρίζονται σε αναλογιστική μελέτη, όπως επιβάλλει η νομοθεσία; Έχουν συσχετίσει την επιλογή τους με την πορεία της οικονομίας, της απασχόλησης, των δημογραφικών δεδομένων και των αποθεματικών του συστήματος; Σε τι οφείλεται τελικά η αύξηση της συνταξιοδοτικής δαπάνης ενώ επιβάλλονται συνεχώς μειώσεις; Έχει κοστολογηθεί ποτέ η επιβεβλημένη νομοθεσία ώστε να αποτελέσει την αναγκαία γνώση για το μέλλον; Η επίδραση της οικονομικής κρίσης είχε ως αποτέλεσμα τη θέσπιση νόμων που στόχευαν μεν στην εξασφάλιση σημαντικών οικονομιών κλίμακος αλλά και στην απλούστευση της νομοθεσίας με τη διαχείριση ασφαλιστικών θεμάτων από λιγότερο προσωπικό με αυτοματισμό των διαδικασιών μέσω τεχνολογίας. Οι σπουδαιότερες αλλαγές εξ ορθολογισμού του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης παρατίθενται στον κάτωθι πίνακα (4.13). Το γεγονός ότι ο εξορθολογισμός έχει δυσμενή χροιά αποδεικνύεται στο ότι από τις 19 νομοθετικές ρυθμίσεις που περιλαμβάνει ο πίνακας μόνο οι 2 ευνοούν τους ασφαλισμένους και αυτές είναι η επαναφορά κατώτατων ορίων για την κύρια σύνταξη και η επαναφορά του ποσοστού υπολογισμού σύνταξης λόγω θανάτου. Οι υπόλοιπες αφορούν σε καταργήσεις διατάξεων, αυξήσεις ορίων ηλικίας, περικοπές συντάξεων.

Πίνακας 4.13: Η επίδραση της οικονομικής κρίσης: Ρυθμίσεις εξομάλυνσης διαφορών στη χρηματοδότηση, τις προϋποθέσεις

**συνταξιοδότησης και στις εισφορές, παροχές των επικουρικών
ταμείων»**

Νόμος	Κοινωνική Ασφάλεια
3863/2010	Αύξηση ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης και ημερών ασφάλισης για τους ασφαλισμένους Ιδιωτικού Τομέα
3863/2010	Συμπλήρωση ασφαλιστικών προϋποθέσεων με νέες εξαγορές (για κύρια και επικουρική ασφάλιση- εξαιρείται το τ.ΕΤΕΑΜ)
3865/2010	Αύξηση ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης και ημερών ασφάλισης για τους ασφαλισμένους δημοσίου Τομέα
4093/2012	Κατάργηση Δώρων Χριστουγέννων, Πάσχα, Επιδομάτων Αδείας- Αύξηση ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης
4251/2014	Κατάργηση κοινωνικών πόρων
4336/2015	Αύξηση ορίων ηλικίας
4387/2016	Ενιαίος τρόπος υπολογισμού σύνταξης για τους φορείς κύριας ασφάλισης και αντίστοιχα της επικουρικής
4387/2016	Κατάργηση δικαιώματος των υπαλλήλων Δημοσίου, ΔΕΚΟ και τραπεζών συνταξιοδότησης με αναστολή
4387/2016	Περικοπή σύνταξης σε εργαζόμενους συνταξιούχους 60% (κύριας και επικουρικής)
4670/2020	Περικοπή σύνταξης σε εργαζόμενους συνταξιούχους 30% (κύριας και επικουρικής)
4387/2016	Κατάργηση διάφορων επιδομάτων και παροχών από την επικουρική ασφάλιση (έξοδα κηδείας, επίδομα απολύτου αναπηρίας, οικογενειακά)
4387/2016	Κατάργηση ευνοϊκότερης μεταχείρισης αναπήρων με ποσοστό σε Ψυχιατρική Νόσο
4387/2016	Ενιαίος υπολογισμός σύνταξης λόγω θανάτου συνταξιούχου 50%
4611/2019	Επαναφορά υπολογισμού σύνταξης λόγω θανάτου συνταξιούχου στο 70%
4387/2016	Κατάργηση κατώτατων ορίων κύριας και επικουρικής σύνταξης
4499/2017	Επαναφορά κατώτατων ορίων μόνο για την κύρια σύνταξη
4578/2018	Καθορισμός έναρξης συνταξιοδότησης σύνταξης για τους φορείς κύριας ασφάλισης και αντίστοιχα της επικουρικής
4611/2019	Χορήγηση σύνταξης λόγω θανάτου σε τέκνο έως το 24 ^ο έτος της ηλικίας του (χωρίς την απαραίτητη προϋπόθεση απόδειξης σπουδών)
4611/2019	Μείωση ποσού σύνταξης λόγω θανάτου (50%) μετά την τριετία

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.

Το ΕΤΕΑΕΠ

Εισαγωγή κεφαλαίου

Η παράθεση στοιχείων του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος που προηγήθηκε, προδιόρισε καταστάσεις που, μεταξύ άλλων, κλονίζουν τη γενικότερη βιωσιμότητά του και αφορούν κυρίως στη νομοθετική και διοικητική πολυδιάσπασή του, στις ανισότητες παροχών και εισφορών μεταξύ των ασφαλισμένων. Παρατέθηκαν οι αλληπάλληλες ενοποιήσεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης που απέβλεπαν στην εγκαθίδρυση ενιαίου ασφαλιστικού καθεστώτος, κυρίως στον υπολογισμό ασφαλιστικών εισφορών και σύνταξης. Όσον αφορά στην επικουρική ασφάλιση, διένυσε και αυτή μια σταδιακή διαδικασία ενοποίησης αποσκοπώντας στην εναρμόνιση των προϋποθέσεων συνταξιοδότησης και των ασφαλιστικών διαδικασιών. Προκειμένου να ξεπεραστούν οι παθογένειες και οι μεταβαλλόμενες οικονομικές, κοινωνικές και δημογραφικές συνθήκες που απειλούν τη βιωσιμότητα των ασφαλιστικών φορέων με συνεχείς νομοθετικές ρυθμίσεις από το έτος 2012 έως και το 2018 τα επικουρικά ταμεία εντάσσονταν σε ένα ενιαίο ταμείο και μαζί με τις δομές εφάπαξ κατέληξαν στο Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών (ΕΤΕΑΕΠ).

Στο κεφάλαιο αυτό μελετάται το ΕΤΕΑΕΠ, η οργάνωσή του, τα προβλήματα που προέκυψαν και οι θεσμικές παρεμβάσεις ενοποίησης διαδικασιών που πραγματοποιήθηκαν. Ακόμη, στοιχεία από το Τμήμα Στατιστικών και Μελετών του ΕΤΕΑΕΠ των απονεμιθησών συντάξεων, η κατανομή τους ανά πρώην ασφαλιστικό ταμείο και ανά τομέα απασχόλησης (δημόσιος, ιδιωτικός, ΔΕΚΟ, Τραπεζών, Αυτοαπασχολούμενοι) υποδεικνύουν τις οικονομικές ανισότητες μεταξύ συνταξιούχων διαφορετικών ταμείων.

5.1. Το ΕΤΕΑΕΠ

Το ΕΤΕΑΕΠ αποτελεί την εξέλιξη του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης (ΕΤΕΑ) που συστάθηκε βάσει του Ν. 4052/2012 Κεφ. ΙΑ αρθρ 35-48. Στη συνέχεια με τους Ν. 4325/2015, Ν. 4336/2015 και συγκεκριμένα με το άρθρο 74 του Ν. 4387/2016, μετονομάστηκε από 1/1/2017 σε ΕΤΕΑΕΠ «ΕΝΙΑΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΦΑΠΑΞ ΠΑΡΟΧΩΝ». Τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Έχει έδρα την Αθήνα και λειτουργεί με ενιαία διοικητική και οικονομική οργάνωση.

Σκοπός του ΕΤΕΑΕΠ είναι η παροχή επικουρικής σύνταξης λόγω γήρατος, αναπηρίας και θανάτου στους εργαζόμενους στον ιδιωτικό, δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, στις τράπεζες και στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας καθώς και στα μέλη των οικογενειών τους και η καταβολή προνοιακού εφάπαξ. Στο ΕΤΕΑΕΠ έγιναν σταδιακά οι εντάξεις των Ταμείων, Τομέων, Κλάδων και Λογαριασμών που προέβλεπε ο νόμος. Στο πλαίσιο αυτό, στο ΕΤΕΑΕΠ μεταφέρονται όλα τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των ασφαλισμένων και συνταξιούχων των εντασσόμενων Ταμείων και Κλάδων, ανεξάρτητα από τη χρονική περίοδο ασφάλισής τους. Το πλήθος των ασφαλισμένων ανέρχεται σε 2.430.000 και των συνταξιούχων σε 1.231.600 (στοιχεία 12/2017). Στο Ταμείο εργάζονται 600 υπάλληλοι (κεντρική υπηρεσία και περιφερειακά).

Εκτενέστερα το ΕΤΕΑΕΠ αποτελεί καθολικός διάδοχος:

α) του κεφαλαίου ΙΑ' ΕΝΙΑΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ του Ν.4052/2012:

Άρθρο 35: «1. Συνιστάται νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) με την επωνυμία Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης (Ε.Τ.Ε.Α.), αποκαλούμενο στο εξής «ΕΤΕΑ», το οποίο τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης και έχει έδρα την Αθήνα. Έναρξη λειτουργίας του ορίζεται η 1η Ιουλίου 2012. 2. Σκοπός του είναι η παροχή μηνιαίας επικουρικής σύνταξης λόγω γήρατος, αναπηρίας και θανάτου στους εργαζόμενους στον ιδιωτικό, δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, στις τράπεζες και τις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, καθώς και στα μέλη των οικογενειών τους.»

Άρθρο 36: «1. Στο ΕΤΕΑ εντάσσονται από την έναρξη λειτουργίας του: α) το Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών (ΕΤΕΑΜ), β) οι τομείς του Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιωτικού Τομέα (ΤΕΑΙΤ), γ) το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων (ΤΕΑΔΥ) και οι τομείς αυτού «ΤΕΑΠΟΚΑ» και «ΤΑΔΚΥ», δ) το Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Τραπεζοϋπαλλήλων (ΕΤΑΤ) ως προς την επικουρική ασφάλιση, ε) οι τομείς του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ταμείου Ασφάλισης Υπαλλήλων Τραπεζών και Επιχειρήσεων Κοινής Ωφέλειας (ΤΑΥΤΕΚΩ) και στ) ο Κλάδος Ασφάλισης Προσωπικού ΔΕΗ του ΤΑΥΤΕΚΩ ως προς τους κατ' επικουρική ασφάλιση ασφαλισμένους του. Το ΕΤΕΑ λειτουργεί με ενιαία διοικητική και οικονομική οργάνωση.»

β) της παρ. 28 του άρθρου 1 του Ν. 4334/2015 «Επείγουσες ρυθμίσεις για τη διαπραγμάτευση και σύναψη συμφωνίας με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης

(Ε.Μ.Σ.)» όπως αντικαταστάθηκε, από τότε που ίσχυσε, ήτοι από 16-07-2015, με την περίπτωση 2 της υποπαραγράφου Ε2 της παραγράφου Ε του άρθρου 2 του νόμου 4336/2015: «Από 1.9.2015 εντάσσονται υποχρεωτικά στο Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης (ΕΤΕΑ) και διέπονται από τις διατάξεις της νομοθεσίας του και τη γενικότερη νομοθεσία, ως ισχύουν: α) οι Τομείς του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Τ.Ε.Α.Π.Α.Σ.Α., β) ο Κλάδος Επικουρικής Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών του Ο.Α.Ε.Ε., γ) ο Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Αρτοποιών (Τ.Ε.Α.Α.) του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών του Ο.Α.Ε.Ε., δ) ο Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Πρατηριούχων Υγρών Καυσίμων (Τ.Ε.Α.Π.Υ.Κ.) του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών του Ο.Α.Ε.Ε., ε) ο Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ε.Τ.Α.Α., στ) ο Τομέας Ασφάλισης Συμβολαιογράφων (Τ.Α.Σ.) του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ε.Τ.Α.Α., ζ) ο Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Δικηγόρων (Τ.Ε.Α.Δ.) του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ε.Τ.Α.Α., η) ο Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιοκτητών Συντακτών και Υπαλλήλων Τύπου του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ε.Τ.Α.Π.-Μ.Μ.Ε., θ) ο Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Τεχνικών Τύπου Αθηνών και Θεσσαλονίκης του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ε.Τ.Α.Π.-Μ.Μ.Ε., ι) ο Κλάδος Επικουρικής Ασφάλισης Ναυτικών (Κ.Ε.Α.Ν.) του Ν.Α.Τ.,

ια) το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Ιδρυμάτων Εμπορικού Ναυτικού (Τ.Ε.Α.Π.Ι.Ε.Ν.).

Η ένταξη στο ΕΤΕΑ πραγματοποιείται με τους όρους και τις προϋποθέσεις των διατάξεων των άρθρων 35 έως και 48 του ν. 4052/2012 (Α'41), ως ισχύουν, εξαιρουμένων των διατάξεων του άρθρου 36 του νόμου αυτού.»

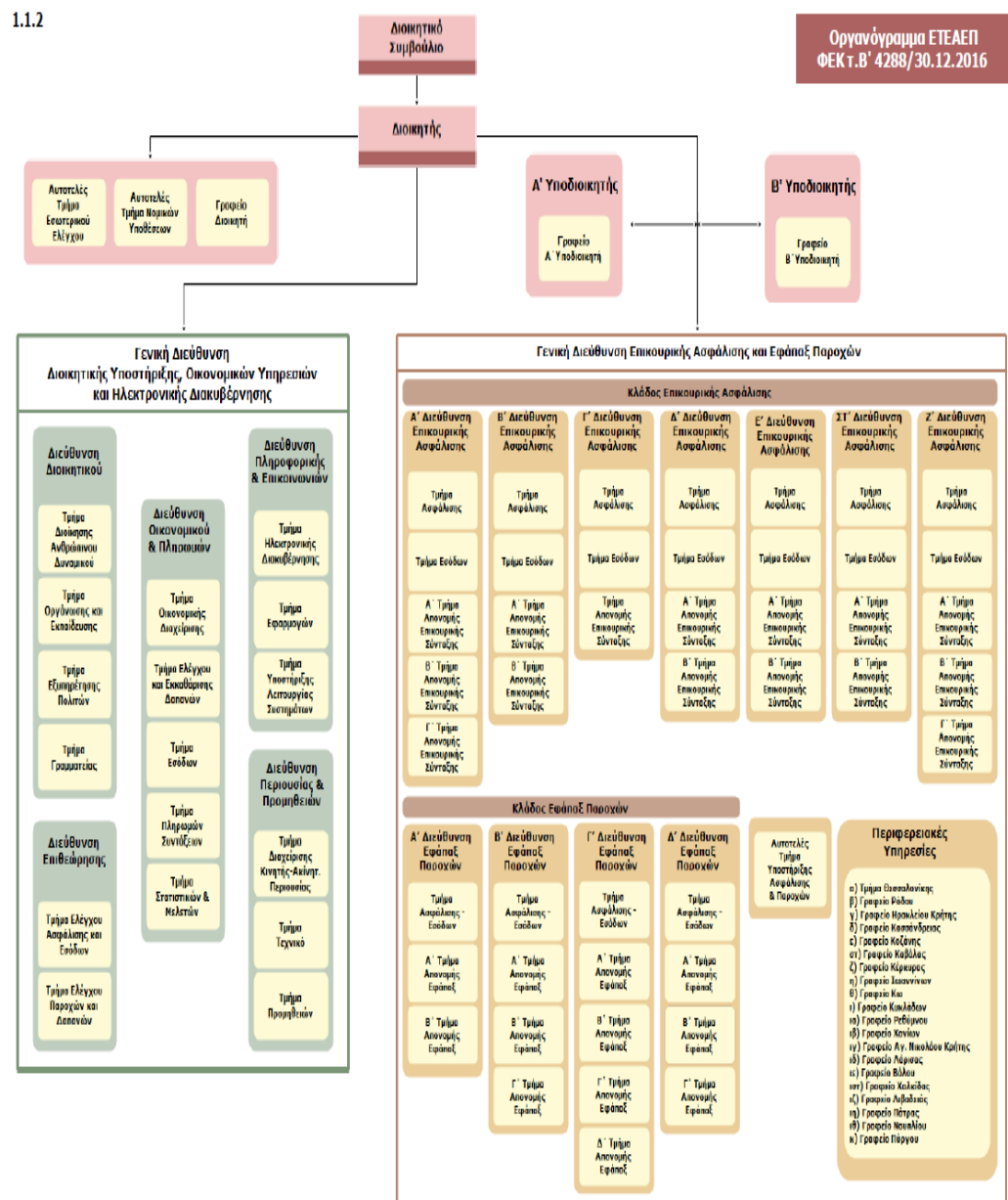
γ) του κεφαλαίου ΣΤ' ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ Ε.Τ.Ε.Α. ΚΑΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΡΩΗΝ Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε, του Ν. 4387/2016:

Άρθρο 74: «3. α. Το Ε.Τ.Ε.Α. μετονομάζεται σε «Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών» αποκαλούμενο εφεξής «Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π.». Το Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π. συγκροτούν δύο (2) κλάδοι, οι οποίοι λειτουργούν με οικονομική και λογιστική αυτοτέλεια: α) κλάδος επικουρικής ασφάλισης και β) κλάδος εφάπαξ παροχών, στους οποίους παρακολουθούνται αυτοτελώς οι εισφορές κάθε κλάδου. β. Όπου στην κείμενη νομοθεσία αναφέρεται «Ε.Τ.Ε.Α.» νοείται εφεξής «Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π.».

5.2. Διάρθρωση του ΕΤΕΑΕΠ

Όπως έχει επισημανθεί, αντίθετα από τον τομέα της κύριας σύνταξης που ο αριθμός των ασφαλιστικών ταμείων περιορίστηκε και ήταν δυνατή η ομαδοποίησή τους, στον τομέα της επικουρικής σύνταξης η ομαδοποίηση δεν ήταν ούτε επιθυμητή αλλά ούτε και εφικτή. Με τη δημιουργία του ΕΤΕΑ και στη συνέχεια του ΕΤΕΑΕΠ για τις ανάγκες οργάνωσης και λειτουργίας του όσα επικουρικά ταμεία είχαν επαγγελματική ταύτιση και ταυτόσημο (όσο το δυνατόν) νομοθετικό πλαίσιο συγκεντρώθηκαν σε ανάλογες διευθύνσεις.

Διάγραμμα 1: Οργανόγραμμα ΕΤΕΑΕΠ

Η Γενική Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών διαρθρώνεται ως εξής:

1. Η **Α΄ Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης** επιμελείται των ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών θεμάτων των ασφαλισμένων του τέως Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων (ΤΕΑΔΥ) και των Τομέων Επικουρικής Ασφάλισης (α) Υπαλλήλων Αστυνομίας Πόλεων (ΤΕΑΥΑΠ), (β) Ελληνικής Χωροφυλακής (Τ.Ε.Α.Ε.Χ.), (γ) Υπαλλήλων Πυροσβεστικού Σώματος (Τ.Ε.Α.Υ.Π.Σ.) του τέως Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης και Πρόνοιας Απασχολούμενων στα Σώματα Ασφαλείας (ΤΕΑΠΑΣΑ).

2. Η **Β΄ Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης** επιμελείται των ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών θεμάτων των ασφαλισμένων του τέως Τομέα Ασφάλισης Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων (ΤΑΔΚΥ) και του τέως Τομέα Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΤΕΑΠΟΚΑ).

3. Η **Γ΄ Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης** επιμελείται των ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών θεμάτων των ασφαλισμένων του τέως Τομέα Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων (ΤΕΑΥΕΚ).

4. Η **Δ΄ Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης** επιμελείται των ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών θεμάτων των ασφαλισμένων του τ. Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών (τ. ΕΤΕΑΜ), των Τομέων Επικουρικής Ασφάλισης (α) Ιδιοκτητών Συντακτών και Υπαλλήλων Τύπου και (β) Τεχνικών Τύπου Αθηνών και Θεσσαλονίκης του Ενιαίου Ταμείου Ασφάλισης Προσωπικού Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΕΤΑΠ-ΜΜΕ), του Ειδικού Λογαριασμού Επικούρισης Προσωπικού της Αγροτικής Τράπεζας (τ.ΕΛΕΜ), του Ταμείου Αλληλοβοηθείας Προσωπικού Τραπεζικής Πίστεως (τ. ΤΑΠΤΠ) του Ενιαίου Ταμείου Ασφάλισης Τραπεζοϋπαλλήλων (ΕΤΑΤ) ως προς την επικουρική ασφάλιση. Επίσης από 01/06/2015 επιμελείται των ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών θεμάτων των ασφαλισμένων του Ειδικού Λογαριασμού «Κεφάλαιο Επικουρικής Σύνταξης Προσωπικού ΕΒΖ» και του Ταμείου Αλληλοβοηθείας Υπαλλήλων Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης (Τ.Α.Υ.Ε.Β.Ζ). Ακόμη από 01/01/2018 επιμελείται των ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών θεμάτων των ασφαλισμένων του ΛΕΠΕΤΕ.

5. Η **Ε΄ Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης** επιμελείται των ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών θεμάτων των ασφαλισμένων των τ. Τομέων Επικουρικής Ασφάλισης

Προσωπικού ΟΤΕ, ΕΛΤΑ και ΕΤΒΑ και των τ. Τομέων Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού ΔΕΗ, ΕΡΤ και ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

6. Η **ΣΤ΄ Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης** επιμελείται των ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών θεμάτων των ασφαλισμένων του τέως Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών του ΟΑΕΕ, των Τομέων Επικουρικής Ασφάλισης Αρτοποιών (ΤΕΑΑ) και Πρατηριούχων Υγρών Καυσίμων (ΤΕΑΠΥΚ) του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών του ΟΑΕΕ και των Τομέων Επικουρικής Ασφάλισης (α) Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων, (β) Συμβολαιογράφων (ΤΑΣ) και (γ) Δικηγόρων (ΤΕΑΔ) του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του ΕΤΑΑ.

7. Η **Ζ΄ Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης** επιμελείται των ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών θεμάτων των ασφαλισμένων: α) του τέως Τομέα Επικουρικής Ασφάλισης Εκπαιδευτικών Ιδιωτικής Γενικής Εκπαίδευσης (ΤΕΑΕΙΓΕ), β) του τέως Τομέα Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Ανώνυμων Εταιρειών Οινοποιίας Ζυθοποιίας και Οινοπνευματοποιίας (ΤΕΑΠΟΖΟ), γ) του τέως Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης Χημικών (τ. ΤΕΑΧ), δ) του τέως Τομέα Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Ναυτικών και Τουριστικών Πρακτορείων (ΤΕΑΥΝΤΠ), ε) του τέως Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης Ναυτικών (ΚΕΑΝ) και στ) του τέως Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Ιδρυμάτων Εμπορικού Ναυτικού (ΤΕΑΠΙΕΝ).

8. Η **Α΄ Διεύθυνση Εφάπαξ Παροχών** επιμελείται των θεμάτων ασφάλισης και εφάπαξ παροχών των Τομέων: α. Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων, β. Πρόνοιας Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ., γ. Πρόνοιας Ορθόδοξου Εφημεριακού Κλήρου της Ελλάδος, δ. Πρόνοιας προσωπικού Εμπορικών, Βιομηχανικών, Επαγγελματικών, Βιοτεχνικών Επιμελητηρίων του Κράτους, ε. Πρόνοιας Προσωπικού Ταμείου Νομικών, στ. Πρόνοιας Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων του τέως Ταμείου Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων (Τ.Π.Δ.Υ.) καθώς και του Ειδικού Λογαριασμού Πρόνοιας προσωπικού του Ι.Κ.Α. - Ε.Τ.Α.Μ..

9. Η **Β΄ Διεύθυνση Εφάπαξ Παροχών** επιμελείται των θεμάτων ασφάλισης και εφάπαξ παροχών του τέως Ταμείου Πρόνοιας Ιδιωτικού Τομέα (ΤΑΠΙΤ) με τους Τομείς του: α. Πρόνοιας Εργατοϋπαλλήλων Μετάλλου, β. Πρόνοιας Προσωπικού Εταιρειών Λιπασμάτων, γ. Πρόνοιας Προσωπικού Εταιρειών Τσιμέντων, δ. Πρόνοιας Προσωπικού Ιπποδρομιών, ε. Πρόνοιας Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων, στ. Πρόνοιας Ξενοδοχοϋπαλλήλων, ζ. Πρόνοιας Λιμενεργατών, η. Πρόνοιας Υπαλλήλων Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς, θ. Πρόνοιας Προσωπικού Οργανισμού Εθνικού Θεάτρου.

10. Η Γ΄ Διεύθυνση Εφάπαξ Παροχών επιμελείται των θεμάτων ασφάλισης και εφάπαξ παροχών (Α) του κλάδου πρόνοιας του Ενιαίου Ταμείου Ασφάλισης Προσωπικού Εργαζομένων στα Μ.Μ.Ε. (Ε.Τ.Α.Π.- Μ.Μ.Ε.) με τους Τομείς του: α. Τομέα Πρόνοιας Ιδιοκτητών, Συντακτών και Υπαλλήλων Τύπου, β. Τομέα Πρόνοιας Εφημεριδοπωλών και Υπαλλήλων Πρακτορείων Αθηνών, γ. Τομέα Πρόνοιας Εφημεριδοπωλών και Υπαλλήλων Πρακτορείων Θεσσαλονίκης, (Β) του κλάδου πρόνοιας του Ταμείου Ασφάλισης Υπαλλήλων Τραπεζών και Επιχειρήσεων Κοινής Ωφέλειας (Τ.Α.Υ.Τ.Ε.Κ.Ω.) με τους Τομείς του: α. Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Ο.Τ.Ε., β. Κλάδο Ασφάλισης Προσωπικού ΔΕΗ (ΚΑΠ - Δ.Ε.Η.), γ. Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Ο.Σ.Ε., δ. Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Ε.Ρ.Τ. και Τουρισμού, ε. Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Εμπορικής Τραπεζής, στ. Τομέα Πρόνοιας Προσωπικού Ιονικής- Λαϊκής Τραπεζής, (Γ) του τέως Ταμείου Πρόνοιας Αξιωματικών Εμπορικού Ναυτικού (Τ.Π.Α.Ε.Ν.) και (Δ) του τέως Ταμείου Πρόνοιας Κατωτέρων Πληρωμάτων Εμπορικού Ναυτικού (Τ.Π.Κ.Π.Ε.Ν.)

11. Η Δ΄ Διεύθυνση Εφάπαξ Παροχών επιμελείται των θεμάτων ασφάλισης και εφάπαξ παροχών του Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Απασχολουμένων (Ε.Τ.Α.Α.) με τους Τομείς του: α. Πρόνοιας Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων. β. Πρόνοιας Υγειονομικών. γ. Πρόνοιας Δικηγόρων Αθηνών. δ. Πρόνοιας Δικαστικών Επιμελητών. ε. Πρόνοιας Συμβολαιογράφων. στ. Πρόνοιας Εργοληπτών Δημοσίων Έργων.

Πίνακας 5.1: Διευθύνσεις ΕΤΕΑΕΠ και ταμεία επικουρικής ασφάλισης

Α΄ Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης	ΤΕΑΔΥ	Παιδείας, Μεταφορών, Εμπορίου
	ΤΕΑΔΥ	Δικαιοσύνης, Οικονομικών
	ΤΕΑΠΑΣΑ	Υπαλλήλων Αστυνομίας Πόλεων (ΤΕΑΥΑΠ) Ελληνικής Χωροφυλακής (Τ.Ε.Α.Ε.Χ.) Υπαλλήλων Πυροσβεστικού Σώματος (Τ.Ε.Α.Υ.Π.Σ.)
	ΤΕΑΔΥ	Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, Βιομηχανίας, Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Προεδρίας της Κυβερνήσεως και Εξωτερικών, Υγείας και Κοινωνικών Υπηρεσιών
Β΄ Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης	ΤΑΔΚΥ	
	ΤΕΑΠΟΚΑ	
Γ΄ Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης	ΤΕΑΥΕΚ	

Δ' Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης	τ. ΕΤΕΑΜ	
	ΕΤΑΠ- ΜΜΕ	Ιδιοκτητών Συντακτών και Υπαλλήλων Τύπου Τεχνικών Τύπου Αθηνών και Θεσσαλονίκης
	ΕΤΑΤ	Ειδικού Λογ. Επικούρισης Προσ. Αγροτικής Τρ. (τ. ΕΛΕΜ) Ταμείου Αλληλοβοήθειας Προσ. Τρ. Πίστewος (τ. ΤΑΠΤΠ) ΛΕΠΕΤΕ
	Τ.Α.Υ.Ε.Β.Ζ	Ταμείου Αλληλοβοήθειας Υπαλλήλων Ελληνικής Βιομηχανίας Ζάχαρης
Ε' Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης		ΟΤΕ, ΕΛΤΑ, ΕΤΒΑ
		ΔΕΗ, ΕΡΤ και ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΣΤ' Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης	ΟΑΕΕ	Ελευθέρων Επαγγελματιών Αρτοποιών (ΤΕΑΑ) Πρατηριούχων Υγρών Καυσίμων (ΤΕΑΠΥΚ)
	ΕΤΑΑ	Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων Συμβολαιογράφων (ΤΑΣ) Δικηγόρων (ΤΕΑΔ)
Ζ' Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης	ΤΕΑΙΤ	Χημικών (ΤΕΑΧ) Υπαλλ. Ναυτικών και Τουριστ. Πρακτορείων (ΤΕΑΥΝΤΠ)
		Εκπαιδευτικών Ιδιωτικής Γενικής Εκπαίδευσης (ΤΕΑΕΙΓΕ) Προσωπ. Εταιρειών Οινοποιίας Ζυθοποιίας (ΤΕΑΠΟΖΟ)
	NAT	Ναυτικών (ΚΕΑΝ) Προσωπ. Ιδρυμάτων Εμπορικού Ναυτικού (ΤΕΑΠΕΝ)

Πηγή: www.eteaep.gr

Πίνακας 5.2: Διευθύνσεις ΕΤΕΑΕΠ και ταμεία εφάπαξ παροχών

Α' Διεύθυνση Εφάπαξ	ΤΠΔΥ	Τ. Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων, Πρόνοιας Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ., Πρόνοιας Ορθόδοξου Εφημεριακού Κλήρου της Ελλάδος, Τ. Πρόνοιας προσωπικού Εμπορικών, Βιομηχανικών, Επαγγελματικών, Βιοτεχνικών Επιμελητηρίων του Κράτους, Τ. Πρόνοιας Προσωπικού Ταμείου Νομικών, Τ. Πρόνοιας Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων
	ΙΚΑ-ΕΤΑΜ	Ειδικός Λογαριασμός Πρόνοιας προσωπικού του Ι.Κ.Α. - Ε.Τ.Α.Μ
Β' Διεύθυνση Εφάπαξ	ΤΑΠΠΤ	Τ. Πρόνοιας Εργατοϋπαλλήλων Μετάλλου, Τ. Πρόνοιας Προσωπικού Εταιρειών Λιπασμάτων, Τ. Πρόνοιας Προσωπικού Εταιρειών Τσιμέντων, Τ. Πρόνοιας Προσωπικού Ιπποδρομιών, Τ. Πρόνοιας Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων, Τ. Πρόνοιας Ξενοδοχοϋπαλλήλων, ζ. Πρόνοιας Λιμενεργατών,

		<p>Τ. Πρόνοιας Υπαλλήλων Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς, Τ. Πρόνοιας Προσωπικού Οργανισμού Εθνικού Θεάτρου</p>
Γ' Διεύθυνση Εφάπαξ	ΕΤΑΠ-ΜΜΕ	<p>Τομέας Πρόνοιας Ιδιοκτητών, Συντακτών και Υπαλλήλων Τύπου, Τ. Πρόνοιας Εφημεριδοπωλών και Υπαλλήλων Πρακτορειών Αθηνών, Τ. Πρόνοιας Εφημεριδοπωλών και Υπαλλήλων Πρακτορειών Θεσσαλονίκης,</p>
	Τ.Α.Υ.Τ.Ε.Κ.Ω.	<p>Τ. Πρόνοιας Προσωπικού Ο.Τ.Ε., Κλάδος Ασφάλισης Προσωπικού ΔΕΗ (ΚΑΠ - Δ.Ε.Η.), Τ. Πρόνοιας Προσωπικού Ο.Σ.Ε., Τ. Πρόνοιας Προσωπικού Ε.Ρ.Τ. και Τουρισμού, Τ. Πρόνοιας Προσωπικού Εμπορικής Τραπέζης, Τ. Πρόνοιας Προσωπικού Ιονικής-Λαϊκής Τραπέζης,</p>
	Τ.Π.Α.Ε.Ν	Τ. Πρόνοιας Αξιοματικών Εμπορικού Ναυτικού
	Τ.Π.Κ.Π.Ε.Ν.	Τ. Πρόνοιας Κατωτέρων Πληρωμάτων Εμπορικού Ναυτικού
Δ' Διεύθυνση Εφάπαξ	Ε.Τ.Α.Α	<p>Τ. Πρόνοιας Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων. Τ. Πρόνοιας Υγειονομικών. Τ. Πρόνοιας Δικηγόρων Αθηνών. Τ. Πρόνοιας Δικαστικών Επιμελητών. Τ. Πρόνοιας Συμβολαιογράφων. Τ. Πρόνοιας Εργοληπτών Δημοσίων Έργων</p>

Πηγή: www.eteaep.gr

5.3. Προβλήματα και θεσμικές παρεμβάσεις του ΕΤΕΑΕΠ

Το υφιστάμενο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, και ιδιαίτερα αυτό της επικουρικής ασφάλισης, όπως επισημάνθηκε λειτουργεί με ποικίλες δομές και διαφοροποιήσεις (ανά κλάδο, επίπεδο παροχών, προϋποθέσεις θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος) οι οποίες φέρουν δυσχέρειες στην αποδοτική λειτουργία του, παρά τις βελτιώσεις που έχουν γίνει στη γενική νομοθεσία επί σειρά ετών. Με την ίδρυση του ΕΤΕΑ, στη συνέχεια του ΕΤΕΑΕΠ και την ένταξη σε αυτό της πλειονότητας των επικουρικών ταμείων μειώθηκε το πολυποίκιλο του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος αναφορικά με την επικουρική ασφάλιση. Για την ομογενοποίηση και την αποτελεσματικότερη λειτουργία του ΕΤΕΑΕΠ απαιτήθηκε μια σειρά θεσμικών παρεμβάσεων με κυριότερη τη θέσπιση ενιαίου ποσοστού εισφοράς των ασφαλισμένων και των εργοδοτών. Τα ποσοστά προσδιορίστηκαν σε 3% για τον ασφαλισμένο και σε 3% για τον εργοδότη επί των πάσης φύσεως αποδοχών του εργαζόμενου. Προβλέφθηκε τα ποσοστά αυτά να

προσαυξάνονται για τους υπαγόμενους στα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα κατά 1,25% για τον ασφαλισμένο και κατά 0,75% για τον εργοδότη και για τους υπαγόμενους στα υπερβαρέα επαγγέλματα κατά 1 % για τον ασφαλισμένο και 2% για τον εργοδότη. Επίσης προβλέφθηκε ότι όλα τα προβλεπόμενα ποσοστά εισφορών υπέρ των ταμείων - τομέων και κλάδων που θα εντάσσονται στο ΕΤΕΑΕΠ και τα οποία υπερβαίνουν τα οριζόμενα ποσοστά, καθώς και οι ασφαλιστές αποδοχές επί των οποίων υπολογίζονται δεν θα εξακολουθούν να ισχύουν.

Ως προς τις παροχές προβλέφθηκε ότι α) το ποσό της σύνταξης θα διαμορφώνεται λαμβάνοντας υπόψη δημογραφικά δεδομένα, β) τα ποσοστά επιστροφής θα είναι ανάλογα με τις καταβληθείσες εισφορές και την ποσοστιαία μεταβολή που θα προκύπτει από τη σχέση μεταξύ εισφορών και παροχών. Ακόμη ως προς την αναπροσαρμογή των συντάξεων, σε περίπτωση ελλειμμάτων του οργανισμού, προβλέφθηκε αυτόματος μηχανισμός εξισορρόπησης που θα εξετάζει τα έσοδα και τα έξοδα του οργανισμού, λαμβάνοντας υπόψη τα απολογιστικά στοιχεία του προηγούμενου έτους. Επίσης στην περίπτωση ελλειμμάτων νομοθετήθηκε να πραγματοποιείται χρήση των περιουσιακών στοιχείων της επικουρικής ασφάλισης.

Για τη λειτουργία του ΕΤΕΑΕΠ και την επίλυση ασφαλιστικών προβλημάτων απαιτήθηκαν και άλλες παρεμβάσεις που αφορούσαν σε διάφορα θέματα, κάποια από αυτές αποτυπώνονται στον πίνακα:

Πίνακας 5.3: Προβλήματα λειτουργίας επικουρικής ασφάλισης

Προβλήματα ΕΤΕΑΕΠ	Ανάλυση
Πολυνομία	Έλλειψη κωδικοποίησης νομοθεσίας- θεσμικός κατακερματισμός έλλειψη συστήματος γενικών κανόνων
Διασπαρμένες διευθύνσεις	Συνεχείς μετακομίσεις υπηρεσιών, Αρχείων, εφαρμογών
Μετακινήσεις, ελλείψεις προσωπικού	Με τις συγχωνεύσεις απαιτείται συνδυαστική και εξειδικευμένη γνώση του νομοθετικού πλαισίου που εφαρμόζεται στην κάθε ασφαλιστική περίπτωση αλλά και μια ειδικότερη γνώση του νομοθετικού πλαισίου της κύριας ασφάλισης στην οποία εντάσσονται οι ασφαλισμένοι και την εφαρμογή ειδικών διατάξεων κατά περίπτωση, όπως έχουν προκύψει από τη συνεχώς βελτιούμενη νομοθεσία.

Πηγή: Επεξεργασία της γράφουσας

Για την επίλυση των προβλημάτων ελήφθησαν αποφάσεις (βλ. πίνακα 5.4) από τη διοίκηση και δόθηκαν οδηγίες στις ανάλογες διευθύνσεις.

Πίνακας 5.4: Αποφάσεις της διοίκησης του ΕΤΕΑΕΠ για επίλυση προβλημάτων

α/α	Αρ. πρωτ./ ημερ.	Αποδέκτες/ Διευθύνσεις	Θέμα
1	14/7/2017 και 24/07/2017	Επικουρική, Εφάπαξ, Οικονομική	Αχρεωστήτως καταβληθείσες παροχές
2	162989/4-10-2017	ΕΦΚΑ, Γραφείο Διοικητή	Επικουρική ασφάλιση κρεωπωλών
3	194667/23-11-2017 & 15/02/2018 & 80413/28-3-2018	Επικουρική, Εφάπαξ	Απόδοση ανείσπρακτων συντάξεων λόγω κληρονομικού δικαιώματος
4	30/11/2017	Επικουρική, Εφάπαξ	Χρόνος ασφάλισης που πραγματοποιήθηκε στην ασφάλιση εντασσόμενων στο ετεα φορέων & απασχόληση συνταξιούχων
5	5248/11-1-2018 & 9924/18-1-2018 & 21844/2-2-2018	Επικουρική, Οικονομική, Πληροφορικής, ΕΦΚΑ, ΟΠΣ-ΙΚΑ	Παροχή οδηγιών για τον υπολογισμό των επικουρικών συντάξεων λόγω γήρατος ΕΤΕΑΕΠ από 1/1/2015
7	14369/24-1-2018	ΕΦΚΑ, Γενική Δ/νση Επικουρικής	Προσαύξηση ποσού σύνταξης εργαζόμενων συνταξιούχων – τροποποίηση οδηγιών
8	12/03/2018	Γ' Δ/νση Επικουρικής	Χορήγηση εφάπαξ με διαδοχική ασφάλιση ΝΑΤ
9	27/03/2018	Β' Δ/νση Εφάπαξ	χορήγηση εφάπαξ στους ασφαλισμένους του ΤΑΕΥ πριν την συνταξιοδότηση τους, λόγω συμπλήρωσης 20ετους ασφάλισης
10	115418/17-5-2018	Εφάπαξ	Μεταφορά αχρεωστήτως καταβληθεισών εισφορών μεταξύ Δ/νσεων εφάπαξ
11	11/6/2018	Επικουρική, ΕΦΚΑ, ΟΠΣ-ΙΚΑ	Υπολογισμός συντάξεων λόγω θανάτου ασφαλισμένου μετά την 1/1/2015
12	18/07/2018	Επικουρική, ΕΦΚΑ, ΟΠΣ-ΙΚΑ	Διευκρινήσεις σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων διαδοχικής ασφάλισης
13	191760/13-9-2018	Επικουρική, ΕΦΚΑ, ΟΠΣ-ΙΚΑ	πλασματική 35ετια σε περιπτώσεις ανικανότητας
14	214370/15-10-2018	Επικουρική, ΕΦΚΑ, ΟΠΣ-ΙΚΑ	Παροχή οδηγιών για τον υπολογισμό της προσαύξησης των επικουρικών συντάξεων του ΕΤΕΑΕΠ από 1/1/2015 και μετά.
15	221930/18-10-2018	Επικουρική, ΕΦΚΑ, ΟΠΣ-ΙΚΑ	Τροποποίηση οδηγιών για τον υπολογισμό της προσαύξησης των επικουρικών συντάξεων

			του ΕΤΕΑΕΠ από 1/1/2015 και μετά.
16	43505/27-2-2019	Επικουρική, ΕΦΚΑ, ΟΠΣ-ΙΚΑ	Παροχή οδηγιών για την εφαρμογή του gk στις επικουρικές συντάξεις από 1/1/2015 και μετά.
17	69832/1-4-2019	Επικουρική, Εφάπαξ, ΕΦΚΑ, ΟΠΣ-ΙΚΑ	εισφορές μη Μισθωτών & Αυτοαπασχολούμενων

Πηγή: Γενική Διεύθυνση Επικουρικής Ασφάλισης

Ο ανωτέρω πίνακας με έγγραφα –οδηγίες της διοίκησης προς τους φορείς επικουρικής ασφάλισης και εφάπαξ παροχών αναδεικνύει μεν την πολυπλοκότητα των θεμάτων που έπρεπε να επιλυθούν αλλά και :

1. Το γεγονός ότι οι οδηγίες απευθύνονται και προς τον ΕΦΚΑ (κύριος φορέας ασφάλισης) καθώς έχει αναλάβει σημαντικό μέρος εξυπηρέτησης της επικουρικής ασφάλισης, όπως η είσπραξη και η βεβαίωση των εισφορών της αλλά και η έκδοση συντάξεων του μεγαλύτερου επικουρικού ταμείου του ΕΤΕΑΜ.
2. Ότι μετά την έκδοση του Ν. 4387/2016 ο οποίος υποχρέωνε την επικουρική ασφάλιση σε ενιαίο υπολογισμό συντάξεων για όλες τις αιτήσεις που υπεβλήθησαν από 01/01/2015 και μετά, οι διευκρινιστικές εγκύκλιοι για την έκδοση συντάξεων δόθηκαν (5248/11-1-2018 & 9924/18-1-2018 & 21844/2-2-2018) με μεγάλη καθυστέρηση, στις αρχές του έτους 2018 και αφορούσαν μόνο στο ένα μέρος υπολογισμού της σύνταξης. Ο τρόπος υπολογισμού της σύνταξης (προσαύξηση αυξημένου ασφαλιστρού και gk) ολοκληρώθηκε στις 27/02/2019. Έτσι αιτήσεις που υπεβλήθησαν από 01/01/2015 και μετά λόγω ασαφειών του νόμου εξυπηρετήθηκαν, κατ' ανάγκη, το έτος 2019.

Επισημαίνεται ότι το επικουρικό του ΝΑΤ (ΚΕΑΝ) που εντάχθηκε στο ΕΤΕΑΕΠ αλλά εξυπηρετείται από το ΝΑΤ έως τον Ιούνιο του έτους 2020 δεν έχει ολοκληρώσει τη διαδικασία υπολογισμού των επικουρικών συντάξεων σύμφωνα με το Ν. 4387/2016.

5.4. Στοιχεία οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ ομάδων ταμείων του ΕΤΕΑΕΠ

Για τις ανάγκες οργάνωσης και λειτουργίας του ΕΤΕΑΕΠ όσα επικουρικά ταμεία είχαν επαγγελματική ταύτιση και ανάλογο νομοθετικό πλαίσιο συγκεντρώθηκαν σε ανάλογες διευθύνσεις. Ο τρόπος αυτός διοίκησης και οργάνωσης, που εφαρμόστηκε για πρώτη φορά, επιτρέπει τη διερεύνηση ανισοτήτων σε παροχές και εισφορές μεταξύ των ταμείων λαμβάνοντας υπόψη και ομαδικά κριτήρια (διερεύνηση ανά τομέα απασχόλησης, π.χ. δημόσιο, ιδιωτικό, αυτοαπασχολούμενοι κ.ά). Στο θεωρητικό μέρος της διδακτορικής διατριβής επισημάνθηκε ότι οι συντάξεις αποτελούν πυρήνα της κοινωνικής ασφάλισης και σημαντική συνιστώσα της ελληνικής οικονομίας (Borsch-Supan, Τήνιος, 2002). Στο

σημείο αυτό είναι απαραίτητο αρχικά να παρατεθούν γενικές επισημάνσεις που καταδεικνύουν ευρύτερα τις ανισότητες μεταξύ συνταξιοδοτικών ομάδων και στη συνέχεια να καταγραφούν οι επιμέρους διαφορές. Για το λόγο αυτό ακολουθούν πίνακες με τα ταμεία του ΕΤΕΑΕΠ, την ομαδοποίηση αυτών, τα ποσά παροχών συντάξεων ανά τομέα απασχόλησης (δημόσιος, ιδιωτικός, ΔΕΚΟ, τραπεζών και αυτοαπασχολουμένων) και ανά πρώην ταμείο.

Στον **Πίνακα 5.5**, αναφέρονται ομαδοποιημένα τα πρώην επικουρικά ταμεία που εντάχθηκαν στο ΕΤΕΑΕΠ, σύμφωνα με τον τομέα απασχόλησης.

Πίνακας 5.5: Ομαδοποίηση επικουρικών ταμείων του ΕΤΕΑΕΠ σε τομείς

Τομέας απασχόλησης	Πρώην επικουρικό ταμείο
ΔΗΜΟΣΙΟ	ΤΕΑΔΥ (Δημοσίων Υπαλλήλων)
	ΤΑΔΚΥ (Δημοτ. Κοινοτικών Υπαλλήλων)
	ΤΕΑΠΟΚΑ (Δημ. Υπαλλ. Ασφ. Ταμείων)
	ΤΕΑΥΑΠ (Αστυνομίας Πόλεων)
	ΤΕΑΕΧ (Ελλην. Χωροφυλακής)
	ΤΕΑΥΠΣ (Πυροσβ. Σώματος)
ΙΔΙΩΤ. ΕΠΙΧ	ΤΕΑΥΕΚ (Εμπορ. Καταστημ)
	ΕΤΕΑΜ
	ΤΣΕΑΠΣΓΟ (Συνεταιριστικών. Οργανώσεων)
	ΤΕΑΙΣΥΤ (Συντακτών Τύπου)
	ΤΕΑΤΤΑΘ (Τεχνικών Τύπου)
	ΤΕΑΧ (Χημικών)
	ΤΕΑΥΝΤΠ (Ναυτ. Τουρ. Πρακτορ)
	ΤΕΑΕΙΓΕ (Ιδιωτ. Εκπαιδευτικών)
	ΤΕΑΠΟΖΟ (Οινοπ. Ζυθοποιίας)
	ΚΕΑΝ (Ναυτικών)
	ΤΕΑΠΙΕΝ (Προσ. Ιδρυμ. Εμπ. Ναυτ)
ΤΡΑΠΕΖΕΣ	ΕΛΕΜ (Αγροτική)
	ΤΕΑΠΕΤΕ (Εμπορική)
	ΤΑΠΤΠ (Πίστewς)
	ΕΤΒΑ
ΔΕΚΟ	ΟΤΕ
	ΕΛΤΑ

	ΔΕΗ
	ΕΡΤ-Τουρισμού
ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	ΤΕΑΑ (Αρτοποιιών)
	ΤΕΑΠΥΚ (Υγρών Καυσίμων)
	ΤΣΜΕΔΕ (Μηχανικοί)
	ΤΑΣ (Συμβολαιογράφοι)
	ΤΕΑΔ (Δικηγόροι)

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Στον **Πίνακα 5.6**, καταγράφεται ο αριθμός των συνταξιούχων λόγω γήρατος ανά τομέα **στις 31/12/2017**, το ποσοστό τους επί του συνόλου των συνταξιούχων του ΕΤΕΑΕΠ και η ελάχιστη, μέγιστη και μέση **απονεμηθείσα σύνταξη** (δηλ. το αρχικό μεικτό ποσό χωρίς τις περικοπές ή μειώσεις που εφαρμόστηκαν από το 2011 και εφεξής).

**Πίνακας 5.6: Κατανομή Συντάξεων Γήρατος του ΕΤΕΑΕΠ
ανά Τομέα απασχόλησης στις 31/12/2017**

	Πλήθος συντάξεων	% επί συνόλου	Ελάχιστη	Μέγιστη	Μέσος Όρος
ΔΗΜΟΣΙΟ	280.610	31,16%	12,89	1.037,22	245,27
ΙΔΙΩΤ. ΕΠΙΧ	541.548	60,13%	0,50	1.576,34	290,39
ΤΡΑΠΕΖΕΣ	9.683	1,08%	43,76	4.119,00	884,18
ΔΕΚΟ	57.649	6,40%	27,68	1.406,72	416,16
ΑΥΤΟ- ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	11.083	1,23%	19,17	1.412,27	357,71
ΣΥΝΟΛΟ	900.573	100,00%			291,59

Πηγή: Τμήμα Στατιστικών και Μελετών του ΕΤΕΑΕΠ

Ως προς τις ανισότητες μεταξύ των 5 τομέων (δημόσιο, ιδιωτικό, ΔΕΚΟ, τραπεζών και αυτοαπασχολουμένων) επισημαίνονται:

- Τα ποσοστά των συνταξιούχων του δημοσίου και των ΔΕΚΟ (31,16% + 6,40% = 37,56) παρουσιάζουν ουσιαστικά δυσανάλογα στοιχεία σε σχέση με αυτά του ιδιωτικού τομέα (60,13%), σύμφωνα με το υπολογιζόμενο εργατικό δυναμικό της χώρας. Υπό κανονικές συνθήκες θα έπρεπε το πλήθος των συνταξιούχων του ιδιωτικού τομέα να ήταν πολλαπλάσιο από αυτό που καταδεικνύεται. Συμπερασματικά, αυτό μπορούμε να το αποδώσουμε στο γεγονός ότι η εισφοροδιαφυγή στο δημόσιο και στις ΔΕΚΟ είναι

αδύνατη, αντιθέτως στον ιδιωτικό τομέα είναι εφικτή και συνήθης. Ο μη περιορισμός της εισφοροδιαφυγής δηλώνει τη διοικητική υστέρηση του συστήματος της κοινωνικής ασφάλισης. Γενικότερα το μέγεθος της εισφοροδιαφυγής, της αποφυγής ανασφάλιστης εργασίας και της διασφάλισης εσόδων εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα της οργάνωσης και εποπτείας του ασφαλιστικού οργανισμού.

- Το χαμηλό ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων αποδίδεται στο γεγονός ότι τα περισσότερα επικουρικά τους ταμεία ιδρύθηκαν μετά το έτος 2008 και στην επιτρεπόμενη εθελοντική ένταξη των ασφαλισμένων σε αυτά.

- Τα ποσά των συντάξεων ανά τομέα διαφέρουν μεταξύ τους παρουσιάζοντας μεγάλες αποκλίσεις. Ενδεικτικά επισημαίνουμε στον τομέα των τραπεζών τη μέγιστη επικουρική σύνταξη 4.119,00 € και τον υψηλό, σε σχέση με τους άλλους τομείς, μέσο όρο 884,19 €. Το γεγονός αυτό οφείλεται στις διεκδικήσεις- πιέσεις του τραπεζικού κλάδου του οποίου το συνδικάτο συνιστούσε σημαντικό φορέα πολιτικοκοινωνικών αποφάσεων. Τα επικουρικά ταμεία των τραπεζών είχαν ως υποχρέωση να καλύπτουν τις εγγυημένες παροχές προς τους εργαζόμενους μετά τη λήξη της απασχόλησης με το λεγόμενο προσυνταξιοδοτικό καθεστώς. Για να μην παρουσιάσουν υψηλά αναλογιστικά ελλείμματα οι τράπεζες με τον προσδιορισμό μελλοντικών υποχρεώσεών τους προς τους εργαζόμενους και να καταστούν μη βιώσιμες αποφασίστηκε τα επικουρικά των τραπεζών (ΤΕΑΠΕΤΕ, ΕΛΕΜ, ΤΠΤΠ) να ενταχθούν στο ΕΤΕΑ και στη συνέχεια στο ΕΤΕΑΕΠ. Τα επικουρικά ταμεία των τραπεζών είναι τα μόνα στο ΕΤΕΑΕΠ που χορηγούν προσυνταξιοδοτικό καθεστώς. Επισημαίνεται ότι η τήρηση της ισότητας αποκλείει την αυθαίρετη εξομοίωση καταστάσεων που τελούν κάτω από διαφορετικές συνθήκες, αλλά και τη διαφορετική μεταχείριση ίδιων ή παρόμοιων καταστάσεων. Στην περίπτωση των επικουρικών ταμείων των Τραπεζών δεν αιτιολογείται η ανάγκη παροχής μεγαλύτερης κοινωνικής προστασίας.

- Τη δεύτερη θέση όσον αφορά στο μέσο όρο σύνταξης καταλαμβάνει ο τομέας ενέργειας και επικοινωνιών (ΔΕΚΟ) γεγονός που αποδεικνύει και αυτού του κλάδου το πολιτικό δυναμικό του. Ως προς τα αυξημένα ποσοστά των συνταξιούχων των ΔΕΚΟ επισημαίνουμε και το γεγονός ότι κατά περιόδους πριμοδοτήθηκαν οι εργαζόμενοι για την έξοδό τους από την εργασία. Η εξυγίανση των ΔΕΚΟ και η μείωση του λειτουργικού τους κόστους, επήλθε με την εκμετάλλευση του συνταξιοδοτικού συστήματος ανατρέποντας κάθε αναλογιστική πρόβλεψη και αυξάνοντας τις συνταξιοδοτικές δαπάνες. Επισημαίνεται ότι στο πλαίσιο της ισότητας οι ασφαλισμένοι θα πρέπει να απολαμβάνουν μια ίση μεταχείριση σε σχέση με την κοινωνική ασφάλιση, οποιαδήποτε και αν είναι η

επαγγελματική τους ενασχόληση και ο φορέας στον οποίο υπάγονται. Η διαφορετικότητα των συνθηκών εργασίας (π.χ υπαγωγή στα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα) μπορεί να λαμβάνεται υπόψη, εφόσον επιδρά αποφασιστικά στον τρόπο ασφάλισης, Οι ιδιαίτερες συνθήκες απασχόλησης απαιτούν αναγκαίες προσαρμογές της νομοθεσίας ωστόσο σε όμοιες ανάγκες πρέπει να παρέχεται ένα παρόμοιο επίπεδο προστασίας.

Στον **Πίνακα 5.7**, παρουσιάζονται αναλυτικότερα τα ταμεία που έχουν συμπεριληφθεί στον κάθε τομέα. Αποτυπώνεται το πλήθος των συνταξιούχων λόγω γήρατος του κάθε επιμέρους ταμείου, η ελάχιστη, μέγιστη και μέση **απονεμηθείσα σύνταξη** όπως επίσης και το οικονομικό αποτέλεσμα του επανυπολογισμού της σύνταξης όπως εφαρμόστηκε με το Ν.4387/2016 στα επικουρικά ταμεία.

**Πίνακας 5.7: Κατανομή Συντάξεων Γήρατος του ΕΤΕΑΕΠ ανά
πρώην ταμείο στις 31/12/2017**

		Πλήθος συντάξεων	Απονεμηθείσα σύνταξη με καταστατικές διατάξεις			Επαναυπολογισμός αρ. 96 Ν.4387/2016	
			Ελάχιστη	Μέγιστη	Μέσος Όρος	Μέσος Όρος	Ποσοστό Μείωσης
ΔΗΜΟΣΙΟ	ΤΕΑΔΥ (Δημοσίων Υπαλλ)	188.047	14,45	1.037,22	247,76	187,55	24,30%
	ΤΑΔΚΥ (Δημοτ. Κοινот. Υπαλλ)	24.867	25,84	954,85	344,57	207,84	39,68%
	ΤΕΑΠΟΚΑ	23.735	33,50	1.025,76	362,88	264,57	27,09%
	ΤΕΑΥΑΠ (Αστυνομίας Πόλεων)	12.164	30,00	372,82	88,15	79,61	9,69%
	ΤΕΑΕΧ(Ελλην. Χωροφυλακής)	26.216	12,89	253,77	126,38	114,45	9,44%
	ΤΕΑΥΠΣ (Πυροσβ. Σώματος)	5.581	35,82	421,27	119,32	106,93	10,38%
ΙΔΙΩΤ. ΕΠΙΧ	ΤΕΑΥΕΚ (Εμπορ. Καταστημ)	23.192	8,12	1.030,19	363,76	226,89	37,63%
	ΕΤΕΑΜ	465.591	0,50	1.096,82	279,29	167,02	40,20%
	ΤΣΕΑΠΣΓΟ (Συνετ. Οργ)	6.953	8,40	679,35	287,66	165,14	42,59%
	ΤΕΑΙΣΥΤ (Συντακτών Τύπου)	450	12,31	804,93	299,17	256,19	14,37%
	ΤΕΑΤΤΑΘ (Τεχνικών Τύπου)	805	28,96	617,77	256,00	197,57	22,82%
	ΤΕΑΧ (Χημικών)	2.014	64,19	596,53	268,34	197,11	26,55%
	ΤΕΑΥΝΤΠ (Ναυτ. Τουρ. Πρακτορ)	4.241	1,66	1.576,34	624,68	338,11	45,87%
	ΤΕΑΕΙΓΕ (Ιδιωτ. Εκπαιδευτικών)	1.397	86,10	673,52	360,18	233,95	35,05%
	ΤΕΑΠΟΖΟ (Οινοπ. Ζυθοποιίας)	3.001	2,23	594,32	269,23	172,10	36,08%
	ΚΕΑΝ (Ναυτικών)	33.427	50,63	760,00	354,01	235,55	33,46%
	ΤΕΑΠΙΕΝ (Προσ. Ιδρυμ. Εμπ. Ναυτ)	477	14,32	662,76	232,46	216,64	6,81%

ΤΡΑΠΕΖΕΣ	ΕΛΕΜ (Αγροτική)	4.582	186,53	1.921,86	812,49	494,46	39,14%
	ΤΕΑΠΕΤΕ (Εμπορική)	3.153	60,78	4.119,00	1.054,04	384,94	63,48%
	ΤΑΠΤΠ (Πίστewς)	1.347	43,76	3.592,88	810,19	291,98	63,96%
	ΕΤΒΑ	601	170,95	1.479,57	705,41	332,92	52,81%
ΔΕΚΟ	ΟΤΕ	22.700	65,50	1.406,72	371,93	228,76	38,50%
	ΕΛΤΑ	7.081	27,68	520,40	226,41	155,79	31,19%
	ΔΕΗ	23.856	97,81	888,38	498,46	299,73	39,87%
	ΕΡΤ-Τουρισμού	4.012	106,13	1.153,38	511,87	366,90	28,32%
ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΟΥΜΕΝΟΙ	ΤΕΑΑ (Αρτοποιιών)	2.268	27,70	642,79	125,12	120,15	3,97%
	ΤΕΑΠΥΚ (Υγρών Καυσίμων)	635	19,17	1.412,27	508,65	304,96	40,05%
	ΤΣΜΕΔΕ (Μηχανικοί)	173	19,81	397,14	93,99	77,00	18,08%
	ΤΑΣ (Συμβολαιογράφοι)	981	138,67	653,04	519,16	372,30	28,29%
	ΤΕΑΔ (Δικηγόροι)	7.026	46,45	767,91	403,09	248,32	38,40%

Πηγή: Τμήμα Στατιστικών και Μελετών του ΕΤΕΑΕΠ

Επισημαίνονται ότι:

- Το πλήθος των συνταξιούχων δείχνει το μέγεθος του κάθε ταμείου και παράλληλα σε συνάρτηση με τα ποσά της μέσης σύνταξης, τα χρηματικά ποσά που καταβάλλει για αυτά κάθε μήνα το ΕΤΕΑΕΠ. Διαπιστώνεται το άνισα κατανομημένο βάρος που καλείται να διαχειριστεί και να δαπανήσει το ΕΤΕΑΕΠ και που οφείλεται σε λανθασμένες διαχειριστικές επιλογές και στην ανορθολογική λειτουργία των ταμείων. Η διατήρηση της χρηματοοικονομικής ισορροπίας καθίσταται σχεδόν αδύνατη τόσο λόγω της οικονομικής κρίσης και της μείωσης των εισφορών όσο και λόγω του μη σχηματισμού αποθεματικών.

- Το οικονομικό αποτέλεσμα του επανυπολογισμού των συντάξεων που είχε ως σκοπό τον έλεγχο της αυξητικής πορείας των συνταξιοδοτικών δαπανών και την εξισορρόπηση των ανισοτήτων μεταξύ των ταμείων, εμπεριέχει εκ νέου διαφορές. Ο επανυπολογισμός έλαβε υπόψη κριτήρια όπως ποσοστό εισφοράς ασφαλισμένου και εργοδότη και το ετήσιο ποσοστό αναπλήρωσης της σύνταξης, και εφαρμόστηκε σε τέτοιο ύψος, ώστε να διασφαλίζεται ότι το άθροισμα κύριας και καταβαλλόμενης επικουρικής σύνταξης να μην υπολείπεται του ποσού των 1300 €. Το ΕΤΕΑΕΠ λόγω αδυναμίας (έλλειψη ασφαλιστικών στοιχείων όλου του εργάσιμου βίου των συνταξιούχων, στατιστικών κ.ά.) να εφαρμόσει κατά γράμμα το νόμο και υπό την πίεση του χρόνου εφαρμογής, επέτυχε με τον επανυπολογισμό την εξοικονόμηση χρημάτων για τη βιωσιμότητά του αλλά διατήρησε τις ανισότητες στις παροχές των συνταξιούχων. Οι μέσοι όροι των συντάξεων που διαμορφώθηκαν μετά τον επανυπολογισμό αναδεικνύουν

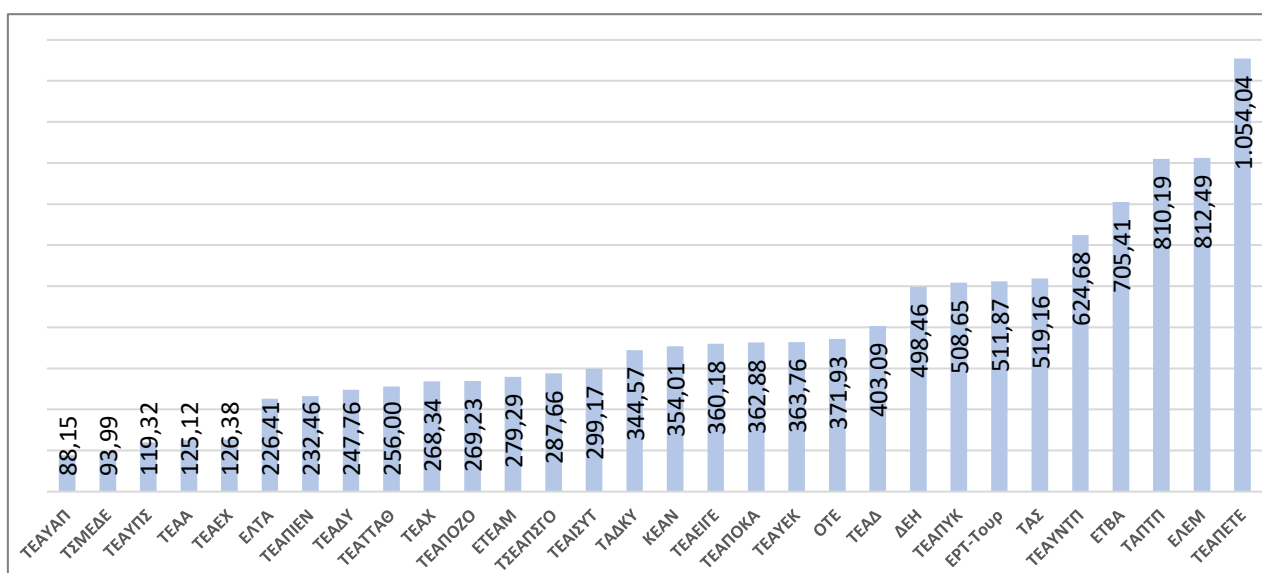
σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ συνταξιούχων ιδίου τομέα (Δημόσιο, ΔΕΚΟ, Ιδιώτες, Αυτοαπασχολούμενοι).

- Το γεγονός ότι αποτυπώνονται ιδιαίτερα χαμηλές συντάξεις πχ. ΤΕΑΠΟΖΟ 2,23 €, ΤΕΑΥΝΤΠ 1,66 € κ.ά. οφείλεται σε προσδιορισμό ποσού σύνταξης με διαδοχική ασφάλιση μεταξύ ταμείου ΝΠΔΔ και επαγγελματικού ΝΠΙΔ. Στις περιπτώσεις αυτές αφού γίνει η θεμελίωση της σύνταξης με το σύνολο του χρόνου επικουρικής ασφάλισης, ο κάθε φορέας αποδίδει το ποσό της σύνταξης που αναλογεί σύμφωνα με τις ημέρες ασφάλισης σε αυτόν. Έτσι υπολογίζεται ποσό σύνταξης ανάλογο με τις ημέρες ασφάλισης που μπορεί να είναι 100 ημέρες και ποσό σχεδόν 1 €.

Ακολούθως απεικονίζονται κατά αύξουσα σειρά η μέση απονεμηθείσα σύνταξη και η μέση επανυπολογισθείσα σύνταξη στα **Διαγράμματα 2.** και 3. αντίστοιχα.

Διάγραμμα 2.

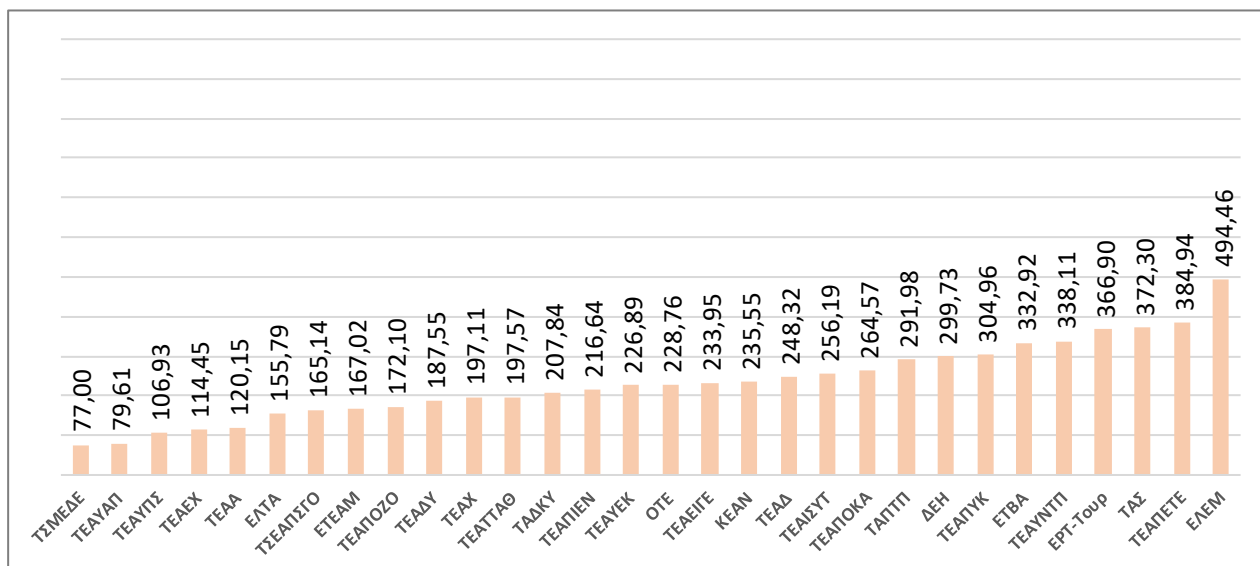
Μέση απονεμηθείσα σύνταξη γήρατος ανά πρώην ταμείο ΕΤΕΑΕΠ στις 31/12/2017

Πηγή: Τμήμα Στατιστικών και Μελετών του ΕΤΕΑΕΠ

Διάγραμμα 3.

Μέση σύνταξη γήρατος ανά πρώην Ταμείο ΕΤΕΑΕΠ μετά τον επαναυπολογισμό του αρ. 96 Ν.4387/2016 στις 31/12/2017

Πηγή: Τμήμα Στατιστικών και Μελετών του ΕΤΕΑΕΠ

Συγκρίνοντας τα δύο διαγράμματα διαπιστώνουμε ότι υπήρξε εξομάλυνση στη μέση απονεμηθείσα σύνταξη ανά ταμείο, δεν υφίστανται πλέον οι μεγάλες διαφορές στα ποσά των συντάξεων αλλά εξακολουθούν να παραμένουν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ τους.

Η σειρά με την οποία κατατάσσονταν τα επικουρικά ταμεία με βάση την απονεμηθείσα σύνταξη, στο πλαίσιο της μείωσης της ανισοκατανομής των συντάξεων, δεν διατηρήθηκε και ως παράδειγμα αναφέρουμε ότι τη θέση του ταμείου με τη μικρότερη απονεμηθείσα σύνταξη που είχε το επικουρικό των αστυνομικών (ΤΕΑΥΑΠ) έλαβε το επικουρικό των μηχανικών (ΤΣΜΕΔΕ). Ομοίως, τη θέση με τη μεγαλύτερη μέση απονεμηθείσα σύνταξη του επικουρικού ταμείου των εργαζομένων της Εμπορικής τράπεζας (ΤΕΑΠΕΤΕ) έλαβε το ταμείο της Αγροτικής (ΕΛΕΜ).

Στον **Πίνακα 5.8.** αποτυπώνεται η κατανομή του πλήθους των συνταξιούχων ανά ορίου ποσού σύνταξης και στον **Πίνακα 5.9.** η ποσοστιαία έκφραση των ως άνω μεγεθών, επισημαίνοντας με γκρι χρώμα σε ποια ποσά εμπίπτει το μεγαλύτερο ποσοστό συνταξιούχων του κάθε ταμείου.

Πίνακας 5.8: Διαστρωμάτωση απονεμηθεισών συντάξεων Γήρατος του ΕΤΕΑΕΠ στις 31/12/2017

Συνολικό πλήθος	0-50	50-100	100-150	150-200	200-250	250-300	300-400	400-500	500-800	800-1000	1000-1500	1500-2000	2000-4500

ΤΕΛΕΙΓΕ	ΤΕΛΥΝΤΠ	ΤΕΛΧ	ΤΕΛΤΑΘ	ΤΕΛΙΣΥΤ	ΤΣΕΛΠΙΣΤΟ	ΕΤΕΛΜ	ΤΕΛΥΕΚ	ΤΕΛΥΠΣ	ΤΕΛΕΧ	ΤΕΛΥΛΠ	ΤΕΛΠΟΚΑ	ΤΑΔΚΥ	ΤΕΛΔΥ
1.397	4.241	2.014	805	450	6.953	465.591	23.192	5.581	26.216	12.164	23.735	24.867	188.047
0	12	0	3	5	5	679	45	96	174	2.980	2	6	256
3	2	45	51	11	193	9.755	81	2.228	6.575	4.656	15	45	3.344
64	11	130	85	40	584	61.697	67	2.361	13.469	3.651	163	201	14.995
117	12	215	76	55	812	80.142	227	494	5.439	574	1.444	190	28.109
162	66	461	62	77	748	81.415	4.605	289	557	257	2.722	4.229	38.826
158	117	549	372	68	977	64.496	5.026	106	2	44	3.321	3.769	58.867
346	979	434	85	97	2.973	81.478	5.695	6	0	2	7.358	8.644	41.984
313	560	170	53	53	631	49.472	3.385	1	0	0	5.809	6.812	1.530
234	1.370	10	18	43	30	36.280	4.028	0	0	0	2.882	960	126
0	466	0	0	1	0	170	31	0	0	0	18	11	9
0	644	0	0	0	0	7	2	0	0	0	1	0	1
0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

ΤΣΜΕΛΕΣ	ΤΕΛΠΥΚ	ΤΕΛΑ	ΤΕΛΠΕΡΤ	ΔΕΗ	ΕΛΤΑ	ΟΤΕ	ΕΤΒΑ	ΤΑΠΠ	ΤΕΛΠΕΤΕ	ΕΛΕΜ	ΤΕΛΠΙΕΝ	ΚΕΑΝ	ΤΕΛΠΟΖΟ
173	635	2.268	4.012	23.856	7.081	22.700	601	1.347	3.153	4.582	477	33.427	3.001
2	40	6	0	0	10	0	0	2	0	0	3	0	6
159	132	542	0	3	161	28	0	7	2	0	20	369	7
5	38	1.325	5	34	745	1.532	10	10	63	0	51	1.220	12
4	3	272	50	222	2.006	1.960	48	15	50	2	96	3.088	285
2	4	77	158	708	1.654	1.722	97	56	61	6	119	6.515	928
0	5	21	299	1.473	1.118	3.505	115	76	54	28	94	4.421	1.025
1	44	18	752	3.421	1.385	5.048	151	147	244	192	85	6.556	581
0	19	6	733	5.527	1	3.055	143	110	250	344	3	6.279	143
0	199	1	2.010	12.466	1	5.820	37	396	477	1.702	6	4.979	14
0	78	0	3	2	0	29	0	210	445	1.319	0	0	0
0	73	0	2	0	0	1	0	189	854	953	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	65	404	36	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	64	249	0	0	0	0

	ΣΥΝΟΛΟ	ΤΕΑΔ	ΤΑΣ
	900.573	7.026	981
0,48%	4.333	1	0
3,16%	28.438	4	0
11,39%	102.582	13	1
14,01%	126.136	128	1
16,31%	146.878	295	0
16,71%	150.499	369	24
18,96%	170.738	1.981	51
9,97%	89.773	4.194	177
8,31%	74.857	41	727
0,31%	2.792	0	0
0,30%	2.727	0	0
0,06%	507	0	0
0,03%	313	0	0

Πηγή: Τμήμα Στατιστικών και Μελετών του ΕΤΕΑΕΠ

Πίνακας 5.9: Ποσοστιαία Διαστρωμάτωση για κάθε τ. Ταμείο των Συντάξεων Γήρατος του ΕΤΕΑΕΠ στις 31/12/2017

ΕΤΕΑΜ	ΤΕΑΥΕΚ	ΤΕΑΥΠΣ	ΤΕΑΕΧ	ΤΕΑΥΑΠ	ΤΕΑΠΟΚΑ	ΤΑΔΚΥ	ΤΕΑΔΥ	
0,146%	0,194%	1,720%	0,664%	24,499%	0,008%	0,024%	0,136%	0-50
2,095%	0,349%	39,921%	25,080%	38,277%	0,063%	0,181%	1,778%	50-100
13,251%	0,289%	42,304%	51,377%	30,015%	0,687%	0,808%	7,974%	100-150
17,213%	0,979%	8,851%	20,747%	4,719%	6,084%	0,764%	14,948%	150-200
17,486%	19,856%	5,178%	2,125%	2,113%	11,468%	17,006%	20,647%	200-250
13,853%	21,671%	1,899%	0,008%	0,362%	13,992%	15,157%	31,304%	250-300
17,500%	24,556%	0,108%		0,016%	31,001%	34,761%	22,326%	300-400
10,626%	14,596%	0,018%			24,474%	27,394%	0,814%	400-500
7,792%	17,368%				12,142%	3,861%	0,067%	500-800
0,037%	0,134%				0,076%	0,044%	0,005%	800-1000
0,002%	0,009%				0,004%		0,001%	1000-1500
								1500-2000
								2000-4500

ΔΕΗ	ΕΛΤΑ	ΟΤΕ	ΕΤΒΑ	ΤΑΠΠ	ΤΕΠΕΤΕ	ΕΛΕΜ	ΤΕΛΠΕΝ	ΚΕΑΝ	ΤΕΛΠΟΣΟ	ΤΕΛΕΓΕ	ΤΕΛΥΝΠ	ΤΕΛΧ	ΤΕΛΤΑΘ	ΤΕΛΣΥΤ	ΤΣΕΛΠΣΟ
	0,141%			0,148%			0,629%		0,200%		0,283%		0,373%	1,111%	0,072%
0,013%	2,274%	0,123%		0,520%	0,063%		4,193%	1,104%	0,233%	0,215%	0,047%	2,234%	6,335%	2,444%	2,776%
0,143%	10,521%	6,749%	1,664%	0,742%	1,998%		10,692%	3,650%	0,400%	4,581%	0,259%	6,455%	10,559%	8,889%	8,399%
0,931%	28,329%	8,634%	7,987%	1,114%	1,586%	0,044%	20,126%	9,238%	9,497%	8,375%	0,283%	10,675%	9,441%	12,222%	11,678%
2,968%	23,358%	7,586%	16,140%	4,157%	1,935%	0,131%	24,948%	19,490%	30,923%	11,596%	1,556%	22,890%	7,702%	17,111%	10,758%
6,175%	15,789%	15,441%	19,135%	5,642%	1,713%	0,611%	19,706%	13,226%	34,155%	11,310%	2,759%	27,259%	46,211%	15,111%	14,051%
14,340%	19,559%	22,238%	25,125%	10,913%	7,739%	4,190%	17,820%	19,613%	19,360%	24,767%	23,084%	21,549%	10,559%	21,556%	42,759%
23,168%	0,014%	13,458%	23,794%	8,166%	7,929%	7,508%	0,629%	18,784%	4,765%	22,405%	13,204%	8,441%	6,584%	11,778%	9,075%
52,255%	0,014%	25,639%	6,156%	29,399%	15,128%	37,145%	1,258%	14,895%	0,467%	16,750%	32,304%	0,497%	2,236%	9,556%	0,431%
0,008%		0,128%		15,590%	14,114%	28,787%					10,988%			0,222%	
		0,004%		14,031%	27,085%	20,799%					15,185%				
				4,826%	12,813%	0,786%					0,047%				
				4,751%	7,897%										

ΤΕΑΔ	ΤΑΣ	ΤΣΜΕΔΕ	ΤΕΑΠΥΚ	ΤΕΑΑ	ΤΕΑΠΕΡΤ
0,014%		1,156%	6,299%	0,265%	
0,057%		91,908%	20,787%	23,898%	
0,185%	0,102%	2,890%	5,984%	58,422%	0,125%
1,822%	0,102%	2,312%	0,472%	11,993%	1,246%
4,199%		1,156%	0,630%	3,395%	3,938%
5,252%	2,446%		0,787%	0,926%	7,453%
28,195%	5,199%	0,578%	6,929%	0,794%	18,744%
59,693%	18,043%		2,992%	0,265%	18,270%
0,584%	74,108%		31,339%	0,044%	50,100%
			12,283%		0,075%
			11,496%		0,050%

Πηγή: Τμήμα Στατιστικών και Μελετών του ΕΤΕΑΕΠ

Οι δύο ανωτέρω πίνακες (5.8, 5.9) διαστρωμάτωσης των συνταξιούχων ανά ποσό σύνταξης κάνουν εμφανέστερες τις αποκλίσεις μεταξύ των ταμείων και επεξηγούν κατά πόσο τα ποσά μικρότερης και μεγαλύτερης σύνταξης που επισημίναμε στον **Πίνακα 5.7** αποτελούν κανόνα ή αντιθέτως εξαίρεση.

Για παράδειγμα μπορεί το ΤΕΑΔΥ και ΤΕΑΠΟΚΑ να χορηγούν ανώτερο ποσό σύνταξης 1.037,22 € και 1.025,76 € αντίστοιχα, ωστόσο αυτό αποδίδεται μόνο σε 1 άτομο. Το γεγονός αυτό αποτελεί εξαίρεση του κανόνα και αφορά σε ιδιαίτερες περιπτώσεις οι οποίες ωστόσο παρασύρουν τη μέση σύνταξη σε ανώτερα επίπεδα.

Επίσης παρατηρείται ότι οι συντάξεις μέχρι 50 € αποτελούν σχεδόν κανόνα για το ΤΕΑΥΑΠ όταν στο ταμείο αυτό μέχρι 100 € λαμβάνει το 63% των συνταξιούχων του και ποσά από 300 € μέχρι 400€ φαίνεται να λαμβάνουν μόνο 2 συνταξιούχοι.

5.5. Οι επιπτώσεις των ανισοτήτων στην Κοινωνική Ασφάλιση

Όπως αναφέρθηκε στο α' κεφάλαιο οι ανεπαρκείς πόροι, η συλλογιστική και η ιεράρχηση της διανομής τους συνθέτουν τους σκοπέλους και τα διλήμματα που διαχειρίζεται η κοινωνική πολιτική (Βενιέρης, 2015). Με την ιστορική αναδρομή του κράτους ευημερίας έγινε αντιληπτό ότι, ιδιαίτερα από τη δεκαετία του 90 και μετέπειτα, τα κράτη ευημερίας εν μέσω δυσμενών οικονομικών εξελίξεων, επικεντρώνονται στην επίτευξη μιας μακροχρόνιας δημοσιονομικής ισορροπίας και προσαρμογής της προς το Σύμφωνο Σταθερότητας. Η ποσοτική αυτή διάσταση οδήγησε σε αναθεωρήσεις των παραδοσιακών

προσεγγίσεων και μορφών του κράτους ευημερίας και κατά συνέπεια της κοινωνικής ασφάλισης (Βενιέρης, 2015· Στεργίου, 2006). Ακόμη, η ποσοτική διάσταση μετατόπισε και μετασχημάτισε και ιδεολογικές θέσεις.

Υπό αυτές τις συνθήκες η εφαρμογή της αρχής της ισότητας που παρουσιάζει εκτενείς ιδιομορφίες, τέθηκε υπό αναθεώρηση και εκφράστηκαν ερωτήματα ως προς τα προσδοκώμενα ή ανεκτά όριά της όπως: Το κράτος προσδοκά την ευημερία που στηρίζεται μόνο στην ιδιωτική πρωτοβουλία και στηρίζει τη θέση η προστασία των αδύναμων να εξυπηρετείται από την εθελοντική φιλανθρωπία (Nozick, 1974); Υποστηρίζει κρατικές υπηρεσίες που να μεριμνούν για τους ασθενέστερους (Rawls, 1972); Μήπως όμως οι εξισωτικές κοινωνικές πολιτικές που επιλέγει ένα κράτος, με στόχο την παρεμπόδιση των αδικιών, δημιουργούν εκμετάλλευση των κοινωνικών παροχών και αναστολή της ατομικής επίδοσης; Οι ανισότητες πηγάζουν από ατομικές διαφορές ή έρχονται ως αποτέλεσμα κοινωνικών συστημικών παθογενειών; Τα ανωτέρω ερωτηματικά έχουν μελετηθεί και εναπόκειται στα οργανωμένα κράτη να βρουν το σωστό μέτρο απόδοσης ίσης και δίκαιης κατανομής των πόρων που θα εξυπηρετούν τα κοινωνικά προβλήματα.

Επισημάνθηκε ότι η κοινωνική ασφάλιση δημιουργήθηκε για την αντιμετώπιση και επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων (υγείας, αναπηρίας, παιδικής ηλικίας, οικογένειας, γηρατειών, κ.α), που προκλήθηκαν από την εκβιομηχάνιση του τέλους του 19ου αιώνα (Baldwin, 1975). Ωστόσο, η συγκρότησή της πραγματοποιήθηκε και στη βάση συλλογικών αξιών, όπως η κοινωνική αλληλεγγύη, η ισότητα και η δικαιοσύνη. Ιδιαίτερα η αρχή της ισότητας κατέχει κεντρική θέση καθώς μέσω της κοινωνικής ασφάλισης, ενεργοποιείται και προστατεύεται το σύνολο των κοινωνικών δικαιωμάτων. Στη βάση αυτή κατορθώθηκε να αντιμετωπιστούν μεν οι κοινωνικοί κίνδυνοι αλλά και να εξομαλυνθεί ο οικονομικός φιλελευθερισμός και ο ατομικισμός (Στεργίου, 2006). Κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι η, κατεξοχήν προστατευτική και υποχρεωτική διάσταση της κοινωνικής ασφάλισης, πέραν του συλλογικού σκοπού και του αναδιανεμητικού χαρακτήρα της, απέτρεπε εκδηλώσεις ανθρώπινων τάσεων όπως η αδιαφορία, η αμέλεια κ.ά. Έτσι, όχι μόνο έμεινε πιστή στις αξίες, στις οποίες στήριξε τη δημιουργία της, αλλά και τις διεύρυνε. Ενώ στην αρχή οργανώθηκε και συστάθηκε στη βάση της συντεχνιακής αλληλεγγύης, στη πορεία έλαβε κρατικό χαρακτήρα. Εκ του αποτελέσματός της φαίνεται ότι διαπαιδαγωγεί τον πολίτη, δίδοντας μαθήματα αλληλεγγύης και συνδυάζοντας το συλλογικό όφελος με την ατομική προσπάθεια.

Από την έναρξη του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης, η πληθώρα κανονιστικών πράξεων για τη θέσπιση καθολικών δικαιωμάτων, ο προσδιορισμός κατώτατων ορίων παροχής, άσχετων από την αγοραία αξία της εργατικής δύναμης και πλείστες άλλες πολιτικές αναδεικνύουν τον ισχυρό μηχανισμό προστατευτικού κλοιού του κράτους ευημερίας. Σήμερα, η κοινωνική ασφάλιση έχει αναδειχθεί σε κύριο όργανο παροχής αλληλέγγυας φροντίδας σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη. Σε κάθε περίπτωση οι πολιτικές της κοινωνικής ασφάλισης πρέπει να προάγουν την ισότητα και να διέπονται από δικαιοσύνη (Βενιέρης, 2015). Δυστυχώς, τα οράματα, οι αξίες, τα προτάγματα και τα ιδανικά που συγκροτούσαν τις ιδεολογίες της ευημερίας αναθεωρούνται και τη θέση τους προσλαμβάνουν ασυμφωνίες και διχογνωμίες για τις έννοιες των αξιών αυτών. Σήμερα η κοινωνική ασφάλιση αντιμετωπίζεται με όρους οικονομικής ανάπτυξης, επενδύσεων και αποταμίευσης. Σε αυτό το πλαίσιο, η ευθύνη για την αντιμετώπιση των κινδύνων μετατίθεται στους πολίτες και δημιουργούνται ανισότητες. Η θεωρία της Δικαιοσύνης του John Rawls (2002) που ανήκει στο πλαίσιο των φιλελεύθερων θεωριών, επιτρέπει την ύπαρξη ανισοτήτων με την προϋπόθεση να ευνοούνται οι λιγότερο προνομιούχοι. Στόχος αυτής της δικαιοσύνης αποτελεί καταρχήν η συμφιλίωση της κοινωνίας. Ωστόσο ο Rawls ως οπαδός του φιλελευθερισμού δεν στηρίζει την, μέσω της κρατικής παρέμβασης, αναδιανομή των αγαθών που παράγονται από την κοινωνία. Η διανεμητική δικαιοσύνη κατά τον Rawls αφορά στην ισότητα των ελευθεριών, πεποίθηση που φαντάζει ουτοπική μέσα σε μια κοινωνία όπου υπάρχουν τόσες πολλές κοινωνικές ανισότητες. Η αξιολόγηση της ισότητας, που δεν είναι μια αφηρημένη έννοια αλλά εστιάζει σε συγκεκριμένα πεδία, πρέπει να πραγματοποιείται με συγκεκριμένα κριτήρια όπως α) τι προσμένουμε από αυτήν και β) ότι τα άτομα που τη διεκδικούν είναι διαφορετικά. Για την αποφυγή ανισοτήτων πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ποικιλομορφία που υπάρχει ανάμεσα στους ανθρώπους και ειδικότερα η ποικιλία των σωματικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών τους τα οποία παράλληλα με όσα συμβαίνουν στο κόσμο, επηρεάζουν τη ζωή τους. (Sen, 2004). Στο πλαίσιο αυτό, οι σύνθετες ανισότητες μεταξύ πολιτών αλλά και ασφαλισμένων, δεν πρέπει να εκλαμβάνονται ως επακόλουθα ατομικών επιλογών, διαφορών και συμπεριφορών για τις οποίες η παρέμβαση είτε δεν απαιτείται ή επιλέγεται η ελάχιστη δυνατή (Βενιέρης, 2015).

Αποτελεί γεγονός αναντίρρητο ότι, οι αντιλήψεις για την ισότητα προσδιορίζουν και τις θέσεις της κοινωνίας για τη δικαιοσύνη. Η βάση της κοινωνικής δικαιοσύνης βρίσκεται στις δεσμεύσεις ενός κοινωνικού συμβολαίου, το οποίο δεν στηρίχθηκε ακριβώς στη ρητή συναίνεση των μερών, αλλά σε βαθύτερες αξίες της κοινωνίας. Πρόκειται για

ένα συμβόλαιο αλληλεγγύης γενεών, όπου η μια γενιά χρηματοδοτεί το σύστημα για τη μελλοντική της ανταμοιβή και παράλληλα βοηθά την απερχόμενη (Supriot, 2010). Το ιδιόρρυθμο αυτό κοινωνικό συμβόλαιο μέχρι την αναθεώρησή του στηριζόταν στην πλήρη και σταθερή απασχόληση. Το γεγονός ότι, τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, έχουν επέλθει αλλαγές στην οικονομία και στην παραγωγή, δημιουργούν μια νέα μορφή κοινωνικού συμβολαίου που υπερασπίζεται δήθεν την ατομική ελευθερία του καθενός με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην οργάνωση της κοινωνικής ασφάλισης (Στεργίου, 2006). Όσον αφορά δε στα αξιακά σύμβολα όπως η συλλογική ευθύνη, η αλληλεγγύη και η αναδιανομή εισοδήματος, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής κρίσης, υπάρχει ο ισχυρισμός ότι αυτά δεν μπορούν να εφαρμοστούν. Οι νέοι όροι όπως ανταγωνιστικότητα, παραγωγικότητα, απαιτήσεις της αγοράς κ.ά παραβλέπουν τα κοινωνικά προβλήματα και δεν διασφαλίζουν τα δικαιώματα των αδυνάτων (Tsantilas, 2004). Σε κάθε περίπτωση η απάντηση στα κοινωνικά προβλήματα πρέπει να στηρίζεται στην αμοιβαιότητα, στην οργανωμένη αλληλεγγύη και ανταπόδοση προς διασφάλιση των κοινωνικών δικαιωμάτων (Βενιέρης, 2015).

Αξιόλογο αναφοράς είναι το γεγονός ότι υπάρχουν και αντίθετες φωνές που θέτουν αξιακούς όρους και στην οικονομική επιστήμη. Στο πλαίσιο αυτό νεοκλασικές οικονομικές θεωρίες που υποστήριζαν τη μεγιστοποίηση της ατομικής ωφέλειας και τον οικονομικό ορθολογισμό της οικονομίας της αγοράς δέχονται σοβαρές αμφισβητήσεις. Σχετικά, ο Amartya Sen (2004) υποστηρίζει την εισαγωγή ηθικών εννοιών στην οικονομία και τη διόρθωση της στέρησης δυνατοτήτων (capabilities) μέσω μιας αναδιανεμητικής παρέμβασης του κράτους. Νέες προσεγγίσεις των κοινωνικών δικαιωμάτων υποστηρίζουν το συμβιβασμό της κοινωνικής προστασίας με τις απαιτήσεις της αγοράς. Στη βάση αυτή δεν προτάσσεται η προσαρμογή των ανθρώπων στις ανάγκες της αγοράς αλλά η προσαρμογή της αγοράς στις ανάγκες τους. Ο Sen (2004) προτάσσει πολιτικές που εφοδιάζουν με όλα τα αναγκαία μέσα τους πολίτες ώστε να αναπτύξουν τη δυναμικότητά τους και μέσω αυτής να επιτύχουν την ευημερία τους.

Όπως αναφέρθηκε στην κοινωνική ασφάλιση, η επιδίωξη της ισότητας στηρίζεται στον καθορισμό συγκριμένων ορίων και προϋποθέσεων, διασφαλίζοντας ακόμη και αυτούς που βρίσκονται άδικα και αδικαιολόγητα σε δυσχερέστερη θέση (Βενιέρης, 2015). Αυτός ο κοινωνικός σκοπός της κοινωνικής ασφάλισης μπορεί να δικαιολογεί διακρίσεις σε βάρος των ασφαλισμένων που εισφέρουν περισσότερο για τη χρηματοδότηση του θεσμού. Σε αντίθετη περίπτωση η εφαρμογή μιας πραγματικής ισότητας θα αλλοίωνε τη φύση της κοινωνικής ασφάλισης και δεν θα τη διαφοροποιούσε από την ιδιωτική.

Ο ρόλος της ισότητας στην κοινωνική ασφάλιση είναι να προσδιορίσει καταρχήν τα μέλη που μπορούν να τύχουν ίσης μεταχείρισης. Συνήθως, το περιβάλλον της κοινωνικής ασφάλισης εμφανίζει θεσμικό πλουραλισμό, με αποτέλεσμα κατά τη ρύθμιση των έννομων σχέσεων, να υφίσταται άνιση μεταχείριση ομοειδών κατηγοριών ασφαλισμένων μέσα στον ίδιο ασφαλιστικό οργανισμό. Στη βάση όμως μιας ίσης μεταχείρισης, δεν γίνονται αποδεκτές διαφορές που έχουν να κάνουν με τη φυλετική καταγωγή του ασφαλισμένου και το φύλο του.

Η σύγκριση σχέσεων και καταστάσεων απομακρύνεται από την εφαρμογή της αρχής της ισότητας όταν πρόκειται και για τη μεταχείριση ανόμοιων κατηγοριών ή καταστάσεων. Έτσι υπάρχουν και οι αποδεκτές ανισότητες που προκύπτουν πάντα από ελεύθερες και όχι αναγκαστικές επιλογές του ατόμου (Rosanvallon, 1992). Η διαφορετική αντιμετώπιση στην κοινωνική ασφάλιση περιπτώσεων που τελούν υπό διαφορετικές ή ειδικές συνθήκες, καθώς και η θέσπιση εξαιρέσεων δικαιολογημένων από ειδικούς λόγους γενικότερου ή υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος είναι θεμιτή. Η νομολογία συχνά υποστηρίζει ότι το διαφορετικό κοινωνικοασφαλιστικό καθεστώς υπό το οποίο τελεί μια κατηγορία εργαζομένων, συνιστά διαφορετικές συνθήκες, ικανές να δικαιολογήσουν τη διαφοροποίηση της ασφαλιστικής τους κατάστασης. Σε κάθε περίπτωση ο νομοθέτης έχει την ευχέρεια να δημιουργεί κατηγορίες προσώπων, αρκεί η ρύθμιση της κατάστασής τους να γίνεται κατά τρόπο αντικειμενικό, δηλαδή με γενικώς ισχύοντες κανόνες. Η αρχή της ισότητας δεν επιτρέπει διαφορετικές ρυθμίσεις που αφορούν σε μεμονωμένα άτομα ή σε περιορισμένο αριθμό προσώπων της ίδιας κατηγορίας. Επίσης, η έκδηλη άνιση μεταχείριση είτε με τη μορφή του χαριστικού μέτρου ή προνομίου που δεν συνδέεται με αξιολογικά κριτήρια, είτε με τη μορφή επιβολής αδικαιολόγητης επιβάρυνσης στη βάση της αρχής της ισότητας αποκλείεται. Όταν επισημαίνονται ως διαφορετικότητες οι προϋποθέσεις υπαγωγής στην ασφάλιση και οι θεμελιώσεις συνταξιοδότησης (ασφαλιστικός χρόνος, καταβλητέες ασφαλιστικές εισφορές) αυτές δεν αιτιολογούν ουσιαστικά τις όποιες διαφορές στις συνταξιοδοτικές παροχές. Θα πρέπει να αιτιολογείται επακριβώς γιατί αυτές οι συγκεκριμένες προϋποθέσεις διαμορφώθηκαν έτσι.

Ακόμη, από το κράτος θα πρέπει επαρκώς να αιτιολογούνται όλα τα ειδοποιά στοιχεία που συγκροτούν τη ξεχωριστή κατηγορία προσώπων στην οποία επιτρέπει τη διαφορετική μεταχείρισή τους. Για αυτό υπάρχει και η κατηγοριοποίηση των ασφαλισμένων βάσει αντικειμενικών κριτηρίων. Για παράδειγμα μπορεί να αντιμετωπίζεται διαφορετικά η συμβολή του καθενός στο σύστημα με τα ποσοστά εισφορών ή και τα χρόνια ασφάλισής του. Επισημαίνεται ότι η αρχή της ισότητας στην

κοινωνική ασφάλιση έχει να κάνει με τη χορήγηση ασφαλιστικών παροχών, αλλά και με την κατανομή βαρών και θυσιών στην ασφαλιστική κοινότητα. Για παράδειγμα ο νομοθέτης μπορεί να επικαλεστεί την απαλλαγή από τις ασφαλιστικές εισφορές μιας πληγείσας περιοχής ή μιας μισθολογικής παροχής, την καθιέρωση μειωμένου ορίου ηλικίας εξόδου από την ενεργό ασφάλιση για κάποια ομάδα εργαζομένων ή την αναγνώριση πλασματικού χρόνου ασφάλισης χωρίς εξαγορά και, όταν, σοβαρά οικονομικά προβλήματα απειλούν το κράτος μπορεί να νομοθετηθεί αύξηση ασφαλιστικών εισφορών ή και η συμμετοχή των συνταξιούχων στο πλαίσιο της αρχής της ισότητας ενώπιον των δημοσίων βαρών (Στεργίου, 2006).

Σημειώνεται ότι ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης δεν υποστηρίζει την ισότητα πάντα με βάση τη συμβολή του καθενός. Στα διανεμητικά κυρίως συστήματα, στη βάση μιας αναλογικότητας, λαμβάνει υπόψη της όλες τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες από τις οποίες εκπηγάζει η άνιση συμμετοχή στην αγορά εργασίας, τόσο από την άποψη της αμοιβής όσο και της ευκολίας ή μη στην πρόσβαση στην εργασία. Ο νομοθέτης για να διορθώσει τις ανισότητες (π.χ. μισθού ή σύνταξης) εφαρμόζει, συνήθως, μια άνιση μεταχείριση υπέρ εκείνων που έχουν περισσότερο ανάγκη και σε βάρος εκείνων που δικαιούνται αναλογικά περισσότερα. Η νομοθετική ρύθμιση για την τήρηση μιας τέτοιας αρχής της ισότητας αιτιολογεί την ύπαρξη ή όχι αναλογίας ανάμεσα στις ασφαλιστικές εισφορές και τις παροχές. Για αυτό και συνήθως ενισχύονται οι χαμηλόμισθοι ασφαλισμένοι με την διασφάλιση σύνταξης με την πρόβλεψη κατώτατων ορίων.

Οι κοινωνικοί λόγοι επιτρέπουν τη διαφορετική ίσως και ευνοϊκή μεταχείριση ασφαλισμένων και ίσως δυσμενή για άλλους (υψηλόμισθους) που παρά τις υψηλότερες αποδοχές τους λαμβάνουν περιορισμένες ή μη ανταποδοτικές παροχές. Η όποια διαφοροποίηση για τους ασφαλισμένους που έχουν καταβάλει περισσότερες εισφορές στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης έχει σκοπό την εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων, για την εκπλήρωση των κοινωνικών σκοπών της. Επειδή ο κοινωνικός σκοπός προϋποθέτει την αναδιανομή, η οποία με τη σειρά της απαιτεί μεγαλύτερη επιβάρυνση των οικονομικά ισχυρότερων η διαφοροποίηση δικαιολογείται από το γενικό, δημόσιο συμφέρον (Δαγτόγλου, 2005). Το κράτος μπορεί να επικαλείται το δημόσιο συμφέρον όταν υπάρχει ο κίνδυνος της οικονομικής κατάρρευσης για τη διατήρηση της βιωσιμότητας του οργανισμού, προς όφελος πάντα του συνόλου των ήδη συνταξιούχων αλλά και ασφαλισμένων του, Σε αυτές τις περιπτώσεις τα βάρη του ασφαλιστικού προβλήματος συνήθως επιμερίζονται δίκαια ανάμεσα στους συνταξιούχους και ασφαλισμένους, ανάλογα με τις δυνάμεις τους. Γίνεται αντιληπτό ότι στην κοινωνική ασφάλιση

συνυπάρχουν τόσο η ουσιαστική ισότητα, δηλαδή η άμβλυνση ανισοτήτων με την επιβάρυνση των οικονομικά ισχυρότερων, όσο και η τυπική -αναλογική ισότητα ως αναλογία εισφορών προς τις παροχές (με κριτήριο την καταβληθείσα προσπάθεια στην προσφορά του ασφαλισμένου). Ο υπερτονισμός της μιας πλευράς δεν οδηγεί στην αναίρεση της άλλης (Στεργίου, 2012).

Διαφοροποιήσεις μεταξύ ασφαλισμένων του ίδιου φορέα, οι οποίοι βρίσκονται κάτω από ειδικές συνθήκες, δεν αντίκεινται στην αρχή της ισότητας. Το κράτος μπορεί να θεσπίζει διατάξεις που ενισχύουν κάποια ευρύτερη κατηγορία ασφαλισμένων ή συνταξιούχων έναντι άλλης με βάση γενικά και αντικειμενικά κριτήρια που έχουν σχέση με το είδος, τη βαρύτητα και τη διάρκεια της απασχόλησης στα ασφαλιστέα επαγγέλματα. Έτσι για παράδειγμα μπορεί να προβλέπεται διαφορετικό ύψος συντάξεων κατά κατηγορίες συνταξιούχων που τελούν υπό διαφορετικές συνθήκες και προϋποθέσεις ή να οριοθετείται ως αυτοτελής κατηγορία ασφαλισμένων που υπήχθησαν στην ασφάλισή του φορέα μετά από ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο.

Επίσης, το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης θεμιτό είναι να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες εργασιακές συνθήκες, που έχουν σχέση με την επικινδυνότητα της εργασίας του ασφαλισμένου, την προσβολή της υγείας του κ..α. Έτσι για τους εργαζόμενους σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα που τελούν υπό διαφορετικές αλλά και δυσμενείς συνθήκες από εκείνες άλλων εργαζομένων, δικαιολογείται η ευνοϊκή τους μεταχείριση. Σε αυτές τις περιπτώσεις η σύνδεση των ιδιαιτέρων, δυσμενών συνθηκών εργασίας με το όριο ηλικίας για τη συνταξιοδότηση λόγω γήρατος τεκμηριώνεται από τη διαφορετική θνησιμότητα των εργαζομένων ανάλογα με την επαγγελματική κατηγορία στην οποία ανήκουν (Δαγτόγλου, 2005).

Αντίθετα από ότι ακολουθείται για τις συντάξεις που θα αναφερθούμε κατωτέρω, στις περιπτώσεις βοηθημάτων εφάπαξ, που συνθέτουν μια κατά βάση αποταμιευτική παροχή, η αρχή της ισότητας τυγχάνει απαρέγκλιτης εφαρμογής, αφού πρόκειται για αμιγώς ανταποδοτικές παροχές. Για τα βοηθήματα εφάπαξ, που έχουν ανταποδοτικό χαρακτήρα, η άνιση μεταχείριση μεταξύ ασφαλισμένων δεν δικαιολογείται από λόγους γενικότερου κοινωνικού ή δημόσιου συμφέροντος. Για αυτή την ασφαλιστική παροχή ο ρόλος της ισότητας είναι σαφής και υποστηρίζεται στο γεγονός ότι πρέπει να σταθμίζεται δίκαια το γενικό συμφέρον με το συμφέρον του ασφαλισμένου.

Η συνταξιοδότηση λόγω γήρατος, όμως, εφόσον αποτελεί το βασικό μέσο διαβίωσης για τους ηλικιωμένους, πρέπει να αποβλέπει στη διατήρηση ενός αξιοπρεπούς και συγχρόνως κεκτημένου (κατά τη διάρκεια του οικονομικά ενεργού-εργασιακού βίου)

επιπέδου ζωής. Η σύνταξη απονέμεται στους εργαζόμενους μετά από πολλά χρόνια εργασίας τους κατά την παραγωγική τους ηλικία. Οι νόμιμες εισφορές των εργαζομένων προς τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης τους εξασφαλίζουν τη σύνταξη όταν βέβαια συμπληρώσουν το όριο ηλικίας. Η σύνταξη έρχεται για να καλύψει τις αυξημένες βιοτικές ανάγκες τους και επιτρέπει την απόσυρσή τους από τον ενεργό βίο με αξιοπρέπεια και χωρίς σοβαρή διατάραξη του επιπέδου ζωής που είχαν. Στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, χωρίς να εξετάζεται περαιτέρω ο τρόπος χρηματοδότησης του δημόσιου συνταξιοδοτικού συστήματος, οι συνταξιοδοτικές παροχές συγκροτούνται χωρίς την ad hoc παραπομπή τους στην «αναλογικότητα» ή την «ανταποδοτικότητα». Για αυτό και η εξασφάλιση των οικονομικά ασθενέστερων, αυτών που αδυνατούν να συγκροτήσουν τον ασφαλιστικό τους «κουμπάρα», δεν παραβιάζει την αρχή ισότητας όταν βαρύνει τους εισοδηματικά ισχυρότερους και δεν τους αποδίδει μια ανταποδοτική σύνταξη. Η εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων από τους εισοδηματικά ισχυρότερους αποσκοπεί στην εκπλήρωση των κοινωνικών σκοπών της κοινωνικής ασφάλισης (Στεργίου, 2012).

Επίσης, στο πλαίσιο της αρχής της ισότητας, εκτός από τους χαμηλόμισθους, το κράτος δύναται να υποστηρίζει το δικαίωμα αυτών των εργαζομένων σε επιβλαβείς και επικίνδυνες συνθήκες εργασίας δηλαδή την παραχώρηση της σύνταξης για ανάλογο διάστημα με εκείνο των λοιπών ασφαλισμένων. Η πρόωρη συνταξιοδότησή αυτών που απασχολούνται σε επιβλαβείς και επικίνδυνες συνθήκες εργασίας σε αυτή την περίπτωση δεν αποτελεί προνομιακή συνταξιοδοτική ρύθμιση, αλλά αιτιολογείται από την ιδιαίτερη φύση και τον επίπονο χαρακτήρα της απασχόλησης και αφορά στην ελάχιστη μορφή αποκατάστασης μιας ανισότητας μπροστά στο θάνατο. Σε καμία περίπτωση όμως δεν είναι θεμιτή η προνομιακή μεταχείριση συγκεκριμένων ομάδων έναντι της ίσης μεταχείρισης των υπολοίπων (Δαγτόγλου, 2005). Με άλλα λόγια, η άνιση μεταχείριση δεν προσβάλλει μόνο την ισότητα, αλλά θίγει εξίσου και το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση.

Σύνοψη κεφαλαίου

Αναλύθηκαν τα αποτελέσματα της ενοποίησης της επικουρικής ασφάλισης (διοικητική, κανόνων εισφορών, μηχανισμών είσπραξης και συνταξιοδοτικών παροχών). Οι συντελούμενες συγχωνεύσεις των φορέων επικουρικής ασφάλισης κλονίζουν τις αρχές της ισότητας καθώς σε διαφορετικούς οργανισμούς που τελούσαν κάτω από διαφορετικές συνθήκες και με διαφορετικό επίπεδο βιωσιμότητας δημιουργήθηκε ένα ενιαίο οργανωτικό σχήμα. Η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συμπεριέλαβε την ένταξη των ειδικών ταμείων στο γενικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ) και φρόντισε για

την απάλειψη των ευνοϊκών ρυθμίσεων. Ωστόσο, η μεταφερόμενη υποχρέωση των ελλειμμάτων και η αυξημένη συνταξιοδοτική δαπάνη επιβαρύνουν οικονομικά τον οργανισμό. Η όποια αναπόφευκτη και αναγκαία μείωση των συντάξεων, λόγω οικονομικής δυσπραγίας θα εφαρμοστεί σε όλους τους συνταξιούχους του e-ΕΦΚΑ και όχι επιλεκτικά σε αυτούς που το επιβάρυναν. Διαπιστώνεται ότι οι όποιες προσπάθειες για βελτίωση, αυτού του αδιαφανούς και άναρχου οικοδομήματος, χωλαίνουν από ασυνέπεια, ασυνέχεια και δυναμικής πολιτικής βούλησης που δεν θα λαμβάνει υπόψη το κομματικό, εκλογικό συμφέρον. Στο νέο φορέα το βάρος της χρηματοδότησης ενός προβληματικού ταμείου αναλαμβάνει το βιώσιμο.

Την αρχή της ισότητας προσβάλλουν και οι υψηλές παροχές που καταργήθηκαν και που δικαιολογούνταν λόγω ιδιαίτερων συνθηκών. Η μείωση των συντάξεων που επιβλήθηκε με τον επανυπολογισμό των συντάξεων και η αδυναμία (έλλειψη ασφαλιστικών στοιχείων όλου του εργάσιμου βίου των συνταξιούχων, στατιστικών κ.ά.) του ΕΤΕΑΕΠ να εφαρμόσει κατά γράμμα το νόμο και υπό την πίεση του χρόνου εφαρμογής, οδήγησε μόνο στην εξοικονόμηση χρημάτων για τη βιωσιμότητά του. Οι ανισότητες μεταξύ των συνταξιούχων διατηρήθηκαν και εφόσον οι μειώσεις ήταν ποσοστιαίες, όμοιες για όλους δεν τηρήθηκε η αρχή της ισότητας που προβλέπει τη διαφορετική μεταχείριση λόγων ιδιαίτερων συνθηκών εργασίας ή και διακρίσεις σε βάρος των ασφαλισμένων που εισέφεραν περισσότερο στη χρηματοδότηση του θεσμού (π.χ. εργαζόμενοι στα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα).

Όπως αναφέρθηκε (κεφάλαιο 2.2.) σε εξαιρετικές περιπτώσεις ο νομοθέτης, με σκοπό τον περιορισμό του δημοσίου ελλείμματος, μπορεί να θεσπίζει περιστολή των δημοσίων δαπανών, μειώσεις συντάξεων όσων συνταξιοδοτούνται από το δημόσιο ή από χρηματοδοτούμενους από αυτό ασφαλιστικούς οργανισμούς. Αυτή η δυνατότητα δεν είναι απεριόριστη αλλά οριοθετείται από τις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης και της ισότητας στα δημόσια βάρη (αρ. 25, παρ. 4 & αρ 4, παρ 5 του Συντάγματος). Σε κάθε περίπτωση η οργανωτική και ασφαλιστική ενοποίηση δεν επικαλέστηκε αναλογιστικά δεδομένα, ώστε να δικαιολογήσει την άνιση μεταχείριση σε βάρος ασφαλισμένων.

Ως θετικό αποτέλεσμα της ενοποίησης λαμβάνεται ο εντοπισμός χρονιζόντων προβλημάτων και ανισοτήτων μεταξύ ασφαλισμένων ή συνταξιούχων της επικουρικής ασφάλισης που χρήζουν επίλυσης. Η δημιουργία του ΕΤΕΑΕΠ και η ανάγκη διοίκησής του από λιγότερες διευθύνσεις οδήγησε στην κατάταξη των επικουρικών ταμείων σύμφωνα με τις παρεμφερείς ιδιότητές τους. Η αναφορά σε επικουρικά ταμεία του Δημοσίου και του Ιδιωτικού τομέα, των ΔΕΚΟ, των Τραπεζών και των

Αυτοαπασχολούμενων πριν την ενοποίηση ήταν δυσχερής ένεκα του υφιστάμενου κατακερματισμού τους. Η ομαδοποίηση των επικουρικών ταμείων του ΕΤΕΑΕΠ σε Δημόσιο, Ιδιωτικό τομέα, Αυτοαπασχολούμενων, ΔΕΚΟ και Τραπεζών συνέβαλε στο να συλλεχθούν στατιστικά στοιχεία που αναδεικνύουν ανισότητες στις πληρωμές αυτών των ομάδων συνταξιούχων και συγκεκριμένα στην κατηγορία του γήρατος. Με τους πίνακες στατιστικών στοιχείων συνταξιούχων επικουρικών ταμείων του ΕΤΕΑΕΠ που παρατέθηκαν έγινε αντιληπτό ότι τελικά οι πραγματοποιούμενες νομοθετικές και ασφαλιστικές ρυθμίσεις δεν απάλειψαν τις ανισότητες 900.000 ήδη συνταξιούχων λόγω γήρατος, ούτε για αυτούς που εκκρεμεί η έκδοση επικουρικής σύνταξης σύμφωνα με το Ν.4387/2016. Η δυναμική της καπιταλιστικής ανάπτυξης, η ικανοποίηση των κοινωνικοασφαλιστικών αναγκών, οι ομάδες συμφερόντων, ο φόβος του πολιτικού κόστους για πολλές δεκαετίες δέσμευσαν τις μεταρρυθμίσεις και όταν αυτές τελικά πραγματοποιήθηκαν το κόστος τους δεν επωμίστηκε η αναπαραγωγική σφαίρα της οικονομίας αλλά η μη αναπαραγωγική.

Η ανάλυση της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, αξίες και αρχές που υπηρετεί και υλοποιεί η κοινωνική ασφάλιση, ανέδειξε το πολύπλοκο πρόβλημα της τήρησής τους. Η αρχή της ισότητας στην κοινωνική ασφάλιση δεν παραπέμπει μόνο στη χορήγηση των ασφαλιστικών παροχών, αλλά και στην κατανομή βαρών και θυσιών στην ασφαλιστική κοινότητα. Η κοινωνική ασφάλιση για την εφαρμογή της ισότητας ή της δικαιολογημένης, ανεκτής, ανισότητας πρέπει να συγκρίνει σχέσεις, καταστάσεις και κριτήρια διαφοροποίησης. Ο σεβασμός στην αρχή αποκλείει μεν την αυθαίρετη εξομοίωση καταστάσεων που τελούν κάτω από διαφορετικές συνθήκες, αλλά και τη διαφορετική μεταχείριση ίδιων ή παρόμοιων καταστάσεων. Οι όποιες διακρίσεις και αποκλίνουσες ρυθμίσεις, στο πλαίσιο της εφαρμογής των κοινωνικών δικαιωμάτων, είναι επιτρεπτές όταν συντρέχουν ειδικές περιπτώσεις ή λόγοι που αφορούν το γενικό δημόσιο συμφέρον ή ειδική σκοπιμότητα. Ωστόσο, η πραγματική ισότητα στην κοινωνική ασφάλιση φαίνεται να αιτιολογεί σε κάποιο βαθμό την άνιση ρύθμιση και τον μετριασμό της τυπικής ισότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Ανισότητες ασφαλισμένων Δημοσίου τομέα.

Εισαγωγή κεφαλαίου

Οι φορείς του δημοσίου συνιστούν οργανώσεις παροχής ζωτικών κοινωνικών υπηρεσιών και αγαθών προς τα μέλη του κοινωνικού σώματος. Πρόκειται για υπηρεσίες ποικίλης νομικής μορφής οι οποίες αναλόγως της φύσεως της ασκούμενης δημόσιας λειτουργίας βρίσκονται υπό τον έλεγχο, την εποπτεία και την εγγύηση του Κράτους. Οι εργαζόμενοι, δημόσιοι υπάλληλοι, ανάλογα με την υπηρεσία στην οποία ανήκουν ασφαλιζονται για την επικουρική τους ασφάλιση στα ταμεία που πλέον υπάγονται στο ΕΤΕΑΕΠ: ΤΕΑΔΥ, ΤΕΑΠΟΚΑ, ΤΑΔΚΥ, ΤΕΑΠΑΣΑ.

Από τα ανωτέρω ταμεία επιλέγεται να διερευνηθούν ανισότητες μεταξύ του ΤΕΑΔΥ και του ΤΕΑΠΟΚΑ λαμβανομένου υπόψη το μέγεθός τους και την κοινή τους ταυτότητα. Και τα δύο ταμεία ασφαλίζουν δημοσίους υπαλλήλους και θεωρούνται ως προς τον αριθμό ασφαλισμένων και συνταξιούχων μεγάλα επικουρικά ταμεία. Δεν επελέγησαν προς σύγκριση το ΤΑΔΚΥ και το ΤΕΑΠΑΣΑ διότι μπορεί να ασφαλίζουν δημοσίους υπαλλήλους ωστόσο αυτοί εμπίπτουν σε ειδικές κατηγορίες εργαζομένων (πυροσβέστες, αστυνομικοί, δημοτικοί υπάλληλοι) και λόγω της φύσεως της εργασίας τους, δικαιολογούνται κάποιες διαφορετικές παροχές.

6.1 ΤΕΑΔΥ και ΤΕΑΠΟΚΑ

Για όλους τους δημοσίους υπαλλήλους, σύμφωνα με τα προσόντα τους υφίστανται οι κατηγορίες (Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Τεχνολογικής Εκπαίδευσης και Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης), οι οποίες καθορίζουν τη μισθολογική τους εξέλιξη, αποζημίωση, τις ανάλογες κρατήσεις της κοινωνικής ασφάλισης και τον προσδιορισμό του συντάξιμου μισθού.

Στην ασφάλιση του ΤΕΑΔΥ υπάγονται:

α) οι μόνιμοι υπάλληλοι που ασφαλιζόνταν στα πρώην ταμεία αρωγής υπαλλήλων οι οποίοι υπήχθησαν υποχρεωτικά και αυτοδίκαια στην ασφάλιση του ΤΕΑΔΥ από 1/4/1999

- των υπουργείων (Βιομηχανίας, Οικονομικών, Γεωργίας, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Δικαιοσύνης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημ. Έργων,

Εμπορίου, Προεδρίας της Κυβέρνησης και Εξωτερικών, Κοινωνικών Υπηρεσιών και Συγκοινωνιών)

- της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας και των Τελωνειακών Υπαλλήλων

β) οι διοριζόμενοι μετά 1/4/1999 τακτικοί υπάλληλοι στα Υπουργεία Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

γ) οι διορισθέντες από 1ης Ιανουαρίου 1993 και μετά τακτικοί υπάλληλοι :

- των Υπουργείων

- των αυτοτελών δημόσιων υπηρεσιών και των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών (προστέθηκε με το άρθρο 38 Ν.2956/2001 με ισχύ από 6.11.2001) που ασφαλίζονται στο Δημόσιο για κύρια σύνταξη, εφόσον δεν έχουν άλλη επικουρική ασφάλιση, πλην του Μετοχικού Ταμείου Πολιτικών Υπαλλήλων

δ) οι τακτικοί υπάλληλοι των συνιστώμενων μετά την 1/4/1999 νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) που εποπτεύονται από Υπουργεία.

ε) το τακτικό προσωπικό των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) που συνιστούν αυτές, εφόσον υπάγεται στο ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς του ΙΚΑ.

στ) οι τακτικοί υπάλληλοι του ΤΕΑΔΥ.

Στην ασφάλιση του ΤΕΑΠΟΚΑ υπάγεται:

α) Το προσωπικό των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης που εποπτεύεται από το Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικής Ασφάλισης και το Προσωπικό των ΚΑΦ. Επίσης, με το Ν.119/75 το μόνιμο ιατρικό προσωπικό του ΙΚΑ.

β) Το προσωπικό του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας & του Οργανισμού Εργατικής Εστίας.

γ) Το προσωπικό της Γεν. Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων, του ΟΓΑ, του Ταμείου Επικ. Ασφάλισης Εκπαιδευτικών Ιδιωτ. Γεν. Εκπαίδευσης, του Ταμείου Επικ. Ασφάλισης και Προνοίας Προσωπικού της ΕΡΤ-2 και οι βοηθοί φαρμακοποιού του ΤΕΒΕ, βάσει των διατάξεων του Ν.1422/13.3.1984.

δ) Το προσωπικό του Ταμείου Προνοίας Δικαστικών Επιμελητών και του Ταμείου Προνοίας Εργοληπτών Δημοσίων Έργων, βάσει των διατάξεων του Ν.1654/1986.

ε) Οι τακτικοί υπάλληλοι των συνιστούμενων μετά τη δημοσίευση του Ν.2676/99 ασφαλιστικών οργανισμών αρμοδιότητας Υπουργείου Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας.

Από τα ανωτέρω γίνεται αντιληπτό ότι και στα δύο επικουρικά ταμεία ασφαλιζονται δημόσιοι υπάλληλοι/λειτουργοί, μόνιμοι, οι οποίοι μπορεί να υπάγονται στη συνταξιοδοτική προστασία του δημοσίου (καταβολή σύνταξης από το δημόσιο) αλλά και ως υπάλληλοι ΝΠΔΔ και των ΟΤΑ να διέπονται από το ίδιο συνταξιοδοτικό καθεστώς του δημοσίου και οι συντάξεις τους να βαρύνουν τους οικείους φορείς. Ο κύριος φορέας κοινωνικής ασφάλισης για τους υπαλλήλους/λειτουργούς του δημοσίου είναι το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους ενώ για υπαλλήλους ΝΠΔΔ το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ. Με το Ν.4387/2016 αμφότεροι οι φορείς εντάχθηκαν στον ΕΦΚΑ.

6.2 Συνοπτική παρουσίαση ΤΕΑΔΥ

Το τ. Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων (Τ.Ε.Α.Δ.Υ.) συστάθηκε με το άρθρο 14 του Ν. 2676/1999 από Ταμεία που καταργήθηκαν και με το Π. Δ/γμα 187/2007. Με την Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου (ΦΕΚ 256/31-12-2012) και κατ' εφαρμογή των παρ. 1 και 2 του άρθρου 36 του Ν.4052/12, από την 01/01/2013 το ΤΕΑΔΥ εντάχθηκε στο ΕΤΕΑ, το οποίο με το Ν. 4334/2015 μετονομάστηκε σε Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφ' άπαξ παροχών (ΕΤΕΑΕΠ). Καταγράφονται τα πρώην Ταμεία Αρωγής και η ιδρυτική τους διάταξη. Το πρώτο εξ αυτών συστάθηκε το 1949, το τελευταίο το 1964 και τα περισσότερα το 1952. Παρά το γεγονός ότι η διάρθρωση των Ταμείων Αρωγής ήταν ανάλογη των Υπουργείων, οι υπάλληλοι του Υπουργείου Έρευνας και Τεχνολογίας υπήχθησαν στην ασφάλιση του Ταμείου Αρωγής Οικονομικών Υπαλλήλων (Κρεμαλής, 1985).

Πίνακας 6.1: Ταμεία Αρωγής- Ιδρυτικές Διατάξεις

TAMEIO	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΙΔΡΥΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ
Υπαλλήλων Υπ. Παιδείας	(Πρώην Κεντρ. Υπηρεσία)	ΒΔ .22/23/1952
Υπαλλήλων Υπ. Υγείας & Κοιν. Αλληλεγγύης	(Πρώην Α' Υπηρεσ. Μονάδα)	ΒΔ. 16/08/1952
Υπαλλήλων Υπ. Συγκοινωνιών	(Πρώην Β' Υπηρεσ. Μονάδα)	Ν .2045/1952
Υπαλλήλων Υπ. Βιομηχανίας	(Πρώην Γ' Υπηρεσ. Μονάδα)	ΒΔ. 671/1964
Υπαλλήλων Υπ. Δικαιοσύνης	(Πρώην Δ' Υπηρεσ. Μονάδα)	ΒΔ. 28/11/1956
Υπαλλήλων Υπ. Οικονομικών	(Πρώην Ε' Υπηρεσ. Μονάδα)	Ν. 2066/1952
Υπαλλήλων Υπ. Εμπορίου	(Πρώην ΣΤ' Υπηρεσ. Μονάδα)	Π.Δ. 15/1952
Υπαλλήλων Υπ. Προεδρίας & Εξωτερικών	(Πρώην Ζ' Υπηρεσ. Μονάδα)	ΒΔ. 27/12/1956
Υπαλλήλων Υπ. Γεωργίας	(Πρώην Η' Υπηρεσ. Μονάδα)	ΒΔ. 23/28/6/1954
Υπαλλήλων ΥΠΕΧΩΔΕ	(Πρώην Θ' Υπηρεσ. Μονάδα)	Ν. 2045/1952

Υπαλλήλων Αεροπορίας	Πολιτικής	(Πρώην Γ' Υπηρ. Μονάδα)	N. 18/1952
Τελωνειακών Υπαλλήλων		(Πρώην ΙΑ' Υπηρ. Μονάδα)	AN. 941/1949

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Στο άρθρο 32 του Ν. 2084/1992 προβλέφθηκε ενιαίος τρόπος υπολογισμού σύνταξης για τους «νέους» (υπαγωγή στην ασφάλιση μετά την 1.1.1993) ασφαλισμένους όλων των ΦΚΑ. Η ένταξη στη μια κατηγορία ή στην άλλη επηρεάζει τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης (απαιτούμενος χρόνος και ηλικιακό όριο για την συνταξιοδότηση), τον τρόπο αξιοποίησης του χρόνου που έχει διανυθεί στην ασφάλιση άλλου ασφαλιστικού φορέα (εφαρμογή ή μη της διαδοχικής ασφάλισης) αλλά και τον υπολογισμό της σύνταξης. Το ποσό της πλήρους επικουρικής σύνταξης που χορηγείται στους «νέους» ασφαλισμένους για χρόνο ασφάλισης 35 ετών ή 10.500 ημέρες εργασίας (Η.Ε.) ορίζεται σε 20% επί των συντάξιμων αποδοχών ή των ασφαλιστικών κατηγοριών. Γενικότερα, για την επικουρική σύνταξη όλων των «νέων» ασφαλισμένων λαμβάνεται υπόψη η τελευταία πενταετία, μη συμπεριλαμβανομένων Δώρων και Επιδόματος αδείας και τα έτη ασφάλισης.

Σύνολο αποδοχών Πενταετίας / 60 μήνες X έτη ασφάλισης στο Ταμείο / 35 έτη X 20%.

Η διαφοροποίηση στον τρόπο υπολογισμού σύνταξης μεταξύ νέων και παλαιών ασφαλισμένων καταργήθηκε με το Ν.4387/2016 με τον οποίο επιβλήθηκε ενιαίο καθεστώς υπολογισμού σύνταξης για τα επικουρικά ταμεία που αποτελούν το ΕΤΕΑΕΠ.

Για τους «παλαιούς ασφαλισμένους» (υπαγωγή στην ασφάλιση μέχρι την 31.12.1992) το άρθρο 54 του ίδιου νόμου προέβλεπε ότι το ύψος της επικουρικής τους σύνταξης θα καθοριζόταν με απόφαση του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης μετά τη σύνταξη αναλογιστικής μελέτης και γνώμη του οικείου ασφαλιστικού οργανισμού και του Συμβουλίου Κοινωνικής Ασφάλισης. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση η επικουρική σύνταξη δεν θα μπορούσε να υπερβαίνει το 20% των συντάξιμων αποδοχών του εργαζομένου, εκτός αν ύστερα από αναλογιστική μελέτη προκύπτει ότι η οικονομική κατάσταση του οργανισμού το επιτρέπει και εκδοθεί κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

Με την ίδρυση του ΤΕΑΔΥ, επειδή οι καταστατικές διατάξεις των ενοποιημένων ταμείων αρωγής των δημοσίων υπαλλήλων διέφεραν μεταξύ τους ως προς το ποσοστό υπολογισμού της σύνταξης που παρείχαν (ανώτερο και κατώτερο του 20%)

θεσμοθετήθηκε η ελαχιστοποίηση κάποιων συνταξιοδοτικών διακρίσεων. Ειδικότερα, στο αρθ. 18, παρ. β. και γ. του Ν. 2676/99 προβλέφθηκε η σταδιακή αύξηση του ποσοστού υπολογισμού για όσα ταμεία αρωγής χορηγούσαν ποσοστό κατώτερο του 20% (1% για κάθε έτος από το 2000 και μετά, μέχρι και αυτά να χορηγούν 20%). Αντίθετα για τα ταμεία που χορηγούσαν μεγαλύτερο του 20% δεν θεσμοθετήθηκε καμία αλλαγή γεγονός που παραπέμπει στη δύναμη των προνομιούχων ομάδων για να διατηρήσουν τα κεκτημένα τους αλλά και της πολιτικής που υπολογίζοντας το πολιτικό κόστος δεν προβαίνει σε σωστές αποφάσεις. Το γεγονός ότι από τη σύσταση του ΤΕΑΔΥ (1999) μέχρι και 31/12/2014 ισχύουν τα ποσοστά παροχής των ταμείων αρωγής άνω του 20% (βλ. ταμεία αρωγής Υπαλλήλων Υπ. Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Πολιτικής Αεροπορίας Προεδρίας & Εξωτερικών Τελωνειακών) αποδεικνύει τη μη ισότιμη αντιμετώπιση των επικουρικά ασφαλισμένων του.

Στον Πίνακα 6.2 παρατίθεται η διαχρονική διαμόρφωση των ποσοστών υπολογισμού σύνταξης των ταμείων αρωγής και καταδεικνύεται το γεγονός ότι από ιδρύσεώς τους τα ταμεία υπολόγιζαν την επικουρική σύνταξη με διαφορετικό ποσοστό το καθένα (από 11% έως και 35%). Η απόκλιση μεταξύ τους είναι σημαντική και ως ακραία παραδείγματα αναφέρουμε το ταμείο αρωγής του ΥΠΕΧΩΔΕ που υπολόγιζε την επικουρική σύνταξη με ποσοστό 11% και των τελωνειακών υπαλλήλων με 40%.

Πίνακας 6.2:

Ποσοστό Υπολογισμού Σύνταξης των ενταχθέντων στο ΤΕΑΔΥ πρώην Ταμείων Αρωγής για 35 έτη ασφάλισης από ιδρύσεως τους έως 31/12/2014

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Υπ. Παιδείας	16%	17%	18%	19%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Υπ. Συγκοινωνιών	18%	19%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Υπ. Βιομηχανίας	11%	12%	13%	14%	15%	16%	17%	18%	19%	20%
Υπ. Δικαιοσύνης	13%	14%	15%	16%	17%	18%	19%	20%	20%	20%
Υπ. Οικονομικών	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Υπ. Εμπορίου	15%	16%	17%	18%	19%	20%	20%	20%	20%	20%
Υπ. Γεωργίας	18%	19%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
ΥΠΕΧΩΔΕ	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%	17%	18%	20%

Υπ.Υγείας & Κοιν. Αλληλεγγύης	21%	21%	21%	21%	21%	21%	21%	21%	21%	21%
Πολιτικής Αεροπορίας	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%
Υπ. Προεδρίας & Εξωτερικών	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%
Τελωνειακών Υπαλλήλων	40%	33%	33%	33%	33%	33%	33%	33%	33%	33%

Πηγή: Τμήμα Στατιστικών και Μελετών του ΕΤΕΑΕΠ

Ο συνδυασμός των ευνοϊκών διατάξεων θεμελίωσης στη συνταξιοδότηση σε συνδυασμό με τα ικανοποιητικά ποσοστά αναπλήρωσης της σύνταξης οδηγούσαν τους δημοσίους υπαλλήλους στη συνταξιοδότηση. Το έτος 1996 υπολογιζόταν ότι το 33% των ανδρών και το 74% των γυναικών των δημοσίων υπαλλήλων συνταξιοδοτούνταν πριν από την ηλικία των 55 ετών (Νεκτάριος 1996: 135). Ακόμη από τη σχέση ασφαλισμένων/συνταξιούχων των πρώην ταμείων αρωγής και τα ποσοστά παροχής σύνταξης όπως ίσχυαν πριν το Ν. 2676/1997, αναδεικνύεται η προνομιακή προστασία συγκεκριμένων ομάδων ασφαλισμένων, η οποία υπερέβαινε την ισορροπία εισφορών και πληρωμών. Επισημαίνεται ότι για κάποια από αυτά προβλέπονταν κοινωνικοί πόροι που ενίσχυαν τα μαθηματικά τους αποθέματα για να καλύψουν αυτή την αντικανονική ενέργεια. Τα αναφερόμενα γίνονται εμφανή στον κάτωθι πίνακα.

Πίνακας 6.3: Σχέση ασφαλισμένων/ συνταξιούχων/ υπολογισμού σύνταξης και κοινωνικών πόρων

Πρώην ταμεία Αρωγής Υπουργείων	Ασφ/νοι	Συν/χοι	Σχέση ασφ/νων/συν/χων	% υπολ/σμού σύνταξης	Κοινωνικός πόρος
Παιδείας	148.000	44.300	1:3,34	17	-
Συγκοινωνιών	2.800	890	1:3,18	18	-
Βιομηχανίας	500	420	1:19	11	-
Δικαιοσύνης	9.000	5.600	1:1,60	13	-
Οικονομικών	20.000	12.060	1:1,66	18	4,3 δισ. δρχ. ετησίως
Εμπορίου	1.340	1.380	1:0,97	18	400 εκατ. δρχ. ετησίως
Γεωργίας	14.400	7.400	1:1,95	16	-
ΥΠΕΧΩΔΕ	9.450	3.360	1:2,81	19	-
Υγείας & Κοιν. Αλληλεγγύης	70.000	17.000	1:4,12	21	-
Πολιτικής Αεροπορίας	2.670	770	1:3,46	25	-
Προεδρίας & Εξωτερικών	10.800	2.760	1:3,91	25	-

Τελωνειακών Υπαλλήλων	4.060	2.560	1:1,58	40	3 δις. δρχ. ετησίως
-----------------------	-------	-------	--------	----	---------------------

Πηγή: Διεύθυνση πρόσθετης ασφάλισης υπ. Εργασίας- Κοιν. Ασφαλίσεων (1996).

6.2.1. Οι Εισφορές ασφαλισμένων και εργοδοτών του ΤΕΑΔΥ

Σύμφωνα με το Ν. 4225/2015, αρ. 4 οι εισφορές όλων των ταμείων του ΕΤΕΑΕΠ από 01/12/2013 έως 31/05/2016 προσδιορίστηκαν σε 3 % ασφαλισμένου και 3% εργοδότη και από 01/06/2016 σε 3,5% αντίστοιχα.

Παρατίθεται πίνακας με τα ποσοστά εισφορών εργοδότη και ασφαλισμένου (υπαγωγή στην ασφάλιση έως 31/12/1992) του ΤΕΑΔΥ έως 30/11/2013.

Πίνακας 6.4: Πίνακας Ασφαλιστέων αποδοχών και ποσοστά εισφορών

Ασφαλιστέες αποδοχές	Ποσοστό Ασφαλισμένου	Ποσοστό εργοδότη
Βασικός Μισθός. Δεν γίνεται κράτηση στο τμήμα των τακτικών αποδοχών που υπερβαίνει το μηνιαίο βασικό μισθό του πρώτου κλιμακίου. Τα επιδόματα Εορτών Πάσχα, Χριστουγέννων και Αδείας υπόκεινται σε κράτηση μόνον για τους Τελωνειακούς Υπαλλήλους (ασφαλισμένοι στο πρώην Ταμείο Αρωγής και Υγείας Τελωνειακών Υπαλλήλων).	3	3
Λοιπές αποδοχές. Στο σύνολό τους εκτός: α) από τις καταβαλλόμενες για εκτός έδρας μετακινήσεις και όσες εξαιρούνται με ρητή διάταξη νόμου β) του κινήτρου απόδοσης. Για τους γιατρούς του ΕΣΥ υπάρχει ανώτατο πλαφόν αποδοχών επί του οποίου γίνεται η κράτηση και είναι το μισό του εισαγωγικού βασικού μισθού της ΠΕ κατηγορίας.	2	-
Νεοδιορισμού. ½ του εισαγωγικού βασικού μισθού, σε 24 ισόποσες μηνιαίες δόσεις. Η κράτηση γίνεται μόνον στις τακτικές μηνιαίες αποδοχές (όχι στα επιδόματα εορτών & αδείας)	√	-
Κράτηση της διαφοράς των αποδοχών. Κράτηση της διαφοράς του Βασικού Μισθού όσων προάγονται ή λαμβάνουν μισθολογική προαγωγή το πρώτο δεκαπενθήμερο από την προαγωγή ή την απονομή του επιδόματος. Η κράτηση γίνεται μόνον στις τακτικές μηνιαίες αποδοχές (όχι στα επιδόματα εορτών & αδείας)	√	-

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Επισημαίνεται ότι τα ποσοστά εισφορών όλων των επικουρικών ταμείων που αποτελούν το ΤΕΑΔΥ είναι όμοια, εκτός από τις εισφορές του Ταμείου των Τελωνιακών Υπαλλήλων στο οποίο προβλεπόταν κράτηση και στα επιδόματα αδείας, δώρα Χριστουγέννων και εορτών Πάσχα. Αυτή η έκτακτη χρηματοδότηση του ταμείου των τελωνιακών υπαλλήλων δεν δικαιολογεί το ποσοστό αναπλήρωσης της σύνταξης που όπως

αποτυπώθηκε ήταν διπλάσιο ή και τριπλάσιο των άλλων επικουρικών που συναποτελούν το ΤΕΑΔΥ.

6.3 Συνοπτική παρουσίαση ΤΕΑΠΟΚΑ

Το ΤΕΑΠΟΚΑ (Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης) ιδρύθηκε με το ΝΔ 980/1942. Με τον Ν.3655/2008 το ΤΕΑΠΟΚΑ από την 1-8-2008 εντάχθηκε στο ΤΕΑΔΥ ως τομέας με πλήρη λογιστική και οικονομική αυτοτέλεια. Με την Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου (ΦΕΚ 256/31-12-2012) και κατ' εφαρμογή των παρ. 1 και 2 του άρθρου 36 του Ν. 4052/12, από την 01/01/2013 το ΤΕΑΠΟΚΑ εντάχθηκε στο ΕΤΕΑ, το οποίο με το Ν. 4334/2015 μετονομάστηκε σε Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφ' άπαξ παροχών (ΕΤΕΑΕΠ).

Στον Πίνακα 6.5. καταγράφεται το ποσοστό υπολογισμού της σύνταξης του ΤΕΑΠΟΚΑ από ιδρύσεώς του έως 31/12/2014.

Πίνακας 6.5 : Διαχρονική αποτύπωση ποσοστού υπολογισμού σύνταξης ΤΕΑΠΟΚΑ

Έτη ασφάλισης	ποσοστό επί των αποδοχών έως 31/12/1997	ποσοστό επί των αποδοχών 01/01/1998 - 31/12/2006	ποσοστό επί των αποδοχών 01/01/2007 - 31/12/2014
15	30%	16,00	16,00
16	31%	19,90	16,95
17	32%	17,80	17,90
18	33%	18,70	18,85
19	34%	19,60	19,80
20	35%	20,50	20,75
21	36%	21,40	21,70
22	37%	22,30	22,65
23	38%	23,20	23,60
24	39%	24,10	24,55
25	40%	25,00	25,50
26	42%	25,90	26,45
27	44%	26,80	27,40
28	46%	27,70	28,35
29	48%	28,60	29,30
30	50%	29,60	30,25
31	52%	30,40	31,20
32	54%	31,30	32,15

33	56%	32,20	33,10
34	58%	33,10	34,05
35	60%	34,00	35,00
36	60%	34,68	35,70
37	60%	35,37	36,40
38	60%	36,08	37,10
39	60%	36,80	37,80
40	60%	37,54	38,50

Πηγή: Επεξεργασία της γράφουσας.

6.3.1. Οι Εισφορές ασφαλισμένων και εργοδοτών του ΤΕΑΠΟΚΑ

Παρατίθεται πίνακας με τις εισφορές που ίσχυαν για τους ασφαλισμένους του ΤΕΑΠΟΚΑ (αρθ.3 ΝΔ. 980/1942) έως 30/11/2013.

Πίνακας 6.6: Εισφορές ασφαλισμένου & εργοδότη στο ΤΕΑΠΟΚΑ

Κατηγορία υπαλλήλων	Ποσοστό Ασφαλισμένου	Ποσοστό εργοδότη
Διοικητικοί και υγειονομικοί υπάλληλοι	5	2
Υπάλληλοι Υπουργείου Εργασίας, ΟΓΑ, ΕΛΓΑ	5	-
Ιατροί ΙΚΑ	6	2
Ιατροί ΙΚΑ που μετατάγησαν στο ΕΣΥ κατά την ίδρυσή του το 1988	12	-
Μεταταγέντες διοικητικοί και υγειονομικοί υπάλληλοι	5	5
Μεταταγέντες ιατροί	6	6

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Επισημαίνεται ότι:

- οι αποκλίσεις στα ποσοστά εισφορών του ΤΕΑΠΟΚΑ ανάλογα με την κατηγορία του ασφαλισμένου (υπάλληλος διοικητικός, υπουργείου ΓΓΚΑ, ΟΓΑ ή ΕΛΓΑ, ιατρός, μεταταγέντας διοικητικός ή ιατρός) αναδεικνύουν ανισότητες και έλλειμμα ανταποδοτικότητας καθώς ο τρόπος υπολογισμού της σύνταξης έως 31/12/2014 ήταν ο αυτός για όλους τους ασφαλισμένους του ταμείου.

- έως 30/11/2013 υφίστατο εφάπαξ εισφορά των νεοδιοριζομένων και νέο-υπαγομένων στην ασφάλιση του ΤΕΑΠΟΚΑ ίση με τις συντάξιμες αποδοχές του πρώτου μηνιαίου μισθού τους καταβαλλόμενη σε 24 ισόποσες μηνιαίες δόσεις.
- Οι διαφορές στα ποσοστά εισφορών ανάλογα με την κατηγορία του ασφαλισμένου και η ειδική εργοδοτική εισφορά υποδεικνύουν αντικειμενική δυσκολία παρακολούθησής τους και πιθανόν επίπεδα ανοχής στην εισφοροδιαφυγή.
- Η ειδική εργοδοτική εισφορά για την οποία έγινε μνεία στο δεύτερο κεφάλαιο, δηλαδή η υποχρέωση των ασφαλιστικών οργανισμών σε ποσοστό 0.4% επί των κατ' έτος πραγματοποιούμενων εσόδων τους ή ετήσιο ποσό ίσο με εκείνο που αναλογεί σε κάθε διοικητικό υπάλληλο του ΙΚΑ – ΕΤΑΜ από τη συνολική ετήσια εισφορά (παρ.1 άρθρο 55 Ν. 3518/06 και άρθρου 13 παρ. 19 Ν.3050/2002) συνιστούν κοινωνικό πόρο που αντιτίθεται στις αρχές της ισότητας και της φορολογικής δικαιοσύνης. Στην περίπτωση του ΤΕΑΠΟΚΑ ο κοινωνικός πόρος ενίσχυε οικονομικά το φορέα με κατ' ουσία καταβαλλόμενους φόρους του κοινωνικού συνόλου. Έχει σημασία το γεγονός ότι αυτός ο κοινωνικός πόρος αποχαρακτηρίστηκε και εκλήφθηκε ως εισφορά εργοδότη. Αναλυτικότερα, στο Ν. 2084/1992 άρθ. 52 στη βάση ότι, από 1-1-1995 η σχέση εισφοράς ασφαλισμένου προς την εισφορά εργοδότη στους φορείς επικουρικής ασφάλισης μισθωτών θα πρέπει να αποκαθίσταται σε 1/1. Κατά τα οριζόμενα με απόφαση του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων επισημάνθηκε ότι ως, εισφορά ασφαλισμένου ή εργοδότη, θεωρούνται και οι εισφορές, οι οποίες δεν υπολογίζονται σε ποσοστό επί των αποδοχών των ασφαλισμένων. Με αυτή τη νομοθετική διάταξη και την αρ. 101/οι.530/1993 Υπουργική Απόφαση η ειδική εισφορά θεωρήθηκε ότι συμπληρώνει την ήδη καταβαλλόμενη εργοδοτική εισφορά και μέχρι του ποσού που προκύπτει από την αντίστοιχη εισφορά των ασφαλισμένων του ΤΕΑΠΟΚΑ. Έτσι, για τις περιπτώσεις ασφαλισμένων του ΤΕΑΠΟΚΑ που δεν προβλεπόταν εργοδοτική εισφορά ή υπήρχε διαφορά στο ασφάλιστρο του εργοδότη, αυτές καλύφθηκαν από την ειδική. Συγκεκριμένα αυτή η νομοθετική ρύθμιση εξασφαλίζει στους υπαλλήλους της της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων του Υπουργείου Απασχόλησης (Γ.Γ.Κ.Α), του ΟΓΑ και του ΕΛΓΑ 5% εργοδοτική εισφορά και επειδή αυτή υπερβαίνει το γενικό ασφάλιστρο 3%, με το νέο τρόπο υπολογισμού της σύνταξης (Ν.4387/2016) τους διασφαλίζει και προσαύξηση στον υπολογισμό της σύνταξής τους για τα συντάξιμα έτη τους έως 30/11/2013. Π.χ. σε συντάξιμες αποδοχές 1000,00€ X 20 έτη (που θεωρείται ότι καταβλήθηκαν εισφορές

-ασφαλισμένου & εργοδότη άνω του 6%) X 4% (δηλαδή το ποσοστό που υπερβαίνει το 6%) X 0,075 = 60 € προσαύξηση της επικουρικής σύνταξης.

6.4 Σύγκριση υπολογισμού σύνταξης μεταξύ Επικουρικών Ταμείων Δημοσίου: ΤΕΑΔΥ & ΤΕΑΠΟΚΑ

Η σύνταξη που χορηγούν το ΤΕΑΔΥ και το ΤΕΑΠΟΚΑ προκύπτει από τον τύπο:

Βασικός Μισθός X Ποσοστό Αναπλήρωσης X Έτη Ασφάλισης.

Ως βασικός μισθός λαμβάνεται υπόψη ο μισθός εξόδου από την υπηρεσία με ανώτατο όριο το 1ο μισθολογικό κλιμάκιο της Π.Ε. κατηγορίας (το οποίο έως 31/12/2014 υπολογίζεται σε 1.666,00 €). Ως προς τα έτη ασφάλισης αν κατά τον υπολογισμό του συνολικού χρόνου ασφάλισης προκύψει υπόλοιπο 6 μηνών και άνω, τότε υπολογίζεται ως πλήρες έτος, διαφορετικά δεν υπολογίζεται καθόλου.

Για όσους παραμένουν στην υπηρεσία μετά τη συμπλήρωση 35ετούς υπηρεσίας το ποσό σύνταξης αυξάνεται κατά 1/50 για κάθε έτος πέραν του 35ου έτους και όχι πέρα των 5/50 (δηλ. η προσαύξηση δίνεται μέχρι τα 40 έτη υπηρεσίας).

Για το ΤΕΑΔΥ υφίσταται κατώτατο όριο υπολογισμού σύνταξης το οποίο ανέρχεται από 01/10/2008 σε 57,78€ (αρ. πρ. Φ.20144/ 24639/1106/03-10-2008). Αντίθετα για το ΤΕΑΠΟΚΑ δεν υπάρχει ανάλογη ρύθμιση.

Το ΤΕΑΔΥ κατ' έτος χορηγούσε συνολικά 12 μηνιαία μερίσματα, δηλαδή δεν χορηγούσε Δώρο Χριστουγέννων και Πάσχα και Επίδομα Αδείας στους συνταξιούχους του-, αντίθετα το ΤΕΑΠΟΚΑ κατ' έτος χορηγούσε 14 συντάξεις. Επισημαίνουμε ότι η χορήγηση Δώρου Χριστουγέννων και Πάσχα και Επιδόματος Αδείας καταργήθηκε με το Ν.4093/12.

Στον Πίνακα 6.7. καταγράφονται τα ποσοστά υπολογισμού της σύνταξης που χορηγούν το ΤΕΑΔΥ και το ΤΕΑΠΟΚΑ με έναρξη συνταξιοδότησης την 01/01/2008 έως και 31/12/2014 για 35 έτη ασφάλισης.

Πίνακας 6.7:

Ποσοστό Υπολογισμού Σύνταξης Επικουρικών Ταμείων Δημοσίου Τομέα

ΤΕΑΔΥ	Ταμ. Αρωγής Υπαλλήλων Υπ. Παιδείας	20%
	Ταμ. Αρωγής Υπαλλήλων Υπ. Συγκοινωνιών	20%
	Ταμ. Αρωγής Υπαλλήλων Υπ. Βιομηχανίας	20%
	Ταμ. Αρωγής Υπαλλήλων Υπ. Δικαιοσύνης	20%
	Ταμ. Αρωγής Υπαλλήλων Υπ. Οικονομικών	20%
	Ταμ. Αρωγής Υπαλλήλων Υπ. Εμπορίου	20%

	Ταμ. Αρωγής Υπαλλήλων Υπ. Γεωργίας	20%
	Ταμ. Αρωγής Υπαλλήλων ΥΠΕΧΩΔΕ	20%
	Ταμ. Αρωγής Υπαλλήλων Υπ. Υγείας& Κοινωνικής Αλληλεγγύης	21%
	Ταμ. Αρωγής Υπαλλήλων Υπ. Προεδρίας& Εξωτερικών	25%
	Ταμ. Αρωγής Υπαλλήλων Πολιτικής Αεροπορίας	25%
	Ταμ. Αρωγής Τελωνειακών Υπαλλήλων	32%
ΤΕΑΠΟΚΑ		35%

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Στον **Πίνακα 6.8.** αναλύεται για το ΤΕΑΔΥ και το ΤΕΑΠΟΚΑ το ποσοστό υπολογισμού σύνταξης, ανάλογο με τα έτη ασφάλισης, 15-40 έτη (και για τα δύο ταμεία τα 15 έτη είναι τα λιγότερα που απαιτούνται για τη θεμελίωση).

Πίνακας 6.8:

**Ποσοστό υπολογισμού σύνταξης ΤΕΑΔΥ & ΤΕΑΠΟΚΑ αναλυτικά
για 15 έως 40 χρόνια ασφάλισης**

Έτη ασφάλισης	ΤΕΑΠΟΚΑ	ΤΕΑΔΥ (Πρόην Ταμεία Αρωγής Υπουργείων)											
		Παιδείας	Συγκοιν	Βιομηχαν	Δικαιοσ	Οικονομ	Εμπορίου	Γεωργίας	ΥΠΕΧΩΔΕ	Υγείας/Κοιν.Αλλ.	Προεδρ/Εξωτερ	Πολιτ.Αεροπ	Τελων.Υπαλλ
		15	16,00	8,57	8,57	8,57	8,57	8,57	8,57	8,57	8,57	9,00	10,71
16	16,95	9,14	9,14	9,14	9,14	9,14	9,14	9,14	9,14	9,60	11,43	11,43	14,63
17	17,90	9,71	9,71	9,71	9,71	9,71	9,71	9,71	9,71	10,20	12,14	12,14	15,54
18	18,85	10,29	10,29	10,29	10,29	10,29	10,29	10,29	10,29	10,80	12,86	12,86	16,46
19	19,80	10,86	10,86	10,86	10,86	10,86	10,86	10,86	10,86	11,40	13,57	13,57	17,37
20	20,75	11,43	11,43	11,43	11,43	11,43	11,43	11,43	11,43	12,00	14,29	14,29	18,29
21	21,70	12,00	12,00	12,00	12,00	12,00	12,00	12,00	12,00	12,60	15,00	15,00	19,20
22	22,65	12,57	12,57	12,57	12,57	12,57	12,57	12,57	12,57	13,20	15,71	15,71	20,11
23	23,60	13,14	13,14	13,14	13,14	13,14	13,14	13,14	13,14	13,80	16,43	16,43	21,03
24	24,55	13,71	13,71	13,71	13,71	13,71	13,71	13,71	13,71	14,40	17,14	17,14	21,94
25	25,50	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29	15,00	17,86	17,86	22,86
26	26,45	14,86	14,86	14,86	14,86	14,86	14,86	14,86	14,86	15,60	18,57	18,57	23,77
27	27,40	15,43	15,43	15,43	15,43	15,43	15,43	15,43	15,43	16,20	19,29	19,29	24,69
28	28,35	16,00	16,00	16,00	16,00	16,00	16,00	16,00	16,00	16,80	20,00	20,00	25,60
29	29,30	16,57	16,57	16,57	16,57	16,57	16,57	16,57	16,57	17,40	20,71	20,71	26,51
30	30,25	17,14	17,14	17,14	17,14	17,14	17,14	17,14	17,14	18,00	21,43	21,43	27,43
31	31,20	17,71	17,71	17,71	17,71	17,71	17,71	17,71	17,71	18,60	22,14	22,14	28,34
32	32,15	18,29	18,29	18,29	18,29	18,29	18,29	18,29	18,29	19,20	22,86	22,86	29,26
33	33,10	18,86	18,86	18,86	18,86	18,86	18,86	18,86	18,86	19,80	23,57	23,57	30,17
34	34,05	19,43	19,43	19,43	19,43	19,43	19,43	19,43	19,43	20,40	24,29	24,29	31,09
35	35,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	21,00	25,00	25,00	32,00
36	35,70	20,40	20,40	20,40	20,40	20,40	20,40	20,40	20,40	21,42	25,50	25,50	32,64
37	36,40	20,80	20,80	20,80	20,80	20,80	20,80	20,80	20,80	21,84	26,00	26,00	33,28
38	37,10	21,20	21,20	21,20	21,20	21,20	21,20	21,20	21,20	22,26	26,50	26,50	33,92
39	37,80	21,60	21,60	21,60	21,60	21,60	21,60	21,60	21,60	22,68	27,00	27,00	34,56
40	38,50	22,00	22,00	22,00	22,00	22,00	22,00	22,00	22,00	23,10	27,50	27,50	35,20

Πηγή: Τμήμα Στατιστικών και Μελετών του ΕΤΕΑΕΠ

Το ποσοστό αναπλήρωσης για τα 15 χρόνια υπηρεσίας στο ΤΕΑΠΟΚΑ υπολογίζεται σε 16% ενώ στα ταμεία που συναποτελούν το ΤΕΑΔΥ κυμαίνεται από το 8,57 έως 13,71 (Βλ. **Πίνακα 6.8**). Για τα 35 χρόνια υπηρεσίας το ποσοστό αναπλήρωσης στο ΤΕΑΠΟΚΑ

υπολογίζεται σε 35% ενώ στα ταμεία που συναποτελούν το ΤΕΑΔΥ κυμαίνεται από το 20% έως 32% (Βλ. Πίνακα. 6.7).

Επισημαίνεται ότι η διαφορά στο ποσό της σύνταξης μεταξύ ασφαλισμένων του ΤΕΑΔΥ δεν σχετίζεται με διαφορές στα ποσοστά εισφορών ασφαλισμένου και εργοδότη καθώς αυτά ήταν ίδια για όλα τα επικουρικά που αποτέλεσαν το ΤΕΑΔΥ. Μόνη διαφορά αποτελεί η υποχρέωση εισφοράς για τους τελωνιακούς υπαλλήλους στα δώρα Χριστουγέννων, επιδόματα αδείας και εορτών Πάσχα που δεν αιτιολογεί το μεγάλο ποσοστό αναπλήρωσης της σύνταξης (32%).

Όσον αφορά στους ασφαλισμένους του ΤΕΑΠΟΚΑ ο όμοιος υπολογισμός της σύνταξης για αυτούς παρά τις διαφορές στα ποσοστά εισφορών που κατέβαλαν αναδεικνύει ανισότητες μεταξύ τους και έλλειμμα ανταποδοτικότητας.

6.5 Θεμελίωση σύνταξης επικουρικών ταμείων Δημοσίου Τομέα ΤΕΑΔΥ & ΤΕΑΠΟΚΑ

Οι κύριοι νομοθετικοί κανόνες για τη θεμελίωση συνταξιοδότησης περιέχονται στην ιδρυτική νομοθεσία των επικουρικών ταμείων, καθώς και στις γενικότερες νομοθετικές παρεμβάσεις. Στο κεφ. 4.3 έγινε αναφορά στις διαφορετικές καταστατικές διατάξεις των επικουρικών ταμείων όσο και στη γενικότερη νομοθεσία που συγκροτούν το δαιδαλώδες της κοινωνικής ασφάλισης. Τα επικουρικά ταμεία για τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης ακολουθούν τις διατάξεις του Φορέα Κύριας Ασφάλισης του κλάδου τους σε συνδυασμό με όσα υπαγορεύουν τα καταστατικά τους.

Στον Πίνακα 11. καταγράφονται οι νόμοι που διέπουν τη θεμελίωση συνταξιοδότησης στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Τα προς σύγκριση επικουρικά ταμεία ΤΕΑΔΥ και ΤΕΑΠΟΚΑ ακολουθούν μεν τις διατάξεις του δημοσίου κύριου φορέα τους (Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Ν.3163/1955) αλλά το ΤΕΑΠΟΚΑ σε ειδικές περιπτώσεις ακολουθεί τις διατάξεις του ιδιωτικού τομέα (Υπάλληλοι ΝΠΔΔ, άρθ. 11, παρ. 6. ν.δ. 4297/1962). Στον Πίνακα 6.9. καταγράφεται η νομοθεσία που ακολουθούν το ΤΕΑΔΥ και ΤΕΑΠΟΚΑ.

Πίνακας 6.9: Νομοθεσία για τη θεμελίωση συνταξιοδότησης του ΤΕΑΔΥ και ΤΕΑΠΟΚΑ

ΤΕΑΔΥ & ΤΕΑΠΟΚΑ	ΤΕΑΠΟΚΑ
Νομοθεσία Συνταξιοδότησης Δημοσίου Τομέα	Νομοθεσία Συνταξιοδότησης Ιδιωτικού Τομέα
N.2084/92	N.Δ.4277/62
N.2227/94	N.612/77

N.2676/99	N.825/78
N.3029/02	N.1902/90
N.3075/02	N.2084/92
Π.Δ.102/04	N.2676/99
N.3408/05	N.2874/00
N.3385/05	N.3029/02
Π.Δ. 169/07	N.3232/04
N.3865/10	N.3385/05
N.4002/11	N.3518/06
N.4151/13	N.3655/08
N.4336/15	N.3863/10
N.4387/16	N.3996/11
	N.4093/12
	N.4336/15
	N.4387/16

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Η θεμελίωση επικουρικής σύνταξης εκτός από τη συμπλήρωση των κατά περίπτωση προϋποθέσεων συνταξιοδότησης του Κύριου Φορέα, δηλαδή η συμπλήρωση του απαιτούμενου ορίου ηλικίας και η πραγματοποίηση ενός ελαχίστου αριθμού ημερών εργασίας, έχει ως βασική προϋπόθεση τη δικαίωση σύνταξης για την αυτή αιτία (γήρας, αναπηρία, θάνατος) από τον Κύριο Φορέα. Με τη συμπλήρωση αυτών των προϋποθέσεων δημιουργείται το δικαίωμα ανεξάρτητα από το χρόνο που υποβάλλεται η αίτηση για τη χορήγησή της σύνταξης. Με την αίτηση απλώς ασκείται το δικαίωμα που έχει θεμελιωθεί και ο χρόνος υποβολής της έχει σημασία μόνο για τον καθορισμό της έναρξης καταβολής της σύνταξης (Σπυρόπουλος, 2008). Σημειώνεται ότι οι ασφαλισμένοι του δημόσιου τομέα κατοχυρώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης με αναστολή (Εφαρμοστέα νομοθεσία: άρθρο 56 του Π.Δ.169/2007, άρθρο 3 του Ν.2084/1992 και άρθρο 6 Ν.3865/2010) καθώς για αυτούς η συμπλήρωση του απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης δεν συναρτάται με την ταυτόχρονη συμπλήρωση ορισμένου ορίου ηλικίας. Ο δημόσιος υπάλληλος θεμελιώνει δικαίωμα συνταξιοδότησης μη έχοντας συμπληρώσει το απαιτούμενο όριο ηλικίας. Έχει τη δυνατότητα συνταξιοδότησης με αναστολή, δηλ. η καταβολή της σύνταξης ενεργοποιείται με τη συμπλήρωση του ορίου ηλικίας. Από 13/05/2016, ημερομηνία ισχύος του Ν. 4387/2016 αυτή η δυνατότητα καταργήθηκε. Ωστόσο, για όσους αποχώρησαν από την υπηρεσία τους μέχρι 18/08/2015 και η σύνταξή τους τελούσε υπό αναστολή λόγω μη συμπλήρωσης του κατά περίπτωση ηλικιακού ορίου εξακολούθησαν να ισχύουν τα ηλικιακά όρια που εφαρμόζονταν κατά τον κρίσιμο χρόνο της αποχώρησής τους. Ακόμη

σε όσους αποχώρησαν από την υπηρεσία και στη συνέχεια άλλαξαν τα όρια ηλικίας για την καταβολή της σύνταξής τους, τους δόθηκε η δυνατότητα επαναφοράς τους στην υπηρεσία λόγω συνταξιοδοτικής πλάνης (Ν .4151/2013).

Για τη θεμελίωση της επικουρικής σύνταξης όπως ορίζεται στην ισχύουσα νομοθεσία, εκτός από την ηλικία και τον χρόνο ασφάλισης, λαμβάνεται υπόψη το φύλο, η ημερομηνία διορισμού και η οικογενειακή κατάσταση. Ευνόητο είναι ότι προβλέπεται διαφορετικός τρόπος θεμελίωσης ανάλογα με τα ανωτέρω.

Για τους δημοσίους υπαλλήλους, στη θεμελίωση συνταξιοδότησης λόγω γήρατος, η συμπλήρωση της 25ετίας αποτελεί τη συνηθέστερη περίπτωση. Ωστόσο κατά παρέκκλιση των άρθ. 1 και 26 του ΠΔ 169/2007 ισχύει η θεμελίωση συνταξιοδότησης με τη συμπλήρωση 15ετούς πλήρους, πραγματικής, συντάξιμης υπηρεσίας και του απαιτούμενου ορίου ηλικίας. Στις περιπτώσεις αυτές δηλ. της συνταξιοδότησης με 15 έτη υπηρεσίας όταν η συνταξιοδότηση γίνεται με ταυτόχρονη αναστολή λόγω μη συμπλήρωσης του απαιτούμενου ορίου ηλικίας αν μεταβληθεί κατ' αύξηση ο απαιτούμενος χρόνος συντάξιμης υπηρεσίας ανατρέπεται η προσδοκία απόληψης σύνταξης για όσους έχουν αποχωρήσει από την υπηρεσία (Πετροπουλάκος, 2015).

Το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους (ΓΛΚ, νυν e-ΕΦΚΑ) έχει ανακοινώσει πίνακες θεμελίωσης συνταξιοδότησης (βλ. και σχετική εγκύκλιο αρ. πρωτ. 920/2016) οι οποίοι έρχονται επεξεργασίας στο να καταστούν εύχρηστοι, να παρέχουν δυνατότητα παραλληλισμού με τις διατάξεις άλλων φορέων κύριας ασφάλισης και να αναδείξουν στοιχεία που έχουν σχέση με το αντικείμενο της έρευνας. Οι πίνακες που ακολουθούν είναι αυτοί που προέκυψαν από την επεξεργασία. Στους πίνακες η στήλη «Έτος συμπλήρωσης ορίου ηλικίας» εμφανίζει την ηλικία θεμελίωσης πλήρους σύνταξης, όπως αυτή προβλεπόταν από τις γενικές, ειδικές ή καταστατικές διατάξεις πριν την ισχύ του Ν. 4336/2015. Επισημαίνεται ότι με το Ν.4336/2015 όσοι συμπληρώνουν το πλήρες όριο ηλικίας από τις 18/08/2015 και μετά τότε το όριο ηλικίας προσδιορίζεται αυξημένο. Παρατίθενται οι πίνακες 6.10 και 6.11 με τα αυξημένα όρια ηλικίας που συμπληρώνονται μετά τις 18/08/2015. Από το έτος 2022 το όριο ηλικίας για πλήρη σύνταξη διαμορφώνεται στο 62° με 40 έτη ασφάλισης και 67° με 15. Για τη λήψη μειωμένης σύνταξης το όριο προσδιορίζεται στο 62°.

**Πίνακας 6.10: Νέα ηλικία συνταξιοδότησης σύμφωνα με το
Ν.4336/15**

Ηλικία συνταξιοδότησης μέχρι 18/08/2015 για πλήρη σύνταξη	ΝΕΑ ΗΛΙΚΙΑ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗΣ ΠΟΥ ΙΣΧΥΕΙ ΑΠΟ 19/8/2015 ΚΑΙ ΜΕΤΑ .. (ανάλογα πότε συμπληρώνεται η ηλικία της 1 ^{ης} στήλης) ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ 35 ΕΤΙΑΣ (ΑΡ.10,Ν.825/1978, ΑΡ.10/Ν.3863/10+Ν.4093/12) 7500 ΧΟΗ (ΑΡ.37Ν.3996/2011)							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
50	55	56	57	58	59	60	61	62
51	55	56	57	58	59	60	61	62
52	55	56	57	58	59	60	61	62
53	55,11	56,9	57,8	58,6	59,5	60,3	61,2	62
54	55,11	56,9	57,8	58,6	59,5	60,3	61,2	62
55	55,11	56,9	57,8	58,6	59,5	60,3	61,2	62
56	56,9	57,6	58,3	59	59,9	60,6	61,3	62
57	57,8	58,3	58,11	59,6	60,2	60,9	61,5	62
58	58,6	59	59,6	60	60,6	61	61,6	62
59	59,5	59,9	60,2	60,6	60,11	61,3	61,8	62
60	60,3	60,6	60,9	61	61,3	61,6	61,9	62
61	61,2	61,3	61,5	61,6	61,8	61,9	61,11	62
62	62	62	62	62	62	62	62	62

N. 4336/2015

**Πίνακας 6.11: Νέα ηλικία συνταξιοδότησης σύμφωνα με το
N.4336/15**

Ηλικία συνταξιοδότησης μέχρι 18/08/2015 για πλήρη ή μειωμένη σύνταξη.	ΝΕΑ ΗΛΙΚΙΑ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗΣ ΠΟΥ ΙΣΧΥΕΙ ΑΠΟ 19/8/2015 ΚΑΙ ΜΕΤΑ ..(Ανάλογα πότε συμπληρώνεται η ηλικία της 1 ^{ης} στήλης)							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
50	55	56,9	58,5	60,2	61,10	63,7	65,3	67
51	55	56,9	58,5	60,2	61,10	63,7	65,3	67
52	55	56,9	58,5	60,2	61,10	63,7	65,3	67
53	56,6	58	59,6	61	62,6	64	65,6	67
54	56,6	58	59,6	61	62,6	64	65,6	67
55	56,6	58	59,6	61	62,6	64	65,6	67
56	57,5	58,9	60,2	61,6	62,11	64,3	65,8	67
57	58,3	59,6	60,9	62	63,3	64,6	65,9	67
58	59,2	60,3	61,5	62,6	63,8	64,9	65,11	67
59	60	61	62	63	64	65	66	67
60	60,11	61,9	62,8	63,6	64,5	65,3	66,2	67
61	61,9	62,6	63,3	64	64,9	65,6	66,3	67
62	62,8	63,3	63,11	64,6	65,2	65,9	66,5	67
63	63,6	64	64,6	65	65,6	66	66,6	67
64	64,5	64,9	65,2	65,6	65,11	66,3	66,8	67
65	65,3	65,6	65,9	66	66,3	66,6	66,9	67
66	66,2	66,3	66,5	66,6	66,8	66,9	66,11	67
67	67	67	67	67	67	67	67	67

N.4336/2015

Στο Παράρτημα 2 (πίνακες 2.1-2.5) παρατίθενται οι πίνακες με τη θεμελίωση συνταξιοδότησης λόγω γήρατος διατάξεων Δημοσίου του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους. Επισημάνθηκε η κατηγοριοποίηση των ασφαλισμένων σε «νέους» και «παλαιούς» και ότι η ένταξη στη μια κατηγορία ή στην άλλη επηρεάζει τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης (απαιτούμενος χρόνος και ηλικιακό όριο για την συνταξιοδότηση), τον

τρόπο αξιοποίησης του χρόνου που έχει διανυθεί στην ασφάλιση άλλου ασφαλιστικού φορέα (εφαρμογή ή μη της διαδοχικής ασφάλισης) αλλά και τον υπολογισμό της σύνταξης. Ως προς τη θεμελίωση της σύνταξης για όλους τους «νέους» ασφαλισμένους της επικουρικής ασφάλισης (επικουρικά ταμεία Δημόσιου, Ιδιωτικού τομέα, ΔΕΚΟ και Αυτοαπασχολούμενων) ισχύει ο **Πίνακας 6.12.** στον οποίο καταγράφονται ο απαιτούμενος χρόνος και ηλικία για την συνταξιοδότησή τους.

Πίνακας 6.12:

**Διατάξεις δημοσίου Θεμελίωση συνταξιοδότησης «νέων»
ασφαλισμένων γυναικών-ανδρών**

κατηγορία	Έτη ασφάλισης	Έτος θεμελίωσης ⁹	Απαιτούμενη ηλικία
Άνδρες- γυναίκες	15	Έως 2012	65
		2013	67
Γυναίκες με ανήλικα παιδιά και χήροι πατέρες ανηλίκων	20	Έως 2012	55
		2013 κ.εξ	65
Γυναίκες με τρία και άνω παιδιά και χήροι πατέρες ανηλίκων	20	Έως 2012	56 (3παιδιά) 53 (4 παιδιά)
		2013 κ.εξ.	50 (5 παιδιά κ.ά) 65

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Επισημάνσεις διατάξεων δημοσίου τομέα:

- Ο Ν.2084/1992 εγκαθίδρυσε ενιαίο τρόπο υπολογισμού σύνταξης αλλά και προϋποθέσεων συνταξιοδότησης όλων των «νέων» ασφαλισμένων κύριας και επικουρικής ασφάλισης. Οι διαφορές μεταξύ φύλων, απαιτούμενων ημερών ασφάλισης, ηλικίας συνταξιοδότησης και υπολογισμού σύνταξης που υπήρχαν μεταξύ των φορέων ασφάλισης καταργήθηκαν. Παρέμεινε η ευνοϊκή μεταχείριση των μητέρων ανηλίκων στη θεμελίωση συνταξιοδότησης με 20 έτη ασφάλισης στην ηλικία των 55 ετών, έναντι των ανδρών που έπρεπε να είναι χήροι για να τύχουν της ίδιας θεμελίωσης. Ωστόσο, η συνταξιοδότηση αυτής της κατηγορίας υφίσταται μόνο «σε θεωρητικό επίπεδο» καθώς απαιτείται κατά τη συμπλήρωση των 20 ετών και του ορίου ηλικίας των 55 ετών να συντρέχει και η

⁹ Με βάση το έτος συμπλήρωσης των 10500 ΗΑ.

ανηλικότητα του τέκνου. Σύμφωνα με τα ελληνικά δεδομένα η ρύθμιση αυτή εξυπηρετεί ελάχιστο αριθμό ασφαλισμένων καθώς η τεκνοποίηση των γενεών που αναφέρεται η συγκεκριμένη νομοθεσία άρχισε σε μικρές ηλικίες (Τήνιος, 2013).

- Στις διατάξεις συνταξιοδότησης δημοσίου υφίστανται διαφορετικοί τρόποι συνταξιοδότησης ανάλογα με την ημερομηνία διορισμού, το φύλο, το επάγγελμα (π.χ. εκπαιδευτικοί), την οικογενειακή κατάσταση και το χρόνο ασφάλισης.

Ευνοούνται:

Οι διορισθέντες μέχρι τον 12/1983 έναντι αυτών που διορίστηκαν από 01/1984 και μετά (διαφορές στη θεμελίωση συνταξιοδότησης έως και 5,5 έτη ως προς την απαιτούμενη ηλικία). Όπως επισημάνθηκε (κεφ. 1) οι διαφοροποιήσεις μεταξύ προσώπων που υπήχθησαν στην ασφάλιση του ταμείου μετά από ένα χρονικό σημείο δεν αντίκεινται στην αρχή της ισότητας.

Οι γυναίκες έναντι των ανδρών (διαφορές από 2 έως 5 έτη), στοιχείο που όπως αναφέρθηκε θίγει την αρχή της ισότητας.

Οι έγγαμες από τις άγαμες (διαφορές έως και 11 έτη στην απαιτούμενη ηλικία)

Οι έγγαμες με ανήλικα από τις έγγαμες με ενήλικα τέκνα (διαφορές έως και 11 έτη στην απαιτούμενη ηλικία).

Οι εκπαιδευτικοί έναντι άλλων εργαζομένων (εναλλακτικό δικαίωμα συνταξιοδότησης με 30 έτη υπηρεσίας στην ηλικία των 55 ετών).

Οι τρίτεκνοι και οι τρίτεκνες ως προς τον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης και τον προσδιορισμό της ηλικίας.

Διαπιστώνεται ότι

- σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα (διατάξεις 2011-2013, εντός τριετίας χωρίς μεταβατικό στάδιο) επιβλήθηκε αύξηση των ορίων ηλικίας, μέχρι και 7 έτη. Π.χ. με τα 15 έτη ασφάλισης για τους άνδρες το όριο ηλικίας έως 31/12/2012 ήταν το 65° και από 01/01/2013 έγινε το 67°. Για τις γυναίκες αυτής της κατηγορίας το όριο ηλικίας έως 31/12/2010 ήταν το 60°. Από 01/01/2011 έως 31/12/2012 ήταν το 65°, και από 01/01/2013 έγινε το 67° .

- υφίσταντο διατάξεις ευνοϊκής συνταξιοδότησης (20 έτη υπηρεσίας ΑΟΗ) ένεκα οικογενειακής κατάστασης μόνο για τις γυναίκες. Π.χ. η περίπτωση των γυναικών που θεμελίωναν δικαίωμα συνταξιοδότησης με την απόδειξη της τριτεκνίας ενώ οι άνδρες αντίστοιχα θεμελίωναν δικαίωμα λόγω τριτεκνίας στις περιπτώσεις χηρείας και ανάληψης της επιμέλειας τέκνων κατόπιν δικαστικής απόφασης.

• διατηρήθηκε παράδοση εφαρμογή διατάξεων ευνοϊκότερων από αυτές που υπήρχαν και συγκεκριμένα κατά το διάστημα της οικονομικής κρίσης, όταν ήδη το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης χαρακτηριζόταν γενναιόδωρο (2011-2012). Αναλυτικότερα, η διάταξη για συνταξιοδότηση με τη συμπλήρωση 25ετίας και ανήλικο τέκνο, που υφίστατο μόνο για τις γυναίκες, στο πλαίσιο της εξίσωσης συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών, ίσχυσε και για τους άνδρες. Με την αρ. C559/07 (επιτροπή κατά Ελλάδα) Απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σχετικά με την παραβίαση (άρθ.141 Συνθήκης που απαγορεύει κάθε διάκριση σχετικά με την αμοιβή) της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών και στο πλαίσιο που προβλέπονταν ευνοϊκότερες προϋποθέσεις συνταξιοδότησης για τις γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες, η Ελλάδα κλήθηκε να εξισώσει τα όρια συνταξιοδότησης. Επειδή τότε (2009) δεν υπήρχε κάποια ένδειξη για τη θέσπιση ευνοϊκότερων όρων για τους άνδρες ώστε να εξισωθούν με τα όρια των γυναικών και μέχρι να ρυθμιστεί νομοθετικά η εκκρεμότητα, οι άνδρες δημόσιοι υπάλληλοι δικαιούνται την εξίσωση του δικού τους ορίου συνταξιοδότησης με αυτό των γυναικών συναδέλφων τους.

Έτσι, δόθηκε η δυνατότητα και στους πατέρες ανηλίκων από το έτος 2011 να συνταξιοδοτούνται στο 52^ο έτος της ηλικίας τους και το 2012 στο 55^ο. Από το έτος 2013 και για αυτή την ομάδα ισχύει το 67^ο. Επισημαίνουμε ότι για τους άντρες με 25ετία, ακόμη και αν ήταν πατέρες ανηλίκων, το 2010 ίσχυε το 65^ο. Ομοίως, κατά τη μεταβατική περίοδο (2011-2012) μειώνεται το ισχύον μέχρι 12/2010 όριο ηλικίας των ανδρών από το 65^ο στο 61^ο το έτος 2011 και 63^ο το 2012 μέχρι τη συμπλήρωση του 67^{ου} από το 2013 και μετά. Αντίστοιχα και για την ομάδα πατέρων με ανίκανα τέκνα ή σύζυγο τα έτη 2011 και 2012 ισχύει το ηλικιακό όριο του 50ου έτους, και βέβαια από το 2013 το 67^ο.

6.6 Θεμελίωση σύνταξης επικουρικών ταμείων Ιδιωτικού Τομέα ΤΕΑΠΟΚΑ

Η θεμελίωση συνταξιοδότησης ιδιωτικού τομέα παρατίθεται για όλες τις κατηγορίες στο Παράρτημα 1 (πίνακες 1.1- 1.3)

Επισημάνσεις διατάξεων θεμελίωσης σύνταξης ιδιωτικού τομέα:

- Στις διατάξεις συνταξιοδότησης ιδιωτικού τομέα υφίστανται διαφορετικοί τρόποι συνταξιοδότησης ανάλογα με το φύλο, το χρόνο ασφάλισης, την οικογενειακή κατάσταση και την υπαγωγή ή μη σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα.
- Ο Ν.2084/1992 εγκαθίδρυσε ενιαίο τρόπο υπολογισμού σύνταξης αλλά και προϋποθέσεων συνταξιοδότησης όχι μόνο για το Δημόσιο τομέα αλλά και για τον

ιδιωτικό. Οι διαφορές μεταξύ φύλων, απαιτούμενων ημερών ασφάλισης, ηλικίας συνταξιοδότησης και υπολογισμού σύνταξης που υπήρχαν μεταξύ ασφαλισμένων καταργήθηκαν. Παρέμεινε η ευνοϊκή μεταχείριση των μητέρων ανηλίκων στη θεμελίωση συνταξιοδότησης με 20 έτη ασφάλισης στην ηλικία των 55 ετών, έναντι των ανδρών που έπρεπε να είναι χήροι για να τύχουν της ίδιας θεμελίωσης.

- Αντίθετα από το γεγονός ότι η 25ετία είναι κύρια προϋπόθεση συνταξιοδότησης στο δημόσιο, για τον ιδιωτικό τομέα υφίστανται τέσσερις κατηγορίες ημερών ασφάλισης (4500, 10000, 10500, 5500). Οι ημέρες ασφάλισης προσδιορίζουν την απαιτούμενη ηλικία (διαφορές στη θεμελίωση συνταξιοδότησης από 7 έως και 10 έτη).

Στις διατάξεις ιδιωτικού τομέα εννοούνται:

- Οι ασφαλισμένοι μέχρι τον 12/1983 έναντι αυτών που εργάστηκαν για πρώτη φορά από 01/1984 και μετά (διαφορές στη θεμελίωση συνταξιοδότησης έως και 5,5 έτη ως προς την απαιτούμενη ηλικία)
- Οι γυναίκες έναντι των ανδρών (διαφορές από 2 έως 5 έτη)
- Οι μητέρες ανηλίκων τέκνων (διαφορές έως και 10 έτη στην απαιτούμενη ηλικία).
- Οι ασφαλισμένοι/ες με 35 χρόνια ασφάλισης έναντι αυτών που έχουν λιγότερο χρόνο (διαφορές έως και 7 έτη ως προς την απαιτούμενη ηλικία).
- Οι ασφαλισμένοι/ες με 10000 ημέρες ασφάλισης έναντι αυτών που συμπληρώνουν λιγότερο χρόνο (διαφορά 3 ετών ως προς την απαιτούμενη ηλικία).
- Οι ασφαλισμένοι βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων.

Σύνοψη κεφαλαίου

Στο κεφάλαιο αυτό ερευνήθηκαν δύο επικουρικά ταμεία δημοσίου δικαίου που ασφαλίζουν δημοσίους υπαλλήλους. Πρόκειται για το τ.ΤΕΑΔΥ που το αποτελούν 11 επικουρικά ταμεία και το τ.ΤΕΑΠΟΚΑ. Τα ταμεία αυτά είναι τα δύο μεγαλύτερα δημοσίου τομέα του ΕΤΕΑΕΠ ως προς τον αριθμό ασφαλισμένων και συνταξιούχων. Εποπτεύων φορέας του ΤΕΑΔΥ (έως τη ψήφιση του Ν.4052/12) ήταν το Υπουργείο Οικονομικών ενώ του ΤΕΑΠΟΚΑ η Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων του Υπουργείου Εργασίας, γεγονός που αιτιολογεί νομικές διαφορές μεταξύ τους και καθυστερήσεις στην εφαρμογή κεντρικής ασφαλιστικής νομοθεσίας. Τα ταμεία επιλέχθηκαν επειδή ασφαλίζουν δημοσίους υπαλλήλους, για τους οποίους ισχύουν ταυτόσημα χαρακτηριστικά όπως η μισθοδοσία τους και οι εργασιακές συνθήκες. Παρά τα κοινά στοιχεία διαπιστώνονται ασύμβατες, ουσιώδεις, λειτουργικές και θεσμικές

ενδοκλαδικές ανισότητες. Οι ανισότητες αφορούν σε διαφορές στις εισφορές, στις παροχές, στον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης για τη κατοχύρωση σύνταξης και σε ηλικιακές διαφορές απονομής σύνταξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Ανισότητες ασφαλισμένων Ιδιωτικού τομέα.

Εισαγωγή κεφαλαίου

Τα επικουρικά ταμεία ιδιωτικού δικαίου ασφαλίζουν εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα. Πρόκειται για υπηρεσίες ποικίλης νομικής μορφής, αυτοδιοικούμενες, εποπτευόμενες από το κράτος που χορηγούν συντάξεις ανά τομέα απασχόλησης ή επάγγελμα. Όλα τα επικουρικά ταμεία ιδιωτικού τομέα υπάγονται στη Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων του Υπουργείου Εργασίας και είναι τα τέως: ΤΕΑΕΙΓΕ, ΤΕΑΧ, ΤΕΑΠΟΖΟ, ΕΤΕΑΜ, ΤΕΑΥΕΚ. Οι εργαζόμενοι ασφαλίζονται σε αυτά σύμφωνα με τον κλάδο απασχόλησής τους.

Από τα ανωτέρω ταμεία επιλέγεται να διερευνηθούν ανισότητες μεταξύ του τ.ΕΤΕΑΜ και του τ.ΤΕΑΥΕΚ λαμβανομένου υπόψη το μέγεθός τους και την κοινή τους ταυτότητα. Ως προς το μέγεθος το τ.ΕΤΕΑΜ είναι το μεγαλύτερο σε αριθμό ασφαλισμένων και συνταξιούχων ταμείο και ακολουθεί το τ.ΤΕΑΥΕΚ με εξίσου μεγάλο αριθμό αυτών. Τα υπόλοιπα επικουρικά ταμεία τ.ΤΕΑΧ, τ.ΤΕΑΠΟΖΟ και τ.ΤΕΑΕΙΓΕ υπολείπονται σε αριθμό ασφαλισμένων και συνταξιούχων έναντι των ανωτέρω, παράλληλα δε ασφαλίζουν ανομοιογενείς κλάδους εργαζομένων (εκπαιδευτικούς ιδιωτικού δικαίου, χημικούς και εργαζόμενους στη ζυθοποιία).

Τα προς σύγκριση επικουρικά ταμεία (τ.ΕΤΕΑΜ και τ.ΤΕΑΥΕΚ) επιλέγηκαν και για τον πρόσθετο λόγο ότι ασφαλίζουν εργαζόμενους σε επιχειρήσεις με τις αυτές ειδικότητες. Επιπλέον, αποτελούν αλληλοσυμπληρούμενα επικουρικά ταμεία σύμφωνα με τον πληθυσμό των περιοχών της επικράτειας. Αυτό συμβαίνει για τον λόγο ότι, όπου βάσει του Καταστατικού του τ.ΤΕΑΥΕΚ υπάρχει τοπικός περιορισμός ασφάλισης αναλαμβάνει την ασφάλιση των εργαζομένων το τ.ΕΤΕΑΜ¹⁰. Παρά το ότι ισχύουν τα ανωτέρω σε πολλές περιπτώσεις επιχειρήσεων δημιουργείται σύγχυση ως προς την υπαγωγή στην ασφάλιση των εργαζομένων στα ανωτέρω ταμεία.

¹⁰ Για παράδειγμα η Σπάρτη υπάγεται στο ΤΕΑΥΕΚ, το Γύθιο στο ΕΤΕΑΜ και στο χώρο της Αττικής η Νέα Φιλαδέλφεια υπάγεται στο ΤΕΑΥΕΚ ενώ το Μενίδι στο ΕΤΕΑΜ.

7.1 τ.ΕΤΕΑΜ και τ.ΤΕΑΥΕΚ

Για όλους τους εργαζόμενους ιδιωτικού τομέα, σύμφωνα με τα προσόντα τους υφίστανται οι ειδικότητες:

- 1) Πωλητές, πωλητές – πλασιέ
- 2) Λογιστές, βοηθοί. λογιστών
- 3) Αποθηκάριοι, βοηθοί αποθηκάρων
- 4) Γραμματείς
- 5) Τηλεφωνήτριες
- 6) Υπάλληλοι Γραφείου
- 7) Προγραμματιστές – Αναλυτές
- 8) Χειριστές Η/Υ
- 9) Φύλακες
- 10) Οδηγοί, οδηγοί – πλασιέ
- 11) Καθαρίστριες
- 12) Μεταφορείς εμπορευμάτων
- 13) Σχεδιαστές – Διακοσμητές
- 14) Κλητήρες
- 15) Υπάλληλοι παραλαβής – καταμέτρησης – αμπαλαρίσματος
- 16) Αλληλογράφοι
- 17) Υπάλληλοι διαλογής – τοποθέτες εμπορευμάτων
- 18) Ζυγιστές – μεταφορείς
- 19) Εξωτερικών – εσωτερικών εργασιών
- 20) Δακτυλογράφοι
- 21) Αποσυσκευαστές – συσκευαστές – ταξιθέτες
- 22) Υπάλληλοι πώλησης ψιλικών – φαρμακευτικών – μπαχαρικών – σακχαρωδών κλπ ειδών
- 23) Υπάλληλοι πώλησης στερεών καυσίμων
- 24) Υπάλληλοι πρατηρίων πώλησης τσιγάρων.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρατίθενται οι περιγραφές των ειδικοτήτων και οι κωδικοί τους.

Πίνακας 7.1: Κοινές ειδικότητες και κωδικοί ασφάλισης ασφαλισμένων τ.ΤΕΑΥΕΚ & ΕΤΕΑΜ

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑΣ
------------------------	-----------------------

121010	Διευθυντές εμπορικών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών
122400	Διευθυντές παραγωγικών και λειτουργικών μονάδων μεγάλων επιχειρήσεων χονδρικού και λιανικού εμπορίου
122900	Διευθυντές παραγωγικών και λειτουργικών μονάδων μεγάλων επιχειρήσεων.
122910	Διευθυντές παραγωγικών και λειτουργικών μονάδων μεγάλων επιχειρήσεων (τ. τατ Ν. 2079/92)
231300	γεωπόνοι και ασκούντες συναφή επαγγέλματα
251100	λογιστές (πτυχιούχοι ΑΕΙ)
251110	λογιστές (πτυχιούχοι ΑΕΙ) (τ. τατ ν.2079/92)
313200	Χείριστες εξοπλισμού η/υ
313210	Χείριστες εξοπλισμού η/υ (τ. τατ ν.2079/92)
322400	οπτομέτρες και οπτικοί
341510, 341520	Περιοδεύοντες εμπορικοί αντιπρόσωποι και πλασιέ
341540	πωλητές
343310, 343320	Βοηθοί λογιστών πτυχιούχοι ΤΕΙ η άλλων σχολών
343370	λογιστές (πτυχιούχοι ΤΕΙ)
343390	Βοηθοί λογιστών (πτυχιούχοι ΑΕΙ)
343392	Βοηθοί λογιστών πτυχιούχοι ΑΕΙ (τ. τατ Ν. 2079/92)
343395	Λογιστές πτυχιούχοι ΤΕΙ (τ. τατ Ν. 2079/92)
347010	σχεδιαστές
347060	διακοσμητές
411300	Χειριστές μηχανών εισαγωγής δεδομένων
411400	Χειριστές υπολογιστικών μηχανών
411430	Χειριστές υπολογιστικών μηχανών (τ. τατ Ν. 2079/92)
411500	Γραμματείς δακτυλογράφοι
411530	Γραμματείς δακτυλογράφοι (τ. τατ Ν. .2079/92)
412100	Βοηθοί λογιστηρίου και υπάλληλοι που τηρούν λογ. βιβλία
412130	Βοηθοί λογιστηρίου και υπάλληλοι που τηρούν λογ. βιβλία (τ. τατ Ν..2079/92)
413110	αποθηκάριοι (χειρωνακτική εργασία)
413120	αποθηκάριοι (εργασία γραφείου)
411340	Χειριστές μηχανών εισαγωγής δεδομένων (τ. τατ Ν .2079/92)
413150	αποθηκάριοι (εργασία γραφείου) (τ. τατ Ν. 2079/92)
419000	Λοιποί υπάλληλοι γραφείου
419030	Λοιποί υπάλληλοι γραφείου (τ. τατ Ν. 2079/92)
421110	ταμίες
421140	ταμίες (τ. τατ ν.2079/92)
424000	Χειριστές τηλεφωνικών κέντρων
424010	Χειριστές τηλεφωνικών κέντρων (τ. τατ Ν. 2079/92)
532030	πωλητές
532040	πωλητές (τ. τατ Ν. 2079/92)
882210	Οδηγοί επιβατικών αυτοκινήτων
882310	Οδηγοί λεωφορείων

882400	Οδηγοί φορτηγών και βαρειών φορτηγών
885200	Χειριστές μηχανοκίνητων μηχανήματων ανύψωσης
913210	Καθαριστές γραφείων και άλλων χωρών (πλήρη απασχόληση)
913220	Καθαριστές γραφείων και άλλων χωρών (μειωμένη απασχόληση)
915210	Θυρωροί, φύλακες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα (πλην νυχτοφυλάκων)
915250	Θυρωροί, φύλακες και ασκούντες συναφή επαγγέλματα (πλην νυχτοφυλάκων) (τ. τατ Ν. 2079/92)

Πηγή: Ανάλυση Κωδικών Πακέτων Κάλυψης. Ψηλός κ.ά

Στο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων ασφαλιζονται υποχρεωτικά όλοι οι εργαζόμενοι σε κάθε εμπορική επιχείρηση χονδρικής ή λιανικής πώλησης πλην των επιχειρήσεων εμπορίας φαρμάκων, τροφίμων και ποτών. Αντίστοιχα από την ασφάλιση του Ταμείου εξαιρούνται οι εργαζόμενοι στις εμπορικές επιχειρήσεις όσων ασφαλιζονται υποχρεωτικά στο ΤΣΜΕΔΕ και στο ΤΣΑΥ. Στην ασφαλιστική αρμοδιότητα του τ.ΤΕΑΥΕΚ εμπίπτουν οι κάτωθι γεωγραφικές περιοχές:

- 1) Οι περιφέρειες α) τέως διοικήσεως πρωτεύουσας και β) Θεσσαλονίκης
- 2) Οι δήμοι – πρωτεύουσες όλων των Νομών της χώρας
- 3) Όλες οι πόλεις άνω των 10.000 κατοίκων από 1/1/1977 (Αίγιο, Αμαλιάδα, Άργος, Γιαννιτσά, Ελευσίνα, Θήβα, Μέγαρα, Μεσολόγγι, Νάουσα, Ορεστιάδα, Πτολεμαΐδα, Σαλαμίνα, Τύρναβος).

Στο Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 3 του ν. 997/79, όπως αυτό τροποποιήθηκε από την παρ. 1 του άρθρου 56 του ν. 1140/81, και ισχύει σήμερα στην τελική επαναδιατύπωσή του, με τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 18 του ν. 1902/90 ασφαλιζονται όσοι υπάγονται για την ασφάλισή τους στο ΙΚΑ, ή άλλο φορέα κύριας ασφάλισης και όσοι δεν υπάγονται για την αυτή απασχόληση στην ασφάλιση άλλου φορέα, κλάδου, ή λογαριασμού που λειτουργεί ως ΝΠΔΔ.

Έτσι σύμφωνα με τα ανωτέρω όταν κάποιος εργαζόμενος εξαιρείται από την ασφάλιση του τ.ΤΕΑΥΕΚ από την 01/02/1983 αναλαμβάνει την επικουρική του ασφάλιση το τ.ΕΤΕΑΜ.

Ενδεικτικά αναφέρονται μορφές εμπορικών επιχειρήσεων που υπάγονται κατά περίπτωση στην ασφάλιση των ανωτέρω ταμείων:

- Καταστήματα,

- Πρατήρια ή αποθήκες βιοτεχνιών ή βιομηχανιών όπου διενεργούνται εμπορικές πράξεις
- Εκθέσεις προϊόντων σε ανοιχτό ή κλειστό χώρο όπου διενεργούνται εμπορικές πράξεις
- Γραφεία αντιπροσωπειών προϊόντων οίκων εξωτερικού ή εσωτερικού (εισαγωγές – εξαγωγές) όπου διενεργούνται εμπορικές πράξεις
- Πρατήρια πώλησης υγρών καυσίμων και εταιρείες διανομής αυτών
- Εκθέσεις τεχνικών γραφείων προμήθειας και εγκατάστασης μηχανημάτων
- Γραφεία Βιομηχανικών και Εμπορικών εταιρειών όπου διενεργούνται εμπορικές πράξεις προώθησης και πώλησης των προϊόντων τους
- Επιχειρήσεις παραγωγής και πώλησης προγραμμάτων πληροφορικής
- Μικτές επιχειρήσεις (εμπορίας και παροχής υπηρεσιών, εμπορίας και παραγωγής) ασφαλίζονται κατά το ποσοστό άσκησης της εμπορικής τους δραστηριότητας.

7.2 Συνοπτική παρουσίαση του ΕΤΕΑΜ

Το τ. Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών (ΕΤΕΑΜ) ιδρύθηκε το έτος 1979 (Ν. 997) με σκοπό την οργάνωση και την επέκταση της επικουρικής ασφάλισης. Πρόκειται για το μεγαλύτερο φορέα επικουρικής ασφάλισης και για αυτό ονομάζεται και γενικός φορέας. Περίπου το 60% των επικουρικά ασφαλίζονται στο ΕΤΕΑΜ. Από την ασφάλιση του ΤΕΑΜ εξαιρέθηκαν ορισμένες κατηγορίες μισθωτών του ιδιωτικού τομέα που ασφαλίζονται σε 24 ειδικά Ταμεία που προϋπήρχαν του ΕΤΕΑΜ. Στόχοι του επικουρικού ταμείου ήταν η κάλυψη των μισθωτών που δεν ασφαλίζονταν επικουρικά σε άλλα κλαδικά ταμεία και η συγχώνευση σε αυτό των προβληματικών ταμείων που υπήρχαν. Συγκεκριμένα, στο άρθρ. 3, παρ. 1 του ιδρυτικού του νόμου διευκρινίζεται ότι στην ασφάλιση του ταμείου υπάγονται υποχρεωτικά «τα πρόσωπα τα οποία κατά κύριο επάγγελμα παρέχουν εξαρτημένη εργασία έναντι αμοιβής εφόσον για την εργασία αυτή είναι ασφαλισμένα στο ΙΚΑ ή άλλο φορέα κύριας ασφάλισης και δεν υπάγονται στην ασφάλιση άλλου φορέα ή κλάδου επικουρικής ασφάλισης». Άλλωστε, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, στον ίδιο νόμο προβλέφθηκε η απαγόρευση της σύστασης στο μέλλον άλλων κλαδικών ταμείων επικουρικής ασφάλισης. Κατ' εξαίρεση τα επικουρικά ταμεία και κλάδοι που λειτουργούν με τη μορφή ΝΠΙΔ ως και κάθε άλλος φορέας επικουρικής ασφάλισης ανεξαρτήτως ονομασίας και νομικής μορφής που έχει συσταθεί μέχρι τη δημοσίευση του νόμου εξακολουθούν να διέπονται από τις καταστατικές τους διατάξεις και τα πρόσωπα που ασφαλίζονται σε αυτά εξαιρούνται από την ασφάλιση του «ΙΚΑ-ΤΕΑΜ». Ως προς τη συγχώνευση στο ΕΤΕΑΜ των προβληματικών ταμείων (Βλ.

πίνακα 4.10) στο άρθρο 11 παρ. 2 του ίδιου νόμου προβλέφθηκε να συγχωνεύονται όσα ταμεία δεν μπορούσαν να παράσχουν την ελάχιστη ασφαλιστική προστασία, λαμβανομένων υπόψη το ύψος των εισφορών των ασφαλισμένων και εργοδοτών, των προσόδων περιουσίας, των προϋποθέσεων απονομής παροχών και το ύψους τους. Συγκεκριμένα σε συγχώνευση οδηγούνται οι ασφαλιστικοί φορείς όταν η σχέση συνταξιούχων/ασφαλισμένων είναι μικρότερη του 1 προς 2, εκτός αν η οικονομική τους κατάσταση επιτρέπει τη συνέχιση της λειτουργίας τους. Μετά τη συγχώνευση το ΙΚΑ-TEAM υποκαθίσταται αυτοδικαίως και χωρίς άλλη διατύπωση σε όλα γενικά τα εμπράγματα και ενοχικά δικαιώματα και υποχρεώσεις του συγχωνευόμενου ταμείου, ως καθολικός διάδοχος.

Το έτος 1981 με το άρθρο 55 του νόμου 1140/81 συστήθηκε στον τότε κύριο φορέα ασφάλισης ΙΚΑ-TEAM ο κλάδος Ειδικός Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών (ETEAM). Στην ασφάλιση αυτού του ειδικού κλάδου υπήχθησαν για επικουρική συνταξιοδότηση το προσωπικό των ΝΠΔΔ ή και άλλων οργανισμών που συνταξιοδοτείται από φορέα κύριας ασφάλισης σύμφωνα με τις ειδικές διατάξεις περί δημοσίων υπαλλήλων ή τις διατάξεις που αποβλέπουν στη συνταξιοδότηση λόγω αποχώρησης ανεξαρτήτως ορίου ηλικίας. Στη συνέχεια με το Π.Δ. 633/82 στο ETEAM εντάχθηκαν από 1/2/1983 όλοι οι μισθωτοί του ιδιωτικού τομέα και η ασφαλιστική δραστηριότητα του ταμείου επεκτάθηκε σε όλη την επικράτεια. Με τον νόμο 1358/83, από την 24/5/1983 το ETEAM και το ETEAM συγχωνεύθηκαν στο ΙΚΑ σαν ανεξάρτητοι κλάδοι με λογιστική και οικονομική αυτοτέλεια ο καθένας. Με τις υπ' αριθμ. πρωτ. Φ.20021/12403/579/6-6-2003 (ΦΕΚ 772/τ. Β'/17-6-2003) και Φ.20021/8228/372/27-4-2005 (ΦΕΚ 616/τ. Β'/10-5-2005) αποφάσεις του Υπουργού Εργασίας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων και του Υφυπουργού Απασχόλησης & Κοινωνικής Προστασίας αντίστοιχα, ανατέθηκε στο ΙΚΑ-ETAM το σύνολο των εργασιών που αφορούν στην είσπραξη των τρεχουσών εισφορών επικουρικής ασφάλισης, στη βεβαίωση και είσπραξη των καθυστερούμενων εισφορών, στην εξυπηρέτηση ασφαλισμένων και εργοδοτών μέσα από το δίκτυο των υποκαταστημάτων του, καθώς και στην εκτέλεση και διεκπεραίωση των πάσης φύσεως επί θεμάτων παροχών του ETEAM .

7.2.1. Εισφορές ETEAM

Οι εισφορές προς το ETEAM αναλογούν σε 3% ασφαλισμένου και 3% εργοδότη έως και 30/11/2013.

7.2.2. Παροχές ETEAM

Χορήγηση συντάξεων στα ασφαλισμένα πρόσωπα κατά των κινδύνων αναπηρίας, γήρατος και θανάτου.

7.2.3. Υπολογισμός σύνταξης ΕΤΕΑΜ (Π.Δ. 995/80 άρθρ. 4, όπως αντικ. με Π.Δ.499/84 άρθρ. 1)

Η σύνταξη υπολογίζεται με τις συντάξιμες αποδοχές που ελήφθησαν υπόψη για τον υπολογισμό της χορηγηθείσας σύνταξης από το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ.

Το ποσό της μηνιαίας σύνταξης λόγω Γήρατος και Αναπηρίας αποτελείται:

Α. Από βασικό ποσό ίσο προς 9% του 25πλασίου του κατώτατου ημερομισθίου ανειδικεύτου εργάτη, όπως ισχύει κάθε φορά, της εκάστοτε Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας.

Β. Από προσαύξηση του ποσού Α, λόγω ασφαλιστικής κλάσης, η οποία καθορίζεται σε ποσοστό 12%, για κάθε κλάση, πλέον της πρώτης (άρθρ.37 του ΑΝ1846/1951), και μέχρι την ασφαλιστική κλάση στην οποία κατατάσσεται ο ασφαλισμένος. (αφαιρετά -1- από την ασφαλιστική κλάση που ανήκει ο ασφαλισμένος και μετά το αποτέλεσμα πολλαπλασιάζεται με 12%).

Γ. Από προσαύξηση του ποσού Α και Β λόγω χρόνου ασφάλισης, η οποία καθορίζεται σε ποσοστό 4% για κάθε 300 συμπληρωμένες ημέρες ασφάλισης πάνω από τις 1500 Ημέρες Ασφάλισης έως τις 7500 και κατά 3% για κάθε 300 ΗΕ πάνω από τις 7500 ΗΕ.

7.2.4. Κατώτατα όρια ΤΕΑΜ

από 01/10/2008 έως και 31/12/2014.

102,86 € για τις συντάξεις Γήρατος και Αναπηρίας, και

82,28 € για τις συντάξεις λόγω Θανάτου.

Από 01/01/2015 τα κατώτατα όρια παύουν να ισχύουν (Ν. 4387/2016).

Επισημαίνεται ότι για το ίδιο διάστημα το συγχωνευθέν ταμείο ΤΕΑΕΥΕΕΟ διατηρεί δικά του ποσά κατώτατων ορίων:

187,83 € για τις συντάξεις Γήρατος και Αναπηρίας, και

171,44 € για τις συντάξεις λόγω Θανάτου.

7.3 Συνοπτική παρουσίαση του ΤΕΑΥΕΚ

Το ΤΕΑΥΕΚ ιδρύθηκε (2/1/1939 Συλλογική Σύμβαση Εργασίας- κυρωθείσα θ. 912/1941 Ν.Δ/γμα) και λειτούργησε από το 1939. Με την ΑΥΕ 19880/Σ.294/17-05-1962- ΦΕΚ.Β. 180/26-05-1962 συστήθηκε ειδικός λογαριασμός Πρόνοιας. Με το Νόμο 3655/2008, οι κλάδοι σύνταξης και πρόνοιας διαχωρίστηκαν σε δύο ανεξάρτητους φορείς τ.ΤΕΑΥΕΚ και ΤΑΠΠΤ. Η επικουρική ασφάλιση του τέως ΤΕΑΥΕΚ λειτούργησε ως η Α΄ Διεύθυνση του Τομέα Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων του ΤΕΑΙΤ. Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στις διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 36 του

N.4052/12 και του άρθρου 12 της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου (ΦΕΚ Α.256/31-12-2012 το τ.ΤΕΑΥΕΚ από 01/01/2013 εντάχθηκε στο ΕΤΕΑ. Σύμφωνα με το άρθρο 74 του Ν. 4387/2016 παρ. 3. α. Το Ε.Τ.Ε.Α. μετονομάζεται σε «Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών» αποκαλούμενο εφεξής «Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π.».

7.3.1. Εισφορές ΤΕΑΥΕΚ

Οι εισφορές προς το ΤΕΑΥΕΚ αναλογούν σε 3,6% ασφαλισμένου και 3,6% εργοδότη έως και 30/11/2013.

7.3.2. Παροχές ΤΕΑΥΕΚ

- Χορήγηση συντάξεων στα ασφαλισμένα πρόσωπα κατά των κινδύνων αναπηρίας, γήρατος και θανάτου.
- Επίδομα οικογενειακά (άρθρο 9, παρ. 4). Στους άνδρες χορηγείται επίδομα συζύγου σε ποσοστό 10% επί της βασικής σύνταξης. Επίδομα τέκνων 5% επί της βασικής σύνταξης για κάθε παιδί και μέχρι 3 τέκνα μέχρι συμπλήρωσης του 18ου έτους της ηλικίας τους ή το 24ο εάν συνεχίζουν τις σπουδές τους σε ΑΕΙ-ΤΕΙ-ΙΕΚ εσωτερικού/εξωτερικού και με τις προϋποθέσεις ότι είναι άγαμα, δεν εργάζονται, δεν λαμβάνουν σύνταξη από άλλο επικουρικό φορέα και σε ποσοστό 5% σε ανάκατα προς βιοποριστική εργασία τέκνα και εφόσον η αναπηρία τους άρχεται προ του 18ου έτους της ηλικίας τους.
- Εφ' άπαξ βοήθημα για έξοδα κηδείας επί θανάτου ασφαλισμένου ή συνταξιούχου οριζόμενο σε 10 ημερομίσθια ανειδίκευτου εργάτη που ισχύει κατά το θάνατο σε έμμεσους ασφαλισμένους και σε έμμεσους 20 ημερομίσθια.
- Επίδομα Απολύτου Αναπηρίας Σύμφωνα με το άρθρο 11 του Κανονισμού Παροχών του ΤΕΑΥΕΚ και το άρθρο 32, Ν. 2084/92, το 50% της σύνταξης, εφόσον βρίσκονται σε κατάσταση που απαιτεί επίβλεψη και συμπαράσταση άλλου προσώπου για την αντιμετώπιση των συνηθισμένων βιοτικών αναγκών.
- Οικονομική Ενίσχυση συνταξιούχων μετά από απόφαση του Διοικητικού του Συμβουλίου του Ταμείου, το οποίο λαμβάνοντας υπόψη τα έσοδα-έξοδα χορηγούσε έκτακτη οικονομική ενίσχυση στους συνταξιούχους του. Παρατίθεται πίνακας με ενισχύσεις του ταμείου προς τους συνταξιούχους του.

Πίνακας 7.2:

Ενισχύσεις συνταξιούχων ΤΕΑΥΕΚ

Οικονομική ενίσχυση έτους	Για ποσό σύνταξης από .. έως...	Ποσό οικονομικής ενίσχυσης
2004	0,01- ΑΝΕΥ ΟΡΙΟΥ	200,00 €
2007	0,01- 265,00 €	300,00 €

2007	265,01 €- 415,00 €	200,00 €
2007	415,00 €- ANEY OPIOY	100,00 €
2008	0,01- 291,99 €	330,00 €
2008	292,00 €- 456,99 €	220,00 €
2008	457,00 €- ANEY OPIOY	110,00 €

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφούς από μελέτη Αποφάσεων Διοικητικού Συμβουλίου
τ.ΤΕΑΥΕΚ

7.3.3. Υπολογισμός σύνταξης ΤΕΑΥΕΚ (άρθρο 9 ΚΠ):

Για τον καθορισμό ποσού σύνταξης υπολογίζονται 3 αλληλοδιάδοχες ενέργειες (Α + Β + Γ).

Α. Το 30% του 25πλασίου του ημερομισθίου του ανειδικεύτου εργάτη που ισχύει κατά την ημερομηνία επέλευσης ασφαλιστικού κινδύνου (αίτηση, αναπηρία, θάνατος).

Β. Προσαύξηση του 12% της διαφοράς των συντάξιμων αποδοχών και του 25πλασίου του ημερομισθίου του ανειδικεύτου εργάτη.

Γ. Προσαύξηση του αθροίσματος των παραπάνω ποσών (Α + Β) κατά 2 % για κάθε πλήρες έτος (300 ΗΕ) πέραν των 5 (1500 ΗΕ).

Μετά από τον παραπάνω τρόπο υπολογισμού της βασικής σύνταξης από το ποσό που προκύπτει αφαιρούνται οι μειώσεις στις μειωμένες συντάξεις γήρατος.

Το ποσό της σύνταξης προσαυξάνεται από τα οικογενειακά επιδόματα.

Στις συντάξεις ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ όταν το ποσό της βασικής σύνταξης που προκύπτει κατά τα ανωτέρω είναι μικρότερο του 1/3 των συντάξιμων αποδοχών αναπροσαρμόζεται σε αυτό, αναπροσαρμόζεται δε στο 1/2 των αποδοχών τούτων σε περίπτωση αναπηρίας από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική νόσο.

Στις συντάξεις λόγω θανάτου χορηγείται στη χήρα ή χήρο το 60% που ελάμβανε ο θανών. Σε έκαστο τέκνο και μέχρι δύο το 20%. Παραπάνω από 2 τέκνα επιμερίζονται το 40%.

7.3.4. Κατώτατα όρια σύνταξης ΤΕΑΥΕΚ.

Σύμφωνα με το άρθ. 66 του Ν. 2084/92 «η αύξηση των συντάξεων και λοιπών παροχών, που χορηγούν οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης, ενεργείται με απόφαση του Υπουργού Υγείας, Προνοίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ή του Υπουργού Οικονομικών προκειμένου για το Μ.Τ.Π.Υ. ύστερα από γνώμη του Δ.Σ. των φορέων εντός των ορίων της εισοδηματικής πολιτικής, όπως καθορίζεται εκάστοτε με απόφαση της Επιτροπής Τιμών και Εισοδημάτων και των οικονομικών δυνατοτήτων των φορέων». Έτσι σύμφωνα με την Φ.20113/13691/554/06-06-2008 Απόφαση της Υπουργού Απασχόλησης για το τ. ΤΕΑΥΕΚ τα κατώτατα όρια για πλήρη σύνταξη ορίζονται ως εξής:

από 01/10/2008 έως και 31/12/2014.

236,34 € για τις συντάξεις Γήρατος και Αναπηρίας, και

192,62 € για τις συντάξεις λόγω Θανάτου.

Από 01/01/2015 τα κατώτατα όρια παύουν να ισχύουν (Ν.4387/2016).

7.4. Θεμελίωση σύνταξης ασφαλισμένων ιδιωτικού τομέα ΕΤΕΑΜ και ΤΕΑΥΕΚ Ν. 3518/2006

Όπως αναφέρθηκε για την απονομή σύνταξης από τους φορείς επικουρικής ασφάλισης συνήθως οι προϋποθέσεις συνταξιοδότησης είναι όμοιες με εκείνες που ισχύουν στον φορέα κύριας ασφάλισης. Ο προσδιορισμός της θεμελίωσης γίνεται είτε με την ένδειξη ότι για να δικαιωθεί ο ασφαλισμένος σύνταξη βασική προϋπόθεση είναι η απονομή σύνταξης για την ίδια αντίστοιχα αιτία από το φορέα κύριας ασφάλισης είτε με τις καταστατικές διατάξεις, συνήθως όμοιες με εκείνες που ισχύουν στον φορέα κύριας ασφάλισης (Χατζηδημητρίου, Ψηλού, 1993).

Όσον αφορά στις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης για ασφαλισμένους από 1/1/1993 (νέοι ασφαλισμένοι) αυτές είναι ίδιες με εκείνες που θεσπίστηκαν για την κύρια ασφάλιση δηλαδή σύμφωνα με το άρθρο 24 του Ν. 2084/92.

Με το άρθ. 53 του Ν. 2084/1992 οι προϋποθέσεις συνταξιοδότησης των ασφαλισμένων των φορέων κύριας ασφάλισης ισχύουν και για τους φορείς επικουρικής ασφάλισης, στους οποίους υπάγονται. Η διάταξη είχε μεταβατικό χαρακτήρα ώστε τα επικουρικά ταμεία να προσαρμόσουν τυχόν ευνοϊκότερες διατάξεις μέχρι 31/12/1997. Από το νόμο εξαιρέθηκαν:

1. Το ΕΤΕΑΜ ως νέος, σχετικά, φορέας καθώς η πλειονότητα των ασφαλισμένων του ασφαλίστηκε από 01/02/1983 αλλά και γιατί υπάγονταν σε αυτό νέες κατηγορίες ασφαλισμένων ή νέες ασφαλιστικές περιοχές.

2. Το ΤΕΑΕΥΕΕΟ (ταμείο συνδικαλιστικών στελεχών), ένα ταμείο που χορηγούσε συντάξεις με άκρως ευνοϊκές προϋποθέσεις (Ψηλός, 1983).

Στη βάση αυτή οι παλαιοί ασφαλισμένοι του ΕΤΕΑΜ λαμβάνουν σύνταξη εφόσον έχουν θεμελιώσει στον κύριο φορέα χωρίς να αναζητούνται αντίστοιχες προϋποθέσεις από τον επικουρικό (άρθρο 5 παρ. 1 Ν. 997/79). Γίνεται αντιληπτό ότι για τη θεμελίωση σύνταξης στο ΕΤΕΑΜ δεν υφίσταται όριο ηλικίας και ημερών ασφάλισης. Επειδή δε αποτελεί το τελευταίο ιδρυθέν ειδικό ταμείο ο απαιτούμενος ασφαλιστικός χρόνος προσδιορίζεται ανάλογα με το χρόνο υπαγωγής στην ασφάλιση.

Παρατίθεται πίνακας με τις απαιτούμενες ημέρες ασφάλισης για τη συνταξιοδότηση από το ΤΕΑΜ που σε κάθε περίπτωση, ακόμη και σήμερα, δεν υπερβαίνουν τις 4500 ΗΑ.

Πίνακας 7.3: Απαιτούμενες ημέρες ασφάλισης για τη συνταξιοδότηση από το τ.ΕΤΕΑΜ

Κατηγορίες ασφ/νων	Ημερομ. υπαγωγής	Απαιτούμενες ΗΑ
Απασχολούμενοι σε λιγνιτωρυχεία, λατομεία Απασχολούμενοι σε ΟΤΑ με σχέση ΙΔ.	01/11/1980	2001: 3800 2002: 3975 2003 κ.εξ: 4050
Θυρωροί μεγάρων, επιχειρήσεων, πολυκατοικιών, λογιστές, έμμισθοι φαρμακοποιοί επιχειρήσεων ιδιωτικού δικαίου, προσωπικό Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας	01/11/1981	2001: 3625 2002: 3800 2003: 3975 2004 κ.εξ: 4050
Ασφαλισμένοι του ΙΚΑ που δεν έχουν άλλη επικουρική ασφάλιση	01/02/1983	2001: 3275 2002: 3450 2003: 3625 2004 : 3800 2005: 3975 2006 κ.εξ: 4050
Προερχόμενοι από τα συγχωνευθέντα ταμεία εκτός του ΤΕΑΕΥΕΕΟ	---	4050

Πηγή: Εγκύκλιος ΙΚΑ 95, Α23/593/30-11-2001

Όσον αφορά στους ασφαλισμένους του ΤΕΑΕΥΕΕΟ αυτοί εξαιρούνται από την ασφάλιση στο τ.ΕΤΕΑΜ εφόσον απέκτησαν τη συνδικαλιστική ιδιότητα μέχρι τη συγχώνευσή του, δηλαδή την 01/05/1999. Αποτελεί γεγονός αναντίλεκτο ότι, η συγχώνευση του Κλάδου Σύνταξης του τ.ΤΕΑΕΥΕΕΟ στο τ.ΕΤΕΑΜ δεν πραγματοποιήθηκε με τους όρους που ίσχυσαν στις προηγούμενες συγχωνεύσεις των επικουρικών ταμείων παρουσιάζοντας την ιδιομορφία, ότι, ενώ το ταμείο παύει να υπάρχει, διατηρούνται σε ισχύ οι διατάξεις του καταστατικού του και η ασφαλιστική σχέση των ασφαλισμένων του εάν φυσικά είχαν υπαχθεί στην ασφάλισή του μέχρι 30/04/1999. Παρατίθεται πίνακας με τις απαιτούμενες ημέρες ασφάλισης και την ηλικία για τη συνταξιοδότηση, που είναι ανάλογη με την υπαγωγή στην ασφάλιση στο ΤΕΑΕΥΕΕΟ.

Πίνακας 7.4:

Απαιτούμενες ημέρες ασφάλισης και ηλικία συνταξιοδότησης ασφαλισμένων του ΤΕΑΕΥΕΕΟ

Κατηγορίες ασφ/νων	Ημερομ. υπαγωγής	Απαιτούμενες ΗΑ	Απαιτούμενη ηλικία
Εκπρόσωποι συνδικαλιστικών οργανώσεων Εργαζόμενοι στο ασφαλιστικό ταμείο	Έως 27/04/1978	3451	55°
	28/04/1978 κ.ε.	4351	58°

Πηγή: Εγκύκλιος ΙΚΑ 95, Α23/593/30-11-2001

Όσον αφορά στο ΤΕΑΥΕΚ για τη θεμελίωση συνταξιοδότησης ισχύουν οι διατάξεις του κύριου φορέα, ιδιωτικού τομέα, όπως έχουν εκτενώσ αποτυπωθεί στο Παράρτημα 1 (πίνακες 1.1- 1.3).

Έτσι για το τ.ΤΕΑΥΕΚ:

- Οι διατάξεις θεμελίωσης της συνταξιοδότησης είναι διαφορετικές ανάλογα με το φύλο, το χρόνο ασφάλισης, την οικογενειακή κατάσταση και την υπαγωγή ή μη σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα.
- Οι κατηγορίες ημερών ασφάλισης είναι τέσσερις (4500, 10000, 10500, 5500) και ανάλογα προσδιορίζουν την απαιτούμενη ηλικία (υφίστανται διαφορές στη θεμελίωση συνταξιοδότησης από 7 έως και 10 έτη).
- Μεταξύ των γυναικών και των ανδρών υφίστανται διαφορές στην απαιτούμενη ηλικία συνταξιοδότησης 2 έως 5 έτη.
- Οι μητέρες ανηλίκων τέκνων συνταξιοδοτούνται νωρίτερα από τις άλλες κατηγορίες θεμελίωσης έως και 10 έτη.
- Οι ασφαλισμένοι/ες με 35 χρόνια ασφάλισης έναντι αυτών που έχουν λιγότερο χρόνο συνταξιοδοτούνται νωρίτερα έως και 7 έτη.
- Οι ασφαλισμένοι/ες με 10000 ημέρες ασφάλισης συνταξιοδοτούνται νωρίτερα με διαφορά 3 ετών ως προς την απαιτούμενη ηλικία έναντι αυτών που συμπληρώνουν λιγότερο χρόνο ασφάλισης.
- Οι ασφαλισμένοι βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων συνταξιοδοτούνται έως και 10 έτη νωρίτερα από τις άλλες κατηγορίες.

Σύνοψη κεφαλαίου

Στο κεφάλαιο αυτό ερευνήθηκαν δύο επικουρικά ταμεία ιδιωτικού δικαίου που ασφαλίζουν εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα. Πρόκειται για το τ.ΕΤΕΑΜ και το τ.ΤΕΑΥΕΚ, τα δύο μεγαλύτερα ταμεία ιδιωτικού δικαίου του ΕΤΕΑΕΠ ως προς τον αριθμό ασφαλισμένων και συνταξιούχων. Επίσης, η συγκεκριμένη επιλογή έγινε για το

λόγο ότι και τα δύο ταμεία ασφαλίζουν τον ίδιο κλάδο εργαζομένων και αποτελούν αλληλοσυμπληρούμενα επικουρικά ταμεία σύμφωνα με τον πληθυσμό των περιοχών ευθύνης τους.

Στα ομοειδή στοιχεία που τίθενται προς σύγκριση διαπιστώνονται ουσιώδεις λειτουργικές και θεσμικές, ενδοκλαδικές, ανισότητες, ασύμβατες προς την ισονομία και ισοπολιτεία. Οι ανισότητες αφορούν στον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης για τη κατοχύρωση σύνταξης και σε ηλικιακές διαφορές, με αποτέλεσμα αιτήματα συνταξιοδότησης στο μεν τ.ΕΤΕΑΜ να εγκρίνονται και στο τ.ΤΕΑΥΕΚ να απορρίπτονται. Οι μέγιστες ηλικιακές διαφορές στη θεμελίωση της σύνταξης μεταξύ των ταμείων ανέρχονται στα επτά έτη. Ενώ υφίστανται γενικές διατάξεις θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος που αφορούν όλους τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης ιδιωτικού δικαίου και ορίζουν την απαιτούμενη ηλικία και τον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης, το τ.ΕΤΕΑΜ εξαιρείται από αυτές. Η εξαίρεση επιτρέπει στο τ.ΕΤΕΑΜ να χορηγεί επικουρική σύνταξη με την προϋπόθεση να έχει 15 χρόνια ασφάλισης (4500 ημέρες) στην επικουρική ασφάλιση χωρίς να λαμβάνει υπόψη την ηλικία. Επίσης για το ΤΕΑΕΥΕΕΟ που έχει συγχωνευτεί στο τ.ΕΤΕΑΜ η προϋπόθεση του χρόνου ασφάλισης (3.451 ημέρες ή 4351) για κατοχύρωση συνταξιοδότησης και η απαιτούμενη ηλικία (55^ο ή 58^ο) αναδεικνύουν ανισότητες στο ίδιο ταμείο αλλά και το αποτέλεσμα της διεκδίκησης ιδιαίτερης προστασίας από μια ομάδα ασφαλισμένων. Στο τ.ΤΕΑΥΕΚ που ακολουθούνται οι γενικές διατάξεις συνταξιοδότησης η επικουρική σύνταξη προκύπτει εφόσον υφίσταται τόσο ο ασφαλιστικός χρόνος όσο και η προαπαιτούμενη ηλικία. Ερωτηματικά γεννώνται γιατί ενώ το τ.ΕΤΕΑΜ και το τ.ΤΕΑΥΕΚ που εποπτεύονται από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων του Υπουργείου Εργασίας, εφαρμόζουν διαφορετικό νομοθετικό πλαίσιο. Η διαφορά του νομοθετικού πλαισίου δημιουργεί άνιση μεταχείριση που αντίκειται στα συνταγματικά δικαιώματα.

Επίλογος

Η ευημερία, κύριος στόχος της κοινωνικής πολιτικής, στηρίζεται, κυρίως, στην οργάνωση δημόσιων φορέων που αποβλέπουν στην κοινωνικοποίηση της ευθύνης και της ανάγκης. Οι φορείς της κοινωνικής ασφάλισης με κοινωνική μέριμνα και οργανωμένο τρόπο εξυπηρετούν ένα ευρύ φάσμα των κοινωνικών αναγκών. Εξετάζοντας διεξοδικά την οργάνωση των φορέων κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα και την επέκτασή τους, διαπιστώνεται ότι δεν συγκροτήθηκαν στη βάση ενιαίου και μακροχρόνιου προγραμματισμού, παρέμειναν ελλειπείς και υπό την επιρροή συντεχνιακών συμφερόντων. Η συμμετοχή των ηγετικών κοινωνικών στρωμάτων στην πολιτική εξουσία, στοιχείο που ίσχυε από την εποχή της οθωμανικής κατάκτησης, είχε ευθύνη για τον υπερτροφικό κρατικό μηχανισμό της δημοσιούπαλληλίας και της τάξης των πολιτευτών. Παράλληλα, το εμπόριο, η τραπεζική πίστη, οι συγκοινωνίες και τα ελεύθερα επαγγέλματα συντέλεσαν στη δημιουργία της κυρίαρχης αστικής τάξης, που θα γινόταν και ο επόπτης της κρατικής εξουσίας. Αντίθετα, η μικρή σε μέγεθος εργατική τάξη, που δεν είχε και ενεργή συμμετοχή στα κοινά, δεν αποτελούσε ισχυρή διεκδικητική δύναμη. Ωστόσο, όλες αυτές οι εργασιακές ομάδες με τη συμβολή του κράτους κατάφεραν να δημιουργήσουν τους επί μέρους ασφαλιστικούς τους οργανισμούς, αποβλέποντας στην οικοδόμηση μηχανισμού προστασίας.

Εξετάστηκε ο ρόλος της επικουρικής ασφάλισης, ο επαγγελματικός της κυρίως χαρακτήρας που αποτέλεσε και το αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ συνδικάτων και εργοδοτικών οργανώσεων. Η διεξοδική διερεύνηση των επικουρικών ταμείων της Ελλάδας, η μελέτη της διαδρομής τους, σε σύγκριση με τους κλάδους κύριας ασφάλισης, αποδεικνύει το μέγεθος και το πλήθος των ανισοτήτων μεταξύ τους. Το γεγονός ότι τα ασφαλιστικά ταμεία ήταν ανεξάρτητα και απευθύνονταν σε διαφορετικούς κλάδους δεν επέφερε μόνο άνισες παροχές αλλά συνετέλεσε και στο να παρουσιάζεται εμπλοκή μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου, όπως και κοινωνικής και επαγγελματικής στρατηγικής

Θεσμικές ανισότητες μεταξύ ασφαλισμένων της επικουρικής ασφάλισης τεκμηριώνονται και με την παράθεση δέκα τουλάχιστον παραδειγμάτων που αφορούν σε ευνοϊκές διατάξεις συνταξιοδότησης, διαφορές μεταξύ εισφορών ή παροχών, ελλείμματα ανταποδοτικότητας, κλαδικές και ενδοκλαδικές διαφοροποιήσεις στο επίπεδο προστασίας, εμφανή ή αφανή προνοιακή προστασία και πελατειακό κορπορατισμό. Ειδικότερα, οι

προϋποθέσεις συνταξιοδότησης (χρόνος ασφάλισης και όρια ηλικίας), τα ποσοστά αναπλήρωσης, οι κατώτατες συντάξεις, οι ασφαλιστικές και εργοδοτικές εισφορές, οι κοινωνικοί πόροι (καταργηθέντες ή υπό κατάργηση) και η κρατική χρηματοδότηση διαφέρουν όχι μόνο μεταξύ των ταμείων αλλά και μεταξύ ασφαλισμένων στο ίδιο ταμείο. Οι ανισότητες μεταξύ κλάδων είναι δόκιμες στο πλαίσιο που αφορούν ανόμοιες συνθήκες εργασίας και εξειδικευμένους κλάδους. Είναι θεμιτό στις ασφαλιστικές ρυθμίσεις να λαμβάνονται διαφορετικά μέτρα ανάλογα με το βαθμό βαρύτητας μιας κοπιαστικής εργασίας σε σχέση μιας άλλης που τελείται υπό κανονικές συνθήκες. Άλλωστε ο λόγος ύπαρξης των επικουρικών ταμείων, εκτός από τη συμπλήρωση του εισοδήματος της κύριας ασφάλισης, είναι να σταθμίζουν τις ιδιαιτερότητες συγκεκριμένων παραγωγικών κλάδων και να αποτελούν ασπίδα προστασίας των ασφαλιστικών δικαιωμάτων αυτών. Οι ενδοκλαδικές ανισότητες, όμως, είναι ασύμβατες προς την ισοπολιτεία και προκύπτουν από την ενδοτική πολιτική των εκάστοτε κυβερνώντων που κατοχύρωσαν ασφαλιστικές νησίδες υπερπροστασίας. Η αλληλεγγύη όπως την υποστηρίζει ένα κράτος ευημερίας δεν συμπλέει με ατομικισμούς, προνομιακές ρυθμίσεις και επιβαρύνσεις τρίτων.

Θεσμικές ανισότητες μεταξύ ασφαλισμένων του δημοσίου τομέα αποδεικνύονται με τη μελέτη των καταστατικών των ταμείων που αποτέλεσαν το ΤΕΑΔΥ και του ΤΕΑΠΟΚΑ. Παρά την κοινή ιδιότητά τους, οι δημόσιοι υπάλληλοι ασφαλιζόνταν σε διαφορετικά επικουρικά ταμεία σύμφωνα με το υπουργείο, στο οποίο ανήκαν. Τα 11 επικουρικά ταμεία των υπουργείων συνενώθηκαν και αποτέλεσαν το ΤΕΑΔΥ. Επίσης δημόσιοι υπάλληλοι, εργαζόμενοι στη ΓΓΚΑ, στον ΟΑΕΔ και σε οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης ασφαλιζόνταν στο ΤΕΑΠΟΚΑ. Τα ποσοστά εισφορών ασφαλισμένου και εργοδότη για τα ταμεία που αποτελούν το ΤΕΑΔΥ είναι όμοια, αντίθετα του ΤΕΑΠΟΚΑ προσδιορίζονται ανάλογα με την ιδιότητα του ασφαλισμένου και υπήρχαν περιπτώσεις που δεν υφίστατο εισφορά εργοδότη. Στο ΤΕΑΠΟΚΑ έως 30/11/2013 υφίστατο και η ειδική εισφορά- 0,5% επί των εσόδων όλων των ασφαλιστικών οργανισμών αρμοδιότητας υπουργείου εργασίας- η οποία εκλήφθηκε ως εργοδοτική εισφορά. Η διαφορά στις εισφορές στον ίδιο ασφαλιστικό οργανισμό αποτελεί ακραίο παράδειγμα ενδοκλαδικής διαφοροποίησης. Εφόσον ο τρόπος υπολογισμού της σύνταξης ήταν ο αυτός για όλους τους ασφαλισμένους του ταμείου, παρά τις διαφορές στα ποσοστά εισφορών, αναδεικνύεται έλλειμμα ανταποδοτικότητας για αυτούς που είχαν εισφέρει περισσότερο στο σύστημα. Επιπλέον, η διαφοροποίηση στις εισφορές καθώς και η ειδική εργοδοτική εισφορά δημιουργούν ελεγκτική δυσχέρεια που διευκολύνει την εισφοροδιαφυγή.

Όσον αφορά στα ποσοστά αναπλήρωσης στον υπολογισμό της επικουρικής σύνταξης, των επί μέρους ταμείων που αποτελούν το ΤΕΑΔΥ, σύμφωνα με τα καταστατικά τους, είναι διαφορετικά και κυμαίνονται από 20% έως 32%. Ο τρόπος υπολογισμού της σύνταξης του ΤΕΑΠΟΚΑ ακολουθεί τις καταστατικές διατάξεις του, οι οποίες διαφέρουν από του ΤΕΑΔΥ. Πέραν των διαφορών στα ποσοστά αναπλήρωσης, υφίστανται διαφοροποιήσεις και στο τρόπο κατοχύρωσης- θεμελίωσης της σύνταξης. Το μεν ΤΕΑΔΥ ακολουθεί τις διατάξεις συνταξιοδότησης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους ενώ το ΤΕΑΠΟΚΑ παρέχει την ευχέρεια επιλογής στους ασφαλισμένους του, μεταξύ διατάξεων ΓΛΚ (δημοσίου) και ΙΚΑ_ΕΤΑΜ (ιδιωτικού). Η θεμελίωση συνταξιοδότησης και στα δύο επικουρικά ταμεία παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις ανάλογα με το φύλο, την ημερομηνία διορισμού, την οικογενειακή κατάσταση, το χρόνο ασφάλισης και την ηλικία.

Οι ενδοκλαδικές ανισότητες διαπιστώνονται και με τη σύγκριση των δύο μεγαλύτερων επικουρικών ταμείων του ιδιωτικού τομέα, του τ.ΕΤΕΑΜ και του τ.ΤΕΑΥΕΚ. Και τα δύο ταμεία ασφαλίζουν τις ίδιες ειδικότητες εργαζομένων παρουσιάζοντας μικρή διαφορά στο ποσοστό εισφορών ασφαλισμένου και εργοδότη (0,6%). Επίσης ο υπολογισμός της σύνταξης διαφέρει σύμφωνα με το καταστατικό τους. Η μεγάλη ανισότητα όμως αφορά στον τρόπο κατοχύρωσης-θεμελίωσης σύνταξης που έχει ως αποτέλεσμα μέρος των ασφαλισμένων να δικαιούται σύνταξη και άλλο όχι. Το τ.ΕΤΕΑΜ ως νεοϊδρυθέν επικουρικό ταμείο, περιήλθε σε λειτουργία με μεταβατικές διατάξεις οι οποίες έδιναν το δικαίωμα συνταξιοδότησης με μία μόνη διάταξη, αυτή των 4500 ημερών ασφάλισης. Ερωτηματικά γεννώνται γιατί το τ. ΕΤΕΑΜ και το τ. ΤΕΑΥΕΚ, που εποπτεύονται από το Υπουργείο Εργασίας, εφαρμόζουν διαφορετικό νομοθετικό πλαίσιο και πώς μια μεταβατική διάταξη δεν έχει αλλάξει παρά τα 29 έτη που έχουν παρέλθει από τη ψήφιση του 2084/1992. Η μεταβατικότητα των διατάξεων που δεν ήρθη ποτέ με αποτέλεσμα τις ουσιαστικές και άδικες αντιμετωπίσεις όμοιων κλάδων εργαζομένων. Η θεμελίωση συνταξιοδότησης ακόμη και σήμερα, στα δύο επικουρικά ταμεία παρουσιάζει σημαντικές διαφορές ανάλογα με το χρόνο ασφάλισης και την ηλικία.

Οι ανισότητες μεταξύ των ομοειδών επικουρικών ταμείων του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα κρίνεται ότι προσβάλλουν την αρχή της ισότητας και στερούν από την κοινωνική ασφάλιση το αξιακό της πλαίσιο καθώς :

- τα ποσοστά αναπλήρωσης, η διαφοροποίηση του ύψους των χορηγούμενων παροχών, δεν στηρίζονταν σε αναλογιστικά δεδομένα, που να αιτιολογούν την

άνιση μεταχείριση μεταξύ των επικουρικών ταμείων σε βάρος των ασφαλισμένων τους.

- τα διαφορετικά ποσοστά αναπλήρωσης δεν επιβλήθηκαν για λόγους δημοσίου συμφέροντος ούτε λήφθηκε μέριμνα για τη διαφύλαξη του ασφαλιστικού κεφαλαίου.
- σε ομοειδείς κατηγορίες ασφαλισμένων δεν δικαιολογείται η άνιση μεταχείρισή τους. Οι εργαζόμενοι του τ.ΤΕΑΔΥ και του ΤΕΑΠΟΚΑ όπως και αυτοί του τ.ΕΤΕΑΜ και του τ.ΤΕΑΥΕΚ έχουν ομοειδή ενασχόληση και ένεκα αυτού δεν δικαιολογείται η δυνατότητα πλεονεκτήματος μεταξύ ασφαλισμένων.
- τα ίδια ποσοστά εισφορών δεν επιτρέπουν την άνιση μεταχείριση στον υπολογισμό της σύνταξης και κατά συνέπεια την ανισότητα πλούτου καθώς η συμβολή τους στα ταμεία είναι η αυτή.
- η απόκλιση στη θεμελίωση συνταξιοδότησης μεταξύ των επικουρικών ταμείων των δημοσίων υπαλλήλων, όπως και μεταξύ των επικουρικών των ιδιωτικών υπαλλήλων από τους γενικούς κανόνες του ασφαλιστικού καθεστώτος αντίκειται στην αρχή της ισότητας.
- Οι διαφορές στη θεμελίωση της σύνταξης μεταξύ ίδιων κλάδων εργαζομένων δεν διασφαλίζουν τις ίδιες ευκαιρίες συνταξιοδότησης.
- η δύναμη επαγγελματικών ομάδων που ανήκουν στον ίδιο κλάδο απασχόλησης να καθοδηγούν τη θέσπιση της νομοθεσίας με ευνοϊκούς όρους επηρεάζουν την πορεία του ασφαλιστικού συστήματος μη τηρώντας την επιβεβλημένη δεοντολογία.
- Οι διαφορές στην απαιτούμενη ηλικία για τη θεμελίωση της σύνταξης μεταξύ ανδρών και γυναικών, εργαζομένων στο δημόσιο ή στον ιδιωτικό τομέα, αναδεικνύουν άνιση μεταχείριση που αποδίδεται στην ιδιότητα φύλου, που όπως αναφέρθηκε (κεφ.1) δεν επιτρέπεται να υπάρχουν.

Το ρυθμιστικό νομοθετικό πλαίσιο που εκτενώς αποτυπώθηκε χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα και αντιφατικότητα με κύριο αποτέλεσμα τη δημιουργία και συντήρηση ανισοτήτων. Πέραν αυτών, το φαινόμενο της πολυνομοθεσίας και της πολυδιάσπασης των ταμείων δυσχεραίνει το έργο των εντεταλμένων υπαλλήλων που καλούνται να εφαρμόσουν τους νόμους, έχοντας να επιλέξουν για την κάθε περίπτωση πέραν του ενός νόμου. Αυτό δημιουργεί το φαινόμενο του νομικισμού που από μόνο του έχει ως συνέπεια

την άδίκη αντιμετώπιση κάποιων ασφαλισμένων και την ευεργεσία άλλων. Ομοίως, εξαναγκάζει τους ασφαλισμένους σε δικαστικές συγκρούσεις, ενστάσεις και τριβές με το διοικητικό μηχανισμό.

Το γεγονός ότι μέχρι σήμερα δεν έχει νομοθετηθεί Κανονισμός Παροχών και Ασφάλισης για το ΕΤΕΑΕΠ που θα απαλείψει νομοθετικές διατάξεις που συντηρούν ανισότητες επιβεβαιώνει το έλλειμμα συνεργασίας όλων των εμπλεκόμενων μερών (συνδικάτα, κόμματα αντιπολίτευσης) και ασυνέπεια στους μεταρρυθμιστικούς στόχους του ασφαλιστικού. Οι συνασπισμοί συμφερόντων που διαχέονται σε μεγάλο βαθμό στο πολιτικό-διοικητικό σύστημα, επωφελούνται από την αδιαφάνεια, της οποίας η ύπαρξη ευνοείται από την πολυνομοθεσία και τη πολυδιάσπαση του συστήματος για αυτό και ανθίστανται στις αλλαγές του. Ακόμη και όταν νομοθετείται μια αλλαγή το γεγονός ότι δεν είναι λεπτομερής και ειδική, ότι απαιτείται πάντα διευκρινιστική εγκύκλιος εγκυμονεί έλλειμμα εφαρμογής ή και αλλοίωσης του πνεύματος της διάταξης

Σε κάθε περίπτωση η υπερδραστηριότητα της νομοθετικής παραγωγής, που εξετάστηκε και συγκρίθηκε, ενδεχομένως να λειτούργησε και ως υποκατάστατο της αναγκαίας παραγωγής πολιτικής. Η πολυνομοθεσία, οι οργανωτικές δυσλειτουργίες και ο κατακερματισμός ενθάρρυναν συντεχνιακές αντιδράσεις και πολιτικές εκμεταλλεύσεις. Η δυσκολία στην προσαρμογή όποιου πολιτικού κόμματος και να βρίσκεται στην εξουσία, στις συνθήκες που συνεχώς διαμορφώνουν μια νέα κατάσταση (δημογραφικό, θέματα εργασίας, τρόποι παραγωγής κ.ά) αφορά και στην κοινωνία που πρέπει ενδεχομένως να αμφισβητεί τις παραδοσιακές γνώσεις και αξίες της. Έτσι η συνειδητοποίηση του προβλήματος δεν αφορά μόνο στους εξωγενείς παράγοντες που διαμορφώνουν το ιστορικό, κοινωνικό και θεσμικό περιβάλλον του αλλά και στα άτομα που διαμορφώνουν τα μονοπάτια πολιτικής δημιουργίας. Η αποτελεσματική μεταρρύθμιση, θα πρέπει να στηρίζεται στην ευαισθητοποίηση και τον προσανατολισμό όλων των πολιτών σύμφωνα με τις ανάγκες που την απαιτούν.

Προτάσεις

Η επικουρική ασφάλιση, με τον εξαρχής επικουρικό χαρακτήρα της, διαπιστώνεται περισσότερο από ποτέ ότι, εν μέσω οικονομικής κρίσης των ημερών μας, συνεχίζει να προσθέτει μέσω των παροχών της την απαραίτητη αξιοσέβαστη οικονομική ενίσχυση στους ασφαλισμένους της. Ως εκ τούτου, η διατήρηση του θεσμού κρίνεται αναγκαία, ακόμη και αν το πολυσύνθετο πρόβλημα του ασφαλιστικού αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της Κοινωνίας, καθώς παρά τα μέτρα που έχουν παρθεί συνεχώς αναζητούνται τρόποι βελτίωσής του. Η διατήρησή της επικουρικής ασφάλισης, όπως άλλωστε και της κύριας θα πρέπει να στηριχθεί στην ισότητα και στη δικαιοσύνη απαλείφοντας τις ανισότητες έναντι των ασφαλισμένων και παραμένοντας οικονομικά εύρωστη και διοικητικά λειτουργική.

Η ενοποίηση των επικουρικών ταμείων καθόρισε κοινή ορολογία που εξυπηρετεί τη συνεννόηση μεταξύ τους και της διοίκησης. Επίσης μέσω εγκυκλίων και νομοθετικών ρυθμίσεων δρομολογήθηκαν κοινές πρακτικές προς επίλυση και διευκρίνηση διαφόρων ασφαλιστικών θεμάτων. Με τα μέτρα αυτά επετεύχθη να εξομαλυνθούν εν μέρει ανισότητες μεταξύ ασφαλισμένων των διαφόρων συνενωμένων ασφαλιστικών ταμείων. Η συνένωση των επικουρικών ασφαλιστικών ταμείων για να φέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα χρήζει μεγαλύτερης φροντίδας και επιστημονικής προσπάθειας. Οι προτάσεις επιστημόνων, επιτροπών, εμπλεκομένων φορέων θα επιφέρουν βελτιώσεις. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω προτείνονται:

- Δημιουργία ενιαίου Καταστατικού Παροχών και Ασφάλισης λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνική πραγματικότητα και το αίτημα αξιοπρεπούς κάλυψης των βασικών αναγκών των ηλικιωμένων. Το Καταστατικό θα απαλείψει νομοθετικές διατάξεις των οποίων η εφαρμογή συντηρεί ανισότητες. Η εφαρμογή του καταστατικού του τ.ΕΤΕΑΜ, του μεγαλύτερου σε αριθμό ασφαλισμένων και συνταξιούχων επικουρικού ταμείου και για τα υπόλοιπα ταμεία θα διευκολύνει το ΕΤΕΑΕΠ. Το συγκεκριμένο καταστατικό επιτρέπει τη χρήση του και από μη εξειδικευμένους υπαλλήλους, διότι στη θεμελίωση συνταξιοδότησης εξετάζεται μόνο αν υπάρχουν 15 χρόνια ασφάλισης και αν έχει απονεμηθεί σύνταξη από τον κύριο φορέα. Ταυτόχρονα είναι δυνατή η εφαρμογή αυτόματης μηχανογραφικής υποστήριξης. Τα οφέλη αυτά (ταχύτερη έκδοση συντάξεων, μικρότερο κόστος εκμάθησης νέων ρυθμίσεων, αυτόματη επεξεργασία) αντισταθμίζουν

το όποιο κόστος που μπορεί να προκύψει από περιπτώσεις άλλων καταστατικών που μεταθέτουν την θεμελίωση σε επόμενα έτη.

- Εξειδικευμένη εκπαίδευση του προσωπικού της κοινωνικής ασφάλισης για τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα στην κοινή εφαρμογή της νομοθεσίας. Η συνεχής τεχνογνωσία των υπαλλήλων του Φορέα είναι απαραίτητη καθώς δεν πραγματοποιούνται προσλήψεις στο δημόσιο, αποχωρούν προς συνταξιοδότηση οι υπάλληλοι και μετακινούνται οι εναπομείναντες σε άλλους τομείς του οργανισμού.

Σε κάθε περίπτωση η όποια μεταρρύθμιση της επικουρικής ασφάλισης προϋποθέτει να τυγχάνει ιδιαίτερης προσοχής όχι μόνο γιατί μπορεί να λαμβάνει νέα μορφή με την εγκαθίδρυση επαγγελματικών ταμείων και την ανάληψη της ασφαλιστικής ευθύνης από τον ίδιο τον ασφαλισμένο, αλλά και γιατί η βιωσιμότητά της εξαρτάται από την αξιοποίηση οικονομικών ευκαιριών της ενιαίας αγοράς. Αναλύθηκε στο θεωρητικό μέρος της διατριβής το κεφαλαιοποιητικό σύστημα και το σύστημα νοητής κεφαλαιοποίησης στον υπολογισμό της επικουρικής σύνταξης. Αποτυπώθηκαν τα ποσά των νέων επικουρικών συντάξεων και διευκρινίστηκε ότι δεν υφίσταται μηχανισμός ενός κατώτατου ορίου στην επικουρική σύνταξη. Περαιτέρω οι ενέργειες της πολιτικής ηγεσίας για κεφαλαιοποίηση της επικουρικής σύνταξης, της ιδιωτικοποίησής της με τη δημιουργία νέου ταμείου μας βρίσκει αντίθετους τόσο για τον κίνδυνο της καταβολής των συντάξεων των ήδη συνταξιούχων αφού δεν θα εισρέουν εισφορές όσο και το ποσό της κεφαλαιοποιούμενης επικουρικής που προδιαγράφεται εξαιρετικά χαμηλό. Η κεφαλαιοποίηση της κοινωνικής ασφάλισης όπως αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο (βλ. πίν. 1,5) κρίνεται ξεπερασμένη και αποτυχημένη όταν ήδη το 60% των χωρών που την εφάρμοσαν την εγκατέλειψαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγαλλόπουλος, Χ. (1955). *Κοινωνικά ασφάλισεις*, Αθήνα
- Αγγελούπουλου Ο. (2004). *Η υποχρεωτικότητα ως χαρακτηριστικό γνώρισμα της κοινωνικής ασφάλισης*, Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
- Αζναουρίδης, Ι. (2015). *Λειτουργική Ενοποίηση Ασφαλιστικών Οργανισμών στην Ελλάδα*, Ακαδημία Στρατηγικών Αναλύσεων, Κείμενα Εργασίας, 26 Τομέας Γ
- Αλεξιάτος Γ. (2008). *Ιστορικό λεξικό του ελληνικού εργατικού κινήματος*, Αθήνα: Εκδόσεις Γειτονιές του Κόσμου
- Αμίτσης, Γ. (1993). «Το ελληνικό σύστημα κοινωνικής πολιτικής- Σύνδεση με την προβληματική του κράτους- ευημερίας» στο *Η Κοινωνική Ασφάλιση στην Ελλάδα*, Πρακτικά Δημερίδας του Ελληνικού Τμήματος Ερευνών, (εισ. επιμ.) Τ. Δουλκερή, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σσ. 77-95
- Αναγνώστου-Δεδούλη, Α. (2005). *Κοινωνική ασφάλιση από νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου*, Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Αναγνώστου-Δεδούλη, Α. (2007). Το Δ.Λ.Π 19 και οι επιπτώσεις του στα επικουρικά ταμεία των τραπεζών στο Ένωση για την Προάσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων, ανακτήθηκε 25/08/2017 από <http://www.epkodi.gr/to-d-l-p-19-ke-i-epiptosis-tou-sta-epikourika-tamia-ton-trapezon>
- Αναστόπουλος, Ι. Φορτσάκης, Θ. (2003). *Φορολογικό δίκαιο*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Ατσαβές, Ε. (2018). «Πολιτικές της Ευρωπαϊκής ένωσης στον τομέα των συντάξεων- Το Πανερωπαϊκό Ατομικό Συνταξιοδοτικό Προϊόν (Pan. European Private Pension Product -PEPP)» στο <http://epkodi.gr/arthra-pinakas/378-politikes-tis-evropaikis-enosis-ston-tomea-ton-syntakseon-to-paneuropaiko-atomiko-syntaksiodotiko-proion-pan-european-private-pension-product-pepp> ανακτήθηκε 23/07/2019
- Αφουξενίδης, Α. (1999) «Το Ελληνικό κράτος πρόνοιας: καμπή, αναδιάρθρωση ή αποδόμηση;» στο Ματσαγγάνης, Μ. (επιμ.) *Προοπτικές του Κοινωνικού Κράτους στη Νότια Ευρώπη*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σσ. 235-249
- Βακαλόπουλος, Γ. (1993). «Εξέλιξη της συνταξιοδοτικής προστασίας στην μεταπολεμική Ελλάδα», *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ*, τομ. ΛΕ, σσ. 497-509

- Βακαλόπουλος, Γ. (1992). «Η ρύθμιση του θέματος των κοινωνικών πόρων» *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ* ΛΔ' σσ. 670-671
- Βακαλόπουλος, Γ. (1990). «Η κρίση της κοινωνικής ασφάλισης- Διαπιστώσεις και ερωτηματικά» στο *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ*, σσ.481
- Βαρβαρίγος, Δ., Παναρέτου, Π., Παπαντωνίου, Ε., Ραφαήλ, Μ., Χατζηδημητρίου, Φ. (1960) «Διερεύνηση βασικών προβλημάτων κοινωνικής ασφάλισης» *Δελτίον ΙΚΑ*, Τεύχος Ι, σσ.3-9
- Βαρδακούλας, Ι. (1980). *Κοινωνική πολιτική : στον καπιταλισμό, σοσιαλισμό στη χώρα μας*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης
- Βελλιανίτης, Σπ. Α.. (1951). *Η Κοινωνική Ασφάλιση εν Ελλάδι*, Αθήνα
- Βενιέρης, Δ. (2015). *Κοινωνική Πολιτική, Έννοιες & Σχέσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος
- Βενιέρης, Δ. (2013). *Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνικά Δικαιώματα: Το Τέλος των Ύμνων*, β' έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος
- Βενιέρης, Δ. (2011). «Κρίση Οικονομίας, Απορρύθμιση Κοινωνικής Πολιτικής: Η Νέα «Μικροελληνική» Καταστροφή 2010-2011» στο *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Τ.Α', σσ. 101-131
- Βενιέρης, Δ. (2008). Κοινωνική μεταρρύθμιση, κοινωνική πολιτική και κοινωνικά δικαιώματα: «η μέθοδος των τριών» στο Πρακτικά του 3ου Διεθνούς Συνεδρίου της Επιστημονικής Εταιρείας Κοινωνικής Πολιτικής (Αθήνα 24-25 Οκτωβρίου 2008), επιμ. Μ. Πετμετζίδου & Χ. Παπαθεοδώρου (2010) με θέμα Κοινωνική Μεταρρύθμιση και Αλλαγές στο Μίγμα «Δημοσίου» - «Ιδιωτικού» στο πεδίο της Κοινωνικής Προστασίας, σσ. 103-132
- Βενιέρης, Δ. Παπαθεοδώρου, Χ. (2003). «Τι είναι κοινωνικό και τι πολιτικό στην κοινωνική πολιτική σήμερα;» Στο Δ. Βενιέρη και Χ. Παπαθεοδώρου (επιμ). *Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα: Προκλήσεις και προοπτικές*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Βενιέρης, Δ. (1997). «Η Ελληνική Κοινωνική Πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Ανεπάρκειες και Αναγκαιότητες» στο *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ*, αρ. τευχ. 7/463, σσ. 401-412
- Βενιέρης, Δ. (1995). «Το σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων στην Ελλάδα: Ιστορική εξερεύνηση» στο *ΕΔΚΑ*, αρ. τευχ. 10/442, σσ. 577-584
- Βούλγαρης Γ. (1994). *Φιλελευθερισμός, συντηρητισμός, κοινωνικό κράτος 1973-1990*, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο

- Βέργος, κ. (2019). *Συλλογικό Έργο, Ελληνικό Χρέος η Διαιώνιση του Προβλήματος*, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνης
- Borsch-Supan, A. Τήνιος, Π. (2002) «Το ελληνικό σύστημα συντάξεων: στρατηγικό πλαίσιο για την ασφαλιστική μεταρρύθμιση» στο *Οικονομικές Επιδόσεις και Προοπτικές της Ελλάδας*, Αθήνα: Εκδόσεις Τράπεζας της Ελλάδος, σσ. 435-533
- Creswell, J. (2016). *Η Έρευνα στην Εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδόσεις Ίων
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο
- Γράβαρης, Δ. (1990). «Κρίση θεωρίας και κρίση κοινωνικού κράτους: Τάσεις και προβλήματα σε σύγχρονες θεωρίες περί κοινωνικού κράτους» στο *Οι λειτουργίες του κράτους σε περίοδο κρίσης. Θεωρία και ελληνική εμπειρία*, Αθήνα: Εκδόσεις Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, σσ. 24-32
- Γράβαρης, Δ. (1979). Το πρόβλημα της επικουρικής ασφάλισης στην Ελλάδα. *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΔΚΑ)* ΚΑ, σ. 507
- Γετίμης, Π. (1993). «Κοινωνικές πολιτικές και τοπικό κράτος» στο *Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική. Η σύγχρονη προβληματική*, επιμ. Π. Γετίμης, Δ. Γράβαρης, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο, σσ. 91-121
- Γιαννίτσης, Τ. (2016). *Το Ασφαλιστικό και η Κρίση*, Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις
- Γιαννίτσης, Τ. (2007). *Διανεμητικό και Κεφαλαιοποιητικό Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης*, Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις
- Γουέλερ, Κ. (2002). «Προβλήματα των δημόσιων συνταξιοδοτικών συστημάτων στις χώρες του ΟΟΣΑ και τρόποι για την αντιμετώπισή τους» στο Χ. Γολέμης (επιμ), *Μεταρρύθμιση των ευρωπαϊκών συνταξιοδοτικών συστημάτων*, Εταιρεία Πολιτικού Προβληματισμού Νίκος Πουλιαντζάς, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα. σσ.55-59
- Δαγτόγλου, Π., (2005). *Ατομικά Δικαιώματα*, Β', 2η εκδ., Αθήνα-Κομοτηνή, αρ. 1358.
- Διεθνές Γραφείο Εργασίας, (1965). *Η κοινωνική ασφάλεια, σειρά μαθημάτων εργατικής εκπαίδευσης*. Μετ. Α.Ψαρά, Αθήνα
- Δημουλάς Κ. Γ. Κουζής (επιμ.), (2018), *Κρίση και Κοινωνική Πολιτική: Αδιέξοδα και Λύσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος,
- Ewald, F. (2000). *Ιστορία του κράτους πρόνοιας*, μτφς. Μ. Κορασίδου, Αθήνα: Gutenberg.
- Ζαμπέλης Π, (2016). «Γιατί ο νέος ασφαλιστικός νόμος 4387/2016 δεν δίνει λύση στο ασφαλιστικό πρόβλημα;» στο *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ*, 58(2)

- Ζάρρας, Ι. (1929). *Ο θεσμός των κοινωνικών ασφαλίσεων*, Αθήνα: Εκδόσεις Τυπογρ. Σακελλάριος.
- Ζάρρας, Ι. (1966). *Διεθνής Κοινωνική Πολιτική. Σκοποί- Όργανα- Μέθοδοι. Επιθεώρησης Υπουργείου Εργασίας*, Τ.Ι
- Θεοδωρουλάκης, Μ. και Β. Κουμαριανός, (2019), «Ελαστικές μορφές απασχόλησης και οι επιπτώσεις στο ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης», *Κοινωνική Πολιτική, Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής*, Τεύχος 11, Σεπτέμβριος 2019, Αθήνα, σελ. 22-24
- Θεοδωρουλάκης, Μ. (2008). *Οι εξωτερικοί Παράγοντες της κρίσης της Κοινωνικής Ασφάλισης, οι επιδράσεις τους και οι εναλλακτικές πολιτικές αντιμετώπισής τους*, Διδακτορική Διατριβή
- Θωμόπουλος, Ε. (1977). *Η ιστορία της κοινωνικής προστασίας από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης
- Θωμαΐδης, Ξ. (1973): *Διερεύνησις των Θεσμών Κοινωνικής Προστασίας από της Αρχαιότητας μέχρι και της Επαναστάσεως του Εικοσιένα εις τον Ελληνικόν Χώρον*, Αθήναι, αυτοέκδοσις
- Ferrera, M. (1999) «Η ανασυγκρότηση του κοινωνικού κράτους στη Νότια Ευρώπη» στο Μ. Ματσαγγάνης, (επιμ.) *Προοπτικές του κοινωνικού κράτους στη Νότια Ευρώπη*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Gough, I. (2008). *Η πολιτική οικονομία του κοινωνικού κράτους*, Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας
- Giddens, A. (1998). *Ο τρίτος δρόμος. Η ανανέωση της σοσιαλδημοκρατίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις.
- Glennester H./Evans M., «Beveridge and His Assumptive Worlds: The Incompatibilities of a Flawed Design», στο *Influences of the Beveridge Report in Historical Context*, 1ος τόμος των πρακτικών του συνεδρίου του EISSτου 1992, με θέμα: Social Security 50 Years After Beveridge
- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015) *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Καλαντζόπουλος, Κ. (1965). *Κοινωνική Ασφάλεια, Γενικαί Αρχαί*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης

- Καλιτσουνάκης, Δ. (1925). *Πολιτική Επιστήμη: Χαρακτηρισμοί Οικονομικά και Κοινωνικά Μελέται*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελευθερουδάκη & Μπαρτ
- Καλιτσουνάκης, Δ. (1935). «Αι κοινωνικά ασφαλίσεις» στο *Αρχείον Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών*, τ. 15, Ιαν-Μαρτ σ.2
- Κανελλόπουλος, Π. (1934). «Αι κοινωνικά ασφαλίσεις και ο Ν. 5733» στο *Ασφαλιστική Επιθεώρησης*, έτος η' σσ. 83-84
- Κανελλόπουλος, Ν. Χολέζας, Ι. (2005). *Επίκαιρα Θέματα Ασφαλιστικού*, Αθήνα, σσ.1-52.
 Ανακτήθηκε 16/06/2019 από file:///F:/ΑΡΘΡΟ%205500/Επίκαιρα%20Θέματα%20Ασφαλιστικού%20Συστήματος_ΚΕΠΕ.pdf
- Καρακιουλάφη, Χ. Σπυριδάκης, Μ. Γιαννακοπούλου, Ε. Καραλής, Δ. Σώρος, Γ. (2015) «Από το new public management στις αλλαγές στις εργασιακές σχέσεις στον δημόσιο τομέα στην Ευρώπη και την Ελλάδα την περίοδο της κρίσης» στο *Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Κείμενα Πολιτικής /13*, 1-8
- Κατσιρέλλη Α. (1961). *Διεθνής κοινωνική ασφάλεια δι' ανακατανομής μέρους του διεθνούς εισοδήματος*, Αθήνα: Εκδόσεις Ξένου.
- Κατρούγκαλος, Γ. (2002). *Θεσμοί και συστήματα κοινωνικής προστασίας στο σύγχρονο κόσμο*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Keynes, M. J. (2001), *Η Γενική Θεωρία της Απασχόλησης, του Τόκου και του Χρήματος*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης
- Κιόχος, Π. (2000). *Κοινωνική Ασφάλιση*, Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks
- Κοντιάδης, Ξ.Ι. (2008). *Εισαγωγή στην κοινωνική διοίκηση και τους θεσμούς κοινωνικής ασφάλειας*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης
- Κοντιάδης, Ξ.Ι. Αμίτσης, Γ. (2000) *Το Νομικό Πλαίσιο του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης*, Αθήνα- Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Κοντιάδης, Ξ.Ι. (1997). *Η κοινωνική διοίκηση στην Ελλάδα*, Αθήνα- Κομοτηνή, Σάκκουλα.
- Κοντιάδης, Ξ.Ι. (1997). *Κράτος πρόνοιας και κοινωνικά δικαιώματα- Συμβολή στην ερμηνεία των μορφών συνταγματοποίησης της κοινωνικής προστασίας*, Αθήνα- Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Κοτζαμάνης, Β. (2018), «Η γονιμότητα, βασική μεταβλητή της εξέλιξης του πληθυσμού μας. Κύρια χαρακτηριστικά και πεδία παρέμβασης», *Δημογραφικά Νέα, Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ*, Τεύχος 33, Βόλος. <http://www.ldsagr/demolab@uth.gr>

- Κουτσιαράς, Ν. (1992). *Η κοινωνική πολιτική της Κοινότητας*. Μία οικονομική ερμηνεία, Αθήνα
- Κουραχάνης, Ν.(2015). *Η Κοινωνική Πολιτική για τους Αστεγους στην Ελλάδα: Ποιοτική και Κριτική Ανάλυση ενός Ακραίου Κοινωνικού Αποκλεισμού*, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
- Κρεμαλής, Κ. (1985). *Δίκαιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων*, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Κρεμαλής, Κ. (1982). *Η κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων*, Αθήνα
- Κρεμαλής, Κ. (1980). «Η εναρμόνιση των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στην ΕΟΚ», στο *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφαλίσεως ΕΔΚΑ* έτος ΚΒ', τ.2/254, σσ. 65-71
- Κυριάκης, Δ. (2010). «Δείκτες σύγκρισης της χρηματοοικονομικής και κοινωνικής βιωσιμότητας των συνταξιοδοτικών ταμείων και παράγοντες που επηρεάζουν την οικονομική τους ισορροπία» στο *Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση Πόρισμα-Εισηγήσεις-Άρθρα*, Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος, σσ. 96-106
- Κυριακουλάκος, Π. (1966). «Σκέψεις δια την ορθότεραν εφαρμογήν των κανόνων της κοινωνικής ασφαλίσεως», *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφαλίσεως ΕΔΚΑ*, Η', αρ. τευχ. 2 (86), σσ. 97-159
- Κωσταράς, Σ. (1992). *Η αναμόρφωσις του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος της χώρας*, Αθήνα
- Λέκκας, Α. (1971). *Η κοινωνική πολιτική των Ελλήνων από των αρχαιοτάτων χρόνων-Ιστορία του Δικαίου των κοινωνικών ασφαλίσεων*, Αθήνα
- Λεοντάρης, Μ. (2005). *Ασφαλιστικό Δίκαιο*, Αθήνα: Εκδόσεις Πάμισος
- Λιάκος, Α. (2016). *Εργασία και πολιτική στην Ελλάδα του μεσοπόλεμου*, Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη
- Μαρδάς, Γ. (1993). «Η κοινωνικό-οικονομική προσέγγιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης- Η περίπτωση της Ελλάδας» στο *Η Κοινωνική Ασφάλιση στην Ελλάδα, Πρακτικά Δημερίδας του Ελληνικού Τμήματος Ερευνών*, (εισ.επιμ.) Τ. Δουλκερή, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σσ. 57-75
- Ματσαγγάνης, Μ. (2003) «Η μετέωρη μεταρρύθμιση: Το κοινωνικό κράτος και ο εκσυγχρονισμός της κοινωνίας» στο Δ. Βενιέρης –Χρ. Παπαθεοδώρου (επιμ), *Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα- Προκλήσεις και προοπτικές*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σσ. 133-161

- Ματσαγγάνης, Μ. (1999). «Τα διλήμματα της μεταρρύθμισης του κοινωνικού κράτους» στο Μ. Ματσαγγάνης (επιμ.) *Προοπτικές του κοινωνικού κράτους στη Νότια Ευρώπη*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Ματσαγγάνης, Μ. (1998). «Αλληλεγγύη και ανταποδοτικότητα- Μια εναλλακτική πρόταση για τις συντάξεις» στο *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ*, τ.4/472, σσ, 209-225
- Μηνακάκης, Β. (2008). *Κοινωνική ασφάλιση- Από το κράτος πρόνοιας στην «ελαστασφαλεια»*, Αθήνα: Εκδόσεις ΚΨΜ
- Μουζέλης, Ν. (2001). *Για έναν εναλλακτικό τρίτο δρόμο-Αναστοχαστικός εκσυγχρονισμός και τα αδιέξοδα της πολιτικής σκέψης του Antony Giddens*, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο
- Μίλερ, Τ. (2002). «Η μεταρρύθμιση του γερμανικού συνταξιοδοτικού συστήματος: μια θεμελιώδης αλλαγή στην κοινωνική πολιτική» στο συλλογικό έργο *Μεταρρύθμιση των ευρωπαϊκών συνταξιοδοτικών συστημάτων Νεοφιλελεύθερες πολιτικές και προοδευτικές εναλλακτικές λύσεις*, εις. επιμ. Χ. Γολέμης, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σσ. 89-112
- Μπάκαβου, Μ. (2015). *Κοινωνική ασφάλιση μισθωτών- Συμπληρωματικές μορφές*, Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Μπούρλος, Α. (1963). *Η Κοινωνική Ασφάλισης εις τα χώρας της κοινής αγοράς και παρ' υμίν*, Τρίπολη: Εκδόσεις ΙΚΑ
- Μπούρλος, Δ. (2010). «Σύνταξη αναπηρίας και συνταξιοδοτικές παροχές λόγω αναπηρίας» στο *Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση Πόρισμα-Εισηγήσεις- Άρθρα*, Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος, σσ. 251-275
- Νεκτάριος Μ. (1996), «*Κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα. Προτάσεις για μια συνολική μεταρρύθμιση*», Αθήνα: Εκδόσεις Financial Forum
- Νούτσος, Π. (1990). *Η Σοσιαλιστική Σκέψη στην Ελλάδα από το 1875 ως το 1974*, Αθήνα: Εκδόσεις Γνώση
- Νικολακοπούλου- Στεφάνου, Η. (1992). *Σύγκλιση συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης*, Εκδόσεις Αθήνα.
- Νικολόπουλος, Κ. & Υφαντόπουλος, Γ. (2010). Η ανισότητα στο ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Β' - Γ', 171-196
- Πανουτσοπούλου, Κ. (1984). *Κοινωνική Πρόνοια- Ιστορική εξέλιξη σύγχρονες τάσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη
- Παπαδημητρίου, Γ. (1993). *Δημοκρατία και Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση*, Αθήνα- Κομοτηνή.
- Παπαρρηγοπούλου –Πεχλιβανίδη Π, (2016). «Το νέο σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης Ν.

4387/2016» στο ΕΔΚΑ 58(2)

- Παπαρρηγοπούλου- Πεχλιβανίδη, Π. (2013). *Το Δίκαιο της Κοινωνικής Ασφάλισης*, Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Παπαρρηγοπούλου- Πεχλιβανίδη, Π. (2012). «Επικουρικές συντάξεις», *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ*, Αθήνα
- Παπαρρηγοπούλου, Π. (2010) «Η χρηματοδότηση του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος» στο *Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση, Πόρισμα Εισηγήσεις Άρθρα*, επιμ. Α. Στεργίου, Θ. Σακελλαρόπουλος, Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος, σσ.154-174
- Παπαρρηγοπούλου- Πεχλιβανίδη, Π. (2002). *Η επικουρική ασφάλιση στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Πετμεζίδου, Μ., (2014). «Το κοινωνικό κράτος σε κρίσιμη καμπή», *Κοινωνιολογική Επιθεώρηση*, 1(1), σελ. 57-70
- Πετμεζίδου, Τσουλουβή, Μ. (1992). *Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνική Πολιτική*, Αθήνα, Εκδόσεις Εξάντας
- Πετρόγλου, Αθ. (2012). «Η κρίση της κοινωνικής ασφάλισης ως κρίση του κράτους δικαίου», *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ*. Αθήνα
- Πετρόγλου Αν. (1974). «Δίκαιον κοινωνικής ασφαλίσεως», *ΕΔΚΑ*, τ. ι. 1-2, Αθήνα
- Πετρόγλου Αν. (1990). «Η εξεύρεση πόρων- οι νέες ρυθμίσεις στην κοινωνική ασφάλιση», *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ*, τομ. ΛΒ', Αθήνα
- Προβόπουλος, Γ. Καπόπουλος, Π. (2003).«Από το διανεμητικό προς ένα κεφαλαιοποιητικό ασφαλιστικό σύστημα: Οι οικονομικές και πολιτικές διαστάσεις της μετάβασης» στο Δ. Βενιέρης –Χρ. Παπαθεοδώρου (επιμ), *Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα- Προκλήσεις και προοπτικές*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ. 215-245
- Rawls, J. (2002), *The Law of Peoples with the «Idea of Public Reason Revisited*, μεταφράστηκε ως: *Το δίκαιο των λαών και η «Ιδέα της δημόσιας λογικής αναθεωρημένη»* μτφ. Ν. Ραπτόπουλος, Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα
- Ρήγα, Β. (1993). «Συνταξιοδοτική πολιτική: Θεωρία- Εμπειρία σε τρεις χώρες της ΕΟΚ, Ιδιαιτερότητες της ελληνικής εμπειρίας» στο *Οι λειτουργίες του κράτους σε περίοδο κρίσης. Θεωρία και ελληνική εμπειρία*, Αθήνα: Εκδόσεις Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, σσ. 171-202
- Ρομπόλης, Σ. (1990). *Κοινωνική ασφάλιση Η διαρκής κρίση και οι προοπτικές*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παρατηρητής

- Ρομπόλης, Σ. (1993). «Η κρίση της κοινωνικής ασφάλισης και οι εναλλακτικές πολιτικές υπέρβασής της» στο *Διαστάσεις της κοινωνικής πολιτικής σήμερα*, Αθήνα: Εκδόσεις Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα
- Ρομπόλης, Σ. Χλέτσος, Μ. (1995). *Η κοινωνική πολιτική μετά την κρίση του κράτους πρόνοιας*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παρατηρητής
- Ρομπόλης, Σ. (2002). «Κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα: σύγχρονα προβλήματα και εναλλακτικές πολιτικές» στο συλλογικό έργο Κ. Γουέλερ, Μ. Καραμεσίνη, Τ.Μίλερ κ.ά. *Μεταρρύθμιση των ευρωπαϊκών συνταξιοδοτικών συστημάτων- Νεοφιλελεύθερες πολιτικές και προοδευτικές εναλλακτικές λύσεις*, (εισ. επιμ. Χ. Γολέμης) Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σσ. 133-147
- Ρομπόλης Σ. και Β. Μπέτσης, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, (2013), «Κοινωνική Ασφάλιση και οι Επιπτώσεις της Γήρανσης του Πληθυσμού στο Ασφαλιστικό Σύστημα της Ελλάδος 2013-2050», *Οικονομική & Κοινωνική Επιτροπή (ΟΚΕ)*, Αθήνα.
- Ρομπόλης, Σ. (2019). Συλλογικό Έργο (2019), “Ελληνικό Χρέος η Διαιώνιση του Προβλήματος”, Εκδόσεις Λιβάνης, Αθήνα.
- Ρομπόλης Σ., Ρωμανιάς Γ., Μαργιός Β., Χατζηβασίλογλου Ι. (2007), *Αναλογιστική Μελέτη Για Το ΙΚΑ – ΕΤΑΜ*, ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα
- Ρομπόλης, Σ. Μπέτσης, Β. (2016). *Η Οδύσσεια του Ασφαλιστικού. Αποδιάρθρωση Σύγκρουση Γενεών και Μία Λύση*, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.
- Ρουπακιώτης, Χ. (1990). *Η κρίση της κοινωνικής ασφάλισης*, Αθήνα
- Ρούπας, Θ. (2010). Ιστορική αποτίμηση και ο ρόλος των αποθεματικών στο ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα, *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ*, σσ. 433-435
- Ρωμανιάς, Γ. (2007). *Ελληνικοί και ευρωπαϊκοί μύθοι για το ασφαλιστικό*, Αθήνα: Εκδόσεις Αφοί Βλάσση
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2018). «Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική σε ιστορική προοπτική» στο Θ. Σακελλαρόπουλος, Χ. Οικονόμου, Χ. Σκαμνάκης & Μ. Αγγελάκη (επιμ) *Κοινωνική Πολιτική*, Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2010). «Η κοινωνική ασφάλιση ως κοινωνικό δικαίωμα. Το πλαίσιο της επικείμενης μεταρρύθμισης» στο *Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση Πόρισμα-Εισηγήσεις- Άρθρα*, Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος, σσ. 381-389
- Σακελλαρόπουλος, Θ. Αγγελάκη, Μ. (2010). «Η πολιτική των συνταξιοδοτικών μεταρρυθμίσεων στις χώρες της Νότιας Ευρώπης» στο *Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση Πόρισμα-Εισηγήσεις- Άρθρα*, Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος, σσ. 390-416

- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2003). *Ζητήματα Κοινωνικής Πολιτικής*, τομ. Α', Αθήνα: Διόνικος.
- Σακελλαρόπουλος Θ. (1999). «Αναζητώντας το νέο κοινωνικό κράτος», στο Θ. Σακελλαρόπουλος (επ.) *Η μεταρρύθμιση του κοινωνικού κράτους*, Αθήνα: Κριτική.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (1993). *Ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Σανί Ιβ Π. (2002). «Η συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση στη Γαλλία» στο συλλογικό έργο *Μεταρρύθμιση των ευρωπαϊκών συνταξιοδοτικών συστημάτων Νεοφιλελεύθερες πολιτικές και προοδευτικές εναλλακτικές λύσεις*, εις. επιμ. Χ. Γολέμης, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σσ.113-132
- Σβώλος, Αλ. (1932). «Περί το νομοσχέδιον των κοινωνικών ασφαλίσεων» στο *Ασφαλιστική Επιθεώρησις*, έτος στ', σσ. 187-188
- Sen, A. (2004). *Επανεξετάζοντας την ανισότητα*, μτφ Κατερίνα Γεωργοπούλου, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτης.
- Σιούλη, Ζ. (2020). «Ανισότητες στη θεμελίωση συνταξιοδότησης μητέρων ανηλίκων. Το παράδειγμα του τ.ΤΕΑΥΕΚ» στο Κοινωνική Πολιτική Social Policy, Τευχ. 13, Δεκέμβριος, 2020, σσ .85-109
- Σιούλη, Ζ. (2019). Η μη τυπική εκπαίδευση ως έναυσμα στη δια βίου μάθηση προς απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων των συμμετεχόντων στο επιμορφωτικό πρόγραμμα του ΕΚΔΔΑ: «Βασικές Αρχές και Νέοι Κανονισμοί Επικουρικής Ασφάλισης και Συνταξιοδότησης» στο ΙΑΚΕ, *5ο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο, Ηράκλειο 07/04/2019*, Τ. Β', σ.σ. 154-166
- Σιούλη, Ζ. (2018). «Η ασφαλιστική μεταμόρφωση των επικουρικών συντάξεων. ΤΕΑΠΟΖΟ: ανταποδοτικότητα vs αναδιανομής και αλληλεγγύης» στο *Κοινωνική Πολιτική Social Policy*, Τευχ. 10, Ιούνιος 2018, σσ .61-85
- Σιούφας, Δ. (2013). *Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση της περιόδου 1990-1993*, ανακτήθηκε από <http://www.sioufas.gr/Vivlio%20Ygeias%202013.pdf>
- Σπράος, Γ. Τήνιος, Π. (1998). «Διανεμητικά και κεφαλαιοποιητικά συστήματα συντάξεων: εντυπώσεις και ουσία», στο *Οικονομικό και Στατιστικό Δελτίο της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος*, τευχ. 10
- Σταθόπουλος, Π. (1999). *Κοινωνική πρόνοια μια γενική θεώρηση*, Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην
- Σταματέα, Μ. (1993). «Η κοινωνική ασφάλιση και Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο» στο *Η Κοινωνική Ασφάλιση στην Ελλάδα, Πρακτικά Διημερίδας του Ελληνικού Τμήματος Ερευνών*, (εισ.επιμ.) Τ. Δουλκερή, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σσ. 127-136
- Σταθόπουλος, Π. (2015). *Κοινωνική Προστασία Κοινωνική Πρόνοια Πολιτικές και Προγράμματα*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

- Στασινοπούλου, Ο. (1997). *Κράτος Πρόνοιας*, Αθήνα: Gutenberg- Γ & Κ Δαρδανός
- Στασινοπούλου, Ο. (1996) *Ζητήματα σύγχρονης κοινωνικής πολιτικής*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg
- Στασινοπούλου, Ο. (1993). «Αναδιάρθρωση των προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών Η επικαιρότητα της ανεπίσημης φροντίδας», στο *Κοινωνικό Κράτος και Κοινωνική Πολιτική*, Γετίμης και Γράβαρης (επιμ.)
- Στασινοπούλου, Ο. (1992). *Κράτος Πρόνοιας Ιστορική εξέλιξη –Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg
- Στασινοπούλου, Ο.(1990). *Κράτος Πρόνοιας*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg
- Στεργίου, Α. (2012). «Η αρχή της ισότητας στην κοινωνική ασφάλιση» στο *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ*
- Στεργίου, Α. (2010) «Για μια κοινωνικά δίκαιη διεύρυνση της χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης» στο *Η Ασφαλιστική Μεταρρύθμιση*, Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος, σσ. 183-194
- Στεργίου, Α. (2007). *Κοινωνικά Δικαιώματα και Κρίση του Κράτους Πρόνοιας*, Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας
- Στεργίου, Α. (2006). «Να ξανασκεφτούμε τις αξίες της κοινωνικής ασφάλισης» στο *Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη*, Αθήνα: Διόνικος, 1 (2), σσ.15-30
- Στεργίου Α. (1994). *Η συνταγματική κατοχύρωση της κοινωνικής ασφάλισης*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Στεργίου, Α. (1992). *Κοινωνική Ασφάλιση χωρίς εγγυήσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Στεργίου, Α. (2006). «Η κρίση της κοινωνικής ασφάλισης ως κρίση του δημόσιου χαρακτήρα της» στο *Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης ΕΔΚΑ*, σελ 721
- Σωμερίτης, Σ. (1933). «Η μισθωτή εργασία και η κοινωνική ασφάλισή της», στο *Σοσιαλιστική Επιθεώρηση*, Αθήνα, σσ. 37-42
- Σωτηρέλης, Γ. (1995. «Κράτος πρόνοιας, δικαιώματα και συντεχνίες» στο *Κοινωνικές διεκδικήσεις και κρατικές πολιτικές*, Αθήνα-Κομοτηνή
- Σωτηρόπουλος, Δ. (2003). «Οψεις Βαβυλωνίας»: Ερμηνείες της μεταπολεμικής ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα» στο Δ. Βενιέρης –Χρ. Παπαθεοδώρου (επιμ), *Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα- Προκλήσεις και προοπτικές*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σσ. 89-123
- Σωτηρόπουλος, Δ. Χριστόπουλος, Λ. (2017). *Πολυνομία, Κακονομία και Γραφειοκρατία στην Ελλάδα- Ανάλυση Αποτυχιών του Παρελθόντος και Προτάσεις Βελτιωτικών Παρεμβάσεων*, Διανέοσις -Οργανισμός έρευνας και Ανάλυσης

- Τάτσος, Ν. (1993). «Η χρηματοδότηση του κοινωνικού κράτους» στο *Κοινωνικό κράτος και κοινωνική πολιτική. Η σύγχρονη προβληματική*, επιμ. Π. Γετίμης, Δ. Γράβαρης, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο, σσ. 123-145
- Τζάνη, Μ. & Κεχαγιάς, Χ. (2005). *Μεθοδολογία Έρευνας Κοινωνικών Επιστημών*. Αθήνα: Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. DOI: 10.13140/RG.2.2.30333.41441
- Τήνιος, Π. (2001), *Κοινωνία, Οικονομία, Συντάξεις: Κρυμμένος Θησαυρός*; Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης
- Τήνιος, Π. (2008). «Η οριοθέτηση της κοινωνικής πολιτικής και της επαγγελματικής ασφάλισης σε κατακερματισμένα συστήματα κοινωνικής προστασίας: Η ελληνική κοινωνική ασφάλιση 1992-2008» στο *Πρακτικά του 3ου Διεθνούς Συνεδρίου της Επιστημονικής Εταιρείας Κοινωνικής Πολιτικής (Αθήνα 24-25 Οκτωβρίου 2008)*, επιμ. Μ. Πετμετζίδου & Χ. Παπαθεοδώρου (2010) με θέμα Κοινωνική Μεταρρύθμιση και Αλλαγές στο Μίγμα «Δημοσίου»- «Ιδιωτικού» στο πεδίο της Κοινωνικής Προστασίας, σσ. 327-357
- Τήνιος, Π. (2010). *Ασφαλιστικό. Μια μέθοδος ανάγνωσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Τήνιος, Π. (2016). «Η προδιαγεγραμμένη αποτυχία της Ασφαλιστικής Μεταρρύθμισης: Άγνοια στόχου, Αυτοπαγίδευση, Αδυναμία ριζικής αλλαγής» στο *ΕΔΚΑ 58(1)*
- Τσαούσης, Δ. (1984). *Χρηστικό λεξικό κοινωνιολογίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg
- Τσακλόγλου, Π. (2010) «Για μια νέα αρχιτεκτονική του συνταξιοδοτικού συστήματος» στα *ΠΡΑΚΤΙΚΑ Κοινής Συνεδρίασης της Επιτροπής των Ειδικών, των Κοινωνικών Εταίρων και της Πολιτικής Ηγεσίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης*, 2ας Μαρτίου 2010
- Τσαλίκης, Γ. (2008). *Η θεμελίωση της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης
- Τσουκαλάς, Κ. (2012). *Ελλάδα της Αλήθης και της Α Λήθειας- Από τη μακρά εφηβεία στη βίαιη ενηλικίωση*, Αθήνα: Θεμέλιο
- Τσουκαλάς, Κ. (1999). *Κοινωνική Ανάπτυξη και Κράτος, Η συγκρότηση του δημόσιου χώρου στην Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδόσεις Ιστορική βιβλιοθήκη- Θεμέλιο
- Τσουκαλάς, Κ. (1996). *Ταξίδι στο λόγο και την ιστορία*, Αθήνα: Εκδόσεις Πλέθρον
- Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και Τεχνικές Ανάλυσης στην Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Υφαντόπουλος, Γ. Μπαλούρδος, Δ. Νικολόπουλος, Κ. (2009). *Οικονομικές και Κοινωνικές Διαστάσεις του Κράτους Πρόνοιας*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

- Φίλιας, Β., (1996). *Κοινωνία και εξουσία στην Ελλάδα*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg
- Φωτήλας, Ν., 1937, *Κοινωνική πολιτική. Εγχειρίδιον θεωρίας και πράξεως*, Αθήνα
- Χάλαρης Γ. (1993). «Κράτος Επιχείρηση, Αγορά: Οικονομικός μετασχηματισμός και Κρίση της Κοινωνικής Πολιτικής» στο *Κοινωνικό Κράτος και Κοινωνική Πολιτική*, (Επιμ). Γετίμης Γράβαρης, Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο
- Χατζηδημητρίου Φ. –Ψηλός, Γ. (1993). *Το νέο δίκαιο των κοινωνικών ασφαλίσεων (μετά τους θεσμικούς νόμους 1902/1990, 1976/1991 και 2084/92)*, Εκδόσεις ΔΕΝ
- Χατζημιχάλη Αγγ. (1953). «Μορφές από τη σωματειακή οργάνωση των Ελλήνων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία: Οι συντεχνίες- Τα ισνάφια», *L' Hellenisme Contemporain*, Αθήνα
- Χλέτσος, Μ. (1999). "Νέες τάσεις στην κοινωνική πολιτική. Η περίπτωση της Ελλάδας", στο Μ. Ματσαγγάνης, *Προοπτικές του κοινωνικού κράτους στην Ν. Ευρώπη*, Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Χρυσόχοος, Α. (1955). *Γενικάί αρχαί της κοινωνικής ασφαλίσεως*, Αθήνα: Εκδόσεις Δ & Β. Αβραμόπουλος
- Ψηλός, Γ. (2010). «*Η κοινωνική ασφάλιση ενώπιον της οικονομικής κρίσεως*», ΔΕΝ
- Ψηλός, Γ. (1983). «*Η ασφαλιστική προστασία των συνδικαλιστικών στελεχών*» *Επιθεώρησις Δικαίου Κοινωνικής Ασφαλίσεως ΕΔΚΑ*, Έτος ΚΕ', Αρ. Τεύχ. 3)291, σσ. 129-137

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Andersen J. *Welfare States and Welfare State Theory*. Aalborg: Centre for Comparative Welfare Studies, *Institut for Økonomi, Politikog Forvaltning*, Aalborg Universitet, Denmark, 2012:1-38
- Esping Andersen, G. (1990) *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Princeton University Press
- Doublet, J. (1962). *Les regimes complementaires a l' entranger*, Dr, soc
- Gough, I. (1979) *The political economy of the welfare state*, London: Macmillan
- Jones C. (1993). 'The Pacific Challenge' σε Jones C (επιμ.), *New Perspectives on the Welfare State in Europe*, London: Routledge
- Holzmann R., (2001). *Social protection sector strategy: From Safety Net to Springboard*, key author with S. Jorgensen, The World Bank, Washington, D.C
- Kracauer, S. (1952). *The Challenge of Qualitative Content Analysis*. *Public Opinion Quarterly*.16(4), 631-642. DOI: 10.1086/266427

- Kwon, H. (1997). 'Beyond European Welfare Regimes: Comparative Perspectives on East Asian Welfare Systems', *Journal of Social Policy*, 26(4): 467-484
- Katz D., Kahn R.L., (1966), "The Social Psychology of Organization", J. Willey & Sons Inc., New York
- Mishra R. (1990), "The Welfare State in capitalist society, Policies of Retrenchment and Maintenance in Europe, N. America and Australia", *Harvester Wheatsheaf*, New York
- Mishra, R. (1984). *The Welfare state in Crisis*, London: Macmillan
- Netter, F. (1960). *Les regimes complementaires*, Dr.soc
- Ortiz, I. Durán-Valverde, F. Urban, S., Wodsak, V. (2018) Reversing Pension Privatizations Rebuilding public pension systems in Eastern Europe and Latin America, Geneva: International Public Organization
- Palier, B., (2003). *La réforme des retraites*, εκδ. PUF, Que sais-je ?, 2003, σσ. 17-18.
- Pierson, C. Leimgruber, M. (2010). "Intellectual Roots" F. Castles, S. Leibfried, J. Lewis, H. Obinger, C. Pierson (eds), *The Oxford Handbook of the Welfare State*, Oxford, OUP
- Riedel E., (2007). «The Human Right to Social Security: Some Challenges», στο *Social Security as a Human Right*, Berlin/Heidelberg Q Springer Verlag
- Samuelson, P.A (1967). "Arrow' s mathematical politics" in *Hymen Values and Economic Policy* , ed. Sidney Hook New York: University Press
- Supiot, A. (2010). *L'esprit de Philadelphie*, Paris
- Tinios, P. S. Poupakis, (2013), "Knowledge is power": Public attitudes and the stalling of pension reform in Greece, *Journal of Population Ageing*, 6(4) pp. 247-267
- Tsantilas P., (2004), *Les modes de financement de la sécurité sociale*, Athènes
- Titmuss, R. (1970).*The Gift Relationship: From Human Blood to Social Policy*, London, Allen and Unwin
- Titmuss, R. (1974). *Social policy*. Allen and Ynwin, London, pp. 23-32
- Townsed R, «Three Models of Social Security in the History of the Industrialized Countries», στο Townsed P. (επιμ.), *Building Decent Societies, Rethinking the Role of Social Security in Development*, εκδ. ILO, Palgrave Macmillan, σσ. 169-189

ΠΗΓΕΣ

- ΑΔΕΔΥ (2014). *Οι Επιπτώσεις των Περιοριστικών Πολιτικών την Εποχή των Μνημονίων σε Επιμέρους Τομείς του Δημοσίου και στο Ευρύτερο Κοινωνικό Σύνολο*, Αθήνα
- Βασιλικόν Ίδρυμα Ερευνών, (1970), Κοινωνική προστασία εν Ελλάδι: έρευνα επί της υφισταμένης καταστάσεως και προοπτικά. Αθήνα: Β.Ι.Ε
- Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης -Γ.Ε.Δ.Δ. (2015). Ετήσια Έκθεση έτους 2015, ανακτήθηκε από https://www.gedd.gr/article_data/Linked_files/157/01.GEDDEtisiaEkthesi2015.pdf
- OECD, (2013). *Επιθεωρήσεις Δημόσιας Διακυβέρνησης από τον ΟΑΣΑ, ΕΛΛΑΔΑ, Μεταρρύθμιση των προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας*, ανακτήθηκε από <https://books.google.gr/books?id=ra7VAQAAQBAJ&pg=PA88&lpg=PA88&dq=%CE%B>
- ILO, (2017). *World Employment Social Outlook*, Geneva
- ΚΕΠΕ, (1983). Κοινωνική ασφάλιση, Εκθέσεις για το πρόγραμμα 1983-1987, Αθήνα
- ΚΕΠΕ, (1988). Κοινωνική ασφάλιση, Εκθέσεις 10 για το πρόγραμμα 1988-1992, Αθήνα
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΓΔ EMPL) και Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας (ΕΚΠ), 2015 Έκθεση του 2015 για την επάρκεια των συντάξεων: τρέχουσα και μελλοντική επάρκεια του εισοδήματος των ηλικιωμένων στην ΕΕ. Τόμος Ι. Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Απόφαση Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας (09/02/2010). 1BvL 01/2009, 1 BvL 03/2009, 1BvL 04/2009, Rn.135)
- Πέτρουλας, Π. και συν. (1990), Κοινωνική Ασφάλιση, Διαθέσιμο στο: www.epkodi.gr/
- Φακιολάς, Ρ. και συν. (1992), Πόρισμα Επιστημονικής Επιτροπής για την Αναμόρφωση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα
- Πέτρουλας, Σ., Ρομπόλης, Χ. & Ρουπακιάτης Χ. (1992), Πόρισμα για την Αναμόρφωση του Συστήματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων
- Επιτροπή Βακαλόπουλου, (1994), Πόρισμα: Μελέτη του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης και υποβολής προτάσεων για τις αναγκαίες σχετικές μεταβολές και ρυθμίσεις
- Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Ομάδα για την Υποστήριξη του Κοινωνικού Διαλόγου, (1997), Μελέτη και Καταγραφή Αιτίων -Προτάσεις για την αντιμετώπιση της Εισφοροδιαφυγής στους Ασφαλιστικούς Οργανισμούς Κύριας Ασφάλισης

- Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, (1998), Πορίσματα: Επιστημονικής Επιτροπής Κοινωνικού Διαλόγου για την Κοινωνική Ασφάλιση, Διαθέσιμο στο :<http://www.epkodi.gr/site/>
- Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων,(2001), Συνοπτική Έκθεση-Πρόταση του Υπουργείου Εργασίας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων για τη Μεταρρύθμιση του Ασφαλιστικού Συστήματος. Το Πρόβλημα, οι Στόχοι και οι Αλλαγές της Ασφαλιστικής Μεταρρύθμισης
- Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (2002), Η Ελληνική Έκθεση Στρατηγικής για τις Συντάξεις
- Ρομπόλης Σ., Ρωμανιάς Γ., Μαργιός Β., Χατζηβασιλόγλου, Ι. (2005), Αναλογιστική Μελέτη για το ΙΚΑ-Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών (ΙΚΑ-ΕΤΑΜ). Βασικά Συμπεράσματα και Προτάσεις, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ -ΑΔΕΔΥ, Αθήνα
- Επιτροπή εμπειρογνώμων για το ασφαλιστικό, (2007), Περίγραμμα Μεταρρύθμισης του Ελληνικού Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης. Το πρόβλημα, οι στόχοι και προτεινόμενα εργαλεία για τη μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος
- Επιτροπή Ειδικών για το Ασφαλιστικό, (2010),Πόρισμα της Επιτροπής Ειδικών για το Ασφαλιστικό, Κατευθυντήριες Αρχές και Προτάσεις για την Αναμόρφωση του Συστήματος Κοινωνικής
- World Bank, (1994). *Averting the old age crisis, Policies to protect the old and promote growth, A World Bank Policy Research Report*, N.Y. Oxford University Press
- Κοινωνικός Προϋπολογισμός έτους 2009, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Διεύθυνση Οικονομικού, Αθήνα 2010
- Κρατικός Προϋπολογισμός, 2018).
- Ανακτήθηκε από <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/10303311.pdf>
- Κωδικοποίηση νομοθεσίας. Ανακτήθηκε από <http://www.idika.gr/etaireia/erga/45-erga/espa/521-kwdikopoihsh-nomothetikwn-kai-kanonistikwn-rysmisewn>
- <https://www.forin.gr/articles/article/12960/up-ergasias-proxwra-sthn-katartish-neou-kwdika-koinwnikhs-asfalisis>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. Πίνακες Θεμελίωσης συνταξιοδότησης ΙΚΑ_ΕΤΑΜ (ιδιωτικός τομέας)

**Πίνακας 1.1: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος Ανδρών,
ασφαλισμένοι του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ**

Ημέρες Ασφάλισης	Πλήρης σύνταξη			Μειωμένη	
	Νομοθεσία	Ηλικία	Παρατηρήσεις	Ηλικία	Παρατηρήσεις
4500	N.4093/12 N. 1902/90 άρθ. 27	67	Θεμελίωση από 01/01/2013 (μέχρι 31/12/2012 ισχύει το 65ο έτος)	62	Θεμελίωση από 01/01/2013 (μέχρι 31/12/2012 ισχύει το 60ο έτος) Απαιτείται ασφαλιστικός δεσμός: 100 ΗΑ ανά έτος την πενταετία προ της αιτήσεως με μείωση 1/200 για κάθε μήνα που υπολείπεται μέχρι το 67ο έτος
10.000	N 4093/12 N .3863/10 άρθ. 10§12 N.1 902/90 άρθ. 27	62 έτη- 2010 63 έτη- 2011 63 ½ - 2012 67 έτη- 2013	Θεμελίωση δικαιώματος με τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων που διαμορφώνονται κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.000 ημερών ασφάλισης	60 έτη- 201 0 60 έτη- 201 1 60 έτη- 201 2 62 έτη- 201 3	Θεμελίωση δικαιώματος με τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων που διαμορφώνονται κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.000 ΗΑ. Ασφ/κος δεσμός: 100 ΗΑ ανά έτος την πενταετία προ της αιτήσεως με μείωση 1/200 για κάθε μήνα από το κατά περίπτωση πλήρες όριο ηλικίας
10.500 10.800 11.100 12.000	N. 4093/12 N. 3863/10 άρθ. 10§1 N. 825/78 άρθρο 10 N. 2556/97 άρθ. 25	58 έτη- 2010 58 έτη- 2011 59 έτη- 2012 62 έτη- 2013	Θεμελίωση δικαιώματος με τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων που διαμορφώνονται κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.500 ημερών ασφάλισης		
Με Βαρέα					
10.500	N. 4093/12	55 έτη-	Θεμελίωση δικαιώματος με τη	53 - 2010	Θεμελίωση δικαιώματος με τη

(7.500 ΒΑΕ) ΒΑΡΕΑ	N. 3863/10 άρθ. 10§2 N. 2556/97 άρθ. 25, N. 2874/00 άρθ.32 και N. 3232/04 άρθ.20	2010 55 9/12 - 2011 56 ½ - 2012 60 9/12- 2013 61 6/12- 2014 62 έτη- 2015	συμπλήρωση των προϋποθέσεων που διαμορφώνονται κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.500 ΗΑ, εκ των οποίων 7.500 στα βαρέα.	53 9/12 - 2011 54 6/12 - 2012 58 9/12 - 2013 59 6/12 - 2014 60 - 2015	συμπλήρωση των προϋποθέσεων που διαμορφώνονται κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.500 ημερών ασφάλισης, εκ των οποίων 7.500 στα βαρέα. Μείωση 1/200 για κάθε μήνα που υπολείπεται του κατά περίπτωση πλήρους ορίου ηλικίας.
4.500 (3.600 ΒΑΕ) ΒΑΡΕΑ	N. 4093/12 N.1902/90 άρθ. 27 N. 3232/04 άρθ. 20	60 ετών - 2010, 2011 και 2012. 62 ετών- 2013	Εφόσον η συμπλήρωση των 4.500 ημερών ασφάλισης (3600 ΗΑ ΚΒΑΕ – 1000 ΗΑ τα 13 τελευταία έτη είναι η 31/12/2012 ισχύει το 60ο έτος)		

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 1.2: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
Γυναικών, ασφαλισμένες του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ**

Ημέρες Ασφάλισης	Πλήρης σύνταξη			Μειωμένη	
	Νομοθεσία	Ηλικία	Παρατηρήσεις	Ηλικία	Παρατηρήσεις
4500	N. 4093/12 N.1 902/90 άρθ. 27	60 έτη- 2010 61 έτη- 2011 62 έτη- 2012 67 έτη- 2013	Θεμελίωση με τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων που διαμορφώνονται κατά το έτος συμπλήρωσης του 60ου έτους. Παραμένει το όριο των 60 ετών, εφόσον οι 4500 ΗΕ έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι 31/12/2010 (με ταυτόχρονη συμπλήρωση του 55ου έτους της ηλικίας και 100 ημερών ανά έτος την πενταετία)	55 έτη- 2010 56 έτη- 2011 57 έτη- 2012 62 έτη- 2013	Θεμελίωση με βάση το ισχύον καθεστώς του έτους συμπλήρωσης του 55ου έτους (απαιτούνται οι 100 ΗΑ κατά την πενταετία πριν το έτος κατοχύρωσης) Μείωση 1/200 για κάθε μήνα που υπολείπεται από το κατά περίπτωση πλήρες όριο ηλικίας
10.000	N. 4093/12 N. 3863/10 άρθ. 10§12	57 έτη- 2010 58 έτη-	Θεμελίωση με τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων που διαμορφώνονται	55 έτη-2010 56 έτη-2011	Απαιτούνται οι 100 ΗΕ και την πενταετία πριν το έτος κατοχύρωσης

	N. 1902/90 άρθ. 27	2011 58½ -2012 62 έτη- 2013	κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.000 ημερών ασφάλισης	56 ½ -2012 60 έτη-2013 60 ½ -2014 61 έτη-2015 61 ½ -2016 62 - 2017	με μείωση 1/200 για κάθε μήνα από το κατά περίπτωση πλήρες όριο συνταξιοδότησης έτος.
10.50 0 10.80 0 11.10 0 12.00 0	N. 4093/12 N. 3863/10 άρθ. 10§1 N. 825/78 άρθρο 10 N. 2556/97 άρθ. 25	58 έτη 2010 58 έτη- 2011 59 έτη- 2012 62 έτη- 2013	Θεμελίωση δικαιώματος με τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων που διαμορφώνονται κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.500 ημερών ασφάλισης		
Με Βαρέα					
10.500 (7.500 BAE) BAPEA	N. 4093/12 N. 3863/10 άρθ. 10§2 N. 2556/97 άρθρο 25, N. 2874/00 άρθρο 32 και N. 3232/04 άρθ. 20	55 έτη- 2010 55 9/12 - 2011 56 ½ - 2012 60 9/12- 2013 61 6/12- 2014 62 έτη- 2015	Θεμελίωση δικαιώματος με τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων που διαμορφώνονται κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.500 HA, εκ των οποίων 7.500 στα βαρέα.	53 - 2010 53 9/12 -2011 54 6/12 -2012 58 9/12 -2013 59 6/12 -2014 60 - 2015	Θεμελίωση δικαιώματος με τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων που διαμορφώνονται κατά το έτος συμπλήρωσης των 10.500 ημερών ασφάλισης, εκ των οποίων 7.500 στα βαρέα. Μείωση 1/200 για κάθε μήνα που υπολείπεται του κατά περίπτωση πλήρους ορίου ηλικίας.
4.500 (3.600 BAE) BAPEA	N. 4093/12 N. 1902/90 άρθ. 27 N. 3232/04 άρθ. 20	60 ετών - 2010, 2011 και 2012. 62 ετών- 2013	Εφόσον η συμπλήρωση των 4.500 ημερών ασφάλισης (3600 HA KBAE – 1000 HA τα 13 τελευταία έτη είναι η 31/12/2012 ισχύει το 60ο έτος)		

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 1.3: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
μητέρων ανηλίκων ή χήρων πατέρων ανηλίκων, ασφαλισμένοι του
ΙΚΑ-ΕΤΑΜ**

Πλήρης				Μειωμένη		
ημέρες	ηλικία	νομοθεσία	παρατηρήσεις	ηλικία	νομοθεσία	παρατηρήσεις
5.500	55 έτη-2010	N.4093/12	Θεμελίωση δικαιώματος εφόσον συμπληρώνουν 5.500 ημέρες ασφάλισης πριν την ενηλικίωση του τέκνου. Ισχύει το νομοθετικό καθεστώς του έτους συμπλήρωσης των απαιτούμενων ημερών ασφάλισης.	50 έτη-2010	N.4093/12	Θεμελίωση δικαιώματος εφόσον συμπληρώνουν 5.500 ΗΑ πριν την ενηλικίωση του τέκνου. Μείωση κατά 1/200 για κάθε μήνα που υπολείπεται μέχρι τη συμπλήρωση του έτους πλήρους συνταξιοδότησης.
	57 έτη-2011	N.3863/10 άρθ. 10 § 17		52 έτη-2011	N.3863/10 άρθ. 10 §17	
	60 έτη-2012	N.3655/08 άρθ. 144		55 έτη-2012	N.3655/08 άρθ. 144	
	67 έτη-2013			62 έτη-2013	N.1902/90 άρθ. 27	

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Πίνακες Θεμελίωσης συνταξιοδότησης ΓΛΚ (δημόσιος τομέας)

**Πίνακας 2.1: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος Ανδρών,
Γυναϊκών ασφαλισμένοι του Δημοσίου με 15 έτη υπηρεσία**

Φύλο	Έτος συμπλήρωσης ορίου ηλικίας			
	2010	2011	2012	2013
Ανδρες	65			67
Γυναίκες	60	65		67

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 2.2: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος ανδρών,
ασφαλισμένοι του Δημοσίου, διορισθέντες έως 31/12/1992**

Έτος θεμελίωσης	Έτη υπηρεσίας	Ηλικία για πλήρες δικαίωμα	Ηλικία για μειωμένο δικαίωμα	Έτη Υπηρεσίας	Ηλικία για πλήρες δικαίωμα	
1997	25	55	Έως 31/12/2010 η μείωση υπολογίζεται σε 1/267 (ΠΔ.169/07, άρ. 1. Ν.3029/02, άρ. 5. Ν.2075/02.	32	ΑΟΗ	
1998		60,5		32,5		
1999		61		33		
2000		61,5		33,5		
2001		62		34		
2002		62,5	Από 01/01/2011 η μείωση υπολογίζεται σε 1/200 Ν.3863/10	34,5		
2003		63	60	35		
2004		63,5				
2005		64				
2006		64,5				
2007-2010		65				
2011		61				56
2012		63				57
2013		67	62			

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 2.3: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
γυναικών, ασφαλισμένες του Δημοσίου, διορισθέντες έως 31/12/1992,
άγαμες ή χήρες ή διαζευγμένες χωρίς τέκνα ή με έγγαμα τέκνα**

Έτος θεμελίωσης	Έτη υπηρεσίας	Ηλικία για πλήρες δικαίωμα	Ηλικία για μειωμένο δικαίωμα	Έτη Υπηρεσίας	Ηλικία για πλήρες δικαίωμα	
1997	25	53		24,5	ΑΟΗ	
1998		58,5		32,5		
1999		59		33		
2000		59,5		33,5		
2001		60				34
2002						34,5
2003						35
2004						
2005						
2006						
2007 - 2010						
2011		61	56			
2012		63	58			
2013		67	62			

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 2.4: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος ανδρών,
ειδικών περιπτώσεων, ασφαλισμένοι του Δημοσίου, διορισθέντες έως
31/12/1992**

Κατηγορία	Έτος Θεμελίωσης	Έτη Υπηρεσίας	Ηλικία για πλήρες δικαίωμα	Ηλικία για μειωμένο δικαίωμα	Παρατηρήσεις
Με ανήλικα τέκνα	2011	25	52		Η ανηλικότητα τέκνου να συντρέχει κατά τη συμπλήρωση της 25ετίας
	2012		55		
	2013		67	62	
Με ανίκανα τέκνα ή σύζυγο	2011	25	50		Απαιτείται ποσοστό αναπηρίας 67%
	2012		50		
	2013		67	62	
	2010	20	ΑΟΗ		
	2011	21	52		

Τρίτεκνοι	2012	23	55		Εάν δεν υπάγονται σε ευνοϊκότερες διατάξεις
	2013	25	67		
Εκπαιδευτικοί, διορισθέντες έως 12/1982	2010	30	55		
Εκπαιδευτικοί, διορισθέντες από 01/1983 έως 12/1992	2010	30	60		

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 2.5: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
γυναικών ειδικών περιπτώσεων, ασφαλισμένες του Δημοσίου**

Κατηγορία	Έτος Θεμελίωσης	Έτη Υπηρεσίας	Ηλικία για πλήρες δικαίωμα	Ηλικία για μειωμένο δικαίωμα	Παρατηρήσεις
Έγγαμες με ενήλικα, έγγαμα ή χωρίς τέκνα διαζευγμένες ή χήρες ή άγαμες μητέρες με άγαμα ενήλικα τέκνα	1997	17,5	53		
	1998	17,5	58,5		
	1999	17,5	59		
	2000	17,5	59,5		
	2001-2010	17,5	60		
	2011	17,5	61	56	
	2012	17,5	63	58	
2013	17,5	67	62		
Με άμα- ανήλικα ή ανίκανα τέκνα (50%) ή ανίκανο σύζυγο (67%)	1997	17,5	44,5		Διορισμός έως 12/1982
Με ανίκανα τέκνα (50%) ή ανίκανο σύζυγο (67%)	1998-2013	17,5	50		
Με άγαμα- ανήλικα ή ανίκανα τέκνα (50%) ή ανίκανο σύζυγο (67%)	1999-2010	25	50		Διορισμός από 01/1983
Με άγαμα- ανήλικα τέκνα	2011	25	52		
	2012	25	55		
	2013	25	67	62	
Τρίτεκνες	2010	20	ΑΟΗ		

	2011	21	52		
	2012	23	55		
	2013	25	67	62	
Εκπαιδευτικοί, διορισθέντες έως 12/1982	2010	30	55		Εάν δεν υπάγονται σε ευνοϊκότερες διατάξεις
Εκπαιδευτικοί, διορισθέντες από 01/1983 έως 12/1992	2010	30	60		

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Πίνακες θεμελίωσης
συνταξιοδότησης ΟΑΕΕ (αυτοαπασχολούμενοι)**

**Πίνακας 3.1: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος ανδρών-
γυναικών, ασφαλισμένοι του ΟΑΕΕ**

Έτη ασφάλισης για θεμελίωση	Έτος συμπλήρωσης	Απαιτούμενα έτη για τη συνταξιοδότηση	Όριο Ηλικίας
15 (4500 ΗΑ)	ΜΕΧΡΙ 31/12/2012	15 (4500 ΗΑ)	65
15 (4500 ΗΑ)	2013	15 (4500 ΗΑ)	67
37 (11100 ΗΑ)	2010	37 (11100 ΗΑ)	ΑΟΗ
35 (10500 ΗΑ)	2010	35 (10500 ΗΑ)	60
35 (10500 ΗΑ)	2011	36 (10800 ΗΑ)	60
35 (10500 ΗΑ)	2012	37 (11100 ΗΑ)	60
37 (11000 ΗΑ)	2013	40 (12000 ΗΑ)	62

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: Πίνακες θεμελίωσης συνταξιοδότησης Ειδικών Ταμείων

**Πίνακας 4.1: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
γυναικών, μητέρων ανηλίκων, ασφαλισμένες έως 31/12/1982 ειδικών
ταμείων**

Ετος συμπλήρωσης	ΤΕΑΠ_ΕΤΒΑ & ΚΑΠ ΔΕΗ		ΤΣΠ-ΑΤΕ&ΤΕΑΠ-ΟΤΕ	
	Ετη ασφάλισης	Όριο ηλικίας	Ετη ασφάλισης	Όριο ηλικίας
Εως 31-12-1992	20	42	15	42
1993	20	42 ½	15 ½	42 ½
1994	20	43	16	43
1995	20	43 ½	16 ½	43 ½
1996	20	44	17	44
1997	20	44 ½	17 ½	44 ½
1998-2002	20	50	17 ½	50
2003	20 ½	50	18	50
2004	21	50	18 ½	50
2005	21 ½	50	19	50
2006	22	50	19 ½	50
2007	22 ½	50	20	50
2008	23	50	20 ½	50
2009	23 ½	50	21	50
2010	24	50	21 ½	50
2011	24 ½	50	22	50
2012	25	50	22 ½	50
2013 και μετά	25	52	23	52
2014			23 ½	52
2015			24	52
2016			24 ½	52
2017			25	52

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Πίνακας 4.2: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης με 15ετία λόγω γήρατος ανδρών- γυναικών, ασφαλισμένες έως 31/12/1982 ειδικών ταμείων

Φύλο	Έτη ασφάλισης	Ημερομηνία θεμελίωσης	Όριο ηλικίας
Ανδρες	15	Μέχρι 31-12-2012	65
		Από 01-01-2013	67
Γυναίκες		2010	60
		2011	61
		2012	62
		2013 και μετά	67

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Πίνακας 4.3: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης με 25ετία λόγω γήρατος ανδρών- γυναικών, ασφαλισμένες έως 31/12/1992 ειδικών ταμείων

Φύλο	Έτη ασφάλισης	Ημερομηνία θεμελίωσης	Πλήρης	Μειωμένη
Ανδρες	25	31-12-2012	65	60
		01-01-2013 και μετά	67	62
Γυναίκες		2010	60	55
		2011	61	56
		2012	62	57
		2013	67	62

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Πίνακας 4.4: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος ανδρών, ασφαλισμένων ειδικών ταμείων, συμπλήρωση απαιτούμενου χρόνου από 01/1998- 2008

Έτος συμπλήρωσης απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης	Έτη ασφάλισης	Όριο ηλικίας
1998	25 ή 32,5	60,5 ή $OH \geq 50$
1999	25 ή 33	61 ή $OH \geq 50$
2000	25 ή 33,5	61,5 ή $OH \geq 50$
2001	25 ή 34	62 ή $OH \geq 50$

2002	25 ή 34,5	62,5 ή ΟΗ \geq 50
2003	25 ή 35	63 ή ΟΗ \geq 50
2004	25 ή 35	63,5 ή ΟΗ \geq 50
2005	25 ή 35	64 ή ΟΗ \geq 50
2006	25 ή 35	64,5 ή ΟΗ \geq 50
2007	25 ή 35	65 ή ΟΗ \geq 50
2008	25 ή 35	65 ή ΟΗ \geq 50

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Επισήμανση: οι άντρες μετά τα 60 και οι γυναίκες μετά τα 55 εάν έχουν συμπληρώσει τα αντίστοιχα έτη ασφάλισης μπορούν να δικαιωθούν μειωμένη σύνταξη με μείωση 1/200 για κάθε υπολειπόμενο μήνα μέχρι την συμπλήρωση του ορίου ηλικίας και μέχρι 60 μήνες.

**Πίνακας 4.5: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
γυναϊκών, ασφαλισμένων ειδικών ταμείων, συμπλήρωση
απαιτούμενου χρόνου από 01/1998- 2008**

Έτος συμπλήρωσης απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης	Έτη ασφάλισης	Όριο ηλικίας
1998	20,5 ή 27,5	58,5 ή ΑΟΗ
1999	21 ή 28	59ή ΑΟΗ
2000	21,5 ή 28,5	59,5ή ΑΟΗ
2001	22 ή 29	60 ή ΑΟΗ
2002	22,5 ή 29,5	60 ή ΑΟΗ
2003	23 ή 30	60 ή ΑΟΗ
2004	23,5 ή 30,5	60 ή ΑΟΗ
2005	24 ή 31	60 ή ΑΟΗ
2006	24,5 ή 31,5	60 ή ΑΟΗ
2007	25 ή 32	60 ή ΑΟΗ
2008	25 ή 32	60 ή ΑΟΗ

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 4.6: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος ανδρών-
γυναϊκών, ασφαλισμένων ειδικών ταμείων έως 31/12/1992 με 35ετία
άνευ ορίου ηλικίας**

Έτος συμπλήρωσης απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης	Έτη ασφάλισης	Όριο ηλικίας
Έως το έτος 2009	35	ΑΟΗ

2010		58
2011	36	58
2012	37	59
2013 και μετά	40	62

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 4.7: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
τριτέκνων γυναικών και πατέρων χηρών-διαζευγμένων,
ασφαλισμένων ειδικών ταμείων έως 31/12/1992**

Έτος συμπλήρωσης απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης	Έτη ασφάλισης	Όριο ηλικίας
Έως το έτος 2010	20	ΑΟΗ
2011		52
2012		55
2013 και μετά		67

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 4.8: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
μητέρων ανηλίκων και πατέρων χηρών, ασφαλισμένων ειδικών
ταμείων έως 31/12/1992**

Έτος συμπλήρωσης απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης	Έτη ασφάλισης	Όριο ηλικίας για Πλήρη	Όριο ηλικίας για Μειωμένη
Έως το έτος 2010	25	50	-
2011		52	50
2012		55	53
2013 και μετά		67	62

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 4.9: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
ασφαλισμένων ειδικών ταμείων έως 31/12/1992 στα βαρέα και υπέρ-
βαρέα ανθυγιεινά επαγγέλματα**

	Έτος συμπλήρωσης απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης	Όριο ηλικίας για βαρέα	Όριο ηλικίας για υπέρ-βαρέα		Έτος συμπλήρωσης απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης	Όριο ηλικίας	Όριο ηλικίας για υπέρ- βαρέα
	1997	50	50		1997	55	55

Έτη ασφ: 20 έτη BAE 16 έτη	1998	50,5	50,5	Έτη ασφ: 15 έτη BAE 12 έτη	1998	55,5	55
	1999	51	51		1999	56	55
	2000	51,5	51,5		2000	56,5	55
	2001	52	52		2001	57	55
	2002	52,5	52,5		2002	57,5	55
	2003	53	53		2003	58	55
	2004	53,5	53,5		2004	58,5	55
	2005	54	54		2005	59	55
	2006	54,5	54,5		2006	59,5	55
	2007	55	55		2007	60	55
	2008	55,5	55		2008	60	55
	2009	56	55		2009	60	55
	2010	56,5	55		2010	60	55
	2011	57	55		2011	60	55
	2012	57,5	55		2012	60	55
	2013	60	57		2013	62	57
2014	60,5		2014				
2015	61		2015				

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

Επισημαίνεται ότι για την χορήγηση σύνταξης με τις διατάξεις των βαρέων ή των υπερβαρέων και ανθυγιεινών επαγγελματών απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο ασφαλισμένος να έχει πραγματοποιήσει 1000 ημέρες ασφάλισης στα Βαρέα ή στα υπερβαρέα αντίστοιχα την τελευταία δεκαετία πριν την συμπλήρωση του προβλεπόμενου ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης, με εξαίρεση τους απασχολούμενους σε εργασίες μεταλλείων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5: Πίνακες θεμελίωσης συνταξιοδότησης Ταμείου Νομικών

**Πίνακας 5.1: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος Ανδρών
ασφαλισμένων ΤΑΝ**

Διορισμός	Έτος θεμελίωσης	Έτη υπηρεσίας	Ηλικία πλήρους	Ηλικία μειωμένης	
Έως 1983	Έως 2009	30	ΑΟΗ		
Από 1983 έως 1992	2010	37	ΑΟΗ		
	2010	35	60		
	2011	36	60		
	2012	37	60		
	2013	40	62		
	1997	25	60		
	1998		60,5		
	1999		61		
	2000		61,5		
	2001		62		
	2002		62,5		
	2003		63		
	2004		63,5		
	2005		64		
	2006	64,5			
	2007	65			
2012		65	60		
2013	15	67	62		

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 5.2: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
Γυναικών (άγαμες) ΤΑΝ**

Διορισμός	Έτος θεμελίωσης	Έτη υπηρεσίας	Ηλικία πλήρους	Ηλικία μειωμένης	
Έως 1982	Έως 1997	30	ΑΟΗ		
από 1983 έως 1992	2010	37	ΑΟΗ		
	2010	35	58		
	2011	36	58		
	2012	37	59		
	2013	40	62		
	Έως 2010	25	60		
	2011		61		
	2012		62		
	2013		67		
	2010	15	65	55	
	2011		65	56	
	2012		65	57	
	2013		67	62	

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 5.3: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
Γυναικών (έγγαμες) ΤΑΝ**

Διορισμός	Έτος θεμελίωσης	Έτη υπηρεσίας	Ηλικία Πλήρους
	1992	15	ΧΟΗ
	1993	15,5	ΧΟΗ
	1994	16	ΧΟΗ
	1995	16,5	ΧΟΗ
	1996	17	ΧΟΗ
	1997	17,5	ΧΟΗ
	1998	18	60
	1999	18,5	60
	2000	19	60
	2001	19,5	60
	2002	20	60
	2003	20,5	60
	2004	21	60
	2005	21,5	60
	2006	22	60
	2007	22,5	60
	2008	23	60
	2009	23,5	60
	2010	24	60
	2011	24,5	61
	2012	25	62
	2013	25	67

Πηγή: Επεξεργασία της συγγραφέως

**Πίνακας 5.4: Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος
Γυναικών (μητέρες ανηλίκων) ΤΑΝ**

Διορισμός	Έτος θεμελίωσης	Έτη υπηρεσίας	Ηλικία Πλήρους
Έως 31/12/1992	1992	15	42
	1993	15,5	42,5
	1994	16	43
	1995	16,5	43,5
	1996	17	44
	1997	17,5	44,5
	1998		45
	1999		45,5
	2000		46
	2001		46,5
	2002		47
	2003		18
	2004	18,5	48
	2005	19	48,5
	2006	19,5	49
	2007	20	49,5
	2008	20,5	50
	2009	21	
	2010	21,5	
	2011	22	55
2012	22,5	58	
2013	23	67	